Akademia Policji w Szczytnie

Małgorzata Budnik-Minierska

ZWYCZAJNY AKT OSKARŻENIA NA TLE ZASADY SKARGOWOŚCI

Praca doktorska napisana
pod kierunkiem naukowym
prof. zw. dr hab. Ewy Moniki Guzik-Makaruk
w Instytucie Nauk Prawnych
na Wydziale Bezpieczeństwa i Nauk Prawnych

Szczytno 2024

Moim Rodzicom

Nie możemy bezpiecznie zakładać, że umysły innych ludzi pracują zgodnie z tymi samymi zasadami, co nasze. Zbyt często ludzie (…) nie myślą tak jak my, nie cenią rzeczy, które my cenimy, i nie są zainteresowani tym, co interesuje nas.

Isabel Briggs Myers (amerykańska psycholog i politolog, 1897–1980).

PRZEGLĄD TREŚCI

Spis treści 4
Wykaz najczęściej stosowanych skrótów 5
Wstęp 9
Rozdział I. Zasada skargowości 22
Rozdział II. Akt oskarżenia w XX i XXI wieku 113
Rozdział III. Wymogi formalne zwyczajnego aktu oskarżenia 229
Rozdział IV. Kontrola formalna zwyczajnego aktu oskarżenia w sądzie 297
Rozdział V. Uwagi podsumowujące w świetle wyników badań własnych (analiza empiryczna) 337
Zakończenie 431
Bibliografia 445
Wykaz tabel 517
Wykaz wykresów 520
Wykaz schematów 520

SPIS TREŚCI

Wykaz najczęściej stosowanych skrótów 5
Wstęp 9
Rozdział I. Zasada skargowości 22
1. Ogólne zasady prawa 22
2. Zasada skargowości *in abstracto* w formach procesu karnego oraz jej rys historyczny 43
3. Definicja zasady skargowości 62
4. Elementy konstytutywne zasady skargowości 69
5. Rodzaje skarg 78
6. Zasada działania z urzędu 93
Wnioski 103
Rozdział II. Akt oskarżenia w XX i XXI wieku 113
1. Pojęcie aktu oskarżenia 113
2. Ewolucja zwyczajnego aktu oskarżenia w polskim postępowaniu karnym 118
3. Funkcje aktu oskarżenia 166
4. Cele aktu oskarżenia 172
5. Forma aktu oskarżenia 200
Wnioski 222
Rozdział III. Wymogi formalne zwyczajnego aktu oskarżenia 229
1. Obligatoryjne elementy aktu oskarżenia 229
2. Obligatoryjne załączniki do aktu oskarżenia 282
3. Fakultatywne załączniki do aktu oskarżenia 286
Wnioski 292
Rozdział IV. Kontrola formalna zwyczajnego aktu oskarżenia w sądzie 297
1. Wniesienie aktu oskarżenia do sądu 297
2. Kontrola wymogów formalnych 309
3. Konsekwencje niedopełnienia wymogów formalnych aktu oskarżenia 316
4. Zwrot aktu oskarżenia oskarżycielowi w celu usunięcia braków formalnych 320
5. Dopełnienie wymogów formalnych aktu oskarżenia 327
Wnioski 332
Rozdział V. Uwagi podsumowujące w świetle wyników badań własnych (analiza empiryczna) 337
Zakończenie 431
Bibliografia 445
Wykaz tabel 517
Wykaz wykresów 520
Wykaz schematów 520

Wykaz najczęściej stosowanych skrótów[1]

Akty prawne

k.p.k. 1928	– Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 19 marca 1928 r. Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 1928 nr 33, poz. 313 ze zm.) oraz Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 1928 r. nr 33, poz. 314)
k.p.k. 1969	– Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 1969 r. nr 13, poz. 96 ze zm.)
k.p.k. 1997	– Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 1997 r. nr 89, poz. 555 ze zm.)
nowelizacja z 2013 r.	– Ustawa z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2013 r., poz. 1247 ze zm.), która weszła w życie z dniem 1 lipca 2015 r.
nowelizacja z 2015 r.	– Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. (Dz.U. z 2015 r. poz. 396), która weszła w życie z dniem 1 lipca 2015 r.
nowelizacja z 2016 r.	– Ustawa z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2016 r. poz. 437 ze zm.), która weszła w życie z dniem 15 kwietnia 2016 r.
nowelizacja z 2019 r.	– Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 r. poz. 1694)
nowelizacja z 2022 r.	– Ustawa z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw
StPO	– Strafprozeßordnung in der Fassung der Bekanntmachung
GG	– Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland
GVG	– Gerichtsverfassungsgesetz in der Fassung der Bekanntmachung
ZPO	– Zivilprozessordnung in der Fassung der Bekanntmachung

[1] Pozostałe stosowane w niniejszej pracy skróty są objaśnione w przypisach dolnych.

Konwencja, EKPC	–	Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z dnia 4 listopada 1950 r.
Konstytucja RP	–	Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.

Organy, organizacje, instytucje

ETPC	–	Europejski Trybunał Praw Człowieka
MO	–	Milicja Obywatelska
SA	–	Sąd Apelacyjny
SN	–	Sąd Najwyższy
SO	–	Sąd Okręgowy
TK	–	Trybunał Konstytucyjny
UE	–	Unia Europejska
FTK	–	Federalny Trybunał Konstytucyjny

Czasopisma, publikatory

AUWr PPiA	–	Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji
Biul. SA	–	Biuletyn Sądu Apelacyjnego
GSP-Prz.Orz.	–	Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa
KSP	–	Krakowskie Studia Prawnicze
KZS	–	Krakowskie Zeszyty Sądowe
NP	–	Nowe Prawo
OSA	–	Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSN	–	Orzecznictwo Sądu Najwyższego
OSNKW	–	Orzecznictwo Izby Karnej i Wojskowej Sądu Najwyższego
OSNPG	–	Orzecznictwo Sądu Najwyższego – Wydawnictwo Prokuratury Generalnej
OSNwSK	–	Orzecznictwo Sądu Najwyższego w Sprawach Karnych
OSP	–	Orzecznictwo Sądów Polskich

OSPiKA	–	Orzecznictwo Sądów Powszechnych i Komisji Arbitrażowych
OTK-A	–	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego. Seria A
Pal.	–	Palestra
PiP	–	Państwo i Prawo
Prob. Praw.	–	Problemy Praworządności
Prok. i Pr.	–	Prokuratura i Prawo
Prok. i Pr. – wkł.	–	Prokuratura i Prawo – wkładka
PS	–	Przegląd Sądowy
R.Pr.	–	Radca Prawny
St. Pr.-Ek.	–	Studia Prawno-Ekonomiczne
WPP	–	Wojskowy Przegląd Prawniczy

Inne skróty

art.	–	artykuł
cz.	–	część
in.	–	inni
k.	–	koło
LEX	–	profesjonalna platforma dla prawników
LEX/el.	–	LEX elektroniczny
m.in.	–	między innymi
np.	–	na przykład
nr	–	numer
pkt	–	punkt
poz.	–	pozycja
RP	–	Rzeczpospolita Polska
red.	–	pod redakcją
r.	–	rok
s.	–	strona
sygn.	–	sygnatura
t.	–	tom
tekst jedn.	–	tekst jednolity

tj.	–	to jest
ust.	–	ustęp
wg	–	według
z.	–	zeszyt
ze zm.	–	ze zmianami

Znaki użyte w tabelach

kreska / - /	–	zjawisko nie występuje
kropka / • /	–	brak informacji
znak / x /	–	wypełnienie danej pozycji tabeli jest niemożliwe bądź niecelowe[2]

Skróty użyte w tabelach

w tym	–	oznacza, iż nie podaje się wszystkich składników należących do sumy ogólnej
z tego	–	podaje się wszystkie składniki należące do sumy ogólnej

[2] Wskazane oznaczenie pochodzi z materiału źródłowego: https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie/

Wstęp

Bezpośrednią inspiracją do podjęcia problematyki aktu oskarżenia na tle zasady skargowości była złożoność tego zagadnienia i jego znaczenie w postępowaniu karnym. Potwierdzeniem właściwego doboru tego tematu były liczne zmiany Kodeksu postępowania karnego, a zwłaszcza te, które zostały wprowadzone dwiema dużymi nowelizacjami: nowelizacją z dnia 27 września 2013 r., która weszła w życie z dniem 1 lipca 2015 r. i nowelizacją z dnia 11 marca 2016 r., która weszła w życie z dniem 15 kwietnia 2016 r.

Mimo, iż Kodeks postępowania karnego z 1928 r. w momencie jego powstania odpowiadał ówczesnym standardom europejskim, stał się przedmiotem krytyki. Nieliczne były głosy żądające zliberalizowania jego przepisów zaś sporo żądających jego uproszczenia i przyspieszenia procesu karnego kosztem praw, przede wszystkim oskarżonego i pokrzywdzonego. Nastąpiło wówczas ograniczenie swobód obywatelskich, natomiast wzrosły tendencje zapewniające autokratyzm organom państwowym.[3]

Konieczność dostosowania przepisów Kodeksu z 1928 r. na przestrzeni lat przeszło czterdziestu dokonano licznymi rozporządzeniami, ustawami i dekretami, które w niektórych okresach w znacznym stopniu podważały zasadę skargowości. Jednakże konieczne jest, by zauważyć, iż Kodeks postępowania karnego z 1928 r. wprowadził polskie jednolite ustawodawstwo dla wszystkich ziem wchodzących w skład państwa polskiego. Określił też, m.in. model pierwszego polskiego aktu oskarżenia, zwyczajnego aktu oskarżenia i uproszczonego aktu oskarżenia, którego struktura w późniejszych latach nie ulegała modyfikacji (jedynie zmianom poddawane były jego elementy legislacyjne,[4] zmianie ulegała treść jego poszczególnych elementów i numeracja artykułów). Obowiązująca w doktrynie pisemna forma aktu oskarżenia decydowała o tym, że struktura aktu oskarżenia zobowiązywała do zachowania i przestrzegania układu poszczególnych jego elementów.

W późniejszym okresie polskie ustawodawstwo należało dostosować do nowych zasad ustrojowych, innej polityki Państwa, potrzeb organów rządzących i standardów europejskich. Wymogi formalne zwyczajnego aktu oskarżenia i jego kontrola formalna z k.p.k. z 1928 r. z niewielkimi zmianami zachowana została w Kodeksie postępowania karnego z 1969 r. i w Kodeksie postępowania karnego z 1997 r. W następnych latach liczne kolejne ustawy wprowadziły zmiany do wymogów formalnych aktu oskarżenia, jak i jego kontroli formalnej

[3] S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2023, s. 130.
[4] R.A. Stefański, *Rodzaje decyzji kończących postępowanie przygotowawcze*, [w:] *System prawa karnego procesowego. Postępowanie przygotowawcze*, (red. P. Hofmański), t. X, Warszawa 2016, s. 1584.

w sądzie. W szczególności zaś okres od 1 lipca 2015 r. do 15 kwietnia 2016 r. w związku z fundamentalnym odejściem od zasady inkwizycyjności w kierunku zwiększenia kontradyktoryjności procesu karnego.

Na ukształtowanie obowiązującego obecnie modelu postępowania karnego istotne znaczenie miały przede wszystkim trzy duże nowelizacje Kodeksu postępowania karnego, którymi były: ustawa z 27 września 2013 roku o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych[5], ustawa z 20 lutego 2015 roku o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw[6] oraz ustawa z 11 marca 2016 roku o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw[7]. Pierwsza ze wskazanych ustaw miała na celu dokonać przemodelowania postępowania jurysdykcyjnego w granicach zwiększenia jej kontradyktoryjności. Wprowadzone zmiany ustawą nowelizującą z 2015 roku natomiast miały na celu uzupełnić oraz jednocześnie wzmocnić zmiany wprowadzone nowelizacją z 2013 roku, które miały nastąpić za sprawą nadania priorytetu zasadzie kontradyktoryjności, jak również wprowadzenie do granic prawa karnego procesowego znowelizowanych instytucji obejmujących prawo karne materialne. Jako ostatnia ze wskazanych nowelizacji z 2016 roku zmodyfikowała ona model postępowania karnego w zakresie przywrócenia szerszego obszaru inkwizycyjności obejmującej postępowanie sądowe.[8]

Ustawa z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw,[9] która weszła w życie z dniem 15 kwietnia 2016 r. przywróciła szerszy zakres inkwizycyjności postępowania karnego, reguły przeprowadzania dowodów i ich przedstawienia na rozprawie przez prokuratora oraz instytucję zwrotu sprawy w celu uzupełnienia postępowania przygotowawczego, które obowiązywały przed 1 lipca 2015 r. Powrót zasady inkwizycyjności nie stanowi jednak całkowitego odwrócenia zmian, które dokonała ustawa z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, która weszła w życie z dniem 1 lipca 2015 r. i pozostawia w większości dokonane nią uregulowania, które nie dotyczą kontradyktoryjnego przeprowadzania dowodów. Zatem istotne zmiany związane są z powrotem do modelu inkwizycyjnego postępowania sądowego, dotyczą też odszkodowania w związku

[5] (Dz.U. z 2013 r. poz. 1247 ze zm.).
[6] (Dz.U. z 2015 r. poz. 396).
[7] (Dz.U. z 2016 r. poz. 437).
[8] J. Mierzwińska-Lorencka, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do nowelizacji 2019*, Warszawa 2020, s. 13.
[9] https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20160000437&fbclid=IwAR3RMawXEqmsM0Y0piwn9kVPRMsV2Kt9_Ublk2SUdvZdY_5B6Hkh0MsGwG0 (link z dnia 1.11.2023 r.).

z niesłusznym skazaniem, tymczasowym aresztowaniem czy też zatrzymaniem i nadzwyczajnych środków zaskarżania. W mniejszym zaś zakresie obejmują postępowanie odwoławcze. Nowelizacja z 2016 r. zawiera też nowe rozwiązania, np. upraszczające postępowanie sądowe (art. 337a k.p.k.), wykorzystanie dowodów, które uzyskane zostały z naruszeniem prawa (art. 168a k.p.k.) czy też zaskarżenie w postaci skargi wyroku sądu odwoławczego odnośnie uchylenia wyroku sądu I instancji i daną sprawę przekazującego do ponownego rozpoznania (art. 55a k.p.k.).[10]

Kolejnym argumentem przemawiającym za wyborem niniejszego tematu był fakt, że problematyka aktu oskarżenia w doktrynie prawniczej wydawała się już gruntownie przeanalizowana zwłaszcza w formie przyczynkarskiej, ale im więcej czasu Autorka niniejszej dysertacji poświęcała na badania, tym bardziej realną jawiła się potrzeba kompleksowego opracowania tej tematyki.

W granicach przeprowadzonych badań, Autorka stwierdziła, iż w literaturze nie powstało do tej pory całościowe opracowanie dotyczące zwyczajnego aktu oskarżenia w polskim postępowaniu karnym. Dotychczas nie było żadnej monografii, która zawierałaby całościową analizę zagadnienia, które jest przedmiotem badań niniejszej pracy doktorskiej. Co prawda, powstały różnego rodzaju opracowania dotyczące tego tematu, ale nie były one ani tak szczegółowe, ani w sposób całościowy nie przedstawiały tego zagadnienia. Wskazane opracowania były wąskim omówieniem i prezentowały tę tematykę w sposób niekompletny.

Kolejnym bardzo istotnym powodem, który przemawia za tym, by zająć się kompleksową analizą instytucji aktu oskarżenia w polskim postępowaniu karnym stanowi ilość zmian, które następowały w tak krótkim czasie, bowiem częste zmiany ustawowych przepisów nie są pozytywnym przejawem działalności legislacyjnej. Analiza przedstawiona w rozdziale dotyczącym ewolucji aktu oskarżenia w polskim postępowaniu karnym wskazuje, jak akt oskarżenia na przestrzeni lat w sposób dynamiczny zmieniał się, ale mimo powstałych zmian i tak wokół tej instytucji powstały liczne kontrowersje, które do dzisiejszego dnia nie zostały do końca rozstrzygnięte. Prace w zakresie kształtu aktu oskarżenia nie zostały jeszcze ukończone i w przyszłości planowane są kolejne zmiany, których skuteczność wykaże dopiero praktyka. Wskazane kontrowersje, które występują w poglądach doktryny, jak

[10] D. Świecki, *Wstęp,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do zmian 2016*, (red. D. Świecki), Warszawa 2016, s. 15–16; M. Błoński, *Pozycja oskarżyciela publicznego na tle art. 5 ustawy z dnia 10 czerwca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentysty oraz ustawę o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta*, [w:] *Scientia Nobilitat. Rozważania o prawie i jego stosowaniu. Księga jubileuszowa z okazji 10-lecia Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury*, (red. M. Manowska, R. Pawlik), Kraków 2019, s. 624.

również w orzecznictwie są też konsekwencją rozbieżnej możliwości interpretacji niektórych zapisów ustawowych.

Głównym celem pracy jest analiza aktu oskarżenia w kontekście zasady skargowości, a także analiza aktu oskarżenia w zakresie wymogów formalnych zwyczajnego aktu oskarżenia oraz jego kontroli formalnej w sądzie. Praca ujmuje również kształtowanie się zwyczajnego aktu oskarżenia od 1928 r. do obecnego stanu prawnego.

Podejmowane badania dotyczące głównego celu rozprawy doktorskiej służyły między innymi poniższym celom:

– eksploracji: w tym zakresie badania zostały wykonane w celu przybliżenia aktu oskarżenia, a w szczególności jego wymogów formalnych oraz jego kontroli w sądzie;

– opisowi: badania opisowe obejmują szczegółowy opis danego zagadnienia czyli opis aktu oskarżenia na tle zasady skargowości;

– wyjaśnieniu: badania wyjaśniające skłaniają się na określenie relacji oraz związków przyczynowo–skutkowych występujących między różnego rodzaju zjawiskami. Zatem w pracy wskazano relację występującą między aktem oskarżenia a zasadą skargowości.

Przedmiotem badań w niniejszej rozprawie jest spojrzenie na akt oskarżenia przez pryzmat zasady skargowości. Przyjęcie takiego kształtu pracy pozwala na wnikliwą analizę aktu oskarżenia we wskazanym aspekcie. Jednak, by było to możliwe konieczne jest rozważanie samego aktu oskarżenia również pod względem jego wymogów formalnych i jego kontroli w sądzie, a także samej zasady skargowości.

Przeprowadzone badania, a w szczególności ich wyniki i wnioski wyciągnięte na ich podstawie mają przede wszystkim znaczenie praktyczne, ponieważ mogą one doprowadzić do zmian obecnie obowiązujących przepisów Kodeksu postępowania karnego. Dotyczy to w szczególności samego aktu oskarżenia, jak również zasady skargowości i zagadnień pobocznych. Istotną pomocą w tym zakresie są wnioski wyciągnięte z danych statystycznych.

Problemem badawczym praktycznym, podstawowym i ogólnym jest ustalenie:

1. Czego wymaga zasada skargowości?
2. Jaki jest związek skargi i aktu oskarżenia z procesem karnym?
3. W jakim stopniu instytucja aktu oskarżenia służy spełnieniu funkcji oskarżycielskiej?
4. Jak ważne jest regulowanie w akcie oskarżenia granicy podmiotowo - przedmiotowej procesu?

Problemy badawcze szczegółowe stanowią następujące zagadnienia:

1. Jaką rolę pełni zasada skargowości w formach procesu karnego?
2. Jaką rolę pełni zasada działania z urzędu w postępowaniu przygotowawczym?

3. Jaki wpływ ma ewolucja aktu oskarżenia na usprawnienie procesu karnego?
4. W jakim celu ustawodawca wprowadził oprócz aktu oskarżenia inne rodzaje skarg?
5. Jakie elementy powinien zawierać akt oskarżenia?
6. Jakiej kontroli podlega akt oskarżenia?

W niniejszej pracy postawiono następujące hipotezy ogólne:

1. Akt oskarżenia to najważniejsza skarga w postępowaniu karnym kończąca postępowanie przygotowawcze zawierająca żądanie wszczęcia postępowania przez właściwy sąd i pociągnięcia oskarżonego do odpowiedzialności karnej za zarzucone mu przestępstwo.
2. W znacznym stopniu instytucja aktu oskarżenia służy spełnieniu funkcji oskarżycielskiej i wypełnia zasadę skargowości.
3. Akt oskarżenia powinien spełniać: wymagania formalne w zakresie treści zwyczajnego aktu oskarżenia (art. 332 k.p.k.), wykazu dowodów, o które wnosi oskarżyciel (art. 333 k.p.k.) oraz materiałów postępowania przygotowawczego przekazywanych do sądu z aktem oskarżenia (art. 334 k.p.k.), wymagania dotyczące pisma procesowego (art. 119 k.p.k.).
4. Zasada skargowości wymaga, by oskarżyciel (bądź uprawniony podmiot) we wniosku (skardze), którą składa do sądu określił podmiotowo–przedmiotowe granice (ramy) postępowania sądowego.
5. Bardzo ważne jest regulowanie w skardze granicy podmiotowej i granicy przedmiotowej aktu oskarżenia.
6. Akt oskarżenia podlega kontroli formalnej i kontroli merytorycznej.

W niniejszej dysertacji postawiono następujące hipotezy szczegółowe:

1. Pomimo zmian po nowelizacji z dnia 11 marca 2016 roku dotyczących aktu oskarżenia, akt oskarżenia nadal jest najważniejszą skargą w postępowaniu karnym kończącą postępowanie przygotowawcze.
2. Akt oskarżenia zawiera elementy obligatoryjne i fakultatywne.
3. Kontrola formalna aktu oskarżenia poprzedza kontrolę merytoryczną aktu oskarżenia.

W celu dokonania weryfikacji powyższych hipotez ogólnych oraz hipotez szczegółowych sformułowano następujące tezy badawcze, które występują w niniejszej pracy jako pomocnicze:

1. Instytucja skargi w procesie karnym na tle dyrektywy zasady skargowości.

2. Liczne zmiany przepisów Kodeksu postępowania karnego po nowelizacji z dnia 11 marca 2016 roku wywarły wpływ na regulacje prawne, co do zwykłego aktu oskarżenia.
3. Akt oskarżenia jest syntezą czynności przeprowadzonych przeciwko oskarżonemu.
4. Uzasadnienie aktu oskarżenia w praktyce występuje jako obligatoryjny element aktu oskarżenia i fakultatywny element aktu oskarżenia w dochodzeniu, gdy prokurator lub organ dochodzeniowy o tym zadecyduje.
5. Świadkowie kwalifikowani występują jako wiodące źródło materiału dowodowego.

W pracy posłużono się konceptualizacją i operacjonalizacją, które zostały użyte w celu doboru odpowiedniego rodzaju wskaźników pasujących do poszczególnych zmiennych. W analizach danych statystycznych znalazły zastosowanie zmienne zależne (są to zmienne, do których można zaliczyć te zmienne, które są przedmiotem badań, których relacje w zakresie z innymi zmiennymi chce się określić). Przekształcenie takiej zmiennej jest skutkiem oddziaływania jednej czy więcej zmiennych niezależnych. Znajdują również zastosowanie zmienne niezależne czyli takie zmienne, które są niezależne od zespołu innych zmiennych, występujących w danym zbiorze, który podlega badaniu jednakże oddziałują one na zależne zmienne. Zostały one wykorzystane przykładowo w tabeli 5.14. pt. *Wskaźnik procentowy zależny od orzeczonej kary (%)*. Zmienną zależną będą poszczególne lata wybrane do analizy natomiast zmienna niezależna, to np. rozstrzygnięcia ogółem w liczbach bezwzględnych.

W pracy bazowano na danych o charakterze jakościowym oraz na danych o charakterze ilościowym. Projekty ustaw oraz analiza akt spraw karnych dostarczyły danych o charakterze jakościowym, czyli danych nieliczbowych, zaś dane zaczerpnięte z GUS-u, Urzędu Statystycznego w Gorzowie Wlkp. czy Roczników Statystycznych stanowiły podstawę do analiz o charakterze ilościowym, czyli operowania danymi liczbowymi.

W pracy zostały wykorzystane:

– badania diagnostyczne, które obejmują wyjaśnienie czy w badanym zagadnieniu znajdują się lub, jak często występują w nim konkretne zjawiska. W pracy dotyczy to badania m.in. przestępczości w danym czasie;

– badania eksplanacyjne, które skupiają się w zakresie wykorzystywania zależności występujących między konkretnymi danymi. Badania odpowiadają jednocześnie na pytanie w zakresie przyczyn popełnienia przestępstw. Celem prowadzonych badań eksplanacyjnych jest dokładny opis i wyjaśnienie jakiegoś zjawiska, problemu czy też zagadnienia.

Analiza danych statystycznych miała na celu m.in. sprawdzenie skuteczności oskarżenia, tzn. w jakim stopniu akt oskarżenia, który jest efektem zakończenia postępowania przygotowawczego jest skuteczny. Badania te miały również odpowiedzieć na pytania: Ile i jakie organy prowadziły postępowanie przygotowawcze, które zakończyło się aktem oskarżenia, czy też umorzeniem postępowania? Ile aktów oskarżenia kończy się wyrokami skazującymi? Ile spraw zainicjowanych aktem oskarżenia zakończyło się uniewinnieniem, a ile wyrokiem prawomocnie skazującym? Czy jest dużo zwrotów aktu oskarżenia na etapie sądowym? Analizie statystycznej poddane zostały także orzeczenia sądów powszechnych w zakresie spraw karnych dotyczących osób dorosłych, młodocianych, kobiet, a także postępowań mediacyjnych w sprawach karnych odciążających sądy i skuteczności mediacji.

W zakresie realizacji celów badawczych rozprawy doktorskiej wykorzystano łącznie oba badania, tj. prognozę, która oparta jest w granicach badań eksplanacyjnych i, która to wymaga również uprzedniego skorzystania z badań diagnostycznych.

W niniejszej pracy zastosowano indukcjonizm nakierowany na dyskusję prezentowanych w doktrynie poglądów naukowych (metoda indukcyjna polegająca na dochodzeniu do prawdy). Wielokrotnie w pracy powoływano się na poglądy przodujących w doktrynie dogmatyków. Stały się one podstawą do dalszych rozważań nad uregulowaniem aktu oskarżenia obowiązującym w polskim postępowaniu karnym, a także skłoniły do refleksji na rzecz ich poparcia bądź negacji.

Przede wszystkim opracowanie opiera się na metodzie historycznej, dogmatyczno–prawnej, teoretyczno–prawnej, prawno–porównawczej, historyczno–prawnej oraz analizie danych statystycznych. Metoda dotycząca analizy dogmatycznej obejmuje logikę, analizę, hermeneutykę oraz argumentację. Zagadnienia te zaprezentowano w oparciu o przepisy Kodeksu postępowania karnego z 1928 r., z 1969 r. i z 1997 r. oraz aktualny stan prawny w szczególności uwzględniający nowelizacje z dnia 27 września 2013 r., z dnia 11 marca 2016 r., z dnia 19 lipca 2019 r. i 7 lipca 2022 r. W pracy wykorzystano również badania typu *desk research*. Metoda historyczna umożliwiła przedstawienie ewolucji aktu oskarżenia. Dokonano przeglądu poglądów doktryny, które były wyrażane na przestrzeni lat. Metoda dogmatyczno-prawna umożliwiła dokonanie oceny polskich rozwiązań prawnych *de lege lata,* jak również zaproponowanie postulatów *de lege ferenda*, które mają odniesienie do obowiązującego porządku prawnego. Dokonano również oceny zagranicznych rozwiązań prawnych w odniesieniu do polskiego porządku prawnego, co umożliwiło zestawienie aktów prawa krajowego oraz prawa międzynarodowego. Postulaty *de lege ferenda* zostały w szczególności przedstawione we wnioskach kończących poszczególnych rozdziałów oraz

w Rozdziale V. pt.: „Uwagi podsumowujące w świetle wyników badań własnych (analiza empiryczna)". Metoda teoretyczno-prawna została wykorzystana w celu zbadania w szczególności aktu oskarżenia oraz zasady skargowości w granicach postępowania karnego. Wskazana analiza dotyczyła zarówno polskiego porządku prawnego, jak i też zagranicznych porządków prawnych. Oparta została głównie na piśmiennictwie krajowym i zagranicznym. Metoda prawno–porównawcza służyła w szczególności na zestawieniu ze sobą rozwiązań obowiązujących w polskim porządku prawnym, jak również rozwiązań występujących w innych państwach. Tym samym możliwe było dokonanie oceny polskiego porządku prawnego i jego rozwiązań w zakresie tematyki niniejszej pracy doktorskiej. Metoda historyczno-prawna pozwoliła przedstawić poszczególne instytucje prawne, a także ich zmianę.

Praca bazuje na metodzie historycznej oraz na metodzie dogmatycznej - analizie tekstów prawnych. Rozważania dotyczące aktualnego stanu prawnego odnoszącego się do aktu oskarżenia (będącego głównym przedmiotem rozważań niniejszej pracy) poprzedzone zostały badaniem jego formy wcześniejszej.

Badania typu *desk research* obejmowały szczegółową analizę dorobku doktryny, o czymś świadczy liczna bibliografia. Analiza obejmowała szereg publikacji, w tym również monografie czy artykuły naukowe. wskazana literatura była aktualizowana, a uprzednio zestawiana z obowiązującym stanem prawnym, a także zestawiana z innymi materiałami, które były pozyskiwane w trakcie pisania niniejszej pracy doktorskiej. Wskazana metoda pozwoliła na analizę stanu doktryny polski jak również zagranicznej. By jak najlepiej przedstawić zagadnienia poruszane w pracy starano się w sposób odpowiedni dobrać literaturę, a także dla pełnego obrazu poruszanych w pracy zagadnień, wykorzystać jak najwięcej pozycji z literatury przedmiotu, które dałyby pełny obraz poddawanym analizie zagadnieniom. Dowodzi tego wykorzystanie 1 024 pozycji bibliograficznych, w tym 593 pozycji samej literatury i 168 pozycji judykatów (w tym 166 judykatów polskich). Metoda ilościowa została sporządzona na podstawie wcześniej przeprowadzonej metodzie jakościowej.

Metoda badania dokumentów dotyczyła badania dokumentów publicznych o charakterze oficjalnym, do których należą w szczególności:

– aktualne dane (przede wszystkim dane z GUS-u i Europejskiego Urzędu Statystycznego Eurostat);

– dokumenty rządowe oraz *quasi* rządowe, które obejmują źródła danych statystycznych dotyczących przestępczości, a także biuletyny sądowe i inne dokumenty oficjalne takie jak akta sądowe czy prokuratorskie (badania aktowe);
– aktualne czasopisma, np.: Prokuratura i Prawo czy Radca Prawny, publikatory prawnicze, czy też orzecznictwa sądowe.

W pracy wykorzystano również dokumenty archiwalne, co uwidacznia się w szczególności w rozważaniach historycznych.

Jako metodę badawczą pomocniczą (metoda jakościowa) wykorzystano indywidualne wywiady pogłębione. Pierwszy (wywiad częściowo skategoryzowany) przeprowadzony został w dniu 18 maja 2016 r. z sędzią Sądu Okręgowego Abby Taylor, powiat DeKalb, Georgia USA (tłumaczenie A. Oberc), natomiast drugi (wywiad częściowo skategoryzowany) w dniu 18 maja 2017 r. z sędzią Łukaszem Gawdzińskim z Sądu Rejonowego w Gorzowie Wlkp., VII Wydział Karny. W ramach powyższych wywiadów jako narzędzia badawcze wykorzystano scenariusz wywiadu jakościowego. Oprócz tego wykorzystane zostały informacje udzielone przez notariusz Annę Oberc dnia 24 kwietnia 2019 r., Gwinnett County, Georgia USA (wywiad nieskategoryzowany). Wskazany wywiad został przeprowadzony w formie swobodnej rozmowy. Za wyborem metody pomocniczej przemawia argument, iż przeprowadzone wywiady miały na celu uzyskanie informacji dotyczących w szczególności aktu oskarżenia, jak również o samej zasadzie skargowości, które są powszechnie stosowane w ramach postępowania karnego. Stanowi to praktyczne uzupełnienie teoretycznych zagadnień, które są rozważane w niniejszej pracy. Metoda badawcza dotycząca wywiadu z przedstawicielami grup zawodowych wskazanych powyżej ma na celu także ukazanie różnic występujących pomiędzy omawianymi zagadnieniami w ramach różnych systemów prawnych, tj. w granicach polskiego postępowania karnego oraz amerykańskiego.

Już po przeanalizowaniu podstawowej literatury przedmiotu nie sposób nie zauważyć, że przedmiotowe zagadnienie jest kluczowe, w szczególności w obliczu dokonywanych zmian procedury karnej. Badania Autorki oprócz rozważań teoretycznych poparte zostały analizą danych statystycznych w celu perspektywicznego spojrzenia.

Dodatkowo poddane analizie zostały dane z GUS-u, Urzędu Statystycznego w Gorzowie Wlkp. i akta spraw karnych w Sądzie Okręgowym w Gorzowie Wlkp. Najstarsze zbiory roczników statystycznych, jakie udało się znaleźć, datowane są od 1935 r. i stały się one inspiracją i źródłem do opracowania danych w formie tabelarycznej. Badania sądowe były prowadzone w oparciu o akta spraw karnych. Dane udostępniła także: Prokuratura Rejonowa w Gorzowie Wlkp., Prokuratura Rejonowa Warszawa Śródmieście w Warszawie,

Prokuratura Rejonowa dla Wrocławia–Śródmieście, Prokuratura Okręgowa w Gorzowie Wlkp., Prokuratura Okręgowa w Warszawie. Analiza wyników badań tych danych (analiza czynnikowa-rozbiór) i analizowanych spraw karnych (synteza-zestawienie) została skonstruowana w taki sposób, by zwrócić uwagę na zmiany powstałe w procesie karnym na przestrzeni lat w zakresie kształtu aktu oskarżenia. Prokuratura Okręgowa dla Wrocławia w odpowiedzi na wnioski z dnia 24 kwietnia 2022 r. oraz z dnia 26 czerwca 2022 r. dotyczące udostępnienia danych statystycznych udzieliła odpowiedzi, że nie posiada wnioskowanych danych statystycznych.

Przeszkodami do analizy danych statystycznych były:

– dane statystyczne podane zostały w zakresach czasowych, a nie w poszczególnych latach: takich danych udzieliła Prokuratura Rejonowa dla Wrocławia–Śródmieście oraz Prokuratura Okręgowa w Gorzowie Wielkopolskim;

– czas końcowy podanych danych przypadał na różne miesiące.

Tym samym dane te nie były miarodajne i nie można było ich ze sobą zestawić, porównać i wyciągnąć wniosków.

Analiza oparta jest na wnioskowaniu statystycznym, którego podstawą są udokumentowane dane. Analiza taka zwana jest też indukcją statystyczną opartą na zbiorach probabilistycznych.

Poznanie empiryczne było osiągane w sposób nie eksperymentalny. Badania diagnostyczne w ramach poznania empirycznego zostały zastosowane jako badania weryfikacyjne, które pozwalają również na poznanie różnego rodzaju zależności występujących między przyczynami i skutkami. W ramach metody badań empirycznych w znaczeniu wąskim metoda została stworzona jako sposób pozyskiwania materiału badawczego czyli konkretyzacja metody badawczej w rozumieniu szerokim i znalazła zastosowanie w ramach ostatniego rozdziału badań własnych w szczególności podczas analiz statystycznych.

Trudności w realizacji przepisów prawnych mimo gwarancji zapewnionych w Konstytucji, Konwencjach i unijnych ustawach powodują, iż konieczne jest poszukiwanie nowych wzorców czy też rozwiązań w systemie prawnym w innych państwach. Dlatego też Autorka odwołała się do analizy procesu karnego i aktu oskarżenia w Niemczech i Stanach Zjednoczonych, jako przeciwstawnych dwóch systemów prawa: stanowionego oraz *cammon law* (z ang. *„*prawo powszechne*”, „*prawo wspólne*”; z* tłumaczenia na język polski „prawo zwyczajowe”) – prawo precedensowe, to porządek prawny występujący w krajach anglosaskich. Prawo precedensowe jest to taki typ systemu prawnego, który poza ustawami za

źródło prawa uznaje też orzekania sądowe. Oznacza to, że tworzenie prawa oparte jest na normach prawnych, jak i też rozstrzygnięciach sądowych we wcześniejszych precedensach. System prawny w Polsce należy do rodziny, tak zwanych systemów prawnych kontynentalnych *civil-law systems,* którego porządek prawny oparty jest na prawie stanowionym, które pochodzi od prawodawcy (tzw. legislatywy) i częściowo też pochodzący od egzekutywy w zakresie przepisów wykonawczych. W związku z tym w rozprawie zastosowano metodę prawnoporównawczą między polskim, niemieckim i amerykańskim systemem prawa w szczególności zaś odnoszącym się do aktu oskarżenia. Badanie niemieckiego procesu karnego oparto na dostępnej literaturze. Natomiast w badaniu amerykańskiego procesu karnego bardzo pomocne okazało się uczestnictwo Autorki w rozprawach sądowych w dniu 18 maja 2016 r. w sprawach karnych w Sądzie Okręgowym, powiat DeKalb, Georgia USA prowadzonych przez sędzię Abby Taylor oraz uczestnictwo w rozprawach sądowych w dniu 19 maja 2016 r. w sprawach karnych prowadzonych przez sędziego Jan MC Kenncy z powiatu Gwinnett, w mieście Lawrenceville w Stanie Georgia USA w Sądzie Rejonowym, Okręgowym i Stanowym w Lawrenceville GA USA. Bardzo interesujące stało się zwrócenie uwagi na różnice zachodzące pomiędzy polskim a amerykańskim procesem sądowym, badanie spraw na etapie sądowym i badanie formy aktu oskarżenia składanego do sądu. Przedmiotowa obserwacja wykorzystana jako metoda badawcza dostarczyła pierwotnych informacji o procesie karnym w USA i skłoniła do głębszego zastanowienia się nad polskim aktem oskarżenia. Obserwacja miała charakter bezpośredni i była przeprowadzona w niekontrolowanych warunkach naturalnych. Obserwacje te były swobodne (niestandaryzowane). Dodatkowo należy wskazać, że:

1. uczestnictwo na rozprawach sądowych w dniu 18 maja 2016 r. w sprawach karnych w Sądzie Okręgowym, powiat DeKalb, Georgia USA prowadzonych przez sędzię Abby Taylor, było obserwacją uczestniczącą jawną – Autorka pracy doktorskiej stała się członkiem grupy, która została poddana obserwacji (grupa-uczestnicy rozpraw). W sposób świadomy i w sposób systematyczny uczestniczyła na każdym etapie rozpraw sądowych. Została przedstawiona na początku rozpraw uczestnikom obserwacji, gdzie został też wskazany uczestnikom rozpraw cel obecności Autorki, (uczestnicy wyrazili zgodę na obecności Autorki rozprawy doktorskiej). Pozwoliło to Autorce dokładnie poznać procedurę rozpraw karnych, zachowanie jej uczestników, ich język, nawyki, zwyczaje tam panujące, sposób działania, a także czas ich wykonywania (szybkość);

2. uczestnictwo na rozprawach sądowych w dniu 19 maja 2016 r. w sprawach karnych prowadzonych przez sędziego Jan MC Kenncy z powiatu Gwinnett, w mieście Lawrenceville w Stanie Georgia USA w Sądzie Rejonowym, Okręgowym i Stanowym w Lawrenceville GA USA było obserwacją uczestniczącą ukrytą – członkowie obserwowanej grupy (grupa-uczestnicy rozpraw) nie mieli świadomości tego, iż uczestniczą w sytuacji badawczej. Autorka dysertacji uczestniczyła we wszystkich czynnościach proceduralnych tak samo, jak inni uczestnicy postępowania oraz przyjmowała odpowiednie „role" na sali sądowej. Nie obowiązywały jej żadne wyjątki. Nie została przedstawiona grupie badawczej. Sędzia poznał jej tożsamość oraz cel wizyty po zakończeniu rozpraw sądowych. Dzięki bezpośredniości obserwacji mogła zaobserwować naturalne reakcje uczestników procesu karnego.

Autorka prowadziła też korespondencję z różnymi instytucjami i osobami zarówno w Polsce, jak i za granicą.

Dla zweryfikowania postawionych w treści wstępu problemów i hipotez badawczych przyjęto poniżej wskazany porządek rezultatów badań, który obejmuje trzy zagadnienia:

1. Pierwsze zagadnienie dotyczy aktu oskarżenia jako skargi, która wszczyna postępowanie sądowe zgodnie z zasadą skargowości określoną w art. 14 § 1 k.p.k., które zostało omówione w niniejszej pracy doktorskiej w Rozdziale I. „Zasada skargowości" i Rozdziale II. „Akt oskarżenia w XX i XXI wieku".
2. Drugie zagadnienie dotyczy obligatoryjnych i fakultatywnych wymogów zwyczajnego aktu oskarżenia i jego kontroli w sądzie, które zostało omówione w Rozdziale III. „Wymogi formalne zwyczajnego aktu oskarżenia" i Rozdziale IV. „Kontrola formalna zwyczajnego aktu oskarżenia w sądzie".
3. Trzecie zagadnienie dotyczy badań własnych, które przede wszystkim znajdują się w Rozdziale II. „Akt oskarżenia w XX i XXI wieku" pkt 2, pt.: „Ewolucja zwyczajnego aktu oskarżenia w polskim postępowaniu karnym" oraz w Rozdziale V. „Uwagi podsumowujące w świetle wyników badań własnych (analiza empiryczna).

Praca składa się z pięciu rozdziałów, a każdy rozdział zawiera podrozdziały, których zwieńczeniem są wnioski. Pierwszy rozdział: „Zasada skargowości" dotyczy badania zasady skargowości wśród naczelnych zasad procesowych. W szczególności zaś określenia pojęcia zasady skargowości *in abstracto,* definicji zasady skargowości w ujęciu opisowym i analizie jej elementów konstytutywnych. Zasada skargowości jest jedną z podstawowych zasad obowiązujących w postępowaniu karnym. Omówiona jest tu także przeciwstawna jej zasada działania z urzędu i rodzaje skarg. Drugi rozdział: „Akt oskarżenia w XX i XXI wieku"

dotyczy analizy aktu oskarżenia: wyjaśnia pojęcie aktu oskarżenia, określa jego funkcje, cele oraz formę. Rozdział ten obejmuje także ewolucje zwyczajnego aktu oskarżenia, gdzie badane są zagadnienia związane ze zmianami: aktu oskarżenia w Kodeksie postępowania karnego z 1928 r., aktu oskarżenia w Kodeksie postępowania karnego z 1969 r. i aktu oskarżenia w Kodeksie postępowania karnego z 1997 r. (bez obecnie obowiązującego stanu prawnego). Poszczególne następne rozdziały dotyczą omawianych zagadnień według obecnego stanu prawnego. W rozdziale trzecim: „Wymogi formalne zwyczajnego aktu oskarżenia" zostały poddane analizie wymagania formalne zwyczajnego aktu oskarżenia w zakresie treści zwyczajnego aktu oskarżenia (art. 332 k.p.k.), wykazu dowodów, o które wnosi oskarżyciel (art. 333 k.p.k.) oraz materiałów postępowania przygotowawczego przekazywanych do sądu z aktem oskarżenia (art. 334 k.p.k.). Rozdział czwarty: „Kontrola formalna zwyczajnego aktu oskarżenia w sądzie" dotyczy kontroli formalnej aktu oskarżenia w sądzie: jego wniesienia do sądu I instancji, kontroli wymogów formalnych zgodnie z treścią art. 337 § 1 k.p.k. i w związku z tym konsekwencje dopełnienia wymogów formalnych aktu oskarżenia oraz konsekwencje niedopełnienia wymogów formalnych aktu oskarżenia (w przypadku niedopełnienia wymogów formalnych, cofnięcie aktu oskarżenia oskarżycielowi i dopiero po ich uzupełnieniu skierowanie aktu oskarżenia na rozprawę główną). Tak więc, na podstawie art. 337 k.p.k. kontroli formalnej podlegają szczególne warunki formalne aktu oskarżenia określone na podstawie art. 332, 333, 334 k.p.k., jak i też ogólne warunki formalne, które są wymagane dla każdego pisma procesowego (art. 119 k.p.k.). Ostatni rozdział piąty: „Uwagi podsumowujące w świetle wyników badań własnych (analiza empiryczna)" obejmuje wnioski ukształtowane w toku przeglądu literatury i przeprowadzonych wywiadów, badań oraz analiz statystycznych. Uzupełnieniem pracy jest wstęp**,** wykaz skrótów, zakończenie, bibliografia, wykaz orzecznictwa, tabel i wykresów.

Niniejsza dysertacja opiera się na stanie prawnym na koniec marca 2024 r.

Rozdział I. Zasada skargowości

1. Ogólne zasady prawa

Zagadnienie zasad procesu karnego zostało szeroko poruszone w literaturze prawniczej na gruncie wielu gałęzi prawa.[11] Przepisy dotyczące polskiego prawa są bardzo skomplikowane i dopiero po rozłożeniu na czynniki pierwsze, mogą być poddane analizie. Należy podkreślić, że w zakresie stanowienia prawa do praktyki weszło pojęcie „regulacji", które obejmuje zagadnienia zarówno prawodawcy, jak i też legislatorów[12].

Współczesny system procesowy oparty jest na zasadzie skargowości. Zasada ta przyjmuje swoje podstawy z procesu skargowego, zwanego inaczej procesem stron.[13] W polskiej doktrynie nie ma zgodności co do pojmowania zasady skargowości. Wedle jednego z reprezentowanych poglądów przyjmuje się, że obejmuje ona zarówno wszczęcie, jak też kontynuację nie tylko postępowania zasadniczego, ale i innego typu postępowań, które nie stanowią integralnego nurtu dotyczącego przedmiotu procesu. Pogląd ten w pełni zasługuje na aprobatę. Według drugiego poglądu można przyjąć, iż dyrektywalny charakter zasady skargowości ogranicza się tylko do wszczęcia postępowania karnego.[14] Przyjęcie przez zasadę skargowości funkcji impulsu procesowego i funkcji obowiązku procesowego oznacza obowiązek podjęcia przez prawo karne określonych działań w sytuacji, gdy istnieje impuls procesowy (skarga), co nie oznacza konieczności rozpoczęcia w procesie danej fazy postępowania.[15]

Zasada skargowości określona została w art. 14 § 1 k.p.k.[16], zgodnie z którym na żądanie uprawnionego oskarżyciela bądź innego uprawnionego podmiotu następuje wszczęcie postępowania sądowego. Zgodnie z art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k.[17] określającym negatywne

[11] M. Jasińska, *Źródła informacji o popełnionym przestępstwie,* Szczecin 2016, s. 22.
[12] M. Kłodawski, „*Regulacje" na tle ujęcia przepisów epizodycznych w „Zasadach techniki prawodawczej*", Przegląd Legislacyjny 4(98)/2016, s. 21.
[13] W. Daszkiewicz, *Proces karny. Część ogólna*, t. I, Toruń 1976, s. 86.
[14] S. Steinborn, *Art. 14 k.p.k., teza 3,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do wybranych przepisów,* (red. S. Steinborn), LEX/el. 2016, dostęp na dzień 30 października 2023 r. Za poparciem szerokiego zakresu zasady skargowości opowiada się m.in. S. Waltoś, J. Tylman, E. Kruk, M. Cieślak. Natomiast za wąskim rozumieniem zasady skarowości opowiadają się m.in.: S. Kalinowski, M. Lipczyński czy A. Murzynowski.
[15] M. Kurowski, *Art. 14 k.p.k., teza 3,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany,* (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 30 października 2023 r.; Wyrok SA w Warszawie z dnia 17 grudnia 2018 r., III APo 20/18, LEX nr 2668914.
[16] Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2022 r. poz. 1375 ze zm.).
[17] Wyrok TK z dnia 17 lipca 2018 r., K 9/17, OTK-A2018/48, LEX nr 2518248, obowiązującym od 19 lipca 2018 r., teza pkt 1, orzekł, iż art. 17 § 1 k.p.k. w zakresie, w jakim nie czyni aktu abolicji indywidualnej negatywną przesłanką odpowiednio prowadzenia postępowania karnego, postępowania karnego wykonawczego albo postępowania w sprawach o wykroczenia jest niezgodny z art. 139 zdanie pierwsze Konstytucji RP.

przesłanki procesowe, postępowania nie wszczyna się a wszczęte umarza, gdy brak jest skargi uprawnionego oskarżyciela. Akt oskarżenia to najważniejsza skarga – zwana skargą zasadniczą, zawierająca żądanie dotyczące wszczęcia postępowania sądowego i pociągnięcia do odpowiedzialności karnej oskarżonego za zarzucony mu czyn przestępczy. W związku z tym należałoby najpierw przybliżyć pojęcie zasady skargowości.

W tym kontekście należałoby najpierw przybliżyć podstawowe pojęcia z nim związane poprzez analizę koncepcji wybranych dogmatyków prawa, z uwagi na fakt, że nie mają one jednolitego znaczenia. Niniejsze opracowanie zostało ograniczone do koncepcji tylko niektórych autorów i zasady skargowości.

„*Zasada skargowości*" zawiera w swej nazwie termin „*zasada*". W. Daszkiewicz uważa, iż nazwę „zasada" używa się dla wyrażenia poglądu, że coś jest w postępowaniu regułą, a w języku prawniczym termin „zasada" określa zwykłe normy prawnicze.[18]

Słownik języka polskiego PWN, jako „zasadę" określa „ustalony na mocy jakiegoś przepisu lub zwyczaju tryb lub sposób postępowania w określonych okolicznościach; reguła"[19]. W znaczeniu słownikowym termin „zasada" „sam przez się" nie objaśnia niczego; używać go można na oznaczenie wyróżnionych pewnych norm postępowania lub dyrektyw interpretacyjnych. Natomiast termin „*reguła*" odnosi się do uprzedniej pewnej regularności ludzkiego postępowania w ten sposób, jakby odwzorowywała dotychczasowe postępowanie i przyjmowała charakter rejestrujący.[20]

Posługując się leksykalnym znaczeniem pojęcia „*zasady prawa*" należy stwierdzić, że występują dwa jego rozumienia:

1. w znaczeniu ścisłym jest to obowiązująca norma prawna, która jest uznana za szczególnie ważną (zasadniczą) dla danego systemu prawa, czy też jego części w odniesieniu do jednej bądź kilku gałęzi prawa. Na szczególną uwagę zasługuje rozważenie zasadniczego charakteru normy, który można ustalić na podstawie różnych kryteriów. Biorąc pod uwagę hierarchię norm w systemie prawa szczególną rolę

Abolicja indywidualna, to zakaz rozpoczęcia postępowania karnego co do określonej osoby w sprawie jej oznaczonego zarzutu karnego bądź umorzenia już toczącego się postępowania, ale przed wydaniem wyroku. W wyroku tym przedmiotem rozpatrywanej sprawy było rozstrzygnięcie, czy abolicję indywidualną obejmuje "prawo łaski", o którym mówi Konstytucja RP (Wyrok TK z dnia 17 lipca 2018 r., K 9/17, OTK-A2018/48, LEX nr 2518248, s. 23/40; M. Florczak-Wątor, Abolicja indywidualna a prawo łaski Prezydenta. Glosa do wyroku TK z dnia 17 lipca 2018 r., K 9/17, LEX/el. 2018, dostęp na dzień 12 listopada 2023 r.); M. Kurowski, *Art. 17 k.p.k., teza 41,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 30 października 2023 r.

[18] W. Daszkiewicz, *Proces karny. Część ogólna*, Poznań, 1996, s. 61.

[19] S. Dubisz (red.), *Uniwersalny słownik języka polskiego PWN T–Ż*, Warszawa 2006, s. 887, H. Zgółkowa (red.), *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, t. 48, Poznań 2004, s. 383.

[20] M. Zieliński, *Wykładnia prawa. Zasady, Reguły. Wskazówki*, Warszawa 2012, s. 16.

przypisuje się normom konstytucyjnym. Ich szczególna rola w systemie prawa wynika z tego, iż: wyznaczają one kierunek działań prawodawczych; ukierunkowują proces (w odniesieniu do wykładni prawa); określają kierunki dotyczące stosowania prawa, w szczególności zaś wyznaczają sposoby, jak i też granice w zakresie korzystania z przysługujących praw przypisanym różnym podmiotom. Zasady te mogą być w sposób bezpośredni wyrażone w tekście danego aktu normatywnego bądź na jego podstawie mogą być dopiero odtworzone;

2. pojęcie „*zasada prawa*" – to reguła, czyli norma prawna, która nie jest obowiązująca. Stanowi ona wyłącznie postulat skierowany do konkretnego adresata systemu prawnego.[21] „*System*" jest to układ elementów, które są ze sobą powiązane i które mają konkretną budowę.[22]

Można więc stwierdzić, że zakres obowiązywania reguły jest odmienny od zasady. Należałoby zatem na gruncie obecnej kultury prawnej wyjaśnić wyróżnione pojęcia:

a) przepis prawny – to zdanie w sensie gramatycznym (tzn. od kropki do kropki albo od kropki do średnika i od średnika do kropki) w tekście prawniczym wyraźnie wyróżnione graficznie i przeważnie oznaczone jako paragraf, ustęp, czy też artykuł. W aktualnej polskiej technice legislacyjnej: ustawy zawierają artykuły i w ich obrębie ustępy, zaś akty wykonawcze (rozporządzenia) paragrafy i ustępy. Jednak ustawy będące kodeksami zawierają artykuły i w ich obrębie paragrafy;

b) norma (norma postępowania) – to chociażby pomyślane wyrażenie, które w jednoznaczny sposób w określonych okolicznościach, określonemu podmiotowi (adresatowi) nakazuje (zakazuje) określone zachowanie się; formułowana jest niezależnie od woli adresata zarówno w stosunku co do preferowanego celu, jak i też środka do jego osiągnięcia.[23] Jako sformułowana albo dająca się sformułować wypowiedź językowa (w formie nakazu lub zakazu) wyraża powinność zachowania się i jest prospektywną wypowiedzią (zorientowaną zawsze na przyszłe działania) oraz preskryptywną wypowiedzią (w sposób powinnościowy określającą przyszłe określone zachowania adresata). Od tej wypowiedzi zdaniowej (deskryptywnej) odróżniać normę będzie brak jej tzw. wartości logicznej (nie można normie przypisać cechy fałszu/prawdy), ponieważ ma ona spełniać funkcję sugestywną (kreowania

[21] W. Gromski, *Zasada prawa*, [w:] *Encyklopedia prawa*, (red. U. Kalina-Prasznic), Warszawa 1999, s. 920, 921.
[22] J. Zajadło, *Graficzny obraz systemu prawa*, Edukacja Prawnicza 1(166)2016, s. 3.
[23] M. Zieliński, *Wykładnia prawa. Zasady…*, op. cit., Warszawa 2012, s. 14.

i kształtowania określonych przyszłych zachowań), a nie poznawczą (opisową lub odniesioną wobec zachowań przeszłych albo aktualnych);[24]

c) norma prawna – to norma postępowania ustanowiona (lub uznana) przez upoważnione kompetentne organy władzy publicznej, tj. organy ustawodawcze (normodawcze): Sejm (z udziałem Senatu i Prezydenta) oraz inne organy samorządowe lub państwowe przewidziane w Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 r. (Radę Ministrów, czy też poszczególnych ministrów albo rady gmin). Aktom prawodawczym przypisuje się (albo nie przypisuje) atrybut obowiązywania. Zatem normy prawne, które obowiązują w danym układzie społecznym uważa się za normy społecznie skuteczne[25] wyróżniające się tym spośród innych norm systemu, że wymagają danego postępowania nie pozostawiając jej adresatowi swobodnej decyzji.[26] Adresatem zaś jest każdy, do kogo jest ona wprost skierowana lub ze względu na wskazywane w niej okoliczności może dotyczyć.[27] Sądy i inne organy stosując prawo powinny mieć na uwadze przede wszystkim ochronę adresatów norm prawnych i chronić ich uzasadnione oczekiwania.[28] Zatem norma prawna, to norma postępowania, która ustanowiona została przez państwo (czyli organy państwowe), jako konsekwencja wykonywania posiadanej przez nie normodawczej kompetencji prawnej albo została uznana w odpowiedni sposób przez państwo (tzw. uznanie prawa). W stanowczy sposób wyraża powinność określonego zachowania się określonych osób lub określonej osoby. Formą ich wyrażania jest język (to tzw. językowy kształt normy) i forma prawnicza organizacji tekstu: uchwał, ustaw, rozporządzeń, itd.[29]

Podziału wszystkich norm prawnych na zasady prawne i reguły prawne dokonał R. Dworkin.[30] Opierający się na jego koncepcji R. Alexy[31] przyjął, iż normami prawnymi są

---

[24] J. Boć, *Norma (norma postępowania),* [w:] *Prawniczy słownik wyrazów trudnych,* (red. J. Boć), Wrocław 2005, s. 230–231.

[25] M. Zieliński, *Wykładnia prawa. Zasady…*, op. cit., s. 14, 22, 24.

[26] P. Chmielnicki, *Porządek społeczno-gospodarczy i jego elementy*, [w:] *Pochodzenie, tworzenie i efektywność prawa*, (red. P. Chmielnicki), Warszawa 2014, s. 22 .

[27] A. Kozak, *Adresat normy prawnej*, [w:] *Wprowadzenie do nauk prawnych. Leksykon tematyczny*, (red. A. Bator), Warszawa 2012, s. 114.

[28] L. Morawski, *Zasady wykładni prawa*, Toruń 2014, s. 112.

[29] A. Bator, *Norma prawna*, [w:] *Wprowadzenie do nauk prawnych. Leksykon tematyczny*, (red. A. Bator), Warszawa 2012, s. 142.

[30]Amerykański filozof prawa R. Dworkin w swojej koncepcji wszystkie normy prawne podzielił na reguły i zasady uważając, że każda norma postępowania do którejś z wyodrębnionej grupy należy. Zgodnie z jego poglądami, jako zasadę prawa rozumieć należy normę, która postrzegana jest nie dlatego, że przybliża lub zapewnia społeczną, ekonomiczną lub polityczną sytuację wydawałoby się godną pożądania, ale dlatego, gdyż domaga się tego uczciwość, sprawiedliwość bądź inny aspekt moralny. Według niego zasady prawa w ramach ich stosowania dopuszczają wyjątki ze względu na wymiar ich wagi oraz ich ważność. W poszczególnych przypadkach dokonanie wyboru danej zasady nie odrzuca zasady, której nie wybrano bowiem obowiązuje ona w mniejszym zakresie niż w danym momencie wybrana „zasada przodująca". Sam fakt uznania określonej

zarówno zasady prawne, jak też reguły prawne. Jednak koncepcje te nie są adekwatne do polskiej kultury prawnej, choć interesujące w perspektywie zachodzących w niej zmian i są ważne w innych kulturach prawnych. Należy jednak zauważyć, iż S. Waltoś rozważania dotyczące podziału zasad konkretnych na dwie subkategorie: zasady–reguły i zasady–dyrektywy oparł właśnie na koncepcji reguł prawnych R. Dworkina i koncepcji zasad R. Alexy´ego. Jednak nie stała się ona przedmiotem dalszej dyskusji, choć podział zasad na zasady–dyrektywy i zasady–reguły również przyjęli m.in. K. Boratyńska, Ł. Chojniak i W. Jasiński oraz M. Rogalski.[32]

Reguły prawne w ujęciu R. Dworkina odpowiadają normom prawnym w polskiej kulturze prawnej, a zasady prawne określają wartości akceptowane przez dane społeczeństwo i są dyrektywami, które nie należą do systemu prawnego (*sensu stricto*), bądź są wyrażone wprost (jak w Konstytucji RP) jako normy systemu, czyli w postaci reguł określonych w terminologii Dworkina.[33]

W koncepcji R. Alexy´ego zasady prawne, jak też reguły prawne są normami prawnymi w obecnej terminologii polskiego prawoznawstwa. Charakterystyczną cechą reguł prawnych jest to, iż dla ich wypełnienia nie mogą zaistnieć żadne odstępstwa od zawartych w nich nakazów bądź zakazów. W konsekwencji regułę prawną można wyłącznie zrealizować w sposób całkowity albo wcale jej nie zrealizować. Jeśli chodzi o zasady prawne, to mają one charakter nakazów optymalizacyjnych, a więc zawarte w nich nakazy, czy też zakazy mogą być tylko w pewnym stopniu zrealizowane. Zgodnie z tym kryterium wyodrębniania reguł i zasad, określona norma *nullum crimen sine lege*, jako zasada prawna w polskiej kulturze prawnej stanowiłaby regułę, a nie zasadę. Należy podkreślić, iż należałoby na gruncie tej koncepcji w relacji przyjąć pierwszeństwo reguły przed zasadą, co jest niezgodne z wypracowaną siatką pojęciową oraz powszechną intuicją w polskiej kulturze prawnej.[34]

---

zasady za obowiązującą przez ogół społeczeństwa (prawników) stanowi podstawę jej obowiązywania. (A. Tęcza-Paciorek, *Zasada domniemania niewinności w polskim procesie karnym*, Warszawa 2012, s. 21–22).

[31] Niemiecki filozof i prawnik R. Alexy, opierający się na dorobku R. Dworkina twierdził, iż zasady ze względu na to, że wyrażają powinność są normami prawnymi. Zasadami więc są nakazujące zrealizowanie danego stanu rzeczy wszelkie normy prawne w stopniu jak najwyższym biorąc pod uwagę stan faktyczny i możliwości przewidziane prawem. W związku z tym zasady wypełniane są w większym lub mniejszym stopniu. Zachowanie częściowo je realizujące jednocześnie nie prowadzi do naruszenia danej zasady, np. sąd nie zawsze może przeprowadzić bezpośrednio dowód (przesłuchać świadka) i zmuszony jest wówczas do odczytania wcześniejszych zeznań z protokołu. W przeciwieństwie do Dworkina uważał, że nie mogą być zasadami prawnie wiążącymi tolerowane zachowania przez ogół społeczeństwa (A. Tęcza-Paciorek, *Zasada domniemania niewinności…*op. cit., s. 22).

[32] M. Rogalski, *Naczelne zasady procesu karnego,* [w:] *Proces karny. Część ogólna*, (red. M. Rogalski), Warszawa 2012, s. 42; P. Wiliński, *Zasada procesowa w ujęciu abstrakcyjnym i konkretnym*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego*. *Zasady procesu karnego*, (red. P. Hofmański), t. III cz. 1, Warszawa 2014, s. 194.

[33] R. Dworkin, *Biorąc prawa poważnie*, Warszawa 1998, s. 19–20.

[34] M. Zieliński, *Wykładnia prawa. Zasady…*, op. cit., Warszawa 2012, s. 36.

W polskim procesie karnym w historii dotyczącej podziału zasad procesowych wyróżniamy dwa okresy. Pierwszy okres związany jest z tworzeniem się pojęcia „*zasad procesowych*". Brak zgodności odnośnie tego pojęcia pogłębiał wokół tematu wyodrębnienia niektórych zasad wątpliwości i utrudniał przyjęcie ich określonej systematyki. Dlatego też brak rozwiązań w tym zakresie upoważniał autorów do tworzenia, o charakterze naukowym, własnych kryteriów podziału. Drugi okres zaś rozpoczął się wraz z publikacjami M. Cieślaka podkreślającego potrzebę dostrzegania zasad procesowych jako całości uporządkowanej, która daje syntetyczny obraz na cały proces karny. W tym ujęciu zasady procesowe poddane zostały hierarchizacji.[35] Autor ten przedstawił najbardziej rozbudowany system zasad procesowych, który stał się inspiracją dla innych dogmatyków.

Już w 1953 r. L. Schaff dokonał rozróżnienia pojęcia zasady na: 1) zasady–idee, „jako centralnej idei poglądów prawnych na sposób ukształtowania procesu karnego" i 2) zasady–normy, jako prawa karnego procesowego normy już obowiązującej, która odgrywa centralną rolę w całym systemie tegoż prawa.[36] Zdaniem P. Hofmańskiego, choć się o tym właściwie nie wspomina, to właśnie z tej koncepcji w zależności od charakteru zasady, należy poszukiwać późniejszych ustaleń odnośnie pojmowania zasady procesowej jako idei prawnej i jako normy prawnej.[37] L. Schaff w zakresie poglądów teoretycznych mówi o zawartych w systemie centralnych ideach poglądów prawnych, zaś w zakresie systemu procesu karnego o ogólnych normach prawnych zajmujących centralne miejsce w hierarchii. Zatem zasady–normy są sposobem wyrażenia zasad idei. A na podstawie kryterium szczególności wyróżnił zasadę procesową ogólną oraz zasadę konkretną – uzasadniając tym, że niektóre zasady konkretyzują zasady bardziej ogólne. Ale i też nie określił w spójny sposób ich relacji i nie wskazał, czy są zasadami procesu karnego, co było krytycznym powodem jej przyjęcia, ale też jednocześnie fundamentem dla dyskusji o zasadach procesowych.[38]

Wieloznaczność, czy też dwoistość pojmowania zasad prawa stały się przyczyną ich systematyzacji. Pojęcie „*zasady prawa*" w prawie polskim wprowadził w 1959 r. J. Wróblewski, który określił również definicję pojęcia „*zasad systemu prawa*" i oddzielił je od postulatów systemu prawa. Uważał on, iż „*zasadą prawa*" jedynie może być „norma lub oparte na logice konsekwencje grup norm prawnych." Norma i konsekwencje mają moc obowiązującą taką samą. Zaś zasady–postulaty systemu prawa zdefiniowane zostały jako

[35] A. Gerecka-Żołyńska, *Internacjonalizacja współczesnego procesu karnego w Polsce*, Warszawa 2009, s. 28, 29.
[36] L. Schaff, *Proces karny Polski Ludowej. Wykład zasad ogólnych*, Warszawa 1953, s. 146–147.
[37] P. Wiliński, *Zasada procesowa w ujęciu abstrakcyjnym i konkretnym*, [w:] *System prawa karnego procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. III cz. 1, Warszawa 2014, s. 185.
[38] Ibidem, s. 185–186.

reguły mające charakter ogólnych zasad prawa nie będące prawem obowiązującym, bo nie są normami prawa i ich logicznymi konsekwencjami. Są to tylko dla ustawodawcy wskazówki, które określają, jak należy prawo tworzyć i w nim dokonywać zmian. Uważał on, że „*zasada prawa*" zastrzeżona jest tylko do zasady, która jest normą prawną zawartą w rozważanym konkretnym systemie prawnym. Niekiedy uznawane idee prawne za zasady nie są w istocie zasadami tylko „postulatami systemu prawa". W ujęciu J. Wróblewskiego postulaty systemu prawa podzielone zostały na racje i postulaty (prawno–porównawcze oraz prawno–naturalne) mające charakter ponadsystemowy.[39]

Kolejny sposób pojmowania zasad prawa przedstawił M. Cieślak. Jako „*zasadę prawa*" rozumiał on regułę (dyrektywę), czyli ważniejszą i ogólniejszą wypowiedź normatywną odnoszącą się do poszczególnych przepisów prawa. Zaś wypowiedzi normatywne w stosunku do całych dziedzin prawa (gałęzi prawa) lub systemu prawa są „*zasadami naczelnymi*" tych dziedzin bądź całego systemu. Reguła (dyrektywa) natomiast – to wypowiedź, która zawiera treść normatywną. Zatem M. Cieślak wskazywał, iż dogmatyka prawa pojęciem „*zasada prawa*" posługuje się najczęściej ograniczając się do naczelnych lub podstawowych zasad określających daną gałąź prawa.[40] Również K. Marszał na oznaczenie przedmiotu „*zasady procesu*" wskazywał na niejednoznaczne jej znaczenie i używanie nazwy naczelne zasady, podstawowe zasady, itd.[41]

M. Cieślak, jako pierwszy dokonał spójnego podziału na zasady w sensie abstrakcyjnym i konkretnym. Zasadę w sensie abstrakcyjnym cechuje to, że: ma postać dyrektywy, ma charakter krańcowy i z innymi zasadami układa się w antytezy. Według niego zasada abstrakcyjna – to pewna idea prawna mająca charakter ogólny i krańcowy, zaś zasada konkretna – to konkretne ukształtowanie odpowiedniej zasady abstrakcyjnej procesowej,[42] co oznacza, że zasada ta jest regułą danego systemu prawnego i w świetle obowiązującego prawa jego obowiązującą dyrektywą.[43] Zasada w sensie abstrakcyjnym ma postać „zdania powinnościowego", które jest dyrektywą postępowania, czyli normą, która nie obowiązuje i jest oderwana od konkretnego systemu procesowego, oznacza pewien abstrakcyjny wzorzec,

---

[39] J. Wróblewski, *Prawo obowiązujące a „ogólne zasady prawa*", Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego 1965, seria I, nr 42, s. 17–38; A. Tęcza-Paciorek, *Zasada domniemania niewinności…*, s. 23; P. Wiliński, *Zasada procesowa w ujęciu abstrakcyjnym i konkretnym*, [w:] *System prawa karnego procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. III cz. 1, Warszawa 2014, s. 189.

[40] M. Cieślak, *Dzieła wybrane. Polskie prawo karne. Zarys systemowego ujęcia*, t. III, Warszawa 2011, s. 103–104.

[41] K. Marszał, *Proces karny. Zagadnienia ogólne*, Katowice 2013, s. 55.

[42] P. Wiliński, *Zasada procesowa w ujęciu abstrakcyjnym i konkretnym*, [w:] *System prawa karnego procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. III cz. 1, Warszawa 2014, s. 186–187.

[43] M. Cieślak, *Dzieła wybrane*. *Polskie prawo…*, op. cit., s. 104.

kierunek (model) regulacji rozwiązania określonego zagadnienia procesowego bez ograniczeń i wyjątków. Zatem w sensie abstrakcyjnym zasada prawa jest ogólnym wskazaniem, które nie jest związane z żadnym systemem proceduralnym tylko jedynie dla ustawodawcy stanowi wskazówkę. Jest więc normą–modelem. Może on tę wskazówkę w konkretnych przepisach zastosować czyniąc z zasady abstrakcyjnej zasadę prawa w sensie konkretnym. Znaczy to, iż zasada ta w ujęciu konkretnym jest obowiązująca, można ją przypisać do określonego systemu prawnego i posiada ograniczenia: wyjątki i klauzule. To wyróżnienie zasady abstrakcyjnej stwarza możliwość przyjęcia konstrukcji zasady procesowej. Autor ten dokonał również podziału zasad na dominujące, którym pierwszeństwo daje konkretny system prawny oraz zasady uzupełniające, które dopełniają znaczenia zasad dominujących poprzez wskazanie ich wyjątków przyjmując istnienie przeciwstawności zasad.[44]

W nauce polskiego procesu karnego z koncepcji pojmowania zasad procesowych autorstwa L. Schaffa i M. Cieślaka uznanie zdobyła koncepcja M. Cieślaka pojmowania zasad abstrakcyjnych i konkretnych w procesie karnym, która powszechnie została zaakceptowana w doktrynie. Później nastąpiła recepcja jego koncepcji. Autorzy nowych koncepcji odnoszących się do wskazanego podziału albo wiernie przejmowali definicje M. Cieślaka, albo czasami tylko elementy koncepcji L. Schaffa w sposób „niesygnalizowany i nieuświadomiony".[45]

Taki sam podział na zasady w ujęciu abstrakcyjnym i konkretnym oraz sposób ich definiowania, jaki został przedstawiony przez M. Cieślaka przyjmuje M. Siewierski.

Dogmatyk T. Taras wskazuje, że zasada procesowa jest „*ideą prawną*" przedstawioną w formie normy ogólnoprawnej lub karnoprocesowej, stanowiącej wytyczną dyrektywę, na której proces karny się opiera i równocześnie określa pewien model danego procesu karnego. Taka idea prawna, by w danym systemie prawnym stać się obowiązującą zasadą procesową, musi zostać wprowadzona do tego systemu przez ustawodawcę bezpośrednio jako norma prawna albo zespół norm, z których tę normę można wyinterpretować (dostrzegalny jest tu również wpływ koncepcji zasady w ujęciu konkretnym M. Cieślaka).[46]

Podobną koncepcję przyjmuje M. Lipczyńska. Jej zdaniem zasada procesowa to „*idea prawna*", która w dziedzinie postępowania karnego ma podstawowe znaczenie. Zawsze stanowi ona pewną dyrektywę postępowania, która wiąże ustawodawcę i organy wymiaru

[44] A. Tęcza-Paciorek, *Zasada domniemania niewinności…*, s. 23–24; P. Wiliński, *Zasada procesowa w ujęciu abstrakcyjnym i konkretnym*, [w:] *System prawa karnego procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. III cz. 1, Warszawa 2014, s. 186–188.
[45] P. Wiliński, *Pojęcie zasady procesowe*j, [w:] *System prawa karnego procesowego. Zasady procesu karnego*, (red. P. Hofmański), t. III cz. 1, Warszawa 2014, s. 190, 195.
[46] Ibidem, s. 190.

sprawiedliwości oraz uczestników procesu. Według niej można rozważać zasady procesowe abstrakcyjnie w oderwaniu od określonego konkretnego modelu procesu szczególnie, gdy zasadzie aktualnie obowiązującej w danym modelu przeciwstawia się możliwe jakieś inne rozwiązanie lub, gdy postuluje się, że wprowadzenie w przyszłości pewnej zasady nada pożądany kierunek rozwiązania w jakimś ważnym problemie procesowym. Konkretne ujęcie zasady uzasadnia ogólnym odwołaniem się do obowiązującego modelu postępowania prawnego.[47]

Podobne stanowisko przyjmuje Z. Świda, która zasady procesu karnego uznaje jako idee kształtujące model procesu karnego, określające ogólne, zasadnicze cechy tego procesu, wyrażające to, co jest dla niego charakterystyczne. Natomiast zasady procesowe występujące jako reguły postępowania są dyrektywami zobowiązującymi (tak jak art. 10 k.p.k. – zasada legalizmu) lub uprawniającymi (tak jak art. 6 k.p.k. – zasada prawa do obrony). Przedstawia ona zasadę procesową w formie zasady abstrakcyjnej, która wyraża teoretyczne, modelowe rozwiązanie określonego zagadnienia i stanowi wskazanie dla jej sformułowania w ujęciu konkretnym w obowiązującym danym systemie prawa. Natomiast zasada procesowa konkretna występuje w danym systemie prawa jako zasada podstawowa (dominująca).[48]

Kolejny dogmatyk A. Murzynowski również przyjmuje podział zasad na abstrakcyjne i konkretne. W pierwszym przypadku określa on, iż o „*zasadach ideach*" mówić można w toku ogólnych rozważań dotyczących możliwych różnych rozwiązań modelu procesu, np. w czasie, gdy ustalane są założenia projektów nowego prawa. Natomiast z chwilą ich wyrażenia w obowiązującym prawie normami prawnymi, w których przez ustawodawcę wyrażone zostały te idee, zasadami drugiej grupy (czyli zasadami konkretnymi) będą normy prawne.[49]

Podobnie, jak większość dogmatyków J. Tylman przyjmuje zaproponowany przez M. Cieślaka podział zasad, posługując się w rozważaniach teoretycznych pojęciem zasada procesowa (naczelna w systemie) traktując jako pewną ideę abstrakcyjnego schematu, która obejmuje węzłowe kwestie w procesie i wyznacza model procesu. Jest ważną dyrektywą dla społeczeństwa regulującą najbardziej istotne kwestie procesowe, jako szczególna norma – „*norma modelowa*", a nie norma obowiązująca będąca wzorcem do rozwiązania pewnej kwestii, niezwiązana z konkretnym ustawodawstwem. Natomiast zasada w ujęciu konkretnym

[47] M. Lipczyńska, *Polski proces karny. Zagadnienia ogólne*, t. I, Warszawa 1986, s. 59–60.
[48] Z. Świda, *Zasady procesu karnego*, [w:] *Postępowanie karne. Część ogólna*, (red. J. Skorupka), Warszawa 2012, s. 34.
[49] A. Murzynowski, *Istota i zasady procesu karnego,* Warszawa 1984, s. 86.

tego autora, to norma prawna – zasada abstrakcyjna (jednoimienna), która wtłoczona została w ramy obowiązującego ustawodawstwa.[50]

Zwolennikiem podziału zasad według koncepcji M. Cieślaka jest również A. Marek, który uważa zasadę procesową za normę postępowania stanowiącą regułę w danym procesie karnym, wyrażającą jego podstawowe założenia i przez fakt jej obowiązywania charakteryzującą ten model.[51] Jego zdaniem zasady abstrakcyjne stanowią: 1) pewne wzorce teoretyczne, które w różnych ramach procesu pozwalają porównywać różne systemy procesowe oraz 2) zasady prawa mające charakter normatywny – jako normy konkretne zawsze będące wyrazem zasady abstrakcyjnej, ale z nią nie tożsame. Natomiast zasada procesowa w ujęciu konkretnym zawsze jest normą prawną, czyli zasadą, która jest zawarta w konkretnym systemie procesowym. Zatem jest zasadą mającą charakter ogólny i abstrakcyjny, która wskazuje adresatom pewien sposób zachowania.[52]

Podobnie R. Kmiecik, choć przyjmuje podział M. Cieślaka, nie do końca nadaje tym pojęciom takie samo znaczenie. Zasady abstrakcyjne, według niego, to naczelne zasady karnoprocesowe, które analizowane są na płaszczyźnie historycznoporównawczej i abstrakcyjnej, tzn. oderwanej od obowiązującego, konkretnego w danym miejscu i czasie systemu prawnego w postaci idei politycznych, społecznych i filozoficznych wyrażonych w formie legislacyjnych postulatów adresowanych przez np. przedstawicieli nauki lub prasę dla ustawodawcy. Są to więc zasady–postulaty. Natomiast zasada naczelna konkretna to norma obowiązującego prawa procesowego przestrzegana w toku stosowania prawa, czyli na gruncie konkretnego ustawodawstwa – jest to więc norma ogólna (co nie odpowiada przyjętemu znaczeniu przez M. Cieślaka).[53]

K. Marszał określa, iż jako „*zasady*" rozumieć należy normy prawne, które wypowiadają idee, stanowią podstawowe cechy (założenia), kształtują określony model procesu karnego i na przestrzeni historycznego jego rozwoju przybierały przeciwstawne wartości. W związku z tym cechy zasadnicze danego modelu z reguły były kształtowane na dwa wykluczające się sposoby (np. skargowość – ściganie przez sąd z urzędu). Stanowi to podstawę do wyróżnienia zasad sobie przeciwstawnych w doktrynie prawniczej. Autor ten (przyjmując podział M. Cieślaka) zasady w ujęciu abstrakcyjnym jako postulat – wzorzec

[50] T. Grzegorczyk, J. Tylman, *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2003, s. 80–81; P. Wiliński, *Zasada procesowa w ujęciu abstrakcyjnym i konkretnym*, [w:] *System prawa karnego procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. III cz. 1, Warszawa 2014, s. 192.
[51] A. Marek, *Pojęcie zasady procesu karnego*, Prok. i Pr. 1970, nr 3–4, s. 547.
[52] P. Wiliński, *Zasada procesowa w ujęciu abstrakcyjnym i konkretnym*, [w:] *System prawa karnego procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. III cz. 1, Warszawa 2014, s. 191.
[53] Ibidem, s. 191–192.

określa zasady–idee, czyli wzorce ukształtowania określonych instytucji, oraz zasady w ujęciu konkretnym – jako normy obowiązujące w danym systemie prawa karnego. Oznacza to, że z jednej strony są to zdania dyrektywalne, które określają wzorce, na których zbudowany ma być określony system procesowy, czyli wzorce postulowane pod adresem ustawodawcy rozumiane jako zasady–idee wskazujące we wszystkich okolicznościach tylko jedno możliwe rozstrzygnięcie pewnej kwestii, w których ona zachodzi. Z drugiej natomiast strony jest to zasada procesu wiążąca, wymagająca odniesienia do oznaczonego w danym państwie systemu prawa karnego procesowego, by mogła stać się w określonym systemie prawa karnego procesowego obowiązującą normą.[54]

W związku z tym, iż zasada skargowości w późniejszych rozważaniach analizowana jest jako zasada abstrakcyjna (*in abstracto*) w rozumieniu S. Waltosia należałoby wspomnieć, iż dogmatyk ten dokonał również kwalifikacji naczelnych zasad procesu wyróżniając jako najważniejszą zasadę abstrakcyjną i konkretną. Zasada abstrakcyjna procesu, według tego autora to idea o charakterze ogólnym dotycząca rozstrzygnięcia węzłowej kwestii prawnej w danym procesie, która nie jest związana z konkretnym ustawodawstwem, np. zasada skargowości w ujęciu jako idea istniejąca niezależnie od tego, jak ustawodawca w danym okresie i w danym państwie wdraża ją w system prawny. Nie ma wyjątków, ponieważ ma charakter absolutny. Natomiast zasada konkretna procesu, według niego, jest zasadą abstrakcyjną wtłoczoną w ramy obowiązującego ustawodawstwa przypisana do jej konkretnych możliwości realizacji, przede wszystkim do potrzeby ochrony tych wartości, których realizacji ma służyć. Zazwyczaj od niej przewidziane są wyjątki**.** Zasady konkretne procesu podzielił na dwie subkategorie: pierwszą zasady–reguły i drugą zasady–dyrektywy, wywodzące się z koncepcji reguł prawnych R. Dworkina oraz ze zmodyfikowanej koncepcji zasad R. Alexy´ego. Mieszczą się one jedynie w klasie zasad konkretnych, ponieważ tylko w realiach prawnych powiedzieć można, jakie konsekwencje prawne powstają, tzn. z jaką mocą one obowiązują**.** Zasady–reguły są dyrektywami krańcowymi w ich konsekwencjach mimo, iż są w klasie zasad konkretnych. Nie mają żadnych wyjątków i w związku z tym realizacja ich musi być do końca pełna, ponieważ prawo nie zezwala na złagodzenia zasady–reguły, ani żadne wyjątki. W toku procesu naruszyć można tylko zasadę konkretną, nie zaś abstrakcyjną, ponieważ ona nie obowiązuje, bo jest jedynie wskazówką dla ustawodawcy oraz pomocą w wykładni prawa określającą kierunek interpretacji. Zgodnie z zasadą–regułą można powiedzieć: „czyń tak a tak i nigdy inaczej". Zasady–dyrektywy natomiast w klasie

[54] K. Marszał, *Proces karny. Zagadnienia ogólne*, Katowice 2013, s. 55–57.

zasad konkretnych mają optymalizacyjny charakter. Są to dyrektywy, które obowiązują w określonym porządku prawnym, jednak nie w zakresie absolutnym. Istnieją wyjątki, np. zasady bezpośredniości nie są przez prawo obowiązujące. Można o zasadach–dyrektywach powiedzieć, że to dyrektywy z którymi należy postąpić: „tak a tak, ale czasem można inaczej".[55]

Kolejną grupę w systemie naczelnych zasad procesu według S. Waltosia stanowią zasady prawnie zdefiniowane (skodyfikowane**)** i niezdefiniowane (nieskodyfikowane). Zasada prawnie zdefiniowana jest zasadą, której definicję lub określenie zawiera obowiązujące ustawodawstwo, np. zasadę skargowości określa art. 14 k.p.k. – wszczęcie postępowania sądowego. Natomiast zasada prawnie niezdefiniowana jest zasadą, z której obowiązywania wynika więcej niż jeden przepis ustawy, które względem tej ustawy tworzą harmonijną całość, np. zasada bezpośredniości,[56] której kodeks z 1997 r. nie zdefiniował. Obowiązywanie jej na gruncie przepisów, które normują dopuszczalne przypadki poznania pośredniego faktów jest bezdyskusyjne. Zatem jest ona normą prawną, której nieprzestrzeganie jest uchybieniem takim samym, jak w przypadku zasady zdefiniowanej. Jednakże nietrudno wówczas o zmiany zapatrywań i większe rozbieżności niż, gdy interpretujemy zasadę prawnie zdefiniowaną.[57]

Ostatnią grupę zasad systemu S. Waltosia stanowią zasady konstytucyjne i pozakonstytucyjne. Zasady konstytucyjne sformułowane są w sposób, który umożliwia ich bezpośrednie zastosowanie (tzn. są normą samowykonalną) i wprost regulują określoną dziedzinę procesu zgodnie z art. 8 ust. 2 Konstytucji. Przepisy Kodeksu postępowania karnego zatem muszą być zgodne z przepisami Konstytucji (tylko Trybunał Konstytucyjny może stwierdzić ich nieważność). Wyznaczają odpowiedni kierunek wykładni przepisów, także dla prawa karnego procesowego. Występują w przepisach Konstytucji RP, np. art. 42 ust. 2 Konstytucji RP – zasada prawa do obrony. Natomiast zasady pozakonstytucyjne to zasady, które nieprzewidziane są w Konstytucji RP.[58]

Kolejna, stosunkowo niedawno przyjęta koncepcja definiowania „*zasad prawa*", wyróżnia dyrektywalne i pozadyrektywalne sposoby pojmowania prawa i jest krytyką

[55]S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys…*, op. cit., s. 223–224.
[56] W literaturze obowiązuje pogląd, że zasada bezpośredniości wskazuje, iż sąd swoje rozstrzygnięcie popiera dowodami, które zostały uzyskane i przeprowadzone w taki sposób, by w możliwie najlepszy sposób umożliwiały poznanie prawdy, jak i też jest instrumentem, którego zadaniem jest realizacja praw przysługujących oskarżonemu i stronom procesowym [M. Jeż-Ludwichowska, M. Klubińska, *Zasada bezpośredniości w postępowaniu odwoławczym w świetle nowelizacji k.p.k. z 27 września 2013 r.,* [w:] *Środki zaskarżenia po nowelizacji kodeksu postępowania karnego*, (red. A. Lach), Toruń 2015, s. 21].
[57] S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys…*, op. cit., s. 225.
[58] Ibidem, s. 211.

koncepcji J. Wróblewskiego. Zasada dyrektywalna jest wypowiedzią, która wpływa na zachowanie danego podmiotu. W określonych okolicznościach ma nakazywać bądź zakazywać podjęcie określonego zachowania i jako normę prawną charakteryzować ma ją „szczególna doniosłość" postrzegana: przez pryzmat znaczenia aktu prawnego regulującego określoną normę prawną; przez pryzmat doniosłości społecznej określonej normy oraz przez pryzmat nadrzędności treściowej w stosunku do innych norm, jej szczególnej roli, jaką dana norma ma spełniać. Natomiast w znaczeniu pozadyrektywalnym, to wzorzec dla określonych instytucji w celu ich ukształtowania w odpowiednim aspekcie. Znaczy to, że zasady te wskazują, jak określone kwestie należy rozstrzygać w danej dziedzinie prawa.[59]

W teorii prawa dla ujednolicenia pojęcia „*zasada prawa*" zaproponowano termin ten ujmować w sposób opisowy i dyrektywalny (dyrektywny). Został on zaproponowany w 1974 r. przez jej autorów: S. Wronkowską, M. Zielińskiego oraz Z. Ziembińskiego. Zasada prawa w znaczeniu opisowym występuje jako narzędzie do sprecyzowania uproszczonego opisu materiału normatywnego. Przy jego użyciu określa się pewien model/typ przyjętych w systemie prawa pewnych określonych rozwiązań instytucjonalnych.[60] W znaczeniu podstawowym opisowym „*zasada prawa*" to pewien wzorzec „ukształtowania określonego przedmiotu unormowania", który wskazuje sposób rozstrzygania z danego punktu widzenia wyróżnionej określonej kwestii,[61] czyli pewien wzorzec, który odtwarzamy z opisu określonych tekstów prawnych, kształtuje określoną instytucję prawną. W znaczeniu opisowym zasady prawne nie są obowiązującymi normami postępowania.[62] Zasada mająca charakter opisowy reguluje sposób zorganizowania procesu (np. zasada kontradyktoryjności).[63] Zasady procesowe ze sobą pozostają we współzależności i łącznie tworzą system tych zasad, co oznacza, że wyznaczają złożony typ ukształtowania procesu i tworzą wspólnie jego wieloaspektową charakterystykę.[64] Zasada opisowa może spełniać m.in. funkcję porządkującą dane instytucje prawne, jak i całe ich zespoły; funkcję interpretacyjną, która jest podstawą do tworzenia dyrektyw interpretacyjnych oraz funkcję dydaktyczną, która pozwala usprawnić proces dydaktyczny.[65] Natomiast w znaczeniu dyrektywalnym termin „*zasady prawa*" to zasady prawa określone w ścisłym słowa znaczeniu

[59] A. Tęcza-Paciorek, *Zasada domniemania niewinności…*, s. 24–25.
[60] H. Paluszkiewicz, *Pierwszoinstancyjne wyrokowanie merytoryczne poza rozprawą w polskim procesie karnym*, Warszawa 2008, s. 90.
[61] S. Wronkowska, M. Zieliński, Z. Ziembiński, *Zasady prawa. Zagadnienie podstawowe*, Warszawa 1974, s. 43.
[62] A. Redelbach, *Wstęp do prawoznawstwa*, Toruń 2002, s. 205.
[63] Z. Świda, *Zasady procesu karnego*, [w:] *Postępowanie karne. Część ogólna*, (red. J. Skorupka), Warszawa 2012, s. 34.
[64] S. Wronkowska, M. Zieliński, Z. Ziembiński, *Zasady prawa. Zagadnienie…*, op. cit., s. 43.
[65] M. Żbikowska, *Zasada lojalności w procesie karnym (odniesiona do pokrzywdzonego),* Toruń 2015, s. 15.

– to dyrektywy, które wiążą prawnie i oparte są na tekście prawnym. Oddziałują tak na adresatów norm, by w wyznaczony przez nie sposób podmioty te postępowały. Określają w granicach poszczególnych gałęzi prawa i systemów prawa szczególnie ważne normy, jak też uznane konsekwencje zasadniczych norm dla systemu bądź gałęzi prawa. Względem innych norm z systemu prawa (zasady prawa jako normy) cechuje nadrzędność treściowa i hierarchiczna, co oznacza, że wszystkie normy prawa interpretować należy zgodnie z zasadami prawa.[66] Zatem „zasada prawa" w ujęciu dyrektywalnym występuje jako ogólna zasada prawa systemu prawa (części systemu prawa), jak też jako postulat systemu prawa (części systemu prawa).[67] W dogmatyce prawniczej stanowi ona główne zainteresowanie.

Przechodząc do dalszych rozważań należałoby omówić termin „*zasada naczelna procesu karnego*". Można zauważyć, że już w opracowaniach odnoszących się do postępowania karnego przed 1939 r., pojawia się pojęcie „zasada organizacyjna procesu karnego" oraz „zasada podstawowa procesu karnego," które adekwatne są do obecnie stosowanego pojęcia „zasada naczelna procesu karnego".

S. Glaser w latach 20–tych XX wieku przez naczelne bądź „zasady organizacyjne procesu karnego" rozumiał główne podstawy stanowiące jego strukturę prawną, a więc reguły, które urządzają ten proces.[68] Wspomniany już dogmatyk L. Schaff zwrócił uwagę, iż do zasad naczelnych należą zasady wywierające wpływ na całość procesu, które pozostałe zasady określające poszczególne formy tegoż procesu wszystkie sobie podporządkowują. Zatem pozostałe „zasady zwykłe" stanowią procesowe rozwinięcie i przystosowują zasady naczelne do poszczególnych sytuacji procesowych.[69] Zasadę skargowości autor ten umieścił w zasadach procesowych w katalogu pod nr 26, a zasadę ścigania z urzędu pod nr 29.

S. Śliwiński w opracowaniu z 1959 r. zamiast „*naczelna zasada procesu*" stosował pojęcie „zasada podstawowa" procesu karnego rozumując danego procesu charakterystyczne cechy, które odróżniają go od procesu występującego w innej formacji gospodarczej i społeczno–politycznej.[70] Przez tego dogmatyka zasada ścigania z urzędu i zasada ścigania na wniosek umieszczona została w katalogu pod nr 1, zaś zasada skargowa i zasada śledcza (inkwizycyjna) pod nr 2.

W początkowych publikacjach M. Cieślaka nie ma jeszcze wyraźnego podziału na zasady oraz zasady naczelne, chociaż z ogólnej grupy zasad procesowych dostrzega on już

[66] A. Redelbach, *Wstęp do prawoznawstwa…*, op. cit., s. 206.
[67] H. Paluszkiewicz, *Pierwszoinstancyjne wyrokowanie merytoryczne…*, op. cit., s. 90.
[68] S. Glaser, *Wstęp do nauki procesu karnego*, Warszawa 1928, s. 59.
[69] L. Schaff, *Proces karny Polski…*, op. cit., s. 151, 157.
[70] S. Śliwiński, *Polski proces karny przed sądem powszechnym. Zasady ogólne*, Warszawa 1959, s. 58.

potrzebę wydzielenia osobnej kategorii zasad o doniosłej, szczególnej roli w tym systemie. Uzasadnia to trudnościami związanymi z ustaleniem kryterium tego podziału. W podręczniku p.t. „*Zagadnienia dowodowe w procesie karnym*", t. I z 1955 r. można już znaleźć wyróżnioną przez niego grupę zasad, które określił jako „naczelne zasady postępowania dowodowego", które odnoszą się do postępowania dowodowego. Zwraca jednak uwagę, że pomiędzy zasadami naczelnymi, a zasadami pozostałymi istnieje różnica ilościowa co sprawia, iż umowne jest zaliczenie danej zasady do zasad naczelnych (w 1956 r. wyróżnił 15 zasad naczelnych zaś w 1971 r. ich liczba uległa znacznemu zwiększeniu, bo aż 31).[71] Naczelne (podstawowe) zasady procesu karnego zdefiniował jako zasady ważniejsze, które dotyczą punktów węzłowych mechanizmu procesowego,[72] na podstawie których wyróżnić można historyczne formy procesu i ustalić jego cechy. Zaś system zasad określił jako tych zasad uporządkowane ujęcie i w granicach konkretnego porządku prawnego określenie ich wzajemnego stosunku. Podkreślił też, iż do prawidłowego określenia systemu zasad konieczne jest przedstawienie czterech elementów: 1) klasyfikacji zasad; 2) dysjunkcji, czyli wzajemnego przeciwstawienia zasad przeciwnych; 3) hierarchizacja, czyli podporządkowanie zasadom nadrzędnym zasad podrzędnych oraz 4) współzależność zasad. W późniejszym okresie dodał: 1) przeciwstawność zasad; 2) pochodność, czyli wynikanie jako wyraz stosunku równoważności, podrzędności i nadrzędności zasad; 3) pokrewieństwa zasad oraz 4) niezgodność zasad. Zdaniem M. Cieślaka cecha systemu zasad – pokrewieństwo i niezgodność zasad – są dwiema odmianami stosunku krzyżowania się zakresu zasad: 1) zachodzi wówczas, gdy do pewnego stopnia zasady ze sobą kolidują, np. zasada kontradyktoryjności i postępowania z urzędu; 2) zachodzi wówczas, gdy do pewnego stopnia zasady wspomagają się, np. zasada skargowości i kontradyktoryjności.[73]

W klasyfikacji zasad M. Cieślak uznał za najważniejsze kryterium stopnia ogólności i podzielił je na: Zasady naczelne procesowe I stopnia (zasady o charakterze tradycyjnym) oraz Zasady naczelne procesowe II stopnia (wskazujące najwyższe wartości, dotyczące całego systemu prawa). Zasady naczelne I stopnia ze względu na treść i przedmiot unormowania dodatkowo podzielił na naczelne zasady organizacyjne (ustrojowe), które dotyczą organizacji organów wymiaru sprawiedliwości i naczelne zasady kinetyczne (funkcjonalne), które regulują przebieg procesu karnego, gdzie zasadę skargowości i przeciwstawną jej zasadę postępowania z urzędu umieścił w katalogu pod nr 15. Kolejne kryterium dotyczyło podziału

[71] P. Wiliński, *Naczelne (podstawowe) zasady procesu karnego*, [w:] *System prawa karnego procesowego. Zasady procesu karnego*, (red. P. Hofmański), t. III cz. 1, Warszawa 2014, s. 142–143.
[72] M. Cieślak, *Polska procedura karna. Podstawowe założenia teoretyczne*, Warszawa 1984, s. 202.
[73] Ibidem, s. 214.

zasad na zasady konstytucyjne oraz zasady, które nie są wyrażone w Konstytucji, jak i też kryterium tzw. korelacji zasad polegającym na wyróżnieniu wśród zasad procesowych następujących stosunków: nadrzędność, przeciwstawność, niezgodność, równoważność czy też pokrewieństwo. Koncepcja podziału zasad procesowych dokonana przez M. Cieślaka nie spotkała się z aprobatą tych dogmatyków, którzy zakwestionowali jego hierarchizację zasad i koncepcję zasad przeciwstawnych.[74]

Po odrzuceniu koncepcji zasad sobie przeciwstawnych oraz po uwzględnieniu norm odpowiadających współczesnemu pojęciu karnoprocesowemu zasady procesowej K. Marszał utworzył ogólnie przyjętą klasyfikację zasad procesowych zbliżoną do klasyfikacji M. Cieślaka. W klasyfikacji tej dokonał podziału na: I Zasady ogólnoprawne, II Zasady procesu ustrojowo–organizacyjne, III Zasady ściśle procesowe, gdzie wyodrębnił na podstawie kryterium funkcjonalności grupę: zasad związanych z wszczęciem procesu karnego, zasad dotyczących postępowania dowodowego, zasad dotyczących formy i sposobu prowadzenia postępowania oraz zasad dotyczących sytuacji prawnej oskarżonego w procesie. W grupie zasad związanych z wszczęciem procesu karnego w katalogu wyodrębnił m.in.: zasadę ścigania z urzędu (oficjalności) pod nr 1 i zasadę skargowości pod nr 3.

Zwolennikiem wyróżnienia zasad naczelnych jest również S. Waltoś, chociaż w ramach utworzonego systemu nie wprowadza rozbudowanego podziału zasad. Jego zdaniem zasady procesowe podzielić można na zasady naczelne oraz pozostałe zasady zwykłe. Według niego naczelne zasady procesu to ważne społecznie ogólne dyrektywy uregulowania najistotniejszych kwestii z zakresu procesu.[75] Twierdzi on, iż w ramach procesu karnego istnieje potrzeba wyróżniania niektórych idei, które jako mające moc prawną normy prawnej wyznaczałyby innym normom prawnym odpowiedni kierunek interpretacji oraz kierunek ich stosowania. Idee te są formułowane w sposób ogólny i wszystkie razem odnoszą się do węzłowych zagadnień występujących w procesie. Wyznaczają, więc model tego procesu i są społecznie ważnymi dyrektywami uregulowań najistotniejszych zagadnień z zakresu procesu odnoszących się do ważnych zagadnień społecznych. Zatem zasady naczelne bezpośrednio muszą odnosić się do procesu i muszą mieć charakter dyrektywy, ponieważ odzwierciedlają nie tylko pewną prawidłowość, ale są też ponadto regułą w sensie dyrektywy dotyczącą rozwiązania lub zachowania. Taka właśnie jest możliwość pojmowania zasady naczelnej w sensie abstrakcyjnym przez S. Waltosia. W jego systemie zasad nie występują rozbudowane podziały zasad w granicach ich systemu. System ten przedstawia

[74] A. Gerecka-Żołyńska, *Internacjonalizacja współczesnego procesu…*, op. cit., s. 28–29.
[75] S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys…*, op. cit., s. 222.

w określonej kolejności uwarunkowania zasad względem najważniejszej według niego zasady procesu, którą jest zasada prawdy materialnej.[76]

Zasada skargowości i zasada ścigania z urzędu została przez S. Waltosia zakwalifikowana w katalogu w grupie zasad wyznaczających model przebiegu postępowania (dynamiki) pod nr 7.

Reasumując powyższe rozważania można stwierdzić, iż podatność na zmiany i niestabilność prawa oraz potrzeba zapewnienia dla całego systemu prawnego trwałych i jednolitych fundamentów sprzyjają wykształceniu się instrumentów, które zapewniają funkcjonalność i stabilizację. Zatem nie ulega wątpliwości, że zasady w procesie karnym określają jego najważniejsze cechy: model, konstrukcję procesu, zakres i pozycję gwarancji jego uczestników oraz sposób dochodzenia do ustaleń. Tworzą one system wzajemnych odniesień i powiązań, a ich treść jest wypadkową obowiązujących przepisów i przyjętej wykładni.

Zasady polskiego procesu karnego Autorka zdecydowała się porównać z zasadami niemieckiego procesu karnego, gdyż są one mocno zbliżone. Systematyka zasad niemieckiego procesu karnego odbiega nieco od systematyki zasad przyjętej w Polsce. Tak, jak w innych doktrynach w Niemczech rozumie się przez zasady procesowe reguły normujące tok, jak też kształt procesu karnego. Zasady niemieckiego procesu karnego podzielić można według czterech kryteriów:

1) to zasady związane z wszczęciem postępowania, do których zaliczamy: zasadę ścigania przez państwo, czyli ścigania z urzędu, oficjalności § 152 ust. 1 StPO[77], zasadę skargowości § 151 StPO, zasadę obowiązku ścigania, jak i oskarżania, czyli legalizmu § 152 ust. 2 StPO, zasadę „ustawowego sędziego" art. 101 ust. 1 GG[78];

2) to zasady związane z prowadzeniem postępowania, do których zaliczamy: zasadę instrukcyjności m.in. § 244 StPO, zasadę sądowego wysłuchania art. 103 ust. 1 GG, zasadę

[76] P. Wiliński, *Naczelne (podstawowe) zasady procesu karnego*, [w:] *System prawa karnego procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. III cz. 1, Warszawa 2014, s. 144, 162.

[77] Strafprozeßordnung in der Fassung der Bekanntmachung vom 7. April 1987 (BGBl. I S. 1074, 1319), die zuletzt durch Artikel 2 des Gesetzes vom 26. Juli 2023 (BGBl. 2023 I Nr. 203) geändert worden ist; Kodeks postępowania karnego w brzmieniu obwieszczenia z dnia 7 kwietnia 1987 r. (BGBl. I s. 1074, 1319), ostatnio zmienionego art. 2 ustawy z dnia 26 lipca 2023 r. (BGBl. 2023 I nr 203); https://www.gesetze-im-internet.de/stpo/BJNR006290950.html#BJNR006290950BJNG000102311 (link z dnia 1.11.2023 r.); tłumaczenie własne.

[78] Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland in der im Bundesgesetzblatt Teil III, Gliederungsnummer 100–1, veröffentlichten bereinigten Fassung, das zuletzt durch Artikel 1 des Gesetzes vom 19. Dezember 2022 (BGBl. I S. 2478) geändert worden ist; Podstawowe prawo dla Republiki Federalnej Niemiec w skorygowanej wersji opublikowanej w Federalnym Prawie Gazette Part III, Numer 100–1, który został ostatnio zmieniony w art. 1 ustawy z 19 grudnia 2022 r. (Prawo Federalne Gazette I s. 2478); https://www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html (link z dnia 1.11.2023 r.); tłumaczenie własne.

szybkości, natomiast w postępowaniu głównym zasadę koncentracji art. 20 ust. 3 GG oraz art. 6 EKPC;

3) to zasady postępowania dowodowego, do których zaliczamy: ponownie zasadę instrukcyjności, zasadę bezpośredniości § 226, 250, 261 StPO, zasadę swobodnej oceny dowodów § 261 StPO, regułę *indubio pro reo* art. 20 ust. 3 GG oraz art. 6 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności[79];

4) to zasady formy postępowania, do których zaliczamy: zasadę ustności § 261 StPO, zasadę publiczności § 169 zd. 1 GVG[80] oraz art. 6 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności.[81]

Na podstawie zasad, które obowiązują w niemieckim procesie karnym wynika, iż obowiązkiem organów ścigania jest staranne zbadanie okoliczności dotyczących przestępstwa oraz zagwarantowanie odpowiedniego czasu, jak też możliwości przygotowania obrony. Jednocześnie postępowanie zamknięte musi zostać w rozsądnym terminie, wobec czego na sądach, jak i prokuraturze spoczywa obowiązek wykorzystania ich optymalnych możliwości celem, którego jest jak najsprawniejsze przeprowadzenie postępowania.[82] Długość trwania rozprawy głównej uzależniona jest przede wszystkim od stopnia złożoności danej sprawy, czyli od liczby świadków, podejrzanych, biegłych i innych środków dowodowych. Natomiast długość postępowania karnego uzależniona jest przede wszystkim od: rodzaju rozpatrywanego przestępstwa; zakresu postępowania; stopnia złożoności danego postępowania; czynników techniczno-procesowych; działania wykazywanego przez obronę.[83] Należy tu podkreślić, iż na ogólny czas dotyczący trwania postępowania karnego składa się również dodatkowo czas postępowania przygotowawczego.[84]

---

[79] Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r. nr 61, poz. 284), która weszła w życie z dniem 19 września 1993 r.

[80] Gerichtsverfassungsgesetz in der Fassung der Bekanntmachung vom 9. Mai 1975 (BGBl. I S. 1077), das zuletzt durch Artikel 2 des Gesetzes vom 25. Oktober 2023 (BGBl. 2023 I Nr. 294) geändert worden ist; Ustawa o Konstytucji Sądownictwa w brzmieniu obwieszczonym z dnia 9 maja 1975 r. (BGBl. I s. 1077), ostatnio zmieniona art. 2 ustawy z dnia 25 października 2023 r. (BGBl. 2023 I nr 294); https://www.gesetze-im-internet.de/gvg/BJNR005130950.html#BJNR005130950BJNG000100666 (link z dnia 22.12.2023 r.); tłumaczenie własne.

[81] P. Girdwoyń, *Zarys niemieckiego procesu…*, op. cit., s. 34–35.

[82] D. Dölling, Ch. Laue, *Przewlekłość procesu karnego i środki jej zwalczania w wybranych krajach. Niemcy cz. 1,* [w:] *Zagubiona szybkość procesu karnego. Jak ją przywrócić*?, (red. S. Waltoś, J. Czapska), Warszawa 2005, s. 109.

[83] D. Dölling, Ch. Laue, *Długość postępowania karnego w Niemczech w świetle danych statystycznych i badań empirycznych,* [w:] *Zagubiona szybkość procesu karnego. Jak ją przywrócić*?, (red. S. Waltoś, J. Czapska), Warszawa 2005, s. 132.

[84] W. Dziuban, *Faktyczna długość postępowań karnych przed polskimi sądami na podstawie danych statystycznych,* [w:] *Zagubiona szybkość procesu karnego. Jak ją przywrócić*?, (red. S. Waltoś, J. Czapska), Warszawa 2005, s. 141.

Porównując zasady procesu karnego niemieckiego i polskiego, pomimo różnic w obu systemach prawnych w zakresie regulacji dotyczącej kluczowych instytucji procesowych, podstawowe znaczenie tych zasad zbliża te procedury. Niemieckie przepisy karnoprocesowe wyznaczają dopuszczalne pewne granice do ingerencji w sferę wolności oraz praw, służą urzeczywistnieniu odnośnie prawa karnego materialnego, stwarzają pewne konieczne bariery prawne, by za wszelką cenę nie odbywało się poszukiwanie prawdy (zakazy dowodowe). Zatem w założeniach procedury obu systemów prawnych widać pewną analogię.[85]

By zauważyć różnice między zasadami niemieckimi i polskimi przybliżone zostały trzy związane z wszczęciem postępowania.

Tak więc zasada skargowości (*der Anklagegrundsatz*) w doktrynie niemieckiej przeciwstawiana jest często zasadzie inkwizycyjności, która decydowała przez wieki o kształcie obowiązującego w nim procesu (zaś w ramach polskiego procesu karnego neguje się inkwizycyjność kontradyktoryjną). Zgodnie z § 151 StPO z zasady skargowości wynika, iż wszczęcie postępowania sądowego możliwe jest tylko wtedy, gdy zostanie wniesiona skarga. Wyjątek stanowią przestępstwa prywatnoskargowe, kiedy to takie uprawnienie przysługuje prokuraturze. Po otrzymaniu zawiadomienia w zakresie popełnionego przestępstwa, czy też powzięcia podejrzenia o jego popełnieniu w inny sposób organ ten zobowiązany jest podjąć czynności, by zbadać stan rzeczy do ewentualnego wniesienia skargi w postaci aktu oskarżenia (§ 170 StPO) bądź wniosku o wydanie nakazu karnego występującego w postępowaniu uproszczonym (§ 407 StPO).[86] Nakazowe postępowanie karne (§ 407 StPO i nast.) to postępowanie pisemne, w którym ocenia się tylko na podstawie akt zachowanie oskarżonego, bez przeprowadzenia rozprawy głównej. Oskarżony przez wniesienie sprzeciwu przeprowadzenie rozprawy głównej może „wymusić".[87]

Zasada ścigania z urzędu, oficjalności (die *Offizialmaxime, Offizialprinzip, Amtsgrundsatz*) – to zobowiązanie państwa w zakresie wszczęcia, jak i prowadzenia postępowania karnego niezależnie od woli pokrzywdzonego oraz jego zachowania. Wynika to z treści niemieckiej doktryny § 152 ust. 1 StPO, która stanowi, że prokuratura zobowiązana jest do wniesienia skargi. Dalsze postępowanie także obarcza wyłącznie organy państwowe, nie zaś poszczególnych obywateli (pokrzywdzonego). Od obowiązującej zasady oficjalności w ramach niemieckiego procesu karnego istnieją wyjątki, do których zaliczamy postępowanie

[85] D. Gil, *Sprzeciwy i quasi-sprzeciwy…*, op. cit., s. 87–88.
[86] Ibidem, s. 37.
[87] K.–H.Gössel, *Przewlekłość procesu karnego i środki jej zwalczania w wybranych krajach. Niemcy cz. 2*, [w:] *Zagubiona szybkość procesu karnego. Jak ją przywrócić*?, (red. S. Waltoś, J. Czapska), Warszawa 2005, s. 115.

prywatnoskargowe (§ 374 StPO i nast.). W tym postępowaniu pokrzywdzony jest władny złożyć prywatną skargę, co ma miejsce z wykluczeniem prokuratora w przypadku zniewagi, czy też naruszenia tajemnicy korespondencji. Niemiecki k.p.k. zakłada, że prokurator może wszcząć w powyższym przypadku procedurę, gdy tego wymagałby interes publiczny. Prokurator nie jest zobowiązany do uczestniczenia w ramach postępowania prywatnoskargowego, a w większości przypadków informacja o danej sprawie nie dociera do niego. Jednakże sąd, gdy uzna to za uzasadnione jest władny przekazać akta danej sprawy prokuraturze.[88]

Jako ograniczenie zasady działania z urzędu kwalifikuje się także kategorie przestępstw wnioskowych (*Antragsdelikten*), jak też ściganych na podstawie zezwolenia (*Ermächtigungsdelikten*), które inaczej rozumiane są niż w Polsce. Jako przestępstwa wnioskowe zwane „czyste" (*reine*, § 77 StGB[89]) rozumiane są przestępstwa, co do których mimo braku wniosku można wszcząć i prowadzić postępowanie. Jednakże niemożliwe jest wydanie wyroku (§ 127 ust. 3 StPO) i postępowanie to ze względu na brak pozytywnej przesłanki procesowej powinno być umorzone. Natomiast, jako przestępstwa względnie wnioskowe (*relative Antragsdelikte*) rozumiane są czyny, kiedy to brak wniosku pochodzącego od uprawnionej osoby można zastąpić decyzją prokuratury. Gdy właściwa prokuratura dojdzie do przekonania, iż szczególny interes publiczny wymaga, by postępowanie prowadzić, dokonuje jego wszczęcia i prowadzi je z urzędu (np. dotyczy to § 230 StGB - postępowania w sprawie o nieumyślne uszkodzenie ciała). Oddzielną kategorię stanowią czyny, zbliżone do występujących w Polsce przestępstw względnie wnioskowych, których ściganie zależne jest od woli osoby upoważnionej (*Ermächtigungsdelikte*). Do takich osób zaliczamy pokrzywdzonego i też inny zainteresowany podmiot. Należy zaznaczyć, że bez upoważnienia zainteresowanych postępowanie toczyć się nie może.[90]

Zasada legalizmu (*das Legalitätsprinzip*) zobowiązuje prokuraturę do przeprowadzenia postępowania przygotowawczego, jak i wniesienia skargi publicznej (§ 152 ust. 2 StPO). Treść tego przepisu informuje o tym obowiązku nałożonym na prokuraturę, jeżeli inaczej przepisy ustawowe tego nie regulują (występowania przeciwko wszystkim czynom podlegającym ściganiu), gdy ku temu istnieją wystarczające rzeczywiste

[88] P. Girdwoyń, *Zarys niemieckiego procesu…*, op. cit., s. 35–36.

[89] Strafgesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 13. November 1998 (BGBl. I S. 3322), das zuletzt durch Artikel 1 des Gesetzes vom 26. Juli 2023 (BGBl. 2023 I Nr. 203) geändert worden ist; Kodeks karny w brzmieniu z dnia 13 listopada 1998 r. (BGBl. I s. 3322), ostatnio zmienionym art. 1 ustawy z dnia 26 lipca 2023 r. (BGBl. 2023 I nr 203); https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/BJNR001270871.html#BJNR001270871BJNG000102307 (link z dnia 1.11.2023 r.); tłumaczenie własne.

[90] P. Girdwoyń, *Zarys niemieckiego procesu…*, op.cit., s. 36–37.

podstawy. Z powyższego przepisu wynika przymus ścigania (*Verfolgungszwang*), co jest niezależne od podlegającej mu osoby. Niekiedy z zasadą legalizmu łączy się przymus składania skargi (*Anklagezwang*). Treść § 170 StPO w sposób jednoznaczny nakazuje dokonać wniesienia aktu oskarżenia, gdy istnieją ku temu stosowne przesłanki. Obowiązek ścigania dotyczy również władzy i urzędników policji, gdy działają w postępowaniu przygotowawczym. Jednak organy państwowe przyjmujące całość działań śledczych, nie zawsze występują przeciwko podejrzanemu niezależnie od jego statusu i pozycji. Tak się nie dzieje zawsze ze względu na kodeksowe regulacje, które kształtują rozległe kompetencje prokuratury.[91]

W granicach amerykańskiego procesu karnego można wyodrębnić dwie grupy zasad, do których zaliczamy zasady statyczne oraz zasady dynamiczne. Pierwsza z nich czyli zasady statyczne dokonują regulacji w ramach ustroju organów wymiaru sprawiedliwości. Do tych zasad w zakresie sądowego wymiaru sprawiedliwości karnej, tj. *principle of court proceedings,* zaliczyć należy zasadę udziału czynnika społecznego Co ma miejsce w formie dużej ławy przysięgłych, tj. *grand jury* (stanowi ona najbardziej znaną formę dotyczącą udziału czynnika społecznego w granicach orzekania w amerykańskim procesie karnym. Orzeka ona wyłącznie w granicach przedmiotów winy oskarżonego, jednocześnie pozostawiając sądowi wszelkie decyzje, które mają charakter procesowy w tym także wymiaru kary czy dopuszczalności dowodów w granicach procesu[92]) oraz w formie małej ławy przysięgłych, tj. *petit jury.* W rozważanej grupie znajduje się także zasada instancyjności, zasada niezawisłości sędziowskiej, zasada kolegialności sądu, a także zasada sędziowskiego kierownictwa procesem. Druga grupa dokonuje regulacji przebiegu procesu karnego i obejmuje:

1. zasady wszczynające proces karny, do których zaliczamy zasadę ścigania z urzędu, tj. *ex officio decisions,* który obejmuje udział czynnika społecznego w formie *grand jury* dużej ławy przysięgłych, następnie legalizmu, tj. *legality* i zasada skargowości, tj. *accusatoriality;*
2. zasady obejmujące postępowanie dowodowe czyli prawo dowodowe, tj. *law of evidence.* Jest to prawo, które dzieli się zarówno na prawo dowodowe cywilne, tj. *civil law of evidence* oraz obejmuje prawo dowodowe karne, tj. *criminal law of evidence*. Należy wrócić uwagę że zasada prawdy znajduje swoje miejsce w prawie

[91] Ibidem, s. 38–39.
[92] K. Kremens, *Grand Jury (wielka ława przysięgłych) a udział czynnika społecznego w postępowaniu karnym na tle sprawy U.S. V.P. Manafort and R. Grates*, Ius Novum 1/2019, s. 212.

amerykańskim, jako prawda obiektywna, tj. *objective truth*. Na podstawie Sądu, które to oparte są na gruncie przeprowadzonych w toku rozprawy i jednocześnie dostępnych sądowi dowodach pochodzących, np. z przesłuchania, tj. *hearsay rule* bez odrzucenia dowodów, które to byłyby pochodnymi, została oparta zasada bezpośredniości;

3. zasady dotyczące przebiegu procesu. Jest to zasada kontra, tj. *adversary,* inaczej proces uprawnionych stron, które to strony występują w formie toru, który ma miejsce przed sądem będący sądem bezstronnym. Kolejną jest zasada jawności, tj. *public, open proceedings,* a także zasada uczciwego procesu, tj. *fair trial* i zasada, tj. *oral proceedings*;
4. zasady określające prawa oskarżonego. Jest to zasada domniemania niewinności, tj. *presumption of innocence* i zasada prawa do obrony, która jest przeprowadzana przez *counsel* czyli zawodowego obrońcę.[93]

2. Zasada skargowości *in abstracto* w formach procesu karnego oraz jej rys historyczny

Zasada skargowości jest jedną z podstawowych zasad procesowych wpływająca na formę (model) procesu karnego.

Według M. Cieślaka forma procesu karnego to model systemu procesowego, który wyznaczony został przez odpowiedni zespół naczelnych, pokrewnych zasad procesowych określających strukturę danego procesu oraz jego zewnętrzny kształt.[94] O kształcie modelu procesu karnego, jak też jego przynależności do danej formy ukształtowanej w rozwoju historycznym procesu karnego w większości wypadków decyduje podporządkowanie, czy to zasadzie kontradyktoryjności, czy też zasadzie śledczości (inkwizycyjnej).[95]

Pierwsza forma skargowa (proces skargowy) – to okres powstawania państw i okres antyczny – charakteryzuje się dominacją zasady skargowości w procesie, stosownie do której najpierw wszczęcie, potem przebieg procesu zależne są od wniesionej skargi przez stronę, która jednocześnie zainteresowana jest jej pozytywnym załatwieniem (czyli oskarżyciela albo

[93] R. Tokarczyk, *Prawo amerykańskie*, Warszawa 2011, s. 244, 246-248; M. Budnik-Minierska, *Wymiar sprawiedliwości w amerykańskim procesie karnym – wybrane zagadnienia oraz analiza danych statystycznych w latach 2017–2018,* [w:] *Stany Zjednoczone Ameryki – wybrane zagadnienia prawne, społeczno-polityczne oraz ekonomiczne. Między przeszłością a wyzwaniami 3. dekady XXI wieku*, (red. P.A. Leszczyński, B.A. Orłowska), Gorzów Wielkopolski 2023, s. 158–159.

[94] M. Cieślak, *Polska procedura karna*. *Podstawowe założenia teoretyczne*, Warszawa 1971, s. 76.

[95] J. Zagrodnik, *Kontradyktoryjność jako wyznacznik formy procesu karnego (rozważania na tle zmiany modelu rozprawy głównej w nowelizacji wrześniowej*, Pal. 11–12/2014, s. 20; P. Hofmański, *Zasada kontradyktoryjności*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego. Zasady procesu karnego*, (red. P. Hofmański), t. III cz. I, Warszawa 2014, s. 638.

powoda cywilnego). Wynika, więc z niej zakaz – bez skargi uprawnionego oskarżyciela nie można wszcząć procesu karnego. Charakterystyczna dla tej formy jest kontradyktoryjność postępowania (sporność) oraz jawność, publiczność i ustność procesu, przeprowadzanie w sposób bezpośredni dowodów (sąd winien opierać się na tzw. dowodzie z „pierwszej ręki"). Niekoniecznie występować musi w tym modelu zasada swobodnej oceny dowodów. Wada – to niemożliwość ścigania przestępstw z urzędu. Druga forma inkwizycyjna (proces inkwizycyjny) – przez następne stulecia forma skargowa była ograniczana do prawie jej całkowitego wyparcia przez formę inkwizycyjną charakteryzującą się brakiem funkcji: oskarżania, obrony i sądzenia, które skupione były w ręku organu procesowego występującego tu w roli arbitra, obrońcy oraz oskarżyciela. Występowała w Średniowieczu w feudalnym procesie inkwizycyjnym. Przeciwstawna jest zasadzie skargowości – wszczęcie postępowania następowało z urzędu, tzn. bez skargi uprawnionego oskarżyciela. W procesie tym obowiązywała zasada inkwizycyjna, śledcza (*inquisitio* znaczy śledztwo). Charakteryzuje się tym, iż przewiduje skupienie trzech funkcji w ręku organu procesowego: rozstrzygnięcia sporu, oskarżenia oskarżonego oraz obrony oskarżonego. Zatem organ procesowy występuje tu jednocześnie w roli arbitra, oskarżyciela oraz obrońcy. Funkcje: oskarżania, obrony oraz wyrokowania w procesie łączy sam sędzia. Strony w postępowaniu nie występują albo ich rola jest ograniczona, a oskarżony jest przedmiotem (nie podmiotem) procesu. Ze względu na to, że w modelu inkwizycyjnym nie występują strony albo ich rola jest ograniczona, dlatego też nie obowiązuje w nim zasada kontradyktoryjności. Dowody przeprowadzane są w sposób pośredni, ponieważ podstawą decyzji procesowych w zasadzie są dowody z treści dokumentów, które zebrano w toku procesu. Wadą jest ograniczenie prowadzenia skutecznej obrony obwinionemu, zaletą zaś wszczęcie postępowania z urzędu. Trzecia forma mieszana (proces mieszany) – ukształtowana została we Francji podczas przewrotów rewolucyjnych w czasie Wielkiej Rewolucji Francuskiej i przywróciła instytucję skargi. Forma mieszana w procesie karnym jest kompromisem między formą inkwizycyjną i formą skargową. Charakteryzuje się połączeniem elementów formy inkwizycyjnej i skargowej w układzie dynamicznym. W procesie tym formę inkwizycyjną z reguły ma postępowanie przedsądowe (przygotowawcze) poprzedzające przekazanie do sądu danej sprawy i postępowanie wykonawcze. Natomiast formę skargową ma postępowanie przed sądem, a szczególnie rozprawa sądowa.[96]

[96] M. Abucewicz-Pena, *Skarga na tle zasady skargowości w procesie karnym*, Studia Prawnoustrojowe 2003 nr 2, s. 15-16; J. Skorupka, *Jawność procesu karnego w toku jego historycznych zmian*, [w:] *Jawność procesu karnego*, (red. J. Skorupka), Warszawa 2012, s. 21–22; M. Rogalski, *Naczelne zasady procesu karnego*, [w:]

Dokonując porównania modelu inkwizycyjnego i modelu kontradyktoryjnego procesu karnego wymagane jest dokonanie rekonstrukcji sposobu organizacji w ramach toku procesu, której podlega organizacja procesu o charakterze poznawczym. Pierwszy z nich jest określany jako model oficjalnego śledztwa, który jest przeciwieństwem drugiego z przedstawionych powyżej modeli.[97] Zaobserwować można pełen kształt zasady kontradyktoryjności na etapie postępowania sądowego, ponieważ samo postępowanie przygotowawcze jest kwalifikowane jako postępowanie inkwizycyjne.[98] Często podnosi się, że kontradyktoryjność tycząca się rozprawy sądowej jest niepełna, ponieważ ma miejsce inicjatywa dowodowa sądu oraz brak pełnej równości stron postępowania.[99]

Prowadzenie amerykańskiego postępowania karnego, jako kontradyktoryjny model zaczerpnięty jest z tradycji *common law*. Zwrócić należy uwagę na kształt tej instytucji i sposób, w jaki ona funkcjonuje w granicach systemu.[100]

Amerykański proces karny to kontradyktoryjny proces karny. Istnieje powszechne przekonanie według amerykańskiej społeczności, Sądu Najwyższego Stanów Zjednoczonych oraz w doktrynie, że amerykański proces karny przepełniony modelem pełnej kontradyktoryjności, oparty na rywalizacji przeciwnych stron, jest najlepiej zaprojektowany w celu znalezienia prawdy (*truth-finding*).[101] Sąd Najwyższy Stanów Zjednoczonych w wyroku z dnia 14 maja 1984 r. stwierdził, iż prawdę w najlepszy sposób można ukazać za pomocą wypowiedzi uzyskanych od obu stron uczestniczących w procesie.[102] Zatem jego podstawowym celem jest ustalenie prawdy. Tym samym należy zauważyć, iż proces ten występuje ze względu na potrzebę rozstrzygnięcia faktów, których najistotniejszym elementem jest prawda. Takim priorytetem kieruje się prowadzenie procesu karnego, jako formy rywalizacji odnoszącej się do stron procesu. Podstawą tego założenia jest to, że w przypadku, gdy co najmniej dwie jednostki są w sporze w odniesieniu do zaistniałych

---

Proces karny. Część…, (red. M. Rogalski), Warszawa 2012, s. 70, 71; S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys…*, op. cit., s. 79–80; E. Rzymkowska, *Model postępowania karnego w polskich ustawach karnoprocesowych oraz kierunki jego dalszej ewolucji,* [w:] *Szkice o nowym modelu procesu karnego,* (red. T. Gardocka, M. Jakubiak), Warszawa 2014, s. 11–12.

[97] W. Jasiński, *Model procesu karnego a efektywność dochodzenia do prawdy – uwagi na tle projektu nowelizacji kodeksu postępowania karnego*, [w:] *Pojęcie, miejsce i znaczenie prawdy w polskim procesie karnym*. *Materiały Wrocławskiego Seminarium Karnoprocesowego 2013*, (red. K. Kremens, J. Skorupka), Wrocław 2013, s. 59.

[98] M. Porwisz, *Postępowanie kontradyktoryjno-inkwizycyjne – rozważania w przedmiocie modelu procesu karnego na przykładzie wybranych regulacji*, Przegląd Policyjny nr 1(121), Szczytno 2016, s. 173.

[99] P. Hofmański, *Model kontradyktoryjny w świetle projektu zmian k.p.k. z 2012 r.,* [w:] *Kontradyktoryjność w polskim procesie karnym*, (red. P. Wiliński), Warszawa 2013, s. 33.

[100] K. Kremens, *Dostęp sądu do akt postępowania przygotowawczego po nowelizacji k.p.k. – czego powinniśmy nauczyć się od Amerykanów?,* [w:] *Kontradyktoryjność w polskim procesie karnym*, (red. P. Wiliński), Warszawa 2013, s. 373.

[101] H. Kuczyńska, *Amerykański proces karny w poszukiwaniu prawdy materialnej*, Pal. 9/2016, s. 48.

[102] United States v. Cronic, 466 U.S. 648, 655 (1984).

faktów danej sprawy i nie są w stanie dojść do porozumienia w kwestii prawdziwości wersji każdej ze stron wyznacza się w tym celu osobę trzecią, której celem jest rozwiązanie tego sporu. Podkreślić więc należy, że celem amerykańskiego procesu karnego jest dojście do decyzji będącej akceptowaną w konkretnych okolicznościach społecznych i zgodną z normami społecznymi.[103]

Sędzia Abby Taylor z Sądu Okręgowego, powiat DeKalb, Georgia USA w przeprowadzonym przez Autorkę niniejszej pracy wywiadzie podkreśliła, iż w systemie *common law* występuje, tak jak w procesie polskim zasada skargowości. Podejmowane przez sędziów wszystkie czynności są podyktowane tą zasadą. Kierując się wartością, jaką jest wolność, sędziowie dbają szczególnie o to, by osoby niewinne niesłusznie trafiły do więzienia. Istotna jest świadomość obywateli. Nie chcą oni, by podejrzani byli tymczasowo aresztowani, bowiem związane jest to z wydatkami, na które składają się pieniądze podatników. W rozmowie sędzia Abby Taylor przekazuje także, iż w amerykańskim procesie karnym w systemie *common law* występuje również subsydiarny akt oskarżenia. Na rozprawie jest też oskarżyciel i to oskarżyciel przeprowadza rozmowy z oskarżycielem subsydiarnym i odbiera od oskarżyciela subsydiarnego informacje odnośnie tego, jaką karę dać oskarżonemu. Następnie składana jest propozycja adwokatowi oraz oskarżonemu. Jeżeli oskarżony wykazuje chęć, by przyznać się do winy, to wówczas złożona propozycja staje się jego karą i sędzia taki wyrok dla niego orzeka. Taka sytuacja ma miejsce, gdy sędzia daje możliwość stronom dojścia do porozumienia w przypadku, gdy przyszli na salę rozpraw i skorzystali z możliwości dojścia do porozumienia „za drzwiami". Jednakże, gdy wrócili z rozmów i nadal nie doszli do porozumienia wówczas sprawa idzie przed sąd i nie ma możliwości ugody. W ramach wyroku sędzia może wyznaczyć oskarżonemu karę w większym wymiarze niż, by to miało miejsce w ramach porozumienia zawartego między stronami. Na uwagę zasługuje fakt, że w ramach tego systemu nie ma drugiej instancji. Wyrok uprawomocnia się od razu. Jedyna możliwość odwołania przysługuje, gdy miały miejsce czynności nielegalne.[104] Do czynności nielegalnych zaliczamy, np. gdy adwokat podjął czynności nielegalne, gdy osoba oskarżona nie miała tłumacza, a angielski jest jej drugim językiem (oskarżony wówczas podnosi, że przyznanie się do winy było nieporozumieniem lub nie zrozumiał zarzutów, pytań bądź odpowiedzi, gdy według osoby odwołującej się wyrok

[103] H. Kuczyńska, *Amerykański proces karny…,* op.cit, s. 48, 52.
[104] Wywiad przeprowadzony z sędzią Sądu Okręgowego Abby Taylor, powiat DeKalb, Georgia USA w dniu 18.05.2016 r.; tłumaczenie A. Oberc.

był niesprawiedliwy ze względu na rasę, poglądy polityczne czy religijne przekonania, gdy miały miejsce fałszywe zeznania świadków.[105]

Analizując amerykański proces karny na podstawie spostrzeżeń Autorki poprzez uczestnictwo w rozprawach sądowych w Sądzie Okręgowym, powiat DeKalb, Georgia USA prowadzonych przez sędzię Abby Taylor i uczestnictwo w rozprawach sądowych prowadzonych przez sędziego Jan MC Kenncy z powiatu Gwinnett, w mieście Lawrenceville w Stanie Georgia USA w Sądzie Rejonowym, Okręgowym i Stanowym w Lawrenceville GA USA, wywiadu przeprowadzonego z sędzią Abby Taylor i za zdaniem H. Kuczyńskiej można stwierdzić, iż w znalezieniu prawdy materialnej charakteryzują go pozytywne i negatywne cechy.

Za pozytywnymi argumentami przemawiają:

– poszukiwanie prawdy materialnej równoważne jest z celem procesu, którym jest ochrona praw konstytucyjnych, tzw. „teoria rzetelnego procesu" w świetle dowodów, które zostały przedstawione w sprawie i mają prowadzić do rzetelnego rozstrzygnięcia;

– dzięki rywalizacji wzajemnie strony kontrolują się, np. podczas przesłuchania krzyżowego, które służy kontroli wiarygodności użytych dowodów przez drugą stronę czy też ujawnienie przed rozprawą dowodów stronie przeciwnej;

– przekonanie, że ława przysięgłych czy też sędzia jako organ zarządzający rozprawą i odpowiedzialny za dokonanie czynności odnośnie ustaleń faktycznych są neutralni, co oznacza, że autentyczna bezstronność sędziego nie jest wymuszona przepisami prawa, np. zasadą domniemania niewinności;

– zwalcza biurokrację (dotyczy to urzędników);

– szybkość, krótki czas przeprowadzenia postępowania karnego.

Jednakże okazuje się, że model ten wykazuje, iż istnieją liczne przyczyny powodujące, że założenia modelu kontradyktoryjnego nie sprzyjają twierdzeniu, że celem jego jest ustalenie prawdy, ponieważ ława przysięgłych bądź bezstronny i „bezczynny sędzia":

– ograniczony jest do oceny tylko dwóch hipotez przebiegu wydarzeń przedstawionych przez strony;

– ograniczony jest tylko do oceny przedstawionych dowodów przez strony i na ich podstawie musi orzekać;

[105] Informacje udzielone przez notariusz Annę Oberc dnia 24 kwietnia 2019 r., Gwinnett County, Georgia USA (wywiad).

– zakresu postępowania dowodowego nie może rozszerzyć nawet w przypadku, gdy dostrzegłby, że przedstawione przez strony dowody do ustalenia faktycznego przebiegu wydarzeń są niewystarczające;
– nie ma też powodu wprowadzenia do postępowania dowodowego faktów i informacji, z ujawnienia których żadna strona nie ma korzyści albo do swojego poparcia wydarzeń nie potrzebuje, co wiąże się z tym, że pewne informacje świadka niewskazane w interesie strony (stron) podczas jego przesłuchania przed sądem przez strony mogą pozostać utajone i wówczas nie staną się one podstawą orzekania, bo świadek ma prawo i obowiązek wyłącznie odpowiadać na pytania zadawane przez strony i nie jest przyjęte, aby sędzia komentował poszczególne dowody, i wpływał na przebieg prowadzonego postępowania dowodowego;
– strony (lub przedstawiciel strony) zmierzając do wygranej w procesie, tak ukształtowują materiał dowodowy, aby przemawiał on na jej korzyść i przekonał ławę przysięgłych (sąd) do swojej wersji sprawy, niezależnie czy prowadzi to do przedstawienia faktycznego przebiegu zdarzeń i prowadzą szkodliwą procedurę, tzw. „szkolenie świadków" przygotowując ich do rozprawy.[106]

Pojęcie systemu skargowego w europejskiej literaturze przedmiotu stosowane jest szeroko, ale w jego zdefiniowaniu występują pewne trudności wynikające z faktu, iż rozróżnienie systemu skargowego i inkwizycyjnego polega na wyborze reprezentowanych wartości przez te systemy. Cechy systemu skargowego są wówczas określane tylko poprzez porównanie ich z cechami systemu inkwizycyjnego oraz *vice versa*. Można więc stwierdzić, iż oba systemy są idealne i w praktyce występują w poszczególnych ustawach karnoprocesowych w różnych konfiguracjach. Uzasadnione jest zatem traktowanie zasady skargowości w ujęciu abstrakcyjnym *in abstracto* (pojęcie to przez przedwojenną doktrynę nie było używane), jako jednej z naczelnych zasad procesowych, jednej z ogólnych (a nawet uniwersalnych) idei rozstrzygających węzłowe problemy występujące w procesie, które nie są związane z konkretnym ustawodawstwem. S. Waltoś w polskiej doktrynie procesu, jako przykład zasady abstrakcyjnej, idei toczenia się postępowania o charakterze karnym w wskutek wniesionej skargi strony niezależnie od tego, jak ustawodawca wciela ją w danym okresie i w danym państwie, przytoczył właśnie zasadę skargowości. Wartości jakie reprezentuje zasada skargowości można znaleźć zatem w jej uzasadnieniu historycznym, jak też obowiązujących obecnie ustawodawstwach. Niewątpliwie samoistnymi wartościami

[106] H. Kuczyńska, *Amerykański proces karny…,* op.cit, s. 49–52.

zasady skargowości są: 1) w momencie wszczynania postępowania sądowego obiektywizm sędziego, który sam nie przygotował oskarżenia, ale ocenia pracę oskarżyciela oraz 2) na rozprawie związanie sądu przedmiotowo-podmiotowymi granicami oskarżenia.[107] Potwierdzeniem tego, jak ważna jest zasada skargowości stanowi m.in. to, iż w linii rozwoju historycznego samego procesu karnego wskazano formę procesu skargowego.[108]

W dziejach największych przemian w prawie karnym dotyczących przemodelowania procesu karnego, to przełom XVIII i XIX wieku,[109] który należy wiązać z działalnością humanitarystów poddających krytyce proces inkwizycyjny, a postulujących wprowadzenie na europejskim kontynencie procesu skargowo-kontradyktoryjnego opartego na wzorze angielskim.[110]

Mając na uwadze rys historyczny można stwierdzić, iż na ziemiach I Rzeczypospolitej obowiązywało rodzime procesowe prawo karne nawiązujące do zasady skargowości mające charakter stanowy.[111] Kresem obowiązywania prawa rodzimego był 1795 r., kiedy to rozwój polskiego procesu karnego przerwały rozbiory Polski. Przez okres 123 lat niewoli obowiązywało wówczas prawo procesowe państw zaborczych.[112]

---

[107] C. Kulesza, *Zasada skargowości*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego*. *Zasady procesu karnego,* (red. P. Hofmański), t. III cz. 1, Warszawa 2014, s. 550–551, 553.

[108] S. Stachowiak, *Wpływ zasady skargowości na formę współczesnego polskiego procesu karnego*, [w:] *Zasady procesu karnego wobec wyzwań współczesności. Księga ku czci Profesora Stanisława Waltosia,* (red. J. Czapska i in.), Warszawa 2000, s. 486.

[109] T. Adamczyk, *Proces karny na ziemiach polskich w latach 1772/1795–1918,* [w:] *System Prawa Karnego Procesowego. Zagadnienia ogólne*, (red. P. Hofmański), t. I cz. 1, Warszawa 2013, s. 287.

[110] K. Baran, *Strony procesowe przed angielskimi sądami karnymi doby Tudorów i wczesnych Stuartów*, Kraków 1994, s. 5; A. Lityński, *Między realizmem a utopią. Rzecz o humanitarystach oświecenia,* [w:] *Między humanitaryzmem a totalitaryzmem*. Studia z dziejów prawa karnego, Tychy 2002, s. 16; K. Sójka-Zielińska, *Humanitaryści oświecenia a ochrona praw człowieka w procesie karnym*, [w:] *Gaudium in litteris est: księga jubileuszowa ofiarowana Pani Profesor Genowefie Rejman z okazji osiemdziesiątych urodzin*, (red. L. Gardocki, M. Królikowski i A. Walczak-Żochowska), Warszawa 2005, s. 692–693; Kil J., *Prawda w procesie karnym*, Warszawa 2015, s. 75.

[111] K. Woźniewski, *Proces karny – rys historyczny*, [w:] *Prawo karne procesowe – część ogólna*, (red. J. Grajewski), Warszawa 2011, s. 57.

[112] 1) Na trenie byłego zaboru austriackiego obowiązywała – austriacka ustawa postępowania karnego z dnia 23 maja 1873 r. (Dz.U. Państwa 1873, poz. 119), która weszła w życie 1 stycznia 1874 r., ustawa z dnia 31 grudnia 1877 r. uzupełniająca i zmieniająca przepisy ustawy o postępowaniu karnym (Dz.U. Państwa 1878, poz. 3). Austriacki proces karny oparty był na zasadach procesu mieszanego, tzw. procesu karnego zreformowanego. Przeciw wyrokom procedura karna austriacka stosowała środki zwyczajne (zażalenie nieważności oraz odwołanie czyli apelację) i nadzwyczajne (prośbę o wznowienie postępowania karnego oraz rewizję nadzwyczajną).

2) Na terenie byłego zaboru pruskiego obowiązywała – niemiecka ustawa postępowania karnego z dnia 2 lutego 1877 r. (weszła w życie w październiku 1877 r.), Rozporządzenie Ministra byłej Dzielnicy Pruskiej z dnia 2 maja 1920 r. (Dz.U. z 1920 r. poz. 217), Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 16 czerwca 1922 r. dotyczące górnośląskiej części województwa śląskiego (Dz.U. z 1922 r. nr 46, poz. 398), Ustawa z dnia 1 czerwca 1923 r. dotycząca brzmienia ustawy o postępowaniu karnym w województwie poznańskim i pomorskim (Dz.U. z 1923 r. nr 61, poz. 445). Ustawa przewidywała przeciw wyrokowi dwa środki prawne: odwołanie – od wyroków orzeczonych przez sądy ławnicze i rewizję – od wyroków orzeczonych przez sądy krajowe sądzące w składzie zawodowym. Przewidywała też dość szerokie uprawnienia w procesie karnym dla pokrzywdzonego.

Należałoby w tym miejscu przedstawić spostrzeżenie E. Krzymuskiego dotyczące obowiązywania na polskich obszarach znajdujących się pod zaborami zasady skargowości na tle ustaw karnoprocesowych państw zaborczych funkcjonujących w Polsce do momentu obowiązywania k.p.k. z 1928 r. Stwierdza on, iż obowiązujący austriacki kodeks postępowania karnego z 1873 r. w byłym zaborze austriackim, przeprowadził w najbardziej systematyczny sposób dwie konsekwencje zasady skargowości: pierwszą, że sąd nie może bez skargi uprawnionego oskarżyciela wszcząć postępowania; drugą zaś, że nie może zmusić oskarżyciela do popierania oskarżenia. Oznaczało to, że w sytuacji odstąpienia od skargi oskarżyciela przed rozprawą sąd musiał umorzyć postępowanie (§ 109, 227 austriackiego StPO) natomiast na rozprawie głównej sąd musiał wydać uniewinniający wyrok (§ 259 ust. 2 austriackiego StPO). W tej kwestii inne stanowisko zajęła niemiecka ustawa postępowania karnego z 1877 r. na terenie byłego zaboru pruskiego (§ 169–173 niemieckiego StPO), jak i też na terenie zaboru rosyjskiego – rosyjska ustawa postępowania karnego z 1864 r. (art. 528, 529 (1), 538, 539). W obu przypadkach przyjęto rozwiązanie określone w art. 241 francuskiego CIC z 1808 r.,[113] które stanowi, iż przed rozprawą główną o umorzeniu postępowania nie decyduje prokurator lecz sąd I instancji albo sąd apelacyjny. Jeśli prokurator sprzeciwi się umorzeniu wówczas prokurator nadrzędny winien powierzyć innemu prokuratorowi prowadzenie sprawy. Oznaczało to, w niemieckiej i rosyjskiej ustawie karnoprocesowej, że odstąpienie na rozprawie oskarżyciela publicznego nie wiązało sądu

3) Na terenie byłego zaboru rosyjskiego obowiązywała – rosyjska ustawa postępowania karnego z dnia 20 listopada 1864 r. (weszła w życie 1 lipca 1876 r.), Ustawa z dnia 25 lutego 1921 r. w przedmiocie zmian w ustawodawstwie karnym obowiązującym w byłym zaborze rosyjskim (Dz.U. z 1921 r. nr 39, poz. 169). Rosyjski proces karny miał charakter mieszany z odstępstwami na rzecz zasady śledczej. Apelacja (odwołanie) przysługiwała od wyroków sądów orzekających bez udziału przysięgłych, natomiast z udziałem przysięgłych oraz od sądów apelacyjnych przysługiwała kasacja.

4) Na terenie Orawy i Spisza, które do 1918 r. należały do Węgier, obowiązywał węgierski kodeks postępowania karnego z 4 grudnia 1896 r. znowelizowany w 1908 r., który mocą Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 14 września 1922 r. zastąpiony został austriacką ustawą z 1783 r.

[S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys…*, op. cit., s. 126; D. Osowska, *Sądowa kontrola oskarżenia w polskim procesie karnym*, Studia Iuridica 1977, t. XV, z. 1, s. 20; T. Razowski, *Formalna i merytoryczna kontrola oskarżenia w polskim procesie karnym*, Kraków 2005, s. 38; J. Koredczuk, *Kształtowanie się modelu polskiego procesu karnego w latach 1918–1955*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego. Zagadnienia ogólne*, (red. P. Hofmański), t. I cz. 1, Warszawa 2013, s. 331–336; A. Pasek, *Ewolucja zasady instancyjności w polskim kodeksie postępowania karnego z 1928 roku*, Acta Universitatis Wratislaviensis No 3948, PRAWO CCCXXVIII Wrocław 2019, s. 179.].

[113] W. Rozwadowski, B. Lesiński, *Historia prawa sądowego. Zarys wykładu,* Poznań 2007, s. 177 informuje, że francuski kodeks procedury karnej z 1808 r., podtrzymywał zdobycze z okresu Rewolucji, m.in. uchylenie procesu inkwizycyjnego, posiadanie obrońcy przez oskarżonego oraz jawność rozprawy. W postaci ławy orzekającej utrzymano instytucję sędziów przysięgłych. Kodeks ten bardzo silnie oddziaływał na podobne europejskie kodeksy – zwłaszcza niemieckie.

i w tej sytuacji dalej mógł on prowadzić rozprawę i wydać wyrok uniewinniający, jak i też skazujący.[114]

Od czasu odzyskania niepodległości przez Polskę (1918 r.) polskie kodeksy postępowania karnego przyjmowały formę mieszaną procesu, jednakże różnił się on kształtem w każdej z ustaw procesowych.[115] Po okresie zaborów Kodeks postępowania karnego z 1928 r. wprowadził w całym państwie jednolitą procedurę karną oraz formę procesu mieszanego „o bardzo liberalnym odcieniu[116]". Liberalne tendencje procesu wiązały się z gwarancjami procesowymi zabezpieczającymi obywateli przed ich bezpodstawnym postawieniem przed sądem i skazaniem. Gwarancjami tymi było m.in. powierzenie tymczasowego aresztowania decyzji sądu, jawność rozprawy, prawo do posiadania obrońcy, domniemanie niewinności oskarżonego, zakaz *reformationis in peius*, wnoszenie środków odwoławczych.[117] Element skargowy przejawiał się we wszczęciu postępowania przez sąd na wniosek uprawnionego oskarżyciela w art. 2 § 1 k.p.k. z 1928 r. (późniejszy art. 6 k.p.k. z 1969 r. i art. 14 § 1 k.p.k. z 1997 r.) oraz w postępowaniu jawnym rozróżnieniu funkcji oskarżenia, obrony oraz sądzenia i na zasadzie kontradyktoryjności prowadzenia rozprawy głównej. W procesie oskarżony posiadał prawo strony, co pozwalało mu na zabieranie głosu po zamknięciu przewodu sądowego, umożliwiało zadawanie pytań świadkom i stronom oraz dostarczanie dowodów. Natomiast element procesu inkwizycyjnego przejawiał się w ściganiu przede wszystkim przestępstw z urzędu, które rozpoczynało postępowanie przygotowawcze w formie dochodzenia i śledztwa oraz trybie prowadzenia tego postępowania: dochodzenie – prowadzone było przez policję i prokuratora, a śledztwo – prowadzone przez sędziego śledczego pod nadzorem prokuratora bądź innego sędziego powołanego przez prezesa sądu albo sąd grodzki. Sędziemu śledczemu powierzono czynności w zakresie środków dowodowych, czynności zabezpieczające i wychowawcze oraz rozpoznawcze niektórych zażaleń. Postępowanie przygotowawcze było odrębnym stadium, które poprzedzało rozprawę

---

[114] C. Kulesza, *Zasada skargowości*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. III cz. 1, Warszawa 2014, s. 568–569; E. Krzymuski, *Wykład procesu karnego ze stanowiska nauki i prawa obowiązującego w b. dzielnicy austriackiej oraz z uwzględnieniem ważniejszych różnic na innych ziemiach polskich*, Kraków 1922, s. 84.

[115] E. Rzymkowska, *Model postępowania karnego w polskich ustawach karnoprocesowych oraz kierunki jego dalszej ewolucji*, [w:] *Szkice o nowym…*, (red. T. Gardocka, M. Jakubiak), Warszawa 2014, s. 12.

[116] S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys…*, op. cit., s. 130.

[117] H. Plaza, *Historia prawa w Polsce na tle porównawczym. Okres międzywojenny*, cz. 3, Kraków 2001, s. 579; Wyrok TK z dnia 28 kwietnia 2009 r., P 22/07, OTK-A 2009/4/55, Dz.U.2009/68/585, LEX nr 489825; *Wybór tez w orzecznictwie TK od 1 stycznia 2009 r. do 31 sierpnia 2009 r.*, Biuro Trybunału Konstytucyjnego. Zespół Orzecznictwa i Studiów, Warszawa 2009, s. 19.

główną,[118] zaś rozprawa główna była najważniejszą fazą postępowania głównego. Odbywała się w sposób kontradyktoryjny, ustnie i jawnie.[119] Kontradyktoryjność gwarantowała stronom toczącym spór przed bezstronnym sądem równouprawnienie i następnie podporządkowanie się jego werdyktowi. Wynika stąd, że strony miały jednakową możliwość obrony swoich interesów i praw poprzez przedstawianie dowodów i twierdzeń, zgłaszanie wniosków i żądań, jak też korzystania ze środków zaskarżania. W postępowaniu dowodowym, z ustawowymi wyjątkami, obowiązywała dyrektywa bezpośredniości.[120]

Po kilku latach funkcjonowania wprowadzonego Kodeksem z 1928 r. mieszanego modelu postępowania karnego jego demokratyczny charakter uległ zmianie. Uustawy 1932 r. i 1938 r. znacznie ograniczyły gwarancje procesowe stron, a warunki polityczne autorytarnego państwa wprowadziły znaczną ilość elementów zasady inkwizycyjnej.[121]

Mimo licznych nowelizacji Kodeksu postępowania karnego z 1928 r. w okresie międzywojennym gwarancje praw obywatelskich nie do końca zostały trafnie sformułowane. Od 1944 r. można zaobserwować ich szczególny regres, kiedy to nastąpiły liczne zmiany dotyczące procedury karnej pod wpływem modelu radzieckiego. Zmieniły one kształt procesu karnego i dopasowały go do państwa totalitarnego.[122] Wskazywano, szczególnie w początkowych latach po II wojnie światowej, że w państwie ludowym celem reform procesu było wyeliminowanie pozostałości burżuazyjnego systemu prawnego z okresu międzywojennego.[123]

Szczególnie w okresie stalinizmu rosła pozycja prokuratora i z nią organu bezpieczeństwa publicznego. Wówczas prokurator uzyskał silne uprawnienia, ponieważ środki zapobiegawcze obligatoryjnie należące do władzy sędziowskiej (tymczasowe aresztowanie, dozór) oddano mu do dyspozycji oraz zniesiono ograniczenia prokuratorskiego prawa odnośnie wytaczania powództw i jego dołączania się do procesu. Zniesiono też podział na śledztwo i dochodzenie, co oznaczało ściganie wszystkich przestępstw przy zastosowaniu tych samych środków. Do prowadzenia śledztwa upoważniono funkcjonariuszy Milicji Obywatelskiej (MO) i oficerów śledczych bezpieki, których działalność w niepełnym zakresie

---

[118] W. Daszkiewicz, K. Paluszyńska-Daszkiewicz, *Proces karny i materialne prawo karne w Polsce w latach 1918–1939*, Toruń 1965, s. 35; H .Plaza, *Historia prawa w Polsce…*, op. cit., s. 569.
[119] K. Marszał, *Proces karny. Zagadnienia ogólne*, Katowice 2008, s. 445.
[120] D. Gruszecka, *Kontradyktoryjność postępowania karnego jako problem komunikacyjny – zarys problemu*, [w:] *Kontradyktoryjność w polskim procesie karnym*, (red. P. Wiliński), Warszawa 2013, s. 306.
[121] E. Rzymkowska, *Model postępowania karnego w polskich ustawach karnoprocesowych oraz kierunki jego dalszej ewolucji*, [w:] *Szkice o nowym…*, (red. T. Gardocka, M. Jakubiak), Warszawa 2014, s. 13.
[122] K. Woźniewski, *Proces karny – rys historyczny*, [w:] *Prawo karne procesowe – część…*, (red. J. Grajewski), Warszawa 2011, s. 57–58.
[123] J. Koredczuk, *Kształtowanie się modelu polskiego procesu karnego w latach 1918–1955*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. I cz. 1, Warszawa 2013, s. 364.

i tylko formalnie podlegała kontroli prokuratora. Organy te same decydowały „na zasadzie wyprzedzenia" prokuratora o wszczęciu i prowadzeniu śledztwa, co oznacza, że w tym okresie miały większe możliwości działania niż prokurator.[124]

Tak więc w latach 1949–1950 zmianami w procedurze karnej[125] wypracowano zręby modelu procesu karnego, które utrzymane zostały w Kodeksie postępowania karnego z 1969 r. W tym okresie model mieszany z „władczymi funkcjami państwa" charakteryzował się m.in. tym, że: postępowanie przygotowawcze prowadzone było tylko w formie śledztwa przez prokuratora, milicję i funkcjonariuszy Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego (drugą formę – dochodzenie wprowadzono w 1955 r.[126]); w całości postępowanie przygotowawcze powierzono prokuratorowi, który wydawał wszystkie decyzje procesowe łącznie z postanowieniami dotyczącymi środków zapobiegawczych: tymczasowego aresztowania i dozoru, które nie podlegały sądowej kontroli (ponieważ od 1949 r. zlikwidowano instytucję sędziego śledczego[127]); udział w postępowaniu przygotowawczym organów sądowych został całkowicie wyeliminowany i to stadium procesowe podporządkowane zostało tylko prokuratorowi[128]; wzrosły kompetencje prokuratury, która stała się samodzielna organizacyjnie; wprowadzono dwuinstancyjność postępowania sądowego (jako sądy I instancji – sądy powiatowe, jako sądy II instancji – sądy wojewódzkie), podwójna rola Sądu Najwyższego – jako sądu II instancji i jako sądu, który rozpoznaje rewizję nadzwyczajną wnoszoną przez Prokuratora Generalnego, Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego oraz Ministra Sprawiedliwości; zażalenia od postanowień, a rewizja od wyroków były środkami odwoławczymi; w orzekaniu wprowadzono udział

[124] S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys…*, op. cit., s. 133.
[125] Ustawa z dnia 27 kwietnia 1949 r. o zmianie przepisów postępowania karnego (Dz.U. z 1949 r. nr 32, poz. 238); Ustawa z dnia 20 lipca 1950 r. o zmianie przepisów postępowania karnego (Dz.U. z 1950 r. nr 38, poz. 348).
[126] Dekret z dnia 21 grudnia 1955 r. o zmianie przepisów postępowania karnego (Dz.U. z 1955 r. nr 46, poz. 309) wprowadził drugą formę postępowania przygotowawczego – dochodzenie. Tym samym ponownie zreformował model postępowania przygotowawczego do formy śledztwa i dochodzenia, a prokurator nadal był jego głównym organem postępowania. Dekret ten stworzył zespól gwarancji procesowych dla podejrzanego, które istnieją do dnia dzisiejszego.
[127] Ustawą z dnia 27 kwietnia 1949 r. zniesiona została instytucja sędziego śledczego, który stanowił gwarancję praw podejrzanego, ponieważ podczas śledztwa niezawisły sędzia w interesie państwa komunistycznego był kłopotliwą instytucją kontrolną. W interesie państwa była bowiem całkowita władza nad postępowaniem przygotowawczym oraz powrót do zasady inkwizycyjności: stosowane środki i czynności względem podejrzanego, jak i też gromadzony materiał dowodowy oddano wówczas pod kontrolę władzy wykonawczej; zrezygnowano też na wniosek prezesa sądu (*quasi*-sprzeciw) i w oparciu o sprzeciw oskarżonego z sądowej kontroli oskarżenia. (S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys…*, op. cit., s. 133).
[128] A. Murzynowski, *Ocena i perspektywy rozwoju prawa karnego procesowego w Polsce*, PiP 1985, nr 4 (470), s. 17.

czynnika społecznego (sądu orzekającego w I instancji podstawowym składem był skład ławniczy).[129]

Do ustaw tego okresu, (tzn. 1949–1950 r.) mieszany model procesu karnego realnego socjalizmu wprowadził szereg zmian uwzględnionych w Projekcie Kodeksu postępowania karnego z 1968 r. umożliwiających ukształtowanie nowego modelu ze względu „na postępujący rozwój stosunków socjalistycznych" i jednolite pojmowanie praworządności socjalistycznej, z koniecznością poszerzenia we wszystkich stadiach postępowania kontradyktoryjności postępowania. Jednak podstawy modelu procesu ukształtowane w latach 50–tych utrzymane zostały w Kodeksie postępowania karnego z 1969 r. Kodeks ten charakteryzuje m.in. zapewnienie większego prawa oskarżonemu do obrony, a szczególnie dostępu w postępowaniu przygotowawczym do czynności postępowania; zwiększenie uprawnień pokrzywdzonego (może wystąpić jako oskarżyciel posiłkowy uboczny); wprowadzenie sądowej kontroli stosowanego przez prokuratora w postępowaniu przygotowawczym tymczasowego aresztowania; przyspieszenie i koncentracja procesu; w procesie udział czynnika społecznego (ławników) i wprowadzenie związanych z nim nowych instytucji procesowych (poręczenie społeczne, przedstawiciel społeczny).[130]

Model mieszany procesu statuuje również Kodeks postępowania karnego z 1997 r., ale w liberalnej postaci (w postępowaniu przygotowawczym z zasadą skargową oraz elementami inkwizycyjnymi). Przyjęto w założeniach do tego kodeksu, że ma on służyć większej demokratyzacji postępowania. Jako, że uchwalony został w warunkach demokratycznego państwa powinien charakteryzować się większą ochroną praw człowieka, a w szczególności zapewniać większą możliwość udziału stron postępowania w procesie karnym oraz usprawnić procedurę dla tańszego i szybszego zwalczania przestępczości. W założeniach przyjęto także, że kodeks realizować ma zmiany, które wynikają z międzynarodowych zobowiązań Polski i powinien być dostosowany do standardów europejskich.[131]

Należy zauważyć, iż kształt modelu mieszanego z 1997 r. nawiązuje w dużym stopniu do instytucjonalnych rozwiązań ustawowych z 1928 r., np.: postępowanie karne inicjowane jest skargą uprawnionego oskarżyciela; dwie formy (śledztwo i dochodzenie) postępowania przygotowawczego; w postępowaniu przygotowawczym oraz sądowym szerokie uprawnienia

[129] E. Rzymkowska, *Model postępowania karnego w polskich ustawach karnoprocesowych oraz kierunki jego dalszej ewolucji*, [w:] *Szkice o nowym…*, (red. T. Gardocka, M. Jakubiak), Warszawa 2014, s. 14.
[130] Ibidem, s. 15.
[131] Uzasadnienie rządowego projektu nowego Kodeksu karnego, [w:] Nowe kodeksy karne z 1997 r. z uzasadnieniami, Warszawa 1997, s. 393; E. Rzymkowska, *Model postępowania karnego w polskich ustawach karnoprocesowych oraz kierunki jego dalszej ewolucji*, [w:] *Szkice o nowym…*, (red. T. Gardocka, M. Jakubiak), Warszawa 2014, s. 15.

stron postępowania; apelacja, kasacja oraz zażalenia jako środki zaskarżenia wydanych orzeczeń, trójinstancyjność sądów oraz udział czynnika społecznego. Model ten pozostawia też szereg rozwiązań ustawowych z 1969 r. Kodeks z 1997 r. wprowadza również nowe rozwiązania, do których należą m.in.: szersza możliwość udziału stron postępowania (np. w postępowaniu przygotowawczym dostęp do niektórych czynności) i obrony stron (np. wnosząc subsydiarny akt oskarżenia); wprowadzenie instytucji konsensualnych w celach porozumiewawczych stron (skazanie bez rozprawy, mediacja, na rozprawie dobrowolne poddanie się karze i jej skrócenie); możliwość naprawienia wyrządzonej szkody pokrzywdzonemu; wprowadzenie nowej instytucji świadka koronnego i anonimowego służącej ochronie świadka; odformalizowanie postępowania przygotowawczego (dominująca pozycja prokuratora jako organu, który prowadzi i nadzoruje postępowanie; nad postępowaniem przygotowawczym rozszerzenie kontroli sądowej poprzez np. stosowanie środków zapobiegawczych i kontrolę umorzeń; zwiększenie kontradyktoryjności rozprawy; wprowadzenie nowych przepisów uniemożliwiających hamowanie procesu, np.: w przypadku prowadzenia postępowania pod nieobecność oskarżonego.[132]

Biorąc więc pod uwagę model obowiązujący przed 1 lipca 2015 r., który wypełniał zasadę śledztwa, jak i też zasadę kontradyktoryjności niezależnie, czy dowód został dopuszczony z urzędu czy, został dopuszczony na wniosek, to był on zawsze przeprowadzany przez sąd przy zachowaniu starań, by uwzględnić wszelkie istotne okoliczności danej sprawy.[133]

Ustawa z 27 września 2013 r.[134] podpisana przez Prezydenta RP B. Komorowskiego wprowadziła zmiany w procedurze karnej uwzględniając przede wszystkim do postępowania karnego ponownie, jako dominującą zasadę kontradyktoryjności. Proces karny mimo to nadal ma formę procesu mieszanego. Przemodelowano w ten sposób postępowanie jurysdykcyjne sprzed 30 czerwca 2015 r. znacznie zmniejszając aktywną rolę sądu, aktywizując zaś prokuratora i strony procesowe.

Prokurator decydował w zakresie tego, jakie materiały dowodowe przekazać do sądu i, które mogły mieć znaczenie do podjęcia efektywnej obrony podejrzanego.[135] Sędzia otrzymywał łącznie z aktem oskarżenia jedynie te materiały postępowania, które były

[132] E. Rzymkowska, *Model postępowania karnego w polskich ustawach karnoprocesowych oraz kierunki jego dalszej ewolucji*, [w:] *Szkice o nowym…*, (red. T. Gardocka, M. Jakubiak), Warszawa 2014, s. 15, 16.
[133] P. Rogoziński, *Sędzia, czyli arbiter. Jakie wyzwania dla sądu niesie nowa procedura karna?,* Na Wokandzie 3(25)2015, s. 15.
[134] Ustawa z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2013 r. poz. 1247 ze zm.) obowiązująca od 1 lipca 2015 r.
[135] M. Gubała, Ł. Paszka, *Radcowie i adwokaci – nowe zadania w modelu kontradyktoryjnym*, Na Wokandzie 3(25)2015, s. 19.

bezpośrednio związane z odpowiedzialnością tych osób, które zostały wskazane w akcie oskarżenia. W praktyce oznaczało to wyznaczenie w akcie oskarżenia dla każdego dowodu stosownej tezy dowodowej (art. 333 § 1 k.p.k.). Sędzia bardziej kierował swoją uwagę na sens sprawy, wyszukiwanie istotnych dowodów i ich przydatności w zakresie rozstrzygnięcia.[136]

Zmiany po nowelizacji, które doprowadziły do przekształcenia podmiotu na stronę nie byłyby aż tak istotne, gdyby nie miała miejsce zmiana postępowania karnego i w tego konsekwencji modernizacja sposobu wprowadzania oraz przeprowadzania dowodów. Pozyskanie przez dany podmiot statusu strony w ramach postępowania sądowego pozwalała mu kształtować postępowanie przygotowawcze w zakresie materiału dowodowego, który był dołączany do aktu oskarżenia (przekazywany do sądu łącznie z materiałami postępowania przygotowawczego).[137] Wprowadzone nowelizacją zmiany, w szczególności dotyczące postępowania dowodowego miały bezpośredni wpływ na stosowanie środków zabezpieczających.[138]

Ocena przez kontradyktoryjny sąd ustaleń o charakterze faktycznym, w zakresie oceny zgromadzonego materiału dowodowego, miała istotne znaczenie (przeformułowanie zasady *in dubio pro reo*, art. 5 § 2 k.p.k.). Powyższa zasada zobowiązywała organy do usunięcia wątpliwości za pośrednictwem możliwych, jak i legalnych środków dowodowych, co miało miejsce nim dojdzie do rozstrzygnięcia zgodnie z tą zasadą. Zdaniem Sądu Najwyższego wszystkie niejasności w zakresie ustaleń faktycznych należało zredukować za pomocą inicjatywy dowodowej, a później za pomocą dogłębnej analizy materiału dowodowego, który został zgromadzony w sprawie. Tym samym, jeżeli w granicach materiału dowodowego powstały rozbieżne wersje dotyczące zdarzenia, które obejmowały akt oskarżenia, to wówczas nie kwalifikowało się tego, jako ujawnienie wątpliwości, którą nie jest się w stanie usunąć zgodnie z treścią art. 5 § 2 k.p.k.[139] Tym samym powyższa zasada nie stanowiła podstawy do usunięcia tych wątpliwości. Znajdywała ona zastosowanie wtedy gdy, pomimo podjęcia wszelkich starań przez organ, który prowadził postępowanie nie uzyskano rezultatu

[136] P. Rogoziński, *Sędzia, czyli arbiter….*, op. cit., Na Wokandzie 3(25)2015, s. 17.
[137] D. Kaczorkiewicz, *Rola podmiotu odpowiedzialnego za zwrot Skarbowi Państwa korzyści majątkowej uzyskanej z przestępstwa oskarżonego w postępowaniu dowodowym w świetle nowelizacji kodeksu postępowania karnego*, [w:] *Postępowanie dowodowe w świetle nowelizacji Kodeksu postępowania karnego,* (red. A. Lach), Toruń 2014, s. 134.
[138] A. Gerecka-Żołyńska, M. Zamroczyńska, *Praktyczne aspekty stosowania środka zabezpieczającego w postaci umieszczenia w zakładzie psychiatrycznym*, [w:] *Współczesne wyzwania dla systemów penitencjarnych na świecie,* (red. M. Szwejkowska, K. Ryś), Olsztyn 2016, s. 335.
[139] Postanowienie SN z dnia 12 grudnia 2013 r., III KK 420/13, LEX nr 1422119.

w postaci usunięcia tych wątpliwości.[140] Nowy kształt tej zasady zwalniał sąd od ciążącego na nim obowiązku szukania dowodów w sytuacji, gdy po przeprowadzeniu dowodów pomiędzy stronami istniały jeszcze wątpliwości, które nie zostały wyjaśnione, a które stanowiły wariant dla wersji mniej, jak i bardziej korzystnej dla samego oskarżonego.[141]

Kontradyktoryjność zatem powodowała m.in. zmniejszenie znaczenia postępowania dowodowego, które było prowadzone w granicach postępowania przygotowawczego, jak też powodowała ograniczenie postępowania przygotowawczego do zebrania stosownych materiałów, które popierały oskarżenie przed sądem.[142]

Gwarancją w zakresie urzeczywistnienia zasady kontradyktoryjności była możliwość w zakresie dostępu stron procesowych, jak też ich reprezentantów, do akt postępowania, sporządzania z nich odpisów, utrwalania ich w sposób elektroniczny, kopiowania i pozyskiwania uwierzytelnionych odpisów. Przedmiotowe uprawnienie przysługujące stronie mogło być przez nią realizowane w ramach każdego stadium postępowania, niezależne od stanu zaawansowania, w jakim znajdował się proces (art. 156 k.p.k.).[143]

Przedmiotowa zmiana miała na celu modyfikację postępowania sądowego i zwiększenie znaczenia kontradyktoryjności. Dotyczyło to także postępowania odwoławczego.[144] W odniesieniu do oskarżyciela w ramach modelu postępowania jurysdykcyjnego ogromne znaczenie odgrywała rzetelność oraz kompleksowość w zakresie przygotowywania sporu na etapie sądowym odnośnie okoliczności związanych z faktyczną podstawą skargi oskarżyciela, jej zarzutów i kwalifikacji prawnej.[145]

Idea kontradyktoryjności procesu karnego odnosi się zatem do prowadzenia kontroli przez strony w zakresie rozwoju tego procesu (oznacza to, że strona występuje do sądu) oraz obowiązku bierności sądu.[146] W celu urzeczywistnienia kontradyktoryjności niezbędne jest zachowanie równouprawnienia stron procesowych na takim poziomie, by każda ze stron

---

[140] Wyrok SA w Gdańsku z dnia 2 lipca 2013 r., II AKa 51/13, LEX nr 1369295.

[141] A. Drozd, *Czy kontradyktoryjność służy pokrzywdzonemu – o optymalnym modelu postępowania sądowego w Polsce w perspektywie interesów ofiary przestępstwa*, [w:] *Ochrona prawna pokrzywdzonego*, (red. T. Kaczmarek, M. Filipowska-Tuthill, J. Żylińska), Wrocław 2017, s. 186, 187.

[142] A. Drozd, *Analiza wybranych aspektów funkcjonowania instytucji pełnomocnika w kontradyktoryjnym procesie karnym*, [w:] *Postępowanie dowodowe w świetle nowelizacji Kodeksu postępowania karnego*, (red. A. Lach), Toruń 2014, s. 135.

[143] M. Porwisz, *Postępowanie kontradyktoryjno-inkwizycyjne…*, op. cit., s. 180–181.

[144] P. Balcer, *Ustalenie faktyczne sądu drugiej instancji w perspektywie nowelizacji przepisów o postępowaniu dowodowym przed sądem odwoławczym po 1 lipca 2015 roku*, [w:] *Szkice o nowym modelu procesu karnego*, (red. T. Gardocka, M. Jakubik), Warszawa 2014, s. 159.

[145] P. Kardas, *Etyczne i proceduralne determinanty pełnienia funkcji sędziego, obrońcy i oskarżyciela w kontradyktoryjnym procesie karnym*, Pal. 3–4/2014, s. 47.

[146] Kil J., *Quod non est in actis, non est in Mundo – o problemie prawdy w znowelizowanej procedurze karnej uwag kilka*, [w:] *Szkice o nowym modelu procesu karnego*, (red. T. Gardocka, M. Jakubik), Warszawa 2014, s. 26.

w procesie nie wykazywała większych praw.[147] Istotą tego procesu karnego jest sporny jego charakter, ponieważ w kompetencjach biorących w nim udział stron leży wyznaczenie zakresu postępowania dowodowego.[148] Kontradyktoryjny model postępowania m.in. zapewniał w postępowaniu jurysdykcyjnym większą rolę prokuratorowi, ponieważ prokurator zajmujący się śledztwem musiał udowodnić winę oskarżonego i przedstawić oskarżenie sądowi. W związku z tym dotychczas aktywna rola sądu w znacznym stopniu została zmarginalizowana.[149] Zmieniła zatem ona dotychczasowy sposób prowadzenia procesu, ponieważ sędziego uczyniła bezstronnym arbitrem, za wynik postępowania odpowiedzialny został oskarżyciel (publiczny, prywatny, subsydiarny), a sąd na podstawie przedstawionych przez oskarżyciela i inne strony procesu dowodów rozstrzygał, nie był zaś bezpośrednio zaangażowany w wyjaśnianie sprawy i przeprowadzanie postępowania dowodowego.[150] Nastąpiła, więc na etapie przygotowawczym redukcja znaczenia postępowania dowodowego, a zwiększenie kontradyktoryjnej roli wyjaśniania faktów przed sądem. Poza tym m.in. wprowadzono nowe zasady przeprowadzania i dopuszczania przed sądem dowodów (sąd mógł przeprowadzić dowód z urzędu tylko w wyjątkowych przypadkach uzasadnionych szczególnymi okolicznościami), do sądu wraz z aktem oskarżenia nie były przesyłane całe akta postępowania przygotowawczego tylko akta zawierające materiały wspierające oskarżenie, wykluczono prokuratorowi możliwość dokonania zwrotu sprawy w celu poszukiwania dowodów (zwrot mógł nastąpić w przypadku niedokonania obligatoryjnych czynności w postępowaniu przygotowawczym, ponieważ w postępowaniu sądowym jego utrudnianie, czy też konwalidacja jest niemożliwa), niezależnie od statusu materialnego osoby oskarżonej na etapie postępowania sądowego stworzono szeroki dostęp do instytucji obrony z urzędu.[151]

Należy podkreślić, iż konsekwencją zmian postępowania karnego związaną z wprowadzeniem procesu kontradyktoryjnego było poszerzenie możliwości dostępu do obrony z urzędu. Nowością było ustanowienie obrońcy, którego celem był udział w określonej czynności procesowej. Na etapie postępowania przygotowawczego konieczne

[147] T. Gardocka, *Postępowanie karne. Podręcznik praktyczny*, Warszawa 2002, s. 40.
[148] A. Pawłowska, *X Ogólnopolskie Seminarium Kryminalistyczne „Nauki sądowe w świetle kontradyktoryjnego procesu", 14–16.5.2014 r., Jesionka k. Zielonej Góry*, Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądowej i Prokuratury, Kraków 2015, z. 1(16)2015, s. 94.
[149]https://www.premier.gov.pl/wydarzenia/decyzje-rzadu/projekt-ustawy-o-zmianie-ustawy-kodeks-postepowania-karnego-oraz-niektory-2.html (link z dnia 21.05.2019 r.).
[150] D. Drajewicz, *Kontradyktoryjność procesu karnego w świetle projektowanych zmian kodyfikacyjnych,* Monitor Prawniczy 2012, nr 18, http://czasopisma.beck.pl/monitor-prawniczy/artykul/kontradyktoryjnosc-procesu-karnego-w-swietle-projektowanych-zmian-kodyfikacyjnych/ (link z dnia 30.10.2023 r.).
[151] R. Wojtuszek, *Przyczyny, idea i ogólna charakterystyka zmian w k.p.k.,* [w:] *Zmiany w procedurze karnej*, Biuletyn marzec 2015, s. 12–13.

było wykazanie braku możliwości w zakresie poniesienia kosztów związanych z wyznaczeniem obrońcy z urzędu. Natomiast w postępowaniu sądowym, niezależnie od sytuacji majątkowej, na wniosek oskarżonego następowało wyznaczenie obrońcy z urzędu. W zależności jednak od wyników postępowania oskarżony był obciążony kosztami obrony, a nie Skarb Państwa.[152]

Dnia 29 marca 2016 r. Prezydent RP A. Duda podpisał kolejną ustawę zachowującą wiele uregulowań z ostatniej nowelizacji. Ustawa z dnia 11 marca 2016 r.[153] wprowadziła w szczególności zmiany w procedurze karnej, jak i też w prawie karnym materialnym, w wielu przypadkach polegającą na powrocie do uregulowań w procedurze karnej sprzed 30 czerwca 2015 r.[154] dotyczących kwestii postępowania przygotowawczego oraz postępowania sądowego I instancji.

Celem ustawy, która weszła w życie 15 kwietnia 2016 r., jak wskazano w uzasadnieniu projektu ustawy, była modyfikacja w zakresie modelu postępowania karnego w drodze przywrócenia w toku procesu aktywniejszej roli sądu, która w maksymalnym stopniu zmierzać ma do zapewnienia zgodności ustaleń faktycznych dając pierwszeństwo zasadzie prawdy materialnej oraz zwiększa efektywność ścigania.[155] Zakłada więc powrót do wcześniej obowiązującego modelu procesu karnego, który respektował wyższość (nadrzędność) prawdy materialnej, a zasada kontradyktoryjności była jedną z obowiązujących zasad procesu ułatwiających dotarcie do tej prawdy.[156] Wskazana zmiana stanowiła kluczowy element nowelizacji, ponieważ niosła ona konsekwencje w kierunku kolejnych zmian kształtu

[152]http://www.infor.pl/prawo/prawo-karne/postepowanie-karne/323310,Sprawniejsza-procedura-karna-nowelizacja-kpk.html (link z dnia 30.10.2023 r.).

[153] Ustawa z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2016 r. poz. 437 ze zm.), która weszła w życie 15 kwietnia 2016 r.; https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20160000437&fbclid=IwAR3RMawXEqmsM0Y0piwn9kVPRMsV2Kt9_Ublk2SUdvZdY_5B6Hkh0MsGwG0 (link z dnia 1.11.2023 r.).

[154] http://www.rada-adwokacka.poznan.pl/adwokat,160,49.html (link z dnia 21.05.2019 r.).

[155] Uzasadnienie projektu z dnia 8 stycznia 2016 r. – Ustawa z 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, s. 1; http://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/druk.xsp?nr=207 (link z dnia 30.10.2023 r.); Ośrodek Badań, Studiów i Legislacji, *Opinia do projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw z dnia 8 stycznia 2016 r. (druk sejmowy 207)*; http://kirp.pl/wp-content/uploads/2016/02/opinia-OBSiL-w-sprawie-projektu-ustawy-o-zmianie-ustawy-Kodeks-post%C4%99powania-karnego-oraz-niekt%C3%B3rych-innych-ustaw-1.pdf (link z dnia 30.10.2023 r.), s. 2; Opinie Biura Analiz Sejmowych**,** *Opinia prawna na temat projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 207),* s. 2; http://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/opinieBAS.xsp?nr=207 (link z dnia 30.10.2023 r.); Druk nr 207 został przekształcony w Ustawę z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2016 r. poz. 437 ze zm.); https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20160000437 (link z dnia 30.10.2023 r.).

[156] W. Hermeliński, B. Nita-Światłowska, *Kilka uwag o prawie do obrony w związku z nowelizacją Kodeksu postępowania karnego z 2016 roku*, Pal. 9/2016, s. 12.

postępowania karnego[157] i dla sądu przewidywała większy zakres swobodnego podejmowania decyzji.[158]

Tak więc, ustawa ta wprowadzone od 1 lipca 2015 r. do 14 kwietnia 2016 r. zmiany cofa i przywraca obowiązujący do 30 czerwca 2015 r. model postępowania karnego. W związku z zaproponowanymi zmianami obowiązuje zatem model mieszany (kontradyktoryjno-inkwizycyjny) i z nim połączony rozpoznawczy charakter postępowania przygotowawczego. Rola sądu jest bardziej aktywna, co oznacza, że zasada kontradyktoryjności nie jest już zasadą dominującą chociaż nadal występującą w procesie karnym. Przywrócono pierwszeństwo zasadzie prawdy materialnej, zgodnie z którą dążyć należy do wyjaśnienia istotnych okoliczności sprawy, dopiero później w przypadku, gdy nie można usunąć wątpliwości rozstrzyga się je na korzyść oskarżonego (art. 5 § 2 k.p.k. powrócił do treści przed 30 czerwca 2015 r.).[159] Zatem zmiany, które weszły w życie z dniem 15 kwietnia 2016 r. wskazują na odwrót w procesie karnym od zasady kontradyktoryjności, a powrót do wcześniej obowiązującej zasady prawdy materialnej.[160] Konsekwencje jakie niosła ze sobą nowelizacja, która weszła w życie z dniem 1 lipca 2015 r., potwierdziła obawy, że proces karny wydłużył się zamiast przyśpieszyć procedurę, co było zamierzeniem ustawodawcy.

Natomiast usprawnienie i przyspieszenie postępowania dotyczy przede wszystkim postępowań w instancji odwoławczej, kiedy to sąd II instancji dla ułatwienia zakończenia w II instancji prowadzonych spraw obowiązany jest dopuścić dowody z urzędu w granicach zaskarżenia bez uchylania wyroków, także przez uproszczenie aktu oskarżenia oraz w przypadku fakultatywnego uzasadnienia możliwości nie umieszczania tez dowodowych. Ustawodawca wprowadził też na wyrok sądu odwoławczego skargę (art. 539a–539f k.p.k.). Instytucja ta, jako nadzwyczajny środek zaskarżania, dotyczy wyroku sądu odwoławczego, który uchyla wyrok sądu I instancji.[161] Powyższa sytuacja ma miejsce wyłącznie, gdy orzeczeniem następczym jest przekazanie sprawy do ponownego rozpatrzenia.

Konkludując zatem stwierdzić należy, iż w procedurze karnej przed 1 lipca 2015 r. panowały reguły charakterystyczne dla procesu inkwizycyjnego, co oznacza, że gdy już

[157] Ł. Chojniak, *Kontradyktoryjność postępowania karnego w świetle znowelizowanego art. 427 § 4 k.p.k. in fine*, [w:] *Środki zaskarżenia po nowelizacji kodeksu postępowania karnego*, (red. A. Lach), Toruń 2015, s. 12.
[158] http://wroblewski-adwokat.pl/zamiana-kary-pozbawienia-wolnosci-na-kare-ograniczenia-wolnosci-po-nowelizacji-1-lipca-2015-r/ (link z dnia 30.10.2023 r.).
[159] https://www.premier.gov.pl/wydarzenia/decyzje-rzadu/projekt-ustawy-o-zmianie-ustawy-kodeks-postepowania-karnego-oraz-niektory-2.html (link z dnia 21.05.2019 r.).
[160] http://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/936090,reforma-procesu-karnego-do-kosza-odkrecanie-kontradyktoryjnosci.html (link z dnia 30.10.2023 r.).
[161] http://www.rada-adwokacka.poznan.pl/adwokat,160,49.html (link z dnia 21.05.2019 r.).

trwało postępowanie sądowe, przy znacznej bierności prokuratora, czy też Policji, to właśnie przeoczenia organów ścigania „naprawiał" sąd, dopuszczał i przedstawiał dowody. W procesie po jednej stronie był oskarżony z obrońcą, a po stronie drugiej prokurator, który często wspomagany był działaniami sądu pełniącego „niby" rolę obiektywnego arbitra rozstrzygającego na podstawie faktów i dowodów o winie lub też braku winy oskarżonego. Jednak wystarczyła apelacja prokuratora, by wyrok sądu I instancji korzystny dla oskarżonego został uchylony, bo np. sąd I instancji pominął pewne fakty lub dowody i wyrok uchylony został do ponownego rozpoznania. Od 1 lipca 2015 r. nastąpiła nowelizacja procedury karnej i sąd rzeczywiście był obiektywnym arbitrem przez prawie cały toczący się proces. Tylko w uzasadnionych szczególnymi okolicznościami wyjątkowych wypadkach mógł przeprowadzać i też dopuszczać dowody z urzędu. Ideą tych zmian było odejście od procesu inkwizycyjnego w kierunku procesu kontradyktoryjnego, w którym pomiędzy obrońcą a prokuratorem role i szanse miały być bardzo mocno zbliżone. Nowa ustawa z 11 marca 2016 r. obowiązująca od 15 kwietnia 2016 r., zakłada powrót do procesu inkwizycyjnego, w którym to następuje osłabienie zasady kontradyktoryjności na rzecz dominacji zasady prawdy materialnej (czyli stanu wiedzy zgodnego z rzeczywistym stanem faktycznym, tak jak było naprawdę), którą ustalić musi sąd, a nie prokurator. Gdy zostaną wyczerpane wnioski dowodowe stron, zgodnie z art. 2 § 2 k.p.k., sąd podjąć powinien inicjatywę dowodową w szerszym zakresie, niż wynika to z przesłanek art. 167 § 1 k.p.k. Oznacza to, że jeżeli prokurator określonego dowodu nie zgłosi, choć było to możliwe i wyda sąd korzystny wyrok dla oskarżonego, to prokurator w ramach apelacji może uczynić zarzut sądowi, że prawda materialna nie została ustalona i orzeczenie jest nieprawidłowe. Takie zarzuty apelacyjne przed sądem II instancji mają szansę na sukces.[162]

Wciąż żywa jest dyskusja nad przywróceniem instytucji sędziego śledczego. W projekcie ustawy wprowadzającej nowelę, która weszła w życie 1 lipca 2015 r., w uzasadnieniu[163] trafnie uznano, iż szybkości postępowania nie sprzyja instytucja sędziego śledczego, na co wskazywano już w okresie przedwojennym, ponieważ obniża ona rangę rozprawy głównej, wobec uprawnień prokuratora jest instytucją zbędną, powoduje też szkodliwą konkurencję między prokuratorem a śledczym. Wobec czego w śledztwie (dochodzeniu) rezygnacja z sędziego śledczego, jako czynnika sądowego uznano, że jest

[162]https://wroblewski-adwokat.pl/zmiana-kodeksu-postepowania-karnego-projekt-autorstwa-pis-z-dnia-8-stycznia-2016-r/?fbclid=IwAR2FdaIT9e1fvglQkEB1ZP3h5FWAr6FGLLmqb_aokg8GrHdhOCsCdaeisDQ (link z dnia 2.11.2023 r.).
[163] Druk sejmowy nr 870.

właściwa.[164] Ustawa, która weszła w życie 15 kwietnia 2016 r. również tej instytucji nie powołała.

Należy podkreślić, że każdemu przysługuje prawo do jawnego i niezależnego rozpoznania sprawy, bez zwłoki, przez właściwy, niezależny, niezawisły i bezstronny sąd.[165]

Obowiązywanie zasady skargowości w postępowaniu jurysdykcyjnym określa przepis art. 14 § 1 k.p.k., który uzależnia od skargi uprawnionego oskarżyciela bądź innego uprawnionego podmiotu wszczęcie postępowania sądowego oraz podział funkcji między sądem i oskarżycielem. Ustawa, która weszła w życie 15 kwietnia 2016 r. nie zmieniła treści przepisu art. 14 § 1 k.p.k. zmieniła natomiast zasady przeprowadzania dowodów. Dowody zgodnie z obecnym art. 167 k.p.k. przeprowadzane są na wniosek stron albo też z urzędu, co przemawia za inkwizycyjnym charakterem procesu karnego.

W granicach skargowego procesu karnego istnieje ścisły związek występujący między skargą, która została złożona, a jej zakresem rozpoznania. Przedmiotowa sytuacja prawna, jak i też sytuacja procesowa jest gwarancją należytej ochrony praw oraz interesów, które upoważniają do wniesienia środka odwoławczego.[166]

Elementy inkwizycyjności można również dostrzec w postępowaniu odwoławczym, kasacyjnym i wznowieniowym odnoszącym się do bezwzględnych przyczyn odwoławczych.

3. Definicja zasady skargowości

W doktrynie polskiej w różnych okresach czasowych i sytuacji politycznej definicja zasady skargowości przyjmowała różne określenia. W swej treści Kodeks postępowania karnego z 1928 r.[167] ujmował ją jako zasadę skodyfikowaną i stanowił, że: „*Sąd wszczyna postępowanie na żądanie uprawnionego oskarżyciela”* (art. 2 § 1 k.p.k. z 1928 r.). Z art. 2 § 2 k.p.k. z 1928 r. wynika, że jeżeli przepis szczególny ustawy wymaga zezwolenia na ściganie określonej osoby, to oskarżyciel powinien wyjednać takie zezwolenie.

Treść pierwotna zasady skargowości z 1928 r. zachowana została w art. 6 k.p.k. w Kodeksie postępowania karnego z 1969 r.[168], który w większości oparto na modelu

[164]http://www.rp.pl/artykul/1207166-Postepowanie-przygotowawcze-po-zmianach--czekajac-na-1-lipca.html (link z dnia 31.10.2023 r.).

[165] R .Hauser, *Odrębność władzy sądowniczej doktrynie i orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego – zagadnienia wybrane*, Krajowa Rada Sądownictwa, Kwartalnik nr 1(26)/2015, s. 8; Wyrok ETPC z 10.05.2012 r. w spr. Śliwa przeciw Polsce, skarga Nr 17519/08; M. Wąsek-Wiaderek, *Przegląd orzecznictwa europejskiego dotyczącego spraw karnych.* Biuro studiów i analiz. Dział prawa europejskiego, zeszyt nr 1-2/2012 (obejmuje okres 1 stycznia – 30 czerwca 2012 r.), s. 8.

[166] D. Gil, *Sprzeciwy i quasi-sprzeciwy w procesie karnym*, Lublin 2015, s. 40.

[167] Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 19 marca 1928 r. Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 1928 r. nr 33, poz. 313 ze zm.).

[168] Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. 1969 r. nr 13, poz. 96 ze zm.).

przyjętym z wzorca sowieckiego. Kodeks postępowania karnego z 1997 r.[169] szerzej definiuje zasadę skargowości ponieważ stanowi, że: „*Wszczęcie postępowania sądowego następuje na żądanie uprawnionego oskarżyciela lub innego uprawnionego podmiotu*" (art. 14 § 1 k.p.k. z 1997 r.), chociaż według S. Waltosia zasada skargowości jest „tylko częściowo zdefiniowaną dyrektywą[170]". Treść tego artykułu zachowana została w noweli, która weszła w życie z dniem 1 lipca 2015 r. i 15 kwietnia 2016 r. Następne nowelizacje również nie zmieniły jej treści i w takiej zapisana jest w Kodeksie postępowania karnego po dzień dzisiejszy.

Art. 14 § 2 k.p.k. z 1997 r. (wcześniej unormowanie to posiadało swój odpowiednik w art. 36 k.p.k. z 1969 r., a jeszcze wcześniej w art. 54 k.p.k. z 1928 r.[171]) instruuje, iż: „*Odstąpienie oskarżyciela publicznego od wniesionego oskarżenia nie wiąże sądu*." Ustawa z dnia 27 września 2013 r., która weszła w życie z dniem 1 lipca 2015 r. zmieniła jego treść na: *„Oskarżyciel publiczny może cofnąć akt oskarżenia do czasu rozpoczęcia przewodu sądowego na pierwszej rozprawie głównej. W toku przewodu sądowego przed sądem pierwszej instancji cofnięcie aktu oskarżenia dopuszczalne jest jedynie za zgodą oskarżonego. Ponowne wniesienie aktu oskarżenia przeciwko tej samej osobie o ten sam czyn jest niedopuszczalne.*"[172]

Taką treść artykuł ten zachował po dzień dzisiejszy i dotyczy cofnięcia aktu oskarżenia.

W okresie II Rzeczypospolitej model postępowania przygotowawczego oparty był na modelu francuskim. Miał on służyć w pierwszej kolejności prokuratorowi, co miało wspomóc rozstrzygnięcie problemu dotyczącego wszczęcia postępowania sądowego czy też dokonać umorzenia toczącego się postępowania. Nie dotyczyło to śledztwa sądowego, które było prowadzone w ramach czynności sędziego śledczego co kwalifikowano, jako równe postępowaniu sądowemu.[173] Zatem, kiedy to obowiązywał Kodeks postępowania karnego z 1928 r. postępowaniem sądowym było śledztwo, które prowadził sędzia śledczy (jako organ sądowy), a dochodzenie miało charakter nieformalny.

Na początku XX wieku E. Krzymuski spośród „*zasad organizacyjnych procesu karnego"* (w katalogu nr 2) wyszczególnił zasadę śledczą (inkwizycyjną) razem z zasadą

[169] Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 1997 r. nr 89, poz. 555 ze zm.).
[170] S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys…*, op. cit., s. 288.
[171] Z. Gostyński, *Art. 14 k.p.k., teza 8*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Tom I*, (red. J. Bratoszewski, L. Gardocki, S.M. Przyjemski i in.), LEX 1998, dostęp na 28 listopada 2023.
[172] Art. 14 § 2 zmieniony przez art. 1 pkt 3 ustawy z dnia 27 września 2013 r. (Dz.U. z 2013 r. poz. 1247) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 lipca 2015 r.).
[173] B. Szyprowski, *Uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa jako faktyczna przesłanka wszczęcia postępowania przygotowawczego*, Prok. i Pr. 2008, nr 3, s. 134–135.

skargową. Wskazał on, iż w procesie skargowym oskarżyciel „osobny podmiot" popiera skargę zaś sędzia powołany jest tylko do kierowania procesem, tzn. zachowuje bezstronność względem występujących stron oskarżania i obrony. Należy zauważyć, iż zasadę skargowości E. Krzymuski zdawał się utożsamiać z obecnie obowiązującą zasadą kontradyktoryjności.[174] Podobne stanowisko zajął S. Śliwiński, według którego zasada skargowości również pokrywa się z zasadą kontradyktoryjności. Jako dominującą zasadę ścigania z urzędu przeciwstawia on zasadzie ścigania na żądanie, natomiast zasadę skargową przeciwstawia zasadzie śledczej[175] (w katalogu nr 1 i 2). Proces skargowy to walka oskarżyciela i oskarżonego, to proces równouprawnionych stron przed sędzią, to trójpodmiotowy prawny twór (występuje oskarżyciel, oskarżony i sędzia). Oskarżony jest podmiotem postępowania i posiada określone prawa. Sam proces polega na podziale pracy, rozdziale funkcji, wyodrębnieniu ról w procesie, przydzieleniu różnym osobom różnych zadań oraz oddzieleniu orzekania, obrony i oskarżenia. Oskarżyciel sam określa osobę, przeciw której kieruje swe oskarżenie i czyn, o który oskarża. Sędzia jest więc narzędziem w ręku oskarżyciela, ponieważ sam nie wnosi oskarżenia ani też go nie podtrzymuje i w czystym procesie skargowym pełni rolę bierną, gdyż dowody przeprowadzane są przede wszystkim przez strony procesowe. S. Śliwiński wskazuje też, że oskarżyciel jest panem procesu tzw. *dominus litis,* ponieważ sędzia przystępuje do rozpoznania danej sprawy jedynie na żądanie oskarżyciela i rozpoznaje ją dotąd, dopóki oskarżyciel ją podtrzymuje i nie cofnie.[176]

Należy zauważyć, że istnieją rozbieżności dotyczące definiowania zasady skargowości w Kodeksie postępowania karnego z 1969 r. W nauce procesu karnego wyszczególnić można dwie koncepcje zasady skargowości: ujęcie wąskie i ujęcie szerokie.

Ujęcie wąskie (tradycyjne) zawęża zasadę tylko do dyrektywy wszczęcia i bytu procesu sądowego, tzn. postępowania zasadniczego w zakresie odpowiedzialności karnej od złożonej skargi przez uprawnionego oskarżyciela. Znaczy to, iż koncepcja w ujęciu wąskim ogranicza rolę zasady skargowości do decydowania o sposobie inicjowania procesu karnego oraz postępowania wyłącznie przed sądem I instancji. Zwolennikami tej koncepcji przede

[174] C. Kulesza, *Zasada skargowości*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. III cz.1, Warszawa 2014, s. 552.
[175] S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys…*, op. cit., s. 287;
[176] S. Śliwiński*, Polski proces karny przed sądem powszechnym. Zasady ogólne*, Warszawa 1959, s. 64–65; C. Kulesza, *Zasada skargowości*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego*. *Zasady procesu karnego,* (red. P. Hofmański), t. III cz. 1, Warszawa 2014, s. 552–553.

wszystkim są: R. Kmiecik, W. Daszkiewicz, S. Kalinowski, M. Lipczyńska, L. Schaff, M. Siewierski, E. Skrętowicz i S. Stachowiak.[177]

R. Kmiecik ogranicza zasadę skargowości (w katalogu nr 3) tylko do wszczęcia postępowania sądowego (rozpoznawczego) nie zaś kontynuowania tego postępowania.[178] Słusznie zauważa W. Daszkiewicz, że zasada skargowości (w katalogu nr 1) przejawia się tym, iż postępowanie sądowe zostaje ograniczone do osoby, która objęta jest oskarżeniem oraz faktu, który jest przedmiotem skargi. Nadaje oskarżonemu prawo strony z jednoczesnym przyjęciem zasady równouprawnienia w związku z występującą zasadą kontradyktoryjności.[179] Opowiadając się za wąskim ujęciem zasady skargowości inny dogmatyk S. Stachowiak twierdzi, iż zasada skargowości obejmuje swoim zakresem tylko skargi zasadnicze, które warunkują integralne postępowanie zasadnicze. Pozostawia poza tym zakresem skargi incydentalne i skargi etapowe. Należy zwrócić uwagę na jego pogląd przed przyjęciem ograniczonego zakresu obowiązywania zasady skargowości. Mianowicie, że w ujęciu abstrakcyjnym zasadę procesową cechuje pewien absolutyzm, krańcowość i określił ją jako „swoistą normę – model". A zatem zasadę skargowości ujmując w sposób modelowy nie można ograniczać zakresu jej obowiązywania. Ostatecznie S. Stachowiak przyjął pogląd w oparciu o literalne niezmienione z 1928 r. brzmienie art. 6 k.p.k. z 1969 r.[180]

A. Murzynowski pogląd ten poddaje krytyce twierdząc, iż swoim zakresem zasada skargowości (w katalogu nr 5) obejmuje nie tylko wszczęcie, ale i kontynuowanie postępowania sądowego. Zasada ta uzależnia dopuszczalność rozpoznania przez sąd danej sprawy karnej od wniesienia, jak i też nieraz od popierania skargi przez uprawnionego oskarżyciela. W tym kontekście wyraźnie zasadę skargowości odnosi do postępowania sądowego. Oskarżyciel publiczny po wniesieniu skargi nie może jej wycofać (możliwe tylko w sprawach z oskarżenia prywatnego), gdyż sąd działa zgodnie z zasadą legalizmu i prawdy materialnej, i musi zakończyć wniesioną sprawę orzeczeniem merytorycznym albo umorzeniem postępowania mając na uwadze ujemne przesłanki procesu, których istnienie ustala w sposób niezawisły i samodzielny.[181]

---

[177] S. Stachowiak, *Funkcje zasady skargowości w polskim procesie karnym*, Poznań 1975, s. 13–14; Waltoś S., *Naczelne zasady procesu karnego*, Warszawa 1999, s. 84; S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys…*, op. cit., s. 287.

[178] C. Kulesza, *Zasada skargowości*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. III cz. 1, Warszawa 2014, s. 601.

[179] W. Daszkiewicz, *Proces karny…*, op. cit., Poznań 1996, s. 100–101.

[180] C. Kulesza, *Zasada skargowości*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. III cz. 1, Warszawa 2014, s. 555.

[181] A. Murzynowski, *Istota i zasady…*, op. cit., s. 156–157.

M. Cieślak opierając się o Kodeks z 1969 r. zasadę skargowości (działania na wniosek; w katalogu nr 15) pojmował w ujęciu szerokim. Określił ją w klasycznej definicji zwanej zasadą działania na wniosek, jako dyrektywę „*prowadzenia postępowania na wniosek podmiotu bezpośrednio zainteresowanego w tym postępowaniu i jego wyniku*." Wniosek (żądanie) podmiotu zainteresowanego przeprowadzeniem postępowania, to umownie skarga (w sensie wąskim to synonim aktu oskarżenia) dotycząca wszczęcia postępowania karnego i jego toku. W definicji tej nie określił, jaki organ prowadzić ma postępowanie i nie odniósł zasady do postępowania sądowego. W literaturze różnorodne ujmowanie pojęcia zasady skargowości, obowiązywanie jej zakresu (wszczęcie postępowania), łączenie (nawet utożsamianie) z zasadą kontradyktoryjności wpłynęło, iż nadał tej zasadzie zakres bardzo szeroki obejmując nim wszczęcie postępowania, jak i też jego kontynuację.[182] W zaproponowanej przez M. Cieślaka koncepcji zasady skargowości w ujęciu szerokim takie postępowanie – to nie tylko postępowanie zasadnicze, które dotyczy odpowiedzialności karnej, ale odnosi się też do każdego nurtu postępowania (także incydentalnego) i nie ograniczona się do postępowania sądowego, ale rozciąga się na cały proces (na każdy nowy etap tego procesu). Dlatego też sytuacje, kiedy to wszczęte postępowanie na zasadzie skargowości, pomimo odpadnięcia skargi toczy się dalej oraz wypadki wszczęcia przez organ kierowniczy z własnej inicjatywy postępowania incydentalnego są wyjątkami od zasady skargowości. Przeciwieństwem zasady skargowości zdaniem M. Cieślaka jest zasada postępowania z urzędu, ponieważ postępowanie prowadzone może być przez organ procesowy z własnej inicjatywy (niezależnie od czyjegokolwiek wniosku).[183]

S. Waltoś analizując szerokie ujęcie przez M. Cieślaka zasady skargowości dotyczące odpowiedzialności karnej w postępowaniu zasadniczym, jak i też nowego każdego etapu procesu stwierdza, iż takiemu ujęciu zarzucić można „rozdrobnienie" uzasadniając tym, iż rozciągnięcie stosowania tej zasady na możliwe wszystkie etapy postępowania powoduje zacieranie różnic między sposobami inicjowania postępowania, co jest istotne dla określenia modelu procesu. Wyznacznikiem modelu jest zasada procesu i w takim ujęciu zasada skargowości nie mogłaby spełnić tej funkcji. S. Waltoś zasadę skargowości określił jako dyrektywę wszczęcia i prowadzenia przez organ procesowy postępowania tylko skutkiem

[182] C. Kulesza, *Zasada skargowości*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. III cz. 1, Warszawa 2014, s. 554.
[183] T. Grzegorczyk, J. Tylman, *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2014, s. 105; M. Cieślak, *Polska procedura karna*... op. cit., s. 280–281.

skargi podmiotu bezpośrednio zainteresowanego jego rozstrzygnięciem.[184] Jako wyznacznika modelu używając także pojęć „organu procesowego" i „postępowania" wydawałoby się, że deprecjonuje zasadę skargowości.[185] Jest to jednak zarzut niesłuszny, gdyż możliwość określenia modelu nie wyłącza objęcia oddziaływaniem wszystkich postępowań i etapów procesu, bowiem w ramach ujęcia szerokiego wyodrębnia się skargi zasadnicze inicjujące te stadia, które decydują o modelu.[186] Inne wątpliwości, które dotyczą szerokiego ujmowania pojęcia zasady skargowości w koncepcji S. Waltosia, jak również w tym przypadku M. Cieślaka wynikają z faktu, że w zasadzie oskarżyciel publiczny jest autorem skargi, która inicjuje postępowanie sądowe. Nie jest on klasyczną stroną oskarżenia ze względu na zasadę obiektywizmu, która go wiąże. Należy zauważyć, że M. Cieślak wskazał, iż w przeprowadzeniu postępowania bezpośrednio zainteresowanym podmiotem jest strona procesowa, a tylko w postępowaniach incydentalnych bezpośrednio zainteresowanymi podmiotami mogą być także *quasi*-strony.[187]

Podobnie, jak S. Waltoś, inny dogmatyk J. Grajewski zaliczając zasadę skargowości do zasad funkcjonalnych (w katalogu nr 5) definiuje ją jako dyrektywę, w myśl której organ procesowy prowadzi postępowanie tylko na (żądanie) wniosek bezpośrednio zainteresowanego w tym postępowaniu podmiotu i jego wyniku. J. Tylman, także definiuje tę zasadę jako dyrektywę, w myśl której „kierowniczy organ procesowy" tylko na wniosek (żądanie) innego uprawnionego podmiotu prowadzi postępowanie (w katalogu nr 5). Jednakże w koncepcji S. Waltosia, J. Grajewskiego i J. Tylmana pewne wątpliwości budzi „zbyt generalne ujęcie" zasady skargowości. Zbytnia ogólność ich koncepcji prowadzić może do nieporozumienia przez jej odnoszenie, np. do prokuratora, Policji jako organu prowadzącego (czy prokuratury – nadzorującego) postępowanie przygotowawcze hołdujące zasadzie postępowania z urzędu organom procesowym. W definicjach zasady skargowości i zasady ścigania z urzędu tych autorów występuje pojęcie „organu procesowego" nie zaś „sądu" oraz „postępowanie" a nie „postępowanie sądowe". Zastosowane pojęcia w wyraźny sposób nie ograniczają do postępowania sądowego obowiązywania zakresu zasady skargowości, co sugeruje, iż obejmują tym zakresem cały proces, w tym również postępowanie przygotowawcze. Taka generalizacja zastosowanych pojęć powoduje

[184] S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys…*, op. cit., s. 287–288; Kulesza C., *Zasada skargowości*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. III cz. 1, Warszawa 2014, s. 557.
[185] C. Kulesza, *Zasada skargowości*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. III cz. 1, Warszawa 2014, s. 557.
[186] S. Waltoś, *Naczelne zasady procesu…*, s. 87; S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys…*, op. cit., s. 288.
[187] C. Kulesza, *Zasada skargowości*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. III cz.1, Warszawa 2014, s. 558.

„rozmycie" definicji w ujęciu abstrakcyjnym zasady skargowości, zbliżając jej zakres do zasady legalizmu, ścigania czy też zasady praworządności.[188]

Nowelizacja z dnia 27 września 2013 r. wniosła w art. 14 § 2 k.p.k. zmianę dotyczącą cofnięcia aktu oskarżenia co do jego wcześniejszej treści, iż: *„Odstąpienie oskarżyciela publicznego od wniesionego oskarżenia nie wiąże sądu."*. Obecnie treść art. 14 § 2 k.p.k. dopuszcza cofnięcie aktu oskarżenia przez prokuratora na pierwszej rozprawie głównej do czasu rozpoczęcia przewodu przez sąd. Natomiast przed sądem w pierwszej instancji cofnięcie aktu oskarżenia dopuszczalne jest tylko za zgodą oskarżonego. Niedopuszczalnym jest ponowne wniesienie przeciwko tej samej osobie aktu oskarżenia o ten sam czyn.

Cofnięcie aktu oskarżenia określone w art. 14 § 2 k.p.k. (wprowadzone nowelizacją z dnia 27 września 2013 r. w miejsce odstąpienia oskarżyciela publicznego od wniesionego oskarżenia ze względu na kontradyktoryjny charakter procesu karnego) zakłada większą swobodę innych stron niż oskarżyciel odnośnie podejmowania decyzji dotyczącej zakresu ich uczestniczenia w procesie, jak też dysponowania w szerszym zakresie przedmiotem procesu (dotyczy to oskarżyciela). Cofnięcie aktu oskarżenia przez prokuratora (zdanie pierwsze tego przypisu) powoduje na podstawie treści art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k. konieczność umorzenia postępowania z powodu przesłanki braku skargi uprawnionego oskarżyciela. Wówczas interesy pokrzywdzonego reguluje treść art. 54 § 2 k.p.k., który stanowi, że cofnięcie przez oskarżyciela publicznego aktu oskarżenia nie pozbawia uprawnień przysługujących oskarżycielowi posiłkowemu. Pokrzywdzony, który wcześniej nie korzystał z takich uprawnień, może w ciągu 14 dni od otrzymania informacji o cofnięciu aktu oskarżenia przez oskarżyciela publicznego oświadczyć, że jako oskarżyciel posiłkowy przystępuje do postępowania. Kodeks nie precyzuje przesłanek dotyczących cofnięcia aktu oskarżenia, co według R. Kmiecika stanowić może dla zasady legalizmu zagrożenie. Jedyną przesłanką jest przepis art. 64 ust. 2 ustawy z dnia 28 stycznia 2016 r. pr. o prok.,[189] który stanowi, że akt oskarżenia cofa prokurator wówczas, gdy zarzutów oskarżenia nie potwierdzają wyniki postępowania sądowego. Może mieć ono zastosowanie po wszczęciu przewodu sądowego przed sądem pierwszej instancji i wtedy wycofanie przez prokuratora aktu uzależnione jest od zgody oskarżonego (zdanie drugie tego przypisu). Gdy na rozprawie głównej nastąpi cofnięcie aktu oskarżenia za zgodą oskarżonego, wówczas następuje umorzenie postępowania przez sąd. Wycofanie skargi powoduje to, że oskarżonego obejmuje gwarancja powagi rzeczy osądzonej i to, że niedopuszczalne jest ponowne wniesienie oskarżenia o ten sam czyn

[188] Ibidem, s. 556–557.
[189] Ustawa z dnia 28 stycznia 2016 r. – Prawo o prokuraturze (Dz.U. z 2022 r. poz. 1247 ze zm.).

przeciwko temu samemu oskarżonemu (zdanie trzecie tego artykułu). W ten sposób wzmocnieniu ulega zasada skargowości, która wymaga zwiększonej dyspozycyjności prokuratora i obarcza go odpowiedzialnością za wynik procesu, ale budzi wątpliwości co do konsekwencji. Ostatnia nowelizacja zasadniczo nie zmienia regulacji dotyczących odstąpienia od oskarżenia pozostałych oskarżycieli.[190]

Podsumowując powyższe rozważania należy stwierdzić, iż zasada skargowości definiowana była różnie w zależności od tego w jakiej występowała epoce, w jakim działała systemie procesu karnego i jak poszczególni przedstawiciele korzystali z obowiązującego wówczas ustawodawstwa. Obecnie zasada skargowości definiowana jest jako dyrektywa, w myśl której żądanie (czyli skarga) uprawnionego oskarżyciela bądź też innego uprawnionego podmiotu stanowi przesłankę, która konieczna jest do wszczęcia i następnie prowadzenia postępowania – ze względu na to, że sąd z własnej inicjatywy w kwestii przedmiotowej nie może wszcząć postępowania – i w dalszej kolejności rozstrzygania przez sąd.

4. Elementy konstytutywne zasady skargowości

Jak już wyżej wspomniano tekst pierwotny zasady skargowości: „*Sąd wszczyna postępowanie na żądanie uprawnionego oskarżyciela*" określony został w art. 2 § 1 k.p.k. z 1928 r. i taka sama treść przyjęta została w art. 6 k.p.k. z 1969 r. Dokładniej zasadę skargowości określa Kodeks postępowania karnego z 1997 r. Treść tego przepisu zachowuje nowela, która weszła w życie 1 lipca 2015 r. i 15 kwietnia 2016 r. i zachowana jest po dzień dzisiejszy. Art. 14 § 1 k.p.k. statuuje: „*Wszczęcie postępowania sądowego następuje na żądanie uprawnionego oskarżyciela lub innego uprawnionego podmiotu*" (art. 14 § 1 k.p.k.).

System procesowy oparty na zasadzie skargowości do warunków dopuszczalności procesu (obecnie art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k. – negatywne przesłanki procesowe) zalicza skargę uprawnionego oskarżyciela. Przesłanka ta stanowi istotny element zasady skargowości, a akt oskarżenia jest podstawową formą takiego żądania. Zatem wniesienie skargi do sądu przez uprawnionego oskarżyciela stanowi impuls do rozpoczęcia postępowania przed organem sądowym. W granicach obejmujących system procesowy oparty na zasadzie skargowości powyższej czynności nigdy nie spełnia sąd. Czynność procesowa polegająca na wniesieniu skargi do sądu realizowana może być przez do tego uprawnione organy państwa bądź też na

[190] C. Kulesza, *Zasada skargowości*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. III cz. 1, Warszawa 2014, s. 622, 634; C. Kulesza, *Art. 14 k.p.k., teza 4, 5*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, (red. K. Dudka), LEX 2020, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.

wniesione żądanie uprawnionego podmiotu. Organ sądowy stanie się czynny, tzn. podejmie działalność procesową również na żądanie pokrzywdzonego. Znaczy to, że ten system procesowy uznaje, iż warunkiem dopuszczalności procesu w sprawach dotyczących przestępstw ściganych z oskarżenia publicznego, jak też z oskarżenia prywatnego jest skarga uprawnionego oskarżyciela. Zatem skarga jest wniesionym przez uprawnionego oskarżyciela do sądu żądaniem o wszczęcie postępowania sądowego oraz ustalenie odpowiedzialności określonej osoby za zarzucane jej przestępstwo.[191]

Pierwotna definicja zasady skargowości w Kodeksie z 1928 r. wymaga, by postępowanie sądowe wszczęte było na żądanie „*uprawnionego oskarżyciela*". Kodeks z 1997 r. rozszerza tę definicję. W regule z 1997 r. obok zwrotu „*uprawnionego oskarżyciela*" dodano zwrot „*lub innego uprawnionego podmiotu*". Zatem pierwsza część tego zdania instruuje, że sąd musi oczekiwać na inicjującą postępowanie sądowe skargę zasadniczą „*uprawnionego oskarżyciela*" czyli oskarżyciela publicznego, prywatnego oraz posiłkowego (także powoda cywilnego przed nowelą z 2013 r.). Tym samym nie może on z własnej inicjatywy wszcząć postępowania dotyczącego odpowiedzialności karnej. Takie rozwiązanie jest konsekwencją rozdzielenia funkcji ścigania oraz funkcji orzekania (rozstrzygania) między oskarżycielem (organami ścigania) a sądem. Wszczęcie postępowania sądowego na żądanie „*uprawnionego oskarżyciela*" wskazuje na jej „*wąskie zastosowanie*" (postępowanie przed sądem I instancji), choć nie wyklucza w drugiej części zdania, by odniesiono ją do postępowania odwoławczego uruchomionego przez „*uprawniony podmiot*", nadzwyczajnych środków odwoławczych, jak też postępowań incydentalnych. W związku z tym wszystkie postępowania sądowe, tj. główne, apelacyjne, kasacyjne, które dotyczą wznowienia, jak też następcze przemawiają za szerokim ujęciem zasady skargowości. Tak więc w aktualnej ustawie procesowej w art. 14 § 1 k.p.k. zasada skargowości została skodyfikowana i ujęta w formule przemawiającej za jej szerokim ujmowaniem. Stąd wynika zatem, że skarga „*uprawnionego oskarżyciela lub innego uprawnionego podmiotu*" jest także warunkiem koniecznym do wszczęcia i przeprowadzenia wszystkich postępowań sądowych przed odpowiednimi organami sądowymi.[192]

---

[191] S. Stachowiak, *Postępowanie przygotowawcze*, [w:] *Proces karny*. *Przebieg postępowania,* (red. K. Marszał), Katowice 2008, s. 61–62; G. Artymiak, Z. Sobolewski, *Postępowanie przygotowawcze*, [w:] *Proces karny. Część szczególna,* (red. G. Artymiak, M. Rogalski), Warszawa 2012, s. 78; Postanowienie SN z dnia 23 września 2016 r., III KK 41/16, OSNKW 2016/12/81, LEX nr 2122061; Biuletyn Sądu Najwyższego Nr 12/16 z dnia 3 stycznia 2017 r., Orzeczenia Tezowane Izby Karnej, s. 16.

[192] S. Cora, *Zasada skargowości*, [w:] *Leksykon prawa karnego procesowego. 100 podstawowych pojęć*, (red. W. Cieślak, K. Woźniewski), Warszawa 2012, s. 372–373; A. Sakowicz, *Przepisy wstępne*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz,* (red. A. Sakowicz), Warszawa 2018, s. 109–110; S. Waltoś, P. Hofmański,

Mocą art. 331 § 1 k.p.k. tylko prokurator w śledztwie wnosi i popiera akt oskarżenia do sądu (to jego wyłączna kompetencja). W śledztwie nie jest dopuszczalne, by akt oskarżenia sporządzała Policja lub inny organ, któremu powierzył prokurator prowadzenie śledztwa. W dochodzeniu zaś Policja jest organem uprawnionym tylko do sporządzenia aktu oskarżenia, który następnie zatwierdza prokurator i wnosi do sądu.[193] Do sporządzania i skierowania do sądu aktu oskarżenia oprócz prokuratora zobowiązane są też inne organy państwowe o uprawnieniach Policji.

Każde z postępowań jest prowadzone przez władny do tego organ, co jest uzależnione od tego etapu, z którym mamy do czynienia.[194] Organy uprawnione do prowadzenia dochodzenia, następnie wnoszenia i popierania oskarżenia z mocy art. 325d k.p.k., tzn.: organy Inspekcji Handlowej, organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej, inspektorzy kontroli skarbowej i urzędy skarbowe oraz Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej, nie mogą zaskarżać orzeczeń sądów I instancji. Organy te do oskarżenia tracą swoją kompetencję, gdy prokurator wniósł i popiera akt oskarżenia.[195] Natomiast organy, które upoważnione zostały do prowadzenia dochodzenia i następnie na mocy przepisów szczególnych do wnoszenia i popierania oskarżenia, uprawnione są też do zaskarżania orzeczeń wydanych przez sądy I instancji, ponieważ zakres uprawnień tych organów wynika z przepisów szczególnych nie zaś z treści art. 325d k.p.k.

Obecnie mocą przepisu art. 325a § 1 i § 2 k.p.k., gdy dochodzenia nie prowadzi prokurator, dochodzenie prowadzi Policja lub określone w treści art. 312 k.p.k. organy o uprawnieniach Policji: Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Żandarmeria Wojskowa, Straż Graniczna, Centralne Biuro Antykorupcyjne, Krajowa Administracja Skarbowa, w zakresie ich właściwości (art. 312 pkt 1 k.p.k.) oraz inne organy przewidziane w treści przepisów szczególnych (art. 312 pkt 2 k.p.k.).

Proces karny. Zarys…, op. cit., s. 273; C. Kulesza, *Art. 14 k.p.k., teza 6, 7*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, (red. K. Dudka), LEX/el. 2020, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r., E. Kruk, *Skarga oskarżycielska jako przejaw realizacji prawa do oskarżenia uprawnionego oskarżyciela w polskim procesie karnym*, Lublin 2016, s. 34.

[193] T. Grzegorczyk, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz,* Kraków 2003, s. 1151; R.A. Stefański, *Rodzaje decyzji kończących postępowanie przygotowawcze*, [w:] *System prawa karnego procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. X, Warszawa 2016, s. 1564.

[194] K. Zgryzek, *Bezstronność prokuratora, osoby prowadzącej postępowanie przygotowawcze oraz innego oskarżyciela publicznego – uprawnienie czy obowiązek*, Prok. i Pr. 2017, nr 10, s. 8; E. Samborski, *Glosa do uchwały SN z dnia 20 czerwca 2004 r., I KZP 10/04*, PS 2005/4/182, teza 3.

[195] Uchwała SN z dnia 5 listopada 1970 r., VI KZP 44/70, OSNKW 1970, nr 12, poz. 166; Z. Brodzisz, *Postępowanie przygotowawcze*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, (red. J. Skorupka), Warszawa 2015, s. 787; M. Kurowski, *Art. 14 k.p.k., teza 8, 10*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na1 listopada 2023 r.; M. Kurowski, *Art. 325d k.p.k., teza 2, 3, 5*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.

Uprawnienia Policji w zakresie ich właściwości określone zostały w ustawach kompetencyjnych dla: – Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, zgodnie z art. 5 ust. 1 pkt 2 ABWU[196]; – Żandarmerii Wojskowej, zgodnie z art. 4 ustawy o Żandarmerii Wojskowej i Wojskowych Organach Porządkowych[197]; – Straży Granicznej[198], zgodnie z art. 1 ust. 2 pkt 4 i ust. 2a SGU[199]; – Centralnego Biura Antykorupcyjnego, zgodnie z art. 2 ust. 1 CBAU[200]; – Krajowej Administracji Skarbowej, zgodnie z art. 2 ustawy o KAS[201]. Wyjątkowo możliwe jest wykonywanie tym organom uprawnień Policji mimo braku właściwości, gdy występuje łączność podmiotowa. Wówczas możliwe jest, przez wymienione w art. 312 k.p.k. organy, łączne prowadzenie postępowania również o przestępstwa, które nie są wymienione w ustawie kompetencyjnej. Czynności procesowe wykonywane przez nieuprawniony do tego organ powodować mogą uznanie ich za bezskuteczne i wówczas w sprawie nie będą one stanowiły dowodu.[202]

Zaś z mocy ustaw szczególnych organami uprawnionymi do prowadzenia dochodzeń są: nadleśniczy, zastępcy nadleśniczych, strażnicy leśni, leśniczy i podleśniczy oraz inżynierowie nadzoru (art. 47 ust. 2 pkt 7 oraz art. 48 u.l.)[203]; strażnicy Państwowej Straży

[196] Ustawa z dnia 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu, (Dz.U. z 2023 r. poz. 1136 ze zm.); M. Rogalski, *Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego,* [w:] *Podsłuch procesowy i pozaprocesowy. Kontrola i utrwalanie rozmów na podstawie kpk oraz ustaw szczególnych*, WKP 2019, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023.

[197] Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i Wojskowych Organach Porządkowych, (Dz.U. z 2023 r. poz. 1266 ze zm.); J. Błachut, *Zmiany instytucjonalne*, [w:] *Problemy związane z pomiarem przestępczości*, Oficyna 2007, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023.

[198] Kurowski M., *Art. 14 k.p.k., teza 9,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.; E. Zatyka, *Charakterystyka próby badawczej w drugim etapie badań,* [w:] *Poczucie bezpieczeństwa obywateli w Polsce. Identyfikacja i przeciwdziałanie współczesnym zagrożeniom*, (red. E.M. Guzik-Makaruk), LEX 2011, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.

[199] Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz.U. z 2023 r. poz. 1080 ze zm.).

[200] Ustawa z dnia 9 czerwca 2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym (Dz.U. z 2022 r. poz. 1900 ze zm.); S. Hoc, P. Szustakiewicz, *Art. 2 CBAU, teza 2,* [w:] *Ustawa o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym. Komentarz*, LEX/el. 2023, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.; J.W. Wójcik, *Rola organów ochrony prawnej w przeciwdziałaniu przestępczości zorganizowanej,* [w:] *Przeciwdziałanie przestępczości zorganizowanej. Zagadnienia prawne, kryminologiczne i kryminalistyczne*, WKP 2011, LEX na 1 listopada 2023 r.

[201] Ustawa z dnia 16 listopada 2016 r. o Krajowej Administracji Skarbowej (Dz.U. z 2023 r. poz. 615 ze zm.); K. Teszner, *Art. 2 ustawy o KAS, tez 1,* [w:] *Krajowa Administracja Skarbowa. Komentarz*, (red. A. Melezini, K. Teszner), WKP 2018, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r. Wcześniej na podstawie Ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o Służbie Celnej (Dz.U. z 2015 r. poz. 990 ze zm.) była to Służba Celna, zgodnie z art. 2 ust. 4, 5 oraz 6 ustawy o SCU – uchylony 1 marca 2017 r.

[202] Z. Brodzisz, *Postępowanie przygotowawcze*, [w:] *Kodeks postępowania karnego…*, (red. J. Skorupka), Warszawa 2015, s. 753; B. Janusz-Pohl, *Ustrój organów ochrony prawnokarnej. Zarys wykładu*, Poznań 2011, s. 175.

[203] Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz.U. z 2023 r. poz. 1356 ze zm.); D. Danecka, W. Radecki, *Art. 48 u.l., teza 1*, [w:] *Ustawa o lasach. Komentarz*, WKP 2021, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.

Łowieckiej (art. 39 ust. 2 pkt 7 pr.łow.)[204]; komórki organizacyjne urzędów obsługujących ministra, Krajowa Informacja Skarbowa, izby administracji skarbowe, urzędy skarbowe, urzędy celno-skarbowe wraz z podległymi oddziałami celnymi[205], Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska, Główny Inspektor Ochrony Środowiska lub upoważnieni inspektorzy Inspekcji Ochrony Środowiska (art. 10b u.i.o.ś.)[206] oraz organy wymienione w Rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z 22 września 2015 r.[207]. Rozporządzeniem tym Minister Sprawiedliwości na podstawie art. 325d k.p.k. ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r.[208] określił nieprokuratorskie organy, które uprawnione są do prowadzenia dochodzenia obok Policji oraz organy uprawnione do wnoszenia oraz popierania oskarżenia przed sądem I instancji w sprawach, których prowadzone było dochodzenie, jak też zakresu zleconych spraw tym organom. Rozporządzeniem tym uprawnienia:

1) do prowadzenia dochodzeń, wnoszenia i popierania aktu oskarżenia przed sądem I instancji, gdy aktu oskarżenia nie wnosi prokurator uzyskały: – organy Inspekcji Handlowej w sprawach dotyczących ujawnienia przez nie stwierdzonych w czasie przeprowadzania kontroli przestępstw określonych w art. 43 ust. 1 i 2 i w art. 45 ustawy z 26 października 1982 r.[209] oraz w art. 38 ustawy z 15 grudnia 2000 r.[210]; – organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej w przypadku przestępstw określonych w art. 37b ustawy z 14 marca 1985 r.[211],

[204] Ustawa z dnia 13 października 1995 r. – Prawo łowieckie (Dz.U. z 2023 r. poz. 1082 ze zm.); A. Pązik, M. Słomski, *Art. 39 pr.łow., teza 8*, [w:] *Prawo łowieckie. Komentarz*, LEX/el 2023, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.

[205] Ustawa z dnia 16 listopada 2016 r. o Krajowej Administracji Skarbowej (Dz.U. z 2023 r. poz. 615 ze zm.). Wcześniej na podstawie Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o kontroli skarbowej (Dz.U. z 2016 r. poz. 720 ze zm.) – uchylony 1 marca 2017 r. były nimi urzędy skarbowe i inspektorzy skarbowi; http://podatki.gazetaprawna.pl/artykuly/1086253,komentarz-do-ustawy-o-kas.html (link z dnia 2.11.2023 r.); http://www.rp.pl/Administracja/302259978-Krajowa-Administracja-Skarbowa---co-sie-zmieni-po-1-marca-2017-r.html (link z dnia 2.11.2023 r.); Ustawa z dnia 16 listopada 2016 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowej Administracji Skarbowej (Dz.U. z 2016 r. poz. 1948).

[206] Ustawa z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska (Dz.U. z 2023 poz. 824 ze zm.); J. Mierzwińska-Lorencka, *Zmiany w ustawie o Inspekcji Ochrony Środowiska*, [w:] *Zaostrzenie konsekwencji karnych popełnienia przestępstw przeciwko środowisku*, LEX/el. 2022, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.

[207] Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 września 2015 r. w sprawie organów uprawnionych obok Policji do prowadzenia dochodzeń oraz organów uprawnionych do wnoszenia i popierania oskarżenia przed sądem pierwszej instancji w sprawach, w których prowadzono dochodzenie, jak również zakresu spraw zleconych tym organom (Dz.U. z 2018 r. poz. 522 ze zm.).

[208] Ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2017 r. poz. 1904 i 2405 oraz z 2018 r. poz. 5, 106, 138 i 201).

[209] Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2016 r. poz. 487, z 2017 r. poz. 2245 i 2439 oraz z 2018 r. poz. 310), obecnie: Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz.U. z 2023 r. poz. 2151 ze zm.).

[210] Ustawa z dnia 15 grudnia 2000 r. o Inspekcji Handlowej (Dz.U. z 2017 r. poz. 1063 i 2056), obecnie: Ustawa z dnia 15 grudnia 2000 r. o Inspekcji Handlowej (Dz.U. z 2020 r. poz. 1706, ze zm.).

[211] Ustawa z dnia 14 marca 1985 r. o Państwowej Inspekcji Sanitarnej (Dz.U. z 2017 r. poz. 1261 i 2111 oraz z 2018 r. poz. 138), obecnie: Ustawa z dnia 14 marca 1985 r. o Państwowej Inspekcji Sanitarnej (Dz.U. z 2023 r. poz. 338 ze zm.).

w art. 96–99 ustawy z 25 sierpnia 2006 r.[212], w art. 14 ust. 3 ustawy z 30 marca 2001 r.[213] i w art. 31–34; art. 36–40; art. 50 i art. 51 ustawy z 25 lutego 2011 r.[214]; – inspektorzy kontroli skarbowej i urzędy skarbowe w sprawach dotyczących przestępstw z art. 77, 78 ust. 1 oraz art. 79 ustawy z 29 września 1994 r.[215]; – Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej w sprawach dotyczących przestępstw określonych w art. 208 ust. 2 z ustawy z 16 lipca 2004 r.[216];

2) do wnoszenia i popierania aktu oskarżenia przed sądem I instancji, gdy go nie wnosi i nie popiera prokurator, w tym rozporządzeniu uprawnienia przysługują też organom Straży Granicznej w przypadku przestępstw określonych w art. 264 § 2; art. 264a § 1; art. 270; art. 271 § 1 i 2; art. 272–277 ustawy z 6 czerwca 1997 r.[217], w art. 464 ustawy z 12 grudnia 2013 r.[218]; w art. 125 ustawy 13 czerwca 2003 r.[219]; w art. 9 i art. 10 ust. 1 i 2 ustawy z 15 czerwca 2012 r.[220]

Przed wszystkimi sądami w sprawach z oskarżenia publicznego oskarżycielem publicznym zawsze był i obecnie jest prokurator (art. 55 k.p.k. z 1928 r., art. 35 § 1 k.p.k. z 1969 r., art. 45 § 1 k.p.k. z 1997 r., z 2015 r. i z 2016 r.), a od 15 kwietnia 2016 r. również w sprawach podlegających orzecznictwu sądów wojskowych.[221]

---

[212] Ustawa z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia (Dz.U. z 2017 r. poz. 149 i 60), obecnie: Ustawa z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia (Dz.U. z 2023 r. poz. 1448 ze zm.).

[213] Ustawa z dnia 30 marca 2001 r. o kosmetykach (Dz.U. z 2013 r. poz. 475). Ustawa ta została uchylona przez przepisy ustawy z dnia 4 października 2018 r. o produktach kosmetycznych (Dz.U. z 2018 r. poz. 2227).

[214] Ustawa z dnia 25 lutego 2011 r. o substancjach chemicznych i ich mieszaninach (Dz.U. z 2018 r. poz. 143), obecnie: Ustawa z dnia 25 lutego 2011 r. o substancjach chemicznych i ich mieszaninach (Dz.U. z 2022 r. poz. 1816 ze zm.).

[215] Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz.U. z 2018 r. poz. 395 i 398), obecnie: Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz.U. z 2023 r. poz. 120 ze zm.).

[216] Ustawa z dnia 16 lipca 2004 r. – Prawo telekomunikacyjne (Dz.U. z 2017 r. poz. 1907 i 2201 oraz z 2018 r. poz. 106 i 138), obecnie: Ustawa z dnia 16 lipca 2004 r. – Prawo telekomunikacyjne (Dz.U. z 2022 r. poz. 1648 ze zm.).

[217] Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2017 r. poz. 2204 oraz z 2018 r. poz. 20 i 305), obecnie: Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2022 r. poz. 1138 ze zm.).

[218] Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz.U. z 2017 r. poz. 2206 i 2282 oraz z 2018 r. poz. 107 i 138), obecnie: Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz.U. z 2023 r. poz. 519 ze zm.).

[219] Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2018 r. poz. 51 i 107), obecnie: Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2023 r. poz. 1504).

[220] Ustawa z dnia 15 czerwca 2012 r. o skutkach powierzania wykonywania pracy cudzoziemcom przebywającym wbrew przepisom na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2012 r. poz. 769), obecnie: Ustawa z dnia 15 czerwca 2012 r. o skutkach powierzania wykonywania pracy cudzoziemcom przebywającym wbrew przepisom na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2021 r. poz. 1745 ze zm.).

[221] Mocą art. 657 § 2 k.p.k. z 1997 r. w sprawach, które podlegały orzecznictwu sądów wojskowych wyłącznie prokurator wojskowy był oskarżycielem publicznym. Od 15 kwietnia 2016 r. nowelą artykuł ten został uchylony i uprawnienia prokuratora wojskowego objął prokurator powszechnej jednostki organizacyjnej prokuratury.
Prokuratura wojskowa, jako odrębna struktura uległa likwidacji. W celu usprawnienia walki z przestępczością wydziały wojskowe utworzono w prokuraturze powszechnej. Zadaniem prokuratorów wojskowych jest także odciążenie w pracy prokuratorów cywilnych, ponieważ oprócz spraw wojskowych prowadzić mogą oni sprawy

Oskarżyciel publiczny jest organem państwowym, który wnosi we własnym imieniu i popiera (lub popiera) oskarżenie dotyczące przestępstw, które ustawa zezwala lub nakazuje ścigać skargą publiczną.[222] Termin „ściganie z oskarżenia publicznego" kwalifikowany jest do kategorii przestępstw, nie zaś do ustalenia tego, kto realizuje prawa należące do oskarżyciela – czy jest to oskarżyciel publiczny, czy też oskarżyciel prywatny.[223]

Prokuratura, jako instytucja, nie jest oskarżycielem, ale oskarżycielem jest prokurator. Jest on głównym i zasadniczym oskarżycielem publicznym.[224] Oznacza to, iż prokurator występujący jako podmiot jest „*uprawnionym oskarżycielem*", który realizuje przez wnoszenie i popieranie oskarżenia funkcję ścigania karnego na etapie postępowania jurysdykcyjnego. Funkcja prokuratora, jako oskarżyciela publicznego, określona została w art. 3 ust. 1 pkt 1 ProkU[225], jako jedno z zadań zobowiązujących prokuraturę do czuwania nad ściganiem przestępstw. Zatem prokurator uprawniony jest do działania w prokuraturze, jako indywidualnie oznaczony podmiot i każda czynność należąca do jego kompetencji dokonywana jest przez niego samodzielnie, tzn. dokonywana jest jednoosobowo.[226]

Pełniąc funkcję oskarżyciela publicznego w postępowaniu sądowym prokurator korzysta z uprawnień strony procesowej[227] (Kodeks z 1969 r. prezentował pogląd, iż oskarżyciel publiczny nie był stroną, ale reprezentantem strony czyli państwa[228]). Zatem obecnie pełni on rolę strony czynnej w tym postępowaniu. Jest też rzecznikiem interesu społecznego, tzn. działa w interesie osobistym oskarżyciela, ale gdy uzna za zasadne może w interesie oskarżonego dokonać pewne czynności, np. złożyć środek odwoławczy korzystny dla oskarżonego. Oznacza to, iż jako strażnik praworządności jest upoważniony do podejmowania czynności na korzyść, jak i też niekorzyść oskarżonego.[229] Prokurator może

---

powszechnej przestępczości (taką samą płacę otrzymywał wcześniej prokurator prokuratury powszechnej i prokurator prokuratury wojskowej, któremu przypadało do prowadzenia 15 razy mniej spraw); http://www.rp.pl/Prokuratorzy/304019908-Ziobro-likwidacja-prokuratury-wojskowej-usprawni-walke-z-przestepczoscia.html (link z dnia 1.04.2016 r.); http://www.rp.pl/Prokuratorzy/304039983-W-poniedzialek-likwidacja-odrebnej-prokuratury-wojskowej.html (link z dnia 3.04.2016 r.).

[222] T. Grzegorczyk, J. Tylman, *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 1999, s. 253–254.

[223] A. Michałek, *Art. 39 u.p., teza 1*, [w:] *Ustawa o Policji. Komentarz*, (red. Ł. Czebotar i in.), LEX 2015, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.

[224] W. Grzeszczyk, *Prokurator jako organ procesowy*, Prok. i Pr. 2003, nr 11, teza 1, s. 162; S. Szołucha, *Strony, obrońcy, pełnomocnicy, przedstawiciel społeczny*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz.* (red. J. Skorupka), Warszawa 2015, s. 176.

[225] Ustawa z dnia 28 stycznia 2016 r. – Prawo o prokuraturze (Dz.U. z 2023 r. poz. 1360 ze zm).

[226] S. Szołucha, *Strony, obrońcy, pełnomocnicy…,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz.* (red. J. Skorupka), Warszawa 2015, s. 175, 177.

[227] K. Marszał, S. Stachowiak, K. Zgryzek, *Proces karny*, Katowice 2005, s. 186.

[228] S. Śliwiński, *Polski proces karny przed sądem powszechnym. Zasady ogólne*, Warszawa 1948, s. 281–282; W. Daszkiewicz, *Oskarżyciel w polskim procesie karnym,* Warszawa 1960, s. 35.

[229] J. Grajewski, L.K. Paprzycki, M. Płachta, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 1–424*, t. I, Kraków 2003, s. 173; S. Szołucha, *Strony, obrońcy, pełnomocnicy…*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz.* (red. J. Skorupka), Warszawa 2015, s. 175–176.

wykonywać także czynności oskarżyciela publicznego w sprawach, które wniesione zostały do sądu przez innych oskarżycieli.

Kodeks postępowania karnego z 1997 r., pojęcia „*uprawnionego podmiotu*" do złożenia żądania do sądu nie ogranicza tylko do oskarżyciela publicznego czyli prokuratora, ale upoważnia też „*inny uprawniony podmiot*." W zakresie podmiotowym dotyczy to stron procesowych, tzn.:

– wymienionego już oskarżyciela publicznego czyli prokuratora;

– pokrzywdzonego występującego w roli oskarżyciela posiłkowego działającego zamiast prokuratora w tzw. oskarżeniu subsydiarnym (art. 53 k.p.k.) wnoszącego subsydiarny akt oskarżenia i działającego w warunkach określonych w art. 55 § 1 k.p.k. (oskarżyciel posiłkowy nie miał do wnoszenia skargi samoistnego uprawnienia w Kodeksie postępowania karnego z 1969 r.);

– pokrzywdzonego działającego jako oskarżyciel prywatny wnoszący i popierający prywatny akt oskarżenia art. 59 § 1 k.p.k. bądź ustną lub pisemną skargę do Policji art. 488 k.p.k. (czyli oskarżenie dotyczące przestępstw ściganych z oskarżenia prywatnego), które wiąże się z czynami dotyczącymi tylko interesów indywidualnych podmiotów; uprawnionym oskarżycielem jest pokrzywdzony bądź osoby, które mogą działać za niego (art. 49 k.p.k. oraz 51 § 2 k.p.k. i art. 52 k.p.k.);

– oskarżonego, który na mocy art. 497 k.p.k. wnieść może na rozprawie głównej do rozpoczęcia przewodu sądowego przeciwko oskarżycielowi prywatnemu, którym jest pokrzywdzony, wzajemny akt oskarżenia o czyn ścigany z oskarżenia prywatnego, pozostający w związku z czynem mu zarzucanym; wówczas sąd łącznie rozpoznaje obie sprawy.[230]

Oprócz stron procesowych „*inne uprawnione podmioty*" to inni uczestnicy procesu, których kodeks wyposaża w uprawnienia do skutecznego rozpoczęcia zainicjowania postępowania sądowego, np. te osoby, których prawa przez postanowienie dotyczące zatrzymania rzeczy, przeszukania bądź też przez inne czynności zostały naruszone (art. 236 § 1 k.p.k.). W przypadku wniesienia skargi etapowej lub incydentalnej (oprócz

[230] W Kodeksie postępowania karnego z 1997 r. do wejścia w życie noweli z 1 lipca 2015 r., jako strona procesowa występuje też powód cywilny. Rozdział 7. Powód cywilny art. 62–70 k.p.k. zostały uchylone przez art. 5 pkt 2 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. (Dz.U. z 2015 r. poz. 396) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 lipca 2015 r. Regulacja ta likwiduje instytucję powództwa cywilnego i możliwość występowania pokrzywdzonego w charakterze powoda cywilnego. Związana jest ta zmiana z przekształceniem regulacji odnośnie obowiązku prawnokarnego naprawienia szkody zgodnie z art. 46 k.k. zmierzająca do nadania instytucji tej większego charakteru cywilnoprawnego [S. Szołucha, *Strony, obrońcy, pełnomocnicy…,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz.* (red. J. Skorupka), Warszawa 2015, s. 224]; *Obywatel w postępowaniu karnym*, (red. W. Górowski), Broszura wydana przez Ministerstwo Sprawiedliwości, s. 26–27.

podmiotów wymienionych powyżej) takimi innymi uprawnionymi podmiotami są, np.: podmioty nadzwyczajne mające kompetencje, by wnieść skargę kasacyjną (art. 521 § 1 i 2 k.p.k.) czyli Rzecznik Praw Dziecka, Rzecznik Praw Obywatelskich, Prokurator Generalny oraz w przypadku odwołania od wydanego w I instancji orzeczenia inne osoby, które zostały wskazane w treści ustawy (art. 425 § 1 k.p.k.).[231] W przypadku śmierci oskarżonego temu, kto za niesłuszne skazanie lub tymczasowe aresztowanie utracił od zmarłego stale dostarczane mu utrzymanie przysługuje prawo do odszkodowania, które wszczyna się na żądanie skazanego bądź obrońcy działającego w charakterze pełnomocnika czyli osoby upoważnionej do obrony z urzędu (art. 556 § 1, 3 i 4 k.p.k.). Natomiast postępowanie w przedmiocie wszczęcia postępowania warunkowo umorzonego orzeka sąd na wniosek pokrzywdzonego, oskarżyciela bądź sądowego kuratora zawodowego albo też z urzędu (art. 549 k.p.k.). Zaś postępowanie ekstradycyjne wszczynane jest na wniosek o wydanie osoby ściganej złożony przez organ państwa obcego (art. 602 § 2 k.p.k.).[232]

Należy zauważyć, że do prowadzenia postępowania sądowego, które zostało zainicjowane skargą właściwymi organami w zależności od rodzaju skargi i etapu postępowania są odpowiednio różne sądy, np. w przypadku wniesienia aktu oskarżenia sporządzonego w postępowaniu przygotowawczym do rozpoznania skargi będzie właściwy sąd I instancji; sąd II instancji będzie powoływany w przypadku skarg uruchamiających postępowanie odwoławcze (albo ten sam sąd w składzie rozszerzonym, jako tzw. instancja pozioma, który wydał orzeczenie zaskarżone) czy też Sąd Najwyższy rozpoznający skargę kasacyjną. Potwierdza to i świadczy o tym, iż wskazana powyżej formuła nie zawęża zakresu działania zasady skargowości. Zatem przemawia to za jej szerokim ujmowaniem czyli objęciem jej zakresem postępowań sądowych odnoszących się do przedmiotu zasadniczego procesu: rozprawy głównej, postępowania kasacyjnego, odwoławczego i wznowieniowego, jak też postępowań incydentalnych (np. w przedmiocie środków zapobiegawczych rozpoznawanie zażaleń przez sąd).[233] Dało to podstawy do sprecyzowania w doktrynie poglądu, iż wszystkie postępowania sądowe: główne, apelacyjne, kasacyjne, które dotyczą

[231] C. Kulesza, *Zasada skargowości*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. III cz. 1, Warszawa 2014, s. 602, 616; D. Świecki, *Art. 521 k.p.k., teza 2,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, (red. D. Świecki), t. II, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.; J. Mierzwińska-Lorencka, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do nowelizacji 2019, Art. 521 k.p.k., teza 2*, LEX 2020, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.; J. Zagrodnik, Ł. Chmielniak, M. Klonowski, A. Rychlewska-Hotel , *Art. 521 k.p.k.*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz praktyczny do nowelizacji 2019*, (red. J. Zagrodnik), LEX 2020, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.

[232] T. Grzegorczyk, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz Lex, art. 1–467*, t. I, Warszawa 2014, s. 116.

[233] C. Kulesza, *Zasada skargowości*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. III cz. 1, Warszawa 2014, s. 601–603.

wznowienia postępowania, czy też postępowania następcze obejmujące: ułaskawienie, postępowania o odszkodowanie dotyczącego niesłusznego skazania, aresztowania bądź zatrzymania, czy też postępowania w sprawie wydania przez sąd wyroku łącznego – są elementem zasady skargowości.[234] Dotyczy to także skargi na wyrok sądu odwoławczego.

Reasumując powyższe rozważania należy przyjąć, iż w świetle obecnego ustawodawstwa inicjacja postępowania sądowego następuje wskutek sporządzenia i wniesienia do sądu skargi (żądania), którym najczęściej jest akt oskarżenia. Art. 2 § 1 k.p.k. z 1928 r. i art. 6 k.p.k. z 1969 r. wszczęcie postępowania sądowego uzależnia od wniesienia skargi tylko przez uprawnionego oskarżyciela.

Natomiast obecnie obowiązująca treść zasady skargowości określona w art. 14 § 1 k.p.k. informuje, iż następuje wszczęcie postępowania sądowego na żądanie „*uprawnionego oskarżyciela*" przed sądem I instancji, jak też przez „*inny uprawniony podmiot*" przed każdego typu sądem. Zatem sformułowanie „*lub innego uprawnionego podmiotu*" wyraźnie wskazuje, że dyrektywy zasady skargowości określają nie tylko postępowanie toczące się przed sądem I instancji dla którego wszczęcia niezbędne jest „*żądanie uprawnionego oskarżyciela*", ale też i inne dalsze fazy postępowania jurysdykcyjnego przed każdego typu sądem, które również uruchomione mogą zostać przez „*inny uprawniony podmiot*".

Do sporządzania i skierowania do sądu oskarżenia (przede wszystkim aktu oskarżenia) oprócz prokuratora zobowiązane są też organy państwowe o uprawnieniach Policji, pokrzywdzony i inne uprawnione podmioty.

5. Rodzaje skarg

Polski proces karny oparty jest na zasadzie skargowości, a więc charakteryzując zasadę skargowości należy mieć na uwadze pojęcie skargi oraz system skarg.

Skarga jest pojęciem mniej sformalizowanym i szerszym niż akt oskarżenia, mająca znaczenie procesowe podobne, jak zawiadomienie dotyczące przestępstwa (art. 487 i 488 § 1 k.p.k.), na podstawie którego dzięki podjętym czynnościom Policji pokrzywdzony może wnieść akt oskarżenia.[235]

---

[234] J. Grajewski, *Naczelne zasady procesu karnego,* [w:] *Prawo karne procesowe – część ogólna,* (red. J. Grajewski), Warszawa 2011, s. 87.

[235] Postanowienie SN z dnia 17 kwietnia 1997 r., I KZP 4/97, LEX nr 512095; K. Eichstaedt, *Postępowanie szczególne w polskim procesie karnym*, Warszawa 2010, s. 111; Z. Banasiak, *Przyjęcie zawiadomienia o przestępstwie prywatnoskargowym w praktyce policyjnej*, Prok. i Pr. 2010, nr 7–8, s. 229; K. Eichstaedt, *Postępowanie szczególne*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, (red. D. Świecki), t. II, Warszawa 2018, s. 430; B. Skowron, *Art. 488 k.p.k., teza 10,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, (red.

Według S. Stachowiaka skarga to żądanie o wszczęcie postępowania sądowego oraz ukaranie za zarzucone przestępstwo określonej osoby, wniesione przez uprawnionego oskarżyciela do sądu.[236] Określa więc skargę jako: „oświadczenie o charakterze postulującym", które zawiera wniosek oskarżonego odnośnie rozpoznania sprawy w sądzie. Jego zdaniem skarga jest żądaniem merytorycznego rozpoznania i wszczęcia postępowania. W momencie, gdy zostanie wniesiona powstają określone obowiązki po stronie przyjmującego obligujące go do aktywności. W piśmiennictwie skarga jest zatem siłą napędową, która wprawia w ruch proces w danej konkretnej sprawie.[237]

W sformułowaniu R. Kmiecika skarga (w znaczeniu szerokim), to każda czynność procesowa strony mająca cechy oświadczenia woli przedstawiającej treść żądania (wniosku) skierowanego do organu procesowego, która warunkuje postępowanie sądowe. W tej definicji zawężenie uprawnionego podmiotu do wniesienia skargi tylko do strony związana jest z ograniczonym ujmowaniem przez tego autora zasady skargowości i zbyt wąskim sformułowaniem definicji.[238] Jest to mniej rozbudowane, ale zbliżone do S. Stachowiaka ujęcie pojęcia skargi, które sprowadza się do określenia, że skarga to żądanie ukarania oskarżonego.[239]

Również S. Kalinowski twierdzi, iż skarga jest żądaniem uprawnionego podmiotu zwróconym do sądu wymagającym przeprowadzenia postępowania sądowego oraz ukarania zgodnie z przepisami prawa określonego sprawcy przestępstwa.[240]

Skarga zdefiniowana przez S. Waltosia w zasadzie skargowości w ujęciu abstrakcyjnym określana jest jako wniosek podmiotu, który bezpośrednio zainteresowany jest rozstrzygnięciem o wszczęcie, jak też przeprowadzenie stosownego postępowania. Według tego autora mimo, iż większość skarg wnoszonych jest przez strony, to jednak strona nie zawsze musi być bezpośrednio zainteresowanym podmiotem. Skargę może również złożyć inny uczestnik postępowania w sytuacji, gdy prawo daje mu możliwość wiążącego rozpoczęcia postępowania (np. art. 293 § 3 i § 4 k.p.k. dopuszcza sytuację, że osoba nie

---

K. Dudka), LEX 2020, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.; K. Eichstaedt, *Art. 488 k.p.k., teza 3*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, (red. D. Świecki), t. II, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.

[236] T. Razowski, *Formalna i merytoryczna kontrola…*, op. cit., s. 62.

[237] D. Gil, *Postępowanie w sprawach z oskarżenia prywatnego w polskim procesie karnym,* Warszawa 2011, s. 40; S. Stachowiak, *Funkcje zasady skargowości…,* op. cit., s. 34.

[238] C. Kulesza, *Zasada skargowości*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. III cz. 1, Warszawa 2014, s. 603; R .Kmiecik, *Naczelne zasady procesowe w postępowaniu karnym*, [w:] *Proces karny. Część ogólna*, (red. Kmiecik R., Skrętowicz E.), Warszawa 2009, s. 85.

[239] R. Kmiecik, E. Skrętowicz, *Proces karny. Część ogólna*, Kraków–Lublin 1999, s. 204; T. Razowski, *Formalna i merytoryczna kontrola…,* op. cit, s. 62.

[240] T. Razowski, *Formalna i merytoryczna kontrola…*, op. cit., s. 62.

będąca oskarżonym, której mienie tytułem grożącej grzywną kary zostało zabezpieczone, wniesie zażalenie dotyczące postanowienia o zabezpieczeniu).[241] W koncepcji tego autora na tle obecnie obowiązującego ustawodawstwa „podmiot bezpośrednio zainteresowany rozstrzygnięciem", to pojęcie nieco odbiegające od „*uprawnionego podmiotu*", zaś postępowanie sądowe określone jest tu jako „stosowne postępowanie", które pojęcie skargi zbytnio rozmywa.[242]

Natomiast według K. Woźniewskiego, skarga to wniosek (żądanie) uprawnionego podmiotu dotyczący wszczęcia i następnie przeprowadzenia określonego postępowania.[243]

Obecnie w literaturze prawniczej dotyczącej procesu karnego przepis art. 14 § 1 k.p.k. instruuje, iż skarga – to żądanie uprawnionego oskarżyciela, jak też innego uprawnionego podmiotu dotyczące wszczęcia postępowania sądowego.[244]

Konkludując więc można stwierdzić, iż skarga jest ściśle związana z zasadą skargowości określoną w art. 14 § 1 k.p.k., ponieważ wniesienie skargi przez uprawnionego oskarżyciela jest warunkiem wszczęcia i dalszego toczenia się procesu sądowego. A więc w postępowaniu karnym jest jedną z najistotniejszych czynności procesowych, ponieważ decyduje o przejściu procesu do jego stadium następnego i w tym stadium o zakresie jego procedowania. Jej brak powoduje niemożność wszczęcia postępowania sądowego (poza wyjątkami, np. w postępowaniu z nieletnimi).

Na tle czynności procesowych skargę wyróżniają następujące cechy modelowe: sposób inicjowania postępowania, funkcje skargi oraz wymogi formalne (treść skargi, podmioty uprawnione do wniesienia określonej skargi oraz terminy dotyczące jej wniesienia).[245] Skarga oprócz tego spełniać powinna ustawowe wymogi przewidziane dla tych czynności, które zróżnicowane są dla każdego rodzaju skarg. Niewyczerpanie wszystkich jej elementów powoduje taki skutek, że prezes sądu skargę oskarżyciela w terminie 7 dni zwraca oskarżycielowi do uzupełnienia (art. 337 § 1 k.p.k.).[246]

---

[241] S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys…*, op. cit., s. 288; C. Kulesza, *Zasada skargowości*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. III cz. 1, Warszawa 2014, s. 603.
[242] S. Waltoś, *Naczelne zasady procesu…*, op. cit., s. 86; C. Kulesza, *Zasada skargowości*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. III cz. 1, Warszawa 2014, s. 603.
[243] K. Woźniewski, *Prawo karne procesowe. Zarys instytucji*, Gdańsk 2009, s. 33.
[244] S. Cora, *Zasada skargowości*, [w:] *Leksykon prawa karnego…*, (red. W. Cieślak, K. Woźniewski), Warszawa 2012, s. 373; A.H. Ochnio, *Odstąpienie od oskarżenia a zasada legalizmu w procesie karnym*, [w:] *Zasada legalizmu w procesie karnym*, (red. B. Dudzik i in.), t. 1, Lublin 2015, s. 279.
[245] M. Klejnowska, *Skarga karna w świetle nowelizacji kodeksu postępowania karnego*, Prok. i Pr. 2015, nr 1–2, s. 112.
[246] S. Stachowiak, *Wpływ zasady skargowości na formę współczesnego polskiego procesu karnego*, [w:] *Zasady procesu karnego…*, (red. J. Czapska i in.), Warszawa 2000, s. 489.

Pomocną w określeniu sposobu inicjowania postępowania jest klasyfikacja skarg. Zasada skargowości, jako zasada odnosząca się do wszystkich wszczętych na wniosek uprawnionego podmiotu rodzajów postępowań sądowych, powoduje wyszczególnienie różnego rodzaju skarg oraz inicjowanych przez nie etapów postępowania. Na podstawie Kodeksu postępowania karnego z 1969 r. M. Cieślak dokonał podziału na trzy typy skarg: 1) skargi zasadnicze (akt oskarżenia i pozew cywilny), tj. warunkujące integralne postępowanie zasadnicze; 2) skargi etapowe, tj. warunkujące szczególny etap w postępowaniu szczególnym oraz 3) skargi incydentalne, tj. warunkujące odpowiednie postępowanie incydentalne.[247]

W obecnym ustawodawstwie podział ten uznać można nadal za aktualny (poza wyjątkiem, że nie ma występującego w postępowaniu adhezyjnym pozwu cywilnego[248] i w postępowaniu szczególnym postępowania uproszczonego[249]).

Zatem skarga, która uruchamia postępowanie jurysdykcyjne to skarga zasadnicza. Akt oskarżenia jest skargą zasadniczą (w postępowaniu adhezyjnym był pozew). Przechodzenie procesu do dalszych jego stadiów również uzależnione jest od wniesienia skargi tym razem określanej nazwą skargi etapowej, np. odwoławczej albo nadzwyczajno-odwoławczej.[250]

Wyróżniamy następujące skargi: 1) Skargi zasadnicze – warunkujące wszczęcie postępowania sądowego (postępowania zasadniczego) w postępowaniu w I instancji to:

a) akt oskarżenia[251] – oskarżyciela publicznego w postaci zwykłej (jego wymogi formalne określają art. 119; art. 332, 333 lub 335 k.p.k., a wymagane czynności związane z jego przesłaniem do sądu art. 334 k.p.k.) oraz szczególne akty oskarżenia;

b) surogaty[252] (substytuty) aktu oskarżenia – to skargi zastępujące akt oskarżenia.

---

[247] T. Razowski, *Formalna i merytoryczna kontrola…*, op. cit., s. 62; S. Steinborn, *Art. 14 k.p.k., teza 6*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do wybranych przepisów*, (red. S. Steinborn), LEX/el. 2016, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.; C. Kulesza, *Art. 14 k.p.k., teza 9*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, (red. K. Dudka), LEX 2018, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.

[248] Pozew cywilny (powództwo cywilne) – w procesie karnym uruchamiał postępowanie adhezyjne (cywilne) w celu rozstrzygnięcia kwestii związanej z odpowiedzialnością cywilną oskarżonego. Tym postępowaniem można było dochodzić tylko roszczeń majątkowych bezpośrednio wynikających z popełnionego przestępstwa (art. 62 k.p.k.). Art. 62–70 k.p.k. zostały uchylone przez art. 5 pkt 2 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2015 r. poz. 396) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 lipca 2015 r.; Wyrok SA w Katowicach z dnia 10 lutego 2016 r., II AKa 421/15, LEX nr 1992977.

[249] Rozdział 51. uchylony przez art. 1 pkt 166 ustawy z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2013 r. poz. 1247 ze zm.) zmieniającej nim. ustawę z dniem 1 lipca 2015 r.

[250] K. Marszał, *Proces karny. Zagadnienia ogólne,* Katowice 2013, s. 163; Postanowienie SN z dnia 19 października 2010 r., III KK 97/10, OSNKW OSNKW 2011, nr 6, poz. 50, LEX nr 846041; Biuletyn Sądu Najwyższego Nr 6/11 z dnia 6 lipca 2011 r., Orzeczenia Tezowane Izby Karnej, s. 14.

[251] Zobacz więcej: Rozdział II. „Akt oskarżenia w XX i XXI wieku", Rozdział III. „Wymogi formalne zwyczajnego aktu oskarżenia".

[252] C. Kulesza surogaty określa też jako namiastki aktu oskarżenia. Wprowadza on następującą klasyfikację aktu oskarżenia: zwykły akt oskarżenia obok szczególne rodzaje aktów oskarżenia: 1) uproszczony akt oskarżenia;

2) Skargi etapowe – warunkują przejście procesu do etapu następnego i tylko warunkują szczególny etap zasadniczego postępowania. Należy więc tu wskazać: skargę apelacyjną (art. 444 k.p.k.), skargę kasacyjną (art. 519–521 k.p.k.), sprzeciw od wyroku nakazowego (art. 506 § 1 k.p.k.), wniosek o wznowienie postępowania (art. 540 k.p.k., art. 540a k.p.k., art. 540b k.p.k.), zażalenie na postanowienie dotyczące umorzenia postępowania przygotowawczego (art. 322 k.p.k.), skarga na wyrok sądu odwoławczego (rozdział 55a k.p.k.).

3) Skargi incydentalne – warunkują określone postępowanie, rozstrzygające zagadnienia uboczne powstające w toku postępowania zasadniczego w zakresie odpowiedzialności prawnej sprawcy danego przestępstwa (np. zażalenie złożone na tymczasowe aresztowanie (art. 252 § 1 k.p.k.), zażalenie dotyczące postanowienia o zachowaniu w tajemnicy okoliczności, które umożliwiają ujawnienie tożsamości świadka anonimowego *incognito* (art. 184 § 5 k.p.k.), zażalenie złożone na zarządzenia oraz postanowienia, co do kar porządkowym zawartych w Rozdziale 31. k.p.k.[253]

---

2) namiastki aktu oskarżenia. [Kulesza C., *Zasada skargowości,* [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. III cz. 1, Warszawa 2014, s. 607].

[253] K. Sychta, *Kodeks postępowania karnego ze schematami*, Warszawa 2009, s. 348–349; S. Cora, *Zasada skargowości,* [w:] *Leksykon prawa karnego…*, (red. W. Cieślak, K. Woźniewski), Warszawa 2012, s. 373–374; C. Kulesza, *Zasada skargowości,* [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. III cz. 1, Warszawa 2014, s. 604–608; S. Steinborn., *Art. 14 k.p.k., teza 6,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do wybranych przepisów,* (red. S. Steinborn), LEX/el. 2016, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.

Schemat 1. Rodzaje skarg.

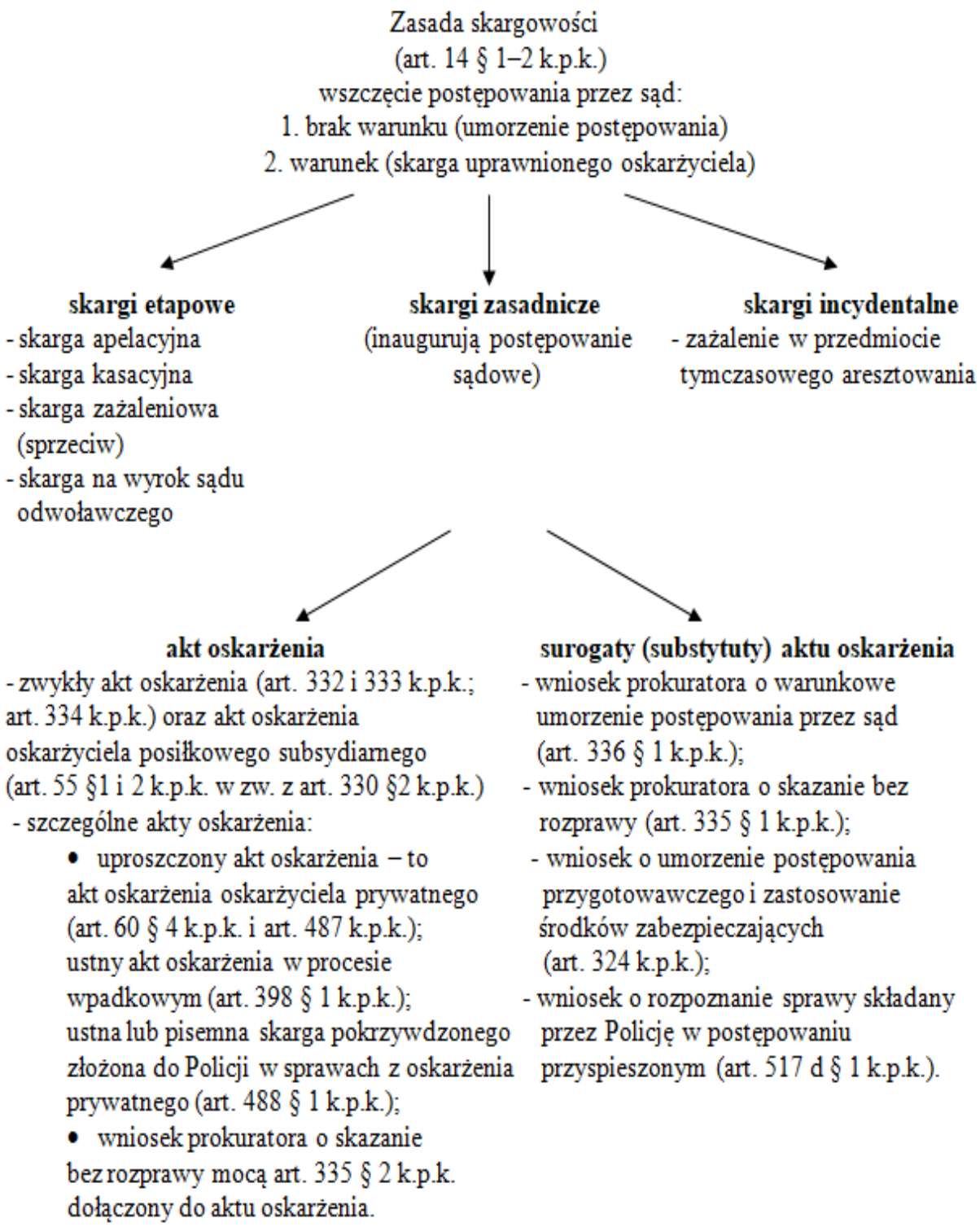

Źródło: Opracowanie własne.

Istnieje również podział skarg zaproponowany przez S. Waltosia, który skargi dzieli na:

1) skargi zasadnicze – rozpoczynające stadium procesowe, w zasadzie skargowości wszczęcie tego stadium zależne jest od tej skargi. Do nich należy: akt oskarżenia, wniosek o rozpoznanie sprawy w postępowaniu przyspieszonym zastępujący w tym trybie akt oskarżenia (art. 517b §1 k.p.k., art. 517d § 1 *in fine k.p.k.*);

2) skargi instrumentalne – służące uruchomieniu poszczególnych etapów w ramach stadiów zainicjowania nadzwyczajnego postępowania kontrolnego, jak też postępowań incydentalnych. Skargi te dzielą się na:

a) etapowe – przesuwające proces do następnego etapu (są to: apelacja, sprzeciw od wyroku zaocznego, którego już nie ma, sprzeciw od wyroku nakazowego, zażalenie dotyczące postanowienia o odmowie wszczęcia postępowania przygotowawczego oraz zażalenie dotyczące postanowienia o umorzeniu postępowania przygotowawczego;

b) warunkujące kontrolę nadzwyczajną – są to kasacja oraz wniosek o wznowienie postępowania sądowego lub przygotowawczego;

c) incydentalne – do których należą zażalenia dotyczące kwestii środków zapobiegawczych.[254]

Zasada skargowości określona w przepisie art. 14 § 1 k.p.k. znaczy, iż postępowanie przed sądem w nurcie głównym, etapowym, jak i incydentalnym zostaje wszczęte na żądanie uprawnionego oskarżyciela bądź innego uprawnionego podmiotu.[255] S. Stachowiak uważa, iż celem skarg etapowych jest wszczęcie szczególnego, następnego etapu postępowania zasadniczego. Przed wniesieniem sprzeciwu postępowanie to określić można jako tymczasowe lub wstępne. Sprzeciw, jako kolejna skarga (po akcie oskarżenia wniesionym po dochodzeniu) wszczyna postępowanie sądowe i uniemożliwia dalsze prowadzenie dotychczasowej koncepcji rozpoznania przez sąd I instancji danej sprawy i prowadzenie tej sprawy przez ten sam skład orzekający. Zaś S. Waltoś skargi etapowe zalicza do skarg instrumentalnych, które wszczynają poszczególne etapy w obrębie stadiów (inicjują nadzwyczajne postępowanie kontrolne lub postępowania incydentalne).[256] W skargowości sprzeciwu widać wolę skarżącego odnośnie zmiany wydanego orzeczenia przez sąd. Zatem

[254] S. Waltoś, *Naczelne zasady procesu…*, op. cit., s. 87; Waltoś S., Hofmański P., *Proces karny. Zarys…*, op. cit., s. 273–274.
[255] Postanowienie SA w Katowicach z dnia 18 stycznia 2006 r. (II AKz 29/06), OSA 2007, nr 2, poz. 6.
[256] D. Gil, *Sprzeciwy i quasi-sprzeciwy…*, op. cit., s. 64; S. Stachowiak, *Funkcje zasady skargowości w…*, op. cit., s. 13; S. Waltoś, *Naczelne zasady procesowe…*, op. cit., s. 87.

sprzeciw jest sposobem na uchylenie się od skutków, które wskazane zostały w decyzji procesowej.[257]

Zasada skargowości w postępowaniu pierwszoinstancyjnym oznacza obowiązek przyjęcia skargi, bowiem Kodeks nie przewiduje odmowy wszczęcia postępowania. Jedynie ustawa dopuszcza możliwość odmowy przyjęcia skargi, gdy nie są spełnione określone wymogi w skargach etapowych (np. art. 429 § 1 k.p.k. odmowa przyjęcia środka odwoławczego albo art. 530 § 2 k.p.k. odmowa przyjęcia kasacji) oraz w skargach wpadkowych.[258] W przypadku, gdy skarga nie pochodzi od uprawnionego oskarżyciela, sąd postępowanie umarza zgodnie z art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k.[259]. Sąd postępuje podobnie w przypadku, gdy skarga nie została w terminie uzupełniona w zakresie spełnienia elementów formalnych niezbędnych do nadania biegu skardze (art. 120 i art. 337 k.p.k. w zw. z art. 17 k.p.k.). W skardze zasadniczej nieprecyzyjne, czy też skrótowe ujęcie zarzucanego czynu uznawane nie może być, jako brak skargi uprawnionego oskarżyciela.[260]

Skarga, jako przesłanka procesowa, jest prawnie skuteczna, gdy zawiera nieodzowne dwa składniki (*essentialia negotii*), tzn. określenie osoby oskarżonego oraz określenie zarzucanego mu czynu, bez których nie można mówić o istnieniu skargi. Jako przesłanki procesowej dla skargi mają one zasadnicze znaczenie. Brak któregoś z nich powoduje umorzenie postępowania (art. 17 § 1 k.p.k.). *Essentialia negotii* wymagane są także dla aktu oskarżenia i wymienione są w ustawie wśród wymagań formalnych, które na podstawie art. 337 k.p.k. i art. 120 k.p.k. mogą być usunięte.[261]

Zatem skarga, by była prawnie skuteczna pochodzić musi od uprawnionego oskarżyciela, który posiada tzw. legitymację procesową, by wystąpić w tej roli. Aby oskarżyciel prywatny bądź posiłkowy mógł samodzielnie działać, musi mieć zdolność do czynności procesowych. W przypadku, gdy takiej zdolności nie posiada, wówczas pochodząca od niego skarga jest bezskuteczna, za wyjątkiem, gdy zostanie konwalidowana przez uprawnioną osobę do działania za tego oskarżyciela.[262] Złożenie skargi w sądzie przez

[257] D. Gil, *Sprzeciwy i quasi-sprzeciwy…*, op. cit., s. 64, 68.
[258] Grzegorczyk T., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz Lex, art. 1–467,* t. I, Warszawa 2014, s. 118.
[259] J. Kosonoga, *Brak skargi uprawionego oskarżyciela* [w:] *Studia i Analizy Sądu Najwyższego. Przegląd Orzecznictwa za rok 2018*, (red. J. Kosonoga), Warszawa 2019, s. 497; Postanowienie SN z dnia 18 maja 2017 r., IV KK 453/16, OSNKW 2017/10/61, LEX nr 2332323; Biuletyn Sądu Najwyższego Nr 10/17 z dnia 3 listopada 2017 r., Orzeczenia Tezowane Izby Karnej, s. 15.
[260] M. Rogalski, *Naczelne zasady procesu karnego,* [w:] *Proces karny. Część…*, (red. M. Rogalski), Warszawa 2012, s. 70.
[261] K. Marszał, *Proces karny. Zagadnienia ogólne*, Katowice 2013, s. 163.
[262] J. Tylman, *Warunki dopuszczalności postępowania karnego (Przesłanki procesowe), Nowa kodyfikacja karna. Kodeks postępowania karnego. Krótkie komentarze*, Warszawa 1998, z. 14, s. 36.; S. Stachowiak, *Wpływ zasady*

uprawnionego oskarżyciela, to czynność procesowa polegająca na oświadczeniu wiedzy i woli oskarżonego w taki sposób, by sąd nie miał wątpliwości, co do treści i zakresu złożonej skargi.[263]

Poza tym skarga związana musi być granicami: granicami postępowania, zdarzeniem faktycznym, tożsamością czynu oraz gwarancjami.

Należy zauważyć, iż z przepisu art. 14 § 1 k.p.k. wynika, że zasada skargowości wymaga, by oskarżyciel (bądź uprawniony podmiot) we wniosku (skardze), którą składa do sądu określił podmiotowo-przedmiotowe granice (ramy) postępowania sądowego. Uzależniając od żądania uprawnionego oskarżyciela wszczęcie postępowania sądowego zasada skargowości zakreśla tą dyrektywą granice postępowania sądowego, a sąd poza te granice nie może wykraczać chyba, że wyjątkowo ustawa na to zezwala, np. w przypadku skarg etapowych w art. 433 § 1 k.p.k. dotyczącym postępowania odwoławczego i kasacji w art. 536 k.p.k. albo w toku postępowania zezwala żądającemu na poszerzenie granic jego skargi (art. 398 k.p.k. w postępowaniu w I instancji). Zatem sąd nie orzeka w sprawie co do osoby, która nie jest objęta zarzutem w przedstawionym akcie oskarżenia, ani w sprawie czynu, który nie jest przedmiotem skargi oskarżycielskiej.[264]

Wyjście poza te granice oznacza orzekanie w zakresie, w jakim nie złożono skargi (dotyczy to skarg zasadniczych, etapowych i incydentalnych). Skarga zasadnicza (akt oskarżenia) inicjuje postępowanie sądowe, ale też zakreśla jego ramy, co związane jest z tożsamością czynu zarzucanego sprawcy i czynu mu przypisanego. Tych ram nie wyznacza w akcie oskarżenia przyjęty opis czynu, który zarzucono oskarżonemu ani wskazana kwalifikacja prawna, ale granice oskarżenia wyznacza zdarzenie historyczne. Zatem istotna jest tożsamość czynu, która została wyznaczona faktycznymi granicami (ramami) tego zdarzenia. Za wyznaczające tożsamość zdarzenia historycznego przyjąć należy: identyczność kręgu podmiotów oskarżonych mogących brać udział w danym zdarzeniu, identyczność przedmiotu zamachu, tożsamość czasu i miejsca zdarzenia, zachowanie chociażby części wspólnych znamion w opisie czynu przypisanego i zarzucanego, które powinny się pokrywać.[265]

---

skargowości na formę współczesnego polskiego procesu karnego, [w:] *Zasady procesu karnego…,* (red. J. Czapska i in.), Warszawa 2000, s. 48, 489.

[263] Zobacz więcej Rozdział II. „Akt oskarżenia w XX i XXI wieku", Pkt 4. Cele aktu oskarżenia.

[264] S. Cora, *Zasada skargowości,* [w:] *Leksykon prawa karnego…*, (red. W. Cieślak, K. Woźniewski), Warszawa 2012, s. 375.

[265] Postanowienie SN z dnia 19 października 2010 r., III KK 97/10, OSNKW OSNKW 2011, nr 6, poz. 50, LEX nr 846041; Wyrok SN z dnia 7 kwiecień 2009 r., II KK 329/07, OSNwSK 2009, nr 1, poz. 880; Wyrok SN z dnia 14 lutego 2018 r., IV KK 211/17, LEX nr 2455730; Wyrok SA w Krakowie z dnia 27 lutego 2018 r., II AKa 309/17, LEX nr 2609984; Wyrok SA w Lublinie z dnia 14 marca 2018 r., II AKa 40/18, LEX nr 2469980;

Sąd dokonując ustaleń w zakresie tożsamości czynu nie powinien uwzględniać wyłącznie opisu procesowego czynu, który jest zawarty w postanowieniu prokuratora lecz brać pod uwagę okoliczności, które są następstwem czynności dowodowych, które były prowadzone w ramach śledztwa czy dochodzenia, bądź czynności o charakterze sprawdzającym, czy też okoliczności będące wynikiem przebiegu postępowania zażaleniowego.[266] Tożsamość czynu, zarzucana i przypisana oskarżonemu, powinna podlegać indywidualnym badaniom w stosunku do konkretnych ustaleń faktycznych w zakresie danych określonej sprawy, z odniesieniem do zdarzenia historycznego i granic oskarżenia, oraz rozsądnej życiowej oceny sędziego, stron i uczestników postępowania oraz hipotetycznego postronnego obserwatora procesu.[267]

Natomiast w orzecznictwie sądów apelacyjnych przyjmuje się, że zostają utrzymane granice oskarżenia do czasu, kiedy to w granicach tego samego zdarzenia historycznego, w miejsce zarzucanego czynu można oskarżonemu przypisać czyn ze zmienionym opisem albo oceną prawną, jednak mieszczący się w takim samym zespole zachowań człowieka.[268]

Należy zauważyć, iż wyjścia poza ramy oskarżenia w toku postępowania sądowego nie stanowi ustalenie przez sąd, że rozpoznawane zdarzenie miało miejsce w innym czasie, niż podano w akcie oskarżenia,[269] bądź sąd dokonał inaczej niż ujęto w akcie oskarżenia[270] ustalenia pewnych elementów faktycznych okoliczności tego samego zdarzenia,[271] ponieważ od strony przedmiotowej sąd związany jest przez zdarzenie określone w akcie oskarżenia, nie zaś przez każdy element jego opisu. Możliwość do uzupełnienia aktu oskarżenia na mocy art. 337 k.p.k. z powodu braków formalnych nie narusza zasady skargowości, bowiem chodzi tu o spełnienie wymaganych warunków formalnych skargi przez Kodeks. Również zasady tej nie narusza w postępowaniu przygotowawczym zwrot sprawy prokuratorowi do uzupełnienia braków postępowania (art. 344a k.p.k.), ponieważ wskazuje się tu na potrzebę pozyskania nowych dowodów oraz dokonania uzupełniających czynności przez organ ścigania czyli

---

Wyrok SA w Katowicach z dnia 5 kwietnia 2018 r., II AKa 273/17, LEX nr 2490242; Wyrok SA we Wrocławiu z dnia 21 listopada 2018 r., II AKa 332/18, teza 1–3, LEX nr 2609065; J. Skorupka, *Przepisy wstępne*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, (red. J. Skorupka), Warszawa 2015, s. 63.

[266] Postanowienie SA w Rzeszowie z dnia 17 stycznia 2013 r**.,** II AKz 1/13, LEX nr 1246827.

[267] Wyrok SO w Rzeszowie z dnia 8 maja 2012 r., II Ka 269/12, LEX nr 1713861.

[268] Postanowienie SA w Katowicach z dnia 29 października 2008 r., II AKz 777/08, KZS 2009, nr 1, poz. 85; J. Skorupka, *Przepisy wstępne*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, (red. J. Skorupka), Warszawa 2015, s. 63.

[269] Wyrok SA w Krakowie z dnia 31 stycznia 2001 r., II AKa 160/00, LEX nr 46915.

[270] Wyrok SN z dnia 19 czerwca 2001 r., II KKN 506/98, LEX nr 50202.

[271] L.K. Paprzycki, *Postępowanie przed sądem pierwszej instancji*, [w] *Kodeks postępowania karnego*. *Komentarz*, t. I, *Komentarz do art. 1–424*, (red. L.K. Paprzycki), Warszawa 2013, s. 1142.

oskarżyciela publicznego.[272] Po uzupełnieniu dochodzenia lub śledztwa prokurator składa nowy akt oskarżenia bądź podtrzymuje poprzedni, wnosi do sądu wniosek o warunkowe umorzenie postępowania bądź też postępowanie umarza (art. 344b k.p.k.).

Podmiot postępowania z czynem wskazanym w treści danego żądania musi być tożsamy. Sąd związany jest wskazanymi przez oskarżyciela w akcie oskarżenia granicami wydarzenia faktycznego, ale nie jest związany kwalifikacją prawną czynu, którą dokonał oskarżyciel bądź sformułowaniem (opisem) jego zarzutu. Zatem istotna jest tożsamość czynu wyznaczona jego ramami faktycznymi w akcie oskarżenia nie zaś jego opis i kwalifikacja prawna.[273]

W skardze uprawnionego oskarżyciela konstruowany opis budowany jest w oparciu o wzorzec stworzony przez ustawodawcę, tzw. „charakterystykę znamion czynu zabronionego", który zawiera abstrakcyjnie ujęte kryteria tożsamości. SN wskazuje,[274] że wypracowane w orzecznictwie i piśmiennictwie negatywne i pozytywne kryteria tożsamości czynu, (…), odnosić należy do konkretnych faktycznych okoliczności danej sprawy. Łatwo można więc zauważyć, że prokurator konstruując opis zdarzenia nie ma pełnej swobody, co do wskazania jego kwalifikacji prawnej,[275] jak też konstytutywnych elementów zdarzenia.[276]

Zasadzie skargowości, stanowiącej element modelu procesu karnego, determinującej jego trójpodmiotową strukturę (strony oskarżenia reprezentujące oskarżyciela: prywatnego, posiłkowego i publicznego; strony obrony; bezstronny i niezawisły sąd) oraz rozdział funkcji procesowych na: oskarżenie, obronę i rozstrzygnięcie co do podmiotu procesu, przypisuje się pełnienie funkcji gwarancyjnej szczególnie wobec praw oskarżonego, ale też obecnie wobec pokrzywdzonego poprzez łączenie, a nawet utożsamianie z zasadą kontradyktoryjności. Osoba pokrzywdzona przez przestępstwo, jak też przez decyzje o zaniechaniu ścigania arbitralnych organów niesądowych, posiada prawo do odwołania się do sądu, który z jednej strony daje wyraz efektywnego ścigania przestępstw oraz karania sprawców tych przestępstw, z drugiej zaś strony stanowi zaspokojenie prawnie chronionych praw ofiar przestępstw. W przypadku pokrzywdzonego zasadę skargowości należy wiązać z zasadą prawa obywatela

[272] T. Grzegorczyk, *Kodeks postępowania karnego…*, op. cit., Warszawa 2014, s. 117.
[273] L. Schaff, *Wyjście na jaw nowego przestępstwa*, [w:] *Komentarz do kodeksu postępowania karnego*, (red. L. Hochberg, A. Murzynowski, L. Schaff), Warszawa 1959, s. 14; Wyrok SN z dnia 20 styczeń 1983 r., II KR 347/83, OSPiKA 1983, z. 9, poz. 203.
[274] Postanowienie SN z dnia 28 listopada 2002 r., IV KZ 40/02, OSNKW 2003, nr 1–2, poz. 13.
[275] P. Kardas, *O zależnościach między prawem materialnym i procesowym*, [w:] *Rzetelny proces karny. Księga jubileuszowa Profesor Zofii Świdy*, (red. J. Skorupka), Warszawa 2009, s. 742–743.
[276] Elementami konstytutywnymi *in concreto* (podstawowymi, charakterystycznymi) są: istniejący oskarżyciel lub inny uprawniony podmiot do wniesienia skargi, jako adresat skargi sąd, sama skarga oraz zainicjowane skargą postępowanie sądowe. Zobacz: Rozdział I. „Zasada skargowości", Pkt 3. Definicja zasady skargowości – elementy konstytutywne.

do sądowej ochrony jego interesów w postępowaniu karnym. Jest to związane z rozszerzeniem nie tylko na oskarżonego zasady rzetelnego procesu, ale i na pokrzywdzonego. Zasada ta z zasadą kontradyktoryjności stanowi gwarancję bezstronności i obiektywizmu sądu, wpływając i chroniąc sąd przed wysuwaniem domniemań faktycznych winy.[277] Prawo tyczące się obrony i rzetelnego procesu stanowią podstawowe gwarancje obowiązujące w granicach procesu karnego,[278] zaś czynności dowodowe w ramach postępowania przygotowawczego i postępowania sądowego nie są wymagane, by dokonać realizacji zasad odnoszących się do rzetelnego procesu.[279] Gwarancją zasady prawdy materialnej jest koncentracja czasowa oraz miejscowa procesu podczas rozprawy sądowej, jak też ustawowe okresy przewidziane dla postępowania przygotowawczego, które umożliwiają porównanie dowodów i skrócenie odstępu czasowego między przestępstwem, a momentem osądzenia.[280]

Gwarancją, która zapewnia efektywną ochronę sądową w Niemczech przede wszystkim należy rozumieć, jako dostęp do sądów państwowych. Istotne jest jednak, iż nie jest to jednoznaczne z prawem dostępu w zakresie konkretnego sądu. Dotyczy to ogólnego założenia, iż konkretne rozstrzygnięcia będą kontrolowane sądowo. Dodatkowo uzupełnienie gwarancji w zakresie otwartej drogi sądowej zostało uzupełnione przez tzw. prawa proceduralne, które zostały wskazane w treści art. 101 GG (niedopuszczalność sądów nadzwyczajnych) oraz art. 103 GG (prawa podstawowe w postępowaniu sądowym) i w art. 104 GG (pozbawienie). Należy podkreślić, że z jednej strony istotną gwarancją rzetelnego procesu uznaje się prawo zarówno stron oraz innych uczestników postępowania w zakresie wysłuchania. Swoim zakresem obejmuje ono zarówno prawo dotyczące informacji o materiale procesowym oraz możliwość przedstawienia sądowi stanowiska, które się reprezentuje, jak też obowiązek sądu w zakresie ustosunkowania się, co do przedłożonych stanowisk przez strony oraz innych uczestników postępowania[281]. Prawo obejmujące wysłuchanie nie zawiera roszczenia w zakresie reprezentacji, która ma miejsce przez profesjonalnego pełnomocnika. FTK[282] wyłącznie w sprawach karnych wskazało prawo

[277] C. Kulesza, *Zasada skargowości*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. III cz. 1, Warszawa 2014, s. 551–552, 631.
[278] K. Majchrzak, P. Misztal, *Pozycja obrońcy w nowym modelu postępowania karnego*, [w:] *Szkice o nowym modelu procesu karnego,* (red. T. Gardocka, M. Jakubik), Warszawa 2014, s. 57.
[279] I. Sepioło, *Model kontradyktoryjnego procesu karnego w świetle noweli do k.p.k. z 27 września 2013 r.*, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny, z. 3/2014, s. 146.
[280] K. Bronowska, *Wizerunek sądu przez pryzmat przewlekłości postępowania (ze szczególnym uwzględnieniem postępowania karnego),* Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury, Kraków 2015, z. 3(19)/2015, s. 50.
[281] Decyzja Pierwszego Senatu FTK z 16.1.2002 r., 1 BvR 10/99, BVerfGE 104, 357.
[282] Federalny Trybunał Konstytucyjny.

w zakresie korzystania z pomocy, która pochodziła od profesjonalnego obrońcy. FTK poza wskazanym prawem obejmującym wysłuchanie podniosło, iż z zasady państwa prawnego wywnioskował ogólny nakaz w zakresie przestrzegania prawa obejmującego prawo do uczciwego postępowania (*Rest auf faires Verfahren*). Konsekwencją jego jest zasada równości broni odnosząca się do uczestników postępowania. W zakresie orzecznictwa podnosi się, iż wymóg w zakresie uczciwości postępowania sądowego zgodny jest z granicą obejmującą prawną zasadę dobrej wiary[283].[284]

Skarga ma wpływ na ukształtowanie i funkcjonowanie instytucji procesowych, ponieważ:

1) brak skargi złożonej przez uprawnionego oskarżyciela jest negatywną przesłanką procesową dotyczącą wszczęcia postępowania sądowego zgodnie z art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k. i winna skutkować umorzeniem postępowania (za wyjątkiem wszczęcia sprawy przez sąd z urzędu). Przesłanka ta pozostaje w ścisłym związku z zasadą skargowości obowiązującą w tym przypisie. Ze względu na ograniczony zasięg działania ma charakter względny. Z jej powodu umorzenie postępowania oznacza niedopuszczalność postępowania ponownego w sprawie dotyczącej tego samego czynu i przeciwko temu samemu oskarżonemu jedynie przy układzie procesowym niezmienionym charakteryzującym się elementem, którego brak był negatywną przesłanką procesową (art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k.). W przypadku zmiany tego układu, tzn. gdy uprawniony oskarżyciel złoży skargę w sprawie dotyczącej tego samego czynu, tego samego oskarżonego proces staje się dopuszczalny. Prowadzenie rozpoznania przez sąd sprawy bez skargi jest zgodnie z art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k. zw. z art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k. bezwzględną przyczyną odwoławczą. Sąd Najwyższy w wyroku z 2 grudnia 2005 r. stwierdza, iż nie uwzględnienie przez sąd odwoławczy takiego uchybienia procesowego jest bezwzględną przyczyną odwoławczą i podstawą do kasacji (art. 523 k.p.k.);[285]

2) skarga uprawnionego podmiotu jest przeważnie sprawowaną w formie zażaleniowej przesłanką dotyczącą sądowej kontroli działań instytucji postępowania przygotowawczego. Bezwzględną przyczyną odwoławczą, zgodnie z art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k., za naruszenie zasady skargowości Sąd Najwyższy uznał przypadki, m.in. w których sąd I instancji daną

[283] VG Köln, wyrok z dnia 10 maja 2019 r., 6 K 693/17.
[284] A. Syryt, *Rekonstrukcja modelu rzetelnego procesu sądowego w orzecznictwie sądów konstytucyjnych*, [w:] *Rzetelny proces sądowy. Doktryna. Prawo. Praktyka*, (red. J. Szymanek), Warszawa 2021, s. 75–77.
[285] P. Hofmański, S. Zabłocki, *Elementy metodyki pracy sędziego w sprawach karnych*, Kraków 2006, s. 39; C. Kulesza, *Zasada skargowości*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. III cz. 1, Warszawa 2014, s. 612, 631; Wyrok SN z dnia 2 grudnia 2005 r., IV KK 98/05, OSNKW 2006/4/36, Na Wokandzie 2006/7–8/38, LEX nr 178317; Postanowienie SN z dnia 30 sierpnia 2007 r., II KZ 25/07, OSNKW 2007/9/66, OSP 2008/5/57, LEX nr 298969; Biuletyn Sądu Najwyższego Nr 9/07 z dnia 9 października 2007 r., Orzeczenia Tezowane Izby Karnej, s. 17.

sprawę rozpoznał i skazał oskarżonego za w ogóle nieujęty w akcie oskarżenia czyn,[286] bądź dokonał zmiany opisu czynu zarzucanego oskarżonemu odmiennego od strony przedmiotowej i podmiotowej czynu mu zarzucanego,[287] czy też skazał osobę, która nie występowała w sprawie w żadnym charakterze i nie była objęta aktem oskarżenia[288];[289]

3) jako element konstytutywny zasady skargowości, skarga uprawnionego podmiotu, związana jest z instytucją granic środka odwoławczego. W postępowaniu odwoławczym zasada skargowości podwójnie wiąże sąd odwoławczy: po pierwsze – sąd odwoławczy (tak jak sąd *meriti)* nadal związany jest granicami podmiotowo-przedmiotowymi skargi zasadniczej (aktu oskarżenia); po drugie – to związanie granicami skargi odwoławczej (zażalenia, apelacji) sądu *ad quem* zgodne z art. 433 k.p.k. Według S. Waltosia granice środka odwoławczego utożsamiane są z granicami rozpoznania sprawy dokonanymi przez organ II instancji poprzez trzy elementy: granice zaskarżenia, zarzuty odwoławcze oraz kierunek środka odwoławczego. Natomiast J. Izydorczyk twierdzi, że granice środka odwoławczego właśnie wyznaczają granice zaskarżenia wyznaczone z kolei przez granice podmiotowo-przedmiotowe tego środka, tzn. wyznaczają zakres zaskarżenia orzeczenia. Zakres ten wyznaczają dodatkowo trzy elementy: kierunek środka odwoławczego oraz zakaz *reformationis in peius* (art. 434 k.p.k.), wniesione zarzuty odwoławcze oraz zakazy *ne peius*[290] ograniczające orzekanie merytoryczne sądu odwoławczego (mimo, że nie ma zakazu *reformationis in peius*)[291];

4) wymóg rozpoznania sprawy w granicach podmiotowo-przedmiotowych aktu oskarżenia (skargi zasadniczej) przez sąd związany jest z przesłanką powagi rzeczy osądzonej i jej gwarancyjną konsekwencją (zakazem *ne bis in idem*).[292]

Ustawa procesowa przewiduje wyjątki od zasady skargowości. Są to przypadki, które jednak jej istoty nie naruszają (tzn. postępowanie zasadnicze dotyczące przedmiotu

[286] Wyrok SN z dnia 18 listopada 2010 r., II KK 191/10, LEX nr 653676.
[287] Wyrok SN z dnia 7 kwietnia 2009 r., III KK 379/08, LEX nr 503180.
[288] Wyrok SN z dnia 26 listopada 2008 r., III KK 326/08, LEX nr 609199.
[289]C. Kulesza., *Zasada skargowości*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański.), t. III cz. 1, Warszawa 2014, s. 612–613.
[290] W tym zakazie istnieją m. in. nieprzezwyciężone elementy dotyczące skargowości procesu (A. Bachrach., *Niektóre zagadnienia procesu karnego w świetle Konstytucji. Z praktyki i teorii procesowej w latach 1945–1952*, Warszawa 1953, s. 120); M.J. Szewczyk, *Ograniczenia zakazu reformationis in peius oraz podstaw apelacyjnych w ujęciu art. 434 § 4 k.p.k. i art. 447 § 5 k.p.k.*, Prok. i Pr. 2017, nr 11, s. 81; A. Lach, *Zakres postępowania dowodowego prowadzonego przez sąd odwoławczy a reguła ne peius* [w:] *Studia i Analizy Sądu Najwyższego. Przegląd Orzecznictwa za rok 2018*, (red. J. Kosonoga), Warszawa 2019, s. 566; Uchwała SN z dnia 26 września 2002 r., I KZP 23/02, OSNKW 2002/11–12/98, OSP 2003/9/105, LEX nr 54948; Biuletyn Sądu Najwyższego Nr 9/2002, Uchwały Izby Karnej, s. 20.
[291] C. Kulesza, *Zasada skargowości*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. III cz. 1, Warszawa 2014, s. 613–614.
[292] Ibidem, s. 631.

zasadniczego procesu (odpowiedzialności karnej) uruchomione może być tylko na żądanie (wniosek) uprawnionego oskarżyciela bądź innego uprawnionego podmiotu. Wyjątkiem takim być może orzekanie przez sąd z urzędu, z własnej inicjatywy, w sprawie podjęcia postępowania dotyczącego warunkowego umorzenia (art. 549 k.p.k.), gdy zaistnieją warunki do wydania wyroku łącznego (art. 570 k.p.k.), czy też wznowienia postępowania sądowego, które zakończone zostało prawomocnym orzeczeniem (art. 542 § 1 k.p.k.).[293]

W związku z tym, iż sądowe (jurysdykcyjne) stadium procesu wyłącznie toczy się w wyniku wniesienia przez uprawnionego oskarżyciela skargi wynika negatywna konsekwencja–zakaz wszczynania (inicjowania) postępowania sądowego z urzędu. Ściganie z urzędu współczesny proces powierza prokuratorowi, a sądzenie powierza sądowi jednakże bez prawa do samodzielnego inicjowania postępowania karnego (bez skargi uprawnionego oskarżyciela). Rozdzielenie funkcji oskarżania i sądzenia między odrębne dwa podmioty oskarżyciela i sąd jest zaletą procesu karnego i dlatego dzięki temu podziałowi sędzia może bezstronnie ocenić zasadność każdego oskarżenia, bo nie jest inicjatorem ścigania oskarżonego. Sąd, a przed rozprawą również prezes sądu, w celu poszukiwania prawdy zachowują inicjatywę dowodową i mogą z urzędu dopuszczać dowody nawet bez zgody stron, bowiem ustawodawca w niektórych przypadkach dopuszcza kilka wyjątków od zasady skargowości.[294]

Podsumowując powyższe rozważania należy stwierdzić, iż zgodnie z zasadą skargowości (art. 14 § 1 k.p.k.) do wszczęcia i prowadzenia procesu karnego przez sąd potrzebne jest wniesienie skargi przez uprawnionego oskarżyciela (uprawniony podmiot). Zatem skarga to żądanie (wniosek) wszczęcia i prowadzenia postępowania przez sąd, jak też rozstrzygania przez sąd. Jej brak powoduje, że nie można wszcząć postępowania sądowego (poza nielicznymi wyjątkami). Skarga ma wpływ na ukształtowanie i funkcjonowanie organów procesowych. W postępowaniu karnym jest ważną czynnością procesową decydującą o przejściu procesu do jego stadium następnego i w tym stadium o zakresie jego procedowania (np. skarga odwoławcza). Zakres orzekania w postępowaniu kasacyjnym i wznowieniowym jest znacznie węższy niż przy orzekaniu w postępowaniu I instancji i sądów odwoławczych.

---

[293] S. Steinborn, *Art. 14 k.p.k., teza 5*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do wybranych przepisów*, (red. S. Steinborn), LEX/el. 2016, dostęp na dzień 16 października 2022 r.; J. Kosonoga, Art. *14 k.p.k., teza 7,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 1–166*, t. I (red. R. Stefański, S. Zabłocki), LEX 2017, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.

[294] Kmiecik R., *Naczelne zasady procesowe w postępowaniu karnym*, [w:] *Proces karny. Część…*, (red. R. Kmiecik, E. Skrętowicz), Warszawa 2009, s. 71, 73.

6. Zasada działania z urzędu

Zasada skargowości i zasada działania z urzędu w polskim systemie procesowym w zbliżonych proporcjach decydują o uruchomieniu postępowania.[295]

W postępowaniu jurysdykcyjnym skarga (akt oskarżenia) uprawnionego oskarżyciela po wniesieniu do sądu przez oskarżyciela publicznego wszczyna postępowanie z oskarżenia publicznego. Niektóre przestępstwa publicznoskargowe uzależnione są od wniosku pokrzywdzonego. Od złożenia przez pokrzywdzonego wniosku w sprawach dotyczących przestępstw ściganych na wniosek, z chwilą wniesienia takiego wniosku postępowanie toczy się z urzędu (art. 12 § 1 k.p.k.), a organ ścigania uprawnioną osobę do złożenia wniosku poucza o przysługującym jej uprawnieniu. W przypadku złożenia wniosku dotyczącego ścigania tylko niektórych sprawców przestępstwa, uprzedza się osobę składającą, że obejmie on także inne osoby, których czyny są w ścisłym związku ze wskazanym we wniosku czynem sprawcy przestępstwa (art. 12 § 2 k.p.k.),[296] ponieważ organ postępowania przygotowawczego może przekroczyć granice wniosku. Ma on bowiem obowiązek ścigania podżegaczy, współsprawców, pomocników i inne osoby, których przestępstwo jest w ścisłym związku ze wskazanym we wniosku przestępstwem sprawcy. Ścigania nie wolno rozszerzyć tylko na osoby najbliższe względem osoby składającej wniosek. Znaczy to, że organ postępowania przygotowawczego zmienić może zawsze kwalifikację prawną czynu nawet, gdyby wniosek stał się bezprzedmiotowy, rozszerzając postępowanie na inne czyny, które nie są ścigane na wniosek.[297]

Obowiązująca obecnie zasada działania z urzędu ujęta w art. 9 § 1 k.p.k. stanowi: *„organy procesowe prowadzą postępowanie i dokonują czynności z urzędu, chyba że ustawa uzależnia je od wniosku określonej osoby, instytucji lub organu albo od zezwolenia władzy."* Oznacza to, że zasada ta dotyczy postępowania przygotowawczego, jak i też niektórych czynności sądowych.

Jeśli chodzi o przestępstwo, które ścigane jest z urzędu dla toku postępowania karnego, nie ma znaczenia kiedy i kto złożył o przestępstwie wniosek (zawiadomienie).[298] Może to być określona osoba, instytucja lub organ albo zezwolenie władzy. Także strony oraz

---

[295] J. Grajewski, *Naczelne zasady procesu karnego*, [w:] *Prawo karne procesowe…*, (red. J. Grajewski), Warszawa 2011, s. 87–88.

[296] Z. Świda, *Zasady procesu karnego*, [w:] *Postępowanie karne. Część ogóln*a, (red. J. Skorupka), Warszawa 2012, s. 40; S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys…*, op. cit., s. 275.

[297] S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys…*, op. cit., s. 291; M. Kurowski, *Art. 12 k.p.k., teza 12*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.; C. Kulesza, *Art. 12 k.p.k., teza 10,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, (red. K. Dudka), LEX 2020, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.

[298] Wyrok SA w Katowicach z dnia 16 marca 2018 r., II AKa 38/18, LEX nr 2490237.

inne bezpośrednio zainteresowane osoby składać mogą wnioski o dokonanie tych czynności, które może lub i też ma obowiązek podejmować organ z urzędu, zgodnie z treścią art. 9 § 2 k.p.k.

Art. 9 § 2 k.p.k. *instruuje, iż: „strony i inne osoby bezpośrednio zainteresowane mogą składać wnioski o dokonanie również tych czynności, które organ może lub ma obowiązek podejmować z urzędu."*

Są to wnioski o działanie z urzędu przez dany organ z mocy prawa. W postępowaniu przygotowawczym do czynności podejmowanych przez organy ścigania należy, np.: zmiana kwalifikacji prawnej dotycząca zarzutu, przedstawienie zarzutu czy też umorzenie postępowania. Ustawa przewiduje też czynności, które dokonać musi z urzędu sąd. Organy sądowe (czy też organy ścigania), jako obowiązkowe do przeprowadzenia mają też czynności, których ustawodawca nie wskazuje, dotyczy to m.in. wniosków składanych przez strony i inne bezpośrednio zainteresowane osoby, które chcą, by została wykonana dana czynność. Przykładem mogą być wnioski dowodowe, których organy sądowe (czy też organy ścigania) mogą nie dostrzegać potrzeby przeprowadzenia, a zdaniem strony są one kluczowe w sprawie. Oznacza to też, iż podmiot może wnioskować o przeprowadzenie tych czynności, które dany organ jest zobowiązany przeprowadzić z urzędu. Taki wniosek może kierować też uwagę danego organu na potrzebę przeprowadzenia danej czynności lub też mieć charakter wniosku dotyczącego szybszego przeprowadzenia wskazanej czynności.

Strona może też złożyć wniosek dotyczący powołania biegłego, jeśli w czasie postępowania dowodowego nie został on powołany z urzędu, by ocenić dane okoliczności, a strona uważa, że on powinien być. W przeciwnym razie postępowanie toczyć będzie się bez biegłego.

Innymi ważnymi przykładami wniosków o działanie przez dane organy z urzędu o przeprowadzenie, których wnioskować może strona należy:

1) wniosek o umorzenie postępowania, ponieważ zachodzą negatywne przesłanki procesowe, które nie dopuszczają przeprowadzenie postępowania (art. 17 § 1 pkt 11 k.p.k.) - bezwzględny obowiązek działania organu z urzędu;

2) wniosek o podjęcie już umorzonego postępowania - bezwzględny obowiązek działania organu z urzędu;

3) wniosek złożony przez Prokuratora Generalnego lub Rzecznika Praw Obywatelskich o przeprowadzenie nadzwyczajnej kasacji;

4) wniosek dotyczący zbadania przez sąd w kasacji lub apelacji zachodzenie bezwzględnych przesłanek odwoławczych (art. 439 k.p.k.).

Zatem zasada działania z urzędu określona treścią art. 9 § 1 k.p.k. wyraża dyrektywę dokonywania czynności z urzędu przez prowadzące postępowanie organy procesowe. A więc treścią tej zasady jest uprawnienie do prowadzenia postępowania oraz dokonywania czynności przez organ procesowy niezależnie od czyjejkolwiek skargi, co należy rozumieć, że nakaz ten odnosi się do wszystkich organów prowadzących postępowanie karne i to we wszystkich jego stadiach. Zasada ta doznaje ograniczenia, gdy ustawa prowadzenie postępowania albo dokonanie czynności uzależnia od wniosku określonej osoby, instytucji lub organu albo od zezwolenia władzy. Zgodnie z § 2 tego artykułu, uprawnienie do składania wniosków odnośnie dokonania czynności podejmowanych przez dany organ procesowy z urzędu przez strony i inne bezpośrednio zainteresowane rozstrzygnięciem osoby, wzmacnia kontradyktoryjność procesu, ale po stronie organu postępowania nie rodzi obowiązku rozpoznania wniosku.[299] Treść przepisu art. 9 § 2 k.p.k. ma zastosowanie w takich sytuacjach, kiedy to ustawa na organ postępowania nakłada obowiązek podjęcia czynności z urzędu bądź też zezwala na podjęcie ich z urzędu. Chodzi tu więc o sytuacje, gdy organ procesowy w sprawach o niektóre przestępstwa podejmuje czynności bez wniosku albo bez zezwolenia władzy. Określone strony, to zarówno strony w postępowaniu przygotowawczym (art. 299 § 1 k.p.k.), jak też przed samym sądem. Natomiast inne osoby bezpośrednio zainteresowane nie są stronami, ale mają interes prawny w celu uzyskania określonej treści decyzji procesowej albo w celu podjęcia określonej czynności procesowej.[300]

Niektóre czynności lub postępowania wszczynane są z inicjatywy uprawnionych podmiotów (tzw. czynności wnioskowe) bądź z urzędu. Dokonanie w procesie karnym czynności wskazanych w ustawie uzależnione od inicjatywy (wniosku) uprawnionego podmiotu w postępowaniu przygotowawczym to, np.: żądanie oskarżonego lub jego obrońcy umożliwienia złożenia wyjaśnień na piśmie podczas trwania przesłuchania w toku postępowania przygotowawczego (art. 176 § 1 k.p.k.), może też być sprostowanie protokołu (art. 152 k.p.k.), przywrócenie terminu zawitego (art. 126 § 1 k.p.k.), także wyznaczenie obrońcy z urzędu (art. 78 § 1 k.p.k.), powołanie biegłego, czy też wezwanie tłumacza, itd. Zaś czynności lub postępowania wszczynane z urzędu to, np.: inicjowanie postępowania o podjęcie postępowania warunkowo umorzonego z urzędu zgodnie z art. 549 k.p.k., czy też

[299] Wyrok SN z dnia 5 czerwiec 2013 r., III KK 286/12, LEX nr 1347870; Wyrok SA we Wrocławiu z dnia 7 listopada 2018 r., II AKa 320/18, teza 2, LEX 2609636.
[300] J. Skorupka, *Przepisy wstępne*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, (red. J. Skorupka), Warszawa 2015, s. 47–49; Postanowienie SN z dnia 17 stycznia 2008 r., V KZ 83/07, OSNwSK 2008, poz. 134; M. Kurowski, *Art. 9 k.p.k., teza 5,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.; C. Kulesza, *Art. 9 k.p.k., teza 2,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, (red. K. Dudka), LEX 2020, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.

w procesie karnym przeprowadzenie dowodów z urzędu (art. 167 k.p.k.). Wyjątkiem jest sytuacja, w której to uzależnione jest ściganie z urzędu od uzyskanego wcześniej zezwolenia odpowiedniej władzy. Przede wszystkim, odnosi się do ścigania osób posiadających immunitet formalny, np.: sędziowski, poselski.[301] Art. 17 § 1 pkt 10 k.p.k. zawiera dwie przesłanki procesowe: brak wniosku o ściganie oraz zezwolenia na ściganie. Immunitet formalny kojarzony jest z brakiem zezwolenia na ściganie.[302]

Wniosek o dokonanie czynności wnioskowych nie wymaga szczególnych form. Jeśli zaś złożony został na piśmie odpowiadać powinien wymogom przewidzianym dla pism procesowych, które określa art. 119 k.p.k. Jednak, gdy nie odpowiada tym wymogom formalnym, to nie jest wymagane wezwanie wnioskodawcy do uzupełnienia braków w ciągu 7 dni ze skutkami, jakie określa art. 120 § 2 k.p.k. w przypadku nieuzupełnienia braku w terminie. Wynika z tego, iż w przypadku podjęcia czynności z urzędu, żaden z braków, którym dotknięty został wniosek nie można uznać za tego rodzaju brak formalny, który powodowałby, że temu pismu nie można nadać biegu.[303]

W treści postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 9 lipca 2013 r.[304] podkreślono, że art. 12 § 2 k.p.k. zezwala w granicach wniosku o ściganie na wskazanie również innych sprawców anonimowych, których czyny z czynem osoby wskazanej we wniosku o ściganie, pozostają w ścisłym związku (o czym należy poinformować składającego taki wniosek). Tego przepisu nie stosuje się do najbliższych osoby składającej wniosek o ściganie. Treść przepisów prawa zarówno karnego materialnego, jak też procesowego w tym przypadku nie wyznaczają obowiązku na uprawnionym do złożenia wniosku o ściganie w postaci imiennego określenia sprawców.[305]

---

[301] Z. Świda, *Zasady procesu karnego*, [w:] *Postępowanie karne. Część ogólna*, (red. J. Skorupka), Warszawa 2012, s. 40–41; R. Koper, *Karnoprocesowy status pokrzywdzonego w aspekcie stosowania tymczasowego aresztowania*, Prok. i Pr. 2019, nr 1, s. 17; C. Kulesza, *Art. 17 k.p.k., teza 54,* [w:] Kodeks postępowania karnego. Komentarz, (red. K. Dudka), LEX 2020, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.; M. Kurowski, *Art. 17 k.p.k., teza 42,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na 1 listopada 2023 r.; P. Misztal, *Przymus adwokacko-radcowski w polskim procesie karnym*, art. 521 k.p.k., LEX 2020, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.

[302] M. Kurowski, *Immunitet parlamentarny a gromadzenie dowodów w postępowaniu karnym*, Prok. i Pr. 2018, nr 5, s. 13.

[303] P. Hofmański, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do artykułów 1–296*, t. I, Warszawa 2007, s. 92; J. Skorupka, *Przepisy wstępne*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, (red. J. Skorupka), Warszawa 2015, s. 49; H. Paluszkiewicz, *Art. 120 k.p.k., teza 1,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, (red. K. Dudka), LEX 2020, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.

[304] Postanowienie SN z dnia 9 lipca 2013 r., II KK 169/13, OSNKW 2013/11/96, Biul.PK 2013/8/10–11, LEX nr 1391445.

[305] K. Dudka, H. Paluszkiewicz, D. Szumiło-Kulczycka, *Kodeks postępowania karnego. Wybór…*, op. cit., s. 60; Postanowienie SN z dnia 9 lipca 2013 r., II KK 169/13, OSNKW 2013/11/96, Biul.PK 2013/8/10–11, LEX nr 1391445; Biuletyn Sądu Najwyższego Nr 11/13 z dnia 9 grudnia 2013 r., Orzeczenia Tezowane Izby Karnej, s. 25.

Nowelizacją z 2019 roku zostały objęte zagadnienia dotyczące terminu cofnięcia wniosku w zakresie ścigania. Wniosek można cofnąć do zamknięcia przewodu sądowego, który ma miejsce na pierwszej głównej rozprawie. Jest to jednoznaczne z tym, że pokrzywdzony posiada prawo w zakresie cofnięcia wniosku o ściganie również po przeprowadzeniu wszelkiego rodzaju czynności dowodowych, które mają miejsce przed zamknięciem przewodu sądowego w ramach rozprawy głównej. Wskazanie terminu wykazuje charakter prekluzyjny oraz jest nieprzywracalny. Ustawodawca, co prawda posługuje się regułą „pierwszej rozprawy głównej", jednakże stanowi ona rezultat projektu ustawy i chodzi o wydłużenie czasowego ograniczenia, aż do momentu zamknięcia przewodu sądowego, co ma miejsce w ramach rozprawy głównej, a jest ono w ocenie projektodawcy ograniczeniem sytuacji dotyczącej wymuszenia skargi oraz stanowi dla stron możliwość ugodowego zakończenia danej sprawy również w kolejnych etapach postępowania. Wydłużenie wskazanego terminu, aż do cofnięcia wskazanego wniosku do momentu zamknięcia przewodu sądowego w istotny sposób stanowi wzmocnienie gwarancji procesowej odnoszącej się do pokrzywdzonego, a także może mieć wpływ na ekonomikę toczącego się postępowania.[306]

Na uwagę zasługuje zakres zmian, które zostały dokonane nowelizacją z 2019 roku w zakresie art. 12 k.p.k., które to miały na celu wzmocnienie pozycji odnoszącej się do pokrzywdzonego w granicach postępowania karnego, a także przeciwdziałanie instrumentalnemu odnoszeniu się tej instytucji oraz podkreślenie charakteru konsensualnego dotyczącego postępowania w zakresie spraw, które wykazują się mniejszym ciężarem gatunkowym. Wskazana nowelizacja wydłużyła termin w zakresie cofnięcia wniosku, który jest składany o ściganie, aż do momentu zamknięcia przewodu sądowego, co ma miejsce na pierwszej rozprawie głównej, odnosi się to do art. 12 § 3 k.p.k. Rozważany po zmianach przepis wprowadził również konieczność w zakresie uzyskania zgody złożonej przez prokuratora, co ma miejsce na etapie postępowania sądowego, a która dotyczy cofnięcia wniosku złożonego w zakresie ścigania. W złożonym projekcie tej ustawy podniesiono, iż nadal jest wymagana w zakresie cofnięcia takiego wniosku zgoda oskarżyciela publicznego, jednak zestawienie zarówno obecnego, jak też poprzedniego brzmienia rozważanego przepisu w sposób jasny wskazuje, iż uprzednio złożona zgoda oskarżyciela publicznego, która ma miejsce na etapie postępowania sądowego nie występowała. Na podstawie poprzedniego brzmienia artykuł 12 § 3 k.p.k. wyrażał zgodę prokuratora na cofnięcie wniosku, co miało

[306] J. Mierzwińska-Lorencka, *Kodeks postępowania karnego*..., op. cit., s. 25.

miejsce w granicach postępowania przygotowawczego, natomiast sądu w granicach postępowania sądowego. W sprawach zgodnie z obecnym stanem prawnym, w których akt oskarżenia został złożony przez oskarżyciela publicznego, czynność polegająca na cofnięciu wniosku, co ma miejsce po rozpoczęciu przewodu sądowego należy traktować jako skuteczną, gdy nie sprzeciwi się tej czynności oskarżyciel publiczny, który jest obecny na rozprawie czy też jest obecny na posiedzeniu. Dodatkowo w komentowanym powyżej przepisie dodano § 1a na podstawie, którego uzyskanie wniosku należy do oskarżyciela, za wyjątkiem sytuacji, w której powodem uzyskania wskazanego wniosku jest tylko i wyłącznie uprzedzenie przez sąd stron w zakresie możliwości dotyczących zakwalifikowania danego czynu zgodnie z treścią innego przepisu prawnego, który przewiduje ściganie. I w takiej sytuacji uzyskanie wniosku mieści się w kompetencjach sądu.[307]

Pewnego rodzaju *novum* w ustawie jest właśnie § 1a dodany do art. 12 k.p.k., który to na oskarżyciela, jako gospodarza toczącego się postępowania przygotowawczego nakłada obowiązek w zakresie uzyskania wniosku o ściganie. W przypadku braku wskazanego wniosku o ściganie jest traktowany jako negatywna przesłanka postępowania, która jest wskazana w treści art. 17 § 1 pkt 10 k.p.k. Wskazana potrzeba wprowadzenia normy zawartej w tym paragrafie została uzasadniona brakiem w zakresie uregulowania tego zagadnienia. Ponieważ do tego momentu art. 213 k.p.k. zobowiązywał oskarżyciela do uzyskania odpowiedniego rodzaju zezwolenia na ściganie. Rozważana regulacja odnosiła się do kategorii osób, które korzystały z immunitetu formalnego zapewniającego niedopuszczalność zarówno wszczęcia, jak również przeprowadzenia postępowania karnego, które jest skierowane przeciwko sprawcy danego przestępstwa, co ma miejsce bez zgody odnoszącej się do uprawnionego do tego organu. Natomiast obecnie ustawodawca w sposób wyraźny podkreślił, iż to na oskarżycielu spoczywa obowiązek w zakresie uzyskania wniosku dotyczącego ścigania. W przypadku, gdy wniosek o ściganie nie zostanie przyjęty w granicach postępowania przygotowawczego, wówczas w fazie postępowania jurysdykcyjnego oskarżyciel powinien złożyć wniosek dotyczący ścigania do uprawnionego organu, co ma miejsce pod rygorem umorzenia tego postępowania. Wyjątek w tym zakresie jest przewidziany dla sytuacji, w której potrzeba uzyskania takiego wniosku w zakresie ścigania jest konsekwencją odmiennego aniżeli oskarżyciela zapatrywania przez sąd w zakresie kwalifikacji prawnej czynu, który jest zarzucany oskarżonemu. W takiej sytuacji nie uzyskanie wniosku dotyczącego ścigania w zakresie postępowania przygotowawczego nie

[307] Ibidem, s. 23.

jest wiązane z żadnego rodzaju zaniedbaniem procesowym oskarżyciela i wówczas wniosek taki powinien uzyskać sąd, co jest wskazane w treści art. 12 § 1a i*n fine* k.p.k.[308]

Zatem zgodnie z obecnie obowiązującym art. 12 § 3 k.p.k. w postępowaniu przygotowawczym, wniosek o ściganie może być cofnięty za zgodą prokuratora w dowolnym czasie, jednakże może mieć to miejsce do momentu przesłania do sądu aktu oskarżenia, ponieważ w tym momencie postępowanie przygotowawcze dobiega końcowi.309

Natomiast w postępowaniu jurysdykcyjnym za zgodą sądu – na pierwszej rozprawie głównej do zamknięcia przewodu sądowego. W sprawach, kiedy to akt oskarżenia został wniesiony przez oskarżyciela publicznego, cofnięcie wniosku jest skuteczne po rozpoczęciu przewodu sądowego, jeśli temu nie sprzeciwi się obecny na posiedzeniu lub na rozprawie oskarżyciel publiczny. Niedopuszczalne jest ponowne złożenie wniosku.

W przestępstwach ściganych na wniosek, których postępowanie toczy się z urzędu z chwilą złożenia wniosku o ściganie, zgodnie z treścią postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 7 marca 2013 r.310 oraz art. 12 § 3 k.p.k., nie ma możliwości cofnięcia wniosku w zakresie ścigania, które by miało miejsce przed rozpoczęciem przewodu sądowego. Cofnięcie wniosku możliwe jest za zgodą prokuratora w postępowaniu przygotowawczym bądź za zgodą sądu w postępowaniu sądowym, wyłącznie na pierwszej rozprawie głównej, która jest prowadzona po uchyleniu wyroku poprzednio wydanego i skierowanie danej sprawy do ponownego rozpoznania, do rozpoczęcia przewodu sądowego.311

Zgodnie z art. 12 § 4 k.p.k., który obowiązuje od 1 października 2023 r.[312] W sprawach dotyczących przestępstwa z art. 190 § 1 k.k. czyli w sprawach o przestępstwa dotyczące groźby karalnej można wszcząć i prowadzić postępowanie pomimo, że nie złożono wniosku w zakresie ścigania w przypadku, gdy zachodzi duże prawdopodobieństwo, iż niezłożenie wskazanego wniosku jest konsekwencją obawy pochodzącej od pokrzywdzonego przed odwetem, jak również w przypadku, gdy przemawia za tym interes społeczny. W analizowanym przypadku postępowanie, aż do czasu prawomocnego zakończenia jest prowadzone z urzędu.

Prawo dotyczące posiadania obrońcy biorąc pod uwagę sposób, w jaki powoływano obrońcę, można podzielić na prawo do posiadania danego obrońcy z wyboru oraz na prawo

[308] Ibidem, s. 23, 24.
[309] R.A. Stefański, *Termin cofnięcia wniosku o ściganie*, Prok. i Pr. 2001 nr 6, teza 1.
[310] Postanowienie SN z dnia 7 marca 2013 r., V KK 481/12, LEX nr 1302184.
[311] K. Dudka, H. Paluszkiewicz, D. Szumiło-Kulczycka, *Kodeks postępowania karnego. Wybór orzecznictwa z komentarzem*, Warszawa 2015, s. 60.
[312] Art. 12 § 4 dodany przez art. 9 pkt 1 ustawy z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2022 r. poz. 2600).

do posiadania danego obrońcy z urzędu. Pierwsze prawo oznacza, iż wyznaczenie osoby, która posiada uprawnienia obrończe w zakresie działania na rzecz jednostki w granicach postępowania. Rozważane prawo nie może być realizowane w przypadku, gdy jednostka nie jest w stanie ponieść samoistnie kosztów danej obrony. Kolejne prawo występuje, jako prawo do posiadania obrońcy z urzędu tzw. prawo ubogich. Jest ono ograniczone w zasadzie do granic żądania ustanowienia z urzędu obrońcy, jednakże ostateczną decyzję w tym zakresie podejmuje sąd. Odzwierciedleniem prawa do posiadania obrońcy, który jest obrońcą z urzędu stanowi prawo żądania wyznaczenia obrońcy w sytuacji, gdy oskarżony nie ma obrońcy, który jest obrońcą z wyboru, jednocześnie nie stać go na poniesienie kosztów obrony w sposób taki, który byłby bez uszczerbku w zakresie niezbędnego utrzymania zarówno siebie jak i rodziny. W wyniku nowelizacji k.p.k. od 1 lipca 2015 r. prawo dotyczące ubogich ograniczone zostało w zakresie postępowania przygotowawczego. W granicach postępowania sądowego prawo dotyczące posiadania obrońcy, który jest obrońcą z urzędu przysługuje każdemu z oskarżonych, którzy to dokonają czynności polegających na złożeniu wniosku o jego ustanowienie art. 80 k.p.k. Wskazana gwarancja stanowi rezultat zwiększenia stopnia kontradyktoryjności w granicach procesu karnego, to doprowadziło do zapewnienia szerokiego dostępu zakresie obrońcy. Zwrócić należy uwagę, iż przyznanie obrońcy oskarżonemu z urzędu na jego żądanie nie jest tym samym co zwolnienie oskarżonego od poniesienia końcowych kosztów, które są związane z działaniem tego obrońcy. Zasadniczo oskarżony jest w obowiązku ponoszenia kosztów obrońcy, który został wyznaczony z urzędu poza wyjątkami, w których to po zakończeniu postępowania oskarżony zostanie zwolniony z tych kosztów na podstawie sytuacji materialnej (prawo ubogich).[313]

Należy podkreślić, że prawo obejmujące posiadanie obrońcy, jak i korzystanie z jego pomocy stanowi jedną z najistotniejszych przejawów dotyczących prawa do obrony. O wadze rozważanego prawa świadczy przede wszystkim fakt, iż jego wyłączne prawa w zakresie obrony zostały zawarte wprost treści ustawowej definicji dotyczącej zasady prawa do obrony. Z wskazanych gwarancji wnioskować należy w sposób jednoznaczny, że prawo dotyczące posiadania oraz korzystania z zakresu pomocy obrońcy – nie może w żaden sposób zostać ograniczone oskarżonemu. Istota dotycząca prawa w zakresie posiadania obrońcy oraz korzystania z pomocy swojego obrońcy prowadzi do zapewnienia danej jednostce kompetencji oraz niezbędnej pomocy w zakresie skutecznego realizowania przysługujących mu praw w miejscu, gdzie wiedza oraz umiejętności tego oskarżonego nie są w sposób

[313] P. Wiliński, P. Karlik, *Treść prawa do obrony*, [w:] *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz do art. 1–86,* (red. M. Safjan, L. Bosek), Warszawa 2016, s. 1058.

wystarczający. Konieczność polegająca na korzystaniu z takiej pomocy wynika, np.: z doświadczenia obrońcy w zakresie działania procesowego oraz korzystania z procesowych uprawnień. W granicach obowiązujących przepisów w procesie karnym obrońcą oskarżonego może być wyłącznie osoba, która uprawniona jest do obrony zgodnie z przepisami o ustroju adwokatury, a również od 1 lipca 2015 r. także zgodnie z przepisami RadPrU. Prawo dotyczące posiadania oraz korzystania z pomocy obrońcy znajduje się w granicach prawa do powołania obrońcy oraz prawa do korzystania z pomocy obrońcy co oznacza, iż obejmuje działanie obrońcy na rzecz oskarżonego.[314]

W niemieckiej procedurze najpóźniej, aż do momentu, w którym następuje wyznaczenie obwinionemu z urzędu obrońcy, co ma miejsce w sytuacjach, gdzie dochodzi do obrony obligatoryjnej § 140 ust. 1 i 2 StPO nie jest sprzeczne z § 141 ust. 1 StPO. Moment, w którym następuje wezwanie do wypowiedzenia się odnośnie aktu oskarżenia § 201 StPO następuje w tym samym czasie co dostarczenie oskarżonemu samego aktu oskarżenia i jest to początek postępowania wstępnego *Zwischenverfahren* albo *Eröffnungsverfahren*. Obwiniony zostaje wezwany do wskazania swojego obrońcy, który to ustanowiony miałby zostać jako obrońca pochodzący z urzędu, co jest czynnością poprzedzającą wydanie przez sam sąd postanowienia w zakresie otwarcia rozprawy głównej. W przypadku, gdy dopiero w momencie po wezwaniu w zakresie wypowiedzenia się o treści aktu oskarżenia ujawnią się przesłanki uzasadniające przypadek obrony obligatoryjnej, wówczas obrońca z urzędu wyznaczony powinien być natychmiast § 141 ust. 2 StPO. Na podstawie § 145 ust. 2 StPO w przypadku, gdy obrońca w momencie obrony obligatoryjnej jest ustanowiony w trakcie rozprawy głównej, wówczas sąd posiada kompetencje zarządzenia odroczenia takiej rozprawy. Zgodnie z § 141 ust. 3 StPO obrońca może być ustanowiony w granicach postępowania wstępnego *forfarm.* Wówczas przedmiotowy wniosek jest składany przez prokuratora, jeżeli uzna on, iż udział obrońcy w granicach postępowania sądowego jest obligatoryjny. Gdy dochodzenie się zakończy, wówczas obrońca jest wyznaczany na wniosek, który jest składany przez prokuratora.[315]

Przyjmuje się, że zasada skargowości koegzystuje z zasadą działania z urzędu przy założeniu, że zasada pierwsza (zasada skargowości art. 14 k.p.k.) odnosi się tylko do wszczęcia postępowania przed sądem, zaś druga zasada (zasada działania z urzędu art.

[314] Ibidem, s. 1058.
[315] Z. Barwina, *Prawo pomocy w sprawach karnych Republice Federalnej Niemiec*, Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych 2007, z. 2, s. 213–214.

9 k.p.k.) obowiązuje w pozostałym zakresie.[316] W postępowaniu sądowym zasada działania z urzędu daje sądowi uprawnienia do podejmowania czynności z urzędu, np.: zgodnie z art. 167 k.p.k. przeprowadzenia dowodu z urzędu, czy też wydania z urzędu wyroku łącznego zgodnie z art. 570 k.p.k. Natomiast zasada działania z urzędu w postępowaniu przygotowawczym uzupełnia zasadę legalizmu, zgodnie z którą, za wyjątkiem określonych w ustawie bądź prawie międzynarodowym wypadków, nikt za popełnione przestępstwo od odpowiedzialności nie może być zwolniony. W następstwie tego organ ścigania obowiązany jest do wszczęcia i przeprowadzenia postępowania odnośnie czynu ściganego z oskarżenia publicznego.[317]

Zasada działania z urzędu jest zasadą komplementarną, ale nie tożsamą z zasadą legalizmu (art. 10 § 1 i 2 k.p.k.). Zasada ścigania z urzędu uprawnia dany organ reprezentujący autorytet państwa, by bez koniecznej zgody lub wniosku uzyskanego od podmiotu, którego dobro danym czynem zostało zagrożone lub naruszone, podjąć wszelkie czynności, których celem byłoby ustalenie i ukaranie sprawcy. Natomiast zasada legalizmu zobowiązuje organ powołany do ścigania przestępstw do podejmowania działań, których celem jest ustalenie, oskarżenie oraz ukaranie sprawcy, który dokonał czynu zabronionego, względem którego organ ten powziął jakąkolwiek informację. Natomiast nie dotyczy zasada legalizmu przestępstw, które ścigane są z oskarżenia prywatnego.[318] Bowiem zgodnie z zasadą legalizmu organ, który został powołany do ścigania przestępstw, obowiązany jest wszcząć i przeprowadzić postępowanie przygotowawcze, a oskarżyciel publiczny obowiązany jest do wniesienia i popierania oskarżenia, co ma miejsce w sądzie, o czyn ścigany z urzędu (art. 10 § 1 k.p.k.).

Pomimo, że należałoby odnieść zasadę działania z urzędu tylko do postępowania sądowego można uznać ją za przeciwstawną zasadzie skargowości. Jak słusznie stwierdził S. Waltoś w kolejnych stadiach procesu nie można wykluczyć obowiązywania zasad

[316] A. Sakowicz, *Przepisy wstępne*, [w:] *Kodeks postępowania karnego…*, (red. A. Sakowicz), Warszawa 2018, s. 110.
[317] J. Skorupka, *Przepisy wstępne*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, (red. J. Skorupka), Warszawa 2015, s. 47; M. Piech, *Odpowiedzialność organu procesowego za nie zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa lub brak wszczęcia z urzędu postępowania przygotowawczego sytuacji popełnienia przez świadków przestępstwa z art. 233 k.k.*, [w:] *Zasada legalizmu w procesie karnym*, (red. B. Dudzik i in.), t. 2, Lublin 2015, s. 241–242.
[318] A. Kołodziejczyk, *Umorzenia absorpcyjne w polskim procesie karnym*, Warszawa 2013, s. 26; M. Kurowski, *Art. 10 k.p.k., teza 1*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.; C. Kulesza, *Art. 10 k.p.k., teza 1*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, (red. K. Dudka), LEX 2020, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.; H. Paluszkiewicz, M. Błaszczyk, A. Łakomy, M. Żbikowska, *Prawne zabezpieczenia przestrzegania zasady legalizmu. Zagadnienia wybrane*, [w:] *Zasada legalizmu w procesie karnym*, (red. B. Dudzik i in.), t. 1, Lublin 2015, s. 295; T. Gardocka, Ł. Majewski, *Postępowanie dowodowe w procedurze karnej i cywilnej. różnice konieczne i niekonieczne*, [w:] *Nowe karne prawo dowodowe*, (red. T. Gardocka, D. Jagiełło), Warszawa 2015, s. 12–13.

procesowych sobie przeciwstawnych i łącznemu przedstawianiu tych zasad w ujęciu abstrakcyjnym. Zatem zasada działania z urzędu utożsamiana często z zasadą inkwizycyjności jest przeciwieństwem zasady skargowości.[319] W procesie karnym opartym na zasadzie inkwizycyjności według E. Krzymuskiego, jedynym podmiotem tego procesu jest sędzia jednocześnie będący organem oskarżenia, obrony oraz wyrokowania, który uważa oskarżonego za przedmiot (nie podmiot) procesu mający służyć mu jako najskuteczniejsze narzędzie do wykrycia prawdy materialnej.[320] Inny dogmatyk S. Śliwiński za zasadę przeciwną zasadzie skargowości uznał zasadę śledczą (inkwizycyjną). Uważał on, że zasady śledczości utożsamiać nie można z zasadą postępowania z urzędu, a zasady skargowej z zasadą postępowania wniesioną na żądanie osoby prywatnej, ponieważ zasada ścigania z urzędu (albo na żądanie) odnosi się do „samego bytu procesu", natomiast zasada skargowości (bądź zasada śledcza) odnosi się do kwestii, kto ten proces wszczyna i sposobu postępowania w toku procesu. W literaturze nowszej J. Grajewski odnoszący się do koncepcji M. Cieślaka uważa, że przeciwną do zasady skargowości jest zasada postępowania z urzędu, jako dyrektywa, w myśl której postępowanie wszczęte może być przez organ procesowy z własnej inicjatywy (bez czyjegokolwiek żądania). Natomiast S. Waltoś uważa, że zasada ścigania z urzędu polega na uprawnieniu do wszczęcia przez organ procesowy postępowania, bez względu na źródło jej inicjatywy, którym może być informacja z zewnątrz, własna wiedza organu procesowego, czy też formalny wniosek strony.[321] Definiuje on tę zasadę, jako dyrektywę w myśl której wszczyna i prowadzi postępowanie przygotowawcze organ procesowy niezależnie od jakiejkolwiek skargi.[322] Sformułowanie takie uprawnia do stwierdzenia, że zasada ta dominuje w postępowaniu przygotowawczym, jak też wykonawczym.

Wnioski

Reasumując powyższe rozważania należy stwierdzić, iż w polskiej kulturze prawnej w zasadach procesu karnego, normy prawne wyrażają założenia będące fundamentem systemu prawnego zapewniające jego stabilizację i funkcjonalność. Dla uczestników postępowania karnego określają główne cechy tego procesu oraz wynikające z tych cech dyrektywy, prawa i obowiązki. Przestrzeganie dyrektywalnej treści norm prawa pozwala na

[319] C. Kulesza, *Zasada skargowości*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. III cz. 1, Warszawa 2014, s. 565–566.
[320] E. Krzymuski, *Wykład procesu karnego…,* op. cit., s. 11.
[321] C. Kulesza, *Zasada skargowości*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. III cz. 1, Warszawa 2014, s. 565–566.
[322] S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys…*, op. cit., s. 292.

osiągnięcie korzyści, zaś niezastosowanie się do nich grozi poniesieniem różnego rodzaju sankcji (np. kosztów). Normy–zasady od pozostałych norm różnią się tym, iż mają jakąś szczególną doniosłość, poprzez którą można uznać je z jakiegoś punktu widzenia za szczególnie istotne (chodzi tu o ich szczególną doniosłość społeczną). W tekście prawniczym są one formułowane wprost (np. art. 2 k.k.) albo z zespołu przepisów określających jakąś prawną instytucję są wprowadzone w sposób szczególny.

Przepisy normujące istotne kwestie występujące w czasie całego procesu występują z reguły w całym Kodeksie postępowania karnego, zarówno w polskich kodeksach z 1928 r., 1969 r., i z 1997 r., jak też w większości kodeksów zagranicznych. Utworzenie w kodeksach tzw. części ogólnych zawsze były nieudane, ponieważ poza nimi obowiązywały też przepisy mające dla całego procesu często zasadnicze znaczenie.[323]

Rola i miejsce norm w systemie prawa karnego procesowego były tematem wywołującym zawsze ożywioną dyskusję czego dowodem jest w literaturze „wysoce wieloznaczny[324]" termin „*zasady prawa*". W związku z tym, iż w zakresie zasady procesu karnego nie ma wśród dogmatyków jednoznacznie sprecyzowanej definicji nie dziwi więc fakt, iż brakuje również jednolitego spojrzenia na system zasad. Jednakże nie ulega wątpliwości, iż dyskusje prowadzone przez dogmatyków są wskazane, ponieważ ukazują różne spojrzenie na ten sam problem oraz wskazują i przyjmują najefektywniejsze rozwiązania dla ustawodawcy (chociaż czasami praktycznie nie zawsze trafne).

Fundamentalnym znaczeniem dla rozwoju dyskusji o zasadach procesowych jest ich pojmowanie w ujęciu abstrakcyjnym i konkretnym oraz wyróżnienie zasad w sensie opisowym i dyrektywalnym. Należy zauważyć, że dyskusja o zasadach przeciwstawnych powinna być prowadzona na płaszczyźnie zasad w ujęciu abstrakcyjnym (np. zasada skargowości i zasada działania z urzędu), zaś dyskusja o istnieniu zasad i ich wyjątkach w ujęciu konkretnym. Jako określone wzorce ukształtowania dotyczące pewnych instytucji prawnych zasady w sensie opisowym mają doniosłość dla procesu legislacyjnego, zaś normy–zasady doniosłe są dla samego procesu interpretacji tekstów prawnych.

Koncepcja M. Cieślaka ujęcia zasady procesowej i uporządkowania zasad w system stała się inspiracją dla wielu autorów różnych koncepcji (nastąpiła recepcja jego koncepcji). Obecnie ma powszechne uznanie w doktrynie i znaczenie praktyczne. Jest przyjętym i najbardziej przejrzystym, spośród powyżej przedstawionych sposobów, sposobem dotyczącym pojmowania zasad prawa. Zasada procesowa w ujęciu abstrakcyjnym, to pewna

[323] K. Woźniewski, *Prawo karne procesowe…*, op. cit., s. 3.
[324] H. Paluszkiewicz, *Pierwszoinstancyjne wyrokowanie merytoryczne…*, op. cit., s. 90.

idea prawna mająca charakter ogólny i krańcowy. Nie obowiązuje, ale jest wskazówką dla ustawodawcy, który wykorzystując ją w odpowiednich przepisach z zasady abstrakcyjnej czyni ją zasadą konkretną, obowiązującą i posiadającą wyjątki. Zaś zasada procesowa w ujęciu konkretnym stanowi ukształtowanie zasady abstrakcyjnej w określonym systemie procesowym. Autor ten wyróżnił również naczelne (podstawowe) zasady procesowe, które uporządkował w system. A więc są nimi tylko te zasady, które wyrażają dominujące cechy w całym procesie (a nie w poszczególnych jego stadiach) i charakteryzują model tego procesu.

W nauce procesu koncepcja naczelnej zasady jest wynikiem trudności systematyzujących. Obecnie dla ujednolicenia przyjmuje się, że naczelną zasadą procesu jest zasada prawa w sensie dyrektywalnym mająca charakter postulujący, tzn. zasada, której przypisuje się pewną podwójną doniosłość: pierwszą – doniosłość społeczną i drugą – doniosłość o wpływ danej zasady na inne normy, które kształtują model procesu.

Można więc wnioskować, iż naczelne zasady procesowe sterują procesem karnym[325] i są normami wiodącymi i nadrzędnymi w stosunku do zasad pozostałych (według S. Wronkowskiej istnieje między zasadami charakteryzujący ich relacje związek podporządkowania instrumentalnego[326]).

Dodać należy, że w polskiej procedurze karnej wyszczególniono kilkanaście naczelnych (podstawowych) zasad determinujących model postępowania karnego. Wśród nich jest zasada skargowości. Jej określenie pojęcia i miejsce w hierarchii modelu u poszczególnych dogmatyków jest różne i zależne od przyjętych kryteriów przez każdego z dogmatyków, czego dowodem są poniższe tabele.

Tab. 1.1. Elementy składowe pojęcia zasady skargowości w ramach definicji zasady procesowej.

Lp.	**Elementy składowe definicji zasady procesu**	**Kwalifikacja zasady skargowości *in abstractio***	**Autor**
1.	Zasady procesowe, które są normami prawnymi lub syntezą wynikającą z kilku norm postępowania,	norma ogólna	R. Kmiecik
		norma–model	S. Stachowiak
		reguła	Z. Świda, M. Lipczyńska

[325] Z. Martyniak, *Sędziowska ocena zeznań świadków w procesie karnym,* [w:] *Zasady procesu karnego wobec wyzwań współczesności. Księga ku czci Profesora Stanisława Waltosia,* (red. J. Czapska i in.), Warszawa 2000, s. 576.
[326] S. Wronkowska, M. Zieliński, Z. Ziembiński, *Zasady prawa*. *Zagadnienia…*, op. cit., s. 67.

2.	Zasady procesowe będące dyrektywami (odnoszące się do form prawnych w stosunku do zachowania się danych osób lub organów procesowych, które biorą udział w postępowaniu i uczestniczą w przebiegu czynności procesowych),	dyrektywa	M. Cieślak S. Waltoś J. Grajewski J. Tylman S. Steinborn T. Grzegorczyk
3.	Zasady procesowe, które stanowią charakterystyczne cechy odnoszące się do konkretnego procesu karnego,	proces kontradyktoryjny (proces stron)	E. Krzymuski S. Śliwiński
4.	Zasady procesowe będące odzwierciedleniem obowiązujących poglądów ideologiczno-społecznych, które są adekwatne dla konkretnej formacji społeczno-ekonomicznej i kształtujące dany model postępowania,	forma skargowa (powstawanie państwa i okres antyczny)	Wszczęcie postępowania zależne od skargi pokrzywdzonego;
		forma mieszana (skargowo-śledcza) – współczesny proces karny	Skargowa – wszczęcie postępowania zależne od skargi uprawnionego oskarżyciela lub innego uprawnionego podmiotu. Śledcza – sąd działa z urzędu (bez skargi)
5.	Zasady procesowe mające duży wpływ na kształt innych norm albo są precyzowane i dalej realizowane w ramach innych norm prawnych wchodzących w skład, np. systemu zasad procesowych.	naczelna zasada procesowa	M. Cieślak, S. Waltoś, K. Marszał, M. Lipczyńska

Źródło: Opracowanie własne.

Tab. 1.1. wskazuje, iż dogmatycy w różnych okresach, w zależności od stosunków politycznych, społeczno-ekonomicznych, podziale ról procesowych określali definicję zasady

skargowości zgodnie z obowiązującym w danym okresie ustawodawstwem. W związku z tym, iż elementy składowe pojęcia zasady skargowości określone są w ramach definicji zasady procesowej nie jest określona jej uniwersalna definicja, ponieważ nie jest jednoznacznie zdefiniowane pojęcie „zasady procesowej". Należy jednak stwierdzić, że najczęściej przybierała określenie jako dyrektywa, która wyraża to, co jest typowe i zasadnicze w procesie oraz podkreśla ogólną cechę i prawidłowość.

Tab. 1.2. Miejsce zasady skargowości w katalogu zasad procesu karnego.

Lp.	**Autor/system zasad**	**Pozycja zasady skargowości i zasady jej przeciwstawnej w hierarchii w katalogu zasad procesu karnego poszczególnych autorów systemu**
1.	M. Cieślak, *Polska procedura karna*: *podstawowe założenia teoretyczne,* Warszawa 1971	Zasady naczelne I stopnia – Naczelne zasady kinetyczne (funkcjonalne): 15. Zasada skargowości i postępowania z urzędu. Dotyczą: zasady określające wszczęcie i przedmiot postępowania.
2.	W. Daszkiewicz, *Proces karny. Część ogólna*, Poznań 1996 W. Daszkiewicz, *Prawo karne procesowe. Zagadnienia ogólne*, t. I, Bydgoszcz 2000	1. Zasada ścigania z urzędu. 6. Zasada skargowości.
3.	J. Grajewski, *Prawo karne procesowe. Część ogólna,* Warszawa 2011	5. Zasada skargowości i postępowania z urzędu. Dotyczą: zasady funkcjonalne związane z wszczęciem procesu.
4.	T. Grzegorczyk, J. Tylman, *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2011	5. Zasada skargowości i zasada postępowania z urzędu.
5.	S. Kalinowski, *Polski proces karny w zarysie*, Warszawa 1981	11. Zasada skargowości; Zasada postępowania z urzędu – brak.
6.	R. Kmiecik, E. Skrętowicz,. *Proces karny. Część ogólna,* Kraków–Lublin 1999	1. Zasada oficjalności (ścigania z urzędu); 3. Zasada skargowości.
7.	E. Krzymuski, *Wykład procesu karnego obowiązującego w b. dzielnicy austrjackiej oraz z uwzględnieniem ważniejszych różnic na innych ziemiach Polski*, Warszawa 1922	1. Postępowanie z urzędu i postępowanie na żądanie osoby prywatnej; 2. Zasada śledcza (inkwizycyjna) i zasada skargowa.
8.	M. Lipczyńska, A. Kordik, Z. Kegel, Z. Świda-Łagiewska, *Polski proces karny*,	Zasady dynamiczne procesu karnego: 1. Zasada skargowości;

	Warszawa–Wrocław 1975	3. Zasada ścigania z urzędu. Dotyczą: zasady regulują formę procesu karnego i pełnią rolę naczelną.
9.	K. Marszał, *Proces karny*, Katowice 2005	III. Zasady ściśle procesowe (bez dalszego podziału): 1. Zasada ścigania z urzędu (oficjalności); 3. Zasada skargowości. Dotyczą: wszczęcia procesu.
10.	A. Murzynowski, *Istota i zasady procesu karnego*, Warszawa 1994	3. Zasada ścigania z urzędu; 5. Zasada skargowości. Dotyczą: zasady materialno-procesowe (3); formy procesu i metod postępowania organów procesowych (5).
11.	L. Schaff, *Proces karny Polski Ludowej. Wykład zasad ogólnych*, Warszawa 1953	Zasady procesowe: 26. Zasada skargowości; 29. Zasada ścigania z urzędu. Dotyczą: określają funkcjonalne cechy systemu postępowania, które są wspólne dla organów procesowych.
12.	M. Siewierski, J. Tylman, M. Olszewski, *Postępowanie karne w zarysie*, Warszawa 1971	2. Zasada ścigania przestępstw z urzędu; 3. Zasada skargowości.
13.	S. Śliwiński, *Proces karny. Część ogólna*, Warszawa 1936	1. Zasada ścigania z urzędu i zasada ścigania na wniosek; 2. Zasada skargowa i zasada śledcza (inkwizycyjna).
14.	Z. Świda, *Postępowanie karne. Część ogólna*, Warszawa 2008	2. Zasada skargowości; 3. Zasada działania z urzędu. Dotyczą: wszczęcia procesu karnego.
15.	S. Waltoś, *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2009	7. Zasada skargowości i ścigania z urzędu. Dotyczą: zasady wyznaczające model postępowania (dynamiki).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: P. Wiliński, *Katalog zasad procesu karnego*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego. Zasady procesu karnego* (red. P. Hofmański), t. III cz. 1, Warszawa 2014, s. 127–132 oraz własnej analizy.

Tab. 1.2. wskazuje miejsce zasady skargowości, jako naczelnej zasady procesowej w katalogu zasad procesu karnego. Każdy z dogmatyków stworzył własny katalog

i zaproponował własne oznaczenie i miejsce w tym katalogu dla poszczególnych zasad (również zasady skargowości i zasady działania z urzędu). W konsekwencji według przyjętych przez nich kryteriów identyfikujących zasady procesowe, wyróżniono albo niewielką liczbę zasad procesowych tworząc ich ograniczony katalog (E. Krzymuski – 6; S. Śliwiński – 10) albo bardzo dużą liczbę tworząc rozbudowany katalog zasad procesowych (L. Schaff – 30; M. Cieślak – 31; M. Lipczyńska – 31). Zwolennikami ograniczonej liczby zasad są również: S. Waltoś (13); K. Marszał (14); K. Grzegorczyk i J. Tylman (15); A. Murzynowski (16); W. Daszkiewicz (16). Takie zróżnicowanie wynika z braku porozumienia, co do jednoznacznego ujęcia definicji zasady procesowej, wyróżnienia kryteriów zasad, jak też opisania cech systemu zasad. Elementy te bezpośrednio wpływają na liczbę wyróżnianych w systemie zasad, ich miejsce w katalogu oraz nazwę zasady naczelnej.

To właśnie w systemie zasad można określić znaczenie i rolę każdej zasady poprzez analizę, jako całości systemu zasad oraz umiejscowienie każdej zasady w ramach tegoż systemu.[327] W systemie w hierarchii zasad zasada skargowości przyjmowała różną pozycję: Z. Świda pod nr 2 zaś L. Schaff klasyfikuje na dalekiej pozycji pod nr 26. Występowała też razem z przeciwstawną sobie zasadą zwaną zasadą postępowania z urzędu – u J. Grajewskiego, T. Grzegorczyka i J. Tylmana pod nr 5, u M. Cieślaka nr 15, zaś u W. Daszkiewicza pod nr 6. Natomiast S. Waltoś razem z zasadą ścigania z urzędu ujmuje ją pod nr 7.

Konkludując można stwierdzić, iż pozycja zasady skargowości, liczba wyróżnionych zasad, różnice w poglądach autorów katalogu systemu zasad są konsekwencją braku porozumienia dotyczącego kryteriów wyróżnienia zasad i opisania cech ich systemu oraz powszechnej akceptacji dotyczącej definicji zasady procesowej i tym samym zasady skargowości. Jednocześnie należy zauważyć też, iż charakter obecnego procesu karnego wyrażają m. in. wspólnie obowiązujące zasady: skargowości, działania (postępowania) z urzędu, prawdy materialnej, legalizmu i kontradyktoryjności, które uzupełniają odpowiednio pozostałe zasady procesowe. Zasadzie skargowości przypisuje się pełnienie funkcji gwarancyjnej wobec praw oskarżonego, jak też pokrzywdzonego.

Pojęcie zasady skargowości obecnie określa art. 14 § 1 k.p.k., a zasady działania z urzędu art. 9 k.p.k. W poszczególnych stadiach procesowych przenikanie się dyrektyw tych dwóch zasad sprawia, że pod względem modelowym polski proces karny zaliczany jest do formy modelu procesu mieszanego (skargowo-śledczego). Postępowanie przygotowawcze

[327] L. Schaff, *Proces karny Polski…*, op. cit., s. 150–151.

(poprzedza przekazanie sprawy do sądu) ma w zasadzie formę inkwizycyjną, postępowanie przed sądem (rozprawa sądowa) ma formę skargową, a stadium wykonawcze ponownie formę inkwizycyjną. Zatem formę inkwizycyjną ma postępowanie przygotowawcze (przedsądowe) podporządkowane zasadzie działania z urzędu (art. 9 k.p.k.) i postępowanie wykonawcze, gdy mają zastosowanie wyjątki od zasady skargowości.

Formy rozwojowe procesu nie są stabilne i nie stanowią identycznie powtarzalnych wzorów, ponieważ występują w konkretnym ustawodawstwie i w mniejszym lub większym nasileniu przeobrażają się. Proces karny na każdym etapie historii z trzech form rozwojowych (skargowa, inkwizycyjna, mieszana) przybierał jedną z nich i to niekoniecznie przechodząc od formy skargowej (najwcześniejszej) poprzez inkwizycyjną do formy mieszanej (współcześnie dominującej z wyjątkiem państw o modelu anglosaskim). Przykładem może być przejście z formy mieszanej do formy inkwizycyjnej w Związku Radzieckim i Niemczech hitlerowskich. Przemienność form oraz obecność w systemie procesowym tej czy innej formy zależne jest od stosunków społeczno-politycznych w danym okresie w danym państwie. Należałoby jednak mieć na uwadze, że obojętnie która forma: skargowa czy też mieszana nie zapewnia sprawiedliwych wyroków, ponieważ rzetelność poznania prawdy oraz sprawiedliwość decyzji zależą m.in. od klimatu politycznego, kwalifikacji i etyki sędziów, obrońców, oskarżycieli, organów ścigania pozasądowego, gwarancji procesowych.[328] Mając na uwadze powyższe czynniki liberalizacja w tym zakresie skutkuje zmianami przychylającymi się do formy mieszanej bądź skargowej, natomiast osłabienie idei wolności, jak też odejście od demokracji, powoduje przychylanie się do modelu inkwizycyjnego.[329]

Nie ulega wątpliwości, iż zasada skargowości wpływa na model procesu karnego oraz model posiedzeń wyrokowych na etapie jurysdykcyjnym. Jest podstawą i „programem" merytorycznego rozpoznania określonej sprawy na posiedzeniu. Jest też przesłanką procesu karnego przesądzającą o jego trójpodmiotowości i formie mieszanej.[330]

W świetle obecnego ustawodawstwa postępowanie sądowe podporządkowane jest zasadzie skargowości określonej w treści art. 14 § 1 k.p.k., a postępowanie przygotowawcze zasadzie działania z urzędu zgodnie z przepisem art. 9 k.p.k. W postępowaniu sądowym musi być spełniony wymóg dotyczący rozpoznania sprawy przez sąd w zakresie podmiotowo-przedmiotowym skargi, poza granice które sąd nie może wykraczać. Nie wolno pod względem podmiotowym rozszerzyć postępowania, ponieważ rozszerzenie tych granic byłoby

[328] S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys…*, op. cit., s. 81–82.
[329] E. Rzymkowska, *Model postępowania karnego w polskich ustawach karnoprocesowych oraz kierunki jego dalszej ewolucji*, [w:] *Szkice o nowym…*, (red. T. Gardocka, M. Jakubik), Warszawa 2014, s. 12.
[330] H. Paluszkiewicz, *Pierwszoinstancyjne wyrokowanie merytoryczne…*, op. cit., s. 223, 231.

niezgodne z zasadą skargowości. Sąd może zmieniać kwalifikację prawną czynu, ale w ramach czynu opisanego w akcie oskarżenia i po uprzedzeniu oskarżonego o tym fakcie.

Zgodnie z art. 14 § 1 k.p.k. inicjacja postępowania jurysdykcyjnego następuje na żądanie uprawnionego oskarżyciela bądź też innego uprawnionego podmiotu. Wynika więc stąd, że wszczęcie postępowania jurysdykcyjnego następuje wskutek sporządzenia i wniesienia do sądu skargi, którym najczęściej jest akt oskarżenia. Zatem skarga to żądanie (wniosek) dotyczące wszczęcia i prowadzenia postępowania przez sąd, jak i też rozstrzygania przez sąd. Do złożenia skargi zasadniczej uprawnionym podmiotem jest oskarżyciel: publiczny, prywatny, posiłkowy w przypadku wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia. Rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 września 2015 r. uprawnione zostały inne organy państwowe do prowadzenia dochodzenia obok Policji oraz na podstawie art. 325d k.p.k. ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. określone zostały organy uprawnione do wnoszenia i popierania oskarżenia przed sądem I instancji w sprawach, których prowadzone było dochodzenie, jak i też zakresu zleconych spraw tym organom. Złożenie skargi przez uprawnionego oskarżyciela polega na oświadczeniu woli, które ma charakter oświadczenia postulującego. Jej brak (poza nielicznymi wyjątkami) powoduje, że nie można wszcząć postępowania sądowego. Tylko wyjątkowo mimo braku skargi sąd może działać z urzędu, ponieważ art. 9 § 1 k.p.k. w procesie karnym dopuszcza prowadzenie określonych czynności i postępowań z urzędu.

Skarga jest więc z zasadą skargowości ściśle związana i ma wpływ na ukształtowanie i funkcjonowanie organów procesowych. W postępowaniu karnym jest ważną czynnością procesową decydującą o przejściu procesu do jego stadium następnego i w tym stadium o zakresie jego procedowania. W związku z tym w procesie karnym wyróżniamy następujące rodzaje skarg: skargi zasadnicze, które warunkują postępowanie zasadnicze (akt oskarżenia: zwykły i szczególne akty oskarżenia, surogaty zastępujące akt oskarżenia); skargi etapowe, które warunkują odpowiedni etap postępowania jurysdykcyjnego (apelacja, kasacja); skargi incydentalne, które w związku z wydaniem decyzji incydentalnej rozpoczynają właściwe postępowanie (zażalenie dotyczące tymczasowego aresztowania).

Zauważyć należy też, iż zakres orzekania w postępowaniu kasacyjnym i wznowieniowym jest znacznie węższy niż przy orzekaniu w postępowaniu I instancji i sądów odwoławczych

Treść art. 14 § 2 k.p.k. w obecnej nowelizacji dopuszcza cofnięcie aktu oskarżenia przez prokuratora na pierwszej rozprawie głównej do czasu rozpoczęcia przewodu przez sąd Natomiast przed sądem w pierwszej instancji cofnięcie aktu oskarżenia dopuszczalne jest

tylko za zgodą oskarżonego. Niedopuszczalnym jest ponowne wniesienie przeciwko tej samej osobie aktu oskarżenia o ten sam czyn.

Konkludując powyższe rozważania można stwierdzić, iż w polskim systemie procesowym zasada skargowości art. 14 k.p.k. i zasada działania z urzędu art. 9 k.p.k. w zbliżonych proporcjach decydują o uruchomieniu postępowania. Zasada działania z urzędu, choć przeciwstawna zasadzie skargowości, współistnieje z nią i w obowiązującym obecnie prawie karnym procesowym obie zasady przyjęte zostały we względnie zbliżonych proporcjach. Postępowanie przygotowawcze i wykonawcze podporządkowane jest zasadzie działania z urzędu (art. 9 k.p.k.), a postępowanie sądowe zasadzie skargowości (art. 14 § 1 k.p.k.). Przepis art. 9 k.p.k. w procesie karnym, zgodnie z jego § 1 dopuszcza prowadzenie określonych czynności i postępowań z urzędu, chyba że uzależnia je ustawa od wniosku wniesionego przez określoną osobę, instytucję, organ bądź zezwolenie władzy. Zaś z jego § 2 dopuszcza składanie wniosków o dokonanie tych czynności, które może lub ma obowiązek podejmować organ z urzędu, przez strony i inne zainteresowane osoby.

Naruszenie tego przepisu następuje wówczas, gdy art. 9 k.p.k. stanowi samodzielną podstawę apelacyjną czy też kasacyjną.[331] Z uwagi na, np. bezwzględne podstawy odwoławcze, wznowienie postępowania następuje z urzędu, nie zaś na wniosek strony i z tego powodu strona nie ma możliwości wniesienia takiego wniosku, a jedynie może sądowi zasygnalizować istnienie tego typu uchybienia.[332]

Ze względu na zbieżność zasad procesowych (reguł normujących) i czynności procesowych w polskim oraz niemieckim procesie karnym Autorka zdecydowała się je powyżej omówić.

[331] Postanowienie SN z dnia 10 styczeń 2013 r., IV KK 292/12, KZS 2013, nr 4, poz. 51, LEX nr 1277775.
[332] Postanowienie SN z dnia 9 lutego 2005 r., II KO 38/04, LEX nr 146194; Postanowienie SN z dnia 18 grudzień 2007 r., V KO 68/07, OSNwSK 2007, nr 1, poz. 2880; Postanowienie SN z dnia 30 stycznia 2014 r., II KO 91/13, KZS 2014, nr 5, poz. 53; Postanowienie SA w Krakowie z dnia 21 lutego 2013 r., II AKo 85/12, LEX nr 1356333; J. Skorupka, *Przepisy wstępne*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, (red. J. Skorupka), Warszawa 2015, s. 48.

Rozdział II. Akt oskarżenia w XX i XXI wieku

1. Pojęcie aktu oskarżenia

Termin „*akt oskarżenia*" zawiera szeroko pojmowane pojęcie „*oskarżenie*", któremu przypisuje się różne znaczenie. I tak M.S. Strogowicz odróżnia oskarżenie w znaczeniu materialnym, które utożsamia ze ściganiem karnym oraz oskarżenie w znaczeniu formalnym, które według niego oznacza działalność uprawnionej osoby (oskarżyciela) lub uprawnionego organu występującego przed sądem i na rozprawie sądowej wykazującego winę osoby, która pociągnięta została do odpowiedzialności karnej. W polskim piśmiennictwie prawniczym rozróżnienie to uznano za nietrafne, ponieważ ścigania utożsamiać nie można z oskarżeniem, które jest tylko jedną z form ścigania. Ściganie to działalność procesowa skierowana w celu wykrycia i uzyskania ukarania winnej osoby, która popełniła przestępstwo, przejawiające się m.in. w postępowaniu przygotowawczym – w przygotowaniu oskarżenia, a w procesie jurysdykcyjnym – oskarżeniu. Oskarżenie zaś, to stawiane zarzuty oskarżonemu (podejrzanemu) w poszczególnych aktach procesowych. Nie tylko w akcie oskarżenia, ale i w postanowieniu dotyczącym przedstawienia zarzutów. Oskarżenie utożsamiane jest też ze skargą. W terminie odnoszącym się do aktu oskarżenia przedmiotem uwagi jest rozumienie oskarżenia jako sformułowanie zarzutów lub zarzutu w akcie oskarżenia bądź w zastępującym go akcie, które wniesione zostało do sądu.[333]

Należy również zauważyć, że zgodnie z art. 71 § 1 k.p.k. „*podejrzanym*" jest osoba względem, której wydano postanowienie dotyczące przedstawienia jej zarzutów, czy też względem której nie wydano takiego postanowienia, ale został jej postawiony zarzut w związku z przystąpieniem jej do przesłuchania w charakterze podejrzanego. W postępowaniu przygotowawczym podejrzany jest stroną bierną (art. 299 § 1 k.p.k.). „*Oskarżonym*" zaś w znaczeniu wąskim *sensu stricto*, zgodnie z art. 71 § 2 k.p.k., jest osoba przeciwko, której do sądu zostało wniesione oskarżenie albo osoba, co do której prokurator złożył wniosek określony w art. 335 § 1 k.p.k. lub w art. 336 k.p.k. Zauważyć można, iż wykładnia językowa art. 71 § 2 k.p.k. jest nieścisła, gdyż z definicji tej wynika, że w przypadku złożenia takich wniosków przez oskarżycieli nieprokuratorskich, w postępowaniu jurysdykcyjnym osoby te nie są oskarżonymi. Przyjąć zatem należałoby, że

[333] D. Osowska, *Sądowa kontrola oskarżenia w polskim procesie karnym*, Warszawa–Poznań–Toruń 1977, s. 5–6.

„*oskarżonym jest osoba, przeciwko której każdy z oskarżycieli publicznych wniósł wniosek z art. 335 § 1 k.p.k. i art. 336 k.p.k.*”[334]

Akt polegający na pociągnięciu do odpowiedzialności karnej jest rozumiany w doktrynie jako ogół czynności, które wchodzą w skład przedstawienia zarzutów i jest on momentem zwrotnym w postępowaniu przygotowawczym. Wskazuje w sposób jednoznaczny przeciwko komu jest skierowany, jak też czego dotyczy i określa jego przejście do fazy następnej. Zakłada, że organ procesowy jest w posiadaniu dowodów, stanowiących uzasadnienie podejrzenia, iż przedmiotowy czyn popełniła ta (konkretna) osoba. Stanowi to przejście z etapu domniemania, czy też podejrzenia, iż sprawcą czynu jest ta osoba do etapu, w którym osoba ta jest sprawcą popełnionego czynu. Fakt pociągnięcia do odpowiedzialności karnej stanowi odzwierciedlenie stanowiska reprezentowanego przez organ procesowy, iż jego zdaniem nie występują przeszkody do ścigania tej konkretnej osoby.[335]

Brak wymogu obligatoryjnego, wszechstronnego przeprowadzenia postępowania przygotowawczego zobowiązuje organy procesowe do podejmowania czynności w zakresie zbierania dowodów, które są wystarczające do złożenia aktu oskarżenia do sądu, czy też zakończenia postępowania w inny sposób, np. do jego umorzenia. Pełen kształt materiału dowodowego złożony przez oskarżyciela publicznego ma być podstawą do złożenia w sądzie aktu oskarżenia. Nie ma to odniesienia tylko do zbierania dowodów, ale znajduje też swoje odniesienie do ich utrwalania oraz zabezpieczania.[336] Przeprowadzenie dowodu stanowi czynność procesową, gdzie jej celem jest postrzeganie, czyli percepcja dowodu.[337]

Czynności podejmowane przez organy procesowe muszą być w taki sposób podejmowane, by była zachowana należyta staranność, jak i też wnikliwość.[338] Należy podkreślić, że to co zostało ujawnione poza procesem (a ma znaczenie w ramach procesu) nie zostanie zakwalifikowane od samego początku jako dowód lecz będzie traktowane, jako

[334] M. Budnik, *Ochrona podejrzanego w postępowaniu karnym po nowelizacji z 11 marca 2016 roku*, [w:] *Nauki społeczne i ekonomiczne – węzłowe zagadnienia*, (red. Żylińska J., Przychocka I.), Warszawa 2018, s. 684–685; K. Eichstaedt, *Art. 71 k.p.k., teza 1*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.; J. Kasiura, *Moment wszczęcia postępowania przeciwko osobie*, Prokurator 2011/2/60–83, teza 1.

[335] J. Kosonoga, *Przedstawienie i modyfikacja zarzutów a rola obrońcy*, [w:] *Obrońca i pełnomocnik w procesie karnym po 1 lipca 2015 r. Przewodnik po zmianach*, (red. P. Wiliński), Warszawa 2015, s. 103.

[336] M. Żbikowska, *Tzw. dochodzenie uproszczone w polskim procesie karnym*, Ius Novum 1/2016, s. 51–52.

[337] M. Klejnowska, *Przeprowadzenie dowodów w procesie karnym w świetle nowelizacji kodeksu postępowania karnego z 27 września 2013 r.,* [w:] *Postępowanie dowodowe w świetle nowelizacji Kodeksu postępowania karnego*, (red. A. Lach), Toruń 2014, s. 11.

[338] M. Dzimińska-Mosio, *Zasada szybkości i prostoty postępowania – nowy wymiar*, [w:] *Współczesne problemy prawa*, (red. I. Nowicka, D. Mocarska), t. 1, Szczytno 2015, s. 300.

potencjalny dowód.[339] Nie ma podstawy prawnej do zakwalifikowania ekspertyzy pozasądowej za dowód[340] i w celach dowodowych odczytanie jej na rozprawie[341] (art. 339 k.p.k.). Ekspertyzy mogą być kwalifikowane wyłącznie, jako informacje o dowodzie.[342]

Zatem skarga sporządzana jest tylko wtedy, gdy materiał dowodowy, który został zebrany w stadium postępowania przygotowawczego daje podstawę do jej złożenia do sądu.[343] Tak też „*akt oskarżenia*" określony został w leksykonie, a mianowicie jako złożony przez uprawnionego oskarżyciela wniosek (skarga) wszczynający postępowanie sądowe w kwestii dotyczącej działalności karnej przeciwko oskarżonemu za czyny zarzucane mu w akcie oskarżenia. Poza tym oskarżyciel w akcie oskarżenia dokonuje podsumowania dokonanych ustaleń w postępowaniu przygotowawczym,[344] co oznacza, że akt oskarżenia kończy postępowanie przygotowawcze i jest syntezą przeprowadzonych w danej sprawie czynności (szczególnie treści przesłuchań świadków i wyjaśnień oskarżonego), które pozwalają na określenie zachowania osoby oskarżonej w konkretnym miejscu, czasie oraz okolicznościach i są podstawą przedstawienia oskarżonemu zarzutu oraz wystąpienia z aktem oskarżenia[345].[346] Można więc twierdzić, iż akt oskarżenia stanowi źródło informacji dotyczących osoby oskarżonego, a także zarzucanego mu czynu oraz dowodów, które posłużą oskarżycielowi do udowodnienia, iż oskarżony zasłużył na poniesienie odpowiedzialności karnej.[347] To jednocześnie oświadczenie wiedzy oskarżyciela dotyczące faktów stanowiących wystarczającą podstawę (w jego ocenie) do rozpoznania przez sąd sprawy oraz ustalenia odpowiedzialności dla określonego sprawcy.[348]

---

[339] M. Klejnowska, *Kilka uwag w wybranych kwestiach dotyczących pozaprocesowego pozyskiwania dowodów i ich wykorzystania w procesie karnym (głos w dyskusji)*, [w:] *Pozaprocesowe pozyskiwanie dowodów i ich wykorzystywanie w procesie karnym*, (red. P. Hofmański, P. Czarnecki, D. Szumiło-Kulczycka), Warszawa 2015, s. 233.

[340] Postanowienie SN z dnia 4 stycznia 2005, V KK 388/04, OSNKW 1/05/1/12; Postanowienie SN z dnia 23 listopada 2021 r., III KK 250/21, LEX nr 3343333; Wyrok SA w Szczecinie z dnia 8 marca 2017 r., II AKa 216/16, LEX nr 2295135.

[341] Postanowienie 7 sędziów SN z dnia 13 czerwca 1930 r., Zb. Orz. 4/30, poz. 99.

[342] Wyrok SA w Krakowie z dnia 31 stycznia 2007 r., II AKa 248/06, OSA 2011/3/3–34, LEX nr 269359; M.Kurowski, *Art. 193 k.p.k., teza 9*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.

[343] S. Stachowiak, *Postępowanie przygotowawcze*, [w:] *Proces karny. Przebieg…*, (red. K. Marszał), Katowice 2008, s. 65.

[344] M. Wąsek-Wiaderek, *Prawo karne*, [w:] *Leksykon Obywatela*, (red. S. Serafin, B. Szmulik), Warszawa 2008, s. 473–474.

[345] Wyrok SN z dnia 4 grudnia 2007 r., II KK 88/05, OSNwSK 2007, nr 1, poz. 2752, LEX nr 450881.

[346] W. Lis, *Akt oskarżenia*, [w:] *Leksykon polskiej procedury karnej. 100 podstawowych pojęć*, (red. M. Bartnik), Warszawa 2013, s. 11.

[347] S. Stachowiak, *Postępowanie przygotowawcze*, [w:] *Proces karny. Przebieg…*, (red. K. Marszał), Katowice 2008, s. 65.

[348] G. Artymiak, Z. Sobolewski, *Postępowanie przygotowawcze*, [w:] *Proces karny. Część…*, (red. G. Artymiak, M. Rogalski), Warszawa 2012, s. 79.

Również według M. Cieślaka akt oskarżenia jest wnioskiem skierowanym do sądu przez uprawnionego oskarżyciela, dotyczącym stwierdzenia winy oskarżonego w zakresie popełnionego określonego przestępstwa i wyciągnięcia odpowiednich konsekwencji prawnokarnych.[349] Jest więc wnioskiem oskarżyciela, tj. uprawnionego podmiotu o wszczęcie, a także przeprowadzenie postępowania przez sąd w sprawie dotyczącej odpowiedzialności karnej za zarzucany oskarżonemu czyn przestępczy.[350] Akt oskarżenia zawiera więc wniosek uprawnionego oskarżyciela odnośnie sądowego rozpoznania sprawy[351] i wyraża żądanie ukarania sprawcy przestępstwa.[352] Wraz z chwilą, w której kieruje się do sądu przygotowany akt oskarżenia, prokurator dokonuje przekazania do dyspozycji sądu tego, kto podlega tymczasowemu aresztowaniu. Gdy dochodzi do przekazania aktu oskarżenia decyzje dotyczące tego środka są rozstrzygane przez sąd I instancji.[353]

Jest to więc realizacja zasady skargowości, zgodnie z którą na żądanie uprawnionego oskarżyciela bądź innego uprawnionego podmiotu następuje wszczęcie postępowania sądowego (art. 14 § 1 k.p.k., art. 331 § 1 k.p.k.), jak też realizacja woli ścigania oskarżonego.[354] A więc akt oskarżenia w procesie karnym, to czynność procesowa polegająca na oświadczeniu woli ścigania oskarżonego.[355] Oświadczenie to ma charakter postulujący. Zawiera żądanie uprawnionego oskarżyciela dotyczące sądowego rozstrzygnięcia kwestii odpowiedzialności karnej oskarżonego w ramach przedmiotowo oznaczonego czynu i wyciągnięcia konsekwencji prawnokarnych.[356]

Oznacza to, że akt oskarżenia jest pismem zawierającym zarzut popełnienia przez oskarżonego przestępstwa i zawiera żądanie rozpoznania tej skargi w granicach przedmiotowych i podmiotowych, a następnie ukarania sprawcy.[357]

---

[349] M. Cieślak, *Polska procedura karna…*, op. cit., Warszawa 1971, s. 282.
[350] A. Gaberle, *Leksykon polskiej procedury karnej*, Gdańsk 2004, s. 11.
[351] S. Stachowiak, *Funkcje zasady skargowości…,* op. cit., s. 29.
[352] M. Bojarski, *Akt oskarżenia*, [w:] *Mała encyklopedia prawa*, (red. U. Kalina-Prasznic), Warszawa 2005, s. 14; M. Bojarski, *Akt oskarżenia*, [w:] *Encyklopedia prawa*, (red. U. Kalina-Prasznic), Warszawa 2007, s. 16.
[353] Zarządzenie SN z dnia 25 czerwca 2019 r., IV KO 77/19, OSNKW 2019/8/50.
[354] A. Bulsiewicz, *Postępowanie przed sądem…*, [w:] *Przebieg postępowania karnego*, (red. A. Bulsiewicz, M. Jeż-Ludwichowska, D. Kala, D. Osowska), Toruń 1999, s. 76; A. Gaberle, *Dowody w sądowym procesie karnym. Teoria i praktyka*, Warszawa 2010, s. 57; J. Nelken, *Wniosek dowodowy na tle kodeksu postępowania karnego,* Pal. 2/1971, s. 59–61; E .Zawiłowski, *Rodzaje wniosków dowodowych oraz formalno – prawne podstawy decyzji dowodowych w procesie karnym*, WPP 1978, nr 1, s. 34–46; M. Błoński, *Wniosek dowodowy*, St. Pr.–Ek. 2000, t. 62, s. 74–76.
[355] M. Cieślak, *Polska procedura karna…*, op. cit., Warszawa 1984, s. 53; R.A. Stefański, S. Zabłocki, *Art. 331 k.p.k., teza 2*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 297–424,* (red. R.A. Stefański, S. Zabłocki), t. III, LEX 2021, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
[356] J. Grajewski, *Naczelne zasady procesu karnego*, [w:] *Prawo karne procesowe…*, (red. J. Grajewski) Warszawa 2011, s. 89.
[357] A. Bulsiewicz, *Postępowanie przed sądem…,* [w:] *Przebieg postępowania karnego*, (red. A. Bulsiewicz, M. Jeż-Ludwichowska, D. Kala, D. Osowska), Toruń 1999, s. 76.

Zatem akt oskarżenia to skarga zasadnicza warunkująca postępowanie zasadnicze w przedmiocie dotyczącym odpowiedzialności karnej,[358] co oznacza, że jest skargą inicjującą nowe stadium procesu karnego, a mianowicie postępowanie jurysdykcyjne w zakresie jego głównego przedmiotu[359] ściśle łączącego się z tożsamością czynu, który zarzucono i przypisano sprawcy. Tego zakresu (ram) nie wyznacza przyjęty opis czynu, ani wskazana w akcie oskarżenia kwalifikacja prawna, ale granice oskarżenia wyznacza zdarzenie historyczne, na którym zasadza się oskarżenie. Istotna jest tożsamość czynu, która wyznaczona została faktycznymi ramami zdarzenia.[360] Obowiązek sądu polegający na rozpoznaniu sprawy w zakresie przedmiotowym zakreślony skargą należy rozumieć, jako „niezmienienie" przedmiotu postępowania.[361]

Akt oskarżenia jest formą żądania wniesionego przez uprawnionego oskarżyciela do sądu o wszczęcie postępowania sądowego oraz o ustalenie odpowiedzialności za określone oznaczonej osobie zarzucone przestępstwo.[362] Jako najważniejsza skarga zasadnicza, to żądanie uprawnionego oskarżyciela dotyczące wszczęcia postępowania przez właściwy sąd do rozpoznania sprawy w I instancji oraz pociągnięcie do odpowiedzialności karnej określonego oskarżonego za zarzucone mu przestępstwo. Podstawowymi elementami są tu: osoba oskarżonego, przypisany mu czyn oraz kwalifikacja prawna tego czynu. Oprócz tych elementów powinny być spełnione również pozostałe wymogi szczególne.[363] Oznacza to, że wyrażony przez uprawnionego oskarżyciela akt oskarżenia będący podstawowym rodzajem skargi karnej określany jest w piśmiennictwie, jako oświadczenie woli dotyczące ścigania karnego, które sporządzone musi być w przewidzianej przez prawo formie.[364]

Organy procesowe są w obowiązku w taki sposób pokierować biegiem postępowania karnego, by mieć na względzie również interes pokrzywdzonego. Ma to aspekt proceduralny, czyli uwzględnienie interesów należących do pokrzywdzonego w ramach postępowania, jak

[358] J. Grajewski, S. Steinborn, *Postępowanie przygotowawcze,* [w:] *Kodeks postępowania karnego*. *Komentarz,* t. I, *Komentarz do art. 1–424*, (red. L.K. Paprzycki), Warszawa 2013, s. 991.
[359] M. Jeznach, *Akt oskarżenia*, Prok. i Pr. 2006, nr 11, s. 95; S.A. Ryszard, Z. Stanisław, *Art. 331 k.p.k., teza 2*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 297–424*, (red. R.A. Stefański, S. Zabłocki), t. III, LEX 2021, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
[360] Postanowienie SN z dnia 19 października 2010 r., III KK 97/10, OSNKW 2011, nr 6, poz. 50; Grajewski J., S. Steinborn, *Postępowanie przygotowawcze,* [w:] *Kodeks postępowania karnego…,* t. I, *Komentarz do art. 1–424*, (red. Paprzycki L.K.), Warszawa 2013, s. 991–992.
[361] S. Stachowiak, *Postępowanie przygotowawcze*, [w:] *Proces karny. Przebieg…*, (red. K. Marszał), Katowice 2008, s. 64.
[362] G. Artymiak, Z. Sobolewski, *Postępowanie przygotowawcze*, [w:] *Proces karny. Część…*, (red. G. Artymiak, M. Rogalski), Warszawa 2012, s. 79.
[363] C. Kulesza, *Zasada skargowości*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. III cz. 1, Warszawa 2014, s. 604.
[364] T. Razowski, *Formalna i merytoryczna kontrola…*, op. cit., s. 68.

też aspekt materialny, czyli ujęcie ich w granicach orzeczenia. Ma to taki kształt, ponieważ jego interesy są nierozerwalnie związane z przebiegiem oraz wynikiem procesu.[365]

2. Ewolucja zwyczajnego aktu oskarżenia w polskim postępowaniu karnym

Ponieważ wcześniej panowały w Rzeczypospolitej w prawie każdej dzielnicy inne zasady w 1919 r. rozpoczęto prace kodyfikacyjne, które dotyczyły polskiego systemu prawa karnego procesowego. Układ Kodeksu z 1928 r. najbardziej zbliżony był do obowiązującej już ustawy włoskiej i niemieckiej. W granicach Kodeksu z 1928 r. omawiany model wewnętrznej struktury odnoszący się do aktu oskarżenia wypracowano na gruncie tradycji procesu austriackiego, niemieckiego oraz francuskiego i został przyjęty w Polsce z procedury rosyjskiej.[366]

Należy zauważyć, iż Kodeks postępowania karnego z 1928 r. określił pierwszy model polskiego aktu oskarżenia w Księdze VI. „*Postępowanie Przygotowawcze*" w Rozdziale IV. „*Akt oskarżenia*" w art. 279 k.p.k. – zwyczajnego aktu oskarżenia, a w art. 280 k.p.k. – uproszczonego aktu oskarżenia.

Tak więc zwyczajny akt oskarżenia zgodnie z art. 279 k.p.k. zawierać powinien:

a) imię oraz nazwisko oskarżonego i jego inne szczegóły, które niezbędne są do ustalenia tożsamości oskarżonego;
b) dokładne określenie zarzucanego oskarżonemu czynu wraz ze wskazaniem miejsca, czasu, jak i też innych okoliczności popełnienia tego czynu;
c) wskazanie norm prawnych (przepisów ustawy karnej), pod który podpada zarzucany czyn;
d) wskazanie sądu do przeprowadzenia rozprawy głównej;
e) uzasadnienie oskarżenia.

W związku z tym wymogi formalne zwyczajnego aktu oskarżenia wyróżniają występujące kolejno po sobie elementy, które z niewielkimi zmianami przetrwały po dzień dzisiejszy: nagłówek, dane osobowe (personalne) oskarżonego, konkluzję, kwalifikację prawną czynu przestępczego zarzuconego oskarżonemu, wskazanie sądu właściwego w celu

[365] A. Drozd, *Czy kontradyktoryjność służy pokrzywdzonemu – o optymalnym modelu postępowania sądowego w Polsce w perspektywie interesów ofiary przestępstwa,* [w:] *Ochrona prawna pokrzywdzonego*, (red. T. Kaczmarek, M. Filipowska-Tuthill, J. Żylińska), Wrocław 2017, s. 181.
[366] S. Woliński, *Akt oskarżenia*, Toruń 1946, s. 3; T. Razowski, *Formalna i merytoryczna kontrola…,* op. cit., s. 89; M. Budnik-Minierska, *Ewolucja aktu oskarżenia w postępowaniu karnym,* Łódź 2022, s. 75.

rozpoznania sprawy, uzasadnienie, podpis oskarżyciela, listę osób, których oskarżyciel żąda wezwania na rozprawę wraz z wykazem dowodów i załączników z ponownym odrębnym podpisem oskarżyciela pod ich treścią. Uzasadnienie aktu oskarżenia związane było z obowiązkiem załączenia wykazu dowodów pozyskanych z zeznań świadków lub biegłych bądź wynikających z treści dokumentów. Do 1970 r. według tych przepisów akt oskarżenia na tym się kończył, bo wykaz dowodów oskarżyciela był załącznikiem aktu oskarżenia.

Uproszczony akt oskarżenia składany do sądu grodzkiego wystarczyło, że zawierał oznaczenie oskarżonego i oznaczenie zarzucanego mu czynu. Natomiast kontrolę sądową aktu oskarżenia określa art. 284 k.p.k. - kontrolę formalną, zaś art. 285-291 k.p.k. - kontrolę merytoryczną.

Ten ogólny schemat mimo późniejszych zmian, zachowany został do chwili obecnej.

Tab. 2.1. Akty prawne zmieniające akt oskarżenia i jego kontrolę wymogów formalnych od 1928 r. do 1969 r.

Lp.	Akt prawny	Wymogi formalne aktu oskarżenia		Kontrola wymogów formalnych aktu oskarżenia
		Treść aktu oskarżenia	Pozostałe elementy wymogów formalnych	
1.	Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 19 marca 1928 r. Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 1928 r. nr 33, poz. 313 ze zm.) oraz Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 1928 r. nr 33, poz. 314)	Księga VI. „*Postępowanie przygotowawcze*", Rozdział IV. „*Akt oskarżenia*"; art. 279 a–e k.p.k.	Księga VI. „*Postępowanie przygotowawcze*", Rozdział IV. „*Akt oskarżenia*"; art. 281 § 1 i 2 k.p.k.; art. 282 i 283 k.p.k.	Księga VII. *„Postępowanie przed sądem pierwszej instancji"*, Dział I. *„Postępowanie przed sądem okręgowym",* Rozdział I. „*Przygotowanie do rozprawy głównej"*; art. 284 § 1 i 2 k.p.k.
2.	Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 23 sierpnia 1932 r. zmieniająca niektóre przepisy postępowania karnego (Dz.U. z 1932 r. nr 73, poz. 662)	bez zmian	art. 281 § 1 i 2 k.p.k. – bez zmian; art. 282 k.p.k. – bez zmian; skreśla art. 283 k.p.k. dotyczący podpisu aktu oskarżenia pochodzącego od oskarżyciela posiłkowego nie mającego kwalifikacji obrońcy (art. 86 k.p.k.) dokonanego przez adwokata w sprawach przynależnych sądom okręgowym lub sądom przysięgłym	art. 284 § 1 k.p.k. – bez zmian; skreśla w art. 284 § 2 k.p.k. wyrazy: „*posiłkowego i*"

3.	Obwieszczenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 30 września 1932 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu kodeksu postępowania karnego (Dz.U. z 1932 r. nr 83, poz. 725)	zmiana numeracji: art. 279 a–e k.p.k. na art. 281a–e k.p.k.	zmiana numeracji: art. 281 § 1 i 2 na art. 283 § 1 i 2 k.p.k.; art. 282 na art. 284 k.p.k.	zmiana numeracji art. 284 § 1 i 2 na art. 285 § 1 i 2 k.p.k.; w treści art. 285 § 1 k.p.k. po słowie „*przepisanym w art. 279, 281, 283*” zmienia się numery artykułów na *„przepisanym w art. 281 i 283”*
4.	Dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 21 listopada 1938 r. o usprawnieniu postępowania sądowego (Dz.U. z 1938 r. nr 89, poz. 609)	bez zmian	w art. 283 obowiązujący dotychczas § 2 staje się § 3, a nowy § 2 dotyczy dołączenia przez prokuratora do wykazu wniosku o zaniechanie wezwania świadka oraz odczytanie zeznań na rozprawie zamieszkujących za granicą świadków albo świadków mających stwierdzić te okoliczności, których w swych wyjaśnieniach oskarżony nie zaprzeczył	bez zmian
5.	Obwieszczenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 16 stycznia 1939 r. o ogłoszeniu jednolitego tekstu kodeksu postępowania	bez zmian	bez zmian	bez zmian

	karnego (Dz.U. z 1939 r. nr 8, poz. 44)			
6.	Ustawa z dnia 27 kwietnia 1949 r. o zmianie przepisów postępowania karnego (Dz.U. z 1949 r. nr 32, poz. 238)	bez zmian	w art. 283 § 3 k.p.k. skreślono wyrazy „ *lub dochodzenia*”	poprzednio: w Księdze VII. *„Postępowanie przed sądem pierwszej instancji”,* Dział I. „*Postępowanie przed sądem okręgowym*” – Dział I. otrzymuje nowy tytuł: „*Postępowanie przed sądem okręgowym i apelacyjnym*”; art. 285 § 1, 2 k.p.k. bez zmian
7.	Obwieszczenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 maja 1949 r. o ogłoszeniu jednolitego tekstu kodeksu postępowania karnego (Dz.U. z 1949 r. nr 33, poz. 243)	zmiana numeracji art. 281 a–e k.p.k. na art. 255 a–e k.p.k.	zmiana numeracji art. 283 na art. 257 § 1, 2, 3 k.p.k.	zmiana numeracji art. 285 § 1, 2 na 258 § 1, 2 k.p.k.; w treści art. 285 § 1 k.p.k. po słowie „*przepisanym w art. 281 i 283*” w nowym art. 258 § 1 k.p.k. zmienia się numery artykułów na „*przepisanym w art. 255 i 257*”

8.	Ustawa z dnia 20 lipca 1950 r. o zmianie przepisów postępowania karnego (Dz.U. z 1950 r. nr 38, poz. 348)	bez zmian	bez zmian	skreślono w Księdze VII. *„Postępowanie przed sądem pierwszej instancji”* tytuł: Dział I. „*Postępowanie przed sądem okręgowym i apelacyjnym*”; art. 258 § 1 i 2 k.p.k. bez zmian
9.	Obwieszczenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 2 września 1950 r. o ogłoszeniu jednolitego tekstu kodeksu postępowania karnego (Dz.U. z 1950 r. nr 40, poz. 364)	zmiana numeracji art. 255 a–e k.p.k. na art. 247 a–e k.p.k.	zmiana numeracji art. 257 § 1, 2, 3 na art. 248 1, 2, 3 k.p.k.	zmiana numeracji art. 258 § 1 i 2 na 249 § 1 i 2 k.p.k.; w treści art. 258 § 1 k.p.k. po słowie „*przepisanym w art. 255 i 257*” zmienia się w nowym art. 249 § 1 k.p.k. numery artykułów na „*przepisanym w art. 247 i 248*”
10.	Dekret z dnia 21 grudnia 1955 r. o zmianie przepisów postępowania karnego (Dz.U. z 1955 r. nr 46, poz. 309)	dotychczasowy Rozdział II. „*Akt oskarżenia*” oznaczono jako „Rozdział V”; art. 247 a–e k.p.k. bez zmian	dotychczasowy Rozdział II. „*Akt oskarżenia*” oznaczono jako „Rozdział V”; art. 248 k.p.k. bez zmian	bez zmian

11.	Ustawa z dnia 27 listopada 1961 r. o zmianie przepisów postępowania karnego (Dz.U. z 1961 r. nr 53, poz. 296)	bez zmian	w dotychczasowym art. 248 k.p.k. dodano nowy § 4, który stanowi, że prokurator z jednoczesnym wniesieniem aktu oskarżenia do sądu zawiadamia o tym, w celu wytoczenia powództwa cywilnego, pokrzywdzoną instytucję państwową, organizację społeczną, jednostkę gospodarki uspołecznionej, a w razie jego nie wytoczenia – zawiadamia w celu wyjaśnienia przyczyn prokuratorowi	bez zmian
Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 1969 r. nr 13, poz. 96 ze zm.) oraz Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 1969 r. nr 13, poz. 97).				

Źródło: Opracowanie własne sporządzone na podstawie aktów zmieniających zawartych w wykazie https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/search.xsp?status=A&kw=karne+postępowanie (link z dnia 26.10.2023 r.).

Kodeks postępowania karnego z 1969 r. nawiązuje do wzorów, jak też instytucji dawnego Kodeksu z 1928 r. zreformowanego w okresie powojennym. Rozwija i udoskonala, wprowadzając nowe rozwiązania i instytucje, demokratyczny charakter polskiej procedury karnej i zmierza do uniknięcia nadmiernego sformalizowania. Niedociągnięcia kodeksu odnoszą się w szczególności do poprawności techniki legislacyjnej, a zwłaszcza precyzji, jasności i jednolitości sformułowań przepisów.[367]

W porównaniu do Kodeksu postępowania karnego z 1928 r., nowy Kodeks z 1969 r. zawierał rozszerzone wymagania formalne, które zostały określone w Dziale VII. „*Postępowanie przygotowawcze*" w Rozdziale 31. „*Akt oskarżenia*" w art. 295-297 k.p.k.

Art. 295 k.p.k. rozszerzony został:

a) co do oskarżonego, wymagał podania danych dotyczących zastosowania środka zapobiegawczego;
b) w zakresie określenia czynu zarzucanego – o skutki jego popełnienia i wysokość powstałej szkody;
c) o konieczność wskazania, iż czyn popełniony został w wymienionych warunkach w art. 60 k.k. z 1969 r. (wymóg formalny aktu oskarżenia: art. 295 § 1 pkt 3 k.p.k.);
d) o konieczność wskazania trybu postępowania (wymóg formalny aktu oskarżenia; (art. 295 § 1 pkt 5 k.p.k.).

W uzasadnieniu przytoczyć należało fakty i dowody, na których opierało się oskarżenie, a w razie potrzeby należało wyjaśnić jego podstawę prawną i omówić okoliczności, na jakie w swej obronie powoływał się oskarżony. Oprócz tego akt oskarżenia powinien zawierać listę osób z ich adresami, których wezwania żądał oskarżyciel oraz wykaz innych dowodów, których na rozprawie głównej przeprowadzenia domagał się oskarżyciel i listę wraz z adresami ujawnionych osób pokrzywdzonych (art. 296 § 1 k.p.k. 1969 r.). Listy te oraz wykaz stanowiły część integralną aktu oskarżenia. Oprócz tego prokurator powinien zamieścić w wykazie dowodów wniosek o zaniechanie wezwania oraz odczytanie na rozprawie przebywających świadków za granicą albo świadków mających stwierdzić okoliczności, którym w swych wyjaśnieniach nie zaprzeczył oskarżony, a nie są one tak doniosłe, by było konieczne na rozprawie bezpośrednie przesłuchanie świadków (art. 296 § 2 k.p.k. z 1969 r.). Z aktem oskarżenia sądowi należało też przesłać akta śledztwa, również dochodzenia, jak też inne załączniki sprawy (art. 296 § 2 i art. 297 § 1 k.p.k. z 1969 r.). Oskarżyciel publiczny oskarżonego oraz ujawnionego pokrzywdzonego

[367] A. Murzynowski, J. Rezler, *Wymiar Sprawiedliwości w Polsce w latach 1944–1970. Ustawodawstwo, organizacja i działalność*, Warszawa 1972, s. 95.

zawiadamiał o przesłaniu do sądu aktu oskarżenia. Zawiadamiając pokrzywdzoną instytucję państwową albo społeczną o tym, prokurator pouczał także o przysługującym prawie do wniesienia sprawy z powództwa cywilnego oraz wzywał, by w razie jego niewytoczenia wysłała ona wyjaśnienie przyczyn, zgodnie z art. 297 § 2 k.p.k. z 1969 r.[368]

Zgodnie z treścią art. 298 k.p.k. z 1969 r. dotyczącego zakresu wymogów formalnych aktu oskarżenia wynika w porównaniu z przepisem art. 284 § 1 k.p.k. z 1928 r. jeszcze jeden obowiązujący wymóg formalny dla oskarżyciela – dotyczący dołączenia odpowiedniej liczby jego odpisów. Kodeks z 1969 r. wprowadził obowiązek podpisywania pisma procesowego, a w przypadku jego braku wstrzymanie biegu sprawy i uzupełnienie go zgodnie z art. 105 k.p.k.

Ustawodawca kontrolę warunków formalnych aktu oskarżenia powierzył prezesowi sądu, którego zadaniem było zbadanie, czy ten akt spełnia warunki formalne określone w art. 295-297 k.p.k. oraz, czy dołączona została jego odpowiednia liczba odpisów. W przypadku nie spełnienia tych warunków akt oskarżenia zwracany był oskarżycielowi, by braki te usunięte zostały w ciągu 7 dni.

W późniejszym okresie w zakresie wymogów aktu oskarżenia i jego kontroli formalnej nie wprowadzono żadnych zmian, aż do chwili kiedy to zaczął obowiązywać nowy Kodeks z 1997 r., co oznaczałoby, że był to okres spokojny.

[368] R.A. Stefański, *Rodzaje decyzji kończących postępowanie przygotowawcze*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. X, Warszawa 2016, s. 1314.

Tab. 2.2. Akty prawne zmieniające akt oskarżenia i jego kontrolę wymogów formalnych od 1969 r. do 1997 r.

Lp.	Akt prawny	Wymogi formalne aktu oskarżenia		Kontrola wymogów formalnych aktu oskarżenia
		Treść aktu oskarżenia	Pozostałe elementy wymogów formalnych	
1.	Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 1969 r. nr 13, poz. 96 ze zm.) oraz Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 1969 r. nr 13, poz. 97)	Dział VII. „*Postępowanie przygotowawcze”,* Rozdział 31. „*Akt oskarżenia*”; zmiana numeracji art. 247 na art. 295 k.p.k.; w treści art. 247 : – pkt a – po słowach „*oraz inne szczegóły niezbędne do ustalenia jego tożsamości*” ulega zmianie w nowym art. 295 § 1 pkt 1 k.p.k na nowe sformułowanie: „*oraz inne dane o jego osobie*” i dodano „*dane o zastosowaniu środka zapobiegawczego*”; – pkt b – w treści po słowie „*zarzucanego*” w nowym art. 295 § 1 pkt 2 k.p.k. dodano słowo „*zarzucanego oskarżonemu*”; po słowie *„miejsca*” w nowym brzmieniu pkt 2 tegoż artykułu dodano słowo „*sposobu*”	Dział VII. „*Postępowanie przygotowawcze”,* Rozdział 31. „*Akt oskarżenia*”; zmiana numeracji art. 248 na art. 296 i 297 k.p.k. z tym, że art. 248 – § 1 to rozbudowane zdanie rozpoczynające się od słów „*Do aktu oskarżenia dołącza się…*” zaś nowy art. 296 § 1 k.p.k. po słowach „*Akt oskarżenia powinien także zawierać…*” wprowadza podpunkty: – zamiast wcześniejszego „*wykaz osób…, ze wskazaniem ich adresów*” wprowadza „*1) listę osób…, z podaniem ich adresów*”; zamiast wcześniejszego „*oraz wskazuje się inne dowody… oskarżyciel uważa za niezbędne*” wprowadza „*2) wykaz innych dowodów…domaga się*	Dział VIII. *„Postępowanie przed sądem pierwszej instancji*”, Rozdział 32. „*Przygotowanie do rozprawy głównej*”; zmiana numeracji art. 249 na 298 k.p.k.; w treści art. 249 § 1 słowa „*przepisanym w art. 247 i 248*” w nowym art. 298 k.p.k. ulegają zmianie na „*wymienionym w art. 295–297*” i dalej dodano w nim „*lub, gdy nie dołączono odpowiedniej liczby odpisów aktu oskarżenia”*; w art. 298 k.p.k. skreślono wcześniej obowiązujący art. 249 § 2;

		i zlikwidowano słowo *„innych*” pozostawiając: „*okoliczności jego popełnienia*” – dalej dodano – „*oraz skutków, a zwłaszcza wysokości powstałej szkody*”: – pkt c – wprowadzono w tym artykule nową treść pkt 3 dotyczącą wskazania, że czyn przestępczy popełniony został w warunkach określonych w art. 60 Kodeksu karnego; – pkt d – po słowach „*wskazanie sądu*”, przed którym ma się odbyć rozprawa główna w nowym art. 295 § 1 pkt 5 zmieniono: „*wskazanie sądu właściwego do rozpoznania sprawy i trybu postępowania”*; – do art. 295 wprowadzono całkiem nowy § 2 dotyczący uściślenia uzasadnienia;	*oskarżyciel*” oraz wprowadza całkiem nowy podpunkt 3) dotyczący dołączenia listy ujawnionych pokrzywdzonych z ich adresami – wcześniejsza treść § 2 „*Do wykazu prokurator może dołączyć wniosek o …, zamieszkałych … zaprzeczył.*” wprowadza zmianę „*W wykazie dowodów prokurator może wnosić o… przebywających … zaprzeczał”* i dalej dodaje sformułowanie, że okoliczności te nie są na tyle doniosłe, by konieczne było bezpośrednie przesłuchanie na rozprawie świadków; wprowadza nowy art. 297 k.p.k. w którym to: – jako §1 wprowadza wcześniejszy art. 248 § 3 zmieniając słowa „*przesyła się sądowi*” na „*należy przesłać sądowi*” oraz po słowach „*akta śledztwa*” – dodaje – „*lub*	

			dochodzenia” ; – wprowadza nowy § 2 nakazujący, by oskarżyciel publiczny zawiadomił oskarżonego i ujawnionego pokrzywdzonego o przesłaniu do sądu aktu oskarżenia, zaś zawiadamiając pokrzywdzoną instytucję społeczną lub państwową o tym prokurator poucza o przysługującej możliwości wytoczenia powództwa cywilnego, a w razie jej niewytoczenia o nadesłaniu wyjaśnienia przyczyn.	
Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 1997 r. nr 89, poz. 555 ze zm.) oraz Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 1997 r. nr 89, poz. 556).				

Źródło: Opracowanie własne sporządzone na podstawie aktów zmieniających zawartych w wykazie https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/search.xsp?status=A&kw=karne+postępowanie (link z dnia 26.10.2023 r.).

Wymagania formalne aktu oskarżenia w Kodeks postępowania karnego z 1997 r. określone zostały w Księdze VII. „*Postępowanie Przygotowawcze*" w bardziej rozbudowanym Rozdziale 39. „*Akt oskarżenia*" w art. 332 k.p.k., zaś kontrola formalna aktu oskarżenia w sądzie w art. 337 § 1 k.p.k.

W porównaniu z Kodeksem postępowania karnego z 1969 r. art. 332 § 1 pkt 1–6 k.p.k. z 1997 r. według pierwotnej treści zasadniczo różnił się jedynie w pkt 3, w którym to należało wskazać, iż popełniony został czyn w wymienionych warunkach w art. 64 k.k. (wskazanie recydywy). W pkt 3 zmianę wprowadziła wkrótce ustawa z dnia 10 września 1999 r. nakazując wskazanie art. 37 § 1 pkt 4 k.k.s. odnoszącego się do umyślnego powrotu do przestępstwa karnego skarbowego.

Treść art. 332 § 2 k.p.k. z 1997 r. pozostała taka sama, jak w poprzednio obowiązującym Kodeksie z 1969 r. Dopiero nowelizacja z 10 stycznia 2003 r. dokonała zmiany wprowadzając fakultatywne umieszczenie uzasadnienia w oskarżeniu sporządzonym przez Policję albo przez uprawniony organ do prowadzenia dochodzenia i wniesienia oskarżenia na mocy wydanego na podstawie art. 325d k.p.k. rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości.

Dalsze zmiany art. 332 k.p.k. wprowadzone zostały ustawą z dnia 27 września 2013 r. i w szczególności dotyczą: w treści art. 332 § 1 pkt 1 k.p.k. – umieszczenia informacji dotyczącej zastosowania zabezpieczenia majątkowego; w treści art. 332 § 1 pkt 3 k.p.k. – dodatkowego wskazania, że popełnione zostało przestępstwo w warunkach wymienionych w art. 65 k.k. albo art. 37 § 1 k.k.s.; w art. 332 § 1 pkt 6 k.p.k. – skreślenia „*uzasadnienie oskarżenia*" i wprowadzenia obowiązku złożenia przez pokrzywdzonego w wyniku pogodzenia się z oskarżonym wniosku o umorzenie postępowania (art. 59 a k.k.); w art. 332 § 2 k.p.k. możliwości dołączenia uzasadnienia do aktu oskarżenia; a art. 332 § 3 k.p.k. zaś został uchylony.

Uzasadnienie aktu oskarżenia nie było jego obligatoryjnym elementem o charakterze formalnym i kwalifikowane było jako element niezależny od charakteru i rodzaju sprawy.[369]

Nowelizacja z 11 marca 2016 r. uchyliła w art. 332 § 1 pkt 5 k.p.k. konieczność wskazania trybu postępowania, a w pkt 6 odniesienia się do art. 59a k.k., co oznacza, że wymóg informowania dotyczący złożenia wniosku o umorzenie postępowania przez pokrzywdzonego nie obowiązuje. Przywrócono też zasadę w jego § 2, że akt oskarżenia

[369] http://krs.pl/pl/aktualnosci/d,2016,2/3944,stanowisko-prezydium-krajowej-rady-sadownictwa-z-8-lutego-2016-r-dotyczace-projektu-zmiany-ustawy-kodeks-postepowania-karnego-oraz-niektorych-innych-ustaw-druk-sejmowy-nr-207-z-27-stycznia-2016-r (link z dnia 21.05.2019 r.).

obejmować musi uzasadnienie za wyjątkiem postępowania przygotowawczego zakończonego w formie dochodzenia (§ 3).

W dalszej kolejności Kodeks postępowania karnego z 1997 r. oprócz wyżej wymienionych obligatoryjnych wymogów art. 332 k.p.k. wymagał, by akt oskarżenia spełniał również wymogi art. 333 k.p.k. Zgodnie z art. 333 § 1 k.p.k. z 1997 r. w pierwotnym jego brzmieniu akt oskarżenia musiał zawierać: 1) listę osób, których żądał wezwania oskarżyciel oraz 2) wykaz innych dowodów (dokumentów), których na rozprawie głównej przeprowadzenia domagał się oskarżyciel.

Nowelą z 2013 r. ten wymóg został zmieniony ze względu na kontradyktoryjny charakter rozprawy głównej. Wówczas zgodnie z treścią art. 333 § 1 k.p.k. akt oskarżenia zawierać powinien także wykaz dowodów, których domaga się oskarżyciel przeprowadzenia podczas rozprawy głównej z określeniem dla każdego z nich, jakie mają być udowodnione okoliczności, a w razie potrzeby wskazać sposób oraz kolejność przeprowadzenia tych dowodów. Powinien być według rodzajów czynności dowodowych usystematyzowany i zawierać odrębne listy:

1) listę osób, których oskarżyciel żąda wezwania na rozprawę,

2) listę dokumentów, których oskarżyciel domaga się odczytania, odtworzenia lub ujawnienia,

3) listę dowodów rzeczowych, które podlegają oględzinom.

Ustawodawca nowelizacją z dnia 11 marca 2016 r. w zakresie treści art. 333 § 1 k.p.k. powraca do rozwiązań przed dniem 1 lipca 2015 r., kiedy to akt oskarżenia zawierać powinien 1) listę osób, których oskarżyciel żąda oraz 2) wykaz innych dowodów, których na rozprawie głównej oskarżyciel domaga się przeprowadzenia. Nie przywraca jednak instytucji wniosku zobowiązującego osobę trzecią do zwrotu na rzecz Skarbu Państwa uzyskanych korzyści majątkowych z popełnienia przestępstwa.

W myśl pierwotnego art. 334 § 1 k.p.k. z 1997 r. sądowi z aktem oskarżenia przesyłane były akta postępowania przygotowawczego wraz z załącznikami i po jednym jego odpisie dla każdego oskarżonego. Ponadto należało pouczyć pokrzywdzonego o uprawnieniach związanych z dochodzeniem roszczeń majątkowych i o prawie odnoszącym się do zgłoszenia oświadczenia o działaniu jako oskarżyciel posiłkowy zgodnie z art. 334 § 2 k.p.k.). Wydaną nowelą z 10 stycznia 2003 r. zobowiązano też oskarżyciela publicznego do zawiadomienia ujawnionego pokrzywdzonego i oskarżyciela oraz osoby lub instytucje, które o przestępstwie zawiadomiły o warunkach skazania bez rozprawy (przepis art. 335 k.p.k.) albo skazania bez przeprowadzenia postępowania dowodowego (przepis art. 387 k.p.k.).

Kolejną zmianę wprowadziła nowela z 5 listopada 2009 r. do art. 334 § 2 k.p.k. nakładając obowiązek pouczenia pokrzywdzonego o terminie i prawie złożenia wniosku odnośnie nałożenia obowiązków naprawienia wyrządzonej szkody lub za doznaną krzywdę zadośćuczynienia (art. 49a k.p.k.). Nowela z 27 września 2013 r. wprowadziła kolejną zmianę do art. 334 § 1 k.p.k., zgodnie z którą przekazywało się z aktem oskarżenia tylko materiały postępowania przygotowawczego, które związane były z odpowiedzialnością wskazanych osób w tym akcie za czyny w nim zarzucone. Nowela z dnia 11 marca 2016 r. wymaga, by z aktem oskarżenia przesyłane były akta postępowania przygotowawczego z załącznikami.

Kolejna ustawa z dnia 23 marca 2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2017 r. poz. 768), która weszła w życie z dniem 27 kwietnia 2017 r. wprowadziła m.in. zmiany w procedurze karnej w zakresie przepadku mienia osoby trzeciej oraz zwrotu korzyści uzyskanych z przestępstwa. Ustawodawca obowiązek ten nałożył na podmiot zobowiązany, czyli osobę niebędącą sprawcą przestępstwa. Wprowadził też regulacje związane z przepadkiem mienia, a mianowicie przepadkiem przedsiębiorstwa. Tym samym nowym uczestnikiem postępowania karnego stał się podmiot zobowiązany (art. 91a k.p.k.) i właściciel przedsiębiorstwa, które zagrożone zostało przepadkiem (art. 91b k.p.k.).

Kodeks postępowania karnego z 1997 r. wprowadza też nieznaną dotychczas w polskim prawie karnym instytucję opisaną w przepisie art. 335 i 336 k.p.k.

Tab. 2.3. Akty prawne zmieniające akt oskarżenia i jego kontrolę wymogów formalnych od 1997 r. do 2019 r.

Lp.	Akt prawny	Wymogi formalne aktu oskarżenia		Kontrola wymogów formalnych aktu oskarżenia
		Treść aktu oskarżenia	Pozostałe elementy wymogów formalnych	
1.	Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 1997 r. nr 89, poz. 555 ze zm.) oraz Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 1997 r. nr 89, poz. 556)	Poprzednio: *Dział VII. „Postępowanie przygotowawcze", Rozdział 31. „Akt oskarżenia"* ulega zmianie na: *Dział VII. „Postępowanie przygotowawcze", Rozdział 39. „Akt oskarżenia*"; zmiana numeracji art. 295 na art. 332 k.p.k.; w treści w art. 295 § 1 k.p.k.: – pkt 1 skreślono po słowie oskarżonego spójnik *„oraz*" i dalszej części zdania spójnik *„i*" wprowadzając w nowym art. 332 § 1 pkt 1 k.p.k. po słowie „*oskarżonego*" przecinek, a w dalszej części tegoż zdania spójnik „*oraz*"; – pkt 3 po słowie „*w art. 60 Kodeksu karnego*" zmieniono w nowym art. 332 § 1 pkt 3 k.p.k. na „*w art. 64 Kodeksu karnego*";	Poprzednio: *Dział VII. „Postępowanie przygotowawcze", Rozdział 31. „Akt oskarżenia*" ulega zmianie na: *Dział VII. „Postępowanie przygotowawcze", Rozdział 39. „Akt oskarżenia*"; zmiana numeracji art. 296 na art. 333 k.p.k.; w treści art. 296 dotyczącej załączników i dodatkowych elementów odpowiednio zmieniono: – w obowiązującym art. 296 § 1 pkt 1 w końcu zdania skreślono słowa: „*…z podaniem ich adresów*" (nowy art. 333 § 1 pkt 1 k.p.k. w skróconej wcześniejszej wersji) oraz skreślono punkt 3) i wprowadzono go, jako art. 333 § 3 k.p.k. dodając *„Do aktu oskarżenia dołącza się, do wiadomości sądu ..., a także adresy osób, o których mowa w § 1 pkt 1.";* – w obowiązującym art. 296 § 2 na początku zdania skreślono „*W wykazie dowodów…*" i dalej po słowie	Poprzednio: Dział VIII. *„Postępowanie przed sądem pierwszej instancji*", Rozdział 32. „*Przygotowanie do rozprawy głównej*" zmieniono na *Dział VIII. „Postępowanie przed sądem pierwszej instancji*", *Rozdział 40. „Wstępna kontrola oskarżenia";* zmiana numeracji art. 298 na art. 337 § 1 k.p.k. oraz treści w środku zdania po słowie „*w art. 295–297, lub gdy nie dołączono odpowiedniej liczby odpisów aktu oskarżenia*" w nowym art. 337 § 1 k.p.k. na *„w art. 119, 332 i 333, a także gdy nie zostały spełnione warunki wymienione w art. 334"* . W dalszej części zdania w art. 298 wyraz *„uzupełnienia braków*" zmieniono w nowym artykule na *„usunięcia braków"*' Do nowego art. 337 k.p.k. dopisano: – nowy § 2 informujący, że przysługuje oskarżycielowi zażalenie do rozpoznania sprawy do sądu właściwego;

			„*prokurator może wnosić*” zmieniono na „*Prokurator może wnieść*”, w dalszej treści zdania słowo „*albo mających*” zamieniono na *„lub mających*” i w art. 333 § 2 k.p.k. na koniec dodano zdanie „*Nie dotyczy to osób wymienionych w art. 182”;* – do art. 333 dodano nowy § 4 stanowiący, iż prokurator do aktu oskarżenia może dołączyć wniosek z uzasadnieniem dotyczącym określonego w art. 52 k.k. zobowiązania podmiotu do zwrotu uzyskanej w wyniku przestępstwa korzyści majątkowej na rzecz Skarbu Państwa oraz zawiadomienie tegoż podmiotu o terminie rozprawy oraz obowiązku sporządzenia uzasadnienia tegoż wniosku; – zmieniono numerację art. 297 na art. 334 k.p.k., przy czym nieco zmieniono treść art. 334 § 1 k.p.k. i poszerzono dodając, że wymagane jest przesłanie do sądu z aktem oskarżenia po jednym jego odpisie dla każdego oskarżonego,	– nowy § 3 informujący o wniesieniu uzupełnionego lub poprawionego aktu oskarżenia w przypadku, gdy oskarżyciel publiczny nie wniesie zażalenia

			a w § 2 tegoż artykułu dodano, iż prokurator powinien pouczyć pokrzywdzonego o przysługujących mu uprawnieniach dotyczących dochodzenia roszczeń majątkowych i w razie potrzeby o prawie zgłoszenia oświadczenia o działaniu pokrzywdzonego w charakterze oskarżyciela posiłkowego (ubocznego). Wprowadza nowy art. 335 k.p.k. dotyczący wniosku o skazanie bez rozprawy w związku z wprowadzeniem instytucji tzw. dobrowolnego poddania się karze przez osobę oskarżonego za przestępstwo zagrożone karą do 5 lat pozbawienia wolności; Wprowadza nowy art. 336 k.p.k. – wniosek o warunkowe umorzenie postępowania;	
2.	Ustawa z dnia 10 września 1999 r. – Przepisy wprowadzające Kodeks karny skarbowy (Dz.U. z 1999 r. nr 83, poz. 931 ze zm.)	ustawa w art. 332 § 1 pkt 3 k.p.k. skreśla przecinek i w dalszej treści dodaje po: „*w art. 64 Kodeksu karnego*” kolejno słowa: „*albo w art. 37 § 1 pkt 4 Kodeksu karnego skarbowego*” odnoszący się do nadzwyczajnej przesłanki kary grzywny za umyślne przestępstwo skarbowe	_____	_____

3.	Ustawa z dnia 10 stycznia 2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego, ustawy o świadku koronnym oraz ustawy o ochronie informacji niejawnych (Dz.U. z 2003 r. nr 17, poz. 155 ze zm.)	do art. 332 k.p.k. dodano § 3 k.p.k., który stanowi, że sporządzony przez Policję lub określony w art. 325d organ akt oskarżenia może nie zawierać uzasadnienia	dodaje się w art. 334 § 2 k.p.k. po słowach „*do sądu*" wyrazy „*oraz o treści przepisów art. 335 i 387*"; w art. 335 k.p.k. – § 1 zmiana redakcyjna treści oraz przestępstwa zagrożone karą do 5 lat pozbawienia wolności zmieniono karą do 10 lat; – w § 2 do obowiązującej treści dodano nową, która stanowi, że należy przeprowadzić czynności, gdy istnieje niebezpieczeństwo, że na rozprawie nie będzie można ich przeprowadzić; wprowadza nowy § 3 dotyczący ograniczenia uzasadnienia aktu oskarżenia do wskazania określonych w § 1 okoliczności; – do obowiązującej treści art. 336 § 4 k.p.k. dopisano zdanie zobowiązujące do dołączenia do wniosku do wiadomości sądu listy ujawnionych osób z podaniem ich adresów;	w art. 337 k.p.k. w § 1 art. cyfry: *„332 i 333"* zastąpiono cyframi: *„332, 333 lub 335"*
4.	Ustawa z dnia 5 listopada 2009 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania	bez zmian	w art. 334 § 2 k.p.k. w treści po słowach: „*roszczeń majątkowych*" dodano: „*oraz o treści przepisu art. 49a*" i w dalszej treści poprzedniej wersji zmieniono	bez zmian

	karnego, ustawy – Kodeks karny wykonawczy, ustawy – Kodeks karny skarbowy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2009 r. nr 206, poz. 1589 ze zm.)		słowa „*do zgłoszenia oświadczenia*" na „*do złożenia oświadczenia";*	
5.	Ustawa z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2013 r. poz. 1247 ze zm.)	art. 332 § 1 pkt 1–6 k.p.k. obowiązujący otrzymuje nowe brzmienie: (w pkt 1 – skreślono przecinek i dodano wyrazy „*zabezpieczenia majątkowego*"; pkt 3 po wyrazie „*art. 64*" dodano „*lub art. 65 Kodeksu karnego"* i zmieniono „*art. 37 §1 pkt 4 k.k.s."* na „*art. 37 § 1 k.k.s*."; w pkt 6 obligatoryjne sporządzenie uzasadnienia zastąpiono sporządzeniem wniosku o umorzenie postępowania karnego mocą art. 59a k.k. złożonego przez pokrzywdzonego; – art. 332 § 2 k.p.k. otrzymuje nowe brzmienie; – uchylono art. 332 § 3 k.p.k.;	art. 333 § 1 i § 4 otrzymuje nowe brzmienie; - art. 334 § 1–6 k.p.k. otrzymuje nowe brzmienie, przy czym dotychczas obowiązujący § 2 staje się w nowej ustawie § 6 po zmianie redakcyjnej treści: *„…art. 335 i 387…"* na *„…art. 335, art. 338a i art. 387…"*; - art. 335 § 1 i 3 k.p.k. otrzymują nowe brzmienie; - w art. 336 § 2 k.p.k. w treści: *„…art. 332 § 1 pkt 1, 2, 4 i 5 …"* zmienia się na: *„…art. 332 § 1 pkt 1, 2, i 4–6 …";*	art. 337 k.p.k. rozszerzony i otrzymuje nowe brzmienie: - § 1 rozszerzony, dodany § 1a, - § 2 zmieniony w treści: *„…mowa w § 1…"* na *„…mowa w § 1a…";* - dodaje się nowy § 4
6.	Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz		– art. 333 § 4 k.p.k. uchylony w związku z uchyleniem przez ustawę z dnia 20 lutego 2015 r. art. 52 k.k.;	

	niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2015 r. poz. 396); weszła w życie z dniem 1 lipca 2015 r.	———————	– art. 334 § 1–6 k.p.k. otrzymuje w treści nowe brzmienie jako art. 334 § 1–5 k.p.k. w związku z uchyleniem przez tę ustawę art. 52 k.k. i w poprzednim art. 334 § 1–6 zostaje uchylony § 5 co wpływa na to, że jego § 6 staje się w nowym § 5; – art. 335 § 1–3 k.p.k. otrzymuje w treści nowe brzmienie jako art. 335 § 1–4 k.p.k.	———————
7.	Ustawa z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2016 r. poz. 437 ze zm.)	– art. 332 § 1 pkt 1–6 k.p.k. obowiązujący otrzymuje nowe brzmienie (w pkt 5 skreśla wyrazy „*i trybu postępowania*", uchyla pkt 6); – art. 332 § 2 k.p.k. otrzymuje nowe brzmienie: „*Do aktu oskarżenia można dołączyć jego uzasadnienie…*" zmieniono na: „*Do aktu oskarżenia dołącza się jego uzasadnienie…*"; – dodano nowy § 3;	ustawodawca przywraca brzmienie art. 333 § 1 k.p.k. obowiązujące przed nowelizacją z 27 września 2013 r.; – art. 334 § 1–3 k.p.k. otrzymuje nowe brzmienie; – w art. 335 k.p.k.: po § 1 dodaje się § 1a; § 2 otrzymuje nowe brzmienie; po § 2 dodaje się § 2a; § 3 otrzymuje nowe brzmienie; – w art. 336 § 2 k.p.k. treść: *„ …art. 332 § 1 pkt 1, 2 i 4 – 6 …"* zmienia się jak przed nowelizacją z 27 września 2013 r. na: *„ …art. 332 § 1 pkt 1, 2, 4 i 5 …"* ;	– art. 337 k.p.k. otrzymuje nowe brzmienie: § 1 otrzymuje brzmienie przed nowelizacją z 27 września 2013 r.; uchyla się § 1a; § 2 otrzymuje brzmienie przed nowelizacją z 27 września 2013 r.; uchyla się § 4; – dodano art. 337a § 1 i 2 k. po art. 337 k.p.k.;
8.	Ustawa z dnia 23 marca 2017 r. o zmianie ustawy –	bez zmian	– do art. 333 k.p.k. dodano nowy § 5,	bez zmian

	Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2017 r. poz. 768)		który stanowi, iż prokurator może do aktu oskarżenia dołączyć wniosek o orzeczenie zwrotu uprawnionemu podmiotowi korzyści majątkowej bądź jej równowartości lub orzeczenie na rzecz Skarbu Państwa przepadku świadczenia bądź jego równowartości, przez podmiot zobowiązany nie będący sprawcą czynu zabronionego (art. 91a k.p.k.); – do art. 334 k.p.k. dodano nowy § 4, który w przypadku złożenia wniosku o którym mowa w art. 333 § 5 k.p.k. zobowiązuje prokuratora do zawiadomienia o tym i pouczenia podmiot zobowiązany i podmiot uprawniony.	
Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 r. poz. 1694)				

Źródło: Opracowanie własne sporządzone na podstawie zmieniających aktów prawnych zawartych w wykazie https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/search.xsp?status=A&kw=karne+postępowanie (link z dnia 26.10.2023 r.).

Nowelizacja Kodeksu postępowania karnego, która została wprowadzona ustawą z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw jest kolejną modyfikacją, która dotyczy przepisów procesowych. Założeniem ustawodawcy nowelizacja ta ma służyć zarówno przyspieszeniu postępowania karnego, a także likwidacji dotyczącej zbędnego formalizmu, wzmocnienia w granicach postępowania karnego pozycji pokrzywdzonego, dopasowania regulacji o charakterze procesowym do różnego rodzaju wyzwań, które wynikają z rozwoju technicznego, a także zabezpieczeniu w szerszym zakresie interesu społecznego. Nowelizacja ta w sposób istotny wprowadza również zmiany wykazujące się charakterem modelowym, które w sposób głęboki ingerują także w zasadę bezpośredniości, zasadę prawdy materialnej oraz zasadę inkwizycyjności procesu.[370]

Zgodnie z nowelizacją z 2019 r. art. 332 § 1 pkt 1 k.p.k. powinien zawierać:

„imię i nazwisko oskarżonego, inne dane o jego osobie, w tym numer telefonu, telefaksu i adres poczty elektronicznej lub informację o ich nieposiadaniu przez oskarżonego lub niemożności ich ustalenia, dane o zastosowaniu środka zapobiegawczego oraz zabezpieczenia majątkowego;”.[371] Natomiast zgodnie z nowelizacją z 2022 r. do art. 332 § 1 pkt 3 k.p.k. dodano „*art. 64a”*[372].

Zmieniona nowelizacją z 2019 r. treść art. 333 § 2 k.p.k. wprowadziła możliwość polegającą na ograniczeniu listy świadków, którzy są wzywani na rozprawę oraz złożenia wniosku w zakresie odczytania zeznań tych świadków, którzy zostali już przesłuchani, a przebywają za granicą bądź tych świadków, którzy mają stwierdzić okoliczności nie będące doniosłe w sprawie, gdy wymagane jest przesłuchanie tych świadków w sposób bezpośredni w trakcie rozprawy, a w szczególności takie informacje, w którym oskarżony w swoich wyjaśnieniach, które złożył nie zaprzeczył.

Koniecznym warunkiem jest, by zeznania były doniosłe w takim stopniu, by wymagane było przesłuchanie świadka bezpośrednio na rozprawie. Rozważanie to nie dotyczy osób, które są wskazane w treści art. 182 k.p.k. Jego treść w § 3 została uzupełniona dodatkowo o obowiązek podania numeru telefonów, a także telefaksów oraz adresów poczty elektronicznej osób, które są wskazane za wyjątkiem sytuacji, w których tych informacji ustalić nie można. Dodano również do wskazanego artykułu § 3a, który stanowi, iż do aktu

[370] J. Mierzwińska-Lorencka, *Kodeks postępowania karnego*..., op. cit., s. 13.
[371] Art. 332 § 1 pkt 1 zmieniony przez art. 1 pkt 40 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. (Dz.U. z 2019 r. poz. 1694) zmieniającej nin. ustawę z dniem 5 października 2019 r.
[372] Art. 332 § 1 pkt 3 zmieniony przez art. 9 pkt 16 ustawy z dnia 7 lipca 2022 r. (Dz.U. z 2022 r. poz. 2600) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 października 2023 r.

oskarżenia konieczne jest dołączenie listy tych pokrzywdzonych, którzy złożyli wniosek na podstawie art. 299a § 2 k.p.k.[373]

Nowelizacja z 2019 r. zmieniła treść art. 334 § 3 k.p.k. Wskazany artykuł zobowiązuje oskarżyciela publicznego do powiadomienia o złożeniu aktu oskarżenia zarówno oskarżonego, jak też pokrzywdzonego, który jest ujawniony oraz podmioty, które to złożyły zawiadomienie w zakresie popełnienia przestępstwa. Złożonemu powiadomieniu powinny również towarzyszyć informacje, obejmująca treść art. 343, 343a k.p.k. czyli możliwość rozpoznania wniosku w zakresie skazania bez konieczności przeprowadzania rozprawy oraz o treści art. 378a k.p.k. która obejmuje możliwość prowadzenia postępowania o charakterze dowodowym, która ma miejsce bez udziału oskarżonego czy obrońcy. Należy pouczyć pokrzywdzonego także o treści art. 49a k.p.k. i o prawie dotyczącym możliwości złożenia oświadczenia o występowaniu jako oskarżyciel posiłkowy. Wskazany przepis w konsekwencji dodania nowych regulacji, które są zawarte w treści art. 378a k.p.k. rozbudowany został o obowiązek polegający na odpowiednim pouczeniu dotyczącym możliwości prowadzenia dowodowego postępowania, które ma miejsce bez udziału obrońcy lub oskarżonego.[374]

Ustawa z 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw[375] w granicach swojej regulacji stanowi realizację postanowień dyrektywy wystosowanych przez Parlament Europejski i Rady 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności[376], jak również dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady UE 2016 343 z dnia 9 marca 2016 r. w sprawie wzmocnienia niektórych aspektów domniemania niewinności i prawa do obecności na rozprawie w postępowaniu karnym[377].[378]

[373] J. Mierzwińska-Lorencka, *Kodeks postępowania karnego*..., op. cit., s. 120–121.
[374] Ibidem, s. 123.
[375] (Dz.U. z 2019 r., poz. 1694).
[376] (Dz.Urz. UE L 294 z 6.11.2013, str. 1).
[377] (Dz.Urz. UE L 65 z 11.03.2016, str. 1).
[378] J. Mierzwińska-Lorencka, *Kodeks postępowania karnego*..., op. cit., s. 19.

Tab. 2.4. Akty prawne zmieniające akt oskarżenia i jego kontrolę wymogów formalnych od 2019 r. do 2024 r.

Lp.	Akt prawny	Wymogi formalne aktu oskarżenia		Kontrola wymogów formalnych aktu oskarżenia
		Treść aktu oskarżenia	Pozostałe elementy wymogów formalnych	
1.	Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 r. poz. 1694)	*Dział VII. „Postępowanie przygotowawcze", Rozdział 39. „Akt oskarżenia*" ustawa w obowiązującym art. 332 § 1 pkt 1 k.p.k. po słowach „*inne dane o jego osobie,"* dodała *„w tym numer telefonu, telefaksu i adres poczty elektronicznej lub informację o ich nieposiadaniu przez oskarżonego lub niemożności ich ustalenia,".*	*Dział VII. „Postępowanie przygotowawcze", Rozdział 39. „Akt oskarżenia*" ustawa w obowiązującym art. 333 k.p.k. wprowadziła następujące zmiany: – § 2 otrzymuje nowe brzmienie: *"Prokurator może wnieść o zaniechanie wezwania i odczytanie na rozprawie zeznań świadków, o których mowa w art. 350a."*; – w § 3 tegoż artykułu dodano zdanie drugie, iż: *"Należy również podać numery telefonów, telefaksów i adresy poczty elektronicznej osób wskazanych w zdaniu pierwszym, chyba że informacji tych nie można ustalić."*; – po § 3 dodano § 3a w brzmieniu: *"§ 3a. Do aktu oskarżenia dołącza się listę pokrzywdzonych, którzy złożyli wnioski na podstawie art. 299a § 2.";* ustawa w obowiązującym art. 334, po „*art. 343,*" dodano „*art. 343a*", a dalej	*Dział VIII. „Postępowanie przed sądem pierwszej instancji*", *Rozdział 40. „Wstępna kontrola oskarżenia"* obowiązujący art. 337a § 1 k.p.k. otrzymuje nowe brzmienie: *„Na wniosek pokrzywdzonego należy poinformować go o zarzutach oskarżenia i ich kwalifikacji prawnej.".*

			zamiast „*art. 343a*” wprowadza „*art. 378a*”.	
2.	Ustawa z dnia 20 kwietnia 2021 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2021 r. poz. 1023)	bez zmian	ustawa do obowiązującego art. 334 dodaje § 2a o następującym brzmieniu: „*Odpisy aktu oskarżenia, o których mowa w § 2 pkt 2, mogą być przesłane sądowi w postaci elektronicznej, z wyłączeniem odpisów przeznaczonych dla adresatów, którzy w dniu przesłania sądowi aktu oskarżenia są pozbawieni wolności lub których adresu poczty elektronicznej nie ustalono.*”.	bez zmian
3.	Ustawa z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2022 r. poz. 2600)	art. 332 w § 1 pkt 3 otrzymuje brzmienie: "*3) wskazanie, że czyn został popełniony w warunkach wymienionych w art. 64, art. 64a lub art. 65 Kodeksu karnego albo art. 37 § 1 Kodeksu karnego skarbowego;*".	bez zmian	bez zmian
Ustawa z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2022 r. poz. 2600)				

Źródło: Opracowanie własne sporządzone na podstawie zmieniających aktów prawnych zawartych w wykazie https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/search.xsp?status=A&kw=karne+postępowanie (link z dnia 25.10.2023 r.); https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20220002600 (link z dnia 25.10.2023 r.).

Po przeanalizowaniu aktualnego stanu prawnego, w tym całej historii zmian aktu oskarżenia, konieczne jest ukazanie zmian planowanych dotyczących aktu oskarżenia. Planowane zmiany są przewidziane w ustawie z dnia 18 listopada 2020 r. o doręczeniach elektronicznych[379].

[379] (Dz.U. z 2022 r. poz. 569 ze zm.).

Tab. 2.5. Akty prawne zmieniające akt oskarżenia i jego kontrolę wymogów formalnych (zmiany przyszłe).

Lp.	Akt prawny	Wymogi formalne aktu oskarżenia		Kontrola wymogów formalnych aktu oskarżenia
		Treść aktu oskarżenia	Pozostałe elementy wymogów formalnych	
1.	Ustawa z dnia 18 listopada 2020 r. o doręczeniach elektronicznych (Dz.U. z 2022 r. poz. 569 ze zm.) Art. 166. Ustawa wchodzi w życie z dniem 5 października 2021 r., z wyjątkiem: 1) Art. 145 i art. 146, które wchodzą w życie z dniem następującym po dniu ogłoszenia; 2) Art. 80, art. 115, art. 144 i art. 161, które wchodzą w życie po upływie 7 dni od dnia ogłoszenia; 3) Art. 96 pkt 18, art. 130, art. 134, art. 149 ust. 1 oraz art. 150, które wchodzą w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia; 4) Art. 38 ust. 6, art. 50, art. 52 ust. 5–7, art. 54 ust. 1–5 oraz art. 57 ust. 4, które	*Dział VII. „Postępowanie przygotowawcze", Rozdział 39. „Akt oskarżenia*" nazewnictwo bez zmian ustawa w obowiązującym art. 332 w § 1 po pkt 1 k.p.k. doda pkt 1a w brzmieniu: "1a) informację o złożonym przez oskarżonego oświadczeniu o wyrażeniu zgody na dokonywanie doręczeń na adres do doręczeń elektronicznych wraz z podaniem tego adresu albo o braku takiej zgody;"	*Dział VII. „Postępowanie przygotowawcze", Rozdział 39. „Akt oskarżenia*" nazewnictwo bez zmian ustawa w obowiązującym art. 334 w § 2 pkt 2 k.p.k. otrzyma brzmienie: "po jednej kopii tego aktu dla każdego oskarżonego, a w przypadku określonym w art. 335 § 2 także dla każdego pokrzywdzonego.".	*Dział VIII. „Postępowanie przed sądem pierwszej instancji*", *Rozdział 40. „Wstępna kontrola oskarżenia"* nazewnictwo bez zmian bez zmian

	wchodzą w życie po upływie 30 dni od dnia ogłoszenia; 5) Art. 9 ust. 1 pkt 1–8, art. 11 pkt 2, art. 16 ust. 1, art. 18 ust. 2, art. 28 pkt 2 lit. b i c, art. 31, art. 63, art. 83 oraz art. 141, które wchodzą w życie z dniem określonym w komunikacie wydanym na podstawie art. 155 ust. 10; 6) Art. 122, który wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2022 r., z wyjątkiem pkt 5, który wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2026 r.; 7) Art. 58 ust. 1 pkt 4, który wchodzi w życie z dniem 1 października 2022 r. 8) Art. 126 pkt 8, który wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2023 r.; 9) Art. 9 ust. 1 pkt 9, który wchodzi w życie z dniem 1 października 2026 r.; 10) Art. 82 pkt 2, w zakresie dodawanego			

	art. 100b, i art. 159, które wchodzą w życie z dniem 1 października 2028 r.; 11) Art. 82 pkt 1, 2, w zakresie dodawanego art. 100a, i pkt 3–21, art. 93, art. 96 pkt 1–17 i 19, art. 105 oraz art. 162, które wchodzą w życie z dniem 1 października 2029 r. **Wejście w życie:** 30 grudnia 2020 r., 5 października 2021 r., 23 grudnia 2020 r., 6 stycznia 2021 r., 22 stycznia 2021 r., 1 października 2022 r., 1 stycznia 2023 r., 1 stycznia 2026 r., 1 października 2026 r., 1 października 2028 r., 1 października 2029 r., data nieznana			
Ustawa z dnia 18 listopada 2020 r. o doręczeniach elektronicznych (Dz.U. z 2022 r. poz. 569 ze zm.)				

Źródło: Opracowanie własne sporządzone na podstawie zmieniających aktów prawnych zawartych w wykazie https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/search.xsp?status=A&kw=karne+post%C4%99powanie (link z dnia 02.11.2023 r.).

Można ogólnie stwierdzić, iż na przestrzeni prawie 100–u lat w zależności od panujących stosunków politycznych, gospodarczych i ekonomicznych zmianie ulegały przepisy prawne, które prezentują poniższe tabele w stosunku do analizowanych wybranych artykułów aktu oskarżenia obowiązujących w poszczególnych nowelach. Sprowadzają się one nie tylko do zmiany ich numeracji, ale i też treści artykułów poprzez usunięcie wyrazu (kilku wyrazów), zmiany treści częściowej lub całkowitej artykułów nadając im nowe brzmienie, uchylając obowiązujący artykuł bądź też wprowadzając zupełnie nowy[380]

Zmiany dotyczące aktu oskarżenia, które wprowadziła nowelizacja z dnia 11 marca 2016 r., z dnia 23 marca 2017 r., z dnia 19 lipca 2019 r., z dnia 20 kwietnia 2021 r. i z dnia 7 lipca 2022 r. w Kodeksie postępowania karnego zostały szczegółowo przedstawione w poniższych tabelach, a obecny stan prawny przybliżony jest w kolejnych rozdziałach.

[380] Szczegółowa analiza historii aktu oskarżenia w polskim postępowaniu karnym została dokonana w monografii pt. „*Ewolucja aktu oskarżenia w postępowaniu karnym" autorstwa* M. Budnik-Minierskiej, Łódź 2022.

Tab. 2.6. Ewolucja aktu oskarżenia i kontroli wymogów formalnych aktu oskarżenia od 1928 r. do 2024 r.

Lp.	Akt prawny	Zakończenie postępowania przygotowawczego	Wymogi formalne aktu oskarżenia.			Kontrola wymogów formalnych aktu oskarżenia.
			Treść aktu oskarżenia.	Pozostałe elementy wymogów formalnych.		
1.	Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 19 marca 1928 r. Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 1928 r. nr 33, poz. 313 ze zm.) oraz Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 1928 r. nr 33, poz. 314); weszły w życie z dniem 1 lipca 1928 r.	art. 277 § 1 i 2 k.p.k.	art. 279 a–e k.p.k.	art. 281 § 1, 2 k.p.k.	art. 282 k.p.k.; art. 283 k.p.k.	art. 284 § 1 i 2 k.p.k.
2.	Ustawa z dnia 21 stycznia 1932 r. zmieniająca niektóre przepisy postępowania karnego (Dz.U. z 1932 r. nr 10, poz. 60); weszła w życie z dniem 1 marca 1932 r.	zmiana redakcyjna art. 277 § 1 k.p.k. mocą art. 1 pkt 31 ustawy (liczbę „*274”* zastąpiono liczbą *„275*”); art. 277 § 2 k.p.k.	art. 279 a–e k.p.k.	art. 281 § 1, 2 k.p.k.	art. 282 k.p.k.; art. 283 k.p.k.	art. 284 § 1 i 2 k.p.k.
3.	Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 23 sierpnia 1932 r. zmieniające niektóre przepisy postępowania karnego (Dz.U. z 1932 r. nr 73, poz. 662);	art. 277 § 1 i 2 k.p.k.	art. 279 a–e k.p.k.	art. 281 § 1 i 2 k.p.k.;	art. 282 k.p.k.; skreśla się art. 283 k.p.k. mocą art. 1 pkt 31 rozporządzenia	art. 284 § 1 k.p.k.; zmiana redakcyjna art. 284 § 2 k.p.k. mocą art. 1 pkt 32 tego rozporządzenia (skreśla wyrazy *„posiłkowego i”)*

	weszło w życie z dniem 1 września 1932 r.					
4.	Obwieszczenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 30 września 1932 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu kodeksu postępowania karnego (Dz.U. z 1932 r. nr 83, poz. 725); ogłoszone z dniem 5 października 1932 r.	zmiana numeracji art. 280 § 1 i 2 k.p.k.	zmiana numeracji: art. 281 a–e k.p.k.	zmiana numeracji: art. 283 § 1 i 2 k.p.k.	zmiana numeracji: art. 282 k.p.k. na art. 284 k.p.k.	zmiana numeracji art. 285 § 1 i 2 k.p.k.
5.	Dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 21 listopada 1938 r. o usprawnieniu postępowania sądowego (Dz.U. z 1938 r. nr 89, poz. 609); wszedł w życie z dniem 28 listopada 1938 r.	art. 280 § 1 i 2 k.p.k.	art. 281 a–e k.p.k.	art. 283 § 1 k.p.k.; w art. 283 obowiązujący § 2 staje się § 3, jako nowy umieszcza się § 2 (zmieniony mocą art. 1 pkt 6) tego dekretu)	art. 284 k.p.k.	art. 285 § 1 i 2 k.p.k.
6.	Obwieszczenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 16 stycznia 1939 r. o ogłoszeniu jednolitego tekstu kodeksu postępowania karnego (Dz.U. z 1939 r. nr 8, poz. 44); ogłoszone z dniem 3 luty 1939 r.	art. 280 § 1 i 2 k.p.k.	art. 281 a–e k.p.k.	art. 283 § 1, 2 i 3 k.p.k.	art. 284 k.p.k.	art. 285 § 1 i 2 k.p.k.
7.	Ustawa z dnia 27 kwietnia 1949 r. o zmianie przepisów postępowania karnego	zmieniony w treści art. 280 § 1 i 2 k.p.k. przez art. 1 pkt 83)	art. 281 a–e k.p.k.	art. 283 § 1, 2 k.p.k.; art. 283 § 3 k.p.k. zmieniony w treści mocą art.1 pkt	art. 284 k.p.k. uchylony mocą art. 1 pkt 85) tej	art. 285 § 1 i 2 k.p.k.

	(Dz.U. z 1949 r. nr 32, poz. 238); weszła w życie z dniem 1 lipca 1949 r.	tej ustawy		84) tej ustawy : skreślono wyrazy *„lub dochodzenia*”	ustawy	
8.	Obwieszczenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 maja 1949 r. o ogłoszeniu jednolitego tekstu kodeksu postępowania karnego (Dz.U. z 1949 r. nr 33, poz. 243); ogłoszone z dniem 18 maja 1949 r.	zmiana numeracji art. 254 § 1 i 2 k.p.k.	zmiana numeracji art. 255 a–e k.p.k.	zmiana numeracji art. 257 § 1, 2 i 3 k.p.k.	____	zmiana numeracji art. 258 § 1 i 2 k.p.k.
9.	Ustawa z dnia 20 lipca 1950 r. o zmianie przepisów postępowania karnego (Dz.U. z 1950 r. nr 38, poz. 348) weszła w życie z dniem 1 października 1950 r.	art. 254 § 1 i 2 k.p.k.	art. 255 a–e k.p.k.	art. 257 § 1, 2 i 3 k.p.k.	____	art. 258 § 1 i 2 k.p.k.
10.	Obwieszczenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 2 września 1950 r. o ogłoszeniu jednolitego tekstu kodeksu postępowania karnego (Dz.U. z 1950 r. nr 40, poz. 364); ogłoszone z dniem 2 września 1950 r.	zmiana numeracji art. 246 § 1 i 2 k.p.k.	zmiana numeracji art. 247 a–e k.p.k.	zmiana numeracji art. 248 § 1, 2 i 3 k.p.k.	____	zmiana numeracji art. 249 § 1 i 2 k.p.k.
11.	Dekret z dnia 21 grudnia 1955 r. o zmianie przepisów postępowania karnego (Dz.U. z 1955 r. nr 46, poz. 309);	art. 246 § 1 i 2 k.p.k.	art. 247 a–e k.p.k.	art. 248 § 1, 2 i 3 k.p.k.	____	art. 249 § 1 i 2 k.p.k.

	wszedł w życie z dniem 1 marca 1956 r.					
12.	Ustawa z dnia 27 listopada 1961 r. o zmianie przepisów postępowania karnego (Dz.U. z 1961 r. nr 53, poz. 296); weszła w życie z dniem 1 stycznia 1962 r.	art. 246 § 1 i 2 k.p.k.	art. 247 a–e k.p.k.	art. 248 § 1, 2, 3 k.p.k. bez zmian; w art. 248 dodano nowy § 4 mocą art. 1 pkt 5) tej ustawy	____	art. 249 § 1 i 2 k.p.k.
13.	Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 1969 r. nr 13, poz. 96 ze zm.) oraz Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 1969 r. nr 13, poz. 97); weszła w życie z dniem 1 stycznia 1970 r.	zmiana numeracji art. 284 § 1 i 2 k.p.k. w Rozdziale 29 Przebieg postępowania przygotowawczego	zmiana numeracji art. 295 § 1 pkt 1–6 k.p.k.; dodano art. 295 § 2 k.p.k.	zmiana numeracji, układu treści art. 296 § 1 pkt 1–3 k.p.k.; art. 296 § 2 k.p.k.; dodano nowy art. 297 § 1 i 2 k.p.k.	____	zmiana numeracji art. 298 k.p.k.
14.	Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 1997 r. nr 89, poz. 555 ze zm.) oraz Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 1997 r. nr 89, poz. 556); weszła w życie z dniem 1 września 1998 r.	zmiana numeracji art. 331 § 1 i 2 k.p.k.	zmiana numeracji art. 332 § 1 pkt 1–6 k.p.k.; art. 332 § 2 k.p.k.	zmiana numeracji art. 333 § 1 pkt 1–2 k.p.k.; art. 333 § 2 k.p.k.; dodano nowy § 3 i 4.; art. 334 § 1 i 2 k.p.k.; dodano nowy art. 335 § 1 i 2 k.p.k. (dołączenie wniosku o skazanie do aktu oskarżenia za zgodą	____	zmiana numeracji art. 337 § 1 k.p.k.; dodano nowy art. 337 § 2 i 3 k.p.k.

				oskarżonego) oraz nowy art. 336 § 1–5 k.p.k. (wniosek o warunkowe umorzenie postępowania zamiast aktu oskarżenia)		
15.	Ustawa z dnia 10 września 1999 r. – Przepisy wprowadzające Kodeks karny skarbowy (Dz.U. z 1999 r. nr 83, poz. 931 ze zm.); weszła w życie z dniem 17 października 1999 r.	art. 331 § 1 i 2 k.p.k.	art. 332 § 1 pkt 1–6, § 2 k.p.k. z tym, że w rozdziale 2, art. 4 § 7 pkt 6) tej ustawy skreśla przecinek i dodaje do art. 332 § 1 w pkt 3 k.p.k. wyrazy *„albo w art. 37 § 1 pkt 4 Kodeksu karnego skarbowego”*	art. 333 § 1 pkt 1–2, § 2, 3 i 4 k.p.k.; art. 334 § 1 i 2 k.p.k.; art. 335 § 1 i 2 k.p.k.; zamiast aktu oskarżenia wniosek art. 336 § 1–5 k.p.k.	____	art. 337 § 1, 2 i 3 k.p.k.
16.	Ustawa z dnia 20 lipca 2000 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego oraz ustawy – Kodeks karny skarbowy (Dz.U. z 2000 r. nr 62, poz. 717 ze zm.); weszła w życie z dniem 1 września 2000 r.	art. 331 § 1 i 2 k.p.k.; art. 1 pkt 10) tej ustawy w art. 331 dodaje nowy § 3	art. 332 § 1 pkt 1–6, § 2 k.p.k.	art. 333 § 1 pkt 1–2, § 2, 3 i 4 k.p.k.; art. 334 § 1 i 2 k.p.k.; art. 335 § 1 i 2 k.p.k.; zamiast aktu oskarżenia wniosek art. 336 § 1–5 k.p.k.	____	art. 337 § 1, 2 i 3 k.p.k.

17.	Ustawa z dnia 10 stycznia 2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego, ustawy o świadku koronnym oraz ustawy o ochronie informacji niejawnych (Dz.U. z 2003 r. nr 17, poz. 155 ze zm.); weszła w życie z dniem 1 lipca 2003 r.	art. 1 pkt 136) tej ustawy nadaje nowe brzmienie art. 331 § 1–4 k.p.k.; dodany nowy § 2 przesuwa obowiązujący dotychczas w art. 331 § 2 i 3 na § 3 i 4	art. 332 § 1 pkt 1–6, § 2 k.p.k.; art. 1 pkt 137) tej ustawy do art. 332 k.p.k. dodaje nowy § 3	art. 333 § 1 pkt 1–2, § 2, 3 i 4 k.p.k.; art. 1 pkt 138) tej ustawy w art. 334 § 1 i 2 k.p.k. zmienia treść § 2.; art. 1 pkt 139) tej ustawy zmienia treść w art. 335 § 1 i 2 k.p.k. i dodaje nowy § 3; w art. 336 § 1–5 k.p.k. art. 1 pkt 140) tej ustawy nadaje § 4 nowe brzmienie	____	art. 337 § 1, 2 i 3 k.p.k.; z tym, że art. 1 pkt 141) tej ustawy powoduje zmianę redakcyjną w art. 337 § 1 k.p.k. wyrazy *„332 i 333*” zastępując wyrazami „*332, 333 lub 335”*
18.	Ustawa z dnia 5 listopada 2009 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Kodeks karny wykonawczy, ustawy – Kodeks karny skarbowy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2009 r. nr 206, poz. 1589 ze zm.); weszła w życie z dniem 8 czerwca 2010 r.	art. 331 § 1–4 k.p.k.	art. 332 § 1 pkt 1–6, § 2 i 3 k.p.k.	art. 333 § 1 pkt 1–2, § 2, 3 i 4 k.p.k.; art. 2 pkt 9) tej ustawy w art. 334 § 1 i 2 k.p.k. zmienia treść § 2.; art. 335 § 1, 2 i 3 k.p.k.; art. 336 § 1–5 k.p.k.	____	art. 337 § 1, 2 i 3 k.p.k.
19.	Ustawa z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks	art. 331 § 1–4 k.p.k.	art. 332 § 1 pkt 1, 3, 6 i § 2 k.p.k.	art. 333 § 1 k.p.k. otrzymuje nowe	____	w art. 337 k.p.k. mocą tej ustawy

	postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2013 r. poz. 1247 ze zm.); weszła w życie z dniem 1 lipca 2015 r.		otrzymuje nowe brzmienie mocą art. 1 pkt 102) tej ustawy; uchylono § 3	brzmienie mocą art. 1 pkt 103 lit. a) tej ustawy zaś § 4 mocą art.1 pkt 103 lit. b); art. 333 § 1 i 2 k.p.k. bez zmian; art. 334 § 1–6 k.p.k. otrzymuje nowe brzmienie mocą art. 1 pkt 104 tej ustawy; art. 335 § 1–3 k.p.k. otrzymuje nowe brzmienie mocą art. 1 pkt 104 tej ustawy; art. 336 § 2 k.p.k. mocą art. 1 pkt 105 tej ustawy otrzymuje nowe brzmienie		otrzymują nowe brzmienie: – § 1 przez art. 1 pkt 106 lit. a); – § 2 przez art. 1 pkt 106 lit. c); dodany: § 1a po § 1 przez art. 1 pkt 106 lit. b) – § 4 przez art. 1 pkt 106 lit. d); art. 337 § 3 k.p.k. bez zmian
20.	Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2015 r. poz. 396); weszła w życie z dniem 1 lipca 2015 r.	art. 331 § 1–4 k.p.k.	art. 332 § 1 pkt 1–6 k.p.k.; art. 332 § 2 k.p.k.	Art. 333 § 1, 2, 3 k.p.k. bez zmian; przez art. 12 pkt 1 lit u) tej ustawy art. 333 § 4 k.p.k. uchylony w związku z uchyleniem tą ustawą art. 52 k.k.; przez art. 12 pkt 1 lit u) tej ustawy art. 334 § 1–6	_____	art. 337 § 1, 1a k.p.k.; art. 337 § 2, 3, 4 k.p.k.

				k.p.k. otrzymuje w treści nowe brzmienie jako art. 334 § 1–5 k.p.k. w związku z uchyleniem tą ustawą art. 52 k.k., co wpłynęło w art. 334 § 1–6 na uchylenie § 5 i tym samym § 6 stał się nowym § 5; art. 335 § 1–3 k.p.k. otrzymuje w treści nowe brzmienie jako art. 335 § 1–4 k.p.k. przez art. 5 pkt 19 tej ustawy; art. 336 par 1–5 k.p.k. bez zmian		
21.	Ustawa z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2016 r. poz. 437 ze zm.); weszła w życie z dniem 15 kwietnia 2016 r.	art. 331 § 1–4 k.p.k.	w art. 332 § 1 pkt 1–6 k.p.k. mocą tej ustawy: – przez art. 1 pkt 66 lit. a) otrzymuje nowe brzmienie § 1 pkt 5 i uchyla się w § 1 pkt 6; – przez art. 1 pkt 66 lit. b) nowe	art. 333 § 1 k.p.k. otrzymuje nowe brzmienie przez art. 1 pkt 67 tej ustawy; art. 333 § 2, 3 k.p.k. bez zmian; art. 334 § 1–3 k.p.k. otrzymuje nowe brzmienie przez art. 1 pkt 68 tej ustawy;	____	art. 337 § 1 k.p.k. otrzymuje mocą tej ustawy: – nowe brzmienie przez art. 1 pkt 71 lit. a) zaś § 2 przez art. 1 pkt 71 lit. c); – uchyla się § 1a przez art. 1 pkt 71 lit. b) zaś § 4 uchyla przez art. 1 pkt 71 lit. d);

			brzmienie otrzymuje § 2; – przez art. 1 pkt 66 lit. c) dodano nowy § 3; art. 332 § 1 pkt 1–4 k.p.k. nie ulega zmianie	w art. 335 k.p.k. mocą tej ustawy po § 1 dodaje się § 1a przez art. 1 pkt 69 lit. a); § 2 otrzymuje nowe brzmienie przez art. 1 pkt 69 lit. b); po § 2 dodaje się § 2a przez art. 1 pkt 69 lit. c); § 3 otrzymuje nowe brzmienie przez art. 1 pkt 69 lit. d); w art. 336 § 2 k.p.k. otrzymuje nowe brzmienie przez art. 1 pkt 70 tej ustawy		– art. 337a § 1 i 2 k.p.k. dodaje się po art. 337 k.p.k. mocą art. 1 pkt 72 tej ustawy
22.	Ustawa z dnia 23 marca 2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2017 r. poz. 768); weszła w życie z dniem 27 kwietnia 2017 r.	art. 331 § 1–4 k.p.k.	art. 332 § 1 pkt 1–6 k.p.k.; art. 332 § 2 i 3 k.p.k.	w art. 333 § 1–4 k.p.k. mocą tej ustawy: – przez art. 6 pkt 10 dodano nowy § 5; w art. 334 § 1–3 k.p.k. mocą tej ustawy: – przez art. 6 pkt 11 dodano nowy § 4; art. 335 § 1–4 k.p.k.; art. 336 § 1–5 k.p.k.	———	art. 337 § 1–4 k.p.k.; art. 337a § 1–2 k.p.k.

23.	Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 r. poz. 1694) weszła w życie z dniem 5 października 2019 r. Uwagi: – art. 1 pkt 14 oraz 15 wchodzą w życie z dniem 5 grudnia 2019 r.; – art. 1 pkt 68 wchodzi w życie z dniem 5 września 2019 r.	art. 331 § 1–4 k.p.k.	art. 332 § 1 pkt 1 k.p.k. otrzymuje nowe brzmienie przez art. 1 pkt 40 tej ustawy; art. 332 § 1 pkt 2–6 k.p.k. bez zmian; art. 332 § 2 i 3 k.p.k.	w art. 333 § 1–3 k.p.k. mocą tej ustawy: – przez art. 1 pkt 41lit. a) § 2 otrzymuje nowe brzmienie; – przez art. 1 pkt 41lit. b) w § 3 dodaje się zdanie drugie; – przez art. 1 pkt 41lit. c) po § 3 dodaje się § 3a; art. 333 § 4, 5 k.p.k. bez zmian; w art. 334 § 3 k.p.k. zdanie pierwsze otrzymuje nowe brzmienie przez art. 1 pkt 42 tej ustawy; w art. 334 § 1, 2, 4 k.p.k. bez zmian; art. 335 § 1–4 k.p.k.; art. 336 § 1–5 k.p.k.	_____	art. 337 § 1–4 k.p.k.; art. 337a § 1 k.p.k. otrzymuje nowe brzmienie przez art. 1 pkt 43 tej ustawy; art. 337a § 2 k.p.k. . bez zmian
24.	Ustawa z dnia 20 kwietnia 2021 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw **(**Dz.U. z 2021 r. poz. 1023)	art. 331 § 1–4 k.p.k.	art. 332 § 1, 2 i 3 k.p.k.	art. 333 § 1–5 k.p.k.; po § 2 w art. 334 dodaje się § 2a przez art. 3 pkt 10 tej ustawy;	_____	art. 337 § 1–4 k.p.k.; art. 337a § 1–2 k.p.k.

	weszła w życie z dniem 22 czerwca 2021 r.			art. 334 § 1–4 k.p.k. bez zmian; art. 335 § 1–4 k.p.k.; art. 336 § 1–5 k.p.k.		
25.	Ustawa z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2022 r. poz. 2600)	art. 331 § 1–4 k.p.k.	art. 332 w § 1 pkt 3 k.p.k. otrzymuje nowe brzmienie przez art. 9. pkt 16 tej ustawy	art. 333 § 1–5 k.p.k.; art. 334 § 1–4 k.p.k. art. 335 § 1–4 k.p.k.; art. 336 § 1–5 k.p.k.	_____	art. 337 § 1–4 k.p.k.; art. 337a § 1–2 k.p.k.

Źródło: Opracowanie własne sporządzone na podstawie powyżej opracowanych tabel (Tab. 2.1.–2.4.).

Poniższa tab. 2.7. przedstawia akty prawne, które zmieniają analizowane przepisy aktu oskarżenia od 1928 r. do 2024 r.

Tab. 2.7. Akty prawne zmieniające analizowane przepisy od 1928 r. do 2024 r.

Artykuł k.p.k. z 1928 r.	Numer aktu prawnego (Lp.)	Zmiana formy	Zmieniający artykuł w akcie prawnym
Księga VI. *Postępowanie przygotowawcze*	13	Zmiana: Dział VII. *Postępowanie przygotowawcze*	_____
Rozdział IV. *Akt oskarżenia*	8	Zmiana redakcyjna: Rozdział II. *Akt oskarżenia*	_____
	11	Zmiana redakcyjna: Rozdział V. *Akt oskarżenia*	Art. 1 pkt 19)
	13	Zmiana redakcyjna: Rozdział 31. *Akt oskarżenia*	_____
	14	Zmiana redakcyjna: Rozdział 39. Akt oskarżenia	_____
Art. 277 § 1 i 2 k.p.k.	2	Zmiana redakcyjna treści – art. 277 § 1 k.p.k.	Art. 1 pkt 31
	4	Zmiana nr – art. 280 § 1 i 2	_____

	7	Zmiana redakcyjna art. 280 § 1 i 2	Art. 1 pkt 83)
	8	Zmiana nr – art. 254 § 1 i 2	_____
	10	Zmiana nr – art. 246 § 1 i 2	_____
	13	Zmiana: Dział VII. *Postępowanie przygotowawcze,* Rozdział 29. *Przebieg postępowania przygotowawczego*, zmiana nr – art. 284 § 1 i 2	_____
	14	Rozdział 39. *Akt oskarżenia*; zmiana art. 284 § 1 i 2 na art. 331 § 1 i 2	_____
	16	Dodano do art. 331 § 1 i 2 nowy § 3	Art. 1 pkt 10)
	17	Dodano do art. 331 § 1, 2, 3 nowy § 4	Art. 1 pkt 136)
Art. 279 a–e k.p.k.	4	Zmiana nr – art. 281 a–e	_____
	8	Zmiana nr – art. 255 a–e	_____
	10	Zmiana nr – art. 247 a–e	_____
	13	Zmiana nr – art. 295 § 1 pkt 1–6, dodano § 2	_____
	14	Zmiana nr – art. 332 § 1 pkt 1–6, § 2	_____
	15	Zmiana redakcyjna art. 332 § 1 pkt 3, dodano wymóg art. 37 § 1 pkt 4 k.k.s.	Rozdział 2, art. 4 § 7 pkt 6)
	17	Dodano do art. 332 § 1 pkt 1–6 i § 2 nowy § 3	Art. 1 pkt 137)
	19	Zmiana redakcyjna 332 § 1 pkt 1, 3 i 6 i § 2; uchyla się § 3	Art. 1 pkt 102)
	21	Art. 332 § 1 pkt 5 skreśla wymóg wskazania trybu postępowania i uchyla pkt 6; nowe brzmienie § 2; dodaje się nowy § 3	Art. 1 pkt 66 lit. a); Art. 1 pkt 66 lit. b); Art. 1 pkt 66 lit. c)
	23	art. 332 § 1 pkt 1 k.p.k. otrzymuje nowe brzmienie	Art. 1 pkt 40
	25	art. 332 w § 1 pkt 3 k.p.k. otrzymuje nowe brzmienie	Art. 9. pkt 16
Art. 281 § 1 i 2 k.p.k.	4	Zmiana nr – art. 283 § 1 i 2.	_____
	5	Do art. 283 dodaje nowy § 2, a § 2 dotychczasowy staje się § 3.	Art. 1 pkt 6)

	7	Zmiana redakcyjna art. 283 § 3	Art. 1 pkt 84)
	8	Zmiana nr – art. 257 § 1, 2 i 3	_____
	10	Zmiana nr – art. 248 § 1, 2 i 3	_____
	12	Do art. 248 § 1, 2, 3 dodaje nowy § 4	Art. 1 pkt 5)
	13	Zmiana redakcyjna i nr – z art. 248 – z § 1 i 2 utworzono art. 296 § 1 pkt 1–3 i § 2 k.p.k.; z art. 248 § 3 i 4 utworzono nowy nr art. 297 § 1 i 2	_____
	14	Zmiana nr i redakcyjna – art. 333 § 1 pkt 1–2, § 2; dodany nowy § 3 i 4; art. 334 § 1 i 2; dodano nowy art. 335 § 1 i 2 oraz art. 336 § 1–5	_____
	17	Zmiana redakcyjna art. 334 § 2; zmiana redakcyjna art. 335 § 1 i 2 oraz dodano § 3; zmiana redakcyjna art. 336 § 4	Art. 1 pkt 138); Art. 1 pkt 139); Art. 1 pkt 140);
	18	Zmiana redakcyjna art. 334 § 2	Art. 2 pkt 9)
	19	Zmiana redakcyjna art. 333 § 1 pkt 1–3 k.p.k.; zmiana redakcyjna art. 333 § 4 k.p.k.; nowe brzmienie art. 334 § 1 pkt 1–3 k.p.k.; art. 334 § 2–6 k.p.k.; nowe brzmienie art. 335 § 1–3; zmiana redakcyjna art. 336 § 2	Art. 1 pkt 103 lit a); Art. 1 pkt 103 lit b); Art. 1 pkt 104); Art. 1 pkt 104); Art. 1 pkt 105)
	20	Art. 333 § 1 otrzymuje nowe brzmienie; art. 333 § 4 k.p.k. uchylony; w związku z uchyleniem w art. 334 § 1–6 k.p.k. z noweli nr 19 jego § 5 powoduje, że § 6 staje się w nowym art. 334 § 1–5 w noweli 20 jego § 5; art. 335 § 1–3 k.p.k. otrzymuje w treści nowe brzmienie jako art. 335 § 1–4 k.p.k.	Art. 12 pkt 1 lit u); Art. 12 pkt 1 lit u); Art. 12 pkt 1 lit u); Art. 5 pkt 19)
	21	Art. 333 § 1 k.p.k. otrzymuje nowe brzmienie; art. 334 § 1–3 k.p.k. otrzymuje nowe brzmienie;	Art. 1 pkt 67); Art. 1 pkt 68);

		w art. 335 k.p.k. po § 1 dodaje się § 1a; § 2 otrzymuje nowe brzmienie; po § 2 dodaje się § 2a; § 3 otrzymuje nowe brzmienie; art. 336 § 2 k.p.k. otrzymuje nowe brzmienie	Art. 1 pkt 69 lit a); Art. 1 pkt 69 lit b); Art. 1 pkt 69 lit c); Art. 1 pkt 69 lit d); Art. 1 pkt 70)
	22	Do art. 333 § 1–4 dodaje nowy § 5; Do art. 334 § 1–3 dodaje nowy § 4	Art. 6 pkt 10; Art. 6 pkt 11
	23	Art. 333 § 2 k.p.k. otrzymuje nowe brzmienie; w art. 333 § 3 k.p.k. w § 3 dodaje się zdanie drugie; w art. 333 § 3 k.p.k. dodaje się § 3a; w art. 334 § 3 k.p.k. zdanie pierwsze otrzymuje nowe brzmienie	Art. 1 pkt 41lit. a); Art. 1 pkt 41lit. b); Art. 1 pkt 41lit. c); Art. 1 pkt 42
	24	Po § 2 w art. 334 dodaje się § 2a	Art. 3 pkt 10
Art. 282 k.p.k.	4	Zmiana nr – art. 284	_____
	7	Uchyla art. 284	Art. 1 pkt 85)
Art. 283	3	Skreśla się art. 283 k.p.k.	Art. 1 pkt 31
Księga VII. *Postępowanie przed sądem pierwszej instancji*	9	Skreśla się tytuł Działu I w Księdze VII	Art. 1 pkt 30)
Dział I. *Postępowanie przed sądem okręgowym*	7	Zmiana redakcyjna: Dział I. *Postępowanie przed sądem okręgowym i apelacyjnym*	Art. 1 pkt 86)
	13	Zmiana redakcyjna: Dział VIII. *Postępowanie przed sądem pierwszej instancji*	_____
Rozdział I. *Przygotowanie do rozprawy głównej*	13	Zmiana redakcyjna: Rozdział 32. *Przygotowanie do rozprawy głównej*	_____
	14	Zmiana redakcyjna: Rozdział 40. *Wstępna kontrola oskarżenia*	_____
Art. 284 § 1 i 2 k.p.k.	3	Zmiana redakcyjna art. 284 § 2 k.p.k.	Art. 1 pkt 32
	4	Zmiana nr – art. 285 § 1 i 2	_____

	8	Zmiana nr – art. 258 § 1 i 2	_____
	10	Zmiana nr – art. 249 § 1 i 2	_____
	13	Zmiana nr – art. 298	_____
	14	Zmiana nr – art. 337 § 1; dodany § 2 i 3	_____
	17	Zmiana redakcyjna art. 337 § 1	Art. 1 pkt 141)
	19	Nowe brzmienie art. 337 § 1; po § 1 dodaje się § 1a; nowe brzmienie art. 337 § 2; po § 3 dodaje się nowy § 4	Art. 1 pkt 106 lit a) Art. 1 pkt 106 lit b) Art. 1 pkt 106 lit c) Art. 1 pkt 106 lit d)
	21	W art. 337 k.p.k. mocą tej ustawy: – § 1 otrzymuje nowe brzmienie; – uchyla się § 1a; – § 2 otrzymuje nowe brzmienie; – uchyla się § 4; – art. 337a § 1 i 2 k.p.k. dodaje się po art. 337 k.p.k.	 Art. 1 pkt 71 lit. a); Art. 1 pkt 71 lit. b); Art. 1 pkt 71 lit. c); Art. 1 pkt 71 lit. d); Art. 1 pkt 72)
	23	Art. 337a § 1 k.p.k. otrzymuje nowe brzmienie	Art. 1 pkt 43

Źródło: Opracowanie własne na podstawie tab. 2.5.

Poniższa tab. 2.8. przedstawia przepisy dotyczące aktu oskarżenia oraz kontroli wymogów formalnych aktu oskarżenia występujące w k.p.k. w 1928 r., 1969 r., 1997 r. oraz w ustawach z dnia 11 marca 2016 r., 23 marca 2017 r. i z dnia 19 lipca 2019 r.

Tab. 2.8. Analizowane przepisy występujące w k.p.k. z 1928 r., k.p.k. z 1969 r., k.p.k. z 1997 r. oraz występujące w ustawach z dnia 11 marca 2016 r., z dnia 23 marca 2017 r. oraz z dnia 19 lipca 2019 r.

Kodeks postępowania karnego z 1928 r. (Dz.U. z 1928 r. nr 33, poz. 313 ze zm.); wszedł w życie z dniem 1 lipca 1928 r.; (nowela nr 1)	**Kodeks postępowania karnego z 1969 r. (Dz.U. z 1969 r. nr 13, poz. 96 ze zm.); wszedł w życie z dniem 1 stycznia 1970 r.; (nowela nr 13)**	**Kodeks postępowania karnego z 1997 r. (Dz.U. z 1997 r. nr 89, poz. 555 ze zm.); wszedł w życie z dniem 1 września 1998 r.; (nowela nr 14)**	**Ustawa z dnia 11 marca 2016 r. (Dz.U. z 2016 r. poz. 437 ze zm.); weszła w życie z dniem 15 kwietnia 2016 r.; (nowela nr 21)**	**Ustawa z dnia 23 marca 2017 r. (Dz.U. z 2017 r. poz. 768); weszła w życie z dniem 27 kwietnia 2017 r.; (nowela 22)**	**Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. (Dz.U. z 2019 poz. 1694) weszła w życie z dniem 5 października 2019 r. Uwagi: – art. 1 pkt 14 oraz 15 wszedł w życie z dniem 5 grudnia 2019 r.; – art. 1 pkt 68 wszedł w życie z dniem 5 września 2019 r. (nowela 23)**
_____	Dział VII. *Postępowanie przygotowawcze*, Rozdział 29. *Przebieg postępowania przygotowawczego* zmiana Art. 277 § 1 i 2 na Art. 284 § 1 i 2	_____	_____	_____	_____
Księga VI. *Postępowanie przygotowawcze*; Rozdział IV. *Akt oskarżenia*	Dział VII. *Postępowanie przygotowawcze*; Rozdział 31. *Akt oskarżenia*	Dział VII. *Postępowanie przygotowawcze*; Rozdział 39. *Akt oskarżenia*	Dział VII. *Postępowanie przygotowawcze*; Rozdział 39. *Akt oskarżenia*	Dział VII. *Postępowanie przygotowawcze*; Rozdział 39. *Akt oskarżenia*	Dział VII. *Postępowanie przygotowawcze*; Rozdział 39. *Akt oskarżenia*
Art. 277 § 1 i 2	_____	Zmiana art. 284 § 1 i 2 na art. 331 § 1 i 2	Art. 331 § 1–4	Art. 331 § 1–4	Art. 331 § 1–4
Art. 279 pkt a–e	Art. 295 § 1 pkt 1–6; § 2	Art. 332 § 1 pkt 1–6; § 2	Art. 332 § 1 pkt 1–6; § 2 i 3	Art. 332 § 1 pkt 1–6; § 2 i 3	Art. 332 § 1 pkt 1–6; § 2 i 3

Art. 281 § 1 i 2	Art. 296 § 1 pkt 1–3 i § 2	Art. 333 § 1 pkt 1–2 i § 2 i nowy § 3 i 4	Art. 333 § 1 pkt 1–2; art. 333 § 2 i 3	Art. 333 § 1–5	Art. 333 § 1–5, w § 3 dodaje się zdanie drugie; po § 3 dodaje się § 3a
	Art. 297 § 1 i 2	Art. 334 § 1 i 2	Art. 334 § 1 i 3; art. 334 § 2 pkt 1–2;	Art. 334 § 1–4	Art. 334 § 1–4
_____ _____	_____ _____	Dodano nowy: art. 335 § 1 i 2; art. 336 § 1–5	Art. 335 § 1, 1a k.p.k., art. 335 § 2, 2a k.p.k., art. 335 § 3 i 4 k.p.k.; art. 336 § 1–5	Art. 335 § 1–4 Art. 336 § 1–5	Art. 335 § 1–4 Art. 336 § 1–5
Art. 282	_____	_____	_____	_____	_____
Art. 283	_____	_____	_____	_____	_____
Księga VII. *Postępowanie przed sądem pierwszej instancji*; Dział I. *Postępowanie przed sądem okręgowym*; Rozdział I. *Przygotowanie do rozprawy głównej*	Dział VIII. *Postępowanie przed sądem pierwszej instancji*; Rozdział 32. *Przygotowanie do rozprawy głównej*	Dział VIII. *Postępowanie przed sądem pierwszej instancji*; Rozdział 40. *Wstępna kontrola oskarżenia*	Dział VIII. *Postępowanie przed sądem pierwszej instancji*; Rozdział 40. *Wstępna kontrola oskarżenia*	Dział VIII. *Postępowanie przed sądem pierwszej instancji*; Rozdział 40. *Wstępna kontrola oskarżenia*	Dział VIII. *Postępowanie przed sądem pierwszej instancji*; Rozdział 40. *Wstępna kontrola oskarżenia*
Art. 284 § 1 i 2	Art. 298 § 1 i 2	Art. 337 § 1; dodano § 2 i 3	Art. 337 § 1–4; po art. 337 dodano art. 337a § 1 i 2	Art. 337 § 1–4; art. 337a § 1 i 2	Art. 337 § 1–4; art. 337a § 1 i 2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie tab. 2.5.

3. Funkcje aktu oskarżenia

W polskim procesie karnym wyodrębnienie przeciwstawnych dwóch stron procesowych, które przed sądem w zasadzie mają takie same prawa[381] powoduje wykształcenie się tzw. funkcji procesowych. Jedną stroną w tym procesie jest oskarżyciel, występujący zarazem jako rzecznik interesu publicznego, drugą zaś przeciwstawną oskarżycielowi jest oskarżony, będący stroną bierną i atakowaną przez oskarżyciela. W celu określenia funkcji aktu oskarżenia (innych skarg oskarżycielskich) wydaje się koniecznym w ramach systemu tego postępowania wykazanie ich funkcjonowania oraz ustalenie wybranych dla tych funkcji zadań.[382]

Sformułowania dotyczące określenia pojęcia aktu oskarżenia powodują, że w stosunku do aktu oskarżenia (jak też każdej skargi) można wyróżnić następujące funkcje: 1) inicjującą; 2) obligującą (zobowiązanie w zakresie rozpoznania kwestii, które są jej przedmiotem – jako aspekt pozytywny, zakazuje wszczęcia w zakresie postępowania, które ma miejsce bez jej złożenia – jako aspekt negatywny, zakazuje przekroczenia granic zakreślonych przez skargę – jako aspekt negatywny[383]); 3) informacyjną i jedynie dla aktu oskarżenia 4) funkcję bilansującą, podsumowującą wyniki postępowania przygotowawczego. Występujący jako forma zastępcza aktu oskarżenia wniosek o warunkowe umorzenie postępowania (art. 336 § 1 k.p.k.) również spełniać musi wszystkie te funkcje.[384]

1) Funkcja inicjująca (zwana też inicjująco – programową bądź impulsu procesowego) stanowi impuls do wszczęcia postępowania jurysdykcyjnego powodując zawisłość prawną sporu.[385] Impulsem tym jest skarga złożona przez uprawnionego oskarżyciela bądź inny uprawniony podmiot (zgodnie z art. 14 § 1 k.p.k.). Podstawowa skarga, którą jest akt oskarżenia, warunkuje jurysdykcyjną fazę procesu i jest siłą napędzającą postępowanie karne toczące się przed sądem i jest też czynnikiem rozwijającym proces karny. Moment wniesienia skargi przerywa bieg terminu, który jest przewidziany w art. 331 § 1 i 3 k.p.k. Zatem funkcja inicjująca polega na tym, iż akt oskarżenia stanowi warunek *sine qua non* inicjowania postępowania jurysdykcyjnego. Brak skargi, według art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k. jest negatywną przesłanką procesową skutkującą, prawną niedopuszczalnością postępowania, ponieważ

[381] W. Daszkiewicz, *Oskarżyciel w polskim…,* op. cit., s. 168–169.
[382] E. Kruk, *Skarga oskarżycielska jako…*, op. cit., s. 71.
[383] K. Eichstaedt, *Postępowanie przygotowawcze*, [w:] *Meritum Postępowania karnego*, (red. D. Świecki), Warszawa 2019, s. 812.
[384] S. Waltoś, *Naczelne zasady procesu…*, op. cit., s. 87–88; M. Kurowski, *Zagadnienia ogólne i postępowanie przygotowawcze*, Kraków 2015 s. 84.
[385] G. Artymiak, Z. Sobolewski, *Postępowanie przygotowawcze*, [w:] *Proces karny. Część…*, (red. G. Artymiak, M. Rogalski), Warszawa 2012, s. 79.

postępowania nie wszczyna się, a już wszczęte umarza.[386] Ta funkcja powoduje, że zainicjowanie postępowania jurysdykcyjnego nie wymaga aktywności dodatkowej któregokolwiek organu sądowego, ponieważ sam akt oskarżenia powoduje, że postępowanie główne zostaje nim „zawiązanie".[387]

2) Funkcja obligująca (zwana też programową bądź programującą) – określa zakres przedmiotowo-podmiotowy postępowania sądowego. To oznacza, że sąd poza ramy skargi nie może wykroczyć, ponieważ akt oskarżenia obligatoryjnie wyznacza granice podmiotowe, jak też granice przedmiotowe rozpoznania przez sąd sprawy, która została przedstawiona w skardze wniesionej do sądu.

Funkcja ta, polegająca na obowiązku procesowym skargi, wyrażona jest w takiej oto postaci: – sąd pierwszej instancji jest w obowiązku rozpoznać wniesioną sprawę w granicach podmiotowych oraz w granicach przedmiotowych, które zostały wyznaczone przez oskarżyciela w skardze. Polega to na tym, że sąd I instancji w ramach swojego postępowania musi objąć wszystkie osoby, które zostały wskazane w skardze przez oskarżyciela. Realizuje więc granice podmiotowe postępowania. Natomiast w ramach granic przedmiotowych postępowania sąd musi objąć całość czynności, jakie zostały wskazane przez oskarżyciela w danej skardze.[388]

Zatem sąd zobowiązany jest rozpoznać sprawę w granicach podmiotowych aktu oskarżenia – określonych przez osobę oskarżonego oraz w granicach przedmiotowych aktu oskarżenia – zakreślonych przez oskarżyciela przez wskazanie czynu bądź czynów zarzucanych oskarżonemu. Sąd zatem związany jest wniesioną skargą i o tym nie może orzekać czego akt oskarżenia nie obejmuje ani ograniczać się do częściowego rozpoznania sprawy.[389]

S. Waltoś wskazuje na dwa aspekty tej funkcji:

a) aspekt pozytywny – zobowiązujący organ procesowy, do którego wniesiona została skarga, do wszczęcia oraz kontynuowania postępowania;

b) aspekt negatywny – są to obowiązki organu procesowego: obowiązek pierwszy – nie wolno inicjować postępowania dopóki skarga nie będzie wniesiona, co oznacza, że bez skargi uprawnionego oskarżyciela (podmiotu) nie ma postępowania, za wyjątkiem postępowania

[386] M. Jeznach, *Akt oskarżenia…*, op. cit., s. 95; S. Stachowiak, *Postępowanie przygotowawcze*, [w:] *Proces karny. Przebieg…*, (red. K. Marszał), Katowice 2008, s. 62–63.
[387] K. Marszał, *Prawo karne procesowe*, Warszawa 1988, s. 412; E. Kruk, *Skarga oskarżycielska jako…*, op. cit., s. 72.
[388] S. Stachowiak, *Postępowanie przygotowawcze*, [w:] *Proces karny. Przebieg…*, (red. K. Marszał), Katowice 2008, s. 63–64.
[389] G. Artymiak, Sobolewski Z., *Postępowanie przygotowawcze*, [w:] *Proces karny. Część…*, (red. G. Artymiak, M. Rogalski), Warszawa 2012, s. 79.

z urzędu, gdzie zbiega się obowiązek działania skutkiem skargi oraz obowiązek działania z urzędu (np. wniesionego podania dotyczącego założenia kasacji „nadzwyczajnej"); obowiązek drugi – organowi procesowemu nie wolno wychodzić poza ramy (granice) zakreślone skargą, tzn. rozpatrywać sprawy osoby innej niż oskarżony i czynu innego niż wymieniony w skardze.[390]

3) Funkcja informacyjna – polega na tym, iż skarga stanowi informację dla organu procesowego dotyczącą stanowiska stron i zapatrywaniu się stron na kwestię dotyczącą faktów oraz kwestię prawną, czyli na informowaniu organu procesowego oraz pozostałych stron o przedmiocie procesu, o zapatrywaniu stron odnośnie kwestii faktów i kwestii prawa. Sama skarga stanowi informację dla organu procesowego dotyczącą stanowiska stron i zawiera propozycję żądanego przez oskarżyciela rozstrzygnięcia sprawy.[391]

Analizując art. 334 k.p.k., dotyczący przesłania do sądu aktu oskarżenia można stwierdzić, iż skarga stanowi źródło informacji dotyczących przedmiotu postępowania dla oskarżyciela i jego obrońcy, a także dla innych stron, które biorą udział w procesie (nie wliczając oskarżyciela, który sporządził oraz wniósł daną skargę do sądu). Również dla osób, które uczestniczą jawnie w rozprawie, która toczy się przed sądem I instancji.

Zatem akt oskarżenia jest źródłem wszelkich informacji dotyczących przedmiotu procesu, do których zaliczamy:

- informacje skierowane dla oskarżonego poprzez zawiadomienie oskarżonego przez oskarżyciela publicznego o dokonaniu czynności procesowej w postaci przesłania do sądu sporządzonego aktu oskarżenia wraz z innymi wskazanymi w akcie oskarżenia materiałami postępowania przygotowawczego (art. 334 k.p.k.); poinformowanie oskarżonego o treści przepisów dotyczących art. 343 k.p.k. oraz art. 343a k.p.k.; to także doręczenie oskarżonemu odpisu prawidłowo sporządzonego pod względem formalnym aktu oskarżenia przez prezesa sądu albo referendarza sądowego (art. 338 § 1 i § 4 k.p.k.);
- informacje skierowane dla ujawnionego pokrzywdzonego, osobę bądź instytucję, która dokonała zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa przez zawiadomienie ich o fakcie przekazania do sądu aktu oskarżenia oraz o treści art. 343 i art. 343a k.p.k. (art. 334 § 2 k.p.k.). Względem stron informacje te stanowią źródło informacji o uzasadnieniu i treści zarzutów, jakie stawiane są oskarżonemu, co ma znaczenie dla efektywnej obrony w ramach procesu kontradyktoryjnego; oskarżyciel publiczny poucza pokrzywdzonego o treści art. 49a

[390] S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys…*, op. cit., s. 290; C. Kulesza, *Zasada skargowości*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. III cz. 1, Warszawa 2014, s. 609; M. Jeznach, *Akt oskarżenia…*, op. cit., s. 95.
[391] M. Jeznach, *Akt oskarżenia…*, op. cit., s. 95; S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys…*, op. cit., s. 290.

k.p.k.[392] i prawie do złożenia oświadczenia odnośnie jego działania, jako oskarżyciela posiłkowego (art. 334 § 3 k.p.k.);

- informacje skierowane do innych uczestników procesu, a także do uczestników jawnych rozprawy sądowej – to zwięzłe przedstawienie (odczytanie) przez oskarżyciela, a w razie jego nieobecności przez przewodniczącego zarzutów aktu oskarżenia (art. 385 § 1 i 1a k.p.k.). Zaś w przypadku wniesienia odpowiedzi na akt oskarżenia, o jej treści informuje przewodniczący rozprawy (art. 385 § 2 k.p.k.). Otwierające przewód sądowy odczytanie aktu oskarżenia informuje publiczność o przedmiocie procesu (w aspekcie zewnętrznym zasada jawności, zasada publiczności).

Zatem akt oskarżenia to źródło informacji dla oskarżonego, pokrzywdzonego, czy też osoby lub instytucji, która zawiadomiła o przestępstwie, dla pozostałych uczestników procesu, jak i też dla osób uczestniczących w jawnej rozprawie sądowej o przedmiocie procesu. Można też zauważyć, że funkcja ta ma związek z zasadą jawności, jak i również z zasadą kontradyktoryjności (M. Cieślak funkcję informacyjną łączy z zasadą jawności,[393] zaś S. Stachowiak z zasadą kontradyktoryjności i jawności).[394]

S. Waltoś funkcji informacyjnej aktu oskarżenia wyróżnia dwa aspekty:

a) funkcję informacji procesowej – która sprowadza się do informowania wszystkich uczestników procesu (w szczególności zaś oskarżonego) bądź dostarczania tylko sądowi wszelkich informacji;
b) funkcję informacji pozaprocesowej – dotyczącej zawiadomienia zakładu pracy, organizacji społecznej, instytucji o wniesieniu aktu oskarżenia do sądu, jeśli pracownik bądź ich członek oskarżony został o przestępstwo w związku z jego działalnością społeczną albo zawodową, bądź też popełnione przestępstwo nawet z jego działalnością niezwiązane uniemożliwiałoby dalszy jego udział w organizacji lub pracy; ten aspekt związany jest z podaniem aktu oskarżenia do publicznej wiadomości.[395]

4) Funkcja bilansująca – stosowana jest tylko do aktu oskarżenia. Stanowi zestawienie wyników i polega na podsumowywaniu postępowania przygotowawczego. Czynności te są podstawą do wniesienia sporządzonego aktu oskarżenia do sądu. W związku z tym akt oskarżenia powoduje zamknięcie i podsumowanie czynności, które miały miejsce

[392] Art. 49a zmieniony przez art. 9 pkt 5 ustawy z dnia 7 lipca 2022 r. (Dz.U. z 2022 r. poz. 2600) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 października 2023 r.
[393] M. Cieślak, *Polska procedura karna…*, op. cit., Warszawa 1984, s. 283.
[394] S. Stachowiak, *Prawo karne procesowe. Dynamika postępowania,* Bydgoszcz 2000, s. 69.
[395] S. Waltoś, *Akt oskarżenia procesie karnym*, Warszawa 1963, s. 13–16; E. Kruk, *Skarga oskarżycielska jako…*, op. cit., s. 73.

w postępowaniu przygotowawczym. Zatem akt oskarżenia dla tego postępowania jest bilansem wyników.[396] Sprowadza się ona do zobrazowania stanu wiedzy dla sądu, którą dysponuje oskarżyciel po przeprowadzeniu czynności postępowania przygotowawczego.[397] Gdy uzasadnienie jest dołączone do aktu oskarżenia (art. 332 § 2 k.p.k.) wówczas spełniony jest warunek funkcji bilansującej. W przypadku, gdy w akcie oskarżenia nie ma uzasadnienia założenie funkcji bilansującej nie jest spełnione i wówczas traktowanie sporządzonego aktu oskarżenia, jako bilansu postępowania przygotowawczego byłoby fikcją[398] (na co zezwala art. 332 § 3 k.p.k., gdy postępowanie przygotowawcze zakończone jest w formie dochodzenia).

Reasumując powyższe rozważania stwierdzić należy, iż prawidłowo sporządzony akt oskarżenia powinien spełniać następujące funkcje: funkcję inicjującą stanowiącą impuls poprzez wniesienie skargi uprawnionego oskarżyciela lub uprawnionego podmiotu do wszczęcia postępowania sądowego; funkcję obligującą poprzez określenie ram przedmiotowo-podmiotowych postępowania jurysdykcyjnego; funkcję informacyjną dla sądu i uczestników procesu oraz w przypadku, gdy zawiera uzasadnienie funkcję bilansującą, czyli podsumowującą postępowanie przygotowawcze, które poprzedza stadium rozpoznania oraz wyrokowania upraszczając przez to pracę sądowi.

Funkcja programowa razem z funkcją bilansującą, według J. Izydorczyka oddaje najlepiej interakcję, jaka zachodzi pomiędzy postępowaniem przygotowawczym a sądowym mając na uwadze przestępstwo rozumiane jako zdarzenie historyczne.[399] Ujęcie czynu w znaczeniu zdarzenia historycznego (naturalnego) należy się nim posłużyć w celu ustalenia tożsamości przedmiotowej czynu.[400] Według zaproponowanej przez K. Marszała klasyfikacji funkcja obligująca pokrywa się z funkcją programową, zaś według Z. Jankowskiego obok tej funkcji obligacji procesowej, funkcji informacji oraz funkcji impulsu procesowego. W odniesieniu do aktu oskarżenia mówić można o istnieniu jeszcze jednej funkcji, mianowicie „ograniczenia prawa do skargi". Polegać miałaby ta funkcja na wymuszeniu za pomocą treści i formy aktu oskarżenia narzuconej przez ustawę na oskarżycielu dokładniejszej analizy rozpatrywanego przypadku i towarzyszących mu okoliczności

[396] W. Lis, *Akt oskarżenia*, [w:] *Leksykon polskiej procedury…*, (red. M. Bartnik), Warszawa 2013, s. 12; S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys…*, op. cit., s. 290.
[397] J. Zagrodnik, *Model interakcji postępowania przygotowawczego oraz postępowania głównego w procesie karnym*, Warszawa 2013, s. 346.
[398] M. Kurowski, *Zagadnienia ogólne i…*, op. cit., s. 84.
[399] E. Kruk, *Skarga oskarżycielska jako…*, op. cit., s. 72.
[400] S. Śliwiński, *Polski proces karny przed sądem powszechnym. Zasady ogólne*, Warszawa 1963, s. 400–401.

(w przypadku, gdyby akt oskarżenia ten sam był skargą mniej rozbudowaną byłoby to trudniejsze do osiągnięcia).[401]

Regulacje prawne obejmujące publiczną skargę zasadniczą mają wpływ zarówno w obszar praw, jak i wolności obywatelskich danej osoby.[402] Jako, że akt oskarżenia to najważniejsza skarga, za autorką E. Kruk, wyróżnić można jeszcze jedną funkcję aktu oskarżenia, mianowicie jego funkcję gwarancyjną, która powiązana jest z funkcją obligatoryjną i programową. Funkcja ta gwarantuje oskarżonemu, że bez jego zgody (art. 398 § 1 k.p.k.) nieobjęty tym aktem oskarżenia żaden czyn przez sąd nie zostanie rozpoznany. Natomiast oskarżycielowi gwarantuje rozpoznanie sprawy w wyznaczonych granicach tym aktem (o ile nie wystąpią przesłanki procesowe negatywne). Funkcja gwarancyjna aktu oskarżenia wyraża się też tym, iż pochodzi skarga ta od oskarżyciela, który występuje na równych prawach z oskarżonym przed sądem, mogącym w ten sposób rozstrzygać proces w sposób bezstronny. Zwiększenie znaczenia tej funkcji nastąpiło mocą noweli wydanej 11 marca 2016 r., kiedy to przywrócono pierwotne brzmienie treści art. 297 § 1 pkt 5 k.p.k. sprzed dnia 1 lipca 2015 r., kiedy to dla sądu na etapie postępowania przygotowawczego należało zebrać, zabezpieczyć i w niezbędnym zakresie utrwalić dowody wskazujące na popełnienie przestępstwa.[403] Sama treść art. 297 § 1 pkt 5 k.p.k. wskazuje, że celem postępowania przygotowawczego jest zebranie, zabezpieczenie i utrwalenie dowodów w niezbędnym w danej sprawie zakresie, które będą stanowić uzasadnienie do stwierdzenia zasadności złożenia aktu oskarżenia do sądu czy to do innego zakończenia postępowania, jak też przedstawienia wniosku w zakresie dopuszczenia przedmiotowych dowodów i w konsekwencji ich przeprowadzenie przed sądem.[404] Gwarantem prawdy obiektywnej są przede wszystkim przepisy wskazujące sposób przeprowadzania dowodów oraz środki, które zabezpieczają ich prawdziwość.[405]

---

[401] Z. Jankowski, *Postępowanie karne przed sądem pierwszej instancji w sensie prakseologicznym*, Warszawa 1986, s. 125; E. Kruk, *Skarga oskarżycielska jako…*, op. cit., s. 78.

[402] M. Jeż-Ludwichowska, *Publiczny akt oskarżenia w świetle nowelizacji procedury karnej z dnia 27 września 2013 r.,* [w:] *Wokół gwarancji współczesnego procesu karnego. Księga Jubileuszowa Profesora Piotra Kruszyńskiego,* (red. M. Rogacka-Rrzewnicka, H. Gajewska-Kraczkowska, B.T. Bieńkowska), Warszawa 2015, s. 184.

[403] E. Kruk, *Skarga oskarżycielska jako…*, op. cit., s. 78–79.

[404] R.A. Stefański, *Zakres postępowania dowodowego w postępowaniu przygotowawczym w kontekście proponowanych zmian modelu rozprawy głównej,* [w:] *Postępowanie dowodowe w świetle nowelizacji Kodeksu Postępowania Karnego*, (red. A. Lach), Toruń 2014, s. 48; A. Nowakowska, *Śledztwo świetle nowelizacji Kodeksu Postępowania Karnego z dnia 27 września 2013 r.*, [w:] *Nowe karne prawo dowodowe*, (red. T. Gardocka, D Jagiełło.), Warszawa 2015, s. 68.

[405] M. Cieślak, *Zagadnienia dowodowe w procesie karnym*, t. I, Warszawa 1955, s. 8.

4. Cele aktu oskarżenia

Celem aktu oskarżenia (skargi) jest zainicjowanie postępowania oraz określenie granic podmiotowych i granic przedmiotowych postępowania przed sądem I instancji. Oznacza to też, że celem aktu oskarżenia jest zamknięcie postępowania przygotowawczego i wszczęcie postępowania jurysdykcyjnego oraz realizacja woli ścigania oskarżonego i jego ukarania.

Skarga powinna w szczególności regulować granice podmiotowe i przedmiotowe procesu. Rygory o charakterze formalnym wskazane w art. 332 § 1 k.p.k. powinny ustalać te granice oraz określać właściwość rzeczową sądu. Z nich mają wypływać uprawnienia po stronie oskarżyciela do oskarżenia w danej sprawie. Jeżeli naruszenie reguł formalnych prowadzi w konsekwencji do naruszenia możliwości dokonania powyższych ustaleń, to może skutkować stwierdzeniem, że brak jest skargi uprawnionego oskarżyciela.[406]

Pierwszym ważnym celem aktu oskarżenia jest zainicjowanie postępowania, dlatego niezbędna w tym celu jest zwięzła analiza postępowania przygotowawczego oraz przedstawienie krótkiego zarysu kwestii dotyczącej nieprokuratorskich oskarżycieli publicznych.

W literaturze podnosi się znaczenie postępowania przygotowawczego,[407] przy czym podkreślić należy, że postępowanie to stanowi pierwszy etap działalności o charakterze poznawczym w postępowaniu karnym.[408] Proces karny, a w szczególności postępowanie o charakterze dowodowym, ma na celu doprowadzenie do ustalenia stanu faktycznego, dąży do ujawnienia prawdy materialnej, jak też ustaleń rzeczywistych.[409] Zatem celem postępowania przygotowawczego stanowiącego pierwszy etap procesu karnego, jest zarówno przygotowanie, jak też zebranie materiału dowodowego niezbędnego do przeprowadzenia postępowania jurysdykcyjnego i ma ono miejsce w zakresie spraw, które są ścigane w ramach oskarżenia publicznego.[410] Problemy dowodowe stanowią jeden z najważniejszych i najbardziej skomplikowanych zagadnień w procesie karnym.[411]

---

[406] T. Grzegorczyk, *Kodeks postępowania karnego oraz ustawa o świadku koronnym. Komentarz*, Warszawa 2008, s. 745; Wyrok SN z dnia 4 października 2013 r., III KK 158/13, teza 2, OSNKW 2014, nr 3, poz. 19.; Wyrok SN z dnia 4 kwietnia 2006 r., III KK 306/05, OSNKW 2006/7–8/69; Postanowienie SN z dnia 13 listopada 2003 r., WK 19/03, teza 1, OSNwSK 2003/1/2413.

[407] S. Cora, *Zwrot sprawy do uzupełnienia postępowania przygotowawczego w polskim procesie karnym*, Warszawa 1987, s. 12.

[408] T. Chrustowski, F. Prusak, *Postępowanie przygotowawcze*, *Część I, Podstawowe założenia teoretyczne*, Warszawa: ASW, 1979 (Warsz.: ASW ZSP), s. 159.

[409] E. Gruza, *Ocena wiarygodności zeznań świadków w procesie karnym. Problematyka kryminalistyczna*, Kraków 2003, s. 429.

[410] M. Jasińska, *Źródła informacji o…,* op. ci., s. 13.

[411] R. Broniecka, *Dowód prywatny w procesie karnym – uwagi natury ogólnej*, [w:] *Pozaprocesowe pozyskiwanie dowodów i ich wykorzystywanie w procesie karnym*, (red. P. Hofmański, P. Czarnecki, D. Szumiło-Kulczycka), Warszawa 2015, s. 175.

Po wyczerpaniu zgromadzonych źródeł dowodowych bądź pojawieniu się określonych stanów prawnych konieczne jest podjęcie decyzji odnośnie dalszego toku postępowania. W związku z tym zakończenie postępowania przygotowawczego przybrać może następujące formy: sporządzenie i wniesienie aktu oskarżenia do sądu (art. 331 § 1 k.p.k.); umorzenie absorpcyjne (art. 11 k.p.k.); umorzenie śledztwa (art. 322 k.p.k.); bezwarunkowe umorzenie dochodzenia i wpisanie sprawy do rejestru przestępstw (art. 325f § 1 k.p.k., tzw. umorzenie rejestrowe); formę wniosku prokuratora złożonego do sądu dotyczącego umorzenia postępowania ze względu na niepoczytalność sprawcy przestępstwa i o zastosowanie środków zabezpieczających (art. 324 § 1 k.p.k.); formę wniosku złożonego do sądu dotyczącego warunkowego umorzenia postępowania na posiedzeniu sądu (art. 336 § 1 k.p.k. i art. 325i § 3 k.p.k.); zamiast aktu oskarżenia wniesienie samoistnego wniosku do sądu o skazanie bez przeprowadzenia rozprawy (art. 335 § 1 i § 1a k.p.k.) albo wniesienie aktu oskarżenia do sądu wraz z wnioskiem o skazanie bez przeprowadzenia rozprawy (art. 335 § 2 i § 2a k.p.k.).[412]

Tab. 2.9. Sprawy przesłane do sądu po zakończeniu postępowania przygotowawczego w 2016 r.

Obszary Prokuratur regionalnych	Ogółem zakończono (bez odmów wszczęcia)	Przesłano sądowi								
		Razem	z aktem oskarżenia			z wnioskiem				
			razem	w tym z wnioskiem z art.		z art. 335 § 1 k.p.k.	o warunkowe umorzenie	o umorzenie z art. 324 k.p.k.	o rozpoznanie sprawy w postępowaniu przyspieszonym	o ukaranie do właściwego sądu wojskowego
				335 § 2 k.p.k.	156 § 1 kks					
	w liczbach bezwzględnych									
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
OGÓŁEM w tym:	**715 105**	**282 934**	**171 436**	**36 200**	**186**	**92 145**	**17 629**	**1 429**	**252**	**43**
Prokuratura Krajowa	351	215	176	55	–	36	3	–	–	–
Prokuratury regionalne– razem	1 121	157	118	34	–	36	2	1	–	–

***Źródło:* Opracowanie na podstawie Tab. 2.2.1.(1). *w Sprawozdaniu Prokuratora Generalnego z rocznej działalności – dane statystyczne Prokuratury Krajowej*[413] s. 1.**

[412] S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys …,* op. cit., s. 513–528; Nowelizacja z dnia 1 lipca 2015 r. do 15 kwietnia 2016 r. wprowadziła również zakończenie postępowania przygotowawczego przez umorzenie dochodzenia lub śledztwa na podstawie art. 59a k.k. poprzez złożenie wniosku do sądu o umorzenie restytucyjne, które przewidziane zostało w art. 59a k.k. (M. Hauchszulz, Z. Małecki, *Czynności związane z zakończeniem postępowania przygotowawczego*, *Zmiany w procedurze karnej*, marzec 2015 (kwartalnik), s. 135); Sz. Goliński, *Decyzję prokuratora i odwołanie od nich*, [w:] *Jestem pokrzywdzony przestępstwem i co dalej? Informator dla pokrzywdzonego*, (red. T. Sroka), Kraków 2008, s. 48.

[413] Tab. 2.2.1.(1). *Sprawy zakończone w postępowaniu przygotowawczym – sprawy przesłane do sądu w 2016 r.,* [w:] *Sprawozdanie Prokuratora Generalnego z rocznej działalności – dane statystyczne Prokuratury Krajowej*, s. 1; https://www.gov.pl/web/prokuratura-krajowa/sprawozdania-statystyczne-za-2017-r?fbclid=IwAR1Oe1hu5Fl-aOFLUs6eAO8XS1LbGWskdhBAj9gI686BK0VMVtrrbuVMDj8 (link z dnia 1.11.2023 r.).

Analizując dane z 2016 r. (istotne dane ze względu na nowelizację k.p.k. z 2015 r.) z tab. 2.9. należy zauważyć, iż na 715 105 ogółem zakończonych spraw w postępowaniu przygotowawczym do sądu przesłano razem 282 934 sprawy. Na 171 436 spraw wniesionych do sądu z aktem oskarżenia było 135 050 spraw wniesionych samym aktem oskarżenia, zaś z aktem oskarżenia i dołączonym do niego wnioskiem z art. 335 § 2 k.p.k. było 36 200 spraw, a z dołączonym wnioskiem z art. 156 § 1 k.k.s. było 186 spraw. Natomiast spraw przekazanych do sądu z wnioskiem z art. 335 § 1 k.p.k. było 92 145 spraw, z wnioskiem o warunkowe umorzenie – 17 629 spraw, z wnioskiem o umorzenie z art. 324 k.p.k. – 1 429 spraw, z wnioskiem o rozpoznanie sprawy w postępowaniu przyspieszonym – 252 sprawy i z wnioskiem o ukaranie do właściwego sądu wojskowego – 43 sprawy. Należy więc zauważyć, iż najwięcej spraw wniesionych do sądu było aktem oskarżenia (135 050 spraw), następnie z wnioskiem z art. 335 § 1 k.p.k. (92 145 spraw), z aktem oskarżenia i dołączonym do niego wnioskiem z art. 335 § 2 k.p.k. (36 200 spraw), z wnioskiem o warunkowe umorzenie (17 629 spraw), z wnioskiem o umorzenie z zgodnie z treścią art. 324 k.p.k. (1 429 spraw), z wnioskiem o rozpoznanie sprawy w postępowaniu przyspieszonym (252 sprawy), z dołączonym do aktu oskarżenia wnioskiem z art. 156 § 1 k.k.s. (186 spraw) i najmniej z wnioskiem o ukaranie do właściwego sądu wojskowego (tylko 43 sprawy).

Sporządzenie publicznego aktu oskarżenia przez oskarżyciela publicznego (jako formy pisemnej skargi), jak też jego zatwierdzenie (art. 331 § 1 k.p.k.) należą do czynności procesowych prokuratora wymagających wiedzy prawniczej w zakresie prawa karnego procesowego i materialnego oraz umiejętności oceny zebranego w postępowaniu materiału dowodowego. Prokurator oceniając dowody, wstępnie uwzględnia wiarygodność i dopuszczalność źródeł dowodu, które można wykorzystać na rozprawie sądowej, tzn. rozstrzyga, czy do sądu do wniesienia aktu oskarżenia istnieją „wystarczające podstawy" (zwłaszcza, że Kodeks szczegółowo nie określa terminu „podstaw do wniesienia aktu oskarżenia" i kiedy je można uznać za „wystarczające" (art. 322 § 1 k.p.k.; art. 326 § 1 k.p.k.).[414]

Na podstawie art. 331 § 1 k.p.k. do sposobów zakończenia postępowania przygotowawczego zaliczamy: 1) skierowanie aktu oskarżenia do sądu, które ma miejsce po jego sporządzeniu przez prokuratora lub sporządzonego w dochodzeniu przez Policję jego zatwierdzeniu przez prokuratora; 2) wydanie przez prokuratora postanowienia w zakresie umorzenia albo 3) skierowanie do sądu wniosku w zakresie warunkowego umorzenia

[414] R. Kmiecik*, Akt oskarżenia jako pisemna forma skargi oskarżyciela publicznego*, Prok. i Pr. 2010, nr 1–2, s. 114.

postępowania. W niektórych przypadkach czasowa przerwa dotycząca biegu postępowania przygotowawczego stanowi jego zawieszenie.

Dodatkowo trzeba zaznaczyć, że sposoby zakończenia postępowania przygotowawczego należy uzupełnić w zakresie możliwości skierowania do sądu wniosku wystosowanego przez prokuratora w zakresie umorzenia postępowania przygotowawczego z powodu niepoczytalności danego sprawcy, zastosowania środków zabezpieczających, a także umorzenie postępowania w zakresie trybu rejestrowego, który jest zawarty w artykule 325f k.p.k. Ustawodawca również przedstawił możliwość powrotu do już zamkniętego postępowania przygotowawczego, co ma miejsce przez wydanie decyzji w zakresie uzupełnienia śledztwa czy uzupełnienia dochodzenia. [415]

Należy podkreślić, że istnieje różnica w zakresie terminów „wydanie" i „sporządzenie" postanowienia. Dla „wydania" niezbędne jest wypełnienie szeregu następujących czynności o charakterze procesowym wskazanym w treści art. 313 § 1 k.p.k., które są konieczne, by czynności procesowe były skuteczne. Tym samym, by postanowienie w zakresie przedstawienia zarzutów było uznane za wydane, inaczej by było prawnie skuteczne, konieczne jest kumulatywne dopełnienie następujących warunków: sporządzenie tego postanowienia, ogłoszenie w trybie niezwłocznym oraz przesłuchanie podejrzanego.[416] Postanowienie o przedstawieniu zarzutów zawierać powinno: wskazanie podejrzanego, określenie zarzucanego mu czynu przestępnego oraz jego kwalifikację prawną (art. 313 § 2 k.p.k.).

W postępowaniu zwyczajnym postępowanie przygotowawcze przybrać może formę śledztwa lub formę dochodzenia. W Dziale VII. „*Postępowanie przygotowawcze*" (art. 297–336 k.p.k.) zamknięcie postępowania przygotowawczego, które prowadzono w formie śledztwa unormowane zostały w Rozdziale 36. „*Zamknięcie śledztwa*". Jego przepisy stanowią pewien model, zgodnie z którym czynności na tym etapie postępowania należy realizować. Odpowiednio stosowane są one również do dochodzenia, gdy regulacje Rozdziału 36a. „*Dochodzenie*" nie stanowią inaczej.[417] Podkreślić należy, że już od momentu

[415] M. Kurowski, *Art. 331 k.p.k., teza 2,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
[416] E. Kruk, *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 5 marca 2014 r., sygn. IV KK 341/13*, Ius Novum 1/2016, s. 174; Wyrok SN z dnia 24 września 2020 r., II DSI 38/20, LEX nr 3067437; Wyrok SA we Wrocławiu z dnia 12 maja 2016 r., II AKa 105/16, LEX nr 2052577; Wyrok SN z dnia 5 marca 2014 r., IV KK 341/13, LEX nr 1444341, teza 1.
[417] M. Hauchszulc, Z. Małecki, *Czynności związane z zakończeniem…*, op. cit., s. 122.

powierzenia konkretnemu organowi prowadzenia takiego postępowania uzależniona jest jego forma.[418]

Niekiedy występuje sytuacja, w której organ ścigania po uzyskaniu informacji o popełnieniu przestępstwa nie jest władny wystosować decyzję w zakresie wszczęcia bądź odmowie wszczęcia dochodzenia lub śledztwa. Jednakże nie wyklucza alternatywy popełnienia przestępstwa. Konieczne jest wówczas dokonanie jeszcze wyjaśnień w zakresie tego, czy uzasadnione jest, że podejrzany dopuścił się przestępstwa art. 307 § 1 k.p.k.), jak też to, czy nie występują przeszkody o charakterze prawnym, które uniemożliwiają ściganie danej osoby (art. 307 § 2 k.p.k.). Wówczas możliwe jest przeprowadzenie postępowania sprawdzającego przez organy ścigania w postaci czynności o charakterze sprawdzającym, których celem jest uzupełnienie danych wskazanych w treści zawiadomienia, czy sprawdzeniu znanych faktów zawartych w zawiadomieniu.[419] Należy podkreślić, iż podejrzanym jest osoba względem, której wydano postanowienie odnośnie przedstawienia zarzutów, jak też osoba przesłuchiwana, jako podejrzany przed wydaniem takiego postanowienia.[420]

Dla organów, które ścigają czyny zabronione szczególnie istotne są wypowiedzi prawdziwe, które ukazują obiektywny stan rzeczy. Jednakże ze względu na niedoskonałość ludzkiej percepcji oraz pamięci, pozyskanie takiego rodzaju wypowiedzi bywa niemożliwe. Z powyższego względu konieczne jest zadbanie, by na podstawie przesłuchania pozyskać jak największą liczbę informacji przekazanych w sposób szczery, czyli zgodnie z posiadaną wiedzą osób podlegających przesłuchaniu. By uzyskać taki cel niezbędne jest odpowiednie kierowanie przesłuchaniem, czyli w sposób racjonalny oraz adekwatny należy wykorzystywać metody przesłuchania (w tym ich prawidłowe dobranie).[421]

Informacje dotyczące popełnienia przestępstwa mogą mieć źródło zewnętrzne, jak i wewnętrzne, które mogą przybrać charakter procesowy bądź pozaprocesowy. Do źródeł zewnętrznych zaliczamy:

a) zawiadomienie pochodzące od osób fizycznych – czyli zawiadomienie pochodzące od osób prywatnych; osób, które zostały pokrzywdzone czy świadków danego zdarzenia;

---

[418] D. Kaczorkiewicz, *Forma postępowania przygotowawczego w świetle zmian Kodeksu postępowania karnego z 2013 r.,* [w:] *Reforma prawa karnego*, (red. I. Sepioło-Jankowska), Warszawa 2014, s. 449.
[419] J. Błachut, *Zasady związane z wszczęciem procesu karnego a zjawisko przestępczości*, [w:] *Zasady procesu karnego wobec wyzwań współczesności. Księga ku czci Profesora Stanisława Waltosia*, (red. J. Czapska i in.), Warszawa 2000, s. 468.
[420] A. Marek, *Postępowanie przygotowawcze*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Orzecznictwo i piśmiennictwo*, (red. Daszkiewicz W.), Warszawa 1974, s. 141.
[421] J. Dzida, *Nieinstrumentalne techniki wykrywania nieszczerości*, Pok. i Pr. 2017, nr 6, s. 146.

b) zawiadomienie pochodzące od instytucji państwowej, jak też instytucji samorządowej, czy też społecznej, np.: instytucje, przedsiębiorstwa, spółki;
c) samooskarżenie;
d) anonimy;
e) informacje medialne, np.: artykuły prasowe, telewizyjne, radiowe.

Do źródeł wewnętrznych np. ustaleń czy spostrzeżeń własnych zaliczamy:

a) czynności o charakterze operacyjno-rozpoznawczym;
b) czynności o charakterze dochodzeniowo-śledczym;
c) czynności o charakterze prewencyjnym;
d) analiza dotycząca materiałów archiwalnych;
e) kontrole resortowe.[422]

W granicach polskiego procesu karnego nie jest możliwe, by czynności procesowe były przeprowadzane przez osoby prywatne, ponieważ powyższe uprawnienie posiadają tylko organy procesowe.[423] Informacje w zakresie popełnienia przestępstwa dochodzą do organów postępowania karnego za pomocą różnych dróg. Do jednej z takich dróg za pomocą, których organy ścigania pozyskują informacje zaliczamy osobowe źródła dowodowe: pokrzywdzonego, świadków, oskarżonego, biegłych, a także specjalistów posiadających wiadomości, które dostarczają powyższym organom postępowania odpowiednią wiedzę.[424]

Należy zauważyć, iż podstawowym źródłem informacji w zakresie popełnienia przestępstwa jest pokrzywdzony, który to przekazuje informację do właściwych władz, iż została na nim dokonana szkoda. Jest on bezsprzecznie najbardziej zainteresowany zarówno odnalezieniem, ujęciem, jak też wymierzeniem kary temu, kto dopuścił się czynu zabronionego i na tej podstawie przedmiotowe zawiadomienia są jednymi z najliczniejszych.[425]

Wezwanie na rozprawę biegłego jest ściśle powiązane z okolicznościami o charakterze przedmiotowym, czyli w zakresie istnienia bądź nieistnienia konieczności posiadania wiadomości specjalistycznych. Rozpatrujący daną sprawę organ procesowy jest zobowiązany

---

[422] J. Curyło, *Przyjęcie informacji o przestępstwie. Postępowanie sprawdzające. Odmowa wszczęcia postępowania. Wszczęcie postępowania przygotowawczego*, Piła 2011, s. 6.
[423] J. Skorupka, *Warunki legalności i granice prywatnego gromadzenia dowodów dla celów procesu karnego*, [w:] *Pozaprocesowe pozyskiwanie dowodów i ich wykorzystywanie w procesie karnym*, (red. P. Hofmański, P. Czarnecki, D. Szumiło-Kulczycka), Warszawa 2015, s. 359.
[424] M. Brzezińska, *Małoletni jako osobowe źródło dowodowe*, [w:] *Postępowanie dowodowe w świetle nowelizacji Kodeksu postępowania karnego,* (red. A. Lach), Toruń 2014, s. 93.
[425] M. Brzezińska, *Relacja organów państwa na anonimowe zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa*, [w:] *Obywatel – państwo – społeczność międzynarodowa, Citizen – state – international community*, (red. D. Wacinkiewicz, E. Cała-Wacinkiewicz, K. Flaga-Gieruszyńska), Warszawa 2014, s. 359.

do oceny czy w obrębie toczącej się sprawy pojawiają się zagadnienia, które wymagają wiadomości specjalnych, czy sąd jest sam władny rozpatrzyć daną sprawę bez udziału biegłego.[426] Biegłego nie należy kwalifikować, jako „samoistny byt procesowy", ale jak „narzędzie", którym posługuje się organ procesowy, którego działanie ma na celu pełne poznanie materiału dowodowego.[427] Biegły jest zobowiązany prawidłowo wykonywać swój zawód,[428] co oznacza, że musi wykazać się wiadomościami specjalnymi zarówno teoretycznymi, jak i praktycznymi. Pojmowany jest jako rzeczoznawca w tej dziedzinie, co w większości przypadków jest poświadczone stosownym dokumentem.[429] Za wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 15 kwietnia 1976 r. do takich jego wiadomości specjalnych zaliczamy te, które nie są dostępne w sposób powszechny. Jest to wiedza, której nie posiadają ze względu na wykształcenie prawnik ani nie wynika ona z życiowego doświadczenia przeciętnego człowieka.[430] Wszystko, co nie mieści się w kwalifikacji wiadomości specjalnych nie powinno podlegać opinii biegłego. Tak więc do powyższych wiadomości nie należy zaliczać wiadomości powszechnie dostępnych dorosłemu człowiekowi, który wykazuje się odpowiednim doświadczeniem życiowym, zasobem wiedzy ogólnej, jak i wykształceniem.[431] Dlatego też wymiar sprawiedliwości w coraz szerszym zakresie wykorzystuje opinię biegłych psychologów, co ma miejsce na poszczególnych etapach postępowania.[432]

Za wszczęcie postępowania karnego w fazie *in persona* uznaje się każdą czynność, która stanowi uprawnienie przynależne organowi odnoszące się do ścigania konkretnej osoby na podstawie przesłanek wskazujących na przestępstwo, a nie na przedstawieniu zarzutów[433] (na uwagę zasługuje fakt, że w granicach aktu oskarżenia może być formułowany więcej niż jeden zarzut[434]). Podkreślić należy, że czynnościami procesowymi w doktrynie nazywane są

---

[426] G. Kopczyński, *Przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego a realizacja prawa do rozpoznania sprawy w rozsądnym terminie w świetle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka,* [w:] *Ochrona prawna pokrzywdzonego,* (red. T. Kaczmarek, M. Filipowska-Tuthill, J. Żylińska), Wrocław 2017, s. 598.
[427] T. Widła, *Glosa do wyroku TK z dnia 12 czerwca 2008 r., K 50/05*, Pal. 7–8/2008, s. 297.
[428] Wyrok Wojewódzkiego SA w Warszawie z dnia 12 lutego 2009 r., VI SA/Wa 730/08, LEX nr 546178; http://www.orzeczenia-nsa.pl/wyrok/vi-sa-wa-730-08,biegli_sadowi_i_tlumacze_przysiegli_uprawnienia_do_wykonywania_zawodu,abd05.html (link z dnia 21.05.2019 r.).
[429] Wyrok TK z dnia 12 czerwca 2008 r., K 50/05, OTK-A 2008/5/79**,** Dz.U.2008/107/687, LEX nr 387889.
[430] Wyrok SN z dnia 15 kwietnia 1976 r., II KR 48/76, OSNKW 1976, nr 10–11, poz. 133.
[431] I. Wrześniewska-Wal, *Prywatna opinia biegłego lekarza w postępowaniu karnym. Analiza obecnie obowiązujących i projektowanych przepisów*, [w:] *Szkice o nowym modelu procesu karnego*, (red. T. Gardocka, M. Jakubik), Warszawa 2014, s. 128.
[432] T. Jaśkiewicz-Obydzińska, E. Wach, *Psycholog w niespecyficznej roli. Odtwarzanie sylwetki samobójcy*, Na Wokandzie 3(17)2013, s. 28.
[433] A. Marek, *Postępowanie przygotowawcze*, [w:] *Kodeks postępowania karnego…*, (red. W. Daszkiewicz), Warszawa 1974, s. 140.
[434] A. Murzynowski, *Dyskusja*, [w:] *Pozaprocesowe pozyskiwanie dowodów i ich wykorzystywanie w procesie karnym*, (red. P. Hofmański, P. Czarnecki, D. Szumiło-Kulczycka), Warszawa 2015, s. 57.

te uczestnika procesu zachowania, z którymi łączy prawo określone skutki procesowe, i które ze względu na charakter zachowania uczestnika procesu podzielić można na czynności pozytywne (np. sporządzenie aktu oskarżenia oraz jego wniesienie do sądu) i negatywne.[435]

Czynności procesowe mające miejsce w ramach postępowania przygotowawczego wpływają w dużej mierze na rezultat procesu karnego.[436] Celem podejmowanych w postępowaniu przygotowawczym przez organy procesowe czynności procesowych jest takie przygotowanie sprawy, aby w stadium jurysdykcyjnym postępowania karnego było można rozstrzygnąć kwestię przedmiotu danego procesu karnego, która byłaby zgodna z zasadami prawdy materialnej, jak i zasadą trafnej reakcji karnej. Czynności procesowe przeprowadzone przez prokuratora, Policję lub inne uprawnione organy muszą odpowiadać określonym warunkom prawnym, by były skuteczne, tzn., by wywoływały przewidziane przez prawo skutki. W postępowaniu tym szczególne znaczenie ma wymóg, by konkretna czynność śledcza bądź dochodzeniowa dokonywana była przez przedmiotowo właściwy organ postępowania przygotowawczego. Oznacza to, że warunkiem podmiotowym tego organu jest posiadanie ogólnej kompetencji do dokonywania czynności procesowej. A więc czynność procesowa jest prawidłowa podmiotowo, gdy podejmowana jest przez uprawniony organ do jej dokonania. Czynności procesowe podmiotowo nieprawidłowe nie pociągają tak negatywnych konsekwencji, jak w przypadku naruszenia przepisów dotyczących orzekania sądów (orzeczenie ulega uchyleniu).[437]

Mając na uwadze zakończenie postępowania przygotowawczego, to śledztwo mocą art. 310 k.p.k. ukończone powinno być w ciągu 3 miesięcy. W wypadkach uzasadnionych okres ten może być przedłużony przez nadzorującego śledztwo prokuratora bądź prokuratora bezpośrednio przełożonego względem prokuratora prowadzącego śledztwo na czas dalszy, jednak nie dłuższy niż rok. Zaś w wypadkach szczególnie uzasadnionych właściwy prokurator nadrzędny względem prokuratora nadzorującego bądź prowadzącego śledztwo może na czas dalszy oznaczony przedłużyć okres śledztwa.

Dochodzenie mocą art. 325i § 1 k.p.k. ukończone powinno być w ciągu 2 miesięcy. Jednakże ten okres może prokurator przedłużyć do 3 miesięcy, a w szczególnie uzasadnionych wypadkach na czas dalszy oznaczony.

---

[435] M. Cieślak, *Polska procedura karna…*, op. cit., Warszawa 1984, s. 49.
[436] Ł. Chojniak, *Postępowanie przygotowawcze w założeniach reformy procesu karnego – uwagi krytyczne*, [w:] *Kontradyktoryjność w polskim procesie karnym*, (red. P. Wiliński), Warszawa 2013, s. 281.
[437] K. Woźniewski, *Przebieg postępowania przygotowawczego*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego. Postępowanie przygotowawcze*, (red. P. Hofmański), t. X, Warszawa 2016, s. 872–873.

Po zamknięciu śledztwa bądź też dochodzenia prokurator bądź inny organ posiadający uprawnienia do przeprowadzenia postępowania przygotowawczego podejmuje decyzję dotyczącą merytorycznego zakończenia tego etapu postępowania bądź w ogóle zakończenia postępowania. Ma to miejsce, gdy zebrane dowody stanowią podstawę do przyjęcia, że podejrzany popełnił zarzucany mu czyn. Wówczas funkcjonariusz organu uprawnionego do przeprowadzenia postępowania przygotowawczego bądź prokurator po dokonaniu oceny materiału dowodowego, przekonuje się co do zasadności wystosowanego oskarżenia oraz o konieczności skazania podejrzanego. Decyzją taką może być m. in. akt oskarżenia, który stanowi finalną decyzję w postępowaniu przygotowawczym, na co wskazuje art. 332 § 1 pkt 2 i 4 k.p.k. oraz § 2 tegoż artykułu dotyczący wymogów formalnych aktu oskarżenia.[438]

Działalność organów postępowania przygotowawczego przedstawiają poniższe tabele. Wybór dat do analizy nie jest przypadkowy albowiem jest on związany z nowelizacjami przepisów. Okresy, które zostały poddany analizie są szczególnie istotne ze względu na nowelizacje k.p.k., które weszły w życie w 2015 r. i w 2016 r., tym samym niezbędne było przedstawienie danych, które dotyczą tego okresu. Dzięki temu została przedstawiona sytuacja obejmująca omawiane zagadnienia w tamtym okresie, co umożliwi odniesienie się do przedstawionych tez w pracy doktorskiej.

Tab. 2.10. Działalność prokuratury w 2016 r.

Wyszczególnienie	Sprawy do załatwienia		Załatwiono
	ogółem	wpłynęło w 2016 r.	
	w tys.		
Ogółem	1 111,8	1 022,6	995,8
Prokuratura Krajowa	0,7	0,7	0,4
Prokuratury rejonowe:	1 059,2	983,1	959, 0
w tym sprawy karne (dochodzeniowo-śledcze)	948,7	886,3	863,9
Prokuratury okręgowe:	47,2	35,4	33,7
w tym sprawy karne (nadzorowane),	4,1	2,5	2,6
w tym sprawy karne (dochodzeniowo-śledcze)	17,3	13,3	12,2
Prokuratury regionalne:	4,6	3,4	2,7
w tym sprawy karne (nadzorowane),	0,8	0,5	0,4
w tym sprawy karne (dochodzeniowo-śledcze)	2,1	1,5	1,2

Źródło: Opracowanie na podstawie Tab. 4(45). ***Działalność Prokuratury w 2016 r.*** **[w:]** ***Mały Rocznik Statystyczny Polski 2017 r.*****, Główny Urząd Statystyczny, Rok LX, Warszawa, s. 81.** [439]

[438] E. Samborski, *Zarys metodyki pracy sędziego w sprawach karnych*, Warszawa 2011, s. 120.
[439] Tab. 4(45). Działalność Prokuratury w 2016 r. [w:] *Mały Rocznik Statystyczny Polski 2017 r.*, Główny Urząd Statystyczny, Rok LX Warszawa, s. 81.

Z tab. 2.10. wynika, iż spraw do załatwienia w prokuraturach w 2016 r. było ogółem 1 111,8 tys., a zostało załatwionych 995,8 tys. Najmniej spraw miała ogółem Prokuratura Krajowa, do której wpłynęło 0,7 tys. spraw, a załatwionych zostało 0,4 tys. Najwięcej zaś spraw miały prokuratury rejonowe – bo 1 059,2 tys. i zostało ich załatwionych 959,0 tys., gdzie na 948,7 tys. spraw dochodzeniowo–śledczych załatwionych zostało 863,9 tys. spraw. W prokuraturach okręgowych wśród ogólnej liczby spraw 47,2 tys., załatwionych zostało 33,7 tys. spraw, gdzie na 17,3 tys. spraw dochodzeniowo-śledczych załatwionych zostało 12,2 tys. Sprawy karne nadzorowane ogółem stanowiły 4,1 tys., a załatwionych zostało ich 2,6 tys. Spraw do załatwienia w prokuraturach regionalnych było stosunkowo mało, bo ogólna ich liczba wynosiła 4,6 tys. W tym spraw karnych dochodzeniowo-śledczych było 2,1 tys., a spraw karnych nadzorowanych 0,8 tys. Załatwionych spraw było 2,7 tys. w tym spraw karnych dochodzeniowo-śledczych 1,2 tys., a spraw karnych nadzorowanych 0,4 tys.

Tab. 2.11. Działalność prokuratury w 2017 r.

Wyszczególnienie	Sprawy do załatwienia		Załatwiono
	ogółem	wpłynęło w 2017 r.	
	w tys.		
Ogółem	1 245,2	1 129,2	1 095,2
Prokuratura Krajowa	1,0	0,7	0,6
Prokuratury rejonowe:	1 188,2	1 088,0	1 057,0
w tym sprawy karne (dochodzeniowo-śledcze)	1 063,3	978,5	952,9
Prokuratury okręgowe:	50,6	37,1	35,0
w tym sprawy karne (nadzorowane),	4,4	3,0	2,4
w tym sprawy karne (dochodzeniowo-śledcze)	17,2	12,1	11,6
Prokuratury regionalne:	5,4	3,5	2,6
w tym sprawy karne (nadzorowane),	0,8	0,4	0,2
w tym sprawy karne (dochodzeniowo-śledcze)	1,9	1,0	1,0

Źródło: Opracowanie na podstawie Tab. 4 (43). ***Działalność Prokuratury w 2017 r.*** **[w:]** ***Mały Rocznik Statystyczny Polski 2018 r.*****, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2018, s. 80.**

Z tab. 2.11. wynika, iż spraw do załatwienia w prokuraturach w 2017 r. było ogółem 1 245,2 tys., a zostało załatwionych 1 095,2 tys. Najmniej spraw miała Prokuratura Krajowa, bo tylko 1,0 tys. spraw, a załatwionych zostało 0,6 tys. Najwięcej zaś spraw miały prokuratury rejonowe, bo 1 188,2 tys. Zostało ich załatwionych 1 057,0 tys., gdzie na 1 063,3 tys. spraw dochodzeniowo-śledczych załatwionych zostało 952,9 tys. spraw. W prokuraturach okręgowych wśród ogólnej liczby spraw 50,6 tys., załatwionych zostało 35,0 tys., gdzie na 17,2 tys. spraw dochodzeniowo-śledczych załatwionych zostało 11,6 tys. spraw. Sprawy karne nadzorowane stanowiły 4,4 tys., a załatwionych zostało ich 2,4 tys. Spraw do załatwienia w prokuraturach regionalnych było stosunkowo mało, bo ogólna ich liczba

wynosiła 5,4 tys., w tym spraw karnych dochodzeniowo-śledczych było 1,9 tys. spraw, a karnych nadzorowanych 0,8 tys. Załatwionych spraw było 2,6 tys. w tym spraw karnych dochodzeniowo-śledczych 1,0 tys., a spraw karnych nadzorowanych 0,2 tys.

Porównując dane (lata istotne ze względu na zmianę przepisów Kodeksu karnego i Kodeksu postępowania karnego) tab. 2.10. i tab. 2.11. można stwierdzić, iż spraw do załatwienia w prokuraturach w 2017 r. było ogółem więcej o 133,4 tys. i też spraw załatwionych zostało więcej o 99,4 tys. Również Prokuratura Krajowa w 2017 r. miała więcej spraw do załatwienia o 0,3 tys. i załatwionych zostało więcej ich o 0,2 tys. Prokuratury rejonowe miały więcej spraw o 129 tys. i więcej o 98 tys. spraw też było załatwionych (w tym więcej było o 114,6 tys. ogółem do załatwienia spraw dochodzeniowo-śledczych, których zostało o 89 tys. spraw więcej załatwionych). W prokuraturach okręgowych w 2017 r. było ogółem spraw więcej o 3,4 tys. i załatwionych zostało o 1,3 tys. spraw więcej (przy czym spraw dochodzeniowo-śledczych załatwionych w 2016 r. zostało więcej o 0,6 tys., a spraw karnych nadzorowanych również więcej, ale o 0,2 tys.). Spraw do załatwienia w prokuraturach regionalnych w 2017 r. było ogólnie więcej o 0,8 tys., w tym spraw karnych dochodzeniowo-śledczych było mniej o 0,2 tys., a spraw karnych nadzorowanych tyle samo co w roku 2016 r. Jednakże załatwionych spraw było mniej o 0,1 tys. (w tym spraw karnych dochodzeniowo-śledczych i nadzorowanych było mniej o 0,2 tys.).

Tab. 2.12. Działalność prokuratury w 2021 r.

Wyszczególnienie	Sprawy do załatwienia		Załatwiono
	ogółem	wpłynęło w 2021 r.	
	w tys.		
Ogółem	1 428,6	1 260,2	1 259,3
Prokuratura Krajowa	1,4	0,8	0,7
Prokuratury rejonowe:	1 368,7	1 222,5	1 222,0
w tym sprawy karne (dochodzeniowo-śledcze)	1 215,2	1 099,6	1 099,9
Prokuratury okręgowe:	52,8	34,6	33,7
w tym sprawy karne (nadzorowane),	5,6	2,9	3,0
w tym sprawy karne (dochodzeniowo-śledcze)	16,2	10,2	10,0
Prokuratury regionalne:	5,8	2,4	2,9
w tym sprawy karne (nadzorowane),	1,0	0,2	0,3
w tym sprawy karne (dochodzeniowo-śledcze)	2,0	0,9	1,2

Źródło: Opracowanie na podstawie Tab. 4(43). *Działalność Prokuratury w 2021 r.* [w:] *Mały Rocznik Statystyczny Polski 2022 r*., Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2022, s. 82.[440]

[440] Tab. 4(43). Działalność Prokuratury w 2021 r. [w:] *Mały Rocznik Statystyczny Polski 2022 r*., Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2022, s. 82.

Z tab. 2.12. wynika, iż spraw do załatwienia w prokuraturach w 2021 r. było ogółem 1 428,6 tys., a zostało załatwionych 1 259,3 tys. Najmniej spraw miała ogółem Prokuratura Krajowa, do której wpłynęło 1,4 tys. spraw, a załatwionych zostało 0,7 tys. Najwięcej zaś spraw miały prokuratury rejonowe, bo 1 368,7 tys. i zostało ich załatwionych 1 222,0 tys., gdzie na 1 215,2 tys. spraw dochodzeniowo-śledczych załatwionych zostało 1 099,9 tys. W prokuraturach okręgowych wśród ogólnej liczby spraw 52,8 tys., załatwionych zostało 33,7 tys. spraw, gdzie na 16,2 tys. spraw dochodzeniowo-śledczych załatwiono 10,0 tys. spraw. Sprawy karne nadzorowane ogółem stanowiły 5,6 tys., a załatwionych zostało 3,0 tys. Spraw do załatwienia w prokuraturach regionalnych było stosunkowo mało, bo ogólna ich liczba wynosiła 5,8 tys., w tym spraw karnych dochodzeniowo-śledczych było 2,0 tys., a spraw karnych nadzorowanych 1,0 tys. Załatwionych spraw było 2,9 tys. w tym spraw karnych dochodzeniowo-śledczych 1,2 tys., a spraw karnych nadzorowanych 0,3 tys.

Porównując dane tab. 2.11. i tab. 2.12. można stwierdzić, iż spraw do załatwienia w prokuraturach w 2021 r. było ogółem więcej o 183,4 tys. i też spraw załatwionych zostało więcej o 164,1 tys. Również Prokuratura Krajowa w 2021 r. miała więcej spraw do załatwienia o 0,4 tys. i załatwionych zostało ich więcej o 0,1 tys. Prokuratury rejonowe miały więcej spraw o 180,5 tys. i więcej o 165 tys. spraw też było załatwionych (w tym więcej było o 151,9 tys. ogółem do załatwienia spraw dochodzeniowo-śledczych, których zostało o 147 tys. spraw więcej załatwionych). W prokuraturach okręgowych 2021 r. było ogółem spraw więcej o 2,2 tys., a załatwionych zostało o 1,3 tys. spraw mniej niż w 2017 r. (przy czym spraw dochodzeniowo-śledczych było w 2021 r. mniej o 1,0 tys., a spraw karnych nadzorowanych było więcej o 1,2 tys.). Spraw do załatwienia w prokuraturach regionalnych w 2021 r. było ogólnie więcej o 0,4 tys., w tym spraw karnych dochodzeniowo-śledczych było więcej o 0,1 tys. i spraw karnych nadzorowanych do załatwienia więcej o 0,2 tys. Również załatwionych spraw w 2021 r. było więcej o 0,3 tys. (w tym spraw karnych dochodzeniowo-śledczych więcej o 0,2 tyś. i nadzorowanych więcej o 0,1 tys.).

Z danych 2016 r. umieszczonych w poniższej tab. 2.13. wynika, iż ogółem wszczętych postępowań w śledztwie i dochodzeniu było 557 414 spraw. Prowadzonych w całości śledztw przez prokuratora było 6 183. Spraw o przestępstwo powierzonych przez prokuratora Policji lub innym uprawnionym organom w całości było 71 861, zaś spraw powierzonych tym instytucjom w określonym zakresie lub pewnych czynności 2 374. Wszczętych spraw na podstawie art. 113 § 1 k.k.s. było 1 186. Dochodzeń własnych prokuratora lub przejętych przez niego do prowadzenia było 4 629 spraw. Z analizy wynika, że najwięcej spraw było

powierzonych przez prokuratora w całości Policji lub innym uprawnionym organom, bo 71 861 na ogółem występujących w śledztwie 81 604 sprawy.

Tab. 2.13. Sprawy karne w śledztwie i dochodzeniu w 2016 r.

Obszary prokuratur regionalnych	Liczba wszczętych postępowań	Śledztwa					Dochodzenia własne prokuratora lub przejęte przez niego do prowadzenia
		ogółem	w tym				
			prowadzone w całości przez prokuratora (śledztw własnych)	powierzone przez prokuratora w całości Policji lub innym uprawnionym organom	powierzone przez prokuratora Policji lub innym uprawnionym organom w określonym zakresie albo dokonania poszczególnych czynności	wszczęte na podstawie art. 113 § 1 kks	
	w liczbach bezwzględnych						
OGÓŁEM w tym:	**557 414**	**81 604**	**6 183**	**71 861**	**2 374**	**1 186**	**4 629**
Prokuratura Krajowa	166	165	24	126	15	–	1
Prokuratury regionalne – razem	447	445	61	323	43	18	2

Źródło: Opracowanie na podstawie Tab. 2.1.4.(1). w *Sprawozdanie Prokuratora Generalnego z rocznej działalności – dane statystyczne Prokuratury Krajowej*, s. 1. [441]

Jedną z form zakończenia śledztwa lub dochodzenia jest sporządzenie aktu oskarżenia. Akt oskarżenia w śledztwie jest sporządzany przez prokuratora niezależnie czy śledztwo było przeprowadzane przez prokuratora, Policję (w całości lub w określonym zakresie czy też Policja dokonała tylko poszczególnych czynności śledztwa) bądź inny organ posiadający uprawnienia Policji. W dochodzeniu natomiast akt oskarżenia jest sporządzany przez Policję i podlega zatwierdzeniu przez prokuratora. Powyższego zatwierdzenia nie wymaga akt oskarżenia, który jest sporządzony przez organy posiadające uprawnienia Policji, ponieważ akt oskarżenia wnoszą one samodzielnie bezpośrednio do sądu, chyba że prokurator zastrzeże tę czynność dla siebie.[442]

Jeśli chodzi o formę zatwierdzenia aktu oskarżenia sporządzonego przez Policję to ustawa jej nie określa, jednakże ze względu na zasadę pisemności powinna być ona sporządzona w formie pisemnej. Zostanie spełniony wymóg zatwierdzenia, jeśli akt

[441] Tab. 2.1.4.(1). *Ewidencja spraw karnych śledztwa i dochodzenia (repertorium Ds) w 2016 r.*, [w:] *Sprawozdanie Prokuratora Generalnego z rocznej działalności – dane statystyczne Prokuratury Krajowej*, s. 1; https://www.gov.pl/web/prokuratura-krajowa/sprawozdania-statystyczne-za-2017-r?fbclid=IwAR1Oe1hu5Fl-aOFLUs6eAO8XS1LbGWskdhBAj9gI686BK0VMVtrrbuVMDj8 (link z dnia 1.11.2023 r.).

[442] A. Sakowicz, *Przepisy wstępne*, [w:] *Kodeks postępowania karnego…,* (red. A. Sakowicz), Warszawa 2018, s. 115; J. Grajewski, L.K. Paprzycki, M. Płachta, *Kodeks postępowania karnego*. *Komentarz*, t. I, *Komentarz do art. 1–424*, (red. J. Grajewski), Kraków 2006, s. 904; K. Postulski, *Udział prokuratora w postępowaniu wykonawczym po ostatnich zmianach Kodeksu karnego wykonawczego*, Prok. i Pr. 2018, nr 5, s. 139–140.

oskarżenia sporządzony przez Policję, prokurator prześle do sądu razem z pismem przewodnim przez siebie podpisanym.[443] Natomiast, gdy prokurator wniósł do sądu sporządzony przez Policję akt oskarżenia bez jego zatwierdzenia, wówczas oskarżenie na podstawie art. 337 § 1 k.p.k. podlega zwrotowi w celu usunięcia w terminie 7 dni jego braków. Złożony przez Policję w sądzie niezatwierdzony przez prokuratora akt oskarżenia, nie wywołuje skutków prawnych.

W przypadku, gdy po zamknięciu śledztwa albo otrzymaniu sporządzonego przez Policję aktu oskarżenia prokurator nie widzi podstaw, by został on wniesiony do sądu, wówczas sam wydaje postanowienie dotyczące umorzenia, zawieszenia lub uzupełnienia postępowania przygotowawczego albo do sądu kieruje wniosek o warunkowe umorzenie postępowania lub wniosek o umorzenie postępowania z powodu niepoczytalności sprawcy i zastosowanie środków zabezpieczających.[444]

Natomiast do wydania postanowienia o wszczęciu albo odmowie wszczęcia dochodzeniu, a w toku dochodzenia wydania postanowienia o jego umorzeniu i wpisaniu danej sprawy do rejestru przestępstw, umorzeniu dochodzenia bądź jego zawieszeniu uprawnienie ma organ prowadzący postępowanie (art. 325e § 1 zd. 1 k.p.k.). Prokurator zatwierdza za wyjątkiem: postanowienia o wszczęciu dochodzenia, postanowienia o umorzeniu i wpisaniu rozpatrywanej sprawy do rejestru przestępstw. Prokurator stosuje również przepisy zawarte w art. 323 k.p.k. dotyczące postanowienia w razie umorzenia śledztwa w przedmiocie dowodów rzeczowych, zaś Policja w sprawie, gdy po umorzeniu wpisano ją do rejestru przestępstw zgodnie z treścią art. 325e § 2 k.p.k. Postanowienia te mogą być zamieszczone w protokole z przyjęcia ustnego zawiadomienia dotyczącego przestępstwa oraz przesłuchania zawiadamiającego (art. 304a k.p.k.) bez uzasadnienia, za wyjątkiem zawiadomienia dotyczącego przestępstwa złożonego przez inspektora pracy bądź Najwyższą Izbę Kontroli na ich wniosek, odnośnie postanowienia o odmowie wszczęcia dochodzenia bądź jego umorzenia. Organ prowadzący dochodzenie na wniosek strony podaje najważniejsze ustne powody rozstrzygnięcia, zgodnie z treścią art. 325e § 1 zd. 2 i § 1a k.p.k. Na postanowienie dotyczące umorzenia dochodzenia i wpisania rozpatrywanej sprawy do rejestru przestępstw przysługuje zażalenie, które należy wnieść do prokuratora właściwego sprawującego nadzór nad dochodzeniem, który w razie swej nieprzychylności kieruje je następnie do sądu.

[443] W. Grzeszczyk, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2014, s. 318.
[444] D. Tarnowska, *Różnice między dochodzeniem a śledztwem w polskim procesie karnym*, Szczecin 2009, s. 241–242.

Zgodnie z art. 325f § 1, 2 i 3 k.p.k., jeżeli w toku wykonywanych czynności przez Policję lub przez co najmniej 5 dni prowadzonego dochodzenia, uzyskane dane nie są wystarczające do wykrycia sprawcy, można w drodze prowadzonych dalszych czynności procesowych wydać postanowienie odnośnie umorzenia dochodzenia i wpisania rozpatrywanej sprawy do rejestru przestępstw. Mocą tego postanowienia i odrębnych przepisów, Policja w celu wykrycia sprawcy oraz uzyskania dowodów prowadzi dalsze czynności procesowe i, gdy ujawnione zostaną dane, które pozwalają wykryć sprawcę przestępstwa wydaje postanowienie o podjęciu dochodzenia na nowo.

Na etapie postępowania przygotowawczego czasowa przerwa dotycząca biegu postępowania (wstrzymanie biegu procesu) jest jej zawieszeniem, o czym informuje art. 331 § 1 k.p.k. w zw. z art. 22 § 1 k.p.k.[445] Zawieszenie postępowania przygotowawczego może nastąpić wówczas, gdy zachodzi długotrwała przeszkoda, która uniemożliwia prowadzenie postępowania, np. gdy nie można ująć oskarżonego albo z powodu ciężkiej choroby lub choroby psychicznej[446] nie może on uczestniczyć w postępowaniu.[447] Wówczas na czas trwania przeszkody postępowanie zawiesza się, dokonując odpowiednich czynności, których celem jest zabezpieczenie dowodów przed ich zniekształceniem lub ich utratą (art. 22 § 1 i § 3 k.p.k.). Postanowienie dotyczące zawieszenia śledztwa, gdy nie było wydane przez prokuratora, musi być przez niego pisemnie zatwierdzone (art. 325 k.p.k.). Postanowienie o zawieszeniu dochodzenia wydaje organ prowadzący postępowanie i zatwierdza je prokurator (art. 325e § 1 i 2 k.p.k.). Na postanowienie odnośnie zawieszenia postępowania przysługuje zażalenie.

Dodatkowo ustawodawca założył alternatywę powrotu do już zamkniętego postępowania przygotowawczego przekazując sprawę prokuratorowi w celu uzupełnienia dochodzenia lub śledztwa, gdy akta sprawy wskazują na braki tego postępowania (zwłaszcza poszukiwania dowodów), a dokonanie przez sąd niezbędnych czynności powodowałyby trudności. Sąd wskazuje wówczas kierunek uzupełnienia i jakie należy w razie potrzeby przedsięwziąć odpowiednie czynności (art. 344a § 1 i 2 k.p.k.). Oskarżyciel publiczny po

[445] J. Grajewski, S. Steinborn, *Postępowanie przygotowawcze,* [w:] *Kodeks postępowania karnego…*, (red. L.K. Paprzycki), Warszawa 2013, s. 989–990.

[446] W granicach toku postępowania, a także w ramach postępowania przygotowawczego (zgodnie z wnioskiem złożonym przez prokuratora) sąd orzeka w zakresie umieszczenia oskarżonego w konkretnym zakładzie leczniczym wskazując czas i miejsce takiej obserwacji;
http://www.repozytorium.uni.wroc.pl/Content/40330/014.pdf (link z dnia 1.11.2023 r.); M. Kurowski, *Art. 331 k.p.k., teza 2*, [w:] *Kodeks postępowania karnego…*, (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.

[447] M. Klejnowska, Z. Sobolewski, *Postępowanie przygotowawcze*, [w:] *Proces karny. Część szczególna*, (red. G. Artymiak, M. Rogalski), Warszawa 2012, s. 58.

uzupełnieniu dochodzenia lub śledztwa składa nowy lub podtrzymuje poprzedni akt oskarżenia albo do sądu kieruje wniosek o warunkowe umorzenie postępowania, albo też postępowanie umarza (art. 344b k.p.k.).[448]

Poza tym wskazane powyżej sposoby zakończenia postępowania przygotowawczego koniecznie muszą być uzupełnione o alternatywę złożenia do sądu wniosku wystosowanego przez oskarżyciela publicznego o umorzenie postępowania ze względu na niepoczytalność sprawcy i zastosowanie środków zabezpieczających (art. 324 k.p.k.) albo wydanie postanowienia o umorzenia postępowania oraz wpisaniu danej sprawy do rejestru przestępstw (art. 325f k.p.k.).[449]

Do podjęcia decyzji odnośnie zakończenia postępowania przygotowawczego uprawnionym organem jest wyłącznie prokurator, ponieważ w terminie 14 dni od daty zakończenia śledztwa bądź otrzymania aktu oskarżenia sporządzonego w dochodzeniu przez Policję, prokurator sporządza akt oskarżenia albo zatwierdza sporządzony w dochodzeniu przez Policję akt oskarżenia i wnosi go do sądu lub sam wydaje postanowienie dotyczące umorzenia, zawieszenia albo uzupełnienia śledztwa, czy dochodzenia. W przypadku tymczasowego aresztowania podejrzanego termin ten wynosi 7 dni, a wniesienie aktu oskarżenia do sądu nastąpić musi do 14 dni (art. 331 § 1, § 3 i § 4 k.p.k. od 2003 r.[450]). Terminy te mają charakter instrukcyjny (zwany też porządkowym), a ich celem jest zdyscyplinowanie organu procesowego i przyspieszenie postępowania karnego. Niezachowanie terminu nie powoduje nieskuteczności tej czynności prawnej[451] i oznacza, że czynność, która zostanie dokonana po upływie tych terminów nie jest bezskuteczna.[452] Rozwiązania § 3 tego przypisu służą przyspieszeniu postępowania i pełnią funkcję dynamizacji procesu, chociaż R.A. Stefański termin § 1 i 3 określa mianem „sztywnych[453]", co świadczy o braku możliwości prawnej ich przedłużania, a nie bezskuteczności powziętej czynności po ich upływie.[454] Z czym należy się zgodzić.

Sporządzenie aktu oskarżenia, to czynność techniczna, która zgodnie z art. 331 § 1 k.p.k. nie wymaga, by wydana została odrębna decyzja procesowa

[448] M. Mrowicki, *Nie(konstytucyjność) obligatoryjnego przekazania sprawy prokuratorowi w celu uzupełnienia śledztwa lub dochodzenia,* Pal. 3/2018, s. 62–71.
[449] M. Kurowski, *Postępowanie przygotowawcze,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, (red. D. Świecki), t. I, Warszawa 2013, s. 1052.
[450] Art. 331 k.p.k. zmieniony przez art. 1 pkt 136 ustawy z dnia 10 stycznia 2003 r. (Dz.U. z 2003 r. nr 17, poz. 155) zmieniający nin. ustawę z dniem 1 lipca 2003 r.
[451] W. Lis, *Akt oskarżenia*, [w:] *Leksykon polskiej procedury…*, (red. M. Bartnik), Warszawa 2013, s. 13–14.
[452] S. Stachowiak, *Postępowanie przygotowawcze*, [w:] *Proces karny*. *Przebieg…*, (red. K. Marszał), Katowice 2008, s. 65; Wyrok SN z dnia 5 października 2012 r., IV CSK 165/12, LEX nr 1231327.
[453] R.A. Stefański, *Terminy do wniesienia aktu oskarżenia*, Prok. i Pr. 2001, nr 4, s. 137.
[454] E. Kruk, *Skarga oskarżycielska jako…*, op. cit., s. 186.

(postanowienie), która niezbędna jest w przypadku umorzenia postępowania, jego zawieszenia bądź też uzupełnienia śledztwa, czy też dochodzenia. Brak postanowienia dotyczącego sporządzenia aktu oskarżenia czynność tę czyni niezaskarżalną. Nie ma tu też zastosowania art. 302 § 2 k.p.k., ponieważ nie narusza ta czynność praw podejrzanego, gdyż w wyniku wniesienia do sądu danej sprawy będzie podlegać tam dalszemu rozpoznaniu. Zaś sam akt oskarżenia o winie wymienionych w nim osób nie rozstrzyga.[455]

Zgodnie z art. 331 § 2 k.p.k. wyjątek stanowi organ uprawniony przez Ministra Sprawiedliwości i innych określonych ministrów w drodze rozporządzenia, o którym mowa w art. 325d k.p.k., ponieważ organ ten może (zamiast prokuratora) wnieść bezpośrednio do sądu akt oskarżenia, chyba że inaczej postanowi prokurator.[456] Powyższy obowiązek sporządzenia aktu oskarżenia ma również zastosowanie wobec finansowego organu postępowania przygotowawczego w zakresie spraw prowadzonych przez ten organ w postępowaniu, który w dalszej kolejności wnosi do sądu i popiera akt oskarżenia (art. 122 § 1 pkt 1 k.k.s.).[457]

Art. 325d k.p.k. określa obok Policji organy uprawnione do prowadzenia dochodzeń oraz wnoszenia i popierania przed sądem I instancji oskarżenia w sprawach, w których prowadzone było dochodzenie, jak też w zakresie spraw jakie zlecono tym organom, mając na względzie ich zakres kompetencji określony przez ustawę. W sprawach dotyczących przestępstw ściganych z oskarżenia publicznego zgodnie z art. 325i § 3 k.p.k. uprawnienia prokuratora do wnoszenia i popierania oskarżenia, które zostały określone we wnioskach w art. 335, 336 i 387 § 2 k.p.k. przysługują także innym organom uprawnionym niż prokurator. Mocą art. 325a § 1 i § 2 k.p.k. takimi uprawnionymi organami prowadzącymi dochodzenie, gdy dochodzenia nie prowadzi Policja bądź prokurator są organy o uprawnieniach Policji w śledztwie, tzn.: Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Żandarmeria Wojskowa, Straż Graniczna, Centralne Biuro Antykorupcyjne, organy Krajowej Administracji Skarbowej w zakresie ich właściwości (art. 312 pkt 1 k.p.k.) oraz inne organy przewidziane w przepisach szczególnych (art. 312 pkt 2 k.p.k.), tzn.: Straż Leśna Lasów Państwowych, Państwowa Straż Łowiecka, Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i organy gminy. W sprawach karnych skarbowych do wniesienia oskarżenia uprawnionymi organami są: prokurator w przypadku, gdy po śledztwie proces o przestępstwo

[455] Ibidem, s. 187.
[456] D. Tarnowska, *Różnice między dochodzeniem…*, op. cit., s. 240–241.
[457] J. Grajewski, *Przebieg procesu karnego*, Warszawa 2008, s. 78–79.

skarbowe ma się toczyć w trybie zwykłym (art. 155 § 2 k.k.s.[458]), zaś w zakresie swojej właściwości rzeczowej finansowe organy postępowania przygotowawczego (art. 155 § 2 k.k.s., których zakres został określony w treści art. 121 § 2 k.k.s. i są nimi organy wskazane w art. 133 § 1 k.k.s. oraz art. 134 § 1 pkt 1 i 2 k.k.s.). W sprawach o przestępstwa i wykroczenia skarbowe, które mają miejsce przed wojskowym sądem garnizonowym zaliczamy wyłącznie prokuratora, który zajmuje się sprawami wojskowymi (art. 121 § 3 k.k.s.).[459]

Tab. 2.14. Inne organy niż Policja i Prokuratura prowadzące sprawy o przestępstwa w postępowaniu przygotowawczym w 2016 r.

Wyszczególnienie	Postępowania			
	wszczęte	zakończone		
		ogółem	w tym	
			aktem oskarżenia[a]	umorzeniem
Służba Celna[b]	14 556	17 004	9 325	3 619
Urzędy skarbowe i inspektorzy kontroli skarbowej	15 840	16 804	5 541	3 953
Straż Graniczna	8 485	8 490	4 437	1 604
Organy Inspekcji Handlowej	15	11	5	6
Straż Leśna Lasów Państwowych	806	——	——	——
Organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej	4	4	2	2
Państwowa Straż Łowiecka	200	189	12	164

[a] Lub wnioskiem o sporządzenie aktu oskarżenia; [b] Dotyczy postępowań w sprawach o przestępstwa prowadzone przez urzędy celne, skarbowe.
Źródło: Opracowanie na podstawie Tab. 2.(43). w *Mały Rocznik Statystyczny Polski 2016*.[460]

Z danych przedstawionych w powyższej tab. 2.14. wynika, iż w postępowaniu przygotowawczym w 2016 r. na 17 004 zakończonych spraw Służba Celna najwięcej spraw o przestępstwa zakończyła aktem oskarżenia, bo aż 9 325, zaś umorzeniem 3 619. Choć Urzędy skarbowe i inspektorzy kontroli skarbowej wszczętych postępowań miały więcej o 1 284 sprawy, to ogółem zakończonych spraw było mniej o 200 spraw od Służby Celnej. Aktem oskarżenia zakończonych było 5 541 spraw (o 3 784 sprawy mniej niż w Służbach Celnych), a umorzeniem 3 953 (o 334 sprawy więcej niż w Służbach Celnych). Straż Graniczna wszczętych spraw miała 8 485 i prawie tyleż samo zakończonych, bo 8 490 spraw. Aktem oskarżenia zakończonych zostało 4 437 spraw, a umorzeniem 1 604. Inne organy:

[458] Ustawa z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy (Dz.U. z 2023 r. poz. 654 ze zm.); W. Jasiński, *Nadzór prokuratora nad postępowaniem przygotowawczym. Glosa do wyroku SN z dnia 22 lutego 2017 r., IV KK 282/16*, PS 2018/3/106–113, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.; Wyrok SN z dnia 22 lutego 2017 r., IV KK 282/16, LEX nr 2258048.
[459] Więcej o organach uprawnionych: Rozdział I. „Zasada skargowości", Pkt 4. „Definicja zasady skargowości – elementy konstytutywne".
[460] Tab. 2.(43). *Postępowania przygotowawcze w sprawach o przestępstwa prowadzone przez jednostki inne niż Policja i Prokuratura w 2016* r., [w:] *Mały Rocznik Statystyczny Polski 2016*, Główny Urząd Statystyczny, Rok LIX Warszawa, s. 79.

Organy Inspekcji Handlowej, Organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej i Państwowa Straż Leśna rozpatrywanych spraw miały dużo mniej od organów wyżej analizowanych. Natomiast do analizy dane Straży Leśnej Lasów Państwowych nie są pełne.

Tab. 2.15. Inne organy niż Policja i Prokuratura prowadzące sprawy o przestępstwa w postępowaniu przygotowawczym w 2017 r.

Wyszczególnienie	Postępowania			
	wszczęte	zakończone		
		ogółem	w tym	
			aktem oskarżenia[a]	umorzeniem
Krajowa Administracja Skarbowa[b]	22 882	20 283	10 146	2 830
Straż Graniczna	7 741	7 411	3 487	1 203
Organy Inspekcji Handlowej	16	13	7	6
Straż Leśna Lasów Państwowych	578	509	102	322
Państwowa Straż Łowiecka	213	210	20	190

[a] Lub wnioskiem o sporządzenie aktu oskarżenia; [b] Dotyczy postępowań w sprawach o przestępstwa prowadzone przez urzędy celne, skarbowe.
Źródło: Opracowanie na podstawie Tab. 2.(41). w *Mały Rocznik Statystyczny Polski 2018 r.*[461]

Z danych zawartych w powyższej tab. 2.15. wynika, iż w postępowaniu przygotowawczym w 2017 r. na 22 882 sprawy wszczęte przez Krajową Administrację Skarbową zakończonych postępowań było 20 282 (w tym zakończonych wniesieniem aktu oskarżenia 10 146 spraw, a zakończonych umorzeniem 2 830 spraw). Straż Graniczna wszczętych postępowań miała o 15 141 spraw mniej w porównaniu z Krajową Administracją Skarbową, czyli 7 741 spraw (w tym na ogółem zakończonych postępowań, bo 7 411 spraw – aktem oskarżenia zakończonych zostało 3 487 spraw, a umorzeniem 1 203 sprawy). W porównaniu z 2016 r. wszczętych postępowań przez Straż Graniczną było mniej o 744 sprawy. Organy Inspekcji Handlowej rozpatrywanych spraw miały dużo mniej od organów wyżej analizowanych. Wszczętych było 16 spraw i prawie tyleż samo zakończonych, bo 13 spraw (7 spraw aktem oskarżenia i 6 spraw umorzeniem). Jeśli chodzi o Straż Leśną Lasów Państwowych, to mimo, iż w porównaniu z rokiem poprzednim mniej było wszczętych spaw, bo 578, to zakończonych postępowań było 509 (w tym wniesionych aktem oskarżenia 102 sprawy, a zakończonych umorzeniem 322 sprawy). Dane Państwowej Straży Łowieckiej utrzymały się mniej więcej na tym samym poziomie.

Podsumowując dotychczasowe rozważania można więc stwierdzić, iż w sprawach dotyczących przestępstw ściganych w ramach oskarżenia publicznego akt oskarżenia do sądu wnosi oskarżyciel publiczny, czyli jest nim prokurator na podstawie art. 45 § 1 k.p.k. Znaczy

[461] Tab. 2.(43). *Postępowania przygotowawcze w sprawach o przestępstwa prowadzone przez jednostki inne niż Policja i Prokuratura w 2017* r., [w:] *Mały Rocznik Statystyczny Polski 2018 r*., Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2018, s. 78.

to, iż przed wszystkimi sądami (również w sprawach dotyczących przestępstw ściganych wszczętych spraw z urzędu) prokurator jest uprawnionym oskarżycielem publicznym. W określonych w ustawie szczególnych wypadkach prokurator bezpośrednio przełożony bądź też prokurator nadrzędny wykonuje również czynności procesowe zgodnie z treścią art. 45 § 1a k.p.k. Ustawa dopuszcza również, w oparciu o przepis art. 45 § 2 k.p.k. możliwość, że oskarżycielem publicznym może być inny organ państwowy na podstawie uregulowań szczególnych ustawy, które określają jego zakres działania. Subsydiarny oskarżyciel posiłkowy, który w oparciu o art. 55 k.p.k. wniósł akt oskarżenia jest też uprawnionym oskarżycielem w sprawach o przestępstwa ścigane z urzędu. Pokrzywdzony w sprawach z oskarżenia prywatnego jest uprawnionym oskarżycielem wówczas, gdy wniesie i popiera oskarżenie (art. 59 k.p.k.). Jednak ustawa uprawnia do ingerencji prokuratora w sprawach z oskarżenia prywatnego w postaci wszczęcia postępowania bądź też wstąpienia do wszczętego już postępowania, jeśli tego wymaga interes społeczny (art. 60 k.p.k.).[462]

Prokurator (na gruncie art. 55 § 4 k.p.k.), który nie widzi przesłanek do skierowania aktu oskarżenia przeciw konkretnej osobie w ramach postępowania sądowego, które zostało wszczęte z inicjatywy pochodzącej od oskarżyciela posiłkowego w ramach dochodzenia do wykrycia prawdy materialnej jest władny przyjąć funkcję obrony.[463] W przypadku, gdy występują przesłanki do skierowania aktu oskarżenia przeciw konkretnej osobie w ramach postępowania sądowego, to prokurator występuje w roli strony stając się tym samym oskarżycielem publicznym.

Natomiast w sprawach prywatnoskargowych dotyczących spraw ściganych z oskarżenia prywatnego uprawnionym oskarżycielem wnoszącym akt oskarżenia może być

---

[462] S. Steinborn, *Art. 14 k.p.k., teza 7, 8, 9*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do wybranych przepisów*, (red. S. Steinborn), LEX/el. 2016, dostęp na dzień 11 listopada 2022 r.; Wyrok TK z dnia 25 września 2012 r., sygn. akt SK 28/10, OTK-A 2012/8/96, Dz.U.2012/1095, LEX nr 1217951; J. Zagrodniki, *Glosa do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 25 września 2012 r. (sygn. akt SK 28/10)*, Przegląd Sejmowy, 6(119)/2013, s. 137; A. Kalisz, *Prokurator w sprawach o przestępstwa prywatnoskargowe*, [w:] *Zasada legalizmu w procesie karnym*, (red. B. Dudzik i in.), t. 1, Lublin 2015, s. 30; A. Ryński, *Ponowne postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania albo umorzeniu postępowania jako postanowienie nie zamykające drogi do wydania wyroku*, [w:] *Studia i Analizy Sądu Najwyższego. Materiały Naukowe. Sędzia Sądu Najwyższego Jolanta Strusińska-Żukowska, Sędzia Sądu Najwyższego Andrzej Ryński. Pro Memoria*, (red. M. Gersdorf, M. Wąsek-Wiaderek, A. Grebieniow), t. IX, Warszawa 2020, s. 155; J. Kosonoga, *Ingerencja prokuratora w postępowaniu prywatonoskargowym,* [w:] *Studia i Analizy Sądu Najwyższego. Przegląd Orzecznictwa za rok 2020*, (red. J. Kosonoga), Warszawa 2021, s. 455.

[463] E. Kruk, *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 18 grudnia 2013 r. (I KZP 24/13*), Przegląd Prawno-Ekonomiczny 33 (4/2015), s. 123–124; Ł. Duszko, M. Szurman, *„Postępowanie karne z oskarżenia publicznego" jako przesłanka zawieszenia rektora w pełnionej funkcji art 42 ust 4 prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych 2020, z./no. 1, s. 136,137; R. Kmiecik, *O przyczynach i skutkach kasacji Prokuratora Generalnego z powodu braku skargi uprawnionego oskarżyciela*, Prok. i Pr. 2014/1/5–13, teza 2, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.; J. Zagrodnik, *Udział prokuratora w postępowaniu sądowym na podstawie art. 55 § 4 kodeksu postępowania karnego*, Prok. i Pr. 2005/3/58–73, teza 3, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.

pokrzywdzony bądź osoby za niego działające albo instytucje państwowe bądź samorządowe, jednostki organizacyjne oraz organy kontroli państwowej wymienione w przepisie art. 49 k.p.k., art. 51 k.p.k. i art. 52 k.p.k.

W przypadku ingerencji prokuratora, jako uprawnionego oskarżyciela w ściganie przestępstwa prywatnoskargowego poprzez wszczęcie postępowania bądź wstąpienie do już wszczętego postępowania, jeżeli interes społeczny tego wymaga (art. 60 § 1 k.p.k.), powoduje przekształcenie postępowania prywatnoskargowego w postępowanie publicznoskargowe i wówczas postępowanie toczy się z urzędu na mocy art. 60 § 2 k.p.k. Żądanie rozszerzenia zarzutów oskarżenia (zgodnie z art. 398 k.p.k.) pochodzić musi od uprawnionego oskarżyciela do złożenia skargi (art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k.) odnośnie nowo ujawnionego czynu oskarżonego. Żądanie to, odnoszące się do przedmiotowego rozszerzenia postępowania, przez prokuratora zgłoszone na rozprawie głównej, traktowane powinno być jako skarga uprawnionego oskarżyciela.[464]

Impulsem, który powoduje wszczęcie postępowania prywatnoskargowego oprócz aktu oskarżenia również może być ustna bądź pisemna skarga skierowana przez pokrzywdzonego „na ręce Policji", która zabezpiecza w miarę potrzeby dowody, a następnie przesyła sporządzoną skargę do właściwego sądu (art. 488 § 1 k.p.k.). W piśmiennictwie trafnie podnosi się, iż Policja powinna podjąć wszelkie działania, aby skarga, która inicjuje postępowanie prywatnoskargowe wypełniała wymogi, jakie są stawiane aktowi oskarżenia, a więc w konsekwencji powinna skierować uwagę pokrzywdzonego na potencjalne jej braki. Jednocześnie jest zobowiązana przekazać ją do odpowiedniego sądu nawet w przypadku, gdy posiada braki.[465] Należy zaznaczyć, iż taka skarga (akt oskarżenia), sporządzona przez Policję ogranicza się do oznaczenia osoby oskarżonego oraz czynu mu zarzucanego i wskazania dowodów, co jest zgodnie z treścią art. 487 k.p.k.

Sporządzenie oraz wniesienie do sądu na etapie postępowania w pierwszej instancji przez uprawniony podmiot (oskarżyciela) skargi stanowi wybudowanie mostu na gruncie, którego postępowanie karne z etapu postępowania przygotowawczego przechodzi do etapu

[464] P. Hofmański, S. Zabłocki, *Elementy metodyki pracy…*, op. cit., s. 39; P. Gacek, *Wszczęcie postępowania karnego o przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego jako przesłanka zawieszenia funkcjonariusze Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Agencji Wywiadu w czynnościach służbowych*, [w:] *Przegląd bezpieczeństwa wewnętrznego*, (red. B. Hołyst i in.), Warszawa 25(13) 2021, s. 188; S. Stachowiak, *Przedmiotowe rozszerzenie oskarżenia w toku rozprawy głównej w polskim procesie karnym*, Prok.i Pr., 2002/6/7–15, teza 1, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.

[465] J. Grajewski, *Przebieg procesu karnego*, Warszawa 2008, s. 86; Z. Banasiak, *Przyjęcie zawiadomienia o przestępstwie prywatnoskargowym w praktyce policyjnej*, Prok. i Pr. 2010/7–8/222–239, teza 1, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.; Cz.P. Kłak, *Sprawa o przestępstwo podlegające rozpoznaniu w postępowaniu uproszczonym i nakazowym*, Prokurator 2004/4/85–106, teza 2, LEX dostęp 1 listopada 2023 r.

postępowania sądowego.[466] Sporządzenie skargi na podstawie zebranych danych i jej wniesienie przez uprawnionego oskarżyciela do sądu I instancji oznacza również w przyjętym przez S. Stachowiaka rozumieniu „wybudowanie mostu", przez który to postępowanie karne ze stadium postępowania przygotowawczego przechodzi do stadium postępowania sądowego. Przyjęte rozumowanie zasadne jest w postępowaniu zwyczajnym, natomiast budzi wątpliwości w postępowaniu z oskarżenia prywatnego. Z chwilą wniesienia prywatnego aktu oskarżenia do sądu przez oskarżyciela prywatnego, organ procesowy zostaje powiadomiony o popełnionym przestępstwie, sprawcy tegoż przestępstwa, treści zarzutów i wnioskach dowodowych. Nie ma tu żadnego wcześniejszego stadium postępowania i nie poczyniono formalnych czynności przygotowawczych. Znaczy to, że proces prywatnoskargowy żadnego „mostu" czy też „pomostu" nie potrzebuje, między stadiami postępowania (jak to ma miejsce w postępowaniu zwyczajnym). Skarga, która została w tym przypadku wniesiona jest głównym impulsem postępowania z oskarżenia prywatnego (jest zatem punktem wyjścia).[467] W momencie jej wniesienia, zgodnie z funkcją impulsu procesowego, bieg terminu zostaje przerwany, jeśli został przewidziany, i tym samym oznacza początek postępowania. Zatem skarga inicjuje odpowiednie postępowanie.[468]

Oznacza to, że w oskarżeniu publicznym wniesiony akt oskarżenia (lub surogat) jedynie wszczyna postępowanie sądowe, gdyż samo postępowanie karne wszczęte zostaje wcześniej, bo z chwilą wszczęcia postępowania przygotowawczego. Natomiast w sprawach ściganych z oskarżenia prywatnego samo wniesienie do sądu aktu oskarżenia (art. 59 § 1 k.p.k.) lub złożenia ustnej lub pisemnej skargi na Policji, którą organ ten następnie wnosi do sądu (art. 488 § 1 k.p.k.) powoduje wszczęcie postępowania od razu w stadium sądowym. W przypadku złożenia aktu oskarżenia przez osobę nieuprawnioną (np. krewnego dorosłego pokrzywdzonego) postępowanie sądowe winno być umorzone ze względu na wszczęcie postępowania przez sam fakt złożenia przez osobę nieuprawnioną aktu oskarżenia.[469]

---

[466] W. Daszkiewicz, T. Nowak, S. Stachowiak, *Proces karny. Część szczególna*, Poznań 1996, s. 57.

[467] S. Stachowiak, *Funkcje zasady skargowości…,* op. cit., s. 28–29: S. Stachowiak, *Postępowanie przygotowawcze*, [w:] *Proces karny*. *Przebieg…*, (red. K. Marszał), Katowice 2008, s. 61; D. Gil, *Postępowanie w sprawach…,* op. cit., s. 39; M. Budnik, *Przestępstwa stwierdzone przez Policję i prokuraturę w zakończonych postępowaniach przygotowawczych według wyniku postępowania*, [w:] *Nowe trendy w naukach humanistycznych i społeczno–ekonomicznych 4*, (red. M. Kuczera), t. I, Kraków 2013, s. 155.

[468] S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys…*, op. cit., s. 290.

[469] M. Budnik, *Postępowanie przygotowawcze w świetle nowelizacji Kodeksu postępowania karnego,* [w:] *Realizacja zasady kontradyktoryjności w polskim procesie karnym – wybrane zagadnienia*, (red. J. Żylińskiej, M. Filipowska-Tuthill), Warszawa 2015, s. 96; T. Grzegorczyk, *Kodeks postępowania karnego…*, op. cit., Warszawa 2014, s. 118–120; Wyrok SN z dnia 18 stycznia 2018 r., II KK 297/17, OSNKW 2018/5/37, LEX nr 2447339, teza 2; Wyrok SN z dnia 18 stycznia 2018 r., II KK 297/17, OSNKW 2018/5/37, LEX nr

Tab. 2.16. Orzeczenia sądów powszechnych I instancji w sprawach karnych dorosłych w 2016 r.

Wyszczególnienie	Osoby osądzone					
	ogółem	skazane	uniewinnione	odstąpiono od wymierzenia kary	warunkowo umorzono postępowanie	umorzono postępowanie
Ogółem w sprawach	322 204	270 644	8 486	517	29 966	12 591
Z oskarżenia publicznego	312 650	268 919	6 693	307	29 085	7 646
Z oskarżenia prywatnego	7 867	1 497	1 260	206	829	4 075
W trybie art. 55 § 1 k.p.k. w związku z art. 330 § 2 k.p.k.	1 687	228	533	4	52	870

Źródło: Opracowanie na podstawie Tab. 12.(53). ***Orzeczenia sądów powszechnych pierwszej instancji w sprawach karnych dorosłych*** **[w:]** ***Mały Rocznik Statystyczny Polski 2016.***[470]

Z danych statystycznych umieszczonych w tab. 2.16. wynika, iż w sądach powszechnych I instancji o przestępstwa osądzonych w sprawach karnych dorosłych w 2016 r. było ogółem 322 204 osoby, w tym z oskarżenia publicznego 312 650 osób, z oskarżenia prywatnego 7 867, a w trybie art. 55 § 1 k.p.k. w związku z przepisem art. 330 § 2 k.p.k. 1 687 osób. Wynika więc stąd, iż osób osądzonych z oskarżenia publicznego było prawie 40 razy więcej niż z oskarżenia prywatnego i, aż przeszło 185 razy więcej w trybie art. 55 § 1 k.p.k. w związku z art. 330 § 2 k.p.k. Skazanych było z oskarżenia publicznego 268 919, a uniewinnionych 6 693 osoby. Natomiast z oskarżenia prywatnego skazanych było 1 497 (tylko o 237 osób więcej niż uniewinniono). Natomiast w trybie art. 55 § 1 k.p.k. w związku z art. 330 § 2 k.p.k. uniewinnionych było przeszło 2 razy więcej osób niż skazanych.

Z danych statystycznych umieszczonych w poniższej tab. 2.17. wynika, iż w sądach powszechnych I instancji o przestępstwa osądzonych w sprawach karnych dorosłych w 2017 r. było ogółem 300 370 osób, w tym z oskarżenia publicznego 291 671 osób, z oskarżenia prywatnego 7 210 osób, a w trybie art. 55 § 1 k.p.k. w związku z przepisem art. 330 § 2 k.p.k. 1 489 osób. W 2017 r. skazanych było z oskarżenia publicznego 251 217 osób, a uniewinnionych 6 029. Natomiast z oskarżenia prywatnego skazanych było 1 485 (tylko o 253 osoby więcej niż uniewinnionych), zaś w trybie art. 55 § 1 k.p.k. w związku z art. 330 § 2 k.p.k. uniewinnionych było przeszło 2 razy więcej osób niż skazanych.

2447339; Biuletyn Sądu Najwyższego Nr 5/18 z dnia 6 czerwca 2018 r., Orzeczenia Tezowane Izby Karnej, s. 10.

[470] Tab. 12.(53)., *Orzeczenia sądów powszechnych pierwszej instancji w sprawach karnych dorosłych*, [w:] *Mały Rocznik Statystyczny Polski 2016*, Główny Urząd Statystyczny, Rok LIX Warszawa, s. 88.

Tab. 2.17. Orzeczenia sądów powszechnych I instancji w sprawach karnych dorosłych w 2017 r.

Wyszczególnienie	Osoby osądzone					
	ogółem	skazane	uniewinnione	odstąpiono od wymierzenia kary	warunkowo umorzono postępowanie	umorzono postępowanie
OGÓŁEM w sprawach:	300 370	252 915	7 750	517	28 617	10 517
Z oskarżenia publicznego	291 671	251 217	6 029	374	27 753	6 298
Z oskarżenia prywatnego	7 210	1 485	1 232	195	805	3 493
W trybie art. 55 § 1 k.p.k. w związku z art. 330 § 2 k.p.k.	1 489	213	489	2	59	726

Źródło:* Opracowanie na podstawie Tab. 12.(51).** ***Orzeczenia sądów powszechnych pierwszej instancji w sprawach karnych dorosłych **[w:]** ***Mały Rocznik Statystyczny Polski 2018.***[471]

Porównując dane statystyczne z 2016 r. umieszczonych w tab. 2.16. oraz z 2017 r. umieszczonych w tab. 2.17. wynika, iż ogółem orzeczeń sądów było w 2017 r. mniej o 21 834, jak i też mniej o 20 979 orzeczeń z oskarżenia publicznego. Natomiast z oskarżenia prywatnego było mniej o 657 osób osądzonych, zaś w trybie art. 55 § 1 k.p.k. w związku z przepisem art. 330 § 2 k.p.k. było mniej o 198 osób. Skazanych z oskarżenia publicznego było mniej o 17 702 osoby, uniewinnionych (sprawy z oskarżenia publicznego) mniej o 664 osoby zaś z oskarżenia prywatnego skazanych było mniej o 12 osób.

Drugim celem aktu oskarżenia jest realizacja oświadczenia woli ścigania oskarżonego i jego ukarania. Oświadczenia w procesie karnym są to uczestnika procesu uzewnętrznione treści psychiczne przekazane innym uczestnikom procesu. Ze względu na treść i charakter wyróżnia się m.in. oświadczenia procesowe, które następnie dzielą się na oświadczenia wiedzy i oświadczenia woli. Oświadczenie woli wywodzi się z czynności procesowych.[472]

W piśmiennictwie karnoprocesowym istnieje dokonany przez M. Cieślaka wśród faktów procesowych (rozumianych, jako jakiekolwiek względnie zwarte w ruchu procesowym ogniwo, z którym to prawo procesowe łączy skutki procesowe) powszechnie przyjęty podział na dwie grupy:

1) na zdarzenia procesowe – czyli fakty procesowe (zjawiska) niezależne od uczestników procesu; zdarzeniami procesowymi mogą tylko być te fakty, z którymi prawo łączy odpowiednie skutki, np. śmierć oskarżonego;

[471] Tab. 12.(51)., *Orzeczenia sądów powszechnych pierwszej instancji w sprawach karnych dorosłych*, [w:] *Mały Rocznik Statystyczny Polski 2018 r., Główny Urząd Statystyczny*, Warszawa 2018, s. 87.
[472] K. Marszał, *Proces karny. Zagadnienia ogólne*, Katowice 2013, s. 288.

2) czynności procesowe – to jakiekolwiek zachowanie uczestnika procesu, którego celem jest wywołanie odpowiednich skutków występujących w prawie karnym procesowym; z czynnościami procesowymi związana jest zdolność do czynności procesowych czyli uprawnienie do ich osobistego podejmowania w procesie oraz legitymacja do podejmowania czynności procesowych, czyli w ramach posiadanego upoważnienia uprawnienie do osobistego podejmowania czynności procesowych. Ze względu na charakter i treść czynności procesowe można dalej podzielić na trzy zasadnicze grupy:

a) czynności faktyczne albo czynności rzeczowe – to zatrzymanie, przeszukanie, wykonanie zdjęć, sprowadzanie świadka, itp.;

b) spostrzeżenia procesowe – tzw. czynności receptywne, to przyjęcie do wiadomości żądań i informacji, np. wysłuchanie przez sąd zeznań stron;

c) oświadczenia procesowe, czyli przez prawo procesowe przewidziane uczestnika procesu uzewnętrznienia treści psychicznych w celu przekazania ich innym uczestnikom procesu, które mogą przybrać postać: oświadczeń wiedzy i oświadczeń woli.[473]

Oświadczenia wiedzy mają charakter wiedzy o faktach i zaliczamy tu: oświadczenia dowodowe (wyjaśnienia oskarżonego, zeznania świadków, opinie biegłych); przytoczenia procesowe (wskazanie możliwości dowodowych, tezy wniosków dowodowych) oraz sprawozdania procesowe (np. protokoły).

W treści wniesionej skargi oświadczenie wiedzy uprawnionego oskarżyciela jest podstawą dla wystosowanego przez niego oświadczenia woli ścigania, która musi być wyrażona w taki sposób, by sąd co do treści oraz zakresu złożonej skargi nie miał wątpliwości. Złożenie skargi w sądzie przez oskarżyciela w postępowaniu karnym to jedna z najistotniejszych czynności procesowych, która przede wszystkim polega na oświadczeniu woli. Powyższe oświadczenie ma charakter oświadczenia postulującego, które zawiera wniosek oskarżyciela dotyczący sądowego rozpoznania danej sprawy. Najważniejszymi dla przedstawienia w skardze woli ścigania są dane, które dotyczą osoby oskarżonego i opisu zarzucanego mu czynu przestępczego. Wnoszący do sądu skargę oskarżyciel opiera ją na faktach, które jego zdaniem stanowią wystarczającą podstawę, by rozpocząć postępowanie sądowe i sąd mógł ustalić odpowiedzialność oskarżonego oraz żąda wszczęcia przez sąd postępowania sądowego.[474] Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 marca 2011 r.[475]

[473] M. Cieślak, *Polska procedura karna…*, op. cit., Warszawa 1971, s. 49, 51; K. Marszał, *Proces karny. Zagadnienia ogólne*, Katowice 2013, s. 285–287; T. Razowski, *Formalna i merytoryczna kontrola…*, op. cit., s. 59–60.

[474] S. Stachowiak, *Postępowanie przygotowawcze*, [w:] *Proces karny*. *Przebieg…*, (red. K. Marszał), Katowice 2008, s. 62.

stanowi, że karnoprocesowa ustawa nie wskazuje formy, która powinna towarzyszyć wyrażeniu woli ścigania przez pokrzywdzonego w postaci wniosku określonego w art. 12 § 1 k.p.k. Przedmiotowa wola może zostać wyrażona w sposób pisemny czego wyrazem może być np. protokół z przesłuchania świadka. Ważne jest, by zaznaczyć żądanie pokrzywdzonego, a mianowicie – wolę ścigania sprawcy przestępstwa.[476] Należy zauważyć też, że protokół, który nie został podpisany nawet przez jedną z osób, które brały udział w przesłuchaniu jest kwalifikowany jako projekt, który nie jest ujawniany w ramach rozprawy.[477]

Oświadczenie woli istnieje wówczas, gdy w chwili jej powzięcia i wyrażenia istnieje wola. Gdy wola jest wyłączona wówczas nie ma oświadczenia procesowego, ponieważ brakuje jej koniecznego warunku (wyjątek stanowi choroba psychiczna). Oświadczenie woli jest prawidłowe, gdy wola nie jest dotknięta wadą (np. oświadczenie takie złożone pod wpływem strachu). Wola wyrażona może być wprost przez osobę, która ją powzięła, ale i też możliwe jest zastępstwo w oświadczeniu, jak i w powzięciu woli. Jeśli chodzi o zastępstwo w oświadczeniu woli (np. przez pełnomocnika), to oświadczający jest przekazicielem oświadczenia osoby, która powzięła wolę i działa w jej zastępstwie, jeżeli ustawa nie wskazuje na odmienny stan rzeczy. Zamiast uprawnionej osoby zastępstwo w powzięciu woli jest dopuszczalne w określonych sytuacjach przewidzianych w obowiązujących przepisach, które dotyczą, m.in.: przedstawiciela ustawowego pokrzywdzonego (treść art. 51 § 2 k.p.k.); organu uprawnionego do działania za pokrzywdzonego, który nie jest osobą fizyczną (treść art. 51 § 1 k.p.k.); osoby, która działa na korzyść oskarżonego, jeżeli nie ukończył 18 lat lub jest ubezwłasnowolniony (treść art. 76 k.p.k.); pełnomocnika, gdy wynika to z istoty pełnomocnictwa (art. 87 i nast. k.p.k.; chyba, że występuje ograniczenie w tym zakresie[478]). Wola oświadczona w zastępstwie przez uprawnioną osobę do jej wyrażania uważana jest za wolę tej osoby (art. 95 § 2 k.c. w związku z art. 89 k.p.k. i art. 92 k.p.c.). Oświadczenie woli może przybrać postać:

---

[475] Postanowienie SN z dnia 16 marca 2011 r., IV KK 426/10, OSNwSK 2011/1/539, LEX nr 794035.

[476] K. Dudka, H. Paluszkiewicz, D. Szumiło-Kulczycka, *Kodeks postępowania karnego. Wybór…*, op. cit., s. 60–61; Wyrok SN z dnia 29 listopada 1994 r., II KRN 213/94, LEX nr 31515; Wyrok SN z dnia 4 stycznia 2006 r., V KK 263/05, LEX nr 172196; Postanowienie SN z dnia 16 marca 2011 r., IV KK 426/10, OSNwSK 2011/1/539, LEX nr 794035.

[477] J. Gurgul, *O protokole i nadużywaniu jego nazwy*, Problemy Kryminalistyki 291/2016, s. 12–13.

[478] S. Steinborn, *O kilku kontrowersjach i wątpliwościach dotyczących obrońcy i pełnomocnika z urzędu wyznaczony w postępowaniu sądowym na żądanie strony*, [w:] *Studia i Analizy Sądu Najwyższego. Materiały naukowe. Postępowanie odwoławcze, kasacyjny i wznowieniowe w nowym modelu procesu karnego*, (red. M. Gersdorf i in.), t. II, Warszawa 2015, s. 115.

1) oświadczenia imperatywnego (władczego) – w przypadku, gdy chodzi o polecenia lub decyzje będące wyrazem woli organu prowadzącego proces i, które są wiążące zarówno dla uczestników procesu, jak i dla podległego organu; [479]

2) oświadczenia postulującego – występującego w sytuacjach, gdy pomiędzy adresatem, a podmiotem oświadczenia nie ma stosunku nadrzędności uzasadniającego związanie adresata oświadczeniem woli.[480] Wyróżnić można w ich obrębie te, które wszczynają postępowanie sądowe. Charakteryzują się precyzją myśli i takim ich sposobem utrwalenia, który pozwala na kontrolę po znacznym upływie czasu. A więc obowiązywać musi zasada pisemności (wyjątkiem jest tu tzw. ustny akt oskarżenia, który wznoszony jest w procesie wpadkowym w toku rozprawy głównej, w związku z przedmiotowym rozszerzeniem oskarżenia i wówczas w razie odroczenia oskarżyciel musi wnieść nowy lub dodatkowy akt oskarżenia; art. 398 § 2 k.p.k.).[481] Oświadczenie postulujące występuje w postaci wniosków stron (np. prośby o ułaskawienie, wniosku dowodowego) oraz żądań (np. kasacji, skargi odwoławczej), czy też zwrócenia się do sądu o dokonanie czynności w ramach pomocy sądowej.[482] Istotne jest, że złożenie wniosków dowodowych przez oskarżonego (art. 338 § 1 k.p.k.) należy tłumaczyć, jako oświadczenie woli osoby uprawnionej domagającej się przez organ procesowy przeprowadzenia dowodu. Wnioski dowodowe spełniać powinny określone w art. 119 § 1 k.p.k. wymogi pisma procesowego i powinny być złożone ustnie (do protokołu) bądź pisemnie.[483]

W Kodeksie postępowania karnego brak jest ogólnych przepisów regulujących kwestię cofnięcia oświadczenia woli, choć unormowania odnoszą się co do niektórych czynności procesowych, np. cofnięcie: art. 12 § 3 k.p.k. – wniosku o ściganie; art. 431 k.p.k. – środka odwoławczego; art. 506 § 5 k.p.k. – sprzeciwu od nakazu sądowego. W związku z tym Autorka niniejszej dysertacji uważa, iż należy przyjąć możliwość cofnięcia oświadczenia woli, ponieważ oświadczenie realizuje uprawnienia strony. Również możliwe jest cofnięcie oświadczenia wiedzy, np. przy złożeniu zeznań innej treści albo przyznaniu się do winy. Jednak nie eliminuje ono poprzedniego zeznania, czy też wyjaśnienia i oba służą jako podstawy dowodowe w sprawie, która podlega swobodnej ocenie sądu. W tym zakresie

[479] K. Marszał, *Proces karny. Zagadnienia ogólne,* Katowice 2013, s. 288–289.
[480] W. Daszkiewicz, *Proces karny. Część ogólna,* Warszawa – Poznań 1994, s. 210.
[481] T. Razowski, *Formalna i merytoryczna kontrola…*, op. cit., s. 60–61; S. Stachowiak, *Przedmiotowe rozszerzenie oskarżenia w toku rozprawy głównej w polskim procesie karnym*, Prok. i Pr. 2002/6/7–15, teza 4, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
[482] K. Marszał, *Proces karny. Zagadnienia ogólne*, Katowice 2013, s. 288.
[483] A. Gaberle, *Dowody w sądowym…,* op. cit., Warszawa 2010, s. 57.

stosowanie przepisów art. 70 i nast. Kodeksu cywilnego nie wydaje się możliwe, ponieważ inny charakter mają cywilne czynności procesowe i brak jest odesłania do tych przepisów.[484]

Zatem druga część przytoczonego na początku tego podrozdziału zdania spełnia również cele postępowania karnego, bowiem celem jest takie ukształtowanie postępowania karnego, by wykryty i do odpowiedzialności karnej pociągnięty został sprawca przestępstwa i to tak, by niewinna osoba tej odpowiedzialności nie poniosła (art. 2 § 1 pkt 1 k.p.k.). Zapis ten do 30 czerwca 2015 r. w połączeniu z art. 167 k.p.k. oraz z zasadą prawdy materialnej tworzył proces inkwizycyjny, ponieważ zasadą nadrzędną było nie to, co prokurator w postępowaniu karnym udowodnił lecz jak naprawdę było i to musiał ustalić aktywny w postępowaniu sąd. Po 1 lipca 2015 r. do 14 kwietnia 2016 r. w artykule tym zwrot „*osoba niewinna*" zastąpiono zwrotem „*osoba, której nie udowodniono winy*", co w połączeniu z art. 167 k.p.k. oraz z zasadą prawdy materialnej tworzyło proces kontradyktoryjny, bo zasadą nadrzędną było to – nie jak było, ale to co w postępowaniu karnym prokurator udowodnił. Według obecnego ustawodawstwa od 15 kwietnia 2016 r. art. 2 § 1 pkt 1 k.p.k. przyjmuje obowiązującą postać przed dniem 30 czerwca 2015 r. (zwrot „*osoba niewinna*") i w połączeniu z treścią art. 167 k.p.k. oraz z zasadą prawdy materialnej tworzy proces inkwizycyjny, ponieważ zasadą nadrzędną jest nie to, co prokurator w postępowaniu karnym udowodni, lecz jak jest naprawdę i to musi ustalić aktywny w postępowaniu sąd.[485] A podstawą wszelkich rozstrzygnięć, zgodnie z art. 2 § 2 k.p.k., muszą być prawdziwe ustalenia faktyczne.

Ostatecznie zaś celem postępowania karnego jest rozstrzygnięcie sprawy w rozsądnym terminie i ukaranie sprawcy przestępstwa. W akcie oskarżenia wskazane są przepisy ustawy karnej, pod które podpada zarzucany czyn oskarżonemu (art. 332 § 2 pkt 4 k.p.k.). Poprzez trafne zastosowanie zaproponowanych w prawie środków karnych można nie tylko zwalczać przestępstwa, ale też im zapobiegać równocześnie umacniając poszanowanie prawa oraz zasad współżycia społecznego, mając na względzie prawnie chronione interesy osoby pokrzywdzonej i poszanowanie jego godności (art. 2 § 1 pkt 2 i 3 k.p.k.). Oznacza to, zgodnie z zasadą legalizmu, iż nikt za popełnione przestępstwo od odpowiedzialności nie może być zwolniony, za wyjątkiem wypadków określonych w treści przepisów prawa międzynarodowego lub w ustawie (art. 10 § 2 k.p.k.). Dlatego też dobrze, że usunięto

[484] K. Marszał, *Proces karny. Zagadnienia ogólne*, Katowice 2013, s. 289–290.
[485]https://wroblewski-adwokat.pl/zmiana-kodeksu-postepowania-karnego-projekt-autorstwa-pis-z-dnia-8-stycznia-2016-r/?fbclid=IwAR2MD8Jq6YSmf0tT79RyU2RVGUQBOrBwMnetXO9LO9kCGyG4ohBa6azma2A (link z dnia 2.11.2023 r.).

możliwość złożenia wniosku przez pokrzywdzonego dotyczącego umorzenia postępowania w przypadku pojednania się zgodnie z art. 59a k.k. (art. 332 § 1 pkt 6 k.p.k. z 2013 r.).

5. Forma aktu oskarżenia

W polskim procesie karnym treść aktu oskarżenia nie może być od formy oddzielona. Sąd Najwyższy niezasadnie odróżnia skargę lub żądanie „jako przejaw woli ścigania od jego formy zewnętrznej".[486] Sama treść aktu oskarżenia jest nierozłącznie związana z jego formą. Przychylam się do funkcjonującego w doktrynie poglądu, iż oświadczenie, które jest składane jako żądanie rozpoznania i rozstrzygnięcia sprawy przez sąd o przestępstwo zarzucane oskarżonemu, nie należy kwalifikować jako skargi zasadniczej. Dopiero staje się nią w ramach przewidzianej formy prawnej dla tej skargi i bez formy prawnej z procesowego punktu widzenia nie ma żadnej wartości. Zachowanie formy przez prawo ma zatem znaczenie konstytutywne, ponieważ akt oskarżenia dopiero po dochowaniu określonej formy staje się czynnością procesową. Tak więc oświadczenie woli oskarżyciela w połączeniu z adekwatną formą nabiera cech czynności procesowej.[487]

W doktrynie rozumie się, jako formę czynności „kształt danej czynności" będącej czynnością procesową, który jest wyznaczony przez konkretne odpowiednie przepisy ustaw procesowych, czasem przez wytworzone w praktyce odpowiednie zasady, m.in. strukturę wyroku bądź aktu oskarżenia albo sposób, w jaki następuje realizacja danej czynności procesowej.[488] Akt oskarżenia jest pojmowany jako jedna z podstawowych czynności, które mają miejsce w postępowaniu karnym.[489] Skarga zaś wykazuje formę aktu oskarżenia i z tego względu powinna wypełniać warunki odnoszące się do tego rodzaju czynności. Należy jednak podkreślić, że te warunki nie są takie same dla każdego aktu oskarżenia.[490]

Formę czynności można też rozpatrywać w aspekcie: a) technicznym – który jest technicznym środkiem wyrażającym czynności procesowe; b) strukturalnym – który zawiera układ wypowiedzi pisemnej jak też ustnej; c) szaty językowej – obejmującej styl, wybór odpowiedniego języka, poprawnych sformułowań zdań, czy też poprawnej ortografii.

[486] Wyrok SN z dnia 22 maja 1935 r., II K 387/35, OSN(K) 1936, nr 1, poz.18, LEX nr 368133.
[487] R.A. Stefański, *Rodzaje decyzji kończących postępowanie przygotowawcze*, [w:] *System prawa karnego procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. X, Warszawa 2016, s. 1578–1579.
[488] M. Cieślak, *Polska procedura karna…*, op. cit., Warszawa 1971, s. 64; J. Zagrodnik, *Model interakcji postępowania…*, op. cit., s. 347–348; R.A. Stefański, *Rodzaje decyzji kończących postępowanie przygotowawcze,* [w:] *System prawa karnego procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. X, Warszawa 2016, s. 1579.
[489] E. Kruk, I. Nowikowski, *Modyfikacja aktu oskarżenia w kontekście zasady legalizmu*, [w:] *Zasada legalizmu w procesie karnym*, (red. B. Dudzik i in.), t. 2, Lublin 2015, s. 185.
[490] W. Daszkiewicz, *Proces karny…*, op. cit., Poznań 1996, s. 140.

Jednakże dotyczy to tego samego zjawiska, które rozpatrywane jest z różnych punktów widzenia.[491]

Mając na względzie aspekt techniczny i strukturalny należy mieć na uwadze rodzaj skargi, bowiem szczególnie od rodzaju zależy struktura skargi. Obecnie w naszym systemie procesowym ustawodawca nadal przewiduje podział skarg zasadniczych na: 1) zwyczajny akt oskarżenia występujący jako akt oskarżenia oskarżyciela publicznego (prokuratorski), 2) szczególne akty oskarżenia (postacie aktu oskarżenia, formy aktu oskarżenia[492]) oraz 3) surogaty.

1) zwyczajny akt oskarżenia oskarżyciela publicznego w postaci zwykłej sporządzany jest w zakresie spraw:

a) które podlegają rozpoznaniu w granicach trybu zwyczajnego; wskazane sprawy były poprzedzone śledztwem lub dochodzeniem w ramach postępowania przygotowawczego;

- zwyczajny akt oskarżenia określają (art. 119, 332 § 1, 2 i 3 k.p.k., art. 333 i art. 334 k.p.k.)
- zwyczajny akt oskarżenia bez uzasadnienia – art. 332 § 3 k.p.k. zwalnia oskarżyciela od obowiązku sporządzania uzasadnienia, jeżeli postępowanie przygotowawcze zakończone zostało w formie dochodzenia, co oznacza, że uzasadnienie nie jest warunkiem koniecznym aktu oskarżenia i po dochodzeniu w sporządzonym akcie oskarżenia prokurator decydować będzie o jego w nim zamieszczeniu[493];

b) subsydiarny oskarżyciel posiłkowy może wnieść do sądu własny akt oskarżenia (tzw. posiłkowy akt oskarżenia), sporządzony i podpisany przez radcę prawnego, adwokata lub radcę Prokuratorii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, dotyczący czynu ściganego z oskarżenia publicznego bez względu na to, w jakim trybie będzie prowadzona sprawa przed

[491] S. Waltoś, *Akt oskarżenia w…*, op. cit., s. 9; R.A. Stefański, *Rodzaje decyzji kończących postępowanie przygotowawcze*, [w:] *System prawa karnego procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. X, Warszawa 2016, s. 1579.
[492] S. Stachowiak, *Postępowanie przygotowawcze*, [w:] *Proces karny. Przebieg …*, (red. K. Marszał), Katowice 2008, s. 69.
[493] M. Kurowski, *Część I. Komentarz do zmian w k.p.k. wprowadzonych ustawą z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 437),* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do zmian 2016*, (red. D. Świecki), Warszawa 2016, s. 325; M. Kurowski, *Art. 332 k.p.k., teza 4,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.

sądem (art. 55 § 1[494] i 2 k.p.k. w zw. z art. 330 § 2 k.p.k.[495]); ustawodawca skargę subsydiarną upodobnił do publicznego aktu oskarżenia wnoszonego przez prokuratora.[496]

2) Do szczególnych rodzajów aktu oskarżenia, które nie spełniają określonych w art. 332, 333 i 334 k.p.k. wszystkich wymogów aktu oskarżenia bądź nie zawierają dodatkowych jego elementów zaliczamy:

a) uproszczony akt oskarżenia:

- akt oskarżenia oskarżyciela prywatnego, np. dotyczący czynu chuligańskiego

(art. 60 § 4 k.p.k.; art. 487 k.p.k.); akt oskarżenia w postępowaniu w sprawach z oskarżenia prywatnego w formie ograniczonej, który może zawierać: oznaczenia osoby oskarżonego, zarzucany mu czyn oraz wskazanie dowodów, które uzasadniają złożone oskarżenie (nie jest wymagane uzasadnienie i określenie kwalifikacji prawnej czynu);

- ustny akt oskarżenia – złożony przez oskarżyciela publicznego w procesie

wpadkowym rozszerzając oskarżenie na nowy czyn, gdy zajdą ku temu przesłanki określone w art. 398 § 1 k.p.k.;

- ustna lub pisemna skarga pokrzywdzonego złożona do Policji w sprawach

z oskarżenia prywatnego, którą następnie (w razie potrzeby po zabezpieczeniu dowodów) organ ten przesyła do właściwego sądu (art. 488 § 1 k.p.k.);

b) wniosek prokuratora o skazania bez rozprawy na podstawie art. 335 § 2 k.p.k. dołączony do aktu oskarżenia.

3) Surogaty (substytuty) aktu oskarżenia – są to pisma procesowe zastępujące akt oskarżenia jednocześnie pełniące funkcje do niego podobne[497] i spełniające jego rolę.[498] Czynności te określane są też jako „formy zastępcze aktu oskarżenia" albo „czynności zastępujące akt oskarżenia".[499] Znaczy to, że ustawodawca przewiduje oprócz aktu oskarżenia zainicjowanie postępowania sądowego skargami nie będącymi aktem oskarżenia, ale pełniącymi jego funkcję, tzn. substytutami aktu oskarżenia, czyli surogatami. Zatem skarga ta

[494] Art. 55 § 1 zmieniony przez art. 9 pkt 6 lit. a ustawy z dnia 7 lipca 2022 r. (Dz.U. z 2022 r. poz. 2600) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 października 2023 r.
[495] Art. 330 § 2 zmieniony przez art. 9 pkt 15 lit. a ustawy z dnia 7 lipca 2022 r. (Dz.U. z 2022 r. poz. 2600) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 października 2023 r.
[496] J. Lisińska, M. Budnik, *Przymus adwokacko-radcowski w subsydiarnym akcie oskarżenia wykonywany przez prawników z Unii Europejskiej*, [w:] *Sądownictwo polskie wobec dorobku prawa UE*, (red. D. Gil), Lublin 2015, s. 130; K. Gajda, *Kilka uwag o przymusie adwokacko-radcowskim,* Ius Novum 2021/3/81–104, teza 2, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
[497] C. Kulesza, *Zasada skargowości*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. III cz. 1, Warszawa 2014, s. 607.
[498] M. Jeznach, *Akt oskarżenia…*, op. cit., s. 100.
[499] J. Grajewski, *Naczelne zasady procesu karnego,* [w:] *Prawo karne procesowe…*, (red. J. Grajewski), Warszawa 2011, s. 89.

wniesiona musi być przez oskarżyciela (uprawniony podmiot) i zastępuje czynność wniesienia aktu oskarżenia.[500]

Zakwalifikowanie surogatów do kategorii skarg zasadniczych podyktowane jest tym, iż uruchamiają postępowanie sądowe, gdzie zapada rozstrzygnięcie organu sądowego dotyczące odpowiedzialności karnej. Do nich zgodnie z obecnym stanem prawnym, jako czynności zastępujące akt oskarżenia należą:

- wniosek prokuratora (samodzielny, samoistny) o skazanie bez rozprawy, gdy podejrzany przyznaje się do winy i okoliczności nie budzą wątpliwości (art. 335 § 1 i 3 k.p.k.).;
- wniosek prokuratora o warunkowe umorzenie postępowania karnego przez sąd (art. 336 § 1 k.p.k.) – złożenie takiego wniosku powoduje, iż na mocy art. 71 § 2 k.p.k. osoba, co do której do sądu prokurator złożył taki wniosek, uważana jest za oskarżoną i jest impulsem do rozstrzygnięcia kwestii odpowiedzialności karnej przez sąd (oznacza, więc przypisanie osobie oskarżonej popełnienie przestępstwa);
- wniosek o rozpoznanie sprawy składany przez Policję w postępowaniu przyspieszonym (art. 517b § 1 k.p.k., art. 517 d § 1 k.p.k.);
- wniosek prokuratora o umorzenie postępowania i zastosowanie środków zabezpieczających (art. 324 § 1 k.p.k.).

Jako surogat uważany jest też:

– wniosek o ukaranie (art. 57 k.p.w.[501]) w postępowaniu w sprawach o wykroczenia;

– wniosek o wszczęcie postępowania sądowego złożony przez pokrzywdzonego lub prokuratora w sprawach o odpowiedzialności podmiotu zbiorowego za czyn zabroniony pod groźbą kary uznany przez ustawę jako czyn nieuczciwej konkurencji złożony przez Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (art. 27 ust. 1 i 2 u.o.p.z.[502]).[503]

Także T. Grzegorczyk wśród aktów oskarżenia dokonał ich wyróżnienia ze względu na:

[500] K. Dudka, H. Paluszkiewicz, *Postępowanie karne,* Warszawa 2016, s. 462.
[501] Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz.U. z 2022 poz. 1124 ze zm.).
[502] Ustawa z dnia 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary (Dz.U. z 2023 r. poz. 659 ze zm.).
[503] S. Steinborn, *Art. 14 k.p.k., teza 6*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do wybranych przepisów*, (red. S. Steinborn), LEX/el. 2016, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.; J. Grajewski, *Naczelne zasady procesu karnego*, [w:] *Prawo karne procesowe…*, (red. J. Grajewski), Warszawa 2011, s. 88–89; C. Kulesza, *Zasada skargowości*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. III cz. 1, Warszawa 2014, s. 607.

a) podmiot uprawniony do złożenia aktu oskarżenia w sprawach przestępstw publicznoskargowych na: publiczny akt oskarżenia, tzn. akt oskarżenia, który pochodzi od oskarżyciela publicznego; akt oskarżenia, który składany jest przez pokrzywdzonego jako oskarżyciela posiłkowego (art. 55 § 1 i 2 k.p.k.);
b) podmiot uprawniony do złożenia aktu oskarżenia w sprawach prywatnoskargowych na: prywatny akt oskarżenia (art. 487 k.p.k.) oraz wzajemny akt oskarżenia (art. 497 k.p.k.);
c) kryterium formalizmu – akt oskarżenia zwykły bądź też pełny, który wnosi oskarżyciel publiczny (art. 332 § 1 i § 2 k.p.k.), pod pewnymi warunkami wnosi też oskarżyciel posiłkowy; skrócony akt oskarżenia (art. 332 § 3 k.p.k.); uproszczony akt oskarżenia, którym jest według tego autora prywatny akt oskarżenia.[504]

Należy zauważyć, iż mówić można o formie pisemnej i ustnej aktu oskarżenia (art. 398 k.p.k.).[505] W rozpoznawanych sprawach w postępowaniu zwyczajnym art. 331 § 1 k.p.k. odnieść należy do aktów oskarżenia, które mogą być sporządzone w dochodzeniu przez Policję, jak też mogą być sporządzone przez prokuratora. Ustna forma aktu oskarżenia jest zbyt ulotna. O formie pisemnej skargi oskarżycielskiej przesądza rozbudowana jej treść, której zachowanie w ustnej formie aktu oskarżenia jest wręcz niemożliwe. Forma pisemna jest wyłączną formą skargi oskarżycielskiej.[506]

Już L. Peiper w 1933 r. podkreślił, iż akt oskarżenia nie mógł być spisany ołówkiem, ale atramentem lub innym sposobem nie dającym się łatwo usunąć, i nie mógł mieć „mazań" bądź „skrobań", które co do treści mogły budzić wątpliwości.[507] Akt oskarżenia należało dość czytelnie napisać w języku polskim jako języku państwowym, ale i też można było na żądanie dołączyć do niego tłumaczenie w języku macierzystym.[508] Obecnie art. 27 Konstytucji RP instruuje, iż akt oskarżenia należy sporządzać w języku polskim, który zgodnie

[504] T. Grzegorczyk, *Wniosek o rozpoznanie sprawy w postępowaniu przyspieszonym jako surogat aktu oskarżenia,* [w:] *Skargowy model procesu karnego. Księga ofiarowana Profesorowi Stanisławowi Stachowiakowi*, (red. A. Gerecka-Żołyńska i in.), Warszawa 2008, s. 97.
[505] A. Bulsiewicz, *Postępowanie przed sądem…,* [w:] *Przebieg postępowania karnego*, (red. A. Bulsiewicz, i in.), Toruń 1999, s. 77.
[506] E. Kruk, *Skarga oskarżycielska jako…*, op. cit., s. 90; R.A. Stefański, *Terminy do wniesienia aktu oskarżenia*, Prok. i Pr. 2001/4/137–140, teza 1, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
[507] L. Peiper, *Komentarz do kodeksu postępowania karnego i przepisów wprowadzających tenże kodeks*, Kraków 1933., s. 427.
[508] Sporządzenie aktu oskarżenia w języka polskim nakazywał art. 1 ustawy z dnia 31 lipca 1924 r. o języku urzędowania sądów, urzędów prokuratorskich i notarjatu (Dz.U. z 1924 r. nr 78, poz. 757), art. 1 ustawy z dnia 31 marca 1925 r. o języku urzędowym sądów, urzędów prokuratorskich i notariuszy w okręgach sądów apelacyjnych w Poznaniu i Toruniu (Dz.U. z 1925 r. nr 32, poz. 226), które zamieszczono przed art. 280 k.p.k.; natomiast dołączenie do niego tłumaczenia w języku macierzystym art. 2 L 6 ustawy z dnia 31 lipca 1924 r. o języku urzędowania sądów, urzędów prokuratorskich i notarjatu (Dz.U. z 1924 nr 78, poz.757) (L. Peiper, *Komentarz do kodeksu postępowania…*, op. cit., s. 427).

z art. 4 pkt 4 ustawy z dnia 7 października 1999 r. o języku polskim,[509] jest językiem urzędowym instytucji, które powołane są do realizacji specjalnych zadań publicznych. Dodatkowo tej ustawy art. 5 ust. 1 stanowi, że podmioty wykonujące na terytorium RP określone zadania publiczne dokonują czynności urzędowe i składają w języku polskim oświadczenia woli, za wyjątkiem stanowiących inaczej przepisów szczególnych. Natomiast oskarżonemu, który w wystarczającym stopniu nie posługuje się językiem polskim akt oskarżenia powinien zostać na każdy zrozumiały mu język przetłumaczony i z polskim oryginałem jemu doręczony (art. 72 § 3 k.p.k.).[510] W orzecznictwie nietrafny występuje pogląd, że tłumaczenie dokonane winno być na język ojczysty oskarżonego[511] i nie znajduje ono podstawy w art. 72 § 3 k.p.k., jak też w przepisach Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności.[512] Tłumaczenie nie jest formalnym wymogiem aktu oskarżenia.[513]

Zatem akt oskarżenia powinien być napisany zrozumiałym i prostym językiem, pod względem językowym poprawnym, zwięzłym i wyczerpującym, który oparty jest na materiałach zgromadzonych w postępowaniu przygotowawczym.[514] Język odpowiadać powinien regułom poprawnej polszczyzny, a więc nie powinien być językiem potocznym, nazbyt odbiegającym od języka prawniczego,[515] powinien być pozbawiony emocji choć nie pozbawiony sformułowań oceny prokuratora o charakterze etyczno-moralnym i prawniczym.[516]

---

[509] Ustawa z dnia 7 października 1999 r. o języku polskim (Dz.U. z 2021 r. poz. 672 ze zm.).

[510] R.A. Stefański, *Rodzaje decyzji kończących postępowanie przygotowawcze*, [w:] *System prawa karnego procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. X, Warszawa 2016, s. 1580; A. Wiltos, *Język polski jako język urzędowy Rzeczypospolitej Polskiej i Unii Europejskiej*, ZNSA 2014/5/78–90, teza 2, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.; M. Trzebiatowski, *Zasada wykonywania czynności urzędowych w języku polskim*, Prz.Leg. 2011/1/68–100, teza 2, LEX dostęp na dzień 2 listopada 2023 r.; Wyrok Wojewódzkiego SA w Gdańsku z dnia 19 października 2016 r., I SA/Gd 787/16, LEX nr 2153772; Wyrok Naczelnego SA z dnia 5 czerwca 2007 r., I OSK 796/06, LEX nr 354711; Postanowienie Wojewódzkiego SA w Gdańsku z dnia 17 listopada 2004 r., II SAB/Gd 33/04, LEX nr 203305; Wyrok Wojewódzkiego SA w Warszawie z dnia 25 sierpnia 2004 r., II SA 2339/03, LEX nr 159760.

[511] Postanowienie SA w Katowicach z dnia 14 czerwca 2006 r., II AKz 361/06, LEX nr 196108; Wyrok SA we Wrocławiu z dnia 24 kwietnia 2013 r., II AKa 108/13, LEX nr 1322854.

[512] P.K. Sowiński, *Uprawnienia składające się na prawo oskarżonego do obrony*, Rzeszów 2012, s. 313–314; R.A. Stefański, *Rodzaje decyzji kończących postępowanie przygotowawcze*, [w:] *System prawa karnego procesowego*…, (red. P. Hofmański), t. X , Warszawa 2016, s. 1580.

[513] A.H. Ochnio, *Postępowanie karne, prawo do tłumaczenia, braki formalne aktu oskarżenia, adresat obowiązku uzyskania tłumaczenia aktu oskarżenia*. Glosa do postanowienia z dnia 24 sierpnia 2016 r., V KK 67/16, OSP 2018/2/18.

[514] M. Rzeszutko, *Urzędowe działania tekstotwórcze na przykładzie aktu oskarżenia*, Prok. i Pr. 2003, nr 4, s. 90–102.

[515] B. Szyprowski, *Kontrola warunków formalnych aktu oskarżenia w kodeksie postępowania karnego*, PiP 1999, nr 12, s. 84.

[516] J. Izydorczyk*, Niektóre aspekty formalnoprawne aktu oskarżenia*, Prok. i Pr. 2001, nr 7–8, s. 140.

W związku z tym, iż akt oskarżenia jest czynnością procesową musi być sporządzany w formie pisemnej. Forma pisemna aktu oskarżenia jest bardziej skomplikowaną formą niż wyjątkowo występująca ustna forma aktu oskarżenia, ponieważ wymaga zachowania odpowiedniego układu elementów aktu oskarżenia, które decydują o jego strukturze.[517] Poza tym, ze względu na prawo oskarżonego do obrony, informuje co mu zarzucono i stwarza gwarancję, że nie zostanie przypisany mu inny czyn.[518] Zapisek, który zawiera wyłącznie dane wskazujące sprawcę, jak i te określające przebieg zdarzenia, ale pomijające „żądanie", które pochodzi od uprawnionego oskarżyciela pomimo, iż jest zachowana odpowiednia jego forma, nie może być zakwalifikowany jako akt oskarżenia.[519]

Zatem bez odpowiedniej formy złożone oświadczenie przez oskarżyciela nawet, gdy wyraża wolę ścigania, nie zainicjuje rozpoczęcia procesu sądowego i w konsekwencji nie doprowadzi do odpowiedzialności karnej względem oskarżonego.

Zachowuje też formę pisemną sporządzony w wersji elektronicznej akt oskarżenia, którego sporządzenie w postaci pliku elektronicznego dopuszcza nowe uchwalone z dnia 28 stycznia 2016 r. pr. o prok. Art. 56 § 4 zd. 2 pr. o prok.[520] możliwość jego wniesienia wraz z materiałami postępowania przygotowawczego ogranicza tylko do spraw, kiedy to całe postępowanie przygotowawcze prowadzone było także w wersji elektronicznej.[521]

Istnieję dwa główne wzorce układu aktu oskarżenia: romański i germański. Według pierwszego wzorca konieczne jest najpierw dokonanie przedstawienia motywacji wystosowanego oskarżenia, a w dalszej kolejności jego określenie w konkluzji. Natomiast w drugim wzorcu przyjęto, iż uzasadnienie aktu oskarżenia znajduje się na jego końcu, po przytoczeniu i analizie wszystkich jego postulatywnych elementów. W naszym systemie procesowym przyjęto rozwiązanie oparte na wzorcu germańskim,[522] który jednoznacznie określają przepisy dla skarg zasadniczych (aktu oskarżenia: art. 119, 332, 333 lub 335 k.p.k. oraz wymagane czynności związane z jego przesłaniem do sądu, art. 334 k.p.k.), jak też dla skarg etapowych (środków odwoławczych określonych w art. 428 § 1 k.p.k., art. 427 k.p.k.).

---

[517] S. Stachowiak, *Postępowanie przygotowawcze,* [w:] *Proces karny*. *Przebieg…*, (red. K. Marszał), Katowice 2008, s. 66.
[518] K. Zgryzek, *Skargi zastępujące akt oskarżenia w polskim procesie karnym*, [w:] *Skargowy model procesu karnego. Księga ofiarowana Profesorowi Stanisławowi Stachowiakowi*, (red. A. Gerecka-Żołyńska i in.), Warszawa 2008, s. 419.
[519] R.A. Stefański, *Rodzaje decyzji kończących postępowanie przygotowawcze*, [w:] *System prawa karnego procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. X , Warszawa 2016, s. 1581.
[520] Ustawa z dnia 28 stycznia 2016 r. – Prawo o prokuraturze (Dz.U z 2023 r. poz. 1360 ze zm).
[521] E. Kruk, *Skarga oskarżycielska jako…*, op. cit., s. 90–91.
[522] S. Stachowiak, *Postępowanie przygotowawcze,* [w:] *Proces karny*. *Przebieg…*, (red. K. Marszał), Katowice 2008, s. 66.

W orzecznictwie wyrażono pogląd, iż akt oskarżenia jako skarga wnoszona przez uprawnionego oskarżyciela, która zawiera treść jego oświadczenia woli dotyczącej sądowego rozpoznania sprawy, posiadać musi do tej treści „formę relewantną". Oznacza to, iż treść musi być na tyle poprawnie wyrażona, by co do zakresu i treści skargi, sąd nie miał żadnych wątpliwości. W ten sposób precyzyjnie sporządzona konkluzja zakreśla przedmiotowe granice oskarżenia, zaś treść uzasadnienia zawierać musi jednoznacznie przemawiające argumenty za oskarżeniem, a więc uzasadniać musi każdy element sporządzonej konkluzji.[523] Zatem akt oskarżenia jest skargą, która wyznacza przedmiotowe i podmiotowe granice postępowania sądowego, dlatego przywiązuje się szczególną wagę do opisu czynu, który znajduje się w akcie oskarżenia oraz do jego kwalifikacji prawnej.[524] W związku z tym akt oskarżenia obejmuje zarówno elementy podmiotowe, czyli podmiot przestępstwa, jak też elementy przedmiotowe, czyli zarzucany czyn oraz elementy formalne. Wyszczególnienie tych elementów jest obligatoryjnie przewidziane przez ustawę.[525] Zatem akt oskarżenia skonstruowany powinien być analogicznie do wyroku, ponieważ jest podaną przez oskarżyciela propozycją, by sąd jego tezę przyjął i z tego faktu wyciągnął przez prawo przewidziane konsekwencje.[526]

Akt oskarżenia jest pismem procesowym. Pisma procesowe należy kwalifikować do kategorii wypowiedzi, których jest ustawowo regulowany kształt wypowiedzi. Redagowanie tych pism procesowych wymaga wiedzy, doświadczenia i woli. Do tego zbioru pism zalicza się wnioski i na piśmie inne oświadczenia, które są formą czynności stron procesowych podejmowanych w procesie karnym na każdym jego etapie postępowania,[527] by osiągnąć określony skutek.[528]

Nowelizacja z 2016 r. w zakresie czynności, które związane są z konstrukcją aktu oskarżenia nie objęła art. 331 k.p.k., ale zmieniła zawartość treściową aktu oskarżenia przywracając jego funkcję bilansującą postępowania przygotowawczego występującą przed nowelizacją 2013 r., która zrezygnowała z niektórych instytucji procesowych (np. umorzenia

[523] Wyrok SA w Krakowie z dnia 18 lutego 1999 r., II AKa 2/99, LEX nr 36651; M. Jeznach, *Akt oskarżenia…*, op. cit., s. 102–103; R.A. Stefański, *Rodzaje decyzji kończących postępowanie przygotowawcze,* [w:] *System prawa karnego procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. X, Warszawa 2016, s. 1579.
[524] T. Grzegorczyk, *Kodeks postępowania karnego…*, op. cit., Warszawa 2014, s. 729; E. Kruk, I. Nowikowski, *Modyfikacja aktu oskarżenia w kontekście zasady legalizmu*, [w:] *Zasada legalizmu w procesie…*, (red. B. Dudzik i in.), t. 2, Lublin 2015, s. 185.
[525] M. Wielec, *Subsydiarny akt oskarżenia*, [w:] *Problemy prawa i procedury sądowej*, (red. F. Prusak), Warszawa 2004, s. 68; M. Kurowski, *Art. 14 k.p.k., teza 11,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
[526] S. Kalinowski, *Polski proces karny w zarysie*, Warszawa 1981, s. 284.
[527] E. Samborski, *Pisma procesowe w sprawach karnych. Wzory i objaśnienia*, Warszawa 2004, s. 17, 25.
[528] M. Wojtak, *Wybrane pisma procesowe w analizie genologicznej*, [w:] *W poszukiwaniu dobra wspólnego*. *Księga jubileuszowa Profesora Macieja Zielińskiego*, (red. A. Choduń, S. Czepita), Szczecin 2010, s. 841.

na wniosek pokrzywdzonego art. 59a k.k.) i pozostawiła zmianę w zakresie postępowania sądowego związaną z nowelizacją 2013 r., która przepisy dotyczące trybu uproszczonego usunęła, a pozostawiła jedynie tryb postępowania zwyczajnego, którego wskazywanie w akcie oskarżenia staje się zbędne.[529]

Kodeks postępowania karnego przewiduje dla aktu oskarżenia jego elementy obligatoryjne i fakultatywne oraz określone załączniki, które do niego muszą albo mogą być dołączone. Dokładnie to zagadnienie zostało opracowane w Rozdziale III. „Wymogi formalne zwyczajnego aktu oskarżenia". Taki akt oskarżenia powinien spełniać też warunki pisma procesowego określonego w art. 119 § 1 k.p.k.

Przepis art. 119 § 1 k.p.k. ustanawia minimalne warunki procesowe, którym odpowiadać ma pismo. Jednak wymogi te w zależności od czynności, jaka ma być wykonana z uwagi na charakter instytucji i w związku z tym pełnione funkcje konkretnego pisma, mogą być zmieniane. Ma to miejsce w przypadku aktu oskarżenia (art. 332 k.p.k.), w postępowaniu przyspieszonym wniosku o rozpoznanie sprawy (art. 517d § 1 k.p.k.) lub też wniosku dotyczącego warunkowego umorzenia postępowania (art. 336 k.p.k.). Wymogi te zmienione mogą być też ze względu na występujący w nim rodzaj podmiotu (np. niepochodząca od prokuratora kasacja obarczona przymusem adwokackim z art. 526 § 2 k.p.k.). Ustawodawca może też dodatkowo wyłączyć stosowanie uzupełnienia braków konkretnego pisma, które wskazane są w art. 120 k.p.k. (np. w przypadku aktu oskarżenia, które rozpatrywane są w trybie art. 337 k.p.k.).[530]

Z art. 119 § 1 k.p.k. mają tylko te punkty zastosowanie, których treść nie występuje w art. 332 § 1 k.p.k. Chodzi tu o art. 119 § 1 pkt 2 k.p.k. dotyczący oznaczenia i adresu wnoszącego akt oskarżenia oraz art. 119 § 1 pkt 4 k.p.k. dotyczącego daty i podpisu sporządzającego akt oskarżenia, który to nie znajduje normatywnego uzasadnienia ograniczenia jego stosowania tylko w zakresie podpisu i daty.[531] Ustawodawca, odnośnie wymaganego podpisu w treści art. 119 § 1 pkt 4 k.p.k. nie wskazał jego elementów m.in., że podpis ma być czytelny. W rozumieniu tego przepisu będzie więc to, charakterystyczny dla danej osoby, od której akt oskarżenia pochodzi, własnoręczny znak graficzny.[532]

---

[529] M. Kurowski, *Część I. Komentarz do zmian w k.p.k. wprowadzonych ustawą z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 437),* [w:] *Kodeks postępowania karnego…*, (red. D. Świecki), Warszawa 2016, s. 324.

[530] M. Kurowski, *Art. 119 k.p.k., teza 3,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.

[531] R.A. Stefański, *Rodzaje decyzji kończących postępowanie przygotowawcze,* [w:] *System prawa karnego procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. X , Warszawa 2016, s. 1582.

[532] H. Paluszkiewicz, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz,* (red. K. Dudka), LEX 2020, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.

Natomiast, jeśli chodzi o art. 119 § 1 pkt 2 k.p.k. została wprowadzona zmiana nowelizacją z 2019 r.[533], która instruuje, że strona składająca pismo procesowe zobowiązana jest dodatkowo do wskazania w zakresie pierwszego pisma złożonego w danej sprawie: numeru telefonu, telefaksu, jak też adresu poczty elektronicznej lub oświadczenia o ich nieposiadaniu[534] Nowa regulacja wymusza w pewnym sensie zaakceptowanie innego rodzaju doręczeń, jak również innego rodzaju zawiadomienia, którego to zainteresowana osoba może nie chcieć w szczególności, gdy np. korzysta ona z Internetu albo z poczty elektronicznej z pomocą innej osoby. Wskazany sposób powiadomienia, który występuje za pomocą telefaksu, który to może być używany nie tylko przez osobę zainteresowaną, ale także przez kilka osób co w konsekwencji może wywołać problemy dotyczące ochrony danych osobowych. *De lege ferenda* wskazanie danych obejmujących adres poczty elektronicznej, jak również danych obejmujących numer telefonu powinno zostać uzależnione od zgody obejmującej taki rodzaj kontaktu osoby, która wnosi dane pismo.[535]

Zatem akt oskarżenia, jako pismo procesowe na podstawie art. 119 § 1 k.p.k., winien spełniać ogólne wymogi formalne każdego pisma procesowego[536] i zawierać:

a) oznaczenie organu, do którego pismo to jest skierowane (prokuratura określonej jednostki lub określony sąd, dana jednostka Policji lub inny organ ścigania), a także oznaczenie sprawy, której ono dotyczy (jej sygnaturę, a gdy autorowi pisma nie jest ona znana inne dane, które pozwoliłyby mu ją ustalić) – (art. 119 § 1 pkt 1 k.p.k.);

b) oznaczenie i adres osoby wnoszącej pismo, tzn. jej imię, nazwisko i adres, a gdy osoba ta jest pozbawiona wolności to dane zakładu karnego, w którym przebywa – a także w zakresie pierwszego pisma, które jest składane w tej sprawie dodatkowo wskazuje się: numer telefonu, telefaksu, jak również adres poczty elektronicznej lub składa się oświadczenie o ich nieposiadaniu (art. 119 § 1 pkt 2 k.p.k.);

c) treść wniosku (np. o przeprowadzenie niektórych dowodów) bądź oświadczenia (np. dotyczącego usprawiedliwienia nieobecności) w razie potrzeby z uzasadnieniem – (art. 119 § pkt 3 k.p.k.);

---

[533] Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 r. poz. 1694).

[534] J. Mierzwińska-Lorencka, *Art. 119 k.p.k., teza 3,* [w:] *Najważniejsze zmiany dużej nowelizacji procedury karnej z 2019 r.,* (Mierzwińska-Lorencka J.), LEX/el. 2019, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.; J. Zagrodnik, *Art. 119 k.p.k.,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz praktyczny do nowelizacji 2019,* (red. J. Zagrodnik), WKP 2020, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.

[535] J. Mierzwińska-Lorencka, *Kodeks postępowania karnego*..., op. cit., s. 69.

[536] J. Grajewski, *Postępowanie przygotowawcze*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 1–424 k.p.k.,* (red. J. Grajewski), t. I, Warszawa 2010, s. 1043.

d) datę (dla toku załatwienia tego pisma ważna jest data stempla pocztowego bądź jego nadania na poczcie, lub data złożenia bezpośrednio w sekretariacie danego organu procesowego, zaś w przypadku złożenia pisma poprzez administrację zakładu karnego – data przyjęcia przez tę administrację pisma osadzonego oraz data jego nadania przez administrację zakładu karnego, co ma znaczenie w dotrzymaniu terminu zawitego czy też prekluzyjnego) oraz własnoręczny podpis osoby składającej pismo, zgodnie z treścią art. 119 § 1 pkt 4 k.p.k. W przypadku, gdy osoba wnosząca pismo nie może się podpisać, pismo to podpisuje osoba upoważniona przez nią, wskazując jednocześnie przyczynę dotyczącą złożenia w zastępstwie swego podpisu, o czym instruuje art. 119 § 2 k.p.k.[537] Jeśli w określonej czynności procesowej osoba uczestnicząca odmówiła podpisu albo nie mogła go złożyć, wówczas organ dokonujący czynności musi zaznaczyć przyczynę dotyczącą braku podpisu, co wynika z treści art. 121 k.p.k.

Dla niektórych pism procesowych obowiązujące przepisy ustalają dodatkowe wymogi,[538] dlatego też dla tego pisma procesowego dodatkowo spełnione muszą być także warunki szczególne wynikające z przepisów szczególnych, które dotyczą określonych czynności procesowych. Zatem w orzecznictwie dla formy pisemnej zwykłego aktu oskarżenia poza warunkami ogólnymi pisma procesowego określonymi w art. 119 k.p.k., przewidziane są warunki szczególne, które zostały określone w przepisach art. 332–334 k.p.k. Przepisy szczególne wyłączają stosowanie art. 119 k.p.k. (jako przepisu ogólnego) w unormowanym przez nie zakresie. Z tego wynika, iż przy takim ujęciu warunki formalne aktu oskarżenia w art. 332–334 k.p.k. sformułowane zostały szczegółowo. Ponadto akt oskarżenia spełniać winien warunek nie uregulowany przepisami szczególnymi, a mianowicie powinien być podpisany przez osobę składającą pismo i także zawierać datę, zgodnie z treścią art. 119 § 1 pkt 4 k.p.k.[539]

Gdy w piśmie procesowym występują braki formalne w przepisach ogólnych i szczególnych uniemożliwiające nadanie mu biegu bądź nie złożono należytych opłat lub nie dołączono do niego upoważnienia do podjęcia czynności, wówczas wzywa się osobę, która pismo wniosła do usunięcia braku w terminie 7 dni (art. 120 § 1 k.p.k.). W przypadku uzupełnienia w terminie braku, pismo to od dnia jego wniesienia wywołuje skutki prawne.

[537] T. Grzegorczyk, *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Artykuły 1–467. Komentarz*, LEX 2014, art. 119 k.p.k., teza 1, dostęp na dzień 5 listopada 2022 r.; J. Ablewicz, *Kodeks Postępowania Karnego. Orzecznictwo Aplikanta*, Warszawa 2020, s. 193; J. Mierzwińska-Lorencka, *Art. 119 k.p.k.,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz praktyczny do nowelizacji 2019*, (J. Mierzwińska-Lorencka), WKP 2020, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.

[538] K. Marszał, *Proces karny. Zagadnienia ogólne,* Katowice 2013, s. 295.

[539] A. Bulsiewicz, *Postępowanie przed sądem…,* [w:] *Przebieg postępowania karnego*, (red. A. Bulsiewicz, M. Jeż-Ludwichowska, D. Kala, D. Osowska), Toruń 1999, s. 77.

Natomiast w przypadku nieuzupełnienia w terminie braku, uznaje się je za bezskuteczne i należy przy doręczeniu wezwania o tym pouczyć osobę, od której pochodzi pismo (art. 120 § 2 k.p.k.).[540]

W zakresie art. 120 § 1 k.p.k. nowelizacja z 2019 r. usunęła obowiązujący dotychczas dualizm odnoszący się do adresata zarządzenia, które wzywało do usunięcia występujących braków o charakterze formalnym czy do uiszczenia opłaty. W zakresie poprzednio obowiązującego stanu prawnego należy podkreślić, że pomimo wykładni literalnej tego przepisu interpretować powinno się, iż należy kierować zarządzenie na ręce podmiotu, który jest oznaczony jako wnoszący dane pismo. Jednakże w orzecznictwie założono, iż do uzupełnienia występujących braków formalnych, które występowały jako nieuiszczenie wymaganej opłaty wzywane powinny być strony również wtedy, gdy pismo zostało sporządzone oraz zostało złożone przez pełnomocnika albo obrońcę, co ma miejsce z uwagi na fakt, iż pismo „pochodzi od strony".[541] Podkreślano również, iż istotne w zakresie określenia podmiotu, który jest zobowiązany do podjęcia czynności polegających na uzupełnieniu braków powinno być przede wszystkim określenie, kto posiada kompetencje w zakresie usunięcia powstałych braków. W przypadku, gdy jest to wyłącznie wnoszący dane pismo (pomimo, iż nie był on stroną, a wyłącznie jej przedstawicielem), gdy wystąpią braki w postaci braku podpisu czy braku upoważnienia w zakresie zastępstwa wówczas wskazany podmiot może zostać wezwany do uzupełnienia zaistniałych braków. Tym niemniej innego rodzaju jest sytuacja, kiedy to należy dokonać ustalenia od kogo wskazane pismo pochodzi, co należy rozumieć w znaczeniu, kto posiada kompetencję legislacyjną w zakresie tego działania i należy ustalić, czy ten podmiot powinien zostać zobligowany w zakresie uzupełnienia braków. Ustawodawca analizując powstałe rozbieżności w interpretacji odnoszącej się do treści poprzedniego brzmienia artykułu, wskazał poprzez sprecyzowanie zakresu treści art. 120 § 1 k.p.k. odwołując się do „osoby, która wniosła pismo". W zakresie takiego kształtu redakcji przepisu nie powinno już być wątpliwości, że odnosi się on do faktycznego autora, a nie nawiązuje do jego mandanta.[542]

---

[540] K. Marszał, *Proces karny. Zagadnienia ogólne,* Katowice 2013, s. 295; M. Kurowski, *Art. 120 k.p.k., teza 5,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Tom I, Komentarz aktualizowany*, (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.; H. Paluszkiewicz, *Art. 120 k.p.k., teza 9,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, (red. Dudka K.), WKP 2020, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.; Postanowienie SN z dnia 12 sierpnia 2021 r., I DIO 6/21, LEX nr 3359038; Postanowienie SN z dnia 1 kwietnia 2021 r., III KZ 17/21, LEX nr 3219965; Postanowienie SN z dnia 15 maja 2020 r., III KZ 21/20,OSNKW 2020/8/30, LEX nr 3043194.

[541] Postanowienie SN z dnia 23 maja 2005 r., V KZ 14/05, OSNKW 2005/6, poz. 57, LEX nr 150305.

[542] Mierzwińska-Lorencka J., *Kodeks postępowania karnego*..., op. cit., s. 70.

Pisemna forma aktu oskarżenia obowiązująca w doktrynie decyduje o tym, że struktura aktu oskarżenia zobowiązuje do zachowania i przestrzegania układu poszczególnych jego elementów. Od wielu lat jego struktura nie uległa modyfikacji, tylko jedynie zmieniała się treść co niektórych elementów ze względu na legislacyjne zmiany. Na uwagę zasługuje słowo „struktura", które w słownikach jest rozumiane, jako „budowa wewnętrzna czegoś, sposób powiązania, połączenia jakiejś całości", „wzajemne powiązania elementów, stanowiących całość, układ, budowa, konstrukcja". Ma to zastosowanie do wewnętrznej kompozycji aktu oskarżenia.[543]

W związku z tym, jak wynika z praktyki, w nagłówku górnej prawej części arkusza piszemy nazwę miejscowości. Data zamieszczona w akcie oskarżenia jest jego elementem obligatoryjnym i w formie zwyczajowej podawana jest jako: dzień, miesiąc oraz rok jego sporządzenia. Określenie dokładnej daty odgrywa istotną rolę z uwagi na termin, w jakim pismo procesowe będzie powodowało skutki prawne.[544] Data sporządzenia aktu oskarżenia to dzień jego podpisania.[545] Zgodnie ze strukturą pisma procesowego, a więc i aktu oskarżenia, jak i też z treścią art. 119 § 1 pkt 4 k.p.k., datę umieszcza się na końcu pisma, ponieważ data ma wskazywać na czas, w którym zakończono sporządzanie pisma, a nie ma za zadanie wskazywać momentu rozpoczęcia sporządzania pisma.

Natomiast w nagłówku w lewym górnym rogu arkusza oznacza się organ, który sporządza akt oskarżenia, przez zamieszczenie zawierającego nazwę prokuratury stempla nagłówkowego oraz sygnaturę sprawy. Oznaczenie jednostki prokuratury w pełni nie odpowiada sporządzającemu organowi akt oskarżenia, ponieważ sporządza go prokurator, ale ukształtowała się właśnie taka praktyka. W literaturze zaś wskazywano, by za pomocą napisu lub pieczątki dokładnie określić danego prokuratora. Realizowany jest w ten sposób wymóg art. 119 § 1 pkt 2 k.p.k. dotyczący oznaczenia oraz podania adresu organu wnoszącego akt oskarżenia.[546] Podanie adresata aktu oskarżenia (tj. właściwego sądu) nie znajduje uzasadnienia,[547] ponieważ w punkcie dotyczącym wskazania do rozpoznania sprawy właściwego sądu to następuje.

---

[543] R.A. Stefański, *Rodzaje decyzji kończących postępowanie przygotowawcze*, [w:] *System prawa karnego procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. X, Warszawa 2016, s. 1581, 1582, 1584.
[544] M. Jeznach, *Akt oskarżenia…*, op. cit., s. 113.
[545] H. Furmankiewicz, S. Markowski, *Akty oskarżenia i rewizje oskarżyciela publicznego. Zasady sporządzania i wzory*, Warszawa 1961, s. 5.
[546] Z. Brodzisz, *Postępowanie przygotowawcze*, [w:] *Kodeks postępowania karnego…*, (red. J. Skorupka), Warszawa 2015, s. 820; R.A. Stefański, *Rodzaje decyzji kończących postępowanie przygotowawcze*, [w:] *System prawa karnego procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. X, Warszawa 2016, s. 1584.
[547] S. Waltoś, *Akt oskarżenia w…*, op. cit., s. 53.

Następnie w nagłówku aktu oskarżenia określić należy pośrodku nazwę dokumentu zwrotem: „Akt oskarżenia" i poniżej zamieścić zwrot „przeciwko". W dalszej kolejności poniżej z lewej strony arkusza podaje się imię oraz nazwisko osoby objętej oskarżeniem, tzn. przeciwko, której akt oskarżenia jest kierowany ze wskazaniem kwalifikacji prawnej dotyczącej czynu zarzucanego oskarżonemu, z uwzględnieniem określonych wymogów zawartych w treści art. 11 § 2 k.k. dotyczących zbiegu przepisów czyli „kumulatywnej kwalifikacji prawnej czynu".[548]

W sprawach, w których występuje złożony przedmiot procesu ważne jest określenie granic podmiotowych (dane dotyczące oskarżonych) i przedmiotowych (dokładne określenie czynów) aktu oskarżenia tak, by sprzyjało to sprawności prowadzenia postępowania karnego.[549]

W przypadku wystąpienia więcej niż jednego oskarżonego w sprawie, poprzedza się ich imiona i nazwiska liczbami arabskimi i poniżej wpisuje kwalifikację prawną czynu im zarzucanego. W nagłówku, nazwiska tych oskarżonych umieszcza się w takiej kolejności, jak i w dalszej części oskarżenia umieszcza się niezbędne dane osobowe tych oskarżonych oraz opis zarzutów im stawianych. Gdy czynów zarzucanych jest kilka i mają one zróżnicowaną kwalifikację prawną należy ograniczyć się do podania kwalifikacji najsurowszej z dodatkiem „i inne", a w przypadku takiej samej kwalifikacji dla kilku oskarżonych do wymienienia jej po podaniu tych oskarżonych imion i nazwisk.[550] Konstrukcja aktu oskarżenia, jeśli obejmuje on kilka czynów zależy od okoliczności dotyczących konkretnej sprawy. W związku z tym kryterium ich kolejności może stanowić: waga przestępstwa, chronologia wydarzeń, rola oskarżonego, wartość chronionego dobra, itd.[551] Ujęcie to w zasadzie powinno mieć charakter chronologiczny, przy czym czyny zagrożone karami surowszymi winny poprzedzać czyny pozostałe.[552]

---

[548] J. Grajewski, *Przebieg procesu karnego*, Warszawa 2008, s. 79; J. Grajewski, *Postępowanie przygotowawcze*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 1–424 k.p.k.*, (red. J. Grajewski), t. I, Warszawa 2010, s. 1043; H. Furmankiewicz, M. Majster, L. Penner, *Akty oskarżenia i rewizje. Zasady sporządzania i przykłady,* Warszawa 1957, s. 9; Z. Brodzisz, *Postępowanie przygotowawcze*, [w:] *Kodeks postępowania karnego…*, (red. J. Skorupka), Warszawa 2015, s. 820; R.A. Stefański, S. Zabłocki , *Art. 332 k.p.k., teza 7*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Tom. III. Komentarz do art. 297–424*, (red. R.A. Stefański, S. Zabłocki), WKP 2021, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.

[549] W. Grzeszczyk, *Przebieg postępowania przygotowawczego,* [w:] *Nawa kodyfikacja karna…*, Warszawa 1997, z. 5, s. 170.

[550] Z. Brodzisz, *Postępowanie przygotowawcze*, [w:] *Kodeks postępowania karnego…*, (red. J. Skorupka), Warszawa 2015, s. 820.

[551] W. Grzeszczyk, *Przebieg postępowania przygotowawczego*, [w:] *Nowa kodyfikacja karna. Kodeks postępowania karnego. Krótkie komentarze*, Warszawa 1997, z. 5, s. 170.

[552] P. Hofmański, *Kodeks postępowania karnego…*, cit. op., s. 292.

Z nagłówka w tej części oskarżenia jedynie sygnalizuje się, o jakie czyny i przeciwko komu kierowany jest akt oskarżenia. Poza tym w danej sprawie dla wyznaczenia sędziów do orzekania istotna jest kolejność nazwisk oskarżonych.[553]

Kolejnym elementem treści aktu oskarżenia jest słowo „oskarżam". Istota treści aktu oskarżenia określona jest czasownikiem „oskarżam" występującym jako samodzielny jego element (w literaturze zaś zaliczany jest on jako tytuł[554]). Jest on użyty w pierwszej osobie liczby pojedynczej, jako iż osobą sporządzającą akt oskarżenia i oskarżającym w imieniu własnym jest z reguły prokurator działający osobiście i zgłaszający wnioski w pierwszej osobie (nie w trzeciej[555]). Oznacza to, że procesowym organem jest prokurator, nie zaś prokuratura.[556]

Kodeks postępowania karnego wskazuje w dalszej kolejności jego dalszą strukturę, tzn. elementy, które powinien zawierać akt oskarżenia. Jednakże nie wykazuje kolejności w jakiej należy je umieszczać. Układ aktu oskarżenia określony w art. 332 § 1 k.p.k. bezwzględnie nie jest obowiązujący. Ważne jest, by obejmował on wszystkie omówione w tym przepisie elementy, ale nie wynika z niego, że ma być zachowana określona w nim kolejność, ponieważ została ona wypracowana w praktyce prokuratorskiej, a nie narzucona przez ustawodawcę. Tak więc słusznym jest pogląd, iż układ aktu oskarżenia to wynik ukształtowanej określonej tradycji prawniczej.[557]

Z faktu, iż zasadniczą postacią skargi jest akt oskarżenia i pełni on ważną rolę procesową wynika określenie szczegółowych elementów aktu oskarżenia.[558] Na podstawie treści przepisów szczególnych aktu oskarżenia zawartych w art. 332 k.p.k.[559] do obligatoryjnych elementów wchodzących w skład zwykłego aktu oskarżenia w postępowaniu zwyczajnym, stanowiących jego treść i wymogi formalne, zaliczamy:

1) imię i nazwisko oskarżonego wraz z innymi danymi dotyczącymi jego osoby, które zawierają także jego numer telefonu, telefaksu i również adres poczty elektronicznej lub informację o ich nieposiadaniu przez oskarżonego czy niemożności ich ustalenia, a także dane

---

[553] R.A. Stefański, *Rodzaje decyzji kończących postępowanie przygotowawcze*, [w:] *System prawa karnego procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. X, Warszawa 2016, s. 1585.
[554] S. Waltoś, *Akt oskarżenia w…*, op. cit., s. 53.
[555] S. Woliński, *Akt oskarżenia*, Toruń 1946, s. 9–10.
[556] R.A. Stefański, *Rodzaje decyzji kończących postępowanie przygotowawcze*, [w:] *System prawa karnego procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. X , Warszawa 2016, s. 1585, 1586.
[557] J. Izydorczyk, *Niektóre aspekty formalnoprawne…*, op. cit., s. 140; R.A. Stefański, *Rodzaje decyzji kończących postępowanie przygotowawcze*, [w:] *System prawa karnego procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. X , Warszawa 2016, s. 1583.
[558] S. Stachowiak, *Funkcje zasady skargowości…*, op. cit., s. 29–35.
[559] Art. 332 k.p.k. zmieniony został przez art. 1 pkt 102 ustawy z dnia 27 września 2013 r. (Dz.U. z 2013 r. poz. 1247 ze zm.) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 lipca 2015 r. Zmianie uległy: pkt 1, pkt 3, pkt 6 oraz § 2.

o zastosowaniu wobec niego środka zapobiegawczego i zabezpieczenia majątkowego (art. 332 § 1 pkt 1 k.p.k.);

2) określenie czynu zarzucanego oskarżonemu ze wskazaniem miejsca, czasu, okoliczności, sposobu jego popełnienia, jak i też wywołanych przez ten czyn skutków, a w szczególności należy określić wysokość zaistniałej szkody (art. 332 § 1 pkt 2 k.p.k.);

3) wskazanie, iż czyn zaistniał w warunkach wskazanych w art. 64 k.k., art. 64a k.k.[560] lub art. 65 k.k. bądź w art. 37 § 1 k.k.s. (art. 332 § 1 pkt 3 k.p.k.);

4) wskazanie odpowiednich przepisów ustawy karnej, których znamiona zarzucany czyn wypełnia (art. 332 § 1 pkt 4 k.p.k.);

5) wskazanie właściwego sądu do dokonania rozpoznania sprawy;

6) art. 332 § 1 pkt 6 k.p.k. – uchylony.

Powyżej wymienione dane są określane mianem sentencji i zawierają oświadczenia stanowcze, które wyrażają wolę oskarżenia oraz wiedzę o przedmiocie aktu oskarżenia przedstawioną przez oskarżyciela.[561]

Art. 332 §1 k.p.k. został zmieniony nowelizacją z 2019 roku w zakresie pkt 1. Jest to konsekwencja rozszerzenia zakresu adresowych danych, które są gromadzone przez uprawnione organy procesowe oraz są one wykorzystywane w granicach postępowania, a które jednocześnie mają za zadanie ułatwić kontakt z oskarżonymi. Wskazany przepis tego artykułu w § 1 pkt 1 k.p.k. wskazuje, ich tzw. podmiotowe granice dotyczące aktu oskarżenia kiedy nie są precyzowanie ustawą w odniesieniu do tego, co należy umieścić w granicach treści aktu oskarżenia. Nowelizacją tą wprowadzono wyłącznie obowiązek odnoszący się do podania numeru telefonu oraz telefaksu, a także adresu poczty elektronicznej czy informacji w zakresie ich nieposiadania przez danego oskarżonego oraz niemożności ustalenia tych danych.[562]

Wymogiem obligatoryjnym aktu oskarżenia jest uzasadnienie oskarżenia, przytaczające fakty i dowody, na których opiera się oskarżenie, a w razie potrzeby wyjaśnia tego oskarżenia podstawę prawną i podaje okoliczności, na które w swej obronie powołuje się oskarżony (zgodnie z treścią art. 332 § 2 k.p.k.). Natomiast w przypadku zakończenia postępowania przygotowawczego w formie dochodzenia spisanie uzasadnienia zależy od decyzji prokuratora (art. 332 § 3 k.p.k.) i jest fakultatywne.

[560] Art. 332 § 1 pkt 3 zmieniony przez art. 9 pkt 16 ustawy z dnia 7 lipca 2022 r. (Dz.U. z 2022 r. poz. 2600) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 października 2023 r.
[561] S. Waltoś, *Akt oskarżenia w …*, op. cit., s. 37.
[562] J. Mierzwińska-Lorencka, *Kodeks postępowania karnego*..., op. cit., s. 119.

Do aktu oskarżenia również należy dołączyć obligatoryjnie: do wiadomości sądu do aktu oskarżenia powinna być dołączona lista (spis) ujawnionych osób pokrzywdzonych wraz z ich adresami oraz adresy osób, których oskarżyciel żąda w art. 333 § 1 pkt 1 k.p.k. wezwania na rozprawę (art. 333 § 3 k.p.k.[563]), a także do akt sprawy załącznik adresowy (art. 334 § 2 pkt 1 k.p.k.) oraz po jednym odpisie aktu oskarżenia dla każdego oskarżonego, zaś w przypadku określonym w art. 335 § 2 k.p.k. również dla każdego pokrzywdzonego (art. 334 § 2 pkt 2 k.p.k.). Elementem fakultatywnym aktu oskarżenia jest wniosek o zaniechanie wezwania oraz odczytanie zeznań świadków na rozprawie (art. 333 § 2 k.p.k.).[564]

Do art. 333 § 3 k.p.k. nowelizacja z 2019 roku dodała, iż do wiadomości sądu w dołączonej liście ujawnionych osób pokrzywdzonych oprócz ich adresów należy podać numery telefonów, telefaksów oraz adresy poczty elektronicznej. Dotyczy to również osób, których wezwania żąda oskarżyciel (art. 333 § 1 pkt 1 k..p.k.) oraz w dodanym (art. 333 § 3a k.p.k.) pokrzywdzonych, którzy złożyli wnioski w postępowaniu przygotowawczym na podstawie art. 299a.

Można też do aktu oskarżenia dołączyć wniosek prokuratora o skazanie oskarżonego bez przeprowadzenia rozprawy (art. 335 § 2 k.p.k.), wniosek o warunkowe umorzenie postępowania (art. 336 § 1 k.p.k.) bądź też wniosek o orzeczenie zwrotu uprawnionemu podmiotowi korzyści majątkowej, bądź jej równowartości lub orzeczenie na rzecz Skarbu Państwa przepadku świadczenia, bądź jego równowartości przez podmiot zobowiązany (art. 91a k.p.k.) na podstawie art. 333 § 5 k.p.k.

Akt oskarżenia, zgodnie z wymogiem pisma procesowego zawartego w treści art. 119 § 1 pkt 4 k.p.k., powinien zawierać podpis osoby składającej pismo i datę, które umieszcza się za integralnymi dodatkowymi elementami aktu oskarżenia: listą osób, których wezwania żąda oskarżyciel na rozprawę oraz wykazem innych dowodów, których domaga się oskarżyciel przeprowadzenia na rozprawie głównej (art. 333 § 1 pkt 1 i 2 k.p.k.). Podpis rodzi faktyczne domniemanie, że pismo sporządzone zostało zgodnie z wiedzą i wolą osoby, która akt oskarżenia podpisała. Powinien być odręczny, zaś gdy akt oskarżenia sporządzony został elektronicznie opatruje się go podpisem elektronicznym zgodnie z art. 56 § 4 pr. prok.[565]

---

[563] Art. 333 § 1 k.p.k. zmieniony przez art. 1 pkt 103 lit. a) ustawy z dnia 27 września 2013 r. (Dz.U. z 2013 r. poz. 1247 ze zm.) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 lipca 2015 r. Zmianie uległ § 1, natomiast uchylono § 4 przez art. 1 pkt 103 lit. b) ustawy z dnia 27 września 2013 r. (Dz.U. z 2013 r. poz. 1247 ze zm.) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 lipca 2015 r.

[564] R.A. Stefański, *Rodzaje decyzji kończących postępowanie przygotowawcze,* [w:] *System prawa karnego procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. X , Warszawa 2016, s. 1583.

[565] Ustawa z dnia 28 stycznia 2016 r. – Prawo o prokuraturze (Dz.U. z 2023 r. poz. 1360 ze zm.); E. Kruk, *Skarga oskarżycielska jako…*, op. cit., s. 124; R. Kmieciak, A. Staszak, *Prawo o prokuraturze. Komentarz praktyczny*, Warszawa 2020, s. 149.

(wyciśnięcie pieczęci nie jest uważane za podpis,[566] ale jest jego surogatem). Jako brak podpisu w literaturze uważane jest jego złożenie zamiast osoby sporządzającej oskarżenie „w zastępstwie" przez innego prokuratora.[567] Jego niepodpisanie powoduje, że akt oskarżenia jest tylko jego projektem i nie może wywoływać skutków procesowych.[568] Wówczas akt oskarżenia obciążony jest brakiem formalnym i należy go usunąć zgodnie z obowiązującym art. 337 § 1 k.p.k.

Należy podkreślić, iż zwyczajny akt oskarżeni zgodnie z art. 337 § 1 k.p.k., odpowiadać powinien wymogom formalnym określonym dla każdego pisma procesowego (art. 119 § 1 k.p.k.) oraz wymogom szczególnym aktu oskarżenia (art. 332 i 333 k.p.k. lub art. 335 k.p.k.) oraz winien spełniać warunki określone w art. 334 k.p.k. W przypadku wystąpienia braków prezes sądu zwraca go w celu ich usunięcia w ciągu 7 dni oskarżycielowi (art. 337 § 1 k.p.k.).

Wyjątkiem od pisemnej formy aktu oskarżenia jest szczególna sytuacja uregulowana w art. 398 k.p.k. związana z konstrukcją procesu wpadkowego. Związana jest ona z przedmiotowym rozszerzeniem oskarżenia i jest ustną formą aktu oskarżenia. Zezwolenie na ustny akt oskarżenia może wystąpić tylko i wyłącznie w przypadku spontaniczności czynności.[569] Ustny akt oskarżenia posiada formę ustnego oświadczenia oskarżyciela do protokołu. Jego treścią jest zarzut popełnienia przez oskarżonego przestępstwa.[570] Na rozprawie, zgodnie z zasadą ustności, czynności procesowe są ustną wypowiedzią osób, które uczestniczą w postępowaniu. Ustne czynności, np. udzielenie głosu stronom wymagają utrwalenia. W toku rozprawy podstawową formą utrwalenia jest protokół, gdyż chodzi tu o utrwalenie ustnych wypowiedzi (zeznań) w celu ich kontroli po znacznym upływie czasu. Forma ustnej wypowiedzi dowodu z zeznań świadka lub dowodu z wyjaśnień oskarżonego nie może być zastąpiona przez sąd treścią pism, notatek urzędowych czy też zapisków (art. 174 k.p.k.). Niektóre czynności wymagają stosowania formy pisemnej i ustnej, np. po głosowaniu wyrok sporządzany jest na piśmie (art. 412 k.p.k.) i po jego podpisaniu

[566] Postanowienie SN z dnia 29 sierpnia 1930 r., II K 743/30 OSN(K) 1931, nr 4, poz. 127.
[567] R.A. Stefański, *Rodzaje decyzji kończących postępowanie przygotowawcze*, [w:] *System prawa karnego procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. X, Warszawa 2016, s. 1618.
[568] Uchwała SN z dnia 13 stycznia 1958 r., IV K 832/57, OSPiKA 1958, z. 9, poz. 239, LEX nr 1632787; Stefański R.A., S. Zabłocki, *Art. 332 k.p.k., teza 15,* [w:] Kodeks postępowania karnego. Tom. III. Komentarz do art. 297–424, (red. R.A. Stefański, S. Zabłocki), WKP 2021, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
[569] S. Stachowiak, *Konstrukcja tzw. procesu wpadkowego w polskim prawie karnym procesowym*, NP 1975, nr 1, s. 84, 85; S. Stachowiak, *Postępowanie przygotowawcze*, [w:] *Proces karny. Przebieg…*, (red. K. Marszał), Katowice 2008, s. 66; S. Stachowiak, *Przedmiotowe rozszerzenie oskarżenia w toku rozprawy głównej w polskim procesie karnym***,** Prok. i Pr. 2002/6/7–15, teza 4, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
[570] M. Jeznach, *Akt oskarżenia…*, op. cit., s. 99; Wyrok SA w Warszawie z dnia 3 kwietnia 2013 r., II AKa 85/13, LEX nr 1312111.

przewodniczący publicznie go ogłasza (art. 418 § 1 k.p.k.). Przewidziana jest forma pisemna dla skarg zasadniczych (aktu oskarżenia, art. 332 i nast. k.p.k.) i skarg etapowych (np. środków odwoławczych, art. 428 § 1 k.p.k.).[571]

Powyżej analizowane rozważania w polskim procesie karnym należy porównać z niemieckim i amerykańskim procesem karnym.

Niemieckie postępowanie przygotowawcze dobiega końca w momencie, gdy wnosi się skargę do sądu lub w przypadku umorzenia postępowania. W przypadku, gdy skarga publiczna, czyli akt oskarżenia bądź to wniosek o wydanie nakazu karnego wniesiona zastała do sądu, skutkuje to rozpoczęciem postępowania przejściowego *(Zwischenverfahren* – podkreślić należy, że § 199 do 211 StPO znajduje zastosowanie tylko do aktu oskarżenia). Gdy prokurator podejmuje zamiar wniesienia skargi konieczne jest, by w aktach o tym wspomniał (§ 169a StPO). Skarga może mieć kształt aktu oskarżenia (*Anklageschrift*) albo wniosku zawierającego wydanie nakazu karnego (*Strafbefehl*), który omówiono powyżej. Od tego momentu zgodnie z treścią § 147 ust. 2 StPO obrońca nie jest władny odmówić, by dokonać wglądu w akta, którymi dysponuje sąd. Tylko obrońca (podejrzany takiej możliwości nie ma) ma szerszy dostęp do akt sprawy w związku z dokonaniem w postępowaniu przygotowawczym czynności sądowej. Również adwokat, od momentu ustanowienia w danej sprawie, może zapoznać się z dowodami rzeczowymi (również w obecności podejrzanego albo innego adwokata) zgodnie z § 147 ust. 4 StPO.[572]

W przypadku, gdy dochodzenie wykazało wystarczającą podstawę, by wnieść oskarżenie jawne (§ 170 ust. 1 StPO) wówczas prokurator wnosi oskarżenie doręczając akt oskarżenia do właściwego sądu. Podstawa taka oraz wystarczające podejrzenie, że popełniony został czyn karalny przez określoną osobę, musi zaistnieć w przypadku otwarcia przewodu sądowego przez sąd tzn. otwarcia postępowania głównego.[573] Stopniowalność kategorii podejrzenia w tym przypadku skutkuje przesunięciem postępowania na jego kolejny etap. Z § 203 StPO wynika, iż wymagany jest ten sam poziom podejrzenia do wydania postanowienia dotyczącego otwarcia postępowania głównego. Poziom podejrzenia, który warunkuje wniesienie skargi zachodzi wówczas, gdy prokurator po bardzo dokładnej analizie uzyskanych wyników postępowania przygotowawczego dochodzi do wniosku, że w toku rozprawy głównej wniósłby o skazanie tej osoby, przeciwko której postępowanie się toczy. Wniesienie aktu oskarżenia następuje wówczas, gdy prokurator uzna, że w danym przypadku

[571] K. Marszał, *Proces karny. Zagadnienia ogólne*, Katowice 2008, s. 110.
[572] P. Girdwoyń, *Zarys niemieckiego procesu…*, op. cit., s. 55, 63, 167.
[573] D. Tarnowska, *Różnice między dochodzeniem…*, op. cit., s. 272.

bardziej prawdopodobne jest skazanie niż uniewinnienie osoby w przyszłości oskarżonej.[574] Ujęcie to odbiega od poglądu występującego w nauce polskiej, że wniesienie aktu oskarżenia wówczas nastąpić powinno, gdy o sprawstwie i winie podejrzanego (w przyszłości oskarżonego) organ procesowy przekonany jest z oceny materiału dowodowego, który zgromadzony został z zachowaniem zasady obiektywizmu.[575] Występują tu dwie ważne funkcje aktu oskarżenia: funkcja informacyjna – powinien on informować oskarżonego o podniesionym przeciwko niemu oskarżeniu oraz opisuje konkretny stan rzeczywisty, który dotyczy czynu karalnego.[576]

Niemiecki akt oskarżenia (*Anklageschrift*) musi spełniać wymogi formalne przewidziane w ustawie (§ 199 ust. 2 StPO, § 200 StPO). Niemiecki akt oskarżenia, tak jak polski akt oskarżenia powinien zawierać nagłówek (*Kopf der Anklageschrift*). Następnie zgodnie z § 200 StPO i § 110 RiStBV[577] należy w nim zawrzeć: 1) tezy aktu oskarżenia (*Anklagesatz*) na które składają się: dane personalne (*Personalien*), zarzucony czyn, czas i miejsca wystąpienia zdarzenia (*Zeit und Ort der Tatbegehung*), prawne cechy czynu karalnego (*Gesetzliche Merkmale der Straftat*), skonkretyzowanie (*Konkretisierung*), użyte przepisy (*Angewendete Vorschriften*), następnie 2) materiał dowodowy (*Beweismittel),* 3) istotny wynik dochodzenia (*Wesentliches Ergebnis der Ermittlungen*) oraz 4) wniosek (*Anträge).*[578]

Oznacza to, że niemiecki akt oskarżenia w szczególności powinien zawierać: 1) opis sprawy w skład, której wchodzą następujące elementy: a) dane personalne (*Personalien*) oskarżonego (*Angeschuldigte*) – obecne i rodowe, zawód, adres, stan cywilny, miejsce i data urodzenia, obywatelstwo, a jeżeli oskarżony jest niepełnoletni również nazwiska oraz adresy jego przedstawicieli ustawowych, gdy podejrzany przebywa w areszcie konieczne jest

---

[574] Ł. Wiśniewski, *Postępowanie przygotowawcze,* [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. II, Warszawa 2014, s. 410–411.

[575] T. Grzegorczyk, J. Tylman, *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2011, s. 299; Ł. Wiśniewski, *Postępowanie przygotowawcze,* [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. II, Warszawa 2014, s. 411.

[576] https://books.google.pl/books?id=w3MXl1gQbU4C&pg=PA66&dq=anklageschrift+funktionen&hl=pl&sa=X&ved=0ahUKEwij_rw5uPUAhViCpoKHfD8DgQQ6AEIQDAD#v=onepage&q=anklageschrift%20funktionen&f=false (link z dnia 1.11.2023 r.), s. 66; tłumaczenie własne.

[577] Richtlinien für das Strafverfahren und das Bußgeldverfahren (RiStBV)**.** Bekanntmachung der Neufassung der Richtlinien für das Strafverfahren und das Bußgeldverfahren**.** Vom 28. März 2023 **[**Fundstelle: BAnz AT 19.06.2023 B1**];** Wytyczne dotyczące postępowania karnego i karnego (RiStBV)**.** Ogłoszenienowej wersji wytycznych postępowania karnego i karnego**.** Data 28 marca 2023 r**. [**Źródło: BAnz 19.06.2023 B1**];** https://www.verwaltungsvorschriften-im-internet.de/bsvwvbund_28032023_BMJRB3313104000060001.htm (link z dnia 1.11.2023 r.); tłumaczenie własne.

[578] https://books.google.pl/books?id=w3MXl1gQbU4C&pg=PA66&dq=anklageschrift%20funktionen&hl=pl&sa=X&ved=0ahUKEwij-_rw5uPUAhViCpoKHfD8DgQQ6AEIQDAD#v=onepage&q=anklageschrift%20funktionen&f=false (link z dnia 1.11.2023 r.), s. 67; tłumaczenie własne.

wskazanie miejsca oraz czas trwania aresztu; b) wskazanie obrońcy, c) wskazanie czasu i miejsca wystąpienia zdarzenia (*Zeit und Ort der Tatbegehung*) – dotyczy opisu czynu zarzucanego oskarżonemu, jego ustawowe znamiona wraz z proponowaną kwalifikację prawną tego czynu, d) w kontekście przestępstw wnioskowych – wskazuje się na istnienie wniosku, czy też okoliczności, dla których mimo braku przestępstwa postępowanie można prowadzić, e) należy wskazać na możliwość ograniczenia ścigania na podstawie uregulowania zawartego w § 154a StPO. Ponadto w akcie oskarżenia znaleźć powinno się 2) wskazanie adresata – dotyczy to wskazania właściwego sędziego lub sądu, oznaczenie izby lub składu zwłaszcza, gdy byłby rozszerzony. Inne istotne informacje w sprawie 3) dotyczą w szczególności: a) wykazu środków dowodowych, t j. wykazu świadków, jak też innych dowodów, które będą podlegały przeprowadzeniu, b) dotyczą opisu dotychczasowego wyniku postępowania, jak też określenia występujących wszelkich okoliczności, które wpływają na wymiar i rodzaj kary głównej oraz kar dodatkowych (za wyjątkiem wnoszonej skargi przez sędziego, który nadzoruje postępowanie przygotowawcze bądź, gdy skomplikowany jest stan faktyczny, czy też kwalifikacja prawna). Integralną częścią aktu oskarżenia jest 4) formalny wniosek o wszczęcie postępowania głównego (*Anträge)* § 199 ust. 2 StPO), który wieńczy całość. Należy podkreślić, iż niemiecka ustawa karnoprocesowa zawiera też szczególne postacie skargi: wniosek o rozpoznanie sprawy w ramach postępowania przyśpieszonego (§ 417 StPO), czy też wniosek o orzeczenie środków zabezpieczających ze względu na niepoczytalność osoby podejrzanej (§ 413 StPO, § 20 StGB).[579]

Wniesienie pisemnego aktu oskarżenia przez oskarżyciela publicznego do sądu nie wywołuje od razu przejścia danej sprawy do kolejnego etapu postępowania, czyli do rozprawy głównej. Skutkuje to natomiast wszczęciem postępowania przejściowego (*Zwischenverfahren*). Jego celem jest sprawdzenie, czy istnieją rzeczywiście wystarczające podstawy faktyczne uzasadniające postawienie konkretnej osoby w stan oskarżenia w związku z jej zarzucanym czynem (§ 199 do 211 StPO). Czynności te dokonuje organ niezależny od oskarżyciela. Niezawisły sąd na posiedzeniu niejawnym przeprowadza kontrolę, by w bezstronny sposób rozważyć zasadność ścigania danej osoby na podstawie zgromadzonego materiału dowodowego. Podejrzany od tego momentu określany jest mianem *Angeschuldiger* (§ 157 StPO). Przewodniczący zapoznaje oskarżonego o treści złożonego aktu oskarżenia, jak też o istniejącej możliwości podnoszenia zarzutu (sprzeciwu) odnośnie

[579] P. Girdwoyń, *Zarys niemieckiego procesu…*, op. cit., s. 63–64; Ł. Wiśniewski, *Postępowanie przygotowawcze*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego. Proces karny – rozwiązania modelowe w ujęciu prawnoporównawczym*, (red. P. Hofmański), t. II, Warszawa 2014, s. 412.

rozpoczęcia postępowania głównego. Informuje też o prawie składania w określonym terminie wniosków dowodowych. W czasie trwania postępowania przejściowego sąd dokonuje również sprawdzenia, czy spełnione są wymogi formalne złożonego aktu oskarżenia. W postępowaniu przejściowym dokonywana kontrola obejmuje aspekt prawny i faktyczny oskarżenia. Celem kontroli aspektów prawnych jest ustalenie, czy zarzucany oskarżonemu czyn wypełnia znamiona przestępstwa. Natomiast kontrola faktyczna obejmuje sprawdzenie, czy w świetle materiału dowodowego zgromadzonego na etapie postępowania przygotowawczego w sprawie zachodzi wystarczające prawdopodobieństwo, by wydany został wyrok skazujący. Poza tym sąd nie tylko bada ocenę logiczną zawartego zarzutu w akcie oskarżenia, ale też bada, czy wnioski dowodowe zaprezentowane przez oskarżyciela nie naruszają istniejących zakazów dowodowych.[580]

Po zakończeniu kontroli aktu oskarżenia i po przeprowadzeniu powyższego postępowania sąd postanawia w zakresie: 1) czy otworzyć postępowanie główne; 2) czy nie otwierać postępowania głównego; 3) czy dokonać zawieszenia postępowania (tymczasowego umorzenia – *vorläufige Einstellung*); 4) czy dokonać umorzenia postępowania ze względów opurtunistycznych.[581]

Amerykański akt oskarżenia przybrać może różną postać, która zależy od wagi przestępstwa (*seriousness of a crime*). Gdy do czynienia mamy z występkiem (*misdemeanor*) to pismo oskarżycielskie (*files an accusatory pleading*) oskarżyciel składa bezpośrednio w sądzie. Nazywane jest to pismo skargą karną (*criminal complaint*) albo aktem oskarżenia (*information*), albo petycją (petition).[582]

W przeprowadzonym przez Autorkę niniejszej dysertacji wywiadzie sędzia Sądu Okręgowego Abby Taylor, powiat DeKalb, Georgia USA informuje, iż sporządzenie aktu oskarżenia przez sędziego może mieć miejsce przez Internet. Policjant dokonuje zgłoszenia pod przysięgą. Sędzia widzi go na ekranie. Pod aktem oskarżenia sędzia składa elektroniczny podpis i wyznacza termin rozprawy. Rozprawy są wyznaczane w bardzo szybkim terminie (nawet tego samego dnia wieczorem o późnych porach, np. o godzinie 21). Mogą one odbywać się także przez Internet. Wymogi formalne aktu oskarżenia nie są tak istotne. Sędzia sporządzając akt oskarżenia od razu koryguje powstałe błędy, a jeżeli mimo wszystko

[580] Ł. Malinowski, *Postępowanie po wniesieniu aktu oskarżenia do sądu,* [w:] *System Prawa Karnego Procesowego. Proces karny – rozwiązania modelowe w ujęciu prawnoporównawczym*, (red. P. Hofmański), t. II, Warszawa 2014, s. 437–439.
[581] P. Girdwoyń, *Zarys niemieckiego procesu…*, op. cit., s. 68.
[582] E. Myrczek-Kadłubicka, *Postępowanie przygotowawcze (preparatory proceedings*), [w:] *Egzamin na tłumacza przysięgłego. Przewodnik po prawie karnym. Język angielski*, (red. H. Sierocka), Warszawa 2013, s. 127.

znajdują się jakieś błędy o charakterze formalnym, to sędzia zawsze oddaje dany akt oskarżenia do uzupełnienia. Inaczej nie zostanie on podpisany. W praktyce wygląda to tak, że idzie do drugiego pokoju, by nieścisłości sprawdzić, bądź daje komuś, by je skorygował. Tak więc poprawa błędów formalnych trwa kilka minut. Na uwagę zasługuje fakt, że sędzia posiada oryginał dokumentów. Powyższa procedura jest możliwa z tego względu, że akt oskarżenia pisany jest na komputerze i sporządzany jest od razu przez sędziego. W sytuacji, gdy policja nie ma przy sobie wystarczających dowodów wówczas sędzia każe je dostarczyć i wyznacza nowy termin rozprawy, w którym te dowody mają być dostarczone. W tym systemie nie ma czegoś takiego, jak braki formalne, czy merytoryczne – jest to nieistotne. Niekiedy przy składaniu aktu oskarżenia policja nie ma wystarczających dowodów i ich nie donosi. Wtedy sprawa nie toczy się dalej.[583]

Wnioski

Niemiecki proces karny stanowił i nadal stanowi inspirację dla polskiego ustawodawcy, który niekiedy „zapożycza poszczególne instytucje". Rozwiązane problemy i błędy przed, którymi stanął niemiecki ustawodawca i niemieckie orzecznictwo zapewne przyczynią się do uniknięcia podobnych sytuacji w Polsce[584] w chwili obecnych przemian następujących w naszym kraju.

Analizując treść ustaw polskiego Kodeksu postępowania karnego z 1928 r., 1969 r. i 1997 r. oraz ich nowelizacje należy zauważyć, że do regulacji polskiej najbardziej zbliżony jest model niemiecki. Analiza funkcjonalna i formalna przepisów normujących polski i niemiecki proces karny wskazuje, iż zbieżne są zasady procesowe, zbliżone mechanizmy zaskarżenia dotyczące decyzji procesowych i wspólne uzasadnienie aksjologiczne dotyczące instytucji procesowych.[585]

Zarówno w polskim, jak i niemieckim procesie karnym akt oskarżenia jest zbudowany bardzo podobnie. Tak więc zgodnie z treścią § 199 ust. 2 StPO i § 200 StPO w akcie oskarżenia (*Anklageschrift*) niezbędne jest: nagłówek; opis sprawy (wskazanie i dane personalne w szczególności oskarżonego, wskazanie obrońcy, opis czynu przypisanego oskarżonemu, określenie czasu i miejsca zarzucanego oskarżonemu czynu przestępczego, kwalifikację prawną popełnionego czynu, użyte przepisy); wskazanie adresata (sędziego lub sąd właściwy); wykaz środków dowodowych (wykaz świadków, dowodów podlegających

[583] Wywiad przeprowadzony z sędzią Sądu Okręgowego Abby Taylor, powiat DeKalb, Georgia USA w dniu 18.05.2016 r.; tłumaczenie A. Oberc.
[584] P. Girdwoyń, *Zarys niemieckiego procesu karnego*, Białystok 2006, s. 15.
[585] D. Gil, *Sprzeciwy i quasi–sprzeciwy…*, op. cit., s. 88.

przeprowadzeniu); wyniki postępowania oraz formalny wniosek dotyczący wszczęcia postępowania głównego.[586]

W obecnym systemie karnym wyszczególnić można zwyczajny (zwykły) akt oskarżenia oraz szczególne formy (postacie) aktu oskarżenia. Do szczególnych rodzajów aktów oskarżenia należą: uproszczone akty oskarżenia oraz surogaty.

Jako formy można wyróżnić formę ustną i pisemną aktu oskarżenia. Ustny akt oskarżenia, związany jest z przedmiotowym rozszerzeniem wystosowanego oskarżenia w tzw. procesie wpadkowym i posiada formę ustnego oświadczenia oskarżyciela do protokołu.

Wymogiem ustawodawcy jest, by akt oskarżenia złożony został w formie pisemnej i spełniał wymogi ustawowe. Akt oskarżenia, jako pismo procesowe oprócz warunków ogólnych, jakie powinno spełniać pismo procesowe (art. 119 k.p.k.) musi również spełniać określone w kodeksie szczególne wymogi formalne, jako skarga zasadnicza otwierająca postępowanie dotyczące odpowiedzialności karnej. Wymogi te dotyczą elementów aktu oskarżenia (art. 332 k.p.k.) oraz dodatkowych elementów aktu oskarżenia i jego załączników (art. 333 i 334 k.p.k.).

Pojęcie „akt oskarżenia" zawiera w sobie słowo „oskarżenie". Oskarżenie – to sformułowane określone zarzuty stawiane podejrzanemu (oskarżonemu) w poszczególnych aktach procesowych, które utożsamiane jest ze skargą (aktem oskarżenia bądź wnioskiem) wnoszonym do sądu.

Akt oskarżenia zawiera zarzut popełnienia przestępstwa przez oskarżonego i żądanie rozpoznania skargi w ramach granic przedmiotowo-podmiotowych oraz oświadczenie woli ścigania oskarżonego i jego ukarania. Zawiera również usystematyzowane i zebrane wyniki przeprowadzonego postępowania przygotowawczego, podsumowanie przeprowadzonych w konkretnej sprawie czynności określających ramy i zasięg rozprawy sądowej, wskazuje przestępstwo, za które osoba oskarżona będzie sądzona i żądanie jej ukarania (za wyjątkiem sytuacji przewidzianej w art. 398 § 1 k.p.k.).[587]

Akt oskarżenia to najważniejsza skarga – skarga zasadnicza – w postępowaniu karnym kończąca postępowanie przygotowawcze, zawierająca żądanie wszczęcia postępowania przez właściwy sąd i pociągnięcia oskarżonego do odpowiedzialności karnej za zarzucone mu przestępstwo. Jest więc realizacją zasady skargowości określonej w art. 14 § 1 k.p.k., warunkuje wszczęcie postępowania sądowego i rozpoznanie sprawy.

---

[586] M. Budnik-Minierska, *Akt oskarżenia w niemieckim procesie karnym,* [w:] *Prawo i ekonomia - Wybrane zagadnienia. Polska, Europa, Świat*, Łódź 2023, s. 36.

[587] M. Kurowski, *Zagadnienia ogólne i…*, op. cit., s. 84; M. Kurowski, *Postępowanie przygotowawcze,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, (red. D. Świecki), t. I, Warszawa 2017, s. 1227.

Zatem sporządzenie i wniesienie aktu oskarżenia (skargi) warunkuje inicjację postępowania sądowego, która po stronie sądu wywołuje obowiązek inicjacji fazy jurysdykcyjnej oraz rozpoznania sprawy. Wniesienie i popieranie aktu oskarżenia ma związek z zasadą legalizmu zobowiązującą powołany organ procesowy do wszczęcia, kontynuowania ścigania i ukarania sprawcy przestępstwa.[588] Również W. Grzeszczyk traktuje czynności sporządzenia, wniesienia do sądu aktu oskarżenia i przed sądem jego popierania przez oskarżyciela publicznego w sprawach dotyczących przestępstw ściganych z urzędu, jako przejaw wymienionej zasady legalizmu.[589]

Należy zatem stwierdzić, że postępowanie przygotowawcze zakończone wniesieniem aktu oskarżenia, to efekt najbardziej oczekiwany „procesu wykrywczego". Istotne społecznie jest też skierowanie do sądu wniosku o umorzenie postępowania. Umarzający postępowanie wyrok sądu, tak jak akt oskarżenia, wskazuje sprawcę czynu przestępczego, uznaje jego winę i pociąga oskarżonego do odpowiedzialności z taką tylko różnicą, że instytucja ta ma charakter probacyjny.[590]

W doktrynie przyjęto wniesienie aktu oskarżenia jako zdarzenie mające istotne znaczenie procesowe, gdyż kończy fazę postępowania przygotowawczego, następnie zaś rozpoczyna fazę jurysdykcyjną.[591] Zatem wniesienie aktu oskarżenia do sądu powoduje otwarcie nowego stadium procesu karnego (postępowania jurysdykcyjnego), którego przedmiotem jest przede wszystkim orzeczenie o winie i karze. Jego wniesienie powoduje też zmianę roli biorących w nim udział stron procesowych. Prowadzący dotychczas postępowanie przygotowawcze organ ścigania – prokurator staje się w postępowaniu karnym stroną, czyli oskarżycielem publicznym, pokrzywdzony wstąpić może w rolę oskarżyciela posiłkowego, a sprawca czynu przestępczego przestaje być podejrzanym i staje się oskarżonym.

Do sporządzenia aktu oskarżenia, w zależności od tego w jakiej formie przeprowadzone zostało postępowanie przygotowawcze (śledztwo czy dochodzenie), organy procesowe posiadają różne uprawnienia. W śledztwie tylko prokurator uprawniony jest do jego sporządzenia. W związku z tym, po zamknięciu postępowania dowodowego prowadzący

---

[588] M. Klejnowska, *Popieranie oskarżenia jako realizacja zasady legalizmu*, [w:] *Zasada legalizmu w procesie karnym*, (red. B. Dudzik i in.), t. 1, Lublin 2015, s. 179; B. Janusz-Pohl i in., *Relacje pomiędzy zasadą legalizmu i kontradyktoryjności w świetle ostatnich nowelizacji k.p.k.*, [w:] *Zasada legalizmu w procesie karnym*, (red. Dudzik B. i in.), t. 1, Lublin 2015, s. 340.

[589] W. Grzeszczyk, *Postępowanie przygotowawcze w sprawach o przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe*, [w:] *Współczesny polski proces karny. Księga ofiarowana Profesorowi Tadeuszowi Nowakowi*, (red. S. Stachowiak), Poznań 2002, s. 352–353.

[590] M. Hauchszulz, Z. Małecki, *Czynności związane z zakończeniem…*, op. cit., s. 122.

[591] P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. II, Warszawa 2011, s. 281.

w tej formie postępowanie przygotowawcze, przesyła prokuratorowi akta śledztwa wraz z pisemnym wnioskiem o objęcie aktem oskarżenia podejrzanego i o skierowanie do postępowania sądowego jego sprawy. Autorem aktu oskarżenia może być też: oskarżyciel prywatny (jednak nie w postępowaniu przygotowawczym); oskarżyciel posiłkowy subsydiarny w razie postępowania oraz wyczerpania drogi odwoławczej i wówczas akt oskarżenia sporządza i podpisuje adwokat lub radca prawny; Policja oraz prowadzące dochodzenie inne organy. W przypadku prowadzenia dochodzenia przez Policję może ona wówczas sporządzić akt, ale zatwierdzić i wnieść do sądu musi go prokurator. W dochodzeniu inne organy samodzielnie akt oskarżenia sporządzają i wnoszą do sądu (chyba, że inaczej postanowi prokurator).[592]

Zaznaczyć należy, że zgodnie z treścią postanowienia SN z dnia 16 listopada 2011 r.[593] posiadanie obrońcy nie niesie takiej konsekwencji, że oskarżony przestaje od tego momentu być stroną postępowania. Nie stanowi to także żadnego ograniczenia dla niego w zakresie samoistnego podejmowania działania w procesie.[594] W ramach postępowania przygotowawczego uczestniczenie obrońcy w czynnościach procesowych dotyczy niezbędnych czynności o charakterze dowodowym. Dotyczą one pierwszego stadium postępowania i mają miejsce w sądzie. Do czynności sądu w ramach postępowania przygotowawczego zaliczamy decyzje wskazanego organu pierwszej instancji w zakresie zastrzeżonym do wyłącznej kompetencji sądu bądź też czynności dotyczące rozpoznania zażaleń w zakresie czynności postępowania przygotowawczego.[595]

Prawo dotyczące udziału w czynnościach procesowych czyli czynnościach dowodowych stanowi uprawnienie, na podstawie którego oskarżony ma zapewnioną możliwość polegającą na uczestnictwie w granicach prowadzonych dowodów, które są prowadzone w toku postępowania karnego. Prawo, to które jest prawem do udziału w czynnościach dowodowych rozumiane być może, jako szerszy aspekt uprawnienia w zakresie udziału w czynnościach procesowych, które obejmuje:

– udział w zakresie czynności dowodowych;

---

[592] M. Hauchszulz, Z. Małecki, *Czynności związane zakończeniem…*, op. cit., s. 135.

[593] Postanowienie SN z dnia 16 listopada 2011 r., III KZ 74/11, LEX nr 1055036.

[594] K. Dudka, H. Paluszkiewicz, D. Szumiło-Kulczycka, *Kodeks postępowania karnego. Wybór…*, op. cit., s. 155; P. Misztal, *Przymus adwokacko-radcowski w polskim procesie karnym*, WKP 2020, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.; M. Świeczkowska-Wójcikowska, *Art. 239, teza 3*, [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Kodeks Etyki Zawodowej Komornika Sądowego. Komentarz*, (red. M. Świeczkowska-Wójcikowska, J. Świeczkowski), WKP 2020, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.

[595] J. Zagrodnik, *Udział radcy prawnego w roli obrońcy w innych czynnościach procesowych w postępowaniu przygotowawczym*, [w:] *Radca prawny w roli obrońcy w postępowaniu przygotowawczych oraz w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji. Kompendium praktyczne*, (red. Zagrodnik J.), Warszawa 2015, s. 43.

– udział w zakresie posiedzenia sądu;
– udział w granicach rozprawy.[596]

Udział w zakresie czynności dowodowych stanowi możliwość konfrontacji, jak też weryfikację oraz prezentację dowodów. Zarówno konfrontacja, jak i weryfikacja są odnoszone do dowodów, które są niekorzystne dla oskarżonego, jak również, które są zgromadzone i przedstawione w zakresie poparcia oskarżenia. Ujawnienie dowodów stanowi uprawnienie w zakresie zgłaszania, jak i przedstawiania dowodów korzystnych dla oskarżonego w warunkach gwarantujących ich ocenie rzetelność. Prawo dotyczące udziału w posiedzeniach sądu stanowi uprawnienie, które jest blisko powiązane z prawem dotyczącym udziału w czynnościach dowodowych. Stanowi ono źródło prawa, które możemy doszukać się w zasadzie kontradyktoryjności oraz w równości stron procesowych, ale bez żadnych wątpliwości najbliżej w prawie do obrony. Prawo dotyczące udziału w posiedzeniu jest rozumiane, jako możliwość fizycznej obecności oraz, jako aktywność ujawniana w jej trakcie. Udział, który ma miejsce w rozprawie jest prawem jednostki, co jest szczególnie istotne. Poza alternatywą w postaci wypowiadania się w przedmiocie postępowania karnego oraz stawianych zarzutów, jak też poza udziałem w granicach postępowania dowodowego charakteryzuje się ona możliwością w zakresie dokonywania czynności mających miejsce poza granicami rozprawy nie występują, a mogących wywierać skutki prawne. Wskazane prawo swoim zakresem obejmuje również udział w czynnościach, które mają miejsce na rozprawie, a w szczególności we wszystkich czynnościach w zakresie postępowania dowodowego.[597]

Celem aktu oskarżenia jest zainicjowanie oraz określenie granic podmiotowych i przedmiotowych postępowania, następnie zamknięcie postępowania przygotowawczego i wszczęcie postępowania sądowego oraz realizacja woli ścigania i ukarania oskarżonego. Jedną z form zakończenia postępowania przygotowawczego określonych w art. 331 k.p.k. jest wniesienie sporządzonego przez prokuratora w ciągu 14 dni po zamknięciu śledztwa bądź zatwierdzeniu przez prokuratora sporządzonego w dochodzeniu przez Policję aktu oskarżenia do sądu. W przypadku, gdy podejrzany jest tymczasowo aresztowany jest to okres 7 dni i nie może przekroczyć terminu 14 dni (istnieje również możliwość wydania postanowienia o umorzenie dochodzenia bądź śledztwa, zawieszenia postępowania przygotowawczego lub

[596] P. Wiliński, P. Karlik, *Treść prawa do obrony,* [w:] *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz…*, (red. M. Safjan, L. Bosek), Warszawa 2016, s. 1059.
[597] Ibidem, s. 1059.

dokonania jego uzupełnienia[598]). Realizacja woli ścigania oskarżonego musi oparta być na prawdziwych faktach, które stanowią podstawę, by wszcząć postępowanie jurysdykcyjne i oświadczeniu woli ścigania, której warunkiem koniecznym jest istnienie woli.

Realizacja oświadczenia woli ścigania oskarżonego ma charakter oświadczenia postulującego. Najważniejszymi dla przedstawienia w skardze woli ścigania są dane, które dotyczą osoby oskarżonego i opisu zarzucanego mu czynu przestępczego. Wnoszący do sądu skargę oskarżyciel opiera ją na faktach, które jego zdaniem stanowią wystarczającą podstawę, by rozpocząć postępowanie sądowe i by sąd mógł ustalić odpowiedzialność oskarżonego oraz żąda wszczęcia przez sąd postępowania sądowego. W treści wniesionej skargi znajdować powinno się także oświadczenie wiedzy oskarżyciela, będące podstawą dla wystosowanego przez niego oświadczenia woli ścigania, która musi być wyrażona w taki sposób, by sąd co do treści oraz, co do zakresu złożonej skargi nie miał w tym zakresie żadnych wątpliwości.

Złożony do sądu akt oskarżenia oskarżyciel publiczny, zgodnie z treścią art. 14 § 2 k.p.k., może cofnąć na pierwszej rozprawie głównej do czasu rozpoczęcia przewodu sądowego, co oznacza na podstawie art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k. konieczność umorzenia postępowania ze względu na brak skargi sporządzonej przez uprawnionego oskarżyciela. Takie rozwiązanie jest niezbędne, by uniknąć sytuacji w jakiej znalazłby się sąd (co do zasady nie przeprowadzający dowodów z urzędu) w razie rezygnacji przez oskarżyciela z popierania oskarżenia. Oskarżyciel może też doprowadzić do umorzenia postępowania w toku przewodu sądowego przed sądem I instancji, gdy przed sądem napotyka na trudności udowodnienia tezy oskarżenia. W takiej sytuacji oskarżony ma prawo, by go uniewinnić, co w większym stopniu niż umorzenie postępowania w wyniku cofnięcia skargi, go rehabilituje. Zdanie trzecie analizowanego przepisu usuwa wątpliwości odnośnie charakteru prawnego orzeczenia dotyczącego umorzenia postępowania z powodu braku skargi i wyklucza przyjęcie opartej na założeniu interpretacji, że jej brak jest negatywną przesłanką procesową mającą „charakter przemijający i względny[599]".

Zdaniem Autorki dysertacji cofnięcie aktu oskarżenia winno następować tylko wówczas, gdy wyniki postępowania sądowego i zgromadzonego materiału dowodowego nie potwierdzają zarzutów oskarżenia. W innych sytuacjach cofnięcie aktu oskarżenia nie spełnia celu aktu oskarżenia, jakim jest ściganie i ukaranie sprawcy przestępstwa. Każdy czyn

[598] R. Olszewski, *Postępowanie karne*, [w:] *Podstawy prawa i postępowania karnego*, (red. K. Indecki), Łódź 2009, s. 235–236.
[599]https://arch-bip.ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/komisje-kodyfikacyjne/komisja-kodyfikacyjna-prawa-karnego/komisja-kodyfikacyjna-prawa-karnego-2009-2013/ (link z dnia 1.11.2023 r.).

przestępczy, jest wykroczeniem i osoba, która dopuściła się tego czynu winna być ukarana, by zapobiec jej dalszej przestępczej działalności.

Jeśli zaś chodzi o powyższe rozważania dotyczące funkcji aktu oskarżenia należy stwierdzić, iż zgodnie z założeniami funkcji inicjującej akt oskarżenia, jako skarga zasadnicza, jest niezbędnym warunkiem wszczęcia postępowania jurysdykcyjnego. Brak skargi, według art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k. jest negatywną przesłanką procesową, która prawnie nie dopuszcza do zainicjowania postępowania, ponieważ nie wszczyna się postępowania niewszczętego, a już wszczęte umarza. Za C. Kuleszą należy stwierdzić, iż akt oskarżenia pełniąc funkcję inicjująco-programową i obligującą, zobowiązuje sąd do wszczęcia i następnie kontynuowania postępowania w ściśle określonych granicach rozpoznania sprawy w zakresie przedmiotowo-podmiotowym. Oznacza to w ujęciu pozytywnym nakaz rozpoznania wszystkich zarzutów, które zawarte są w akcie oskarżenia przez sąd *meriti* (sąd w postępowaniu pierwszoinstancyjnym).[600] Pełniąc funkcję informacyjną akt oskarżenia umożliwia końcowe zapoznanie się z materiałami postępowania, co należy rozumieć, jako prawo do osobistego przejrzenia akt przez stronę i zobowiązanie np. funkcjonariusza Policji do informacji, jakie materiały z akt będą przekazane do sądu wraz z aktem oskarżenia. Akt oskarżenia dostarcza więc informacji o oskarżonym, zarzuconym mu czynie przestępczym i jego kwalifikacji prawnej oraz o zebranych w sprawie dowodach. W związku z uchyleniem art. 332 § 1 pkt 6 k.p.k[601]., dotyczącym uzasadnienia aktu oskarżenia nowelą z dnia 27 września 2013 r. i w obecnym stanie prawnym obowiązującym przepisie art. 332 § 3 k.p.k., iż w postępowaniu przygotowawczym zakończonym w formie dochodzenia nie jest konieczne sporządzenie uzasadnienia, to funkcja bilansująca w przypadku braku uzasadnienia, nie jest bilansem wyników postępowania przygotowawczego i jednocześnie nie spełnia przypisanych założeń dla tej funkcji. Natomiast w przypadku, gdy uzasadnienie jest umieszczone w akcie oskarżenia (art. 332 § 2 k.p.k.) spełniony jest warunek funkcji bilansującej.

[600] C. Kulesza, *Zasada skargowości*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. III, Warszawa 2014, s. 610.
[601] Art. 332 zmieniony przez art. 1 pkt 102 ustawy z dnia 27 września 2013 r. (Dz.U. z 2013 r. poz. 1247) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 lipca 2015 r.

Rozdział III. Wymogi formalne zwyczajnego aktu oskarżenia

1. Obligatoryjne elementy aktu oskarżenia

Z powyższych rozważań o akcie oskarżenia wynika, iż akt oskarżenia jest sformułowaniem oraz usystematyzowaniem wyników powstałych z przeprowadzonego już postępowania przygotowawczego.[602] Doktryna wymaga, by była pisemna forma aktu oskarżenia ze względu na to, iż jego struktura wymaga zachowania pewnego określonego układu poszczególnych elementów wypracowanego w praktyce prokuratorskiej.[603]

Tak więc akt oskarżenia, jak i każde pismo procesowe spełniać musi warunki wskazane w art. 119 k.p.k., a przede wszystkim warunek obowiązku oznaczenia daty i podpisu osoby sporządzającej akt oskarżenia (art. 119 § 1 pkt 4 k.p.k.), które umieszcza się za dodatkowymi obligatoryjnymi elementami aktu oskarżenia (art. 333 § 1 pkt 1 i 2 k.p.k.) czyli za wykazem dowodów objętych wnioskiem o ich przeprowadzenie na rozprawie sporządzonym przez oskarżyciela.[604]

Oprócz tego ustawodawca w zakresie dla tego rodzaju pism procesowych wprowadził wymogi szczególne, które określone zostały dla zwyczajnego aktu oskarżenia w przepisach art. 332–334 k.p.k. Przy czym elementy obligatoryjne zawarte zostały, co do treści i struktury zwyczajnego aktu oskarżenia w: art. 332 § 1 pkt 1–5 k.p.k.; w art. 332 § 2 k.p.k.; Autorka uważa, że uzasadnienie w art. 332 § 3 k.p.k. w dochodzeniu też powinno być obligatoryjne poza sprawami małej wagi, np. kradzieże; w art. 333 § 1 pkt 1 i 2 k.p.k. oraz obligatoryjnych załącznikach w art. 333 § 3 i § 3a k.p.k. określających do wyłącznej wiadomości sądu listę ujawnionych pokrzywdzonych oraz pokrzywdzonych, którzy w postępowaniu przygotowawczym złożyli wniosek. Poza tym ustawodawca przewidział też obowiązki związane z wniesieniem aktu oskarżenia do sądu, które spełniać musi oskarżyciel (art. 334 § 2 pkt 1 i 2 k.p.k.).

Fakultatywne załączniki zwyczajnego aktu oskarżenia określone zostały w art. 333 § 2 k.p.k. dotyczącym zaniechania wezwania oraz odczytania zeznań świadków na rozprawie oraz w art. 333 § 5 k.p.k. dotyczącym dołączenia przez prokuratora wniosku o orzeczenie wobec podmiotu zobowiązanego zwrotu uprawnionemu podmiotowi korzyści majątkowej

[602] H. Furmankiewicz i in., *Akt oskarżenia i rewizje…*, op. cit., Warszawa 1957, s. 7.
[603] R.A. Stefański, *Rodzaje decyzji kończących postępowanie przygotowawcze*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. X, Warszawa 2016, s. 1581, 1583.
[604] Szerzej: Rozdział II. „Akt oskarżenia w XX i XXI wieku", Pkt 5. „Forma aktu oskarżenia".

bądź jej równowartości lub orzeczenie na rzecz Skarbu Państwa przepadku świadczenia bądź jego równowartości.

Art. 332 § 1 pkt 1 k.p.k. to pierwszy wymóg formalny dotyczący elementu aktu oskarżenia (danych oskarżonego), który statuuje, że akt oskarżenia zawierać powinien: imię i nazwisko oskarżonego oraz inne dane o jego osobie, w tym także numer telefonu, telefaksu czy adres poczty elektronicznej lub informację o nieposiadaniu ich przez oskarżonego lub niemożności ustalenia tych danych, jak też dane dotyczące zastosowania środka zapobiegawczego oraz zabezpieczenia majątkowego. Artykuł ten dotyczy więc podmiotu aktu oskarżenia i określa podmiotowe granice aktu oskarżenia. Zatem wskazywać powinien podmiotowe granice rozpoznania danej sprawy przez sąd, dane o zastosowaniu środka zapobiegawczego, jak też zabezpieczenia majątkowego.

Dane te określają podmiotową indywidualizację skargi,[605] tzn. podmiotowy zakres oskarżenia.

Oskarżonym jest osoba, w odniesieniu do której oskarżyciel publiczny, czy też oskarżyciel prywatny złożył do sądu oskarżenie.[606] Wskazanie kilku osób oskarżonych również zakreśla granice podmiotowe oskarżenia. Występuje w sytuacji, gdy akt oskarżenia dotyczy kilku osób. Wówczas należy wymienić je w kolejności alfabetycznej, podać dane pomocników, podżegaczy, sprawców czy też innych osób, które mogą być w ścisłym związku z przestępstwem sprawcy. Następnie w porządku chronologicznym należy podać stawiane im zarzuty.[607]

Poprzedzone słowem „oskarżam" dane oskarżonego stanowią w akcie oskarżenia odrębny samodzielny jego element określony w art. 332 § 1 pkt 1 k.p.k. Zatem są one wyodrębnionym elementem, ale też „wchodzą w skład nagłówka". Określające tożsamość oskarżonego jego dane oraz informacje podaje się w celu ustalenia zakresu odpowiedzialności oskarżonego.[608]

---

[605] S. Waltoś, *Akt oskarżenia w…*, op. cit., s. 54; J. Zagrodnik, *Postępowanie przygotowawcze*, [w:] *Proces karny*, (red. J. Zagrodnik), Warszawa 2021, s. 576.
[606] M. Jasińska, *Źródła informacji o…, op. cit.*, s. 171.
[607] P. Hofmański, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do artykułów 297–467*, t. II, Warszawa 2011, s. 290, 291; Z. Młynarczyk, *Nadzór prokuratora nad postępowaniem przygotowawczym. Akt oskarżenia,* Prok. i Pr. 1995, nr 10, s. 110; W. Grzeszczyk, *Przebieg postępowania przygotowawczego,* [w:] *Nowa kodyfikacja karna…*, Warszawa 1997, z. 5, s. 168, 169.
[608] R.A. Stefański, *Rodzaje decyzji kończących postępowanie przygotowawcze*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. X, Warszawa 2016, s. 1586; M. Kurowski, *Postępowanie przygotowawcze,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 1–424*, (red. D. Świecki), Warszawa 2020, s. 1346.

Przed nowelizacją z 2019 roku art. 332 § 1 pkt 1 k.p.k. nie precyzował oprócz imienia, nazwiska oskarżonego, jakie „inne dane" w akcie oskarżenia należy zamieścić. Ani nie określał tego regulamin prokuratorski, co wpływało na dość zróżnicowaną praktykę prokuratorską. Uzasadnione to było charakterem sprawy, a zwłaszcza było zarzutem postawionym oskarżonemu, np. w sprawach przeciwko mieniu pożądane mogły być dane dotyczące zarobku oskarżonego i stosunków majątkowych, zaś inne dane dotyczyły, np. stosunków rodzinnych,[609] co nietrafnie określono w piśmiennictwie. Uzasadnione bowiem było podanie takich samych danych w sprawach różnych.[610]

Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r., która weszła w życie z dniem 5 października 2019 r. zmieniła art. 332 § k.p.k. w zakresie pkt 1. Jest to konsekwencja rozszerzenia zakresu adresowych danych, które są gromadzone przez uprawnione organy procesowe dotyczące podania numeru telefonu, telefaksu oraz adresu poczty elektronicznej, czy informacji w zakresie ich nieposiadania przez oskarżonego albo niemożności dotyczącej ich ustalenia. Jednak ustawa dalej nie precyzuje, jakie „inne dane" o osobie oskarżonego w akcie oskarżenia należy zamieścić.

Dane dotyczące oskarżonego powinny być informacjami pozwalającymi go zidentyfikować i, by identyfikacje te nie budziły wątpliwości.[611] Informacje obejmujące osobę fizyczną, to inaczej każda informacja odzwierciedlająca coś na temat jej tożsamości przy zachowaniu warunku, że przedmiotowe „wyrażenie" stanowi alternatywę do ustalenia tożsamości tej osoby, tzn. przeprowadzenia jej personalnej identyfikacji.[612] Powinna więc zawierać informacje w przepisie wprost żądane (jego imię i nazwisko), jak też inne dane, by identyfikacja ta nie była wątpliwa (przede wszystkim numer telefonu, telefaksu oraz adres poczty elektronicznej czy informacji w zakresie ich nieposiadaniu przez samego oskarżonego albo niemożności dotyczącej ich ustalenia, a także: imiona rodziców, nazwisko panieńskie kobiety noszące inne nazwisko, data i miejsce urodzenia). Ponadto m.in. wykształcenie, zawód, zatrudnienie, sytuacja rodzinna i sytuacja majątkowa, karalność, stosowane środki zapobiegawcze oraz stosowane zabezpieczenia majątkowe. Sąd jednak nie może dokonać

[609] Z. Brodzisz, *Postępowanie przygotowawcze*, [w:] *Kodeks postępowania karnego…*, (red. J. Skorupka), Warszawa 2015, s. 820.
[610] R.A. Stefański, *Rodzaje decyzji kończących postępowanie przygotowawcze*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. X, Warszawa 2016, s. 1586–1587.
[611] Grajewski J., *Postępowanie przygotowawcze*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 1–424 k.p.k.*, (red. J. Grajewski), t. I, Warszawa 2010, s. 1053.
[612] A. Blachnio, *Dane osobowe jako przedmiot czynności wykonawczej przestępstwa z art. 190a § 2 kodeksu karnego*, Przegląd Policyjny nr 2(122)/2016, Kwartalnik Szczytno 2016, s. 44.

rozpoznania sprawy przeciwko osobie, która nie została zidentyfikowana, bądź nie oznaczono jej w akcie oskarżenia.[613]

Zatem celem, tej części aktu oskarżenia, jest wskazanie tożsamości oskarżonego, która obejmuje:

a) imię i nazwisko oskarżonego – zachowana musi być kolejność: najpierw imię, a potem nazwisko; gdy ma dwa imiona oskarżony podaje się oba; gdy używa imienia innego niż pierwsze należy to zaznaczyć; niewłaściwe jest spolszczanie imion oraz nazwisk osób obcej narodowości;[614] podaje się także: pseudonimy,[615] przezwiska, przydomki,[616] którymi posługuje się w swoim środowisku oskarżony, np. w grupie przestępczej lub w miejscowości, gdzie kilka osób ma takie samo nazwisko; odnośnie oskarżonej, którą jest zamężna kobieta należy wpisać jej nazwisko panieńskie (przed małżeństwem; art. 25 § 2 k.r.o.[617]); w razie zmiany imienia albo nazwiska należy podać poprzednie imię i nazwisko[618];

W przypadku, gdy oskarżony nie przedstawi swojego imienia, nazwiska czy daty urodzenia albo w przypadku, gdy podawał on rozbieżne dane na ten temat, a tych danych nie udało się z urzędu ustalić, wówczas organ, który prowadzi postępowanie przygotowawcze na podstawie art. 213 § 1 k.p.k., a w wyjątkowych sytuacjach sąd, gdy zaistnieją takie okoliczności w toku rozprawy pierwszej, (co w konsekwencji uniemożliwi wydanie przez sąd orzeczenia w granicach rozsądnego terminu art. 397 § 1 k.p.k.) wówczas powinien organ prowadzący sprawę zwrócić się do sądu rodzinnego na gruncie art. 52 pr.a.s.c.[619] o nadanie imienia i nazwiska osobie, której dotyczy sprawa, której tożsamości w żaden sposób nie można ustalić na skutek ułomności fizycznej albo ułomności psychiczne tej osoby czy nieznane jej pochodzenie. Poza takiego rodzaju ustaleniami, czy też gwarancją prawidłowości w zakresie tożsamości danych w zakresie informacji dotyczących oskarżonego powinien być

[613] M. Jeznach, *Akt oskarżenia…*, op. cit., s. 104, 105; T. Grzegorczyk, *Kodeks postępowania karnego…*, op. cit., Warszawa 2014, s. 1153; W. Daszkiewicz, *Proces karny…*, op. cit., Poznań 1996, s. 183.
[614] Wyrok SA w Krakowie z dnia 28 stycznia 1992 r., II AKr 267/92, KZS 1993, z. 3, poz. 28; R.A. Stefański, *Rodzaje decyzji kończących postępowanie przygotowawcze*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. X, Warszawa 2016, s. 1586.
[615] H. Furmankiewicz, S. Markowski, *Akty oskarżenia i rewizje oskarżyciela publicznego…*, op. cit., Warszawa 1961, s. 5; R.A. Stefański, S. Zabłocki , *Art. 332 k.p.k., teza 8*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Tom. III. Komentarz do art. 297–424*, (red. R.A. Stefański, S. Zabłocki), WKP 2021, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
[616] S. Waltoś, *Akt oskarżenia w…*, op. cit., s. 54–55.
[617] Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2023 r. poz. 2809 ze zm.).
[618] Art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 17 października 2008 r. o zmianie imienia i nazwiska (Dz.U. z 2021 r. poz. 1988 ze zm.).
[619] Ustawa z 28 listopada 2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego (Dz.U. z 2023 poz. 1378 ze zm.).

zawarty w treści akt sprawy karnej szczegółowy zapis dotyczący cech zewnętrznych, jego karta daktyloskopijna, a także zdjęcie sygnalityczne;[620]

b) numer telefonu, telefaksu i adres poczty elektronicznej czy informacji w zakresie ich nieposiadania przez samego oskarżonego albo niemożności dotyczącej ich ustalenia;

Nowelizacja, która została wprowadzona ustawą z 18 listopada 2020 r.[621] zawiera obowiązek umieszczenie w treści aktu oskarżenia informacji w zakresie złożenia przez oskarżonego do doręczeń elektronicznych oświadczenia dotyczącego wyrażenia zgody na doręczanie na wskazany adres (z jednoczesnym podaniem tego adresu), czy wskazaniem braku przedmiotowej zgody. Wskazany przepis będzie obowiązywać od dnia 1 października 2029 roku.[622] Dodatkowo należy wskazać, że numer telefaksu skreślony został przez nowelizację z 2022 r. z art. 213 § 1 k.p.k.[623]

c) imiona ojca oraz imiona matki z podaniem jej nazwiska panieńskiego – dane te również ułatwiają identyfikację osoby oskarżonej[624];

d) datę urodzenia – w doktrynie przyjmuje się podanie pełnej daty urodzenia oraz wieku oskarżonego[625]; wiek podaje się, gdy ustalenie daty urodzenia nie jest możliwe; praktyka wykazała, iż podanie wieku oskarżonego nie zawsze jest poprawne i często niezgodne ze stanem faktycznym, dlatego też należy podać datę urodzenia oskarżonego, co ma szczególne znaczenie przy określaniu wymiaru kary oraz odpowiedzialności karnej, na co wskazuje art. 10 i art. 54 § 1 k.k.;

e) adres miejsca zamieszkania – obejmuje miejsce urodzenia, jak i też miejsce zamieszkania osoby fizycznej; jako miejsce zamieszkania przyjmuje się miejscowość, w której dana osoba przebywa z zamiarem pobytu stałego (art. 25 k.c.); miejsce zamieszkania może wpłynąć na określenie właściwości miejscowej sądu (art. 32 k.p.k.).

Budzić może wątpliwości w tym miejscu zasadność podawania miejsca zamieszkania oskarżonego, ponieważ do aktu oskarżenia dołączana jest lista osób, których oskarżyciel żąda wezwania, w tym też oskarżonego (art. 333 § 1 pkt 1 k.p.k.) i adresy osób, których wezwania żąda oskarżyciel do wiadomości sądu (art. 333 § 3 k.p.k.). Zgodnie z nowelizacją z 2019 r. należy także podać zarówno ich numery telefonów, telefaksów, także adresy poczty

[620] Wyrok SA w Warszawie z dnia 9 lutego 2000 r., II AKa 484/99, OSA 2000/10/74, LEX nr 43893.
[621] (Dz.U. z 2022 r. poz. 569).
[622] A. Staszak , Art. 332 k.p.k., teza 1, Kodeks postępowania karnego. Komentarz do wybranych przepisów, (red. D. Szumiło-Kulczycka), LEX/el. 2022, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
[623] Art. 213 § 1 zmieniony przez art. 9 pkt 8 lit. a ustawy z dnia 7 lipca 2022 r. (Dz.U. z 2022 r. poz. 2600) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 października 2023 r.
[624] J. Białas, J. Polony, *Budowa aktu oskarżenia*, [w:] *Zbiór artykułów z zakresu problematyki i techniki pracy prokuratora*, (red. Polska Prokuratura Generalna), t. I, Warszawa 1955, s. 316.
[625] H. Furmankiewicz, M. Majster, L. Penner, *Akty oskarżenia i rewizje…*, op. cit., Warszawa 1957, s. 7.

elektronicznej chyba, że wskazanych informacji ustalić nie można. Proponuje się w literaturze, by miejsce zamieszkania podawane było do aktu oskarżenia tylko w załączniku.[626] Jednakże niesłusznym wydaje się ten pogląd, gdyż na odrębnej liście zamieszczenie adresów służyć ma ochronie innych osób nie zaś oskarżonego, a „inne dane" oskarżonego dotyczą także miejsca zamieszkania;[627]

f) źródło dochodu oraz zawód wyuczony i wykonywany oraz zajmowane stanowisko lub pełnioną funkcję, a także miejsce pracy – wykonywanie określonego zawodu nie jest jednoznaczne ze źródłem utrzymania; z tego też powodu należy podać, z czego oskarżony w chwili obecnej czerpie dochody;

g) wykształcenie – ze wskazaniem jego rodzaju: podstawowe, gimnazjalne, zasadnicze, średnie albo wyższe;

h) stosunki rodzinne – należy tu podać stan cywilny (stanu wolnego: panna/kawaler, wdowa/wdowiec, rozwiedziona(y), zamężna/żonaty) oraz stan rodzinny oskarżonego, liczbę dzieci i ich wiek oraz określonych członków rodziny będących na jego utrzymaniu, np. starszych rodziców;

i) stan majątkowy – obejmuje nieruchomości będące w posiadaniu oskarżonego (mienie nieruchome i wartościowe ruchomości, tj. obciążenia alimentacyjne, samochód) oraz niezbędne środki na utrzymanie oraz suma zarobków (należy tu podać wysokość miesięcznego dochodu albo wysokość miesięcznego wynagrodzenia za wykonaną pracę), co ma znaczenie przy ustaleniu poręczenia majątkowego, czy też zwolnienia od kosztów sądowych[628];

j) karalność osoby oskarżonej – należy wpisać, że oskarżony dotychczas nie był karany bądź zaznaczyć, że był już wcześniej karany za czyn zabroniony inny niż wskazany w akcie oskarżenia i podać kwalifikację prawną tego czynu oraz numer karty, gdzie znajduje się o tym informacja. Na ten temat bliższe informacje zamieszcza się w uzasadnieniu. Dane o uprzedniej karalności umieszczone w akcie oskarżenia dostarczają informacji o tym, że popełnienie przez oskarżonego czynu o charakterze zabronionym miało już miejsce wcześniej i jest inne niż to, które zostało wskazane w rozpatrywanym akcie oskarżenia. Ma to istotny

[626] B. Szyprowski, *Kontrola warunków formalnych…*, op. cit., s. 135.
[627] J. Izydorczyk, *Niektóre aspekty formalnoprawne…*, op. cit., s. 135; R.A. Stefański, *Rodzaje decyzji kończących postępowanie przygotowawcze*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. X, Warszawa 2016, s. 1588.
[628] M. Jeznach, *Akt oskarżenia…*, op. cit., s. 104, 105; T. Grzegorczyk, *Kodeks postępowania karnego…*, op. cit., Warszawa 2014, s. 1153.

wpływ na udowodnienie, iż zarzucany czyn popełniono w ramach tzw. powrotu do przestępstwa, określeniu zakresu odpowiedzialności i wymiaru kary.[629]

„Odpowiedzialność" na podstawie prawa karnego łączy się z ujemną oceną w zakresie racji i następstw. Odpowiedzialność karna to odpowiedzialność w stosunku do konsekwencji popełnienia czynu zabronionego. Czyn zabroniony ma ujemną wartość społeczną i jego konsekwencją są środki karne czyli sankcje związane z dolegliwościami tego czynu.[630] „Czyn zabroniony" w ramach szerszego rozumienia to każdy czyn, który jest zakazany przez przepisy prawa karnego. Wskazany obszar obejmuje dwa aspekty: prawo karne (rozumiane jako przestępstwo) i prawo wykroczeń (rozumiane jako wykroczenie).[631] Podstawą do poniesienia karnej odpowiedzialności jest to, by czyn popełniony został przez sprawcę, któremu w chwili popełnienia tego czynu przypisać można winę (art. 1, 2, 3, 7, 9 k.k.[632]). Ponadto musi on być bezprawny, zawiniony, zagrożony przez ustawę i w wyższym stopniu niż znikomy szkodliwy. Czynniki, które warunkują odpowiedzialność karną także obejmują niedbalstwo i lekkomyślność.[633]

Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 13 października 1960 r.[634] podkreśla, iż dane o karalności powinny być uzyskane w postępowaniu przygotowawczym, ponieważ są dowodem w sprawie.[635] Postępowanie przygotowawcze dąży do nieskrępowanego oraz pełnego udziału stron procesowych w ramach postępowania i do czynności, które dążą do wyjaśnienia (wielopłaszczyznowego) okoliczności sprawy, których celem jest dokonanie kompleksowych ustaleń rozstrzygających w zakresie winy oraz sprawstwa.[636]

Należy zaznaczyć, iż początkowo w doktrynie nazwa „dowód" miała wieloznaczny charakter. Z biegiem czasu unormowało się jednoznaczne pojmowanie dowodu w ramach postępowania karnego i jest on rozumiany, jako dopuszczalny przez prawo karne procesowe środek, który ma na celu poczynienie ustaleń okoliczności odgrywających istotną rolę

[629] Ibidem, s. 1153.
[630] M. Cieślak, *Dzieła wybrane. Polskie prawo…*, op. cit., s. 201.
[631] M. Cieślak, *Polskie prawo karne. Zarys systemowego ujęcia*, Warszawa 1990, s. 149.
[632] Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz.U. z 2022 r., poz. 1138 ze zm.).
[633] I. Jankowska-Prochot, *Definicja przestępstwa i jego kwalifikacja w polskim oraz irlandzkim prawie karnym*, Prok. i Pr. 2018, nr 10, s. 31; A. Czop, *Przestępczość*, [w:] *Vademecum bezpieczeństwa*, (red. O. Wasiuta, R. Klepka, R. Kopeć), Kraków 2018, s. 555; *Art. 1 k.k.* [w:] *Kodeks karny. Krótki komentarz dla studiujących*, (red. L. Gardocki, T. Gardocka, D. Jagiełło), Warszawa 2022, s. 25.
[634] Uchwała SN z dnia 13 października 1960 r., VI KO 49/60, OSNPG 1960/12/190, PiP 1961/4–5/842, LEX nr 170000.
[635] W zakresie powstawania modelu postępowania dowodowego działa także zasada bezpośredniości – M. Kusak, *Realizacja zasady bezpośredniości w sądzie I instancji w założeniach nowelizacji procesu karnego z 2013 r.*, [w:] *Postępowanie dowodowe w świetle nowelizacji Kodeksu postępowania karnego*, (red. A. Lach), Toruń 2014, s. 57.
[636] R. Ponikowski, *Granice jawności wewnętrznej i zewnętrznej przygotowawczego stadium postępowania karnego*, [w:] *Jawność procesu karnego*, (red. J. Skorupka), Warszawa 2012, s. 135.

w rozstrzygnięciu danej sprawy.[637] Stanowi więc informację, która jest konsekwencją poszukiwania i gromadzenia materiałów, co jest czynione przez organy procesowe.[638] Jest on kojarzony z pewnością i wiarygodnością, a z tymi pojęciami łączą się zachowanie ładu i porządku oraz poczucie bezpieczeństwa. Dowód jest także kojarzony z matematyką, ponieważ „udowodnia coś na pewno". Tak należy rozumieć pojęcie dowodu występującego w granicach procesu karnego, ponieważ w nim również wykorzystywane są dowody. Dowód jest najistotniejszym czynnikiem odnoszącym się do sfery poznania, jak też ustalenia faktów. Wyłącznie brak możliwości polegającej na dalszym prowadzeniu postępowania o charakterze dowodowym może być przeszkodą w odniesieniu do ustalenia ustaleń okoliczności o charakterze faktycznym, które będą istotne dla danej sprawy.[639] Wykorzystywanie anonimowych źródeł, z których pochodzą dowody jest połączone z pewnymi ograniczeniami odnoszącymi się do podstawowych zasad procesowych.[640]

Zatem „dowód" w rozumieniu „przeprowadzenia dowodu" należy rozumieć, jako fakt procesowy zawierający czynności procesowe w odniesieniu do podmiotu, który dokonuje percepcji danego środka dowodowego, jak też czynności podejmowanych przez osoby stanowiące źródło dowodu oraz czynności osób, które towarzyszyły tej percepcji, czy też uczestniczyły w jej granicach.[641]

W postępowaniu sądowym najczęściej wykorzystywany jest dowód z dokumentu. Należy zauważyć, iż z reguły jest on również źródłem informacji o określonych zdarzeniach faktycznych bądź czynnościach prawnych. Domniemanie prawdziwości zazwyczaj przysługuje tylko dokumentom urzędowym, jednakże przestępstwa popełniane mogą być też z wykorzystaniem dokumentów prywatnych.[642]

k) zastosowanie środków zapobiegawczych – w toku postępowania przygotowawczego istotna jest informacja czy był i, czy nadal jest stosowany środek zapobiegawczy (odmienną,

---

[637] Ł. Buczek, *Postępowanie dowodowe przed sądem ad guem w świetle nowelizacji Kodeksu postępowania karnego,* [w:] *Postępowanie dowodowe w procesie karnym – zagadnienia wybrane,* (red. J. Żylińska, M. Filipowska-Tuthill), Wrocław 2016, s. 41; R.A. Stefański, *Dowód uzyskany za pomocą czynu zabronionego,* [w:] *Nowe karne prawo dowodowe,* (red. T. Gardocka, D. Jagiełło), Warszawa 2015, s. 22.

[638] R.A., Stefański *Opinia prywatna jako dowód w świetle nowelizacji Kodeksu postępowania karnego,* [w:] *Postępowanie dowodowe w procesie karnym – zagadnienia wybrane*, (red. J. Żylińska, M. Filipowska-Tuthill), Wrocław 2016, s. 191.

[639] J. Stojer-Polańska, *Kryminalistyka w mediach. Wpływ seriali kryminalnych na postępowanie karne*, Poznań 2016, s. 27.

[640] P. Hofmański, S. Zabłocki*, Świadek anonimowy – niespełnione nadzieje,* [w:] *Zasady procesu karnego wobec wyzwań współczesności. Księga ku czci Profesora Stanisława Waltosia,* (red. J. Czapska i in.), Warszawa 2000, s. 678.

[641] Z. Kwiatkowski, *Dowód prywatny w projekcie zmian KPK*, Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury, Kraków 2012, z. 3(6)2012, s. 15.

[642] I. Jankowska-Prochot, *Bezprawne niszczenie, uszkadzanie, ukrywanie, czynienie bezużytecznym oraz usuwanie dokumentów*, [w:] *Nauki społeczne i ekonomiczne-węzłowe zagadnienia*, (red. J. Żylińska, I. Przychocka), Warszawa 2018, s. 581.

innego rodzaju praktykę stosuje się w odniesieniu do środków nie izolacyjnych). Wówczas podać należy rodzaj zastosowanego środka zapobiegawczego (wszystkich nie tylko tymczasowego aresztowania) oraz numer karty akt, w której znajduje się postanowienie dotyczące jego zastosowania. W przypadku tymczasowego aresztowania podać należy datę jego zastosowania oraz datę zatrzymania oskarżonego (art. 265 k.p.k.).[643] Nie ma potrzeby wskazywanie stosującego ten środek i przedłużającego jego stosowanie sądu oraz sygnatury akt. Natomiast w przypadku kiedy to stosowany był środek zapobiegawczy w toku postępowania przygotowawczego i został on zmieniony albo uchylony, należy o tym podać informację. Gdy nie był stosowany środek zapobiegawczy należy wówczas informację tę wyrazić treścią zwrotu: „na wolności – środka zapobiegawczego nie stosowano."[644]

Podaje się również osoby oskarżone (także oskarżonego), które były zatrzymane podczas toku trwania postępowania przygotowawczego w danej sprawie, ale nie były tymczasowo aresztowane (przy ewentualnym zastosowaniu kary powyższa okoliczność ma istotne znaczenie). Należy wówczas podać datę i godzinę zatrzymania, jak i też datę i godzinę zwolnienia z zatrzymania.[645]

Tymczasowe aresztowanie to jedyny środek zapobiegawczy o charakterze izolacyjnym i dla osoby występującej w roli strony biernej w procesie karnym oznacza, na mocy decyzji sądu, jej okresowe pozbawienie wolności. Natomiast zatrzymanie, jako środek przymusu polega na krótkotrwałym pozbawieniu wolności danej osoby przez prawo przewidziane, jako wyjątek od konstytucyjnie przysługującego mu prawa do bezpieczeństwa i wolności osobistej (art. 41 ust. 3 Konstytucji RP[646]), zróżnicowanego na zatrzymanie procesowe i nieprocesowe ze względu na charakter i cel jego stosowania (odnosi się do aspektów: prawnych, motywacyjnych oraz celowościowych).[647] Osobę przy tymczasowym aresztowaniu, jak też zatrzymaniu należy poinformować o stawianych jej zarzutach w języku dla niej zrozumiałym.[648]

---

[643] M. Jeznach, *Akt oskarżenia…*, op. cit., s. 105.
[644] R.A. Stefański, *Rodzaje decyzji kończących postępowanie przygotowawcze*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. X, Warszawa 2016, s. 1589.
[645] H. Wąsik, *Zasady sporządzania aktu oskarżenia*, Prok. i Pr. 1999, nr 11–12, s. 135; Z. Brodzisz, *Postępowanie przygotowawcze*, [w:] *Kodeks postępowania karnego…*, (red. J. Skorupka), Warszawa 2015, s. 821.
[646] Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., (Dz.U. z 1997 r. nr 78, poz. 483 ze zm.).
[647] K. Dudka, H. Paluszkiewicz, *Postępowanie karne…*, op. cit., s. 341, 371; Sypko J., *O ukształtowaniu granic zatrzymania procesowego – refleksje prawnoporównawcze oraz na tle nowelizacji Kodeksu postępowania karnego z 27 września 2013 roku*, Przegląd Policyjny nr 1(121), Szczytno 2016, s. 107.
[648] B. Hołyst, *Bezpieczeństwo obywatela i społeczeństwa w świetle analizy nauk prawnych i kryminologii*, [w:] *Współczesne problemy prawa*, (red. I. Nowicka, D. Mocarska), t. I, Szczytno 2015, s. 10.

Tytułem środka zapobiegawczego, zgodnie z art. 276 k.p.k., można też zawiesić w czynnościach służbowych oskarżonego bądź w wykonywaniu przez niego zawodu, można też nakazać oskarżonemu powstrzymanie się od prowadzenia określonej działalności lub określonego rodzaju pojazdów. Podlegają one zaliczeniu mocą art. 63 § 3 k.k. na poczet orzeczonych środków karnych określonych w treści art. 39 pkt 2 i 3 k.k. Okres tymczasowego aresztowania (jak również okres zatrzymania, art. 265 k.p.k.) sąd zalicza na poczet orzeczonej kary, na podstawie art. 63 § 1 k.k., albo orzeczonej grzywny, co jest zgodnie z treścią art. 63 § 2 k. k.[649]

l) zastosowanie zabezpieczenia majątkowego – to forma wykonania przymusowych czynności procesowych, ponieważ pozbawiają one oskarżonego (określoną osobę) swobody dysponowania oznaczonymi jego wartościami majątkowymi. Przepisy Kodeksu postępowania karnego wskazują sposób zabezpieczenia majątkowego z urzędu albo na wniosek (wyjątkiem art. 292 § 1 k.p.k. odwołujący się do Kodeksu postępowania cywilnego).[650] W uzasadnieniu projektu nowelizacji z dnia 27 września 2013 r., która obowiązek ten wprowadziła podkreślono, iż zdecydowano ze względu na znaczenie i charakter zabezpieczenia majątkowego o informowaniu już o nim w treści aktu oskarżenia.[651]

W procesie karnym występuje zabezpieczenie majątkowe na mieniu oskarżonego:

1) z urzędu :

- w przypadku zarzucenia popełnienia przestępstwa oskarżonemu, za które lub w związku, z którym orzec można grzywnę lub też świadczenie pieniężne albo orzec można w związku z nim przepadek bądź środek kompensacyjny, bądź też zwrot pokrzywdzonemu lub uprawnionemu innemu podmiotowi korzyści majątkowej, którą sprawca osiągnął z przestępstwa popełnionego albo równowartość tej korzyści majątkowej. Z urzędu może nastąpić zabezpieczenie dotyczące wykonania orzeczenia na mieniu oskarżonego bądź na mieniu, które służyło lub było przeznaczone do popełnienia przestępstwa (art. 45 § 2 k.k.), jeżeli uzasadniona zachodzi obawa, że bez tego zabezpieczenia w zakresie wskazanej kary, pieniężnego zabezpieczenia, środka kompensacyjnego lub przepadku wykonanie orzeczenia

[649] P. Hofmański, *Kodeks postępowania karnego…*, cit. op. , s. 291.
[650] K. Marszał, *Proces karny. Zagadnienia ogólne,* Katowice 2013, s. 471, 473.
[651] Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Kodeks karny i niektórych innych ustaw, druk Sejmu VII kadencji nr 870, s. 75; https://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/druk.xsp?nr=870 (link z dnia 23 listopada 2023 r.); M. Jeż-Ludwichowska, *Publiczny akt oskarżenia…*, [w:] *Wokół gwarancji współczesnego procesu karnego. Księga jubileuszowa Profesora Piotra Kruszyńskiego* (red. M. Rogacka-Rzewnicka, H. Gajewska-Kraczkowska, B.T. Bieńkowska), Warszawa 2015, s. 185; R.A. Stefański, *Rodzaje decyzji kończących postępowanie przygotowawcze*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. X , Warszawa 2016, s. 1590.

będzie znacznie utrudnione albo niemożliwe (art. 291 § 1 k.p.k.). Jest ono możliwe tylko do czasu uprawomocnienia się orzeczenia, które kończy postępowanie;

- w przypadku zabezpieczenia wykonania orzeczenia określonego w art. 291 § 1 pkt 3 lub 5 k.p.k. nastąpić też może na mieniu osoby fizycznej wskazanej w art. 44a k.k., osoby prawnej, fizycznej lub jednostki organizacyjnej, która nie ma osobowości prawnej określonej w art. 45 § 3 k.k. lub na mieniu podlegającemu przepadkowi mocą art. 45a § 1 lub § 2 k.k. oraz art. 33 § 3 k.k.s., art. 43 § 1 lub § 2 k.k.s. lub art. 43a k.k.s. (art. 291 § 2 k.p.k.); zabezpieczenie wykonania orzeczenia dotyczącego zwrotu korzyści majątkowej lub jej równowartości bądź orzeczenia przepadku świadczenia lub jego równowartości wobec określonego w art. 91a k.p.k. podmiotu zobowiązanego nastąpić może z urzędu na mieniu tego podmiotu (art. 291 § 2a k.p.k.); zabezpieczenie grożącego przepadku nastąpić może przez zajęcie wierzytelności, ruchomości i innych praw majątkowych, jak też przez ustanowienie zakazu obciążania i także zbywania nieruchomości (zgodnie z treścią art. 292 § 2 k.p.k.);
- w przypadku zabezpieczenia wykonania orzeczenia dotyczącego kosztów sądowych, gdy zachodzi uzasadniona obawa, że wykonanie w tym zakresie orzeczenia bez takiego zabezpieczenia będzie znacznie utrudnione albo niemożliwe, o czym instruuje art. 291 § 3 k.p.k.;

2) tymczasowe zajęcie przez Policję mienia ruchomego osoby podejrzanej, gdy zachodzi obawa jego usunięcia, zgodnie z art. 295 § 1 k.p.k.; mogą tego dokonać też organy, które zostały wymienione w art. 312 k.p.k. W celu zajęcia tego mienia dokonane może być przeszukanie (art. 295 § 2 k.p.k.). Zajęcie tymczasowe nie może dotyczyć przedmiotów nie podlegających egzekucji (wymienionych w art. 829 i 831 k.p.c., np. przedmiotów służących do nauki, urządzenia domowe). Jeżeli w ciągu 7 dni od jego dokonania postanowienie o zabezpieczeniu majątkowym nie zostanie wydane wówczas tymczasowe zajęcie mienia ruchomego upada. Jest to odwrotna kolejność czynności niż przewidziana w art. 291 k.p.k. dotycząca zabezpieczenia mienia.[652]

Podstawą zabezpieczenia majątkowego jest postanowienie o zabezpieczeniu wydane przez sąd, natomiast w toku postępowania przygotowawczego wydane przez prokuratora (art. 293 § 1 k.p.k.).[653] W przedmiocie zabezpieczenia na postanowienie przysługuje zażalenie (art. 293 § 3 k.p.k.). Zabezpieczenie majątkowe w całości lub w części niezwłocznie należy

[652] K. Marszał, *Proces karny. Zagadnienia ogólne*, Katowice 2013, s. 472.
[653] Wyrok TK z dnia 6 września 2004 r., SK 10/2004, OTK-A 2004, z. 8, poz. 80; K. Eichstaedt, *Art. 293, teza 1*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany,* (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.

uchylić, gdy ustaną przyczyny, które spowodowały zastosowanie zabezpieczenia w określonym rozmiarze bądź to powstaną przyczyny, które uzasadniają takie uchylenie nawet, jeżeli dotyczy to tylko jego części (art. 291 § 4 k.p.k.).

Oskarżonemu wobec którego środek zabezpieczający wykonano, a nie powinien on jego ponieść lub zaistniała szkoda w przypadku niesłusznego tymczasowego aresztowania, Kodeks postępowania karnego umożliwia za poniesioną szkodę dochodzenie odszkodowania, a za doznaną krzywdę zadośćuczynienie. Może to mieć miejsce w przypadku, gdy we wcześniejszym postępowaniu nie uwzględniono pewnych okoliczności, które uwzględniono w postępowaniu wznowionym lub kasacji i oskarżony został uniewinniony albo, gdy orzeczono łagodniejszy środek zabezpieczający wobec niego, ewentualnie umorzono postępowanie bez zastosowania środka zabezpieczającego.[654]

W przypadku niestosowania środka zabezpieczającego informację tę podaje się zwrotem: „zabezpieczenia majątkowego nie stosowano".[655]

n) wywiad środowiskowy – na podstawie treści art. 214 k.p.k. w razie potrzeby przeprowadzić można przez zawodowego kuratora sądowego lub też przez inny podmiot, który posiada takie uprawnienia, co ma szczególne znaczenie w uzasadnionych przypadkach wskazanych przez Policję. Taki wywiad przeprowadza się, gdy konieczne jest ustalenie danych dotyczących właściwości oraz warunków osobistych bądź dotychczasowego sposobu życia osoby oskarżonej. Przepis wskazanego artykułu zawiera sformułowanie „w razie potrzeby", a więc gdy ona nie zachodzi warunki o charakterze formalnym aktu oskarżenia występują w niezmienionej formie. Wzmiankę o tych danych można umieścić w uzasadnieniu aktu oskarżenia. Nie jest konieczne, by dane dotyczące sposobu życia, charakteru oraz warunków osobistych oskarżonego zostały wymienione w akcie oskarżenia. Wystarczające jest, że powyższe informacje znajdą się w aktach sprawy. Jednakże do obowiązku sądu należy wyjaśnić okoliczności, które przyczyniły się do poznania osobowości oskarżonego i warunków jego życia. Skrupulatne wypełnienie powyższego obowiązku jest tym bardziej istotne im większą wagę posiada popełnione przestępstwo. Staranne zebranie i rozważenie

[654] Wyrok SA Katowice z dnia 24 sierpnia 2017 roku , II AKa 204/17, biul. 4/17 poz. 22, s. 25; J. Misztal-Konecka, *Zasądzenie odszkodowania i zadośćuczynienia za niesłuszne wykonanie środka zabezpieczającego lub niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie wykonane w zakładzie psychiatrycznym*, Prok. i Pr. 2018, nr 10, s. 17–26; *Krakowskie Zeszyty Sądowe*, Biul. SA w Krakowie w sprawach karnych 2018/6 (330), s. 65; https://www.krakow.sa.gov.pl/kzs-krakowskie-zeszyty-sadowe-archiwum,m,mg,235,307?fbclid=IwAR3616rcrzpCWXCagdjYpdbjb3-nJE2cNQBlinJEKUDWZOg84l6y8dwE8tI (link z dnia 1.11.2023 r.).

[655] Z. Brodzisz, *Postępowanie przygotowawcze*, [w:] *Kodeks postępowania karnego…*, (red. J. Skorupka), Warszawa 2015, s. 821.

osobopoznawczych danych oskarżonego jest niezbędnym elementem w procesie znalezienia odpowiedzi na pytanie dotyczące rokowania na resocjalizację sprawcy przestępstwa.[656]

Przy ustalaniu „innych danych" dotyczących oskarżonego, na podstawie art. 213 § 1 k.p.k., także pomocne mogą być dodatkowe dane: PESEL; NIP (o ile zastał on nadany), tzn. numer identyfikacji podatkowej. W obecnych społeczno – politycznych warunkach nie podaje się pochodzenia społecznego oskarżonego (jak w okresie PRL) i nie jest też konieczne podawanie jego narodowości i obywatelstwa, co wskazywałoby na nieznajomość języka polskiego i wezwania obowiązkowego tłumacza. Natomiast uzasadnione jest zwrócenie uwagi na dotychczasowe życie oskarżonego.[657]

Nowelizacja z 2011 r. w zakresie zmian dotyczących niezbędnych danych uzupełniła ich zakres o: numer PESEL, nazwę oraz numer dokumentu, który stwierdza tożsamość i nazwę organu, który to wydał przedmiotowy dokument. Niezrozumiana była konieczność polegająca na ustaleniu numeru NIP. Do momentu nowelizacji z 2016 roku zakres „innych danych" posiadał charakter fakultatywny. Wskazana powyżej zmiana nakazywała natomiast już nie w granicach zaistniałej potrzeby, ale w sposób obligatoryjny ustalenie numeru NIP. Stanowiło to problem w zakresie takim, iż ustawa z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy o zasadach ewidencji i identyfikacji podatników i płatników oraz niektórych innych ustaw [658] w zakresie art. 5 ust 2a przytoczonej ustawy, wyłączyła obowiązujący dotychczas obowiązek zgłaszania identyfikacyjnego. Wprowadziła natomiast w stosunku do osoby fizycznej prowadzącej działalność gospodarczą, co do zasady stosowanie numeru PESEL, który jest traktowany, jako identyfikator podatkowy w miejsce, gdzie wcześniej występował numer NIP. We wskazanym znaczeniu ustalanie numeru NIP okazuje się pod pewnym względem zbędne w odniesieniu do oskarżonego, który to zgodnie z treścią przepisów kodeksu może przecież być osobą fizyczną. Posługiwanie się numerem PESEL jest wystarczające w tym przypadku w zakresie wskaźnika osobopoznawczego. Dodatkowo należy podkreślić, iż w sytuacji, gdy osoba fizyczna nie przeprowadziła procedury zgłoszenia identyfikacyjnego, to wówczas nie było można ustalić jej numeru NIP, ponieważ nie posiadała ona tego numeru.

[656] B. Szyprowski, *Kontrola warunków formalnych…*, op. cit., s. 82; M. Kurowski, *Art. 214, teza 3, 4,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.; Wyrok SA w Warszawie z dnia 28 lutego 2019 r., II AKa 351/18, LEX nr 2668897.
[657] R.A. Stefański, *Rodzaje decyzji kończących postępowanie przygotowawcze*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. X, Warszawa 2016, s. 1587–1588.
[658] (Dz.U. z 2011 r. nr 171, poz. 1016).

Przeprowadzona nowelizacja z 2019 roku wskazała, iż ustalenie numeru NIP dokonywane jest tylko i wyłącznie wtedy, gdy numer taki tej osobie został nadany.[659]

Organy ścigania gromadzące informacje w celu wykrycia lub zapobieżenia przestępstw albo identyfikacji osób, mogą uzyskiwać i przetwarzać informacje (w tym dane osobowe) nieopłatnie. Mogą być one udostępnione na pisemny wniosek funkcjonariusza od organów władzy publicznej, które prowadzą w ramach działalności organizatorskiej rejestry danych o obywatelach, np. z Krajowego Rejestru Karnego.[660]

Art. 332 § 1 pkt 2 k.p.k. zawiera drugi wymóg formalny dotyczący elementu aktu oskarżenia, który statuuje, że akt oskarżenia winien zawierać: dokładne określenie czynu zarzucanego oskarżonemu ze wskazaniem czasu, miejsca, sposobu, jak też okoliczności jego popełnienia oraz skutków, a szczególnie wysokości powstałej szkody. Artykuł ten dotyczy więc przedmiotu aktu oskarżenia i powinien określać granice przedmiotowe rozpoznania danej sprawy przez sąd.

Słowo konkluzja (*conclusio* z łacińskiego) w słowniku oznacza „określenie, opis", w procesie sądowym „sformułowanie żądania bądź wniosku strony".[661] W literaturze zaś konkluzja, to opis zarzucanego oskarżonemu czynu i jego prawna kwalifikacja,[662] co jest nietrafnym sformułowaniem, ponieważ zakres kwalifikacji prawnej wyodrębniony został w art. 332 § 1 pkt 4 k.p.k.[663]

Zatem prawidłowe jest sformułowanie, iż dokładne określenie zarzucanego oskarżonemu czynu zwane jest konkluzją. Konkluzja wyznacza przedmiotowy zakres wystosowanego aktu oskarżenia i dotyczy ustawowej istoty dokonanego czynu. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 19 czerwca 2001 r. podkreślił, iż opis zarzucanego czynu zabronionego musi być sformułowany w taki sposób, by okoliczności i sposób jego popełnienia wypełniały wymogi przewidziane w 332 § 1 k.p.k.[664] Już przy celach postępowania za istotne uznano ustalenie wyjaśnień okoliczności będących podstawą

[659] M. Kurowski, *Art. 213 k.p.k., teza 2*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
[660] R. Netczuk, *Czynności operacyjno-rozpoznawcze*, [w:] *Proces karny. Przebieg postępowania*, (red. K. Marszał), Katowice 2012, s. 435.
[661] Ibidem, s. 1591.
[662] K. Mioduski, *Akt oskarżenia*, WPP 1953, nr 3, s. 265.
[663] R.A. Stefański, *Rodzaje decyzji kończących postępowanie przygotowawcze*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. X, Warszawa 2016, s. 1591.
[664] Wyrok SN z dnia 19 czerwca 2001 r., II KKN 506/98, LEX nr 50202.

wniesieniu aktu oskarżenia bądź zaniechanie ścigania.[665] Powyższy wymóg stanowi kryterium nie tylko dla aktu oskarżenia, ale również dotyczy czynu, który jest przypisany w wyroku przez ten sąd.[666] W orzecznictwie przyjmuje się, iż w opisie czynu nie mogą wystąpić elementy, które zostały ujęte w sposób alternatywny.[667] Sąd Apelacyjny w Rzeszowie w wyroku z dnia 10 października 2002 r. wskazuje, iż opis czynu przypisanego oskarżonemu w wyroku skazującym (art. 413 § 2 pkt 1 k.p.k.), to opis wszystkich elementów tego czynu, które mają znaczenie dla właściwej jego kwalifikacji, który nie pomija żadnego aspektu zachowania przypisanego ustawowo dla danego typu przestępstwa.[668]

Zgodnie z analizowanym przypisem, to dokładne określenie czynu zarzucanego oskarżonemu ze wskazaniem czasu, miejsca, sposobu i okoliczności jego popełnienia oraz skutków, a szczególnie wysokości powstałej szkody. Przepis art. 332 § 1 pkt 2 k.p.k. ma charakter pleonastyczny, bowiem zapewne chodziło ustawodawcy o zwrócenie uwagi, by przy konkretyzacji znamion czynu przestępnego nie pominąć tych elementów. W innych aktach procesowych ustawa karna procesowa w różny sposób ten opis konkretyzuje, np. w postanowieniu dotyczącym przedstawienia zarzutów jest tylko „*dokładne określenie zarzucanego mu czynu*" (art. 313 § 2 k.p.k.), w wyroku zaś „*przytoczenie opisu…czynu*" (art. 413 § 1 pkt 4 k.p.k.) i „*dokładne określenie przypisanego oskarżonemu czynu*" (art. 413 § 2 pkt 1 k.p.k.). Porównując te zwroty wynika, iż najściślejsze jest sformułowanie wymagań do konkluzji aktu oskarżenia, a znacznie mniejsze w wyroku skazującym (art. 413 § 1 pkt 4 k.p.k.), zaś takie same w wyroku skazującym określonym w art. 413 § 2 pkt 1 k.p.k. Jednakże we wszystkich tych przypadkach stopień konkretyzacji być powinien taki sam i dokonany powinien być w sposób, jaki wymagany jest dla aktu oskarżenia.[669] Zgodnie z treścią art. 413 § 3 k.p.k.[670] w przypadku, gdy zgłoszono zdanie odrębne, treść wyroku powinna także zawierać wzmiankę wskazaną w treści art. 114 § 1 k.p.k.

Należy zauważyć, iż czyn zarzucany oskarżonemu ma być „*dokładnie określony*". Słowo „dokładnie" w słowniku oznacza: „starannie, ściśle, szczegółowo, gruntownie",

---

[665] R.A. Stefański, *Zakres postępowania dowodowego w postępowaniu przygotowawczym w kontekście proponowanych zmian modelu rozprawy głównej*, [w:] *Postępowanie dowodowe w…*, (red. A. Lach), Toruń 2014, s. 51; Wyrok SA w Szczecinie z dnia 28 września 2017 r., II AKa 192/16, LEX nr 2391897.
[666] M. Jeznach, *Akt oskarżenia…*, op. cit., s. 105–106
[667] P. Hofmański, *Kodeks postępowania karnego…*, cit. op., s. 293.
[668] Wyrok SA w Rzeszowie z dnia 10 października 2002 r., II AKa 78/02, LEX nr 74375.
[669] S. Waltoś, Akt oskarżenia w…, op. cit., s. 59; R.A. Stefański, *Rodzaje decyzji kończących postępowanie przygotowawcze*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. X, Warszawa 2016, s. 1591; Wyrok SN z dnia 13 października 2021 r., II DK 69/21, LEX nr 3266424; Wyrok SA w Szczecinie z dnia 28 września 2017 r., II AKa 192/16, LEX nr 2391897.
[670] Art. 413 § 3 dodany przez art. 9 pkt 19 ustawy z dnia 7 lipca 2022 r. (Dz.U. z 2022 r. poz. 2600) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 października 2023 r.

„w sposób drobiazgowy, precyzyjny". Z pośród wymienionych znaczeń, konkluzji ze względu na jej krótką treść odpowiada najbardziej słowo „precyzyjny", co oznacza, że konkluzja powinna być precyzyjna czyli powinna dbać o szczegóły, które pod dany przepis ustawy karnej dla dokonania subsumpcji mają istotne znaczenie. Ma to być więc dokładny i zwięzły opis czynu.[671]

Niekiedy w sprawach rodzinnych czy karnych (rzadziej w sprawach gospodarczych czy cywilnych) strony czy też świadkowie (również na sali sądowej) pod wpływem podjętych czynności żywiołowo reagują używając „niecenzuralnych" i wulgarnych słów wynikających z emocji, które pojawiają się u osób przesłuchiwanych. W praktyce zapisanie w protokole „niecenzuralnych" słów zależy od postawy procesowej strony, od rodzaju sprawy i od sędziego prowadzącego sprawę w procesie sądowym. W sprawach, w których przekleństwa nie wpływają na przedmiot sprawy ich cytowanie nie jest konieczne. Wystarczy stwierdzić, że np. dana osoba podczas opisywanej czynności była wzburzona i przeklinała. Jednak, przede wszystkim, w sprawach o zniewagę, zniesławienie, pomówienie, o groźby karalne czy też naruszenie dóbr osobistych przekleństwa dla rozstrzygnięcia sprawy mieć mogą istotne znaczenie i każdorazowo dokładnie muszą być cytowane zarówno w protokole zeznań, jak i protokole rozprawy.[672]

Podobną interpretacją przyjmuje Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 18 lutego 2009 r. podkreślając, iż sentencja wyroku o charakterze skazującym powinna być sformułowana w taki sposób, by były wymienione wszystkie istotne okoliczności zarzucanego danemu oskarżonemu czynu zgodnie z treścią art. 413 § 2 k.p.k., a więc powinno być wskazane: miejsce, czas, sposób popełnienia czynu, a także jego skutki oraz inne istotne okoliczności dla bytu i zakresu dotyczącego odpowiedzialności karnej za rozpatrywany czyn, a także jego ocena karnoprawna i wymiar kary. Istotnym też jest ustalenie, czy poczytalność oskarżonego w momencie popełnienia zarzucanego mu czynu była ograniczona w znacznym stopniu (stopnie ograniczonej poczytalności określa art. 31 k.k.). W orzecznictwie jest to ważny element do określenia zakresu oraz winy oskarżonego, dlatego musi on znaleźć odzwierciedlenie w opisie dotyczącym czynu, który został przypisany oskarżonemu i jego kwalifikacji prawnej. Rozpatruje się go nawet wtedy, gdy sąd nie przyjmuje nadzwyczajnego złagodzenia kary.[673] Opis musi podkreślać takie cechy działania oskarżonego, by wszystkie

[671] R.A. Stefański, *Rodzaje decyzji kończących postępowanie przygotowawcze*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. X, Warszawa 2016, s. 1592.
[672] https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/wulgarna-wypowiedz-strony-lub-swiadka-moze-trafic-do-protokolu,505304.html (link z dnia 04.01.2024 r.).
[673] Postanowienie SN z dnia 18 lutego 2009 r., IV KK 306/08, LEX nr 491223.

zostały wyczerpane znamiona przestępstwa zastosowanej kwalifikacji prawnej dotyczącej czynu zarzucanego oskarżonemu. Zatem opis tego czynu powinien być sformułowany w sposób dokładny i winien uwzględniać wszystkie elementy wpływające na zmianę sankcji albo zmianę trybu orzeczenia środka karnego.[674]

W przypadku, gdy przestępstwo popełnione zostało w stadium usiłowania, należy koniecznie zaznaczyć brak skutku zwrotem: „lecz zamierzonego skutku nie osiągnął, gdyż…". Niezasadna jest krytyka, że od razu podać należy przyczyny nieosiągnięcia skutku. Błędne zaś jest stwierdzenie: „zamierzonego czynu nie dokonał", ponieważ przestępstwo jednak popełnione zostało, ale w innej formie.[675]

W przypadku zarzutu dotyczącego czynu ciągłego, należy koniecznie każdy czyn wchodzący w skład konstrukcji tego przestępstwa opisać. Wtedy należy również podać, czy zaistniała sytuacja z art. 12 § 1 k.k.[676] Gdy czyn sprawcy spełnia więcej niż jeden przepis ustawy karnej należy zastosować kumulatywną kwalifikację prawną (art. 11 § 2 k.k.), wówczas opis czynu pominąć nie może żadnego z elementów działania sprawcy mającego istotne znaczenie dla tego typu kwalifikacji prawnej.[677] W przypadku, gdy przestępstwa popełnione zostały w ciągu przestępstw, w każdym zarzucie tego się nie opisuje, lecz po kwalifikacji prawnej i po opisie ostatniego przestępstwa pozostającego w danym ciągu, a nie przed opisem przestępstwa pierwszego wchodzącego w skład ciągu.[678]

Natomiast w przypadku przestępstw wieloodmianowych każde z jego działań stanowi odrębny czyn i samoistnie wypełnia znamiona przestępstwa. Poszczególne formy tego przestępstwa mogą się ze sobą krzyżować i na siebie zachodzić. Formułując taki zarzut najpierw należy wskazać formę, a następnie w tej formie bliżej określić zachowanie sprawcy.[679]

Zatem zgodnie z art. 332 § 1 pkt 2 k.p.k. jednym z elementów opisu czynu zarzucanego oskarżonemu jest czas czynu,[680] który określa czas popełnienia przestępstw formalnych i skutkowych (nie zaś skutku). Następuje to poprzez podanie dnia, w pełnym

[674] M. Jeznach, *Akt oskarżenia…*, op. cit., s. 106–107.
[675] R.A. Stefański, *Rodzaje decyzji kończących postępowanie przygotowawcze*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. X, Warszawa 2016, s. 1600.
[676] Postanowienie SN z dnia 14 maja 1982 r., IV KZ 38/82, OSNKW 1982/9/63, LEX nr 19791; B. Szyprowski, *Kontrola warunków formalnych…*, op. cit., s. 83.
[677] Wyrok SN z dnia 20 marca 1973 r., V KRN 23/73, OSNKW 1973, nr 10, poz. 129; Wyrok SN z dnia 14 września 1976 r., VI KRN 211/76, OSNKW 1977, nr 1, poz. 6; R.A. Stefański, *Rodzaje decyzji kończących postępowanie przygotowawcze*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. X, Warszawa 2016, s. 1599.
[678] Z. Brodzisz, *Postępowanie przygotowawcze*, [w:] *Kodeks postępowania karnego…*, (red. J. Skorupka), Warszawa 2015, s. 824–825.
[679] Wyrok SA w Lublinie z dnia 16 czerwca 1998 r., II AKa 78/98, LEX nr 34794.
[680] Postanowienie SN z dnia 24 stycznia 2018 r., II KK 10/18, LEX nr 2439961.

brzmieniu miesiąca i roku. Podanie godziny jest niekonieczne, bo nie ma ona znaczenia prawnego. W przypadku czynów ciągłych należy podać datę jego rozpoczęcia i zakończenia zwrotem: „od dnia ... do dnia…". Natomiast, gdy występują trudności w dokładnym ustaleniu czasu popełnienia przestępstwa należy podać czas przybliżony, jaki został ustalony (co najmniej rok), ponieważ niemożność ustalenia czasu na wynik procesu nie może wpływać,[681] a przypadku czynu ciągłego należy uznać ostatni dzień miesiąca podanego w wyroku, jako ostatni moment zachowania sprawcy.[682]

Natomiast sytuacja przedstawia się inaczej z czasem popełnienia czynu przestępczego, który stanowi istotny parametr w zakresie określenia przedawnienia dotyczącego karalności przestępstwa, które to rozpoczyna swój bieg od jego popełnienia (art. 101 § 1 k.k.), gdzie powinien zostać dokładnie określony. Jednakże nie musi zostać on podany jako konkretna data, ponieważ w niektórych sytuacjach nie jest możliwe podanie konkretnej daty. Ma to miejsce zwłaszcza w przypadku, gdy dane przestępstwo zostało dopiero po długim czasie ujawnione (licząc od momentu jego popełnienia). Słusznie w judykaturze podnosi się, iż treść art. 332 § 1 punkt 2 k.p.k. nie zawiera zobligowania w stosunku do organów procesowych w zakresie obowiązkowego wskazania dziennej daty dotyczącej zarzuconego przestępstwa. Ma to miejsce w licznych przypadkach w odniesieniu do przestępstw, gdy wymóg w takim zakresie uniemożliwiałby zarówno ściganie, jak i skazanie w przypadku, gdy występują trudności dotyczące określenia dnia popełnienia danego przestępstwa. Wówczas powinno się określić miesiąc bądź rok.[683]

Nieprecyzyjny albo błędny opis w akcie oskarżenia dotyczący daty popełnienia przez oskarżonego przestępstwa, sąd orzekając sam może zmienić i przyjąć właściwą datę czynu przestępczego podczas formułowania wyroku.[684]

Elementem, który jest niezbędny w zakresie każdego zarzutu jest zarówno czas, jak i samo miejsce popełnienia czynu. Czas popełnienia przestępstwa ściśle związany jest z miejscem jego popełnienia. Należy więc tutaj podać nazwę miejscowości, w której albo w pobliżu, której popełniono przestępstwo (gdy za granicą państwo) i dokładnie opisać miejsce popełnionego przestępstwa.

---

[681] S. Waltoś, *Akt oskarżenia w…*, op. cit., s. 69–71.
[682] Postanowienie SN z dnia 27 września 2011 r., III KK 89/11, OSNKW 2012, nr 2, poz. 12.
[683] R.A. Stefański, S. Zabłocki., *Art. 332 k.p.k., teza 11,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Tom. III. Komentarz do art. 297-424*, (red. R.A. Stefański, S. Zabłocki), WKP 2021, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
[684] Wyrok SA w Katowicach z dnia 6 maja 2005 r., II AKz 267/05, LEX nr 151806; Wyrok SA w Warszawie z dnia 18 października 2018 r., II AKa 402/17, LEX nr 2581120; Wyrok SA w Łodzi z dnia 17 września 2018 r., II AKa 29/18, teza 2, LEX nr 2620098.

Określenie miejsca, w którym doszło do popełnienia czynu, co do zasady nie powoduje zbyt dużych trudności. W przypadku, gdy takie się pojawiają może być miejsce określone jako pewnego rodzaju przestrzeń, np. gdy czyn został popełniony w pociągu. W przedstawionej sytuacji może zostać zawarte to za pomocą zwrotu "na trasie kolejowej między Krakowem a Warszawą". Należy zaznaczyć, że nieprecyzyjne określenie samego miejsca popełnienia przestępstwa nie stanowi istotnego elementu dla odpowiedzialności oskarżonego, a jest on istotny jako element w zakresie ustalenia właściwości miejscowej sądu. Wskazany problem może jednak być rozstrzygnięty na gruncie kryteriów pomocniczych, które są zawarte w treści artykułu 32 k.p.k.[685]

Opis przestępstwa wymaga również precyzyjnego scharakteryzowania i określenia sposobu, jak i okoliczności jego popełnienia, wskazania tych elementów przebiegu danego zdarzenia w opisie czynu przestępczego, które wypełniają znamiona strony przedmiotowej tego przestępstwa. W związku z tym opis czynu powinien zawierać wszystkie znamiona, które to zostały wypełnione w zakresie ustalonych okoliczności faktycznych, które dotyczą zachowania sprawcy.[686]

Zatem opis czynu zawierać powinien także komplet faktycznych ustaleń okoliczności zachowań sprawcy[687] oraz wysokość powstałej w mieniu szkody, gdyż brak określenia jej wartości może wpływać na przewidzianą w art. 294 § 1 k.k[688] kwalifikację prawną.[689] Wymogi te spełnione są tylko wówczas, gdy ustalenia faktyczne zostały oparte na wykorzystaniu istniejących źródeł dowodowych w sprawie, bo tylko wtedy przypisany oskarżonemu czyn odzwierciedla w rzeczywistości zaistniały stan faktyczny, ukazuje szkodliwość społeczną zachowania sprawcy, co z kolei rzutuje na wybór rodzaju oraz wysokość kary.[690]

---

[685] R.A. Stefański, S. Zabłocki., *Art. 332 k.p.k., teza 11*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Tom. III. Komentarz do art. 297-424*, (red. R.A. Stefański, S. Zabłocki), WKP 2021, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
[686] Wyrok SN z dnia 22 marca 2012 r., IV KK 375/11, OSNKW 2012/7/78**,** LEX nr 1187386.
[687] Wyrok SN z dnia 22 marca 2012 r., IV KK 375/11, OSNKW 2012/7/78, LEX nr 1187386; Wyrok SN z dnia 13 października 2015 r., III KK 190/15, LEX nr 1814911; W. Kociubiński, *Konsekwencje prawne niewłaściwego opisu czynu przypisanego w wyroku skazującym. Glosa do postanowienia SN z dnia 6 lutego 2019 r., II KK 179/18*, PS 2019/10/115–120, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
[688] Art. 294 § 1 zmieniony przez art. 1 pkt 107 lit. a ustawy z dnia 7 lipca 2022 r. (Dz.U. z 2022 r. poz. 2600) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 października 2023 r.
[689] Wyrok SN z dnia 8 lutego 2012 r., V KK 416/ 11, LEX nr 1119585.
[690] Wyrok SN z dnia 11 stycznia 1995 r., II KRN 246/94, Prok. i Pr. – wkł. 1995, nr 4, poz. 7, LEX nr 295268.

Dokonanie faktycznych ustaleń odzwierciedlających prawdę są najważniejszym zadaniem, które zostało ustanowione przez ustawodawcę w ramach postępowania karnego, i które ma miejsce przed rozpoczęciem danej sprawy.[691]

W ramach zeznań należy uwzględnić: zgodność treści składanych zeznań z obiektywnym stanem danej rzeczy czyli prawdziwość, szczerość pojmowaną jako zgodność występującą między treścią złożonych zeznań, a wyobrażeniem podejrzanego co do przebiegu zdarzenia, które jest subiektywne; wiarygodność, co ma miejsce w odniesieniu do organu, który prowadzi postępowanie odnośnie analizy materiału dowodowego, które daje prawdopodobieństwo, iż tak zgromadzone w ramach tego procesu zeznania ukazują rzeczywistość.[692]

Ustawa wymaga też, aby opis czynu zarzucanego oskarżonemu w akcie oskarżenia został skonstruowany w taki sposób, by nie było wątpliwości odnośnie tożsamości zdarzenia.[693] Nie może mieć miejsca sytuacja, w której komuś stawia się zarzut obejmujący dokonanie czynu zabronionego, a opis w akcie oskarżenia tego czynu jest nieprecyzyjny w takim stopniu, iż z jego granic nie wynikają okoliczności zdarzenia, które zostały wcześniej ustalone.[694]

Tożsamość czynu wyznaczają ramy zdarzenia faktycznego wskazane w akcie oskarżenia. Z perspektywy programującej funkcji aktu oskarżenia istotne znaczenie ma sposób opisania czynu, który decyduje o zakresie oskarżycielskiej skargi co oznacza, że skarga ta wiąże sąd zakresem. Zatem sąd winien orzec w zakresie wyznaczonym przez tę skargę i nie może tego zakresu przekroczyć. Kryteria tożsamości czynu w postępowaniu sądowym dotyczącym granic rozpoznania sprawy są zagadnieniami kontrowersyjnymi w piśmiennictwie (odnośnie samej reguły tożsamości czynu) i w orzecznictwie sądowym.[695] Dlatego też przedstawiony w akcie oskarżenia zarzut powinien być zwięzły i przejrzysty.[696] Chodzi tu o odpowiednie składniki stanu faktycznego przyjęte do określenia przepisu ustawy karnej, które zostały ujęte w postępowaniu dotyczącym przedstawienia zarzutów (zmiana stylistyki nie może wpłynąć na zmianę opisu popełnionego czynu i jego kwalifikacji

---

[691] A. Zbieranek, *Znaczenie procesowe opinii psychologicznej w sprawach zeznań świadków*, [w:] *Psychologiczne uwarunkowania i ocena wartości dowodowej zeznań świadków. Wybrane zagadnienia*, (red. B.W. Wojciechowski), Warszawa 2015, s. 11.

[692] B.W. Wojciechowski, *Analiza zeznań świadków dorosłych z zastosowaniem metody scientific content analysis (scan),* [w:] *Psychologiczne uwarunkowania i ocena wartości dowodowej zeznań świadków. Wybrane zagadnienia*, (red. B.W. Wojciechowski), Warszawa 2015, s. 126.

[693] Wyrok SN z dnia 23 czerwca 1980 r., II KR 207/80, OSNZPG 1981, nr 1, poz. 18.

[694] B. Szyprowski, *Glosa do uchwały SN z dnia 20 stycznia 1999 r.,* I KZP 21/98, OSP 1999/9/153, teza 1.

[695] P. Hofmański, *Kodeks postępowania karnego…*, cit. op. , s. 291–292.

[696] H. Wąsik, *Zasady sporządzania aktu…*, op. cit., s. 136; M. Klejnowska, *Informowanie stron o przedmiocie procesu karnego*, Prok. i Pr. 2017/7–8/5–30, teza 4, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2022 r.

prawnej). Dokonując sformułowania zarzutów powinno unikać się stosowania zwrotów o charakterze ustawowym, zastępując je faktycznie zaistniałymi okolicznościami, które w granicach danego zdarzenia spełniają dyspozycje przepisu materialnego. Na ogół zarzut ujmowany w akcie oskarżenia jest powtórzeniem zarzutów, które zostały sformułowane w postanowieniu dotyczącym przedstawienia zarzutów.[697]

Z wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 20 kwietnia 2011 r. wynika, iż w świetle zasady skargowości nie jest dopuszczalna modyfikacja opisu, jak też kwalifikacja prawna czynu na przestępstwo wynikające z art. 300 k.k. bądź z art. 302 k.k., jeżeli w akcie oskarżenia oskarżyciel publiczny zarzucił oszustwo ujętym oskarżonym popełnione z art. 286 § 1 k.k. w zw. art. 294 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k. Przypisanie osobie oskarżonej zamiaru, który różni się od strony podmiotowej zarzucanego w akcie oskarżenia czynu stanowi naruszenie zasady tożsamości tego czynu.[698] Dla zachowania tożsamości rozpatrywanego czynu wymagana jest niezmienność podmiotu czynu. Dotyczy to także przedmiotu ochrony i w przypadku poczynienia innych ustaleń dotyczących miejsca i czasu czynu, również tożsamości osoby pokrzywdzonej.[699]

Generalnie obowiązuje więc zasada, iż nie można wychodzić poza zakres przedmiotowy wystosowanego oskarżenia[700], co oznacza, że musi być ona zgodna z doktryną. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 4 kwietnia 2000 r. stanowi, iż opisem oraz kwalifikacją prawną czynu, który oskarżyciel zarzucił osobie oskarżonej, zgodnie z treścią art. 413 § 1 pkt 4 k.p.k., jest tylko i wyłącznie to, co zostało zarzucone przez oskarżyciela osobie oskarżonej w pierwotnej i pisemnej formie aktu oskarżenia skierowanego do sądu. Nie może to być to, co ewentualnie zostało zmodyfikowane w trakcie rozprawy.[701]

W trakcie toczącego się postępowania przed sądem dokonanie zmiany opisu danego czynu nie może być dowolne, ponieważ w konsekwencji może doprowadzić do sytuacji procesowej, kiedy to zmieniony opis przedstawiający dany czyn, pozbawi oskarżonego prawa

---

[697] J. Grajewski, *Przebieg procesu karnego*, Warszawa 2008, s. 80.

[698] Wyrok SA w Szczecinie z dnia 20 kwietnia 2011 r., II AKa 47/11, OSASz 2012/1/5–23, LEX nr 1103463, teza 1; http://www.lexlege.pl/orzeczenie/53101/ii-aka-47-11-wyrok-sadu-apelacyjnego-w-szczecinie/ (link z dnia 21.05.2019 r.).

[699] Wyrok SN z dnia 25 sierpnia 2010 r., II KK 186/10, LEX nr 619624; Wyrok SA w Warszawie z dnia 3 lipca 2018 r., II AKa 139/18, LEX nr 2524904; Postanowienie SN z dnia 9 lutego 2017 r., IV KK 299/16, LEX nr 2255432; Postanowienie SA w Katowicach z dnia 11 października 2017 r., II AKz 618/17, LEX nr 2456149.

[700] J. Kosonoga, *Wyjście poza granice aktu oskarżenia* [w:] *Studia i Analizy Sądu Najwyższego. Przegląd Orzecznictwa za rok 2018*, (red. J. Kosonoga), Warszawa 2019, s. 530; *Grajewski J., Glosa do wyroku SN z dnia 28 stycznia 2005 r., V KK 364/04*, OSP 2006/1/6, teza 1, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.

[701] Wyrok SA w Warszawie z dnia 4 kwietnia 2000 r., II AKa 11/00, OSA 2000/10/76, LEX nr 43896, http://www.lexlege.pl/orzeczenie/97247/ii-aka-11-00-wyrok-sadu-apelacyjnego-w-warszawie/ (link z dnia 21.05.2019 r.); A. Cempura, A. Kasolik, *Opis czynu*, [w:] *Metodyka sporządzania pism procesowych w sprawach karnych, cywilnych, gospodarczych i administracyjnych*, (red. A. Cempura, A. Kasolik), WKP 2022, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.

do obrony. Jeżeli wymogi określone w art. 398 § 1 k.p.k. dotyczące rozszerzenia zarzutów oskarżenia zostały spełnione, dowolne poszerzenie przez sąd zmian opisu danego czynu, przekracza granice wniesionego oskarżenia i w związku z tym, nie może być konwalidowane w granicach art. 399 § 1 k.p.k. dotyczącego zmian kwalifikacji prawnej czynu. Fakt ten stanowi naruszenie prawa i powoduje uchylenie wyroku.[702]

Tak więc, zmiana opisu czynu nie może być dowolna, gdyż nie może:

a) wykraczać poza granice danego oskarżenia;

b) prowadzić do sytuacji, kiedy to poprzez zmianę opisu czynu oskarżony pozbawiony jest prawa do obrony, ponieważ nie podejmuje żadnych działań dotyczących zmienionego opisu zarzucanego mu czynu, który następnie został mu przypisany w wyroku przez sąd.[703]

Kodeks postępowania karnego przewiduje możliwość zmiany oskarżenia wówczas, gdy podczas rozprawy okaże się, że w ramach granic oskarżenia dany czyn można zakwalifikować na podstawie innego przepisu prawnego. Wówczas sąd musi uprzedzić o tej zmianie strony biorące udział w rozprawie (art. 399 § 1 k.p.k.).[704] Autorka pracy doktorskiej uważa powyższe unormowania za słuszne rozwiązanie.

Niezależnie od tego, czy przekroczone zostały granice oskarżenia w wyniku zmiany opisu pierwotnie zarzucanego czynu, czy też obok zarzucanego w akcie oskarżenia czynu sąd przypisał inny czyn wbrew wymogom, które przewiduje art. 398 § 1 k.p.k., następuje „naruszenie tożsamości" tego czynu.[705]

Podkreślić należy, że istotne są także „koszty przestępstwa", do których zaliczamy: straty, które związane są bezpośrednio z pokrzywdzonym; koszty czyli wydatki związane z akcją polegającą na przeciwdziałaniu przestępczości, którymi są środki finansowe pochodzące z budżetu (państwa jak też lokalne) przeznaczone na utrzymanie określonych organów ścigania oraz wymiaru sprawiedliwości: Policji, sądów, prokuratury, instytucji penitencjarnych, np. służby więziennej; wydatki przeznaczone na organizację oraz funkcjonowanie instytucji kontrolnych, rewizyjnych, inspekcyjnych, organów kontrolnych i nadzorczych, do których podstawowych zadań należy wykrywanie, jak też zapobieganie przestępczości.[706]

W związku z tym ważnym elementem rozpatrywanego opisu czynu, który zarzucony został oskarżonemu, jest wskazanie skutków i wysokości powstałej szkody. Ma to istotne

[702] Wyrok SN z dnia 19 czerwca 2001 r., II KKN 506/98, LEX nr 50202.
[703] M. Skwarcow, *Glosa do wyroku SN z dnia 19 czerwca 2001 r., II KKN 506/98,* Pal. 2005/5–6/284. teza 1.
[704] M. Jeznach, *Akt oskarżenia…*, op. cit., s. 106.
[705] M. Skwarcow, *Glosa do wyroku SN z dnia 19 czerwca 2001 r., II KKN 506/98*, Pal. 2005/5–6/284, teza 2.
[706] J. Wójcik, *Kryminologia. Współczesne aspekty*, Warszawa 2014, s. 326.

znaczenie nie tylko dla kwalifikacji prawnej zarzucanych czynów oskarżonemu, ale też występującym w procesie karnym obowiązku naprawienia pokrzywdzonemu, powstałej tym przestępstwem szkody (wyrok SA w Katowicach z dnia 3 marca 2005 r.[707]). Jeśli nie jest możliwe dokładne określenie wysokości zaistniałej szkody, należy wówczas podać niebudzącą wątpliwości kwotę, np.: „nie mniej niż….", „co najmniej ….".[708] Natomiast, jeżeli możliwe jest precyzyjne wyznaczenie wysokości szkody (na podstawie załączonych dokumentów do akt), to niebudzący wątpliwości i jednoznaczny winien być opis konkretnych zarzutów. Nie ma potrzeby wówczas używania formuły „co najmniej".[709] W przedmiotowym zakresie naprawienia szkody może także zostać złożony przez prokuratora stosowny wniosek (wyrok SA w Lublinie z dnia 28 maja 2014 r.[710]).

Należy zauważyć, iż zgodne z treścią art. 49 § 1 k.p.k. pokrzywdzonym jest osoba fizyczna bądź też osoba prawna przy założeniu, że jej dobro prawne zostało w sposób bezpośredni naruszone bądź zagrożone przez przestępstwo.[711] Takie naruszenie oznacza, że pomiędzy popełnionym czynem przestępnym a pokrzywdzonym nie występują żadne ogniwa.[712] Zaznaczyć należy, że każda osoba fizyczna charakteryzuje się bezwarunkową zdolnością prawną, co oznacza, że może być podmiotem zarówno praw, jak i obowiązków.[713]

Ustawodawca nie nakazuje, by w konkluzji wymieniony był pokrzywdzony. Jest to luka prawna, ponieważ wymienienie w opisie pokrzywdzonego ma znaczenie przy określaniu tożsamości czynu na co zwrócił uwagę Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 11 grudnia 2006 r. Dla respektowania zasady dotyczącej tożsamości czynu przypisanego i zarzucanego jest niezbędne zachowanie niezmienności co do przedmiotu ochrony, podmiotu czynu, czasu

[707] Wyrok SA w Katowicach z dnia 3 marca 2005 r., II AKa 62/05, LEX nr 174996.
[708] W. Grzeszczyk, *Przebieg postępowania przygotowawczego*, [w:] *Nowa kodyfikacja karna…*, Warszawa 1997, z. 5, s. 169.
[709] Postanowienie SA w Katowicach z 19 sierpnia 2009 r., II AKz 553/09, KZS 2009, nr 9, poz. 92.; P. Hofmański, *Kodeks postępowania karnego…*, op. cit., s. 293.
[710] Wyrok SA w Lublinie z dnia 28 maja 2014 r., II AKa 85/14, LEX nr 1474573; K. Dudka, H. Paluszkiewicz, D. Szumiło-Kulczycka, *Kodeks postępowania karnego*. *Wybór…*, op. cit., s. 114.
[711] K. Dudka, H. Paluszkiewicz, D. Szumiło-Kulczycka, *Kodeks postępowania karnego*. *Wybór…*, op. cit., s. 114; Wyrok SA w Katowicach z dnia 3 marca 2005 r., II AKa 62/05, LEX nr 174996; Wyrok SA w Katowicach z dnia 22 października 2015 r., II AKa 310/15, LEX nr 1997940; Postanowienie SN z dnia 21 maja 2014 r., V KK 418/13, LEX nr 1475186; Wyrok SA w Katowicach z dnia 22 listopada 2012 r., II AKa 367/12, LEX nr 1236426; T. Sroka, *Pokrzywdzony – kto to taki?*, [w:] *Jestem pokrzywdzony przestępstwem i co dalej? Informator dla pokrzywdzonego*, (red. Sroka T.), Kraków 2008, s. 20; Postanowienie SN z dnia 24 sierpnia 2016 r., I KZP 5/16, OSNKW 2016/10/66, LEX nr 2093028; Biuletyn Sądu Najwyższego Nr 10/16 z dnia 7 listopada 2016 r., Orzeczenia Tezowane Izby Karnej, s. 14.
[712 ?] D. Świecki, *Czynności procesowe obrony i pełnomocnika w sprawach karnych*, Warszawa 2016, s. 25.
[713] D. Tarnowska, M. Żbikowska, *Sytuacja pokrzywdzonego przestępstwem zgwałcenia w polskim procesie karnym*, [w:] *Przyszłość polskiego prawa karnego. Alternatywne reakcje na przestępstwo*, (red. S. Pikulska, W. Cieślak, M. Romańczuk-Grącka), Olsztyn 2015, s. 369.

i miejsca czynu, jak też osoby pokrzywdzonej.[714] Wynika stąd, że wymienione w art. 332 § 1 pkt 2 k.p.k. elementy konkluzji przez obowiązek uzupełnić należy danymi dotyczącymi pokrzywdzonego, którego tożsamość przy wyznaczeniu określonych granic oskarżenia jest znacząca (w tzw. przestępstwach „bez ofiar" nie wymienia się pokrzywdzonego, np. z art. 228 § 1 k.k.).[715]

Podanie danych pokrzywdzonego nie zwalnia w sprawie z zastosowania instytucji świadka *incognito*[716] w celu dokładnego określenia czynu zawartego w art. 332 § 1 pkt 2 k.p.k. Dyrektywa zawarta w tym przepisie ma charakter imperatywny i realizowana musi być także w razie zastosowania świadka *incognito,*[717] jednej z najmłodszych i najbardziej kontrowersyjnych instytucji występujących w polskiej procedurze karnej.[718] Obecność w sprawie świadka *incognito* nie zwalnia oskarżyciela publicznego (prokuratora) z obowiązku określenia zarzucanego czynu oskarżonemu ze wskazaniem miejsca, czasu, okoliczności i sposobu jego popełnienia oraz skutków, a w szczególności wysokości zaistniałej szkody (art. 332 § 1 pkt 2 k.p.k.) w wystosowanym oskarżonemu akcie oskarżenia. Powyższe stwierdzenie zostało zawarte w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 20 stycznia 1999 r.[719] Należy zaznaczyć, że instytucja świadka anonimowego stanowi ograniczenie dla zasad prawa polegających na prawie do obrony, zasadzie kontradyktoryjności, czy też zasadzie jawności. Dlatego należy ją w sposób ostrożny wykorzystywać, pamiętając jednak o wykorzystywaniu zasady rzetelnego procesu karnego.[720]

Orzecznictwo niemieckie zawiera możliwość w niektórych przypadkach na odstąpienie od zasady bezpośredniości postępowania dowodowego, co ma miejsce na rzecz instytucji "świadka anonimowego" w granicach wskazanego orzecznictwa istnieje możliwość odmowy stawiennictwa przed sądem świadka w przypadku, gdy: świadek musi być chroniony przed niebezpieczeństwem, które może zagrażać jego życiu oraz w przypadku, gdy jest on

[714] Postanowienie SN z dnia 11 grudnia 2006 r., II KK 304/06, OSNwSK, nr 1, poz. 2403, OSNwSK 2006/1/2403, LEX nr 295593.
[715] R.A. Stefański, *Rodzaje decyzji kończących postępowanie przygotowawcze*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. X, Warszawa 2016, s. 1598–1599.
[716] M. Budnik, *Świadek incognito w procesie karnym,* Dokonania Młodych Naukowców, 2/2014, nr 3, DVD s. 579; R.A. Stefański, S. Zabłocki, *Art. 332 k.p.k., teza 11*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Tom. III. Komentarz do art. 297–424*, (red. R.A. Stefański, S. Zabłocki), WKP 2021, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
[717] A. Zachuta, *Opis i kwalifikacja prawna czynu z uwzględnieniem sprawczych odmian przestępnego współdziałania*, Prok. i Pr. 2005, nr 1, s. 52.
[718] M. Staszkowska, *Świadek anonimowy a prawo oskarżonego do obrony,* [w:] *Dowody w procesie karnym. Nowe rozwiązania i niewykorzystane możliwości*. *Ogólnopolska Konferencja Naukowa 10–11 maja 2005 rok*, (red. M. Nowak, M. Golec), Katowice 2005, s. 104.
[719] Uchwała SN z dnia 20 stycznia 1999 r., I KZP 21/98, OSNKW 1999/1–2/3, LEX nr 34594; Biuletyn Sądu Najwyższego Nr 1/1999, Uchwały Izby Karnej, s. 19.
[720] R. Teluk, *Przesłuchanie świadka anonimowego w postępowaniu przygotowawczym i przed sądem*, Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury, Kraków 2013, z. 4(10)/2013, s. 69.

konfidentem policyjnym, jeżeli w przyszłości ma podejmować działania, które kontynuowałyby wskazane procedury. W takim przypadku wystarczające jest odczytywanie protokołu dotyczącego zeznań, które zostały złożone przed funkcjonariuszem śledczym. W większości jednak przypadków funkcjonowała praktyka, która polegała na zaniechaniu wzywania świadka, który był zagrożony oraz przesłuchiwany zamiast tego świadka (przesłuchiwany tylko funkcjonariusz Policji, który dokonywał przesłuchiwania w śledztwie świadka). Po nowelizacji StPO, które miało miejsce 1992 r. wskazany kodeks zezwalał sądowi albo prokuratorowi na zgodę w sytuacji, jeżeli podane do protokołu przez niego miejsce zamieszkania czy pobytu mogłoby w konsekwencji zagrażać życiu czy zdrowiu zarówno jemu samemu czy osób najbliższych, dany świadek podawał wyłącznie miejsce zatrudnienia czy nawet istniała możliwość na zwolnienie świadka z takiego obowiązku. Literatura przedmiotu wskazuje, iż miało to na celu w głównej mierze ochronę wyłączne tajnego agenta policji i w konsekwencji nie pozwalało na ochronę, która dotyczyłaby innych świadków.[721]

Pokrzywdzony bardzo często jest także świadkiem. I w wielu przypadkach jest on jedynym świadkiem w sprawie. Tym samym stanowi on źródło dowodowe.[722] Podkreślając znaczenie świadka należy przytoczyć słowa S. Waltosia: *„Najpierw na świecie pojawił się świadek, potem powstało prawo procesowe*".[723] Rolą odnoszącą się do świadka patrząc od początku dziejów stanowi bycie niezastąpionym źródłem dowodowym.[724] Świadkiem w znaczeniu faktycznym jest osoba będąca uczestnikiem, obserwatorem czy widzem konkretnego zdarzenia. Natomiast jako świadka w znaczeniu procesowym rozumiemy osobę wezwaną w takim charakterze przez dany organ procesowy, by dokonała złożenia zeznań w granicach toku procesu karnego, jak też świadkiem jest osoba, która zgłosiła się do organu procesowego w celu złożenia zeznań, ale nie została do tego wezwana.[725]

W nawiązaniu do dowodów pochodzących z zeznań świadków występuje problem w postaci tego typu: w jaki sposób należy zabezpieczyć się przed alternatywą podania przez świadka nieprawdy. Nie jest tutaj najważniejsze, by uzyskać zgodność z prawdą rozumianą

[721] C. Kulesza, *Rola pokrzywdzonego w procesie karnym w świetle ustawodawstwa i praktyki wybranych krajów zachodnich*, Białystok 1995, s. 162–163.
[722] K. Pawelec, *Proces dowodzenia w postępowaniu karnym*, Warszawa 2010, s. 154.
[723] S. Waltoś, *Świadek w historii i świecie współczesnym. Stadium prawnoporównawcze*, [w:] *Świadek w procesie sądowym*, (red. S. Waltoś), Warszawa 1985, s. 53.
[724] I. Trojnar-Wiciejowska, *Status małoletniego świadka w procesie karnym – wybrane zagadnienia ze szczególnym uwzględnieniem jego roli w kodeksie postępowania karnego z 1928 i 1969 roku*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego. Seria prawnicza, z. 56/2009, Prawo 8, s. 299.
[725] M. Brzezińska, *Małoletni jako osobowe źródło dowodowe*, [w:] *Postępowanie dowodowe w…*, (red. Lach A.), Toruń 2014, s. 93.

jako obiektywną, ale o wierne przedstawienie zdarzenia, które widział lub, o którym słyszał świadek. Istotą jest, by świadek składał zeznania, które są zgodne z jego sumieniem, jak też jego przekonaniem w odniesieniu do przebiegu zdarzeń i przedmiotów, które w nim występowały.[726] Przeprowadzając badania świadka należy mieć na uwadze, że są to czynności stanowiące dla niego dolegliwość, uciążliwość, przykrość i ingerują one w jego sferę swobód obywatelskich.[727] Wysłuchanie świadka czy biegłego, gdy jest nieobecny oskarżony nie jest rozumiane, jako naruszenie rzetelności procesu.[728]

By zapewnić przejrzystość aktu oskarżenia, w sprawach pod względem przedmiotowych, jak też podmiotowych złożonych znaczenie ma właściwy układ konkluzji poszczególnych oskarżonych.[729] Dokonując oznaczenia oskarżonych oraz zarzutów (konkluzji) często popełnia się błędy. Nieprawidłowością jest też określenie sprawcy czynu jako podejrzanego. Z tego względu należy podkreślić, iż cyframi arabskimi oznacza się oskarżonych natomiast cyframi rzymskimi przestępstwa. Każdemu przestępstwu nadaje się kolejny numer niezależnie czy jego popełnienie zarzucane jest temu samemu, czy też kolejnemu oskarżonemu. Od liczby oskarżonych lub liczby przestępstw zależy liczba zarzutów.[730] Uzasadnione jest to względami praktycznymi, a nie formalnymi, których celem jest ułatwienie sprawowania techniki wymiaru sprawiedliwości.[731]

W przypadku, gdy jest oskarżona jedna osoba o kilka czynów (łączność podmiotowa) wówczas zarzuty ułożyć można na podstawie kryterium historycznego (tj. w porządku chronologicznym) albo na podstawie kryterium wagi przestępstwa (wówczas na pierwszym miejscu umieszcza się najważniejszy zarzut, a potem zarzuty łagodniejsze). W sprawach wieloosobowych, gdzie również występuje łączność podmiotowa układ oskarżonych uzależniony jest od tego, w jakim pozostają związku ich czyny. Przyjęta jest zasada, że poszczególnym osobom zarzucane czyny ujęte są w oddzielnych zarzutach. Natomiast w przypadku współsprawców, ich czyn opisany powinien być w jednym zarzucie, przy czym na pierwszym miejscu należy wymienić sprawcę czynu, potem pomocników, podżegaczy

[726] G. Kraszewski, *Przyrzeczenie prawdomówności składane przez świadka. Obecna regulacja prawna i możliwość kierunku jej zmiany*, [w:] *Dowody w procesie karnym. Nowe rozwiązania i niewykorzystane możliwości. Ogólnopolska Konferencja Naukowa 10–11 maja 2005 rok*, (red. M. Nowak, M. Golec), Katowice 2005, s. 114.
[727] R. Koper, *Badanie świadka w aspekcie jego ochrony w procesie karnym*, Warszawa 2015, s. 13.
[728] D. Drajewicz, *Czasowe usunięcie oskarżonego z sali rozpraw w postępowaniu karnym*, PS 2014, nr 7–8, s. 129.
[729] S. Woliński, *Akt oskarżenia…*, op. cit., s. 24–28.
[730] S. Kaniewski, *Kilka uwag o liczbie zarzutów w akcie oskarżenia*, Prob. Praw. 1981, nr 12, s. 67; H. Wąsik, *Zasady sporządzania aktu…*, op. cit., s. 135; Skowron B., *Art. 332 k.p.k., teza 13,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, (red. K. Dudka), LEX 2020, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
[731] Woliński S., *Akt oskarżenia…*, op. cit., s. 9.

i inne osoby, których pozostaje przestępstwo w ścisłym związku z dokonanym przestępstwem sprawcy. Wówczas konkluzję wymienia się zaraz po danych dotyczących każdego z oskarżonych, a w stosunku do współsprawców konstruuje się wspólny jeden opis czynu.[732]

Jeżeli wypisano osobne konkluzje w stosunku, co do kilku oskarżonych, w każdej z nich należy wymienić imiona i nazwiska wszystkich współsprawców, którzy są wyszczególnieni w akcie oskarżenia. W przypadku, gdy przeciwko któremuś z nich toczy się już odrębne postępowanie karne, wówczas jego nazwisko nie podaje się w konkluzji tylko w uzasadnieniu aktu oskarżenia (§ 225 pkt 3 RegWewUProk[733]).[734] Powyższą kwestię rozstrzyga również wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 9 grudnia 1993 r. stwierdzając, iż w sytuacji, gdy przestępstwo popełnia dwóch lub większa liczba sprawców podejmując wspólnie i w porozumieniu działanie (niezależnie od tego czy liczba przestępców wypełnia znamiona danego przestępstwa) nie oskarża się, ani nie skazuje każdego z nich za odrębnie opisany zarzut wskazujący na osobisty ich udział w przestępstwie. Oskarża się ich i skazuje za jeden wspólny dla wszystkich zarzut, który obejmuje wszystkie ustawowe znamiona określonego przestępstwa i rozpatruje się je jako sumę działań zawinionych poszczególnych sprawców. Jeżeli oskarżony (oskarżeni) został skazany za przestępstwo, które zostało popełnione wspólnie, czy też w porozumieniu z innymi osobami (inną osobą) nie będącymi w rozpatrywanej sprawie oskarżonymi (niezależnie od tego, czy liczba sprawców spełnia ustawowe znamiona przestępstwa, np. określone w art. 158 k.k. bądź art. 202 k.k.) istnieje wymóg ustalenia zasadami dowodowymi, czy faktycznie pomiędzy nimi wystąpiło porozumienie i na czym ono polegało.[735]

Należy zaznaczyć, że zgodnie z treścią postanowienia SN z dnia 25 kwietnia 2013 r.[736] w przypadku przestępstw, które są ścigane bezwzględnie na wniosek złożony przez pokrzywdzonego, jego wola złożona jako przez uprawniony podmiot do złożenia stosowanego wniosku w zakresie ścigania, zostaje zawężona do decyzji, czy złożyć żądanie

[732] Białas J., Polony J., *Budowa aktu oskarżenia*, [w:] *Zbiór artykułów z zakresu…*, (red. Polska Prokuratura Generalna), t. I, Warszawa 1955, s. 320; Młynarczyk Z., *Nadzór prokuratora nad…*, op. cit., s. 100; R.A. Stefański, *Rodzaje decyzji kończących postępowanie przygotowawcze*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. X, Warszawa 2016, s. 1598–1599; A. Staszak, *Art. 332 k.p.k., teza 5*, [w:] *Kodeks postępowania karnego.* Komentarz do wybranych przepisów, (red. D. Szumiło-Kulczycka), LEX/el. 2022, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.

[733] Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 kwietnia 2016 r. – Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury (Dz.U. z 2023 r. poz. 1115 ze zm.).

[734] M. Jeznach, *Akt oskarżenia…*, op. cit., s. 107; M. Kurowski, *Art. 332 k.p.k., teza 6*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.

[735] Wyrok SA w Łodzi z dnia 9 grudnia 1993 r., pkt 1 i 2, III AKr 288/93, OSA 1996, nr 10, poz. 37; M. Borodziuk, *Czyny współukarane w praktyce organów wymiaru sprawiedliwości*, Prok. i Pr. 2019, nr 2, s. 24–64; B. Skowron, *Art. 332 k.p.k., teza 14*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, (red. K. Dudka), LEX 2020, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.

[736] Postanowienia SN z dnia 25 kwietnia 2013 r., III K 121/12, OSNKW 2013, nr 8, poz. 72.

ścigania sprawców czynu przestępnego. Na uwagę zasługuje fakt, że nie decyduje o tym, które ze wskazanych osób współuczestniczących w popełnieniu przedmiotowego czynu podlegają, a które z nich nie podlegają ściganiu. Po akcie złożenia wniosku o ściganie następuje moment, w którym z urzędu bez woli pokrzywdzonego następuje ich ściganie.[737]

Częstym błędem popełnianym w konkluzji aktu oskarżenia przez prokuratorów jest wymienianie w wystosowanym zarzucie aktu oskarżenia imion oraz nazwisk osób, które nie są objęte danym aktem oskarżenia (chodzi tu o osoby, których materiały zostały wyłączone do odrębnego postępowania). Przepis art. § 225 pkt 3 RegWewUProk wyraźnie stanowi, iż nie należy wymieniać w konkluzji aktu oskarżenia nazwisk oraz imion osób, które nie są objęte oskarżeniem w danej sprawie i są one podawane w uzasadnieniu. Zdarza się też, iż prokurator zapomina, że to z konkluzji ma wynikać, czy popełnione przestępstwo miało charakter umyślny, czy też nieumyślny (ma to odniesienie w szczególności, co do zarzutów stawianych oskarżonym o przestępstwa drogowe z art. 177 § 1 k.k.).[738]

Sporządzanie konkluzji przy czynach kwalifikowanych z art. 233 § 1 k.k. jest w zasadzie proste. Jednak czasami pojawiają się trudności i powstają błędy, np.: w sytuacji, kiedy to należy podkreślić, iż oskarżony, któremu zarzucono składanie fałszywych zeznań świadomie zeznał nieprawdę. Niekiedy dokonując opisu czynu z art. 233 § 1 k.k. są pomijane okoliczności, które potwierdzają zasadność zarzutów zeznania fałszywego. Nie jest wyczerpująca konkluzja, która została ograniczona do stwierdzenia, iż oskarżony, np. dopuścił się zeznania nieprawdy, że był świadkiem pobicia na osobie „X" przez osobę „Y", gdyż zabrakło tu stwierdzenia, że nie mógł być świadkiem tego zdarzenia ze względu na fakt, że w tym czasie przebywał w innym miejscu. Zastrzeżenia budzi również praktyka polegająca na umieszczaniu w konkluzji aktu oskarżenia części dyspozycji stosowanego przepisu karnego i jego łączenia z okolicznościami zaistniałego stanu faktycznego, np. oskarżonemu na mocy art. 270 § 1 k.k. zarzucono przestępstwo, że podczas kontroli funkcjonariusza policji przedstawił, jako autentyczne podrobione dokumenty na prowadzenie pojazdu. Określenie „przedstawił, jako autentyczne" jest tutaj zbędne, gdyż w dalszej części zarzutu stwierdzono, iż były to „podrobione dokumenty".[739]

Konkluzja sformułowana powinna być prawniczo (choć niekoniecznie w ściśle prawniczym języku; może być w języku ogólnym, ale tak, by język ten odpowiadał

[737] K. Dudka, H. Paluszkiewicz, D. Szumiło-Kulczycka, *Kodeks postępowania karnego. Wybór…*, op. cit., s. 60.
[738] H. Wąsik, *Zasady sporządzania aktu…*, op. cit., s. 136.
[739] Ibidem, s. 136, 137.

przewidzianym znamionom w przepisie określającym typ czynu zabronionego[740]) z zastosowaniem zwrotów ogólnie zrozumiałych w sposób jasny, prosty i przejrzysty, zwięźle i krótko. W doktrynie stosuje się dwie metody formułowania konkluzji. Pierwsza, polega na tzw. repetycji, czyli powtórzeniu określeń ustawowych i następnie ich konkretyzowaniu. Zaletą jest jej łatwość ustalenia prawniczego poglądu oskarżyciela, gdy nie zostały ściśle określone znamiona przestępstwa. Druga, to tzw. metoda podstawienia, kiedy to nie powtarza się znamion ustawowych czynu, a używa się wyrażeń, które oddają stan rzeczywisty wyrażeniami w formie opisowej bez odwoływania się do normatywnych terminów. Jest to metoda właściwa i na upowszechnianie zasługuje.[741]

Art. 332 § 1 pkt 3 k.p.k. wskazuje na trzeci wymóg formalny dotyczący elementu aktu oskarżenia, który statuuje, że akt oskarżenia powinien wskazywać, że czyn popełniony został w wymienionych warunkach w art. 64 k.k., art. 64a k.k. lub art. 65 k.k. (wskazanie recydywy) albo w art. 37 § 1 k.k.s. (wskazanie recydywy skarbowej).

Wskazanie, iż zarzucany oskarżonemu czyn został popełniony w warunkach określonych w art. 64 k.k., art. 64a k.k.[742] lub 65 k.k. albo w art. 37 § 1 k.k.s.[743]

w art. 332 § 1 pkt 3 k.p.k. nie jest traktowany, jako obligatoryjny element występujący we wszystkich aktach oskarżenia.[744]

Na zakres odpowiedzialności i wysokość kary istotny wpływ ma wskazanie, że nowe przestępstwo zostało popełnione w ramach tzw. recydywy czyli powrotu do przestępstwa: art. 64 k.k. – dotyczy przepisów prawnych stosowanych wobec sprawców multirecydywy (recydywy specjalnej podstawowej zwanej też zwykłą § 1 i recydywy specjalnej wielokrotnej § 2; w warunkach multirecydywy popełnione przez sprawcę przestępstwo jest związane z nadzwyczajnym obostrzeniem kary[745]); art. 64a k.k. – dotyczy nałożenia za ponownie popełnioną zbrodnię zabójstwa w związku ze zgwałceniem czy za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej kary pozbawienia wolności w wysokości, która jest liczona od dolnej

[740] Postanowienie SN z dnia 5 grudnia 2013 r., II KK 212/13, OSNKW 2014, nr 5, poz. 38.
[741] R.A. Stefański, *Rodzaje decyzji kończących postępowanie przygotowawcze*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. X, Warszawa 2016, s. 1598, 1593; J. Izydorczyk, *Niektóre aspekty formalnoprawne…*, op. cit., s. 135; E. Kruk, *Skarga oskarżycielska jako…*, op. cit., s. 107.
[742] Art. 332 § 1 pkt 3 zmieniony przez art. 9 pkt 16 ustawy z dnia 7 lipca 2022 r. (Dz.U. z 2022 poz. 2600) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 października 2023 r.
[743] Art. 332 zmieniony przez art. 1 pkt 102 ustawy z dnia 27 września 2013 r. (Dz.U. z 2013 poz.1247) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 lipca 2015 r.
[744] M. Jeznach, *Akt oskarżenia…*, op. cit., s. 108.
[745] Postanowienie SN z dnia 7 września 2001 r., III KO 29/01, Prok. i Pr. – wkł. 2002/2, poz. 1; M. Budyń-Kulik, *Art. 64 k.k., teza 19*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, (red. M. Mozgawa), LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.; Zalewski W., *Powrót do przestępstwa*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, (red. R. Stefański), Warszawa 2018, s. 500.

granicy ustawowego zagrożenia zwiększone o połowę, aż do górnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększone o połowę; art. 65 k.k. – dotyczy stosowania przepisów multirecydywy przewidzianych dla innych kategorii przestępstw wobec sprawcy przestępstw określonych w art. 64 § 2 k.k., sprawcy, którzy z popełnienia przestępstwa uczynił sobie stałe źródło dochodu oraz sprawcy przestępstw o charakterze terrorystycznym albo działającym w zorganizowanej grupie albo związku mającym na celu popełnienie czynu przestępnego (art. 65 § 1 k.k.); art. 37 § 1 k.k.s. – to nadzwyczajne obostrzenia kary w przestępstwach skarbowych.

Należy rozumieć, że powyżej wymienione okoliczności umieszczone w akcie oskarżenia muszą być stwierdzone, a w opisie czynu (czyli konkluzji aktu oskarżenia) należy podać okoliczności uzasadniające ich popełnienie w warunkach recydywy, co czyni się w sposób syntetyczny. W razie ich wskazania na samym końcu opisu czynu wymóg ten zostaje spełniony:

1) (art. 64 § 1 k.k.) – że popełniony został czyn przed upływem 5 lat po odbyciu minimum 6 miesięcy kary za podobne przestępstwo umyślne;

2) (art. 64 § 2 k.k.) – że popełniony został czyn po odbyciu łącznie minimum 1 roku kary pozbawienia wolności, ale przed upływem 5 lat po odbyciu za przestępstwo umyślne w części lub całości ostatniej kary – za przestępstwo przeciwko zdrowiu lub życiu, przestępstwo zgwałcenia, kradzieży z włamaniem, rozboju lub przestępstwo inne przeciwko mieniu, które popełniono z użyciem przemocy bądź grożąc jej użycie;

3) (art. 64a k.k.[746]) – że jeżeli sprawca w ciągu 5 lat, które są liczone po odbyciu co najmniej 6 miesięcy orzeczonej kary pozbawienia wolności, która została nałożona za popełnioną zbrodnię zabójstwa w związku ze zgwałceniem czy za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej, (które jest zagrożone karą pozbawienia wolności, gdzie górna granica odpowiedzialności karnej wynosi co najmniej 8 lat) popełnia on ponownie taką zbrodnię albo takie przestępstwo, wówczas sąd wymierza karę pozbawienia wolności, która jest przewidziana za przypisane przestępstwo w granicach od dolnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększone o połowę, aż do górnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększone o połowę. Należy zauważyć, że podwyższenie górnego zagrożenia, które jest przewidziane przez ustawę nie dotyczy zbrodni;

4) (art. 65 § 1 k.k.) – że sprawca uczynił sobie z popełnienia przestępstwa źródło dochodu; że sprawca dopuścił się przestępstwa, działając w zorganizowanej grupie, której

[746] Art. 64a dodany przez art. 1 pkt 20 ustawy z dnia 7 lipca 2022 r. (Dz.U. z 2022 poz. 2600) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 października 2023 r.

celem było popełnienie przestępstwa; że sprawca dopuścił się przestępstwa, działając związku mającym na celu popełnienie przestępstwa;

5) (art. 65 § 1 *in fine* k.p.k.) – że sprawca popełnił przestępstwo mające charakter terrorystyczny.[747] Należy podkreślić, że w przypadku popełnienia czynu przestępnego o charakterze terrorystycznym, to z opisu czynu wynikać musi, że popełniony został on w celu zastraszenia wielu osób, zmuszenia konkretnego organu władzy publicznej RP bądź innego państwa lub organu organizacji międzynarodowej do zaniechania albo podjęcia określonych czynności, wywołania zakłóceń w gospodarce lub ustroju w kraju albo poza jego granicami lub stanowił zagrożenie takiego czynu popełnienia.[748]

6) (art. 37 § 1 k.k.s.) - dotyczy nadzwyczajnego obostrzenia kary (nadzwyczajne obostrzenie). Wskazuje on, że nadzwyczajne obostrzenie kary sąd stosuje w przypadku, gdy:

pkt 1 – sprawca umyślnie popełnia przestępstwo skarbowe, które powoduje dużej wartości uszczuplenie należności publicznej albo umyślnie popełnia przestępstwo skarbowe, gdy duża jest wartość czynu zabronionego;

punt 1a - sprawca popełnia określone w art. 62 § 2 przestępstwo skarbowe, a wynikająca z faktury kwota podatku albo z faktur wynikająca suma kwot podatku ma dużą wartość;

pkt 2 - z popełnionych przestępstw skarbowych uczynił sobie sprawca stałe źródło dochodu;

pkt 3 – zanim zapadł wyrok pierwszy (nawet nieprawomocny) popełnia sprawca dwa lub więcej przestępstw skarbowych, a każdy z nich i co do któregokolwiek z nich wyczerpane są określone w tym samym przepisie znamiona przestępstwa skarbowego, a pomiędzy przestępstwami odstęp czasu nie jest długi;

pkt 4 – skazany sprawca umyślnego przestępstwa skarbowego na karę ograniczenia wolności lub pozbawienia wolności bądź karę grzywny, w okresie 5-u lat po odbyciu przynajmniej 6–u miesięcy wyznaczonej kary ograniczenia wolności bądź 6-u miesięcy wyznaczonej kary pozbawienia wolności bądź po opłaceniu grzywny w kwocie co najmniej 120 dziennych stawek, umyślnie popełnia ponownie tego samego rodzaju przestępstwo skarbowe;

pkt 5 – popełnia sprawca przestępstwo skarbowe działając w związku albo w grupie zorganizowanej, której celem jest popełnienie przestępstwa skarbowego;

pkt 6 – popełnia sprawca przestępstwo skarbowe stosując przemoc lub grożąc jej natychmiastowym użyciem albo wspólnie działa z inną osobą, która używa przemocy lub grozi jej natychmiastowym użyciem;

---

[747] R.A. Stefański, *Rodzaje decyzji kończących postępowanie przygotowawcze*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. X, Warszawa 2016. s. 1609.
[748] Ibidem, s. 1610.

pkt 7 – sprawca przez wykorzystanie krytycznego położenia lub stosunku zależności z inną osobę doprowadza do popełnienia czynu przestępczego jako przestępstwo skarbowe.

Wymóg wskazania karalności zawarty jest również w przypisie art. 213 § 2 k.p.k., który należy łącznie odczytywać z art. 332 § 1 pkt 3 k.p.k., bowiem konieczne jest zaznaczenie, czy zarzucany oskarżonemu czyn popełniony został „w warunkach powrotu do przestępstwa". Powołanie się na ten artykuł zawiera wskazanie poprzedniej karalności oskarżonego. W każdym takim przypadku konieczne jest podanie, czy oskarżony popełnił przestępstwo w warunkach recydywy podstawowej bądź wielokrotnej lub przestępstwo skarbowe w warunkach określonych w art. 37 § 1 k.k.s. dotyczącym nadzwyczajnego obostrzenia kary (nadzwyczajne obostrzenie kary przewidziane zostało tylko wobec sprawców, którzy dopuścili się przestępstw skarbowych[749]). Artykuł 213 § 2 k.p.k. dokonuje jednoznacznego wskazania sytuacji, gdy oskarżony był już wcześniej prawomocnie skazany w celu ustalenia, czy przestępstwo popełnione zostało w ramach z art. 64 k.k., art. 64a k.k. lub art. 37 § 1 pkt 4 k.k.s. Należy wówczas do akt toczącego się postępowania dołączyć odpis lub wyciąg wyroku oraz dane dotyczące odbycia przez niego kary (także w sprawach o zbrodnie). Gdy nie jest to wystarczające dołącza się również akta dotyczące poprzedniej sprawy wraz z opinią wystawioną przez zakłady karne, poprawcze i wychowawcze, w których oskarżony przebywał.[750] Należy wówczas podać: pełną sygnaturę akt wcześniejszej sprawy, wyrok, który stał się podstawą skazania sprawcy na karę pozbawienia wolności, datę jego wydania, nazwą sądu, który ten wyrok wydał oraz okres odbywania kary z zaznaczeniem jej dotychczasowego odbycia. Gdy występuje recydywa zwykła (art. 64 § 1 k.k.) wskazuje się podobieństwo zaistniałych przestępstw, zaś przy recydywie wielokrotnej wskazuje się, iż przestępstwo, które zostało popełnione w ramach recydywy zwykłej zawarte jest w katalogu przestępstw z art. 64 § 2 k.k.[751] Oznacza to, że czyn za który został skazany sprawca przestępstwa w warunkach wskazanych w art. 64 § 1 k.k. należeć musi do katalogu przestępstw, które wymienione są w art. 64 § 2 k.k.[752] Dodatkowo w treści art. 64 § 2 k.k.[753] wskazano, że poza § 1 znajduje on także zastosowanie w odniesieniu do treści art. 64a.

---

[749] V. Konarska-Wrzosek, *Art. 37 k.k.s., teza 1,* [w:] *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, (red. I. Zgoliński), LEX 2021, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.; J. Zagrodnik, *Postępowanie przygotowawcze,* [w:] *Proces karny,* (red. J. Zagrodnik), Warszawa 2021, s. 576.

[750] B. Szyprowski, *Kontrola warunków formalnych…*, op. cit., s. 82.

[751] M. Jeznach, *Akt oskarżenia…*,op. cit., s. 108; A. Marek, V. Konarska-Wrzosek, *Prawo karne,* Warszawa 2019, s. 349; Ł. Pohl, *Prawo karne. Wykład części ogólnej,* Warszawa 2019, s. 532, 534; M. Królikowski, R. Zawłocki, *Prawo karne,* Warszawa 2018, s. 399.

[752] Wyrok SN z dnia 21 czerwca 2018 r., IV KK 369/17, LEX nr 2553881.

[753] Art. 64 § 2 zmieniony przez art. 1 pkt 19 ustawy z dnia 7 lipca 2022 r. (Dz.U. z 2022 r. poz. 2600) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 października 2023 r.

Przepis art. 213 § 2 k.p.k. należy też odczytywać łącznie z art. 297 § 1 pkt 3 k.p.k., z którego treści wynika, że do postępowania przygotowawczego należy też etap zebrania danych osobopoznawczych oskarżonego (o karalności, art. 213 k.p.k.), jak i jego danych środowiskowych (art. 214 k.p.k.).

Wskazanie wcześniejszej karalności oskarżonego informuje, że nastąpił powrót do przestępstwa i powinna być ona ujęta zaraz po samym opisie zarzucanego nowego czynu, ale przed wskazaniem kwalifikacji prawnej tego czynu, w której konieczne jest także wskazanie przepisu materialnoprawnego odnoszącego się do określonej postaci recydywy. Wskazanie zaistnienia recydywy poparte powinno być dołączoną do akt postępowania przygotowawczego dokumentacją z krajowego rejestru karnego oraz ewentualnymi odpisami wyroków. Jednak i tak sąd w toku procesu sądowego powinien ustalić, że nastąpił powrót do przestępstwa i zaktualizować dane (zwłaszcza przy trwającym dłużej procesie).[754]

Gdy przesłanki zastosowania art. 64 § 1 k.k. nie mają zastosowania, a sprawca po uprzednim skazaniu popełnił kolejne przestępstwo, wówczas zachodzi recydywa ogólna i w ramach sądowego orzeczenia wymiaru kary, uwzględnia się ją, jako okoliczność obciążającą na podstawie przepisu art. 53 § 2 k.k.[755] Oznacza to, że sąd, gdy oskarżony w warunkach recydywy popełnił kolejny czyn zabroniony jest zobowiązany ją udokumentować powołując się na wcześniejsze prawomocne wyroki z danymi określającymi daty pozbawienia wolności i odbywania kary. Obowiązek ten spoczywa w zasadzie na oskarżycielu publicznym. Jednak w przypadku, gdy sąd przeoczy braki prawidłowego udokumentowania recydywy przy wstępnej kontroli akt,[756] przejmuje ten obowiązek z jego konsekwencjami na siebie. Można więc wnioskować, iż dane o karalności są dowodem w sprawie i powinny być pozyskane w postępowaniu przygotowawczym. Natomiast, zgodnie z uchwałą SN z dnia 13 października 1960 r.,[757] obowiązek zebrania tych danych nie musi oznaczać w akcie oskarżenia obowiązku na ich powoływanie się.[758]

W zarzucie stawianym oskarżonemu w akcie oskarżenia nie ma potrzeby wymienianie jego wyroków bądź też okresów odbywania kar pozbawienia wolności, ponieważ czyni się to w uzasadnieniu. W przypadku, gdy proces karny zakończony został dochodzeniem, gdzie akt oskarżenia może nie mieć uzasadnienia zawarta jest o nich informacja w wykazie dowodów,

[754] T. Grzegorczyk, *Kodeks postępowania karnego…*, op. cit., Warszawa 2014, s. 1153–1154.
[755] J. Lachowski, *Art. 64 k.p.k., teza 2*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, (red. V. Konarska-Wrzosek), LEX 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
[756] Wyrok SN z dnia 25 kwietnia 1996 r., III KKN 9/96, OSNKW 1996, nr 11–12, poz. 76.
[757] Uchwała SN z dnia 13 października 1960 r., VI KO 49/60, OSNPG 1960/12/190, PiP 1961/4–5/842, LEX nr 170000.
[758] B. Szyprowski, *Kontrola warunków formalnych…*, op. cit., s. 83.

których to na rozprawie głównej przeprowadzenia domaga się oskarżyciel, zgodnie z treścią art. 333 § 1 pkt 2 k.p.k.[759]

W sprawach o przestępstwo skarbowe, (ale nie dotyczących spraw o wykroczenia skarbowe[760]) w akcie oskarżenia należy dodatkowo wskazać, iż rozpatrywany czyn popełniony został w warunkach, które zostały określone w art. 37 § 1 k.k.s.[761] W myśl tego przypisu wynikające z opisu czynu okoliczności powodujące nadzwyczajne obostrzenia kary w przestępstwach skarbowych określa się zwrotem, np. że uczynił sobie z tego przestępstwa stałe źródło dochodu (art. 37 § 2 k.k.s.).[762]

W sprawach o przestępstwo skarbowe we wnoszonym akcie oskarżenia nie wskazuje się, że czyn ten został popełniony określonymi warunkami w art. 64 k.k. W sytuacji odwrotnej, tzn. w sprawach dotyczących przestępstwa „powszechnego", nie wskazuje się na określoną recydywę w art. 37 § 1 pkt 4 k.k.s. O stosowaniu tych artykułów decyduje, bowiem „reżim materialnoprawny", w którego ramach sprawca pociągnięty zostaje do odpowiedzialności. Podkreślić należy, iż wcześniejsze skazanie dotyczące przestępstwa skarbowego powoduje, że nie można zastosować wobec sprawcy art. 64 k.k. stosowanego za przestępstwo „powszechne", a nie skarbowe. Przyjmuje się, że sprawca czynu działał w warunkach, które zostały określone w art. 37 § 1 pkt 4 k.k.s. tylko wtedy, gdy uprzednio sprawca dopuścił się również przestępstwa skarbowego. Dla przyjęcia recydywy uprzednie skazania przez sądy innych państw UE, czy też państw obcych, nie miały znaczenia. Jednakże w świetle prawa obowiązującego obecnie uwzględnianie nowych rozwiązań skazań,[763] jakie stosuje w innych państwach UE jest nieuchronne.[764]

W sprawach, jeśli chodzi o przestępstwa skarbowe w roli oskarżyciela publicznego samodzielnie albo obok lub też zamiast prokuratora występować mogą finansowe organy postępowania przygotowawczego, tj. naczelnik urzędu skarbowego[765], naczelnik urzędu celnoskarbowego, Szef Krajowej Administracji Skarbowej (art. 133 § 1 k.k.s.; art. 53 § 37

[759] R.A. Stefański, *Rodzaje decyzji kończących postępowanie przygotowawcze,* [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. X, Warszawa 2016, s. 1610.
[760] J. Skorupka, *Granice procesu karnego z perspektywy dogmatyki prawa karnego procesowego*, [w:] *Granice procesu karnego. Legalność działań uczestników postępowania*, (red. D. Gruszecka, J. Skorupka), Warszawa 2015, s. 130.
[761] Ustawa z dnia 10 września 1999 r. – Przepisy wprowadzające kodeks karny skarbowy (Dz.U. z 2005 r. nr 25, poz. 214).
[762] A. Stefański, *Rodzaje decyzji kończących postępowanie przygotowawcze*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. X, Warszawa 2016, s. 1610.
[763] Decyzja ramowa Rady z 2008/909/WSiSW z dnia 27 listopada 2008 r. o stosowaniu zasady wzajemnego uznawania do wyroków skazujących na karę pozbawienia wolności lub inny środek polegający na pozbawieniu wolności – w celu wykonania tych wyroków w UE.
[764] P. Hofmański, *Kodeks postępowania karnego…*, cit. op. , s. 294.
[765] Postanowienie Wojewódzkiego SA we Wrocławiu z dnia 9 kwietnia 2018 r., I SA/Wr 270/18, LEX nr 2473283.

k.k.s.). Na podstawie art. 53 § 38 k.k.s. niefinansowymi organami, które prowadzą postępowanie przygotowawcze są: Straż Graniczna, Policja, Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Żandarmeria Wojskowa, Centralne Biuro Antykorupcyjne. Kodeks karny skarbowy na podstawie art. 53 § 39 k.k.s. organami, które są nadrzędne mocą art. 53 § 37 k.k.s. nad finansowymi organami przygotowawczymi przyjmuje: miejscowo właściwego dyrektora izby administracji skarbowej (dotyczy spraw podlegających właściwości naczelnika urzędu skarbowego, jak też naczelnika urzędu celno-skarbowego), Szefa Krajowej Administracji Skarbowej (przy spełnieniu warunku, że postanowienie, czy zarządzenie zostało wydane przez organ nadrzędny nad finansowym organem, który prowadził postępowanie przygotowawcze czyli miejscowo właściwy dyrektor izby administracji skarbowej) oraz ministra właściwego d/s finansów publicznych, jeżeli dotyczy to spraw podlegających właściwości Szefa Krajowej Administracji Skarbowej. Organem nadrzędnym nad niefinansowymi organami postępowania przygotowawczego zgodnie z treścią art. 53 § 39a k.k.s. jest prokurator albo prokurator do spraw wojskowych.[766]

Zgodnie z art. 155 § 1 i § 7 k.k.s. finansowy organ postępowania przygotowawczego w sprawie, w której prowadził śledztwo albo dochodzenie w sprawie o przestępstwo skarbowe objęte nadzorem prokuratora w przypadku, gdy nie umarza postępowania po zamknięciu dochodzenia lub śledztwa w ciągu 14 dni sporządza akt oskarżenia i przesyła go prokuratorowi wraz z aktami, w których wskazano, jaki podczas czynności końcowego zapoznania się stron przedstawiono materiał dowodowy dołączony do tegoż aktu dla sądu oraz dowody rzeczowe i ewentualnie przekazuje też prokuratorowi wnioski (wniosek o nałożenie odpowiedzialności posiłkowej i wniosek o zobowiązanie podmiotu do zwrotu uzyskanej z przestępstwa skarbowego korzyści majątkowej na rzecz Skarbu Państwa albo jednostki samorządu terytorialnego).[767] W tym akcie oskarżenia wskazać należy również finansowy organ postępowania przygotowawczego prowadzący to postępowanie, któremu przed sądem przysługują uprawnienia oskarżyciela publicznego.

---

[766] T. Oczkowski, *Art. 133 k.k.s., teza 3, 4, 5* [w:] *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, (red. I. Zgoliński), LEX 2018, dostęp na dzień 30 maja 2019 r.; T. Oczkowski, *Art. 53 § 37 k.k.s., Art. 53 § 38 k.k.s., Art. 53 § 39 k.k.s., Art. 53 § 39a k.k.s.,* [w:] *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, (red. I.cZgoliński), LEX 2021, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.; J. Skorupka, *Komentarz do wybranych przepisów Kodeksu karnego skarbowego,* LEX/el. 2020, *Art. 133, teza 3, 4, 5*, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.; Wyrok SN z dnia 22 września 2016 r., IV KK 268/16, LEX nr 2110962.

[767] G. Artymiak, Z. Sobolewski, *Postępowanie przygotowawcze*, [w:] *Proces karny. Część…*, (red. G. Artymiak, M. Rogalski), Warszawa 2012, s. 78–79; Wyrok SN z dnia 18 listopada 2021 r., V KK 350/21, LEX nr 3272222; H. Skwarczyński, Śledztwo w sprawach karnych skarbowych, Prok. i Pr. 2007/9/78–106, teza 6, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.

W pozostałych sprawach organ finansowy prowadzący dochodzenie, od jego zakończenia w ciągu 14 dni sporządza akt oskarżenia, bądź wniosek o warunkowe umorzenie postępowania, następnie wnosi do właściwego sądu i popiera go przed nim albo wydaje postanowienie dotyczące umorzenia lub zawieszenia postępowania przygotowawczego, lub zarządza uzupełnienie dochodzenia (art. 155 § 4 k.k.s.).

Art. 332 § 1 pkt 4 k.p.k. zawiera czwarty wymóg formalny dotyczący elementu aktu oskarżenia, który statuuje, że akt oskarżenia powinien wskazywać przepisy ustawy karnej, pod które podpada zarzucany czyn. Dotyczy więc podania kwalifikacji prawnej czynu zarzuconego oskarżonemu, pod które czyn ten podpada.

Kwalifikację prawną czynu charakteryzować powinna dokładność. W doktrynie dopuszcza się zamiast ogólnej nazwy używanie określeń „występek" lub „zbrodnia",[768] ponieważ wnoszący akt oskarżenia oskarżyciel przekonany musi być, że oskarżony popełnił przestępstwo. W praktyce po konkluzji określa się go stosując zwrot „tj. o przestępstwo z art. …".[769]

Należy w tym miejscu przytoczyć część sentencji wyroku Sądu Najwyższego z dnia 4 października 2013 r.,[770] w której wskazano, że postępowanie karne jest wszczęte i prowadzone w nawiązaniu do konkretnego zdarzenia, względem którego istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa (art. 303 k.p.k.).[771] W związku z tym zgodnie ze stwierdzeniem Sądu Najwyższego zawartym w postanowieniu z dnia 26 października 1995 r., akt oskarżenia winien dokładnie określać czyn zarzucany oskarżonemu ze wskazaniem czasu, miejsca, okoliczności, sposobu jego popełnienia oraz zawierać przepisy ustawy karnej, pod które ten czyn podpada. Zatem opis zarzucanego oskarżonemu czynu musi podkreślać te cechy działania oskarżonego, które decydują o odpowiedniej kwalifikacji prawnej czynu w sposób wyczerpujący wszystkie znamiona przestępstwa.[772]

Tak więc kwalifikacja prawna czynu zarzucanego oskarżonemu musi znaleźć odzwierciedlenie w opisie czynu oraz informować strony procesu odnośnie poglądów

[768] S. Waltoś, *Akt oskarżenia w…*, op. cit., s. 81–82.
[769] R.A. Stefański, *Rodzaje decyzji kończących postępowanie przygotowawcze*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. X, Warszawa 2016, s. 1611.
[770] Wyrok SN z dnia 4 października 2013 r., III KK 158/13, OSNKW 2014, nr 3, poz. 19.
[771] K. Dudka, H. Paluszkiewicz, D. Szumiło-Kulczycka, *Kodeks postępowania karnego. Wybór…*, op. cit., s. 451.
[772] Postanowienie SN z 26 października 1995 r., II KRN 131/95, Prok. i Pr. 1996, dodatek „Orzecznictwo", nr 5, poz. 8; Wyrok SA w Lublinie z dnia 14 marca 2018 r., II AKa 40/18, LEX nr 2469980; M. Klejnowska, *Informowanie stron o przedmiocie procesu karnego*, Prok. i Pr. 2017/7–8/5–30, teza 4, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.

prawnych rozpatrującego organu procesowego dotyczącego ustaleń faktycznych dokonanych w postępowaniu przygotowawczym.[773]

W związku z tym, na podstawie art. 332 § 1 pkt 4 k.p.k. po konkluzji, czyli opisie zarzucanego oskarżonemu czynu i wskazaniu, że czyn ten popełniony został w warunkach określonych w art. 64 k.k., art. 64a k.k. lub art. 65 k.k. albo art. 37 § 1 k.k.s., należy zamieścić jego kwalifikację prawną, tzn. należy wskazać odpowiednie przepisy ustawy karnej, pod które rozpatrywany czyn zarzucany oskarżonemu można przypisać. Kwalifikacja prawna czynu uściśla opis przedstawionego (także w uzasadnieniu) zdarzenia faktycznego, precyzuje konkluzję i poglądy prawne przedstawione przez oskarżyciela na zarzucany w treści aktu oskarżenia czyn. Słusznie wskazuje judykatura, że nie można dokonać zwrotu aktu oskarżenia w celu dokonania zmiany kwalifikacji prawnej bądź też przeredagować w oskarżeniu jego określony punkt.[774]

Zamieszczenie kwalifikacji prawnej czynu po konkluzji oznacza, że nie tylko powołuje się artykuł ustawy, ale też mniejsze jednostki redakcyjne (właściwy paragraf, punkt czy też ustęp). W przypadku powołania przepisu Kodeksu karnego ustawy i dziennika promulgacyjnego używa się skrótu „k.k.", gdyż powszechnie jest on używany. Podaje się pełną nazwę aktu prawnego w przypadku, gdy dany przepis karny powołany jest z innej ustawy. Wówczas podaje się nazwę tego aktu, jego datę wydania, jak też dziennik promulgacyjny, gdzie został ogłoszony. Przytacza się jedynie przepis blankietowy, natomiast pomija przepis uzupełniający, ponieważ powołuje się go w konkluzji.[775] Gdy przepis, który określa postać kwalifikacyjną odnosi się do przepisu, który określa typ podstawowy wskazuje się oba przepisy, np. art. 335 § 3 w zw. z art. 334 § 1–3 k.p.k.[776]

Wskazanie odpowiedniej kwalifikacji prawnej popełnionego czynu, to inaczej podanie przepisu tej ustawy, pod który podpada czyn opisany w konkluzji aktu oskarżenia. Pełna kwalifikacja prawna popełnionego czynu powinna odpowiadać pełnemu opisowi zarzucanego czynu, który został zawarty w treści aktu oskarżenia. A więc, wskazana kwalifikacja prawna czynu winna spełniać kryterium pełności, tzn. oprócz podstawowego przepisu, powinna wskazywać również przepisy określające tzw. kumulatywną kwalifikację prawną: (art. 11 k.k. zbieg przepisów ustawy karnej), czyn ciągły (art. 12 k.k.), ciąg przestępstw (art. 91 § 1 k.k.),

[773] P. Hofmański, *Kodeks postępowania karnego…*, cit. op., s. 295; Wyrok SN z dnia 4 lutego 2016 r., IV KK 366/15, LEX nr 1974082.
[774] B. Szyprowski, *Kontrola warunków formalnych…*, op. cit., s. 84.
[775] S. Waltoś, *Akt oskarżenia w…*, op. cit., s. 82.
[776] Wyrok SA w Katowicach z dnia 30 czerwca 2006 r., II AKa 80/06, Prok. i Pr. – wkł. 2007, nr 1, poz. 32.

stadialne formy danego przestępstwa, jak to ma miejsce, np.: w art. 13 § 1 k.k. (usiłowanie), a art. 18 § 2 k.k. (podżeganie), czy też art. 64 k.k. (recydywa), itp.[777]

Kwalifikacja prawna zarzucanego oskarżonemu czynu powinna również zawierać przepisy uzupełniające dotyczące ograniczonej poczytalności (art. 31 § 2 k.k.), przestępstwa popełnionego pod wpływem środków odurzających, w stanie nietrzeźwości bądź też zbiegnięcia oskarżonego z miejsca przestępstwa.[778]

Jednocześnie należy pamiętać, że w sytuacji, gdy popełniony przez oskarżonego czyn zabroniony wyczerpuje znamiona dwóch lub więcej określonych przepisów karnych, dla dokonania poprawnej kwalifikacji zarzucanego przestępstwa, należy posłużyć się spójnikiem „i" zamiast słów „w związku". Jako przykład może posłużyć kwalifikacja przestępstwa z art. 157 § 1 k.k. i art. 207 § 1 k.k. w związku z art. 11 § 2 k.k., a nie, jak jest czasami praktykowane: przestępstwo z art. 157 § 1 k.k. w związku z art. 207 § 1 k.k. i art. 11 § 2 k.k.[779]

Kwalifikacja popełnionego czynu na wpływ na określenie właściwości sądu, na co wskazuje art. 332 § 1 pkt 5 k.p.k.. Należy zauważyć też, iż jest obligatoryjną częścią zwykłego aktu oskarżenia. W innych pozostałych aktach oskarżenia umieszczenie kwalifikacji prawnej czynu nie stanowi jego części obligatoryjnej. Nie jest więc obowiązkowa, ale wskazana.[780]

Art. 332 § 1 pkt 5 k.p.k. wskazuje na piąty wymóg formalny dotyczący elementu aktu oskarżenia, który statuuje, że akt oskarżenia zawierać powinien wskazanie sądu właściwego do rozpoznania danej sprawy. Chodzi tu o właściwość miejscową, jak i rzeczową sądu.

W ramach wskazania sądu właściwego do rozpoznania danej sprawy należy wpisać nazwę sądu wraz z jego siedzibą oraz przytoczyć przepisy, które uzasadniają jego właściwość miejscową (art. 31–34 k.p.k.) oraz właściwość rzeczową (dla sądu rejonowego art. 24 § 1 k.p.k. i dla sądu okręgowego art. 25 § 1 pkt 1–3 k.p.k.[781]).[782]

Wskazanie właściwości miejscowej sądu polega na wskazaniu przepisów prawa procesowego (art. 31–34 k.p.k.), które w kontekście art. 6 § 1 k.k. dotyczą miejsca

[777] J. Grajewski, *Przebieg procesu karnego*, Warszawa 2008, s. 80.
[778] M. Jeznach, *Akt oskarżenia…*, op. cit., s. 108.
[779] H. Wąsik, *Zasady sporządzania aktu…*, op. cit., s. 135.
[780] M. Jeznach, *Akt oskarżenia…*, op. cit., s. 108.
[781] Art. 25 § 1 pkt 2 zmieniony przez art. 9 pkt 2 ustawy z dnia 7 lipca 2022 r. (Dz.U. z 2022 r. poz. 2600) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 października 2023 r.
[782] T. Grzegorczyk, *Kodeks postępowania karnego…*, op. cit., Warszawa 2014, s. 1154.

popełnienia przestępstwa (art. 31 § 1 k.p.k.), które wskazano w konkluzji i stanowią one uzasadnienie właściwości miejscowej sądu wymienionego z siedziby oraz nazwy do rozpoznania danej sprawy.[783]

Natomiast wskazanie właściwości rzeczowej sądu, to powołanie się na odpowiednie przepisy uprawniające (w powiązaniu z danym rodzajem przestępstwa) określony z samej nazwy oraz siedziby, sąd niższego rzędu bądź sąd wyższego rzędu, do rozpoznania danej sprawy w I instancji. W naszym orzecznictwie jest to sąd rejonowy, który orzeka w I instancji z wyłączeniem spraw, które zostały ustawą przekazane do właściwości innego sądu (art. 24 § 1 k.p.k.). Tym innym sądem jest sąd okręgowy, który w tym przypadku jest sądem I instancji wyłącznie dla spraw, które zostały wymienione w art. 25 § 1 k.p.k. Są to sprawy, które dotyczą zbrodni albo sprawy mające bardziej złożony charakter faktyczny oraz prawny.[784] Sąd ma obowiązek podjęcia merytorycznego rozpoznania danej sprawy również wówczas, gdy kwalifikacja prawna wskazanego w akcie oskarżenia czynu nie uzasadnia właściwości rzeczowej tego sądu. [785]

Na ustalenie właściwości rzeczowej sądu ma wpływ czyn przestępny, tzn. faktyczne okoliczności jego popełnienia. Oznacza to, że właściwość rzeczowa sądu pozostaje w korelacji z dokonanym opisem czynu oraz jego kwalifikacją prawną (art. 332 § 1 pkt 2 i 4 k.p.k.). Choć zarzucany oskarżonemu czyn decyduje o właściwości rzeczowej, to kwalifikacja prawna sądowi ułatwia w tej kwestii podjęcie decyzji.[786]

Nie każdy rodzaj aktu oskarżenia wymaga wskazania właściwości sądu do rozpoznania danej sprawy. W zwykłym akcie oskarżenia, w akcie oskarżenia, który zawiera wniosek o skazanie oskarżonego bez konieczności przeprowadzenia rozprawy oraz w akcie oskarżenia oskarżyciela posiłkowego należy wskazać sąd właściwy. Z form zastępczych aktu oskarżenia, określenie właściwości rzeczowej i miejscowej sądu, powinno znaleźć się we wniosku wystosowanym przez prokuratora do sądu o warunkowe umorzenie postępowania. W innych aktach oskarżenia oraz surogatach aktu oskarżenia wskazanie do rozpoznania danej sprawy właściwego sądu nie jest obligatoryjne.[787]

Do sądu rejonowego nie zamieszcza się wniosku w akcie oskarżenia, by wystąpił on do sądu apelacyjnego o rozpoznanie sprawy przez sąd okręgowy jako sąd I instancji

[783] B. Szyprowski, *Kontrola warunków formalnych…*, op. cit., s. 83–84.
[784] J. Grajewski, *Przebieg procesu karnego*, Warszawa 2008, s. 80–81.
[785] B. Szyprowski, *Kontrola warunków formalnyc*h…, op. cit., s. 83–84.
[786] A. Duś, *Z problematyki kwalifikacji prawnej czynu*, WPP 2000, nr 2, s. 72–73; R.A. Stefański, *Rodzaje decyzji kończących postępowanie przygotowawcze*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. X, Warszawa 2016, s. 1616; Postanowienie SN z dnia 29 grudnia 2020 r., IV KK 533/19, LEX nr 3270800.
[787] M. Jeznach, *Akt oskarżenia…*, op. cit., s. 109.

(art. 25 § 2 k.p.k.). W odrębnym wniosku może to uczynić oskarżyciel. Poza tym nie jest określany skład sądu, gdyż wynika on wprost z ustawy.[788]

W sądownictwie wojskowym, dokonując określenia właściwości rzeczowej sądu (wojskowy sąd garnizonowy, wojskowy sąd okręgowy) obok kryterium przedmiotowego, należy również uwzględnić odnośnie sądu kryterium podmiotowe, na co wskazuje art. 653 § 1 k.p.k. i art. 654 k.p.k.).[789]

Art. 332 § 2 k.p.k. obejmuje kolejny stały element struktury aktu oskarżenia to uzasadnienie, przytaczające fakty i dowody, na których opiera się oskarżenie, a w razie potrzeby wyjaśniające prawną podstawę oskarżenia oraz omawiające okoliczności, na które w swej obronie powołuje się oskarżony. Nowelizacja z dnia 27 września 2013 r. obligatoryjny obowiązek sporządzania i dołączania uzasadnienia do aktu oskarżenia zniosła, a ponownie przywróciła go nowelizacja z dnia 11 marca 2016 r. z możliwością nie dołączania go w sprawach zakończonych dochodzeniem w postępowaniu przygotowawczym.

Ustawodawca w art. 332 § 2 k.p.k. określił, co obejmować powinno uzasadnienie aktu oskarżenia, tzn. powinno przytaczać fakty oraz dowody, na których opiera się oskarżenie, wyjaśniać w razie potrzeby podstawę prawną oskarżenia, jak też omawiać okoliczności, na które w swej obronie powołuje się oskarżony.

W tym miejscu należy podkreślić znaczenie reguły, że ten komu został postawiony zarzut powinien mieć możliwość, która jest mu zagwarantowana, do odparcia takiego zarzutu. Zawiera to w sobie prawo do informacji dotyczącej zakresu zarzutu, jak również jego przyczyny wraz z kwalifikacją prawną czynów, które są mu zarzucane. Stanowi to niezbędny warunek do skutecznego prowadzenia obrony w granicach danego postępowania, które ma charakter represyjny. Rozważane prawo ma na celu niedopuszczenie do sytuacji, w której to ma miejsce oskarżenie i skazanie osoby w granicach czynu, który nie jest tej osobie formalnie przedstawiony w postaci zarzutów, ani również za czyn, który jest kwalifikowany z przepisu surowszego niż przepis, w oparciu o który został wcześniej przedstawiony zarzut.[790]

W uzasadnieniu aktu oskarżenia podać należy źródło informacji o danym przestępstwie będące podstawą śledztwa bądź dochodzenia, jak też należy wskazać zakres przedmiotowy i podmiotowy wydanych postanowień dotyczących zabezpieczenia

[788] R.A. Stefański, *Rodzaje decyzji kończących postępowanie przygotowawcze*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. X, Warszawa 2016, s. 1616.
[789] J. Grajewski, *Przebieg procesu karnego*, Warszawa 2008, s. 81.
[790] P. Wiliński, P. Karlik, *Treść prawa do obrony*, [w:] *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz…*, (red. M. Safjan, L. Bosek), Warszawa 2016, s. 1057.

majątkowego oraz wskazać w jakiej części wyłączone zostały materiały do postępowania odrębnego lub postępowanie umorzono. Na marginesie tegoż uzasadnienia (również wykazów i list) podać należy właściwe numery kart akt danej sprawy, które dotyczą powołanego dowodu lub osoby. Przytaczając tu dowody i fakty posługiwać się można metodą chronologiczną, w której decyduje kolejność ich ustalenia bądź metodą systematyczną, jak też metodą mieszaną.[791]

Trafnie zauważono, że uzasadnienie pełni rolę spoiwa między zarzutami, a dowodami winy oskarżonego. Jednak ustawodawca nie określił kryteriów, kiedy należy sporządzić uzasadnienie, a kiedy nie,[792] co może w praktyce prowadzić do arbitralności i zbytniej dowolności organu wnoszącego oskarżenie tym bardziej, że decyzja taka nie podlega zażaleniu.[793] W zasadzie ustawodawca nie określił schematu uzasadnienia oskarżenia, co oznacza, że nie jest przyjęta żadna reguła ani schemat określający formę uzasadniania aktu oskarżenia. Jednak jego treść powinna uwzględniać wszystkie przemawiające za oskarżeniem argumenty.[794]

W związku z tym mając na uwadze wskazówki ustawy, dotychczasową praktykę i piśmiennictwo można przyjąć następującą jego strukturę:

a) krótki opis zdarzenia stanowiącego podstawę wszczęcia postępowania przygotowawczego (śledztwa lub dochodzenia); wskazanie daty złożenia zawiadomienia o dokonanym przestępstwie i organu, do którego zawiadomienie wpłynęło oraz sporządzenie krótkiej informacji czego dotyczyło;

b) przedstawienie okoliczności faktycznych zarzucanego oskarżonemu przestępstwa;

c) przytoczenie dowodów będących podstawą ustaleń w śledztwie lub dochodzeniu poszczególnych okoliczności sprawy – na marginesie uzasadnienia należy podać numer kart w celu umożliwienia sprawdzenia przedstawionych okoliczności;

d) wyjaśnienie w miarę potrzeby podstawy prawnej oskarżenia;

e) krótkie spisanie wyjaśnień oskarżonego w związku z przestępstwem mu zarzucanym i wyniki ich sprawdzenia z powołaniem się na okoliczności, na które w swej obronie powołuje się oskarżony; treść uzasadnienia sprowadzać się nie może do relacji

[791] W. Grzeszczyk, *Przebieg postępowania przygotowawczego*, [w:] *Nowa kodyfikacja karna…*, Warszawa 1997, z. 5, s. 172; A. Cempura, A. Kasolik, *Formułowanie elementów aktu oskarżenia w odniesieniu do poszczególnych wzorów,* [w:] *Metodyka sporządzania pism procesowych w sprawach karnych, cywilnych, gospodarczych i administracyjnych*, WKP 2022, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
[792] R.A. Stefański, *Rodzaje decyzji kończących postępowanie przygotowawcze*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. X, Warszawa 2016, s. 1622.
[793] M. Klejnowska, *Skarga karna w świetle…*, op. cit., s. 123–124.
[794] M. Jeznach, *Akt oskarżenia…*, op. cit., s. 109.

przeprowadzonych czynności dowodowych oraz krótkiej oceny dotyczącej wiarygodności zebranych dowodów.[795]

Uzasadnienie stanowi najbardziej obszerną część aktu oskarżenia.[796] Uzasadnienie aktu oskarżenia stanowi obowiązek oskarżyciela w zakresie precyzyjnego sporządzenia opisu w sposób logiczny, jak też w sposób racjonalny (inaczej zdroworozsądkowy) relacji zachodzącej między: z jednej strony faktami czy dowodami, a z drugiej strony zgłoszonym przestępstwem.[797]

Ważnym elementem uzasadnienia jest stan faktyczny. Stan faktyczny można przedstawić trzema metodami: chronologiczną, systematyczną albo mieszaną. Metoda chronologiczna bazuje na opisie w chronologicznej kolejności wydarzeń danej sprawy, które zostały ujawnione oraz ustalone w trakcie postępowania. Zalecana jest w sprawach skomplikowanych. Posiada jednak wadę polegającą na tym, że opis wydarzeń z powodu nadmiernej ilości faktów dowodowych może zostać zepchnięty na dalszy plan. Metoda systematyczna znalazła zastosowanie w sprawach mniej skomplikowanych. Oskarżony przyznaje się do winy, wszystkie zebrane fakty pokrywają się z zebranymi dowodami oraz okolicznościami sprawy i nie budzą żadnych wątpliwości. Do zalet tej metody można zaliczyć to, iż łatwo można zorientować się w zaistniałym stanie faktycznym, okoliczności sprawy są przejrzyste i jasne, co sprawia, że uzasadnienie aktu oskarżenia nie jest obszerne. Wadę zaś stanowi niebezpieczeństwo, że w wyniku pozornie jasnych i zarazem pewnych okoliczności rozpatrywanej sprawy można w uzasadnieniu umieścić informacje, które nie są udowodnione. Metoda mieszana polega na przedstawieniu niektórych okoliczności zgodnie z ich chronologicznym przebiegiem, natomiast inne według kolejności potwierdzenia ich w toku postępowania na podstawie przedstawionych dowodów. Każda z powyższych metod posiada wady oraz zalety, a więc wybór którejkolwiek z nich jest uzależniony od konkretnej sprawy oraz umiejętności osoby sporządzającej akt oskarżenia.[798]

W uzasadnieniu uwzględnia się dowody i fakty, które stanowią podstawę oskarżenia. Należy również omówić tu (w miarę zaistniałej potrzeby) kwalifikację prawną zarzucanego oskarżonemu czynu oraz okoliczności, które zostały przytoczone przez oskarżonego podczas jego obrony. Pełni więc funkcję sprawozdawczą i jest rozwinięciem wystosowanego

[795] R.A. Stefański, *Rodzaje decyzji kończących postępowanie przygotowawcze*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. X, Warszawa 2016, s. 1624.
[796] M. Jeznach, *Akt oskarżenia…*, op. cit., s. 109.
[797] R. Zawłocki, *Akt oskarżenia jako przedmiot procesowego sporu przed kontradyktoryjną rozprawą*, [w:] *Obrońca i pełnomocnik…*, (red. P. Wiliński), Warszawa 2015 r., s. 195.
[798] M. Jeznach, *Akt oskarżenia…*, op. cit., s. 110.

zarzutu.[799] Jako jeden z ważniejszych czynników realizujących funkcję informacyjną aktu oskarżenia dostarcza, więc wiedzy o dowodach i faktach oraz sposobie interpretacji ich przez oskarżyciela, jak też zachodzących relacjach pomiędzy poszczególnymi zdarzeniami. Sąd przypisując zarzucany oskarżonemu czyn przestępny w uzasadnieniu poszukuje danych uzupełniających to zdarzenie, aby sprawdzić, czy zdarzenie to nie przekracza granic oskarżenia. Stanowi więc pewnego rodzaju wyjaśnienie i przedłużenie zawartego w konkluzji aktu oskarżenia zwięzłego opisu faktów i w prawidłowy sposób wytycza granice rozpoznania danej sprawy przez sąd. Pozwala także prześledzić prowadzący do konkluzji tok rozumowania, iż wskazana osoba w akcie oskarżenia jest sprawcą przestępstwa. Uzasadnienie dostarcza wiedzy o istocie, jak też przyczynach oskarżenia, odtwarza przebieg zdarzenia inkryminowanego oskarżonemu i jego fakty w układzie, na jaki wyniki śledztwa na to pozwalają.[800] Podkreślić należy, iż do celów śledztwa należy wskazanie okoliczności faktycznych przestępstwa, zebranie dowodów koniecznych do prawidłowego sporządzenia aktu oskarżenia, jak też wskazanie powodu popełnia przestępstwa oraz wskazanie podstaw popełnienia przestępstwa.[801] Oznacza to w dalszym toku postępowania konieczność przedstawienia dowodów, które popierają oskarżenie, a na oskarżyciela nałożenie obowiązku wyjaśnienia podstawy prawnej oskarżenia i omówienie okoliczności, na które w swej obronie powołuje się oskarżony. Zgodnie z zasadą obiektywizmu (art. 4 k.p.k.) oskarżyciel publiczny ma obowiązek uwzględniania i badania okoliczności przemawiających na korzyść i niekorzyść oskarżonego. Należy rozumieć to, jako obowiązek takiego działania przez prokuratora z racji jego funkcji, którą pełni on w procesie karnym i działania jako rzecznika interesu publicznego, którym pozostaje on mimo przejścia procesu karnego w stadium jurysdykcyjne.[802]

Wiedza w zakresie istniejących oraz zgromadzonych materiałów dowodowych stanowi podstawowy warunek dotyczący realnego udziału w granicach toczącego się postępowania. Efektywna obrona jest niemożliwa albo utrudniona w wysokim stopniu, jeżeli jednostka, która jest pozbawiona wolności zostanie pozbawiona możliwości dotyczącej dostępu do materiału dowodowego, który został zgromadzony w sprawie. W granicach procesu karnego prawo odnoszące się do dostępu do materiału dowodowego nie jest ukształtowane w sposób jednolity. Najmocniej ugruntowane uprawnienie w zakresie

[799] Ibidem, s. 109.
[800] M. Siewierski, *Czy uzasadniać akty oskarżenia? Dwugłos dyskusyjny*, NP 1959, nr 7–8, s. 882–887; R.A. Stefański, *Rodzaje decyzji kończących postępowanie przygotowawcze*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. X, Warszawa 2016, s. 1620–1621.
[801] J. Karaźniewicz, *Instytucja sygnalizacji w polskim procesie karnym*, Toruń 2015, s. 24.
[802] Wyrok SA w Warszawie z dnia 20 maja 2016 r., II AKa 96/16, LEX nr 2171214.

realizowania dostępu do materiału dowodowego jest unormowane na etapie postępowania jurysdykcyjnego, w którym to strony mają nieograniczoną możliwość w zakresie zapoznania się z zgromadzonym materiałem dowodowym. Inaczej przedstawia się dostęp do zgromadzonego materiału dowodowego na etapie postępowania przygotowawczego. Jest to konsekwencja istoty oraz charakteru tej fazy procesu karnego, która ma miejsce z uwagi na dobro dotyczące prowadzonego postępowania lub też ważny interes państwa czy organu prowadzącego śledztwo bądź dochodzenie, gdzie może odmówić udostępnienia materiału dowodowego. Tradycyjna obowiązująca reguła w zakresie ograniczonej jawności obejmująca materiały dowodowe w granicach etapu postępowania przygotowawczego obejmowała pewnego rodzaju ograniczenia. Na podstawie wielokrotnych nowelizacji art. 156 § 5a k.p.k. nie jest możliwe odmówienie dostępu w zakresie materiału dowodowego, stanowiącego podstawę w zakresie wniosku o zastosowanie bądź też przedłużenie tymczasowego aresztowania. Decyzję wszelkiego rodzaju, które zapadły w granicach tego przepisu muszą być oparte o materiał dowodowy, który jest jawny dla oskarżonego art. 249a k.p.k.[803].[804]

Najczęściej popełnianym błędem w akcie oskarżenia są błędy dotyczące jego uzasadnienia o charakterze: stylistycznym, językowym, a także dotyczącym formy sporządzenia.[805] Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 10 kwietnia 1991 r.[806] wskazało, że uzasadnienie dotyczące aktu oskarżenia nie musi być sporządzone w języku prawniczym.[807] Przedstawione uzasadnienie powinno być stylistycznie zrozumiałe dla wszystkich stron, tzn. może być sporządzone w języku potocznym. Oznacza to, że nie musi zawierać zwrotów, które są właściwe dla języka prawniczego,[808] jak też zwrotów gwarowych. By zachować zwięzłość i rzeczowość w treści uzasadnienia aktu oskarżenia nie stosuje się rozbudowanego, kwiecistego stylu. Treść nie może również ukazywać emocjonalnego ustosunkowania się do ujętych w nim ustaleń autora sporządzającego akt oskarżenia.[809]

---

[803] Wyrok TK z dnia 3 czerwca 2008 r., K 42/07, OTK-A 2008, Nr 5, poz. 77; 20 czerwca 2014 r., SK 13/13, OTK-A 2014, Nr 5, poz. 54.
[804] P. Wiliński, P. Karlik, *Treść prawa do obrony*, [w:] *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz…*, (red. M. Safjan, L. Bosek), Warszawa 2016, s. 1059; T. Wróbel, *Dostęp obrońcy podejrzanego do akt sprawy w postępowaniu mającym za przedmiot tymczasowe aresztowanie na etapie przed jurysdykcyjnym procesu karnego – regulacja Polska w świetle standardów europejskich*, Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych 2008, z. 1, s. 150.
[805] H. Wąsik, *Zasady sporządzania aktu…*, op. cit., s. 137.
[806] Postanowienie SA w Białymstoku z dnia 10 kwietnia 1991 r., II AKz 13/91, OSA 1992, z. 1, poz. 10; F. Prusak, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Wyd. Prawnicze 1999, Art. 332, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
[807] K. Dudka, H. Paluszkiewicz, D. Szumiło-Kulczycka, *Kodeks postępowania karnego. Wybór…*, op. cit., s. 452.
[808] B. Szyprowski, *Kontrola warunków formalnych…*, op. cit., s. 84.
[809] H. Wąsik, *Zasady sporządzania aktu…*, op. cit., s. 138.

Ze względu na to, iż sporządzanie uzasadnienia aktu oskarżenia nie jest oparte na żadnej generalnie obowiązującej zasadzie bądź wzorze, dlatego też mogą one przybierać krótką, lapidarną formę, z której to nie można wywnioskować, jakich dokonano ustaleń w postępowaniu przygotowawczym, a w konsekwencji na podstawie, jakich dowodów zostało wniesione oskarżenie. Treść takiego uzasadnienia zamyka się w kilku zdaniach, typu: „w toku dochodzenia ustalono…", następnie powtarza się w całości bądź w rozbudowanej formie zarzuty, a na zakończenie umieszcza się zdanie świadków potwierdzających przedstawione okoliczności bądź inne dowody. Przedstawiony powyżej sposób sporządzania uzasadnień aktu oskarżenia nie jest akceptowany szczególnie w sprawach skomplikowanych, w których oskarżenie zostało oparte wyłącznie na poszlakach, gdzie wymagane jest odniesienie się do konkretnych okoliczności, a nie jedynie ich podanie i streszczenie.[810]

Niepoprawne jest także stwierdzenie umieszczane zazwyczaj w końcowej części uzasadnienia aktu oskarżenia, iż osoba przesłuchiwana w charakterze podejrzanego przyznała się do dokonania zarzucanego jej przestępstwa w przypadku, gdy rzeczywiście podejrzany jedynie przyznał się do faktu, który został spowodowany (jego zdaniem) inną przyczyną. Błąd ten zachodzi już w toku trwania postępowania przygotowawczego podczas przesłuchania tej osoby w charakterze podejrzanego i ujęciu w treści protokołu przesłuchania, że podejrzany przyznaje się do popełnienia zarzucanego mu czynu, a w dalszej części tegoż protokołu osoba ta zaprzecza, że jest sprawcą tego rozpatrywanego przestępstwa. W uzasadnieniu aktu oskarżenia nie można posługiwać się zwrotem typu: „ustalenia powyższe świadczą o winie oskarżonego" bądź: „wina podejrzanego nie budzi wątpliwości", ponieważ winię orzeka wyłącznie sąd. Również nie jest prawidłowe przytoczenie przez prokuratora w uzasadnieniu aktu oskarżenia przedstawionych opinii biegłych, gdy podczas formułowania treści wniosków przekroczyli oni granice przypisanej im roli procesowej, w której uczestniczyli. Jest to niekiedy konsekwencją niewłaściwie zadawanych pytań biegłym w postępowaniu przygotowawczym. Jako przykład można podać opinie biegłych lekarzy, którzy stwierdzają rodzaj doznanych obrażeń ciała i zmian chorobowych będących następstwem urazu, jaki został zadany pokrzywdzonemu i również określają kwalifikację prawną mającą zastosowanie w tym konkretnym przypadku. Ta reguła ma również zastosowanie do innych biegłych, np. biegłych opiniujących w sprawach dotyczących wypadków drogowych bądź psychologów, którzy uznają za wiarygodne lub niewiarygodne zeznania świadków, chociaż wskazana

[810] Ibidem, s. 137.

czynność nie należy do kompetencji psychologa, ponieważ wykracza poza ramy określone w art. 192 k.k.[811]

Mimo, iż co innego z ustawy wynika, w praktyce w wyjątkowych wypadkach może mieć miejsce odstąpienie od uzasadnienia. W literaturze o odstąpieniu decyduje kryterium uwzględniające cele, którym uzasadnienie służy, w doktrynie zaś okoliczności popełnienia przestępstwa, które są podstawą oskarżenia i niekwestionowanie przez oskarżonego podstaw tego oskarżenia[812] i, gdy oskarżenie jest zasadne, np. oskarżony przyznaje się, że popełnił zarzucany mu czyn albo schwytany został na gorącym uczynku.[813]

Art. 332 § 3 k.p.k. zwalnia z obowiązku sporządzania uzasadnienia do aktu oskarżenia, jeżeli postępowanie przygotowawcze zostało zakończone tylko i wyłącznie w formie dochodzenia.

Wówczas akt oskarżenia występuje jako pismo procesowe, które zawiera w treści elementy zaliczane do zwykłego aktu oskarżenia bez uzasadnienia. Dokonanie zmienionej formy aktu oskarżenia dotyczącej możliwości pominięcia uzasadnienia jest w tym przypadku wyjątkiem od zasady sporządzania zwykłego aktu oskarżenia.

Zmiany, które miały miejsce w Kodeksie po nowelizacji z dnia 1 lipca 2015 r. w zakresie procesu karnego i konstrukcji aktu oskarżenia, miały na celu ukształtowanie w taki sposób rozprawy sądowe, by faktycznie doszło do zastosowania zasady kontradyktoryjności i odpowiedzialności stron za wynik tego procesu. W rezultacie doprowadziło to do dwojakiego skutku. Z jednej strony spowodowało uproszczenie postępowania przygotowawczego poprzez odciążenie prokuratora z realizacji ciążącego na nim obowiązku w postaci sporządzenia uzasadnienia do aktu oskarżenia w dochodzeniu zgodnie z treścią art. 332 § 2 k.p.k. Natomiast z drugiej strony wskazane powyżej działania powodowały osłabienie kontradyktoryjności ze względu na zawężoną możliwość podjęcia przez oskarżonego kontrargumentacji z zarzutami zawartymi w treści wystosowanej skargi w pisemnej odpowiedzi na dany akt oskarżenia. Powyższe działanie należy rozumieć, jako osłabienie jednej z funkcji, jaką spełnia akt oskarżenia – funkcji informacyjnej. Miało to wpływ na

[811] Ibidem, s. 138.
[812] W. Jasiński, *Skrócony akt oskarżenia,* Prok. i Pr. 2007, nr 6, s. 67, 71–72.
[813] E. Samborski, *Glosa do uchwały SN z dnia 30 czerwca 2004 r., I KZP 10/04*, PS 2005/4/182, teza 1; Uchwała SN z dnia 30 czerwca 2004 r., I KZP 10/04 OSNKW 2004/6/58.

sposób, w jaki sam oskarżony korzystał z prawa do obrony, jak też stanowiło to utrudnienie dla oskarżonego do złożenia kontrargumentów do zarzutów złożonych przez oskarżyciela.[814]

Jednocześnie nie poinformowanie oskarżonego o istocie sprawy i przyczynie oskarżenia (podstawie prawnej i podstawie faktycznej) odbywało się kosztem oskarżonego. Brak uzasadnienia stanowił bowiem poważną przeszkodę dla oskarżonego w przypadku sporządzenia dokładnej odpowiedzi do aktu oskarżenia. Oskarżony tym samym był pozbawiony możliwości ustosunkowania się do materiału dowodowego, który został zebrany przez samego prokuratora w danej sprawie, jak też do ustaleń, jakie w sprawie poczynił. Niepodważalnie brak uzasadnienia w akcie oskarżenia był dla oskarżonego od samego początku postępowania sądowego utrudnieniem i mógł doprowadzić do naruszenia zasady równości broni, która obowiązuje w procesie.[815]

Rezygnacja z obowiązku sporządzania uzasadnienia w zwyczajnym akcie oskarżenia miała na celu przyspieszenie czynności w ramach czynności procesowych w dochodzeniu. Prokurator miał przeprowadzić postępowanie przygotowawcze oraz zebrać materiały w taki sposób, by można było z przekonaniem przeprowadzić dowody, które zostały zawnioskowane, a co za tym idzie w sposób precyzyjny odnieść się do dowodów wskazanych przez obronę w celu wykrycia i pociągnięcia do odpowiedzialności karnej sprawcy przestępstwa, a także by osoba, której winy nie udowodniono nie poniosła odpowiedzialności karnej.[816]

W procesie kontradyktoryjnym rekonstrukcja zdarzenia przestępczego następowała na rozprawie w wyniku prowadzonego przez strony sporu. Wnioski dowodowe z udowodnioną tezą w znacznym stopniu zastępowały uzasadnienie,[817] co uważano w doktrynie, że ustawodawca zastąpił w ten właśnie sposób uzasadnienie oskarżenia – uzasadnieniem zarzutów.[818]

---

[814] Z. Wrona, *Zmiany dotyczące roli prokuratora w postępowaniu przygotowawczym i ich konsekwencje w stadium postępowania głównego*, [w:] *Realizacja zasady kontradyktoryjności w polskim procesie karnym – wybrane zagadnienia*, (red. J. Żylińska, M. Filipowska-Thuthil), Warszawa 2015, s. 113–114.

[815] J. Kubasik, *Kontradyktoryjność rozprawy głównej i postępowania odwoławczego*, [w:] *Realizacja zasady kontradyktoryjności…*, (red. Żylińska J., Filipowska-Thuthil M.), Warszawa 2015, s. 159.

[816] A. Drozd, *Kontradyktoryjność jako gwarancja przyśpieszenia procesu karnego – rozważania na tle stanowiska prokuratury wobec nowelizacji Kodeksu postępowania karnego*, [w:] *Realizacja zasady kontradyktoryjności w polskim procesie karnym – wybrane zagadnienia*, (red. J. Żylińska, M. Filipowska-Thuthil), Warszawa 2015, s. 131.

[817] P. Hofmański, *Czy konieczna jest redukcja postępowania przygotowawczego?,* [w:] *Polski proces karny i materialne prawo karne w świetle nowelizacji 2013 roku. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Januszowi Tylmanowi z okazji Jego 90. urodzin*, (red. T. Grzegorczyk i in.), Warszawa 2014, s. 60.

[818] R. Zawłocki, *Akt oskarżenia jako przedmiot procesowego sporu przed kontradyktoryjną rozprawą*, [w:] *Obrońca i pełnomocnik…*, (red. P. Wiliński), Warszawa 2015, s. 196.

Obecnie przepis art. 332 § 3 k.p.k. instruuje, że sporządzenie uzasadnienia do aktu oskarżenia w postępowaniu przygotowawczym zakończonym dochodzeniem nie jest wymagane, co oznacza, że prokurator lub organ dochodzeniowy może go sporządzić jednak decyzję odnośnie jego spisania pozostawia tym organom.[819]

Jednakże Autorka pracy uważa, że w prostych sprawach, tj. znęcanie, kradzież z włamaniem, które w większości rozpatrywane są w prokuraturze rejonowej w sytuacji, gdy oskarżony przyznaje się, że popełnił zarzucany mu czyn albo schwytany został na gorącym uczynku i stan prawny nie jest skomplikowany, taka możliwość jest dopuszczalna. Akt oskarżenia bez uzasadnienia jest w zupełności wystarczający. W niektórych jednak sprawach akt oskarżenia powinien zawierać uzasadnienie, ponieważ niekiedy dochodzenie jest bardziej skomplikowane aniżeli śledztwo.

Uzasadnienie oprócz tego, że daje ukierunkowanie na poruszanie się po materiale dowodowym daje też obraz zaistniałych faktycznych zdarzeń, by nie było wątpliwości, co do winy oskarżonego i, by udowodnienie jej było jak najbardziej wiarygodne. Dlatego wskazana jest jak największa liczba dowodów i argumentów w danej sprawie (jednak na tyle obszernych), by akt oskarżenia był czytelny.

Poza tym wymóg nieumieszczenia uzasadnienia często powoduje, iż oskarżony pozbawiony jest możliwości ustosunkowania się do zebranego przez prokuratora materiału dowodowego i jego ustaleń, jakie poczynił w danej sprawie, co jest poważnym utrudnieniem i narusza obowiązującą w procesie zasadę równości broni.

Odejście od obowiązkowego uzasadnienia w aktach oskarżenia w sprawach z oskarżenia publicznego i w tzw. trybie zwyczajnym pozwala wątpić w dalszy sens wyszczególniania uproszczonych aktów oskarżenia.

Na uwagę zasługuje uzasadnienie aktu oskarżenia w art. 332 § 3 k.p.k. też z tego względu, że ustawodawca użył słowo „zawierać", co sugeruje, że uzasadnienie jest stałym elementem struktury aktu oskarżenia, a nie np. jego załącznikiem tj. dokumentem odrębnym.

Art. 333 § 1 k.p.k. jest następnym elementem aktu oskarżenia stanowiącym jego integralną część, który statuuje, że akt oskarżenia oprócz wyżej wymienionych elementów, obligatoryjnie powinien zawierać:

pkt 1 – listę osób, których na rozprawę wezwania żąda oskarżyciel;

[819] R.A. Stefański, *Rodzaje decyzji kończących postępowanie przygotowawcze*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. X, Warszawa 2016, s. 1622; E. Samborski, *Glosa do uchwały SN z dnia 20 czerwca 2004 r., I KZP 10/04,* PS 2005/4/182 – glosa krytyczna, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.

pkt 2 – wykaz innych dowodów przeprowadzenia, których oskarżyciel domaga się na rozprawie głównej.

Przepis art. 333 § 1 pkt 1 k.p.k. zatem instruuje, że akt oskarżenia zawierać powinien także listę osób, których oskarżyciel wezwania na rozprawę żąda. Nie jest jednak określony cel tego wezwania. Treść art. 333 § 1 pkt 2 k.p.k. mówi o „innych dowodach". Skoro w tym przepisie jest mowa o dowodach innych, więc w art. 333 § 1 pkt 1 k.p.k. ustawodawcy chodzi zapewne o inne osoby będące źródłem dowodowym w danej sprawie. Oznacza to, że wykaz listy innych osób wyraża oskarżycielską koncepcję dowodów, a to żądanie jest wnioskiem dowodowym, ponieważ obowiązek dowodowy ciąży na oskarżycielu publicznym.[820]

W postępowaniu przygotowawczym przeprowadzanie i gromadzenie dowodów na tym etapie procesu karnego dotyczy świadków, oskarżonego i biegłych.[821] Z podziałem na świadków, oskarżonych i biegłych jedynie wymienia się imiona i nazwiska. Adresy tych osób odrębnie zamieszcza się w załączniku adresowym zgodnie z art. 334 § 2 pkt 1 k.p.k. Kolejności wskazań świadków ustawa nie precyzuje. Jednakże biorąc pod uwagę, że dowody popierające oskarżenia na rozprawie przeprowadzone powinny być przed służącymi do obrony dowodami (art. 369 k.p.k.), to jako pierwsi wykazani powinni być świadkowie obciążający swymi zeznaniami oskarżonego, a następnie świadkowie składający odciążające zeznania.[822] Zeznania pochodzące od świadków obok dowodów w postaci wyjaśnień oskarżonego są w praktyce wykorzystywane najczęściej jako dowód w ramach procesu karnego.[823]

Jeśli w sprawie występuje jako świadek pokrzywdzony to umieszcza się go jako pierwszego.[824] Należy zaznaczyć, że wyłącznie w sprawie w charakterze oskarżyciela posiłkowego (art. 54 § 1 k.p.k.) występuje wówczas w procesie karnym w charakterze strony czynnej niekiedy jako jedyne źródło informacji o przestępstwie składając zeznania w charakterze świadka. Gdy karalność czynu zależy od stanu zdrowia pokrzywdzonego musi

[820] M. Cieślak, *Zagadnienia dowodowe w…*, op. cit., s. 152; R.A. Stefański, *Rodzaje decyzji kończących postępowanie przygotowawcze*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. X, Warszawa 2016, s. 1616.

[821] Więcej: J. Lisińska, M. Budnik, *Postępowanie przygotowawcze jako forma zapobiegania przestępczości*, [w:] *Współczesne wyzwania nauk społecznych i ekonomicznych,* (red. J. Żylińska, I. Przychocka, M. Filipowska-Tuthill), Warszawa 2016, s. 602–618; M. Budnik, J. Lisińska, *Gromadzenie dowodów przez pełnomocnika w postępowaniu prywatnoskargowym*, [w:] *Postępowanie dowodowe w procesie karnym – zagadnienia wybrane*, (red. J. Żylińska, M. Filipowska-Tuthill), Wrocław 2016, s. 69–85; T. Grzegorczyk, J. Tylman, *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2014, s. 504–505.

[822] R.A. Stefański, *Rodzaje decyzji kończących postępowanie przygotowawcze*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. X, Warszawa 2016, s. 1616.

[823] J. Szydlik-Brudny, *Przesłuchanie małoletniego świadka i pokrzywdzonego w sprawie o przestępstwa seksualne*, Przegląd Prawniczy Uniwersytetu Warszawskiego, Rok XIV, nr 1/2015, s. 170.

[824] H. Wąsik, *Zasady sporządzania aktu…*, op. cit., s. 1617.

poddać się badaniom i oględzinom (art. 192 § 1 k.p.k.). Wówczas jego rola, jako źródła dowodowego oraz strony procesowej, wzajemnie się przenikają i może brać udział w przesłuchaniu.[825] Wyklucza to pogląd, że pokrzywdzony nie może być wzywany jako świadek.[826]

Oskarżony występując w postępowaniu jako strona ma uprawnienia do działania i podejmowania czynności na swoją stronę, dlatego też zgodnie z art. 384 § 2 zd. 2 k.p.k. obowiązuje zasada przesłuchiwania pokrzywdzonego po bezpośrednim odebraniu od oskarżonego wyjaśnień.[827] Oskarżony w większości przypadków jest „świadkiem" czynu mu zarzucanego, a czasem nawet jedynym świadkiem zdarzenia. Jego wyjaśnienia mogą stanowić istotny element wykrycia prawdy obiektywnej i tym samym wpłynąć na wynik toczącego się procesu. Dwoista rola oskarżonego w ramach procesu karnego polega na tym, że z jednej strony jako świadek „zeznaje", a z drugiej strony jako oskarżony składa wyjaśnienia w ramach wykorzystywania należnego mu prawa do obrony.[828]

Zgodnie z treścią zasady prawa dotyczącego obrony, oskarżonemu należne są uprawnienia dotyczące swobodnego kształtowania własnych wypowiedzi, które są nieskrępowane zarówno do samej decyzji dotyczącej występowania, jak i również warunków, w których dokonywana jest przez niego wypowiedź. Prawo w zakresie swobody wypowiedzi powiązane jest w sposób najbliższy z uprawnieniem w zakresie swobody wyboru środków oraz sposobów obrony. Wskazane uprawnienie stanowi zasadniczy oraz powszechnie uznany element prawa do obrony oskarżonego, które jest uznawane jako prawo procesowe. Swoboda wypowiedzi w odniesieniu do oskarżonego stanowi stan faktyczny oraz stan psychiczny, w granicach którego oskarżony składa dane oświadczenie, które jest zgodne z jego własną wolą. Zgodnie ze stwierdzeniem SN w wyroku z 8 lutego 1974 r.,[829] brak swobody w zakresie wypowiedzi stanowi oznakę warunku, w granicach którego przesłuchiwana osoba lub, osoba która składa oświadczenie posiada zupełnie, czy w jakimś stopniu ograniczoną wolę i nie jest władna wyrazić treść, którą chce odnośnie przedmiotu dokonywanej czynności uczynić. W granicach prawa do swobody dotyczącej wypowiedzi, co do ich składania, wyróżnia się: prawo obejmujące składanie wyjaśnień oraz prawo ewentualnej obrony. Z granic korzystania przez daną jednostkę, z tzw. prawa obejmującego milczenie, nie jest możliwe wyciąganie

[825] K. Dudka, H. Paluszkiewicz, *Postępowanie karne…*, op. cit., s. 99.
[826] M. Kurowski, *Postępowanie przygotowawcze,* [w:] *Kodeks postępowania karnego…*, (red. D. Świecki), t. I, Warszawa 2017, s. 1124.
[827] M. Budnik, J. Lisińska, *Gromadzenie dowodów przez pełnomocnika…*, op. cit., [w:] *Postępowanie dowodowe w procesie karnym – zagadnienia wybrane*, (red. J. Żylińska, M. Filipowska-Tuthill), Warszawa 2016, s. 79.
[828] L. Hochberg, *Wyjaśnienia oskarżonego w procesie karnym i ich wartości dowodowe*, Warszawa 1962, s. 7–8.
[829] V KR 42/74, OSNKW 1974, Nr 6, poz. 115.

konsekwencji, które są negatywne. Wynika to z zasady *nemo se ipsum accusare tenetur*, która obowiązuje w granicach polskiego porządku prawnego.[830]

W treści przypisu art. 333 § 1 pkt 2 k.p.k. jest mowa o wykazie innych dowodów przeprowadzenia, których oskarżyciel domaga się na rozprawie głównej, czyli o wykazie dowodów ogólnie. Chodzi tu o inne dowody niż dowody osobowe, które podzielić można na podlegające odczytaniu bądź oględzinom. Stąd też w wykazie dołączonym do aktu oskarżenia dowody grupuje się na dowody do odczytania (w postaci dokumentów: protokół oględzin zwłok czy też miejsca danego zdarzenia, zaświadczenie lekarskie, opinia o oskarżonym, dane o karalności, informacja i dane z systemu teleinformatycznego dotycząca źródeł dochodu oskarżonego i stosunków majątkowych) i dowody do oględzin (dowody rzeczowe z informacją o miejscu ich przechowywania).[831] Dowody te są nie tylko wymaganą dokumentację w odniesieniu do przyszłej rekonstrukcji faktu, ale też stanowią jedyne dozwolone źródło poznawania tych faktów.[832]

Na marginesie należy zaznaczyć, że prawo do wyboru sposobu, jak i środków służących obronie stanowi punkt wyjścia do wszelkiego rodzaju uprawnień jednostki, które są związane z generalnym pojęciem dotyczącym prawa do obrony. Akcentują one podstawowy charakter, jak i istotę prawa do obrony czyli możliwość podejmowania działań przez daną jednostkę, jak i też swobodę wyboru. Prawo w zakresie swobody wyboru środków, jak i sposoby obrony nie realizuje się wyłącznie w kontekście konkretnych uprawnień procesowych ani nie zostaje zrealizowane w konsekwencji jednorazowego zachowania. Stanowi to najbardziej ogólne, jak i najbardziej podstawowe uprawnienie, które wynika z zakresu prawa do obrony. Tym samym należy je uznać za punkt wyjścia w zakresie realizacji ogólnie pojmowanego prawa dotyczącego obrony. W granicach tego uprawnienia jednostka dokonuje pewnego rodzaju zachowań, które prowadzą w jego przekonaniu do rozstrzygnięcia procesowego, które jest najkorzystniejsze. Prawo do wyboru zarówno sposobu, jak i środków dotyczących obrony zawiera w swoich granicach dwa zasadnicze elementy, tj. prawo dotyczące wyboru sposobu obrony i drugie prawo dotyczące wyboru służących środków do ich realizacji. Stanowi to innymi słowy, uprawnienie dotyczące

[830] P. Wiliński, P. Karlik, *Treść prawa do obrony*, [w:] *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz…*, (red. M. Safjan, L. Bosek), Warszawa 2016, s. 1058.
[831] R.A. Stefański, *Rodzaje decyzji kończących postępowanie przygotowawcze*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. X, Warszawa 2016, s. 1617; A. Staszak, *Art. 333 k.p.k., teza 2*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do wybranych przepisów*, (red. D. Szumiło-Kulczycka), LEX/el. 2022, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
[832] M. Cieślak, *Zagadnienia dowodowe w…*, op. cit., s. 3.

dokonania wyboru w zakresie celu procesowego, jak i instrumentów, które służą do jego osiągnięcia[833].[834]

W ściśle dowodowym znaczeniu dokumentem jest samoistny dowód, który odczytany może być na rozprawie, a odczytanie to stanowi samoistną formę przeprowadzenia dowodu z dokumentu, jako pierwotnego dowodu. Art. 393 k.p.k. stanowi o dokumentach, które odczytywane mogą być na rozprawie.[835]

W ramach art. 333 § 1 pkt 2 k.p.k. powstaje pytanie, czy na gruncie wskazanej podstawy prawnej oskarżyciel powinien dokonać czynności w postaci złożenia wniosku o odczytanie, czy to ujawnienie w ramach rozprawy rozumianego jako „dokumentu" protokołów zawierających wyjaśnienia oskarżonego, które zostały przez niego złożone wcześniej. Treść art. 167 k.p.k. wskazuje, że przeprowadzenie dowodu ma miejsce na wniosek stron albo z urzędu. Wskazana czynność jest możliwa, jeżeli zaistnieją podstawy z art. 389 § 1 k.p.k. Na uwagę zasługuje fakt, że podczas sporządzania samego aktu oskarżenia nie jest możliwe, by dokonać założenia, że wskazane warunki uzasadniające odczytanie wskazanych protokołów wystąpią. Tak więc nie można stwierdzić w sposób jasny podstaw wskazujących zamieszczenie w akcie oskarżenia takiego wniosku. Przyjmuje się, że protokoły zawierające poprzednio złożone wyjaśnienia oskarżonego zostały dołączone do akt pochodzących z postępowania przygotowawczego i są one przekazywane na podstawie art. 334 § 1 k.p.k. do sądu. I dopiero w granicach rozprawy, jeżeli wystąpią przesłanki zawarte w treści art. 389 § 1 k.p.k. prokurator jest kompetentny do złożenia wniosku o jego odczytanie.[836]

Podkreślić należy, iż protokoły z konfrontacji nie są dowodem do odczytania na rozprawie głównej, ponieważ, np. świadkowie składają zeznania, a protokoły z konfrontacji te zeznania zawierają i są dla sądu dołączone do akt sprawy.

W ramach współczesnego procesu karnego najczęściej wykorzystywanym środkiem dowodowym na rozprawie głównej jest dowód w postaci zeznań świadków. Jednak szczególnym dowodem jest dowód pochodzący z opinii biegłego[837] (szczególnie opinii

[833] Wyrok TK z dnia 28 kwietnia 2009 r., P 22/07, OTK-A 2009/4/55, Dz.U.2009/68/585, LEX nr 489825.
[834] P. Wiliński, P. Karlik, *Treść prawa do obrony*, [w:] *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz…*, (red. M. Safjan, L. Bosek), Warszawa 2016, s. 1057.
[835] M. Budnik, J. Lisińska, *Gromadzenie dowodów przez pełnomocnika…*, op. cit., [w:] *Postępowanie dowodowe w procesie karnym – zagadnienia wybrane*, (red. J. Żylińska, M. Filipowska-Tuthill), Warszawa 2016, s. 82.
[836] D. Świecki, *Postępowanie przed sądem pierwszej instancji oraz postępowanie szczególne*, Kraków 2015, s. 20–21; Wyrok SA w Katowicach z dnia 4 października 2019 r., II AKa 485/19, LEX nr 2747938.
[837] M. Całkiewicz, *Wykorzystanie opinii biegłego w polskim procesie karnym*, Problemy Kryminalistyki 259, (styczeń–marzec) 2008, s. 26.

biegłego psychologa[838]). W literaturze podnosi się, że biegli posiadają kompetencje występowania w roli opiniodawczej i w roli konsultanta[839] sporządzając opinię jako psychiatra, seksuolog czy też psycholog, jeżeli jest to istotne w celu rozstrzygnięcia określonej sprawy.[840] Dowód pochodzący z opinii biegłego jest jednym ze środków dowodowych[841] i, gdy orzeczenie zależne jest od specjalistycznej wiedzy (a także w większości przypadków określonych umiejętności badawczych, które są narzędziem mającym dostarczyć nowe, dotychczas nieznane informacje[842]), opinia biegłego w danej sprawie jest niezastąpionym dowodem stanowiącym podstawę wydanego rozstrzygnięcia.[843] Jednak wskazana opinia biegłego nie powinna zawierać treści odnoszących się do winy oskarżonego, czy też oceny prawnej obejmującej jego czyn ze względu na to, że leży to w kompetencji sądu.[844]

Dowód w formie opinii biegłego nie jest konieczny, jeżeli sąd jest przekonany, że podjęcie decyzji przez sąd w zakresie tego, czy sprawca czynu podjął działania na skutek silnego wzburzenia mieści się w ramach okoliczności, które by wymagały wiedzy specjalistycznej i musiały być przeprowadzone przez biegłego.[845] Dlatego też organ procesowy powinien biegłemu zapewnić uczestnictwo w czynnościach procesowych, ponieważ mogą one odegrać istotną rolę w wydaniu trafnej opinii.[846]

---

[838] A. Haś, T. Rajtar, *Gromadzenie materiału dowodowego przez organy procesowe a możliwość wykorzystywania go przez biegłych: obszary wzajemnego porozumienia i rozbieżności*, [w:] *Psychologia i Prawo. Między teorią a praktyką,* (red. E. Habzda-Siwek, J. Kabzińska), Sopot 2014, s. 357.

[839] K. Sławik, *Wybrane aspekty z działalności biegłych, tłumacz i specjalistów,* [w:] *Czynności procesowo-kryminalistyczne w polskich procedurach. Materiały z konferencji naukowej i IV Zjazdu Katedr Kryminalistyki Toruń 5–7 maja 2004 r*., (red. V. Kwiatkowska-Darul), Toruń 2004, s. 47.

[840] A. Karolczak, *Ile jest psychologii w ekspertyzie psychologicznej? O treści ekspertyz sądowo-psychologicznych w świetle badań osobowości*, [w:] *Postępowanie dowodowe w procesie karnym – zagadnienia wybrane*, (red. J. Żylińska, M. Filipowska-Tuthill), Wrocław 2016, s. 247; J. Dzierżanowska, J. Studzińska, *Komentarz do niektórych przepisów Kodeksu postępowania karnego*, [w:] *Biegli w postępowaniu sądowym cywilnym i karnym. Praktyczne omówienie regulacji z orzecznictwem*, WKP 2019, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.

[841] P. Falenta, *Zamówienia publiczne a opinia biegłego – doświadczenia praktyczne*, [w:] *Postępowanie dowodowe w procesie karnym – zagadnienia wybrane*, (red. J. Żylińska, M. Filipowska-Tuthill), Wrocław 2016, s. 353; Postanowienie SO w Słupsku z dnia 22 marca 2011 r., VI 81/2011, LEX nr 1713498.

[842] P. Chlebowicz, *Uwagi w związku z artykułem Michała Gabriela-Węglowskiego „Analiza kryminalna w pracy prokuratora",* Prok. i Pr. 2017, nr 4, s. 148.

[843] P. Rybicki, *Kompetencje biegłych sądowych – narzędzia oceny, ocena narzędzi*, Krajowa Rada Sądownictwa, Kwartalnik nr 3 (28)/2015, s. 35.

[844] I. Wrześniewska-Wal, *Prywatna opinia biegłego lekarza w postępowaniu karnym. Analiza obecnie obowiązujących i projektowanych przepisów*, [w:] *Szkice o nowym…*, (red. T. Gardocka, M. Jakubik), Warszawa 2014, s. 129.

[845] Wyrok SN z dnia 28 czerwca 1932 r., II 4 K 448/32, LEX nr 1627819; Wyrok SA w Łodzi z dnia 25 listopada 2001 r., II AKa 123/01, LEX nr 54686; I. Wrześniewska-Wal, *Prywatna opinia biegłego lekarza w postępowaniu karnym. Analiza obecnie obowiązujących i projektowanych przepisów*, [w:] *Szkice o nowym…*, (red. T. Gardocka, M. Jakubik), Warszawa 2014, s. 128.

[846] J. Żylińska, *Współpraca organu procesowego z biegłym,* Przegląd Policyjny nr 4(92)/2008, s. 218.

Zgromadzone w ramach postępowania przygotowawczego dowody ujawnione i zbadane w ramach rozprawy głównej mogą stanowić podstawę wyroku wydanego przez sąd.[847] W ramach praktyki procesowej dowody powołane w treści aktu oskarżenia, a przede wszystkim dowodzenie okoliczności powinny być faktycznym odzwierciedleniem popełnionego przez sprawcę czynu.[848] Od istoty sprawy, jak też od charakteru posiadanych dowodów rzeczowych mogą one być poddane ekspertyzie sądowo-lekarskiej, sądowo-chemicznej, czy też kryminalistycznej.[849] Przedmiotem badań kryminalistyki przede wszystkim są pozostałości aktywności zwierzęcej, ludzkiej oraz sił natury, które mają z badanym określonym zdarzeniem kryminalistycznym związek, czyli są to wszelkie ślady kryminalistyczne.[850] Prokuratorzy, sędziowie, jak i obrońcy władni są zwiększyć oddziaływanie danego dowodu ukazując go w odpowiednim zestawieniu, czy połączeniu, dzięki czemu pełniej i dokładniej ukazują one okoliczności przedmiotowej sprawy.[851]

2. Obligatoryjne załączniki do aktu oskarżenia

Art. 333 § 3 k.p.k. nakazuje do wiadomości sądu dołączenie do aktu oskarżenia listy ujawnionych osób pokrzywdzonych wraz z ich adresami i adresy osób, których żąda wezwania oskarżyciel w art. 333 § 1 pkt 1 k.p.k. Przy czym należy podać też numery telefonów, telefaksów oraz adresy poczty elektronicznej, chyba że nie można ustalić tych informacji.

Lista ujawnionych osób pokrzywdzonych, to lista na której tylko do wiadomości sądu umieszcza się ujawnionych pokrzywdzonych i ich adresy, numery telefonów, telefaksów oraz adresy poczty elektronicznej, chyba że istnieją trudności w ich ustaleniu. Są to osoby pokrzywdzone będące osobami fizycznymi. Nie dotyczy to zaś pokrzywdzonych, które nie są osobami fizycznymi, czyli pokrzywdzonych zinstytucjonalizowanych. Osoby pokrzywdzone przestępstwami, które objęte są aktem oskarżenia na liście wymienia się w kolejności zawartych w akcie oskarżenia zarzutów. Innymi osobami, które są objęte treścią art. 333 § 1 pkt 1 k.p.k., tzn. osobami, których wezwania oskarżyciel żąda są oskarżeni,

[847] J. Bafia, *Zwrot sprawy przez sąd do uzupełnienia śledztwa lub dochodzenia*, Warszawa 1961, s. 10.
[848] R. Zawłocki, *Akt oskarżenia jako przedmiot procesowego sporu przed kontradyktoryjną rozprawą*, [w:] *Obrońca i Pełnomocnik w procesie karnym po 1 lipca 2015 r. Przewodnik po zmianach*, (red. P. Wiliński), Warszawa 2015, s. 197.
[849] M. Bronnikowa, *Sądowo-lekarskie badanie dowodów rzeczowych. Praktyczny podręcznik dla ekspertów sądowo-lekarskich, lekarzy i praktyków*, Warszawa 1956, s. 5.
[850] H. Kołecki, *Pojęcie i klasyfikacje śladów kryminalistycznych*, Zeszyty Naukowe ASW 1977, nr 18, s. 139–161; M. Hrehorowicz, *Archeologia sądowa – już kryminalistyka czy jeszcze archeologia?,* Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury, Kraków 2018, z. 1(29)/2018, s. 57.
[851] A. Jefimowicz, *Taktyka i etyka przesłuchania sądowego*, Warszawa 1971, s. 77.

świadkowie oraz biegli. Wymienia się ich tu jeszcze raz podając adresy,[852] numery telefonów, telefaksów oraz adresy poczty elektronicznej, chyba że nie można ich ustalić. Wyjątkiem jest to, że nie podaje się adresu oskarżonego i jego obrońcy. Nie ma natomiast uzasadnienia ochrona obejmująca dane adresowe pokrzywdzonych, które nie są osobami fizycznymi, a które objęte są treścią art. 333 § 3 k.p.k.[853]

Ten analizowany przepis ma za zadanie zapewnić wskazanym powyżej osobom ochronę w minimalnym zakresie, co jest realizowane za pomocą nie ujawniania ich adresów. Określone to jest już na początku w treści aktu oskarżenia, który jest doręczany w formie odpisu oskarżonemu. Tym samym konieczne jest, by podkreślić to, że zarówno imię, jak i nazwisko pokrzywdzonego musi znajdować się w konkluzji składanego aktu oskarżenia, jak też na liście osób wezwanych do stawienia się na rozprawę główną, których wezwania żąda oskarżyciel. Nie istnieje uzasadnienie dotyczące ochrony danych obejmujące dane adresowe pokrzywdzonych nie będących osobami fizycznymi, a które są objęte treścią art. 333 § 3 k.p.k.[854]

Art. 333 § 3a k.p.k. nakazuje do aktu oskarżenia dołączenie listy pokrzywdzonych, którzy zgodnie z treścią art. 299a k.p.k. złożyli wnioski w postępowaniu przygotowawczym (treść tego artykułu wprowadzono ustawą z dnia 19 lipca 2019 r. § 3a[855]) z ich numerem telefonów, telefaksów oraz adresem poczty elektronicznej, chyba że istnieją trudności w ich ustaleniu.

Na ten wniosek pokrzywdzony o sposobie zakończenia sprawy w postępowaniu przygotowawczym zostaje powiadomiony przez sąd w przesłanym liście zwykłym na wskazany przez niego adres lub za pośrednictwem telefaksu albo poczty elektronicznej. Sąd dołącza tu również odpis prawomocnego orzeczenia, które kończy postępowanie w danej sprawie albo dołączony zostaje jego wyciąg. Mogą być one również przesłane w postaci elektronicznej (art. 299a § 2 k.p.k.).

Art. 334 § 2 k.p.k. wskazuje obligatoryjne załączniki postępowania przygotowawczego przekazywane do sądu z aktem oskarżenia (art. 334 § 2 k.p.k.):

---

[852] R.A. Stefański, *Rodzaje decyzji kończących postępowanie przygotowawcze*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. X, Warszawa 2016, s. 1627–1628.
[853] Z. Brodzisz, *Postępowanie przygotowawcze*, [w:] *Kodeks postępowania karnego…*, (red. J. Skorupka), Warszawa 2015, s. 830.
[854] Ibidem, s. 830.
[855] Art. 333 § 3a dodany przez art. 1 pkt 41 lit. c ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. (Dz.U. z 2019 poz. 1694) zmieniającej nin. ustawę z dniem 5 października 2019 r.

pkt 1) do akt sprawy załącznik adresowy;

pkt 2) dla każdego oskarżonego po jednym odpisie aktu oskarżenia i w przypadku, gdy dołączony jest do aktu oskarżenia wniosek o skazanie na posiedzeniu bez rozprawy (art. 335 § 2 k.p.k.), także po jednym jego odpisie dla każdego pokrzywdzonego.

Są to obowiązki oskarżyciela związane z przesłaniem aktu oskarżenia do sądu.

Art. 334 § 2 pkt 1 k.p.k. dotyczy obligatoryjnego załącznika adresowego przekazywanego z aktami postępowania przygotowawczego do sądu wraz z aktem oskarżenia.

Zgodnie z treścią art. 148a § 1 k.p.k. obowiązkowe jest utajnienie danych dotyczących pokrzywdzonych i świadków uczestniczących w czynności procesowej w zakresie ich miejsca zamieszkania, jak też miejsca pracy, jak również numeru telefonu, telefaksu czy adresu poczty elektronicznej, chyba że istnieją trudności w ich ustaleniu. Oznacza to, że w protokole nie zamieszcza się dotyczących miejsca pracy i miejsc zamieszkania danych pokrzywdzonego i świadków, którzy uczestniczą w czynności, a umieszcza się w załączniku do protokołu, który przechowywany jest w załączniku adresowym do akt sprawy tylko do wiadomości organu, który prowadzi postępowanie. W załączniku tym zamieszcza się też pokrzywdzonych i świadków dane dotyczące ich miejsca zamieszkania oraz miejsca pracy w przypadku, gdy zawarte są one w innych niż protokół dokumentach, w całości albo w części (art. 148a § 3 k.p.k.).[856]

Do wyjątków w tym zakresie zaliczamy świadka będącego funkcjonariuszem publicznym, który składa zeznania w nawiązaniu do pełnionej przez siebie funkcji (art. 148a § 2 k.p.k.). Na tej podstawie załącznik adresowy koniecznie należy przekazać tylko do wiadomości sądu łącznie z aktem oskarżenia oraz materiałami postępowania przygotowawczego.[857] Nie może z nimi zapoznać się ani oskarżony ani obrońca.

Art. 334 § 2 pkt 2 k.p.k. obligatoryjnie dotyczy załączenia po jednym odpisie dla każdego oskarżonego aktu oskarżenia, a gdy dołączony jest do aktu oskarżenia wniosek

---

[856] R.A. Stefański, *Rodzaje decyzji kończących postępowanie przygotowawcze,* [w:] *System Prawa Karnego Procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. X, Warszawa 2016, s. 1628; A. Wolska-Bagińska, *Ochrona danych osobowych świadka i pokrzywdzonego w procesie karnym*, Prok. i Pr. 2019, nr 1, s. 30, 32; M. Kurowski, *Art. 148a, teza 2*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.

[857] Z. Brodzisz, *Postępowanie przygotowawcze*, [w:] *Kodeks postępowania karnego…*, (red. J. Skorupka), Warszawa 2015, s. 830, M .Kurowski, *Art. 148a, teza 3*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.

o skazanie na posiedzeniu (art. 335 § 2 k.p.k.), również dla każdego pokrzywdzonego po jednym odpisie tego aktu oskarżenia (art. 334 § 2 k.p.k.).

Akt oskarżenia łącznie z aktami postępowania przygotowawczego jest kierowany do sądu przez naczelnika wydziału zamiejscowego jednostki organizacyjnej prokuratury, która przygotowała akt oskarżenia, tzn. naczelnika Wydziału Spraw Wewnętrznych Prokuratury Krajowej, prokuratora apelacyjnego, także okręgowego, czy też rejonowego oraz Prokuratora Krajowego (§ 228 ust. 1 RegProkR[858]). Ustawa nakazuje przesłanie do sądu po jednym odpisie aktu oskarżenia dla pokrzywdzonego (ujawnionego) również w przypadku, gdy akt oskarżenia obejmuje wniosek z art. 335 § 2 k.p.k. (art. 338 § 1b k.p.k.). Odpis aktu oskarżenia skierowany do oskarżonego nie władającego językiem polskim wymaga przesłania go do sądu łącznie z tłumaczeniem (wskazanie to zawiera art. 72 § 3 k.p.k.). Zgodnie z treścią art. 140 k.p.k., jeżeli ustawa inaczej nie stanowi, doręczenie ustawowe odpisów stronom, nakazuje ich doręczenie także obrońcom, ustawowym przedstawicielom oraz pełnomocnikom. Wskazanie informacji o tym znajduje się w art. 213 § 1a k.p.k., która jest następstwem art. 334 § 4 k.p.k. na gruncie, którego następuje ich przekazanie do sądu łącznie z materiałami postępowania przygotowawczego.[859]

Zgodnie z aktualnym kształtem analizowanego przepisu do sądu przesyła się wraz z aktem oskarżenia całe akta obejmujące postępowanie przygotowawcze wraz z istniejącymi załącznikami. Prokurator nie dokonuje selekcji ani segregacji zgromadzonego materiału dowodowego, ani zgromadzonych w toku postępowania dokumentów. Na mocy zarządzenia Ministra Sprawiedliwości z 21 lipca 2021 r. w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów oraz innych działów administracji w powszechnych jednostkach organizacyjnych prokuratury[860] wydanym na gruncie art. 36 § 2 pr. prok. akta sprawy są układane w porządku chronologicznym zgodnie z kolejnością wpływu poszczególnych dokumentów, poza przypadkami, w których prokurator zarządzi inaczej (§ 57 ust. 2 zarządzenia z 21.07.2021 r.). Podkreślić należy, że praktyka niechronologicznego układu akt jest w jednostkach prokuratury rzadka, jednak jest spotykana w sprawach, które są skomplikowane, a także w sprawach wielowątkowych oraz z dużą liczbą pokrzywdzonych czy podejrzanych. Swoboda sposobu porządkowania gromadzonego materiału dowodowego jest tym samym konsekwencją uregulowań prawnych znajdujących się na poziomie niższym

[858] Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury z dnia 7 kwietnia 2016 r. (Dz.U. z 2017 r. poz. 1206 ze zm.); § 228 ust. 1 zmieniony przez § 1 Rozporządzenia z dnia 21 maja 2021 r. (Dz.U. z 2021 r. poz. 976) zmieniającego nin. rozporządzenie z dniem 12 czerwca 2021 r.
[859] Z. Brodzisz, *Postępowanie przygotowawcze*, [w:] *Kodeks postępowania karnego…*, (red. J. Skorupka), Warszawa 2015, s. 833.
[860] Dz.Urz. MS. poz. 170.

niż ustawowy. Niechronologiczny układ danych akt nie upoważnia do eliminowania z nich niepotrzebnych, zgodnie ze zdaniem oskarżyciela publicznego, dokumentów.[861]

Zgodnie z dodanym do tego artykułu § 2a[862] (art. 334 § 2a k.p.k.) odpisy aktu oskarżenia, które zostały wskazane w § 2 pkt 2 tego artykułu, mogą zostać przesłane do sądu w postaci elektronicznej, co ma miejsce z wyłączeniem odpisów, które są przeznaczone dla adresatów, którzy w dniu przesłania do sądu aktu oskarżenia są pozbawieni wolności, czy adresatów których adresu poczty elektronicznej nie ustalono.

W sytuacji, gdy istnieje niebezpieczeństwo ujawnienia tajemnicy doręcza się oskarżonemu odpis aktu oskarżenia bez uzasadnienia (wynika to z art. 338 § 3 k.p.k.). Nie jest to jednoznaczne z wykluczeniem możliwości zapoznania się przez oskarżonego oraz jego obrońcę z uzasadnieniami i przeglądaniem akt danej sprawy. Taka możliwość istnieje przy zachowaniu rygorów wyznaczonych przez prezesa sądu bądź przez sąd.[863] Z treścią uzasadnienia oskarżony, jak również jego obrońca mają możliwość zapoznać się w kancelarii tajnej sądu. Jednak w praktyce nie całe uzasadnienie aktu oskarżenia kwalifikowane jest jako „utajnione", lecz ta część, która bezpośrednio związana jest z okolicznościami objętymi klauzulą „tajne" lub klauzulą „ściśle tajne".[864] Utajnienie akt sprawy karnej czy jej części, które zawierają informacje o klauzuli „tajne" czy zawierające informacje o klauzuli „ściśle tajne" co do zasady nie naruszenia gwarancji rzetelnego procesu, co dotyczy także prawa do obrony.[865]

3. Fakultatywne załączniki do aktu oskarżenia

Art. 333 § 2 k.p.k. stanowi, że prokurator wnieść może o zaniechanie wezwania, jak też odczytanie w ramach rozprawy zeznań świadków zgodnie z treścią art. 350a k.p.k.[866].

W sytuacji, gdy świadkowie przebywają za granicą bądź mają stwierdzić wyłącznie okoliczności, które nie zostały przez oskarżonego w wyjaśnieniach zaprzeczone i nie są na tyle ważne, by było konieczne przeprowadzenie bezpośredniego przesłuchania świadków

[861] A. Staszak, *Art. 334 k.p.k., teza 2,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do wybranych przepisów*, (D. Szumiło-Kulczycka), LEX/el. 2022, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
[862] Art. 334 § 2a dodany przez art. 3 pkt 10 ustawy z dnia 20 kwietnia 2021 r. (Dz.U. z 2021 poz.1023) zmieniającej nin. ustawę z dniem 22 czerwca 2021 r.
[863] R. Ponikowski, *Postępowanie przed sądem pierwszej instancji,* [w:] *Postępowanie karne. Część szczególna*, (red. Z. Świda), Warszawa 2010, s. 158.
[864] K. Eichstaedt, *Art. 338 k.p.k., teza 12,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
[865] Wyrok ETPC z 1.03.2011 r. w spr. Welke i Białek przeciw Polsce 15924/05, LEX nr 736608.
[866] Art. 350a dodany przez art. 1 pkt 52 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. (Dz.U. z 2019 r. poz. 1694) zmieniającej nin. ustawę z dniem 5 października 2019 r.

zdarzenia na rozprawie, wówczas prokurator może złożyć wniosek o zaniechanie wezwania świadków oraz odczytanie na rozprawie złożonych przez nich zeznań (nie dotyczy to wymienionych osób w art. 182 k.p.k.[867]). Taka sytuacja jest odstępstwem od zasady bezpośredniości. W przypadku, kiedy to okoliczności oraz dowody odgrywają istotną rolę przy określaniu wymiaru kary lub przy ustalaniu winy oskarżonego, wówczas zeznania świadków mogą stanowić kluczowe źródło dowodów.[868] Powyższe zostało powtórzone w wyroku SN z dnia 5 czerwca 1979 r.[869] Rozstrzygnięcia tej kwestii dokonał Sąd Najwyższy stanowiąc, iż nie jest możliwe odstępstwo od zasady bezpośredniości, gdy dowód odgrywa ważną rolę przy ustalaniu winy oskarżonego oraz przy ustalaniu wysokości kary, zaś przeprowadzenie dowodu w świetle tej zasady nie napotyka na przeszkody, których nie można usunąć.[870] Przedstawione powyżej przesłanki (co jest wyrażone również w literaturze i doktrynie) stanowią samodzielną przesłankę uzasadniającą odczytanie protokołu wraz z zeznaniami świadka, gdzie nie ma znaczenia ich waga w odniesieniu do prowadzonego postępowania. Brak możliwości ich odczytania w konsekwencji powodowałoby brak kontynuacji procesu, jak też uniemożliwienie dokonania osądzenia sprawcy.[871]

Analizując pierwszą grupę świadków to w tym zakresie nie występują wątpliwości, ponieważ koresponduje ona z zawartością o charakterze normatywnym przepisu art. 391 § 1 k.p.k., jednak należy wskazać na znaczną zmianę jakościową w zakresie drugiej grupy świadków. Poprzednie brzmienie tego przepisu nakazywało kumulatywne spełnienie tych dwóch przesłanek, czyli brak sprzeczności i brak doniosłości zeznań. Obecnie, przy zastosowaniu wykładni językowej brak w tym zakresie sprzeczności jest wyłącznie dodatkowym elementem badania w zakresie oceny doniosłości przedmiotowych zeznań, a nie jest samoistną przesłanką, która powoduje odrzucenie wskazanego odstępstwa.[872]

Ustawa w art. 350a k.p.k. stwierdza, iż możliwość dotycząca odstąpienia od wzywania oraz jedynie odczytania złożonych przez nich wcześniej zeznań dotyczy przede wszystkim tych świadków, którzy mają być przesłuchani na okoliczności, którym sam oskarżony w granicach swoich wyjaśnień nie zaprzecza, jak też nie są oni wskazani, jako osoby

[867] M. Kurowski, *Art. 333 k.p.k., teza 8,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
[868] M. Jeznach, *Akt oskarżenia…*, op. cit., s. 112.
[869] Wyrok SN z dnia 5 czerwca 1979 r., III KR 129/79, LEX nr 19559; K. Dudka, H. Paluszkiewicz, D. Szumiło-Kulczycka, *Kodeks postępowania karnego. Wybór…*, op. cit., s. 453.
[870] Wyrok SN z dnia 6 styczeń 1978 r., N 16/77, OSNKW 1978/2–3/32, LEX nr 19366; Wyrok SN z dnia 1 grudnia 1994 r., III KRN 120/94, OSNKW 1995/1–2/8.
[871] K. Dudka, H. Paluszkiewicz, D. Szumiło-Kulczycka, *Kodeks postępowania karnego. Wybór…*, op. cit., s. 453.
[872] M. Kurowski, *Art. 333 k.p.k., teza 12*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz aktualizowany*, (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.

najbliższe. Świadkowie, którzy należą do grupy osób najbliższych obligatoryjnie muszą mieć możliwość polegającą na skorzystaniu z prawa do odmowy składania zeznań (art. 350a i art. 182 k.p.k.).[873]

Użyty w treści art. 350a k.p.k. zwrot „w szczególności" ujawnia, że dopuszczalne jest zaniechanie w zakresie wezwania świadków, gdy oskarżony zaprzecza pewnego rodzaju okolicznościom lecz nie są one tak istotne, by konieczne było bezpośrednie przesłuchanie świadka. Chodzi o dowody, które są mniej istotne dla dokonywania ustaleń, jak też przypadki, gdzie świadka nie można było wezwać.[874] Niemniej podejmując decyzję w zakresie wezwania tych świadków – jak prawidłowo podkreśla się to w doktrynie – w takich okolicznościach powinno brać się pod uwagę zasadę bezpośredniości, jak również prawo oskarżonego dotyczące przesłuchania czy spowodowania przesłuchania świadków oskarżenia i żądania obecności oraz przesłuchania świadków obrony, co ma miejsce na takich samych warunkach, jakie występują w odniesieniu do świadków oskarżenia (art. 6 ust. 3 lit. d EKPC).[875]

Zeznania świadka, który przebywa za granicą stanowi przesłankę do odczytania zeznań, które zostały złożone w ramach postępowania przygotowawczego. Ma to miejsce wyłącznie ze względu na utrudnienia dotyczące przesłuchania takiego świadka w ramach postępowania przed sądem w związku z niemożliwością doręczenia świadkowi wezwania, czy też innych czynności, które nie są możliwe do usunięcia.[876]

W świetle przepisów art. 175 § 1 k.p.k. oskarżony, co do zasady ma prawo składać wyjaśnienia, ale nie jest to jego obowiązkiem, co oznacza, że może bez powodów odmówić odpowiedzi na pytania lub składania wyjaśnień. Podmiot ten mocą art. 374 k.p.k. ma również prawo brać udział[877] (a nie obowiązek uczestniczenia) w rozprawie. Jednakże sąd lub przewodniczący mogą jego obecność uznać za obowiązkową. Również prokurator może żądać wezwania oskarżonego na rozprawę i wnieść do sądu wniosek o przeprowadzenie dowodu z przesłuchania oskarżonego, np. gdy podejrzany w treści złożonych wyjaśnień pomawia współpodejrzanego. W tej sytuacji prokurator nie może w akcie oskarżenia

[873] A. Staszak, *Art. 332 k.p.k., teza 3*, [w:] *Kodeks postępowania karnego.* Komentarz do wybranych przepisów, (red. D. Szumiło-Kulczycka), LEX/el. 2022, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
[874] Wyrok SA w Gdańsku z 17 czerwca 2020 r., II AKa 64/20, LEX nr 3055805.
[875] R.A. Stefański, S. Zabłocki , *Art. 332 k.p.k., teza 1*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Tom. III. Komentarz do art. 297–424*, (red. R.A. Stefański, S. Zabłocki), WKP 2021, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.; Wyrok SN z dnia 16 stycznia 2020 r., I KK 57/19, LEX nr 3220692.
[876] *Krakowskie Zeszyty Sądowe*, Biul. SA w Krakowie w sprawach karnych 2015/6 (294), s. 28, https://www.krakow.sa.gov.pl/kzs-krakowskie-zeszyty-sadowe-archiwum,m,mg,235,307 (link z dnia 23.11.2023 r.).
[877] M. Piech, *Postępowanie dowodowe W przypadku usprawiedliwionej nieobecności oskarżonego lub obrońcy (art. 378 a Kodeksu postępowania karnego)*, Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych 2020, z./No. 3, s. 43; T. Gardocka, *Oskarżony jako źródło dowodu w postępowaniu karnym*, [w:] *Dowody w postępowaniu sądowym*, (red. T. Gardocka, D. Jagiełło), Warszawa 2018, s. 63.

wnioskować o odczytanie wyjaśnień oskarżonego, gdyż jest to niezgodne z przesłanką art. 389 § 2 k.p.k., kiedy to oskarżony nie stawił się na rozprawę i strona tylko w niezbędnym zakresie może odczytać treść jego wyjaśnień zapisanych w protokole. Należy wówczas, składając taki wniosek pouczyć oskarżonego, że możliwe będzie w odpowiednim zakresie odczytanie protokołów w przypadku jego niestawiennictwa.[878]

Możliwe jest więc ograniczenie listy świadków podlegających wezwaniu na rozprawę i złożenie wniosku o odczytanie przebywających za granicą zeznań świadków na rozprawie albo mających stwierdzić okoliczności w ramach, których oskarżony w treści złożonych wyjaśnień nie dokonał ich zaprzeczenia. Koniecznym warunkiem w tym zakresie jest to, by zeznania na tyle nie były doniosłe, aby było konieczne bezpośrednie przesłuchanie na rozprawie głównej świadków (rozpatrywany przepis stanowi wyjątek od zasady bezpośredniości).[879] W praktyce orzeczniczej według Sądu Najwyższego jego zastosowanie powinno mieć miejsce tylko i wyłącznie wtedy, gdy między zeznaniami złożonymi przez świadka, a wyjaśnieniami złożonymi przez oskarżonego nie występują sprzeczności, a przedstawione przez świadka okoliczności na tyle nie są doniosłe, aby jego przesłuchanie było konieczne na rozprawie głównej.[880]

Sam przepis art. 391 § 1 k.p.k. jest wyjątkiem od zasady bezpośredniości, stanowiącym uprawnienie dla sądu do odczytania w konkretnym zakresie zeznań świadka, które zostały sporządzone w postępowaniu przygotowawczym bądź też złożone przed sądem, w przypadku niemożności bezpośredniego przesłuchania tegoż świadka w czasie rozprawy. Tak odtworzony powyższy dowód wykazuje się statusem procesowym pełnoprawnego dowodu. Jednak należy pamiętać, że jest on niewątpliwie trudnym dowodem w zakresie dokonania oceny, takiej jak w czasie bezpośredniego przesłuchania obserwacji zachowań świadka, jego stosunku do stron postępowania i wzajemnych relacji, jak też zadawania pytań.[881]

---

[878] M. Kurowski, *Zagadnienia ogólne i…*, op. cit., s. 87.

[879] Z. Brodzisz, *Postępowanie przygotowawcze*, [w:] *Kodeks postępowania karnego…*, (red. J. Skorupka), Warszawa 2015, s. 829; M. Klejnowska, *Odczytywanie dokumentów w celach dowodowych w procesie karnym na tle rzetelnego procesu* [w:] *W pogoni za rzetelnym procesem karnym. Księga dedykowana Profesorowi Stanisławowi Waltosiowi*, (red. D. Szumiło-Kulczycka), WKP 2022, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.

[880] Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury z dnia 7 kwietnia 2016 r. (Dz.U. z 2023 r. poz. 1115 ze zm.).

[881] *Krakowskie Zeszyty Sądowe*, Biul. SA w Krakowie w sprawach karnych 2017/3 (315), s. 13, http://www.krakow.sa.gov.pl/orzecznictwo/kzs/Zeszyty/KZS-17-03.pdf https://www.krakow.sa.gov.pl/kzs-krakowskie-zeszyty-sadowe-archiwum,m,mg,235,307 (link z dnia 23.11.2023 r.); Postanowienie SN z dnia 20 grudnia 2016 r., II KK 380/16, LEX nr 2171113; Wyrok SA w Warszawie z dnia 12 października 2021 r., II AKa 136/20, LEX nr 3283827.

Na podstawie treści art. 350a k.p.k. pojęcie „doniosłość" nie jest tym samym co pojęcie „istotność" dowodu. „Doniosłość" jest przesłanką stosowania tego przepisu, ponieważ zeznania świadka dotyczą okoliczności „nie tak doniosłych", by było konieczne przesłuchanie w sposób bezpośredni świadka na rozprawie. Nie oznacza to, że wyłącznie chodzi tu o zeznania okoliczności „nieistotnych", czy też niemających żadnego znaczenia dla rozstrzygnięcia winy. W ramach „istotności" zeznania decyduje stosunek świadka do głównej tezy dowodowej, a o „doniosłości" zeznania rola świadka w procesie dowodzenia w odniesieniu do konkretnego układu dowodowego. W przypadku, gdy świadek w ramach składanych zeznań podaje okoliczność, która stanowi istotny element dla rozstrzygnięcia sprawy i, którą w wyjaśnieniach swych oskarżony nie zaprzeczył, ale jest ona sprzeczna z ustaleniami będącymi podstawą faktyczną aktu oskarżenia, będzie to wówczas „doniosła okoliczność", która wyklucza zastosowanie w danym przypadku tego przepisu. Natomiast w ramach okoliczności „nie tak doniosłych" zaliczamy te okoliczności spośród wszystkich istotnych okoliczności, które niezależnie od ich znaczenia w zakresie rozstrzygnięcia sprawy co do winy i kary przewidywać można, że ze względu na „bezsporny" swój charakter w wyjaśnieniach oskarżonego nie będą odmiennym przedmiotem jego zeznań w porównaniu z zeznaniami świadka. Zeznania składane przez świadków, które dają tzw. alibi oskarżonemu przeważnie zawierają okoliczności „doniosłe," które wyłączają zastosowanie art. 350a k.p.k.[882] Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z dnia 15 października 2021 r. podkreślił, że tryb wskazany w art. 350a k.p.k. nie jest przewidziany tylko i wyłącznie w sytuacjach, w których przesłuchanie danego świadka nie jest możliwe. Można go zastosować w przypadku, gdy jego przesłuchanie, co prawda jest możliwe, ale biorąc pod uwagę miejsce pobytu (za granicą) świadka nie jest ono niezbędne.[883]

Prokurator sporządzając akt oskarżenia nie ma obowiązku podania, w liście osób wzywanych na rozprawę nazwiska osoby, która w czasie postępowania przygotowawczego skorzystała z przysługującego jej prawa odmowy składania zeznań. Treść art. 182 k.p.k. oraz art. 350a zd. 2 k.p.k. wyraźnie stanowi, iż wniosek dotyczący zaniechania wezwania na rozprawę nie może się odnosić do osób, które posiadają prawo odmowy zeznań. Jest to uzasadnione faktem, iż osoby te na rozprawie mogą nie wyrazić zgody na składanie zeznań. W orzecznictwie oraz w literaturze podkreśla się, iż przepis art. 350a k.p.k. ma charakter wyjątkowy i w związku z tym nie może być interpretowany rozszerzająco. Do złożenia

[882] Z. Brodzisz, *Postępowanie przygotowawcze*, [w:] *Kodeks postępowania karnego…*, (red. J. Skorupka), Warszawa 2015, s. 830.
[883] Wyrok SA w Warszawie z dnia 15 października 2021 r., II AKa 77/21, LEX nr 3285784.

wniosku z art. 333 § 2 k.p.k., na mocy art. 122 § 1 pkt 1 k.k.s. ma prawo finansowy organ postępowania przygotowawczego w sprawach, w których prowadzi postępowanie jednocześnie popierając przed sądem akt oskarżenia.[884]

Zatem przepis art. 333 § 2 *in fine* k.p.k., a dokładniej art. 350a k.p.k. zawiera zakaz formułowania wniosku, o którym jest w nim mowa względem osób mających prawo mocą art. 182 k.p.k. do odmowy zeznań: osobie najbliższej dla oskarżonego; świadkowi, który oskarżony jest w toczącej się innej sprawie o współudział w przestępstwie, które objęte jest postępowaniem oraz małżonkom mimo ustania małżeństwa lub przysposobienia. Zakaz ten umożliwić ma osobie, która w postępowaniu przygotowawczym złożyła zeznanie ewentualne skorzystanie z tego prawa w postępowaniu jurysdykcyjnym.[885] W przypadku zaniechania wezwania na rozprawę takiego świadka skorzystanie przez niego z tego prawa jest niemożliwe,[886] ale możliwe jest bez przesłuchania takiego świadka odczytanie zeznań w określonej w art. 387 § 5 k.p.k. sytuacji.[887]

Art. 333 § 5 k.p.k. przepis tego artykułu wprowadzony ustawą z dnia 23 marca 2017 r.[888] statuuje, że prokurator do aktu oskarżenia dołączyć może też wniosek o orzeczenie wobec podmiotu zobowiązanego zwrotu uprawnionemu podmiotowi korzyści majątkowej bądź jej równowartości lub orzeczenie na rzecz Skarbu Państwa przepadku świadczenia bądź jego równowartości. Wniosek taki obejmować powinien uzasadnienie.

Podmiotem zobowiązanym, na którego ustawodawca nałożył ten obowiązek, jest osoba niebędąca sprawcą popełnionego czynu zabronionego określona w art. 91a k.p.k. i stała się ona nowym uczestnikiem postępowania karnego. W związku z tym, iż prokurator na podstawie art. 333 § 5 k.p.k. i art. 334 § 4 k.p.k. dołączyć może do aktu oskarżenia taki wniosek dodano przepis, który dotyczy uwzględnienia przez sąd tego wniosku (art. 415a § 1 k.p.k.). Orzeczenie w tym przedmiocie nie wyklucza możliwości dochodzenia roszczenia w zakresie nieuwzględnionym w postępowaniu cywilnym (art. 415a § 2 k.p.k.). W przypadku, gdy wniosek o wydanie orzeczenia w zakresie zwrotu korzyści uzyskanych

[884] J. Grajewski, *Przebieg procesu karnego*, Warszawa 2008, s. 82.
[885] Z. Brodzisz, *Postępowanie przygotowawcze*, [w:] *Kodeks postępowania karnego…*, (red. J. Skorupka), Warszawa 2015, s. 830.
[886] Wyrok SN z dnia 5 maja 2005 r., V KK 379/04, OSNwSK 2005, nr 1, poz. 927.
[887] Uchwała SN z dnia 21 marca 2000 r., I KZP 54/99, OSNKW 2000, nr 3–4, poz. 28.
[888] Ustawa z dnia 23 marca 2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2017 r. poz. 768), która weszła w życie z dniem 27 kwietnia 2017 r. Ustawodawca w ustawie tej wprowadza w przepisach k.p.k. artykułem nr 6 m.in. następujące zmiany: art. 6 pkt 1 – w art. 17 dodaje nowy § 4; w art. 6 pkt 3 – tytuł rozdziału III; art. 6 pkt 4 – nowy rozdział 10a (nowy art. 91a), nowy rozdział 10b (nowy art. 91 b); w art. 6 pkt 10 – w art. 333 dodaje nowy § 5; w art. 6 pkt 11 – w art. 334 dodaje nowy § 4.

z przestępstwa lub w zakresie przepadku mienia nie posiada uzasadnienia, wówczas uprawniony jest podmiot zobowiązany do złożenia wniosku dotyczącego uzasadnienia wyroku (art. 422 § 1a k.p.k.) i apelacji (art. 444 § 2 k.p.k.). Ustawodawca wprowadził również regulacje procesowe, które związane są z przepadkiem przedsiębiorstwa. Pojawił się więc nowy drugi uczestnik postępowania karnego, którym jest właściciel zagrożonego przepadkiem przedsiębiorstwa niebędący sprawcą czynu zabronionego (art. 91b k.p.k.). W prawie materialnym poszerzono również możliwość orzekania przepadku bez skazania (np. w razie śmierci oskarżonego): dodano przepis, który nie wyłącza postępowania dotyczącego przepadku, gdy zaistnieją negatywne przesłanki procesowe (art. 17 § 4 k.p.k.); umożliwiono jego orzekanie po zawieszeniu postępowania zgodnie z art. 22 § 4 i 5 k.p.k. i po umorzeniu postępowania zgodnie z art. 323 § 3 k.p.k. i art. 340 § 2 i 2a k.p.k. W związku z wprowadzeniem obowiązku zwrotu uzyskanych korzyści z przestępstwa (art. 91a k.p.k.) i poszerzeniem materialnoprawnych przesłanek przepadku, poszerzono także możliwości orzeczenia zabezpieczenia majątkowego (art. 291 k.p.k.) i ustalono, że osoba, która rości sobie prawo objętych przepadkiem bądź obowiązkiem zwrotu korzyści składników majątkowych może swych roszczeń dochodzić tylko w postępowaniu cywilnym (art. 340 § 3 k.p.k.).[889]

Wnioski

Kolejna obszerna nowelizacja z 11 marca 2016 r. zmieniła model procedury karnej, ponieważ przywróciła obowiązujący do 30 czerwca 2015 r. mieszany kontradyktoryjno-inkwizycyjny model postępowania karnego i częściowo cofnęła zmiany wprowadzające z dniem 1 lipca 2015 r. model kontradyktoryjny.

W związku z tym akt oskarżenia odpowiadać musi celom, jakie stawia mu postępowanie przygotowawcze i postępowanie sądowe, dlatego też ustawodawca dostosować musiał wymogi formalne aktu oskarżenia dla potrzeb obu postępowań.[890]

Reasumując powyższe rozważania należy stwierdzić, iż wszystkie elementy aktu oskarżenia mają istotne znaczenie w toku rozprawy w momencie przypisywania winy

[889] M. Kurowski, *Postępowanie przygotowawcze,* [w:] *Kodeks postępowania karnego…*, (red. D. Świecki), t. I, Warszawa 2017, s. 1236.
[890] Ibidem, s. 1227.

oskarżonemu, a określenie sprawcy i zarzucanego mu czynu ma znaczenie najważniejsze, ponieważ wyznacza granice podmiotowe i przedmiotowe oskarżenia.[891]

Wymogi ustawowe dotyczące aktu oskarżenia nie wyczerpują się na elementach wymienionych w art. 332 k.p.k. Jego ważną część stanowią również załączniki oraz wnioski prokuratora. Nie ulega wątpliwości, iż celem sporządzonego aktu oskarżenia jest ustalenie czynu zabronionego zarzuconego oskarżonemu z dokładnym określeniem jego czasu i miejsca popełnienia, jak też sposobu, okoliczności oraz skutków, ze szczególnym uwzględnieniem wysokości wyrządzonej szkody. Przedstawiony opis, zebrane w toku postępowania przygotowawczego materiały dowodowe, zeznania świadków muszą wskazywać na takie cechy działania oskarżonego, które będą podstawą kwalifikacji prawnej dotyczącej czynu przestępczego przypisanego oskarżonemu w sposób wyczerpujący wszystkie znamiona przestępstwa. Poza tym w treści aktu oskarżenia obowiązkowo wskazać należy osobę oskarżonego oraz kwalifikację prawną czynu przestępnego i sąd właściwy do rozpoznania sprawy.

Wymogi formalne zwyczajnego aktu oskarżenia, zdaniem Autorki niniejszej pracy doktorskiej, w wystarczającym stopniu określone zostały przez ustawodawcę w art. 332, 333, 334 k.p.k. i art. 119 k.p.k. Ich rozbudowywanie nie ma najmniejszego sensu. Jednakże uważa ona, za zdaniem autorki E. Kruk, iż należy obligatoryjnie rozszerzyć wymóg informowania zawarty w treści art. 332 § 1 pkt 1 k.p.k. Obok informacji odnośnie zastosowania środka zapobiegawczego powinno być uściślenie, tzn. wyraźnie powinno być zaznaczone, iż w akcie oskarżenia także znaleźć powinna się informacja dotycząca tych środków, jakie zastosowano w innych toczących się równolegle postępowaniach wobec oskarżonego, a jeśli oskarżony odbywa karę pozbawienia wolności – wskazanie zakładu karnego, w którym przebywa, jak i też sądu penitencjarnego w dyspozycji którego znajduje się oskarżony.[892] Również należałoby wskazać, czy jest to powrót do przestępstwa. Informacje te miałyby wpływ na wymiar kary dotyczący nowego przestępstwa.

Autorka dysertacji uważa też, iż dobrze, że ustawodawca jednoznacznie ustosunkował się co do uzasadnienia: w art. 332 § 2 k.p.k. – obowiązek sporządzania uzasadnienia w akcie oskarżenia, a w art. 332 § 3 k.p.k. – w sprawach zakończonych w formie dochodzenia w postępowaniu przygotowawczym przez Policję lub inne organy ścigania, uzasadnienia akt

[891] J. Nisenson, M. Siewierski, *Kodeks postępowania karnego z komentarzem i orzecznictwem wraz z przepisami wprowadzającymi i dodatkowymi*, Częstochowa 1947, s. 163.
[892] E. Kruk, *Skarga oskarżycielska jako…*, op. cit., s. 386.

oskarżenia może nie zawierać, ponieważ uzasadnienie jest fakultatywne. W tym przypadku jego sporządzenie zależy od woli organów ścigania.

Nowelizacja z dnia 11 marca 2016 r., również w art. 333 k.p.k. w zakresie jego treści przywraca rozwiązania przed 1 lipca 2015 r. Obecnie ujęte w § 1 okoliczności stanowią, tak jak w art. 333 § 1 pkt 1–3 k.p.k.: lista osób wezwania, których żąda oskarżyciel oraz wykaz innych dowodów oskarżyciela, których na rozprawie głównej domaga się oskarżyciel przeprowadzenia (wniosek o przesłuchanie określonych osób będących źródłem dowodowym i wniosek o przeprowadzenie dowodu z dokumentów innych, czy też innych rzeczy). W tym przypadku ustawodawca zwalnia podmiot od formułowania tezy dowodowej (wobec innych podmiotów obowiązek ten istnieje, art. 169 § 1 k.p.k.). Oba wnioski nie są wiążące dla sądu. Dlatego też należy zachować właściwą formę podjęcia decyzji o odmowie nie/dopuszczenia na rozprawie głównej danego dowodu. Zwrot formalny aktu oskarżenia po dokonanej kontroli przez prezesa sądu nie może dotyczyć usunięcia wniosku dowodowego z aktu oskarżenia (art. 337 k.p.k. w zw. z art. 170 k.p.k.). Sprawdzenie wniosków dowodowych, czy są zasadne, czy też nie, podlega ocenie sądu.[893]

Art. 332 k.p.k. oraz art. 333 k.p.k. został zmieniony także przez nowelizację z 2019 r. Nowelizacja z 2019 r. wprowadziła zmiany w artykule 332 § 1 dodając do niego obowiązek podania numeru telefonu, telefaksu czy adresu poczty elektronicznej bądź informację dotyczącą nieposiadania przez danego oskarżonego tych danych czy niemożności ustalenia wskazanych powyżej informacji. Przedstawiona zmiana zdaniem Autorki niniejszej pracy doktorskiej jest pozytywnym wyrazem dążenia do usprawnienia kontaktu niezbędnego w toku postępowania. Tego elementu brakowało do tej pory, a korzystanie w toku procedury z tych środków komunikacji w obecnym czasie jest jak najbardziej wskazane. Dodatkowo art. 332 § 1 pkt 3 k.p.k. zmieniony został przez art. 9 pkt 16 ustawy z dnia 7 lipca 2022 r. (Dz.U. z 2022 r. poz. 2600) zmieniającej nim ustawę z dniem 1 października 2023 r. Nowelizacja z 2022 r. zmieniła art. 332 k.p.k. w ten sposób, że do § 1 pkt 3 dodała art. 64a k.p.k.

Utrudnieniem dla sądu, z czym należy się zgodzić ze zdaniem M. Kurowskiego, jest dokonanie oceny zasadności złożonych wniosków dowodowych w przypadku, gdy z obowiązku wskazywania okoliczności, które danym dowodem mają być udowodnione, ustawodawca ustawowo zwalnia (np. brak uzasadnienia w sprawach zakończonych dochodzeniem w postępowaniu przygotowawczym w sprawach zawiłych, art. 332 § 3 k.p.k.).

[893] M. Kurowski, *Postępowanie przygotowawcze*, [w:] *Kodeks postępowania karnego*…, (red. D. Świecki), t. I, Warszawa 2017, s. 1231, 1232.

Nadal pozostaje problematyczne, czy do kontroli wniosków dowodowych uprawniony jest prezes sądu, który kontroluje warunki formalne aktu oskarżenia (art. 337 k.p.k.), jako że w rozumieniu art. 170 k.p.k. nie jest on sądem. Czy zwrócić może akt oskarżenia nakazując dopisanie bądź usunięcie wniosku dowodowego i takie zobowiązanie z czym winno być powiązane? Czy przekazanie przez oskarżyciela dowodu obliguje go do postawienia tezy dowodowej? Czy oskarżyciel wnioski dowodowe składa w zakresie wszelkich dokumentów przez siebie przekazanych zwłaszcza, że przekazuje wszystkie zebrane materiały dowodowe? Pierwszą logiczną konsekwencją byłoby przekazanie do sądu określonych dokumentów, z drugiej zaś strony ograniczałoby to konieczność wnioskowania. Art. 333 k.p.k. nie obliguje oskarżyciela, po przekazaniu materiału dowodowego, do wnioskowania o przeprowadzenie z niego dowodu. W sytuacji, gdy znajdzie się w materiałach sprawy dokument nie objęty listami, wówczas w toku postępowania strony mogą wnioskować o dopuszczenie z danego dokumentu określonego dowodu, ale i też sąd z urzędu może po niego sięgnąć.[894]

W związku ze zmianą art. 333 § 2 k.p.k. wraz z powołanym w nim art. 350a k.p.k., odnoszą się do zaniechania wezwania świadków za granicą przebywających i odczytania ich zeznań na rozprawie, wydaje się słusznym, że ze względu na podział akt na: 1) załączniki, którymi są protokoły z zeznań świadków, których oskarżyciel domaga się wezwania i na 2) akta główne czyli protokoły przesłuchania świadków, które będą podlegały odczytaniu, powinny być one umieszczone w zbiorze akt głównych, ponieważ dowodem ma być tu dokument, nie zaś bezpośrednie przesłuchanie świadka.[895] Zgodnie z treścią wprowadzonego nowelizacją z 2019 r. art. 350a zd. 2 k.p.k. wynika, iż lista z adresami świadków nie stanowi z aktem oskarżenia integralnej części i nie jest doręczana stronom procesu karnego, ale do wiadomości sądu (co Autorka uważa za słuszne). Dotyczy to świadków, którym przysługuje zgodnie z ustawą prawo do odmowy złożenia zeznań. Służy to w szczególności ochronie świadka *incognito* i świadka koronnego. Dodatkowo do art. 333 k.p.k. § 3 zdanie drugie oraz wprowadzono § 3a.

Jeśli chodzi o art. 334 § 1 k.p.k., to nowelizacja z dnia 2013 r., w związku z przyjęciem modelu kontradyktoryjnego procesu karnego, wprowadziła obowiązek selekcji przekazywanego wraz z aktem oskarżenia do sądu materiału dowodowego i przekazywano tylko ten materiał, który stanowił podstawę orzekania przez sąd. Zgodnie z art. 334 § 1 k.p.k. były więc przekazywane tylko te materiały postępowania przygotowawczego, które związane były z kwestią odpowiedzialności (karnej i kompensacyjnej) wskazanych osób w tym akcie

[894] Ibidem, s. 1232–1233.
[895] Ibidem, s. 1235.

oskarżenia, za zarzucone w nim czyny. Jednakże § 2 umożliwiał, na żądanie strony (oskarżonego, jak i też pokrzywdzonego), by prokurator uzupełnił wyselekcjonowany materiał dowodowy, o wskazane przez nich materiały, które znajdowały się w aktach postępowania przygotowawczego.[896]

Nowelizacja z 2016 r. powróciła do uregulowania przed 1 lipca 2015 r., kiedy to prokurator kierując do sądu akta oskarżenia przesyła jednocześnie całe akta postępowania przygotowawczego razem z załącznikami (także z aktami, jeśli są, z zakończonego innego postępowania przeciwko temu podejrzanemu). Akta postępowania przygotowawczego stanowią jednolitą całość i dlatego też, co Autorka niniejszej pracy doktorskiej uważa za słuszne, nie można z nich usunąć żadnych (zbędnych) dokumentów, ani też dokonać podziału na pozaosobowe i osobowe źródła dowodowe. Wyjątkiem są obligatoryjne załączniki będące dokumentami zanonimizowanymi na podstawie art. 148a k.p.k. Znowelizowany art. 334 § 2 pkt 2 k.p.k. nakłada na oskarżyciela publicznego obowiązek przekazania dla każdego oskarżonego po jednym odpisie aktu oskarżenia. Choć przepis nie mówi wprost, na podstawie art. 140 k.p.k., również dla obrońców oskarżonego. Nowością natomiast jest obowiązek, gdy akt oskarżenia zawiera jako załącznik wniosek o skazanie bez przeprowadzenia rozprawy (art. 335 § 2 k.p.k.), przekazanie dla każdego pokrzywdzonego tegoż odpisu aktu oskarżenia. Nadal funkcjonuje, ale jako dowód o charakterze fakultatywnym, obowiązek informacji odnośnie sytuacji majątkowej oskarżonego, gdyż ustawodawca wprowadził przepis w treści art. 213 § 1a k.p.k., że ten dowód pozyskuje się „w razie potrzeb".[897]

W 2021 r. do powyższego artykułu prowadzono § 2a k.p.k., który odnosił się do odpisów aktu oskarżenia.

Autorka uważa, że przekazywanie całych akt postępowania przygotowawczego przez oskarżyciela publicznego do sądu jest słuszne, bo mają one służyć nie tylko rozstrzygnięciu, czy istnieją podstawy wniesienia do sądu aktu oskarżenia, ale i służyć mają też w każdej chwili do wglądu dla sądu.

---

[896] A. Mucha, *Kilka uwag do nowelizacji Kodeksu postępowania karnego z 27 września 2013 r.*, Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych 2015, z. 2, s. 175; D. Jagiełło, *Inicjatywa dowodowa stron po nowelizacji kodeksu postępowania karnego*, [w:] *Nowe karne prawo dowodowe*, (red. T. Gardocka, D. Jagiełło), Warszawa 2015, s. 42; D. Świecki, *Postępowanie przed sądem …, op. cit.*, s. 20.

[897] M. Kurowski, *Art. 334 k.p.k., teza 1–5, 7,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.; B. Skowron, *Art. 334 k.p.k., teza 1, 2*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, (red. K. Dudka), LEX 2020, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.; P. Hofmański, *Czy konieczna jest redukcja postępowania przygotowawczego?*, PS 2014/9/7–14, LEX, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.; P. Hofmański, J. Śliwa, *Dwugłos* w *sprawie nowego kształtu postępowania przygotowawczego*, Prok. i Pr. 2015/1–2/77–91, LEX, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.

Rozdział IV. Kontrola formalna zwyczajnego aktu oskarżenia w sądzie

1. Wniesienie aktu oskarżenia do sądu

Cały proces karny powinien toczyć się sprawnie, czyli bez niepotrzebnych zahamowań, a jego celem powinno być dążenie do rozstrzygnięcia danej sprawy w zakresie jego przedmiotu, którym jest odpowiedzialność oskarżonego za zarzucane mu przestępstwo.[898] Kara pozbawienia wolności, jej ograniczenie, czy też orzeczona grzywna to zaspokojenie roszczeń oskarżyciela ze strony państwa.[899] Zatem postępowanie karne, to ciąg zdarzeń i czynności procesowych podejmowanych w toku procesu przez uczestników procesu. Przebiega zgodnie z przyjętą sekwencją przez ustawodawcę w określonym porządku, tzn. kolejnym przechodzeniu procesu przez stadia, następnie fazy i podfazy procesu spełniając na każdym jego etapie wyznaczone cele i zadania.

Pierwsze stadium procesu karnego – postępowanie przygotowawcze – to niesądowe stadium postępowania karnego, w tym znaczeniu, że nadzoruje je lub prowadzi czynnik niesądowy czyli prokurator. Na nim to spoczywa odpowiedzialność za realizację funkcji ścigania karnego na tym etapie działalności procesowej.[900] Postępowanie przygotowawcze spełniać musi określone przez ustawodawcę w art. 297 k.p.k. cele. Ich zrealizowanie, tzn. ustalenie, że czyn zabroniony został popełniony, ustalenie jego sprawcy oraz zebranie i dla sądu zabezpieczenie dowodów uzasadniających oskarżenie otwiera drogę do dalszego stadium procesu karnego, czyli postępowania przed sądem I instancji. Jego celem jest orzekanie o przedmiocie procesu przez powołany organ (zawsze tylko sąd) do sprawowania wymiaru sprawiedliwości, czyli orzekanie o odpowiedzialności karnej za zrzucany oskarżonemu czyn przestępny. Oznacza to, że proces karny przechodzi do stadium następnego, a złożenie skargi stanowiącej wniosek kierowany do sądu przez uprawnionego

[898] M. Brzezińska, D. Tarnowska, *Ochrona oskarżonego przed niesłusznym tymczasowym aresztowaniem*, [w:] *Problemy z sądową ochroną praw człowieka*, (red. R. Sztychmiler, J. Krzywkowska), t. II**,** Olsztyn 2012, s. 171; J. Zagrodnik, *Zagadnienie wstępne*, [w:] *Proces karny*, (red. K. Marszał, J. Zagrodnik), Warszawa 2017, s. 25.

[899] M. Czecharowicz, *Kwestia kompensaty dla ofiar przestępstwa jednym z aspektów wiktymizacji wtórnej*, [w:] *Wiktymizacja wtórna. Geneza, istota i rola w przekształceniu polityki traktowania ofiar przestępstw*, (red. L. Mazowiecka), Warszawa 2012, s. 43.

[900] J. Zagrodnik*, Postępowanie przygotowawcze*, [w:] *Proces karny. Przebieg postępowania*, (red. K. Marszał), Katowice 2012, s. 13.

oskarżyciela zawierający żądanie rozpoznania danej sprawy, jest pomostem pomiędzy stadium postępowania przygotowawczego, a postępowania przed sądem I instancji.[901]

Słusznie też, zresztą nie bez powodu twierdzi się i podkreśla w literaturze, iż od poprawnego pod względem formy i treści opracowania aktu oskarżenia (skargi) w dużym stopniu zależy dalszy bieg postępowania karnego,[902] tzn. od wniesienia do sądu poprawnie skonstruowanego aktu oskarżenia przejście procesu z pierwszego postępowania (postępowania przygotowawczego) do postępowania drugiego (postępowania sądowego).[903] Oznacza to, że skarga jest „klamrą", która łączy dwa pierwsze stadia postępowania i przenosi wyniki postępowania przygotowawczego do stadium drugiego, którym jest postępowanie sądowe pierszoinstancyjne.[904] Skarga w postępowaniu publicznoskargowym, jako forma samoistna niezależna od innych etapów procesu nie funkcjonuje, ponieważ jest wynikiem podejmowanych w stadium przygotowawczym wielu czynności procesowych, a jej wniesienie do sądu nie wieńczy merytorycznie postępowania karnego, gdyż zgodnie z art. 10 § 1 k.p.k. po wniesieniu skargi oskarżyciel publiczny powinien popierać ją przed sądem. Oznacza to, że postępowanie przygotowawcze determinuje skargę, zaś sama skarga determinuje postępowanie sądowe.[905]

Zgodnie z zasadą skargowości sąd podejmuje czynności procesowe dopiero po wniesieniu skargi przez uprawnionego oskarżyciela. Jednakże nie zawsze skarga (wniosek o warunkowe umorzenie postępowania karnego, wniosek o skazanie, akt oskarżenia) po wniesieniu do sądu skierowana zostanie do rozpoznania na rozprawie w stadium jurysdykcyjnym. Proces karny w okresie od 1 lipca 2015 r. do 14 kwietnia 2016 r. w stadium postępowania przed sądem I instancji przebiegać mógł w dwóch nurtach: kontradyktoryjnym lub konsensualnym (nie są to tryby postępowania), które różnią się sposobem procesowania i zakresem postępowania dowodowego, ale zawsze kończą się wyrokiem (orzeczeniem sądu) w kwestii odpowiedzialności karnej za czyn przestępny oskarżonego. Nurt kontradyktoryjny

[901] K. Dudka, H. Paluszkiewicz, *Postępowanie karne…*, op. cit., s. 467.
[902] H. Furmankiewicz, Markowski S., *Akty oskarżenia i rewizje oskarżyciela publicznego…*, op. cit., Warszawa 1961, s. 1.
[903] W. Daszkiewicz, *Prawo karne procesowe. Zagadnienia ogólne*, t. I, Bydgoszcz 2000, s. 90.
[904] M. Jeż-Ludwichowska, *Publiczny akt oskarżenia…*, [w:] *Wokół gwarancji współczesnego procesu karnego. Księga jubileuszowa Profesora Piotra Kruszyńskiego*, (red. M. Rogacka-Rzewnicka, H. Gajewska-Kraczkowska, B.T. Bieńkowska), Warszawa 2005, s. 184.
[905] M. Klejnowska, *Skarga karna w świetle…*, op. cit., s. 118; R.A. Stefański, *Rodzaje decyzji kończących postępowanie przygotowawcze*, [w:] *System prawa karnego procesowego…*, (red. P. Hofmański), t. X, Warszawa 2016, s. 1558; A. Gerecka-Żołyńska i in., *Procesowa pozycja nie prokurator i organów oskarżenia publicznego w świetle zasady legalizmu*, [w:] *Zasada legalizmu w procesie karnym*, (red. B. Dudzik i in.), t. 1, Lublin 2015, s. 39; M. Kulig, *Wpływ bierności oskarżyciela publicznego i organu prowadzącego postępowanie przygotowawcze na bieg terminu przedawnienia karalności*, [w:] *Zasada legalizmu w procesie karnym*, (red. B. Dudzik i in.), t. 1, Lublin 2015, s. 257.

(nazywany też konfrontacyjnym), to klasyczny sposób procesowania sądowego, w toku którego podejmowane czynności prowadzą do rozpoznania danej sprawy i na rozprawie głównej do wydania wyroku skazującego. W nurcie konsensualnym natomiast nie dochodzi do wyznaczenia rozprawy głównej. Uznający winę oskarżonego wyrok skazujący albo wyrok warunkowo umarzający postępowanie karne zapada na posiedzeniu wyrokowym poza rozprawą i opiera się tylko na wskazanym przez oskarżyciela materiale w jego skardze (oskarżony wyrazić musi zgodę na ten sposób orzekania i nie może ucierpieć interes pokrzywdzonego). Wynika więc stąd, iż nurty te różnią się zakresem postępowania dowodowego i sposobem budowania podstawy faktycznej wyroku przez sąd. Wybór nurtu postępowania już następował w postępowaniu przygotowawczym i decydował o wniesieniu do sądu skargi (oskarżenia), jej formie (wniosek o skazanie za zgodą oskarżonego, wniosek o warunkowe umorzenie postępowania, akt oskarżenia z wnioskiem o skazanie, czy też akt oskarżenia) oraz budowana jest podstawa faktyczna oskarżenia determinująca dalsze postępowanie sądowe (np. wniesienie wniosku o warunkowe umorzenie postępowania powoduje, że dana sprawa skierowana jest wprost na posiedzenie zgodnie z art. 339 § 1 pkt 2, 3, 3a k.p.k.).[906] Podkreślić należy, że większość spraw orzekana jest w ramach posiedzenia na podstawie zgromadzonego materiału dowodowego, a nie na rozprawie.[907] Obecnie od 14 kwietnia 2016 r. nastąpił powrót do inkwizycyjności postępowania sądowego.

Ustawodawca w stadium postępowania sądowego wskazuje na podejmowane przez konkretnych uczestników procesowych (sąd, przewodniczącego składu orzekającego, strony) określone czynności procesowe, które w tym stadium rozpoczynają lub kończą ten etap procesu. Uwzględniając w stadium postępowania przed sądem I instancji całokształt dokonywanych przez wszystkich uczestników procesu czynności procesowych (zwłaszcza przez gospodarza tego stadium procesu czyli sąd) można wskazać za H. Paluszkiewicz 5 zasadniczych grup czynności, które układają się w fazy postępowania sądowego. I tak są to:

1) kontrola formalna i merytoryczna[908] (postępowanie przejściowe) – czyli faza czynności, które podejmowane są po wpłynięciu skargi do sądu i czynności związanych z formalną i merytoryczną kontrolą skargi występującą w nurcie kontradyktoryjnym i konsensualnym; postępowanie przejściowe rozpoczyna się wraz z wniesieniem do sądu skargi przez oskarżyciela i trwa w nurcie kontradyktoryjnym (konfrontacyjnym) do

[906] K. Dudka, H. Paluszkiewicz, *Postępowanie karne…*, op. cit., s. 468–469.
[907] Z. Brodzisz, *Dyskusja,* [w:] *Pozaprocesowe pozyskiwanie dowodów i ich wykorzystywanie w procesie karnym*, (red. P. Hofmański, P. Czarnecki, D. Szumiło-Kulczycka), Warszawa 2015, s. 64.
[908] W ramach przygotowania sprawy do rozprawy kontrola merytoryczna dotyczy kontroli prawnych oraz faktycznych podstaw oskarżenia (E. Kruk, *Skarga oskarżycielska jako…*, op. cit., s. 196).

rozpoczęcia przygotowań do rozprawy głównej zaś w nurcie konsensualnym do zakończenia procesu bez przeprowadzenia rozprawy na posiedzeniu wyrokowym wydanym orzeczeniem merytorycznym albo do zakończenia postępowania sądowego orzeczeniem formalnym wydanym na posiedzeniu (przykładowo z powodu braku prawnych lub faktycznych podstaw oskarżenia umorzenia postępowania albo postanowieniem o zwrocie prokuratorowi sprawy w celu usunięcia istotnych braków postępowania przygotowawczego). Czynności te zmierzają do sprawdzenia poprawności formalnej, jak też merytorycznej oskarżenia (jego kontroli), załatwienia spraw oraz wniosków incydentalnych. Na tym etapie procesu dojść może postanowieniem sądu do zwrotu sprawy do postępowania przygotowawczego w celu usunięcia braków postępowania;

2) posiedzenie wyrokowe – czyli faza czynności związana poza rozprawą z merytorycznym wyrokowaniem, tzn. w ramach nurtu konsensualnego skierowanie sprawy i wydanie wyroku na posiedzeniu wyrokowym, np. wyroku skazującego bez rozprawy w wyniku uwzględnienia złożonego do sądu samoistnego wniosku o skazanie (art. 335 § 1 k.p.k.) albo niesamoistnego wniosku o skazanie dołączonego do aktu oskarżenia (art. 335 § 2 k.p.k.), wyroku skazującego bez postępowania dowodowego (art. 338a k.p.k.) bądź też zakończenia postępowania sądowego wyrokiem warunkowo umarzającym postępowanie (art. 66 k.k.);

3) przygotowanie do rozprawy głównej – czyli faza przygotowania do rozprawy głównej i jej zarządzenie, tzn. w ramach nurtu kontradyktoryjnego wyznaczenie rozprawy i posiedzenie organizacyjne, gdzie ma dojść do konfrontacji tezy złożonego oskarżenia i jego obrony.[909]

Istota dotycząca prawa do odpowiedniego czasu, jak i możliwości dotyczących przygotowania obrony znajduje się w zapewnieniu oskarżonemu możliwości, które są realne w zakresie korzystania z prawa dotyczącego obrony. Prawo dotyczące odpowiedniego czasu, jak i możliwości w zakresie przygotowania obrony powiązane jest w sposób ścisły z prawem dotyczącym znajomości zarzutów, które są mu stawiane. Przygotować się prawidłowo do obrony może wyłącznie, ten kto jest w świadomości faktu, iż jego obrona będzie konieczna. W sytuacji, gdy nie ma oskarżenia w również nie ma i obrony, co w konsekwencji nasuwa wniosek o konieczności dysponowania zarówno czasem, jak i możliwościami w zakresie jego przygotowania. Wskazane prawo obejmuje dwa podstawowe elementy: prawo dotyczące dysponowania odpowiednią ilością czasu w zakresie przygotowania obrony, jak i prawo

[909] K. Dudka, H. Paluszkiewicz, *Postępowanie karne…*, op. cit., s. 470–471.

dotyczące możliwości przygotowania obrony, tj. prawo dotyczące zapewnienia odpowiednich warunków w zakresie przygotowania obrony. Prawo rozumiane, jako zapewnienie odpowiedniego czasu w zakresie przygotowania obrony nakłada tym samym na ustawodawcę obowiązek dotyczący adekwatnego wyznaczenia terminów dotyczących dokonania działań przez daną jednostkę.[910]

4) rozprawa główna – czyli faza rozprawy głównej występująca w nurcie kontradyktoryjnym rozpoczynająca się wywołaniem sprawy, później następuje dokonanie tzw. bilansu osobowego i instrumentalnego, przedstawienie zarzutów oskarżenia przez oskarżyciela, przewód sądowy, przemówienie stron i na koniec wyrokowanie;

5) czynności końcowe – czyli faza czynności końcowych występująca w nurcie kontradyktoryjnym po zamknięciu rozprawy głównej, a w nurcie konsensualnym po zakończeniu posiedzenia wyrokowego, które zakończone zostało wydaniem wyroku merytorycznego; czynności końcowe związane są z ewentualnym skierowaniem wydanego orzeczenia do wykonania po jego uprawomocnieniu się albo podjęcie czynności związanych z zaskarżeniem tego orzeczenia.[911] Ustalenie w procesie prawdy materialnej na poziomie orzekania w I instancji nie zawsze bowiem jest trafną reakcją karną jednostek wymiaru sprawiedliwości i dlatego też kontrola decyzji procesowych musi być nastawiona na poprawianie i weryfikację popełnionych przez te organy błędów, które też wpłynęły na treść podjętych przez nie decyzji.[912] Skarżący środek zaskarżenia wnosi w sądzie I instancji, ale czynności, które związane są z jego rozpoznaniem z reguły należą do instancji *ad quem.* Postępowanie odwoławcze (kontrolne) wydłuża zatem okres nieprawomocności orzeczenia. W przypadku zaś, gdy strona orzeczenia sądu I instancji nie zaskarżyła (z powodu braku *gravamen* albo zadowolenia z orzeczenia) okres oczekiwania na zakończenie formalne postępowania określany jest jako „stan niepewności" bądź „bezradnością", bo z nienadającego się do wykonania orzeczenia wynieść nie można skutków prawnych. Do zaskarżenia uprawniona jest strona albo w jej imieniu może wnieść środek zaskarżenia obrońca lub pełnomocnik po konsultacji z klientem odnośnie uzgodnienia z nim woli zaskarżenia danego orzeczenia oraz zakresu tego zaskarżenia.[913]

---

[910] P. Wiliński, P. Karlik, *Treść prawa do obrony*, [w:] *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz…*, (red. M. Safjan, L. Bosek), Warszawa 2016, s. 1057.
[911] K. Dudka, H. Paluszkiewicz, *Postępowanie karne…*, op. cit., s. 470–471.
[912] A. Gaberle, *Funkcje kontroli instancyjnej w procesie karnym (zagadnienia podstawowe),* [w:] *Środki zaskarżenia w procesie karnym. Księga pamiątkowa ku czci prof. Zbigniewa Dody*, (red. A. Gaberle, S. Waltoś), Kraków 2000, s. 25; D. Gil, *Sprzeciwy i quasi-sprzeciwy…*, op. cit., s. 15.
[913] D. Gil, *Sprzeciwy i quasi-sprzeciwy…*, op. cit., s. 15–16.

Prawo dotyczące zaskarżania decyzji oraz czynności organów procesowych stanowi uprawnienie, które w głównej mierze wspiera inne uprawnienia procesowe, które wynikają z prawa do obrony. Za sprawą kontroli instancyjnej pojawia się możliwość wyeliminowania decyzji błędnych, jak też ustaleń, które naruszałyby prawa oskarżonego. Podejrzenia w zakresie naruszenia jakiegokolwiek z nich stanowi podstawę, która jest wystarczająca do żądania kontroli procesowej w zakresie prawidłowości, legalności oraz zasadności decyzji. Istota rozważanego prawa stanowi wyraz możliwości dotyczącej zaskarżenie decyzji o charakterze procesowym w zakresie, który dotyczy oskarżonego, jak również niektórych czynności innego rodzaju podejmowanych przez organy procesowe. Służy to zwalczaniu środków procesowych, które są uciążliwe. Stanowi to wyraz uprawnienia o charakterze kontrolnym[914]. Gwarancji w zakresie realizacji prawa dotyczącego zaskarżenia poszukiwać można bezpośrednio w granicach przepisów Konstytucji RP na podstawie art. 78 Konstytucji RP. Każda z występujących stron posiada prawo dotyczące zaskarżenia orzeczeń oraz decyzji, które zostały wydane w pierwszej instancji. Istotną rolę odgrywa również art. 176 ust 1 Konstytucji RP, który stanowi, że postępowanie sądowe jest co najmniej dwuinstancyjne.[915]

W konsekwencji nowelizacji z 2013 r. został uchylony art. 452 § 1 k.p.k. oraz doszło do zmiany treści § 2 tego przepisu. Sam artykuł 452 § 1 k.p.k. był utrzymany w konwencji rewizyjnej, ponieważ w powiązaniu z treścią art. 452 § 2 k.p.k. wyznaczał sądowi odwoławczemu głównie funkcję kontrolną, a nie funkcję rozpoznawczą. Wskazany przepis zakazywał przeprowadzania dowodowego postępowania, co do istoty sprawy. Powyższe oznaczało, że już z samego założenia sąd odwoławczy powinien orzekać na gruncie materiału dowodowego, który został zgromadzony przed sądem pierwszej instancji. W konsekwencji nowelizacji z 2015 r. zmieniono treść art. 452 § 2 k.p.k. Natomiast w nowelizacji z 2016 r. ponownie zmieniono art. 452 § 2 k.p.k. Nowelizacja z 2016 r. jak również nowelizacja z 2019 r., podobnie jak poprzednie nowelizacje, które dotyczyły treści art. 452 § 2 k.p.k. nie rzutują w gruncie na model postępowania odwoławczego i tym samym nadal wykazuje charakter mieszany. Art. 452 § 2 k.p.k. bezpośrednio odnosi się do przeprowadzania w granicach instancji odwoławczej dowodów rozumianych, jako dowody ścisłe. Jednak nie jest ograniczone dowodzenie swobodne w zakresie okoliczności o charakterze niemerytorycznym, które to mogą mieć znaczenie w zakresie oceny prawnej (co ma miejsce w odniesieniu do oceny prawnej z reguły procesowej) wyroku, który został zaskarżony.

[914] Wyrok TK z dnia 29 czerwca 2010 r., P 28/09, OTK-A 2010, Nr 5, poz. 52.
[915] P. Wiliński, P. Karlik, *Treść prawa do obrony*, [w:] *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz…*, (red. M. Safjan, L. Bosek), Warszawa 2016, s. 1060.

Dlatego też art. 452 § 2 k.p.k. stanowi punkt wyjścia w zakresie oddalenia wniosku dowodowego, który dotyczy przeprowadzenia tzw. dowodów ścisłych. Pojęcie dowodu ścisłego rozumieć należy, jako wyraźnie określony, jak też postulowany przez prawo sposób dotyczący wykorzystania w granicach rozprawy środka dowodowego, który został przedstawiony bezpośrednio albo zabezpieczonego poza granicami rozprawy w przepisanej formie, a który warunkuje pod rygorem procesowej sankcji uznanie konkretnego środka za prawidłową podstawę dowodową, która umożliwia przypisanie odpowiedzialności karnej oskarżonemu. Pojęciu, które dotyczy dowodu ścisłego przeciwstawia się pojęcie tzw. dowodu swobodnego, które jest rozumiane, jako dowód nieformalny. Wskazany dowód jest nieprzewidziany wyraźnie przez granice prawa i jest zależny od uznania samego organu procesowego w zakresie sposobu wykorzystania konkretnego środka dowodowego, co ma na celu ustalenie okoliczności nieistotnych w zakresie przypisania oskarżonemu karnej odpowiedzialności. Stąd też dowodzenie o charakterze nieformalnym polega na wykorzystaniu informacji, co ma miejsce bez stosowania szczególnych form, które odnoszą się do przeprowadzenia dowodów. Odwoławczy sąd na rozprawie apelacyjnej może bez żadnych ograniczeń przeprowadzić wyłącznie dowód swobodny, czyli taki dowód, który nie dotyczy istoty danej sprawy. W konsekwencji przeprowadzenie czy nieprzeprowadzenie swobodnego dowodu nie wymaga wydania procesowej decyzji. Wobec powyższego do takich dowodów nie ma zastosowania treść art. 452 § 2 k.p.k.[916]

W polskim procesie karnym, jako szczególny środek zaskarżenia występuje instytucja sprzeciwu oraz *quasi*-sprzeciwu. Sprzeciw wyraża niegodzenie się strony na orzekanie sądu pod jej nieobecność lub redukcję postępowania sądowego do posiedzenia bez udziału stron w ramach postępowań szczególnych, np. postępowania nakazowego. Może to być: surowa kara; zbyt duże koszty postępowania; niezadowolenie z orzekania, gdy w postępowaniu nie uczestniczą strony; niezrozumienie mechanizmów postępowania; pieniactwo, itp. Do *quasi*-sprzeciwów zaliczane są środki zaskarżenia nie nazwane wprost przez kodeks, które zbliżone są do sprzeciwu, ale nie mające wszystkich ich cech. Do grupy *quasi* sprzeciwów zaliczyć należy: odwołanie dotyczące składu orzekającego (art. 373 k.p.k.), „sprzeciw" dotyczący postępowania mediacyjnego (art. 23a k.p.k.), „sprzeciw" odnośnie warunkowego umorzenia postępowania (art. 341 § 2 k.p.k.), „sprzeciw" dotyczący dobrowolnego poddania się karze (art. 387 § 2 k.p.k.), „sprzeciw" odnośnie skazania bez rozprawy (art. 335 k.p.k.), „sprzeciw" strony odnośnie odczytania na rozprawie protokołu z przesłuchania (art. 392 § 1 k.p.k.) oraz

[916] D. Świecki, *Art. 452, teza 1, 2, 3, 4, 5*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany,* (red. D. Świecki), t. II, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.

opozycję odnośnie postępowania mandatowego (art. 97 § 2 k.p.k.). Cechą wspólną obu instytucji jest uchylanie się od zapadłego w postępowaniu orzeczenia (jego skutków) i chęć wywołania korzystniejszego rozstrzygnięcia. Obie instytucje nie należą do środków odwoławczych, ale wiążą się z zaskarżeniem: sprzeciw–orzeczeń merytorycznych, a *quasi*-sprzeciw – orzeczeń niemerytorycznych.[917]

Reasumując zatem powyższe rozważania schematycznie skrótowo fazy postępowania sądowego można przedstawić następująco:

1) w nurcie kontradyktoryjnym – kontrola formalna i kontrola merytoryczna aktu oskarżenia (postępowanie przejściowe), przygotowanie do rozprawy głównej, rozprawa główna i czynności końcowe;

2) w nurcie konsensualnym – kontrola formalna i kontrola merytoryczna aktu oskarżenia (postępowanie przejściowe), posiedzenie wyrokowe i czynności końcowe.

Zatem w pierwszej fazie postępowania sądowego (w postępowaniu przejściowym toczącym się przed sądem I instancji) inicjowanym przez wniesienie skargi (niezależnie czy to aktu oskarżenia, czy też wniosku o warunkowe umorzenie postępowania, bądź też samoistnego wniosku o skazanie bez przeprowadzenia rozprawy) wstępnej kontroli podlega skarga wraz z materiałem, który jest do niej dołączony w celu dokonania ustalenia: czy spełnia ona wszystkie wymagane warunki o charakterze formalnym pisma procesowego oraz czy należy skierować sprawę na posiedzenie sądowe w celu wydania odpowiedniego orzeczenia.[918] Jako, że celem skargi (aktu oskarżenia) jest zainicjowanie postępowania przed sądem I instancji i określenie granic podmiotowych i przedmiotowych tego postępowania wymaga więc ona kontroli, czy spełnia wymogi formalne (jest to tzw. formalna kontrola oskarżenia), jak też ustalenia, czy może być ona podstawą rozpoznania sprawy (jest to tzw. merytoryczna kontrola oskarżenia). Zatem po wniesieniu do sądu skargi podejmowane czynności kontrolne składają się na tzw. wstępną kontrolę oskarżenia. Czynności podejmowane po wniesieniu do sądu skargi i w związku z jej wniesieniem w fazie postępowania sądowego w nurcie kontradyktoryjnym i konsensualnym ujęte są jako postępowanie przejściowe. W przypadku, gdy czynności polegają na wydaniu postanowienia wówczas odbywa się specjalne posiedzenie sądu w celu wydania tej decyzji procesowej. Oprócz czynności mających charakter kontrolny, które dokonuje prezes sądu oraz sąd podejmowane też są decyzje o charakterze incydentalnym, np. skierowanie rozpatrywanej

[917] D. Gil, *Sprzeciwy i quasi-sprzeciwy…*, op. cit., s. 61–62, 222–223, 236.
[918] R. Ponikowski, *Postępowanie przed sądem pierwszej instancji*, [w:] *Postępowanie karne. Część…*, (red. Z. Świda), Warszawa 2010, s. 156.

sprawy do mediacji.[919] Na uwagę zasługuje fakt, że mediacja w zakresie spraw karnych, biorąc pod uwagę jej istotę i cel, stanowi instytucję skierowaną do ofiary przestępstwa.[920] Strony, które są w konflikcie nie wiedzą na czym polega dokładnie mediacja i na tej podstawie często nie decydują się na jej wykorzystanie.[921] Co prawda mediacji nie należy kwalifikować, jako leku na wszelkie zło, ale zdecydowanie w większości jest ona jego rozwiązaniem.[922] Jeżeli w wyniku mediacji strony dojdą do ugody, postępowanie na etapie sądowym zostanie umorzone, co w konsekwencji nie będzie się wiązało z koniecznością wyznaczenia rozprawy, jak i też jej merytorycznego rozstrzygnięcia, a proces sądowy ulegnie skróceniu.[923] Ma to zastosowanie wyłącznie w sprawach z oskarżenia prywatnego. Natomiast w innych postępowaniach zawarcie ugody w wyniku mediacji nie stanowi przesłanki do umorzenia postępowania.

W postępowaniu mediacyjnym na szczególną uwagę zasługują lata 2015 r. i 2016 r. ze względu na nowelizację z 2015 r. Tym samym okres obowiązywania tej nowelizacji został poddany niniejszej analizie.

Tab. 4.1. Postępowanie mediacyjne w 2015 r. i 2016 r.

Ogółem	Sprawy skierowane do instytucji lub osoby godnej zaufania celem przeprowadzenia postępowania mediacyjnego			Zakończone postępowania mediacyjne w postępowaniu przygotowawczym							
				ogółem w okresie sprawozdawczym			w tym ugodą				
	2015	2016	2015=100 % x=(2016 r. · 100%): 2015 r	2015	2016	2015=100 % x=(2016 r. ·100%): 2015 r	2015	2016	2015=100 % x=(2016 r. · 100%): 2015 r	2015	2016
	w liczbach bezwzględnych			w liczbach bezwzględnych			w liczbach bezwzględnych			W odsetkach do ogółem zakończ. postępowań mediacyjnych	
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
OGÓŁEM	**1 237**	**1 272**	**102,83**	**1 204**	**1 292**	**107,31**	**858**	**984**	**114,69**	**71**	**76**

***Źródło:* Opracowanie na podstawie Tab. 2.7.1. *Postępowanie mediacyjne* w *Sprawozdanie Prokuratora Generalnego z rocznej działalności – dane statystyczne Prokuratury Krajowej*,[924] s. 1.**

[919] K. Dudka, H. Paluszkiewicz, *Postępowanie karne…*, op. cit., s. 472; K. Lewczuk, *Rola sądu w konsensualnym zakończeniu procesu karnego*, Prok. i Pr. 2004, nr 4, s. 140.
[920] J. Szydlik-Brudny, *Zakazy dowodowe niezupełne o bezwzględnym charakterze – jako przyczyny uniemożliwiające stosowanie źródeł i środków dowodowych w procesie karnym po nowelizacji Kodeksu postępowania karnego*, [w:] *Postępowanie dowodowe w procesie karnym – zagadnienia wybrane*, (red. J. Żylińska, M. Filipowska-Tuthill), Wrocław 2016, s. 91.
[921] J. Sauter-Kunach, *Mediacja – nowe otwarcie*, Na Wokandzie 1(27)2016, s. 8.
[922] Sz. Jancarek, *Mediacja jako alternatywa dla procesu. Konferencja zorganizowana przez centrum Mediacji przy Konfederacji Lewiatan i Forum obywatelskiego Rozwoju*, Na Wokandzie 1(27)2016, s. 9.
[923] J. Sauter-Kunach, *Nowe regulacje dotyczące mediacji*, Na Wokandzie 3(29)2016, s. 33.
[924] J. Lisińska, *Udział pełnomocnika w postępowaniu odwoławczym jako gwarancja bezpieczeństwa przebiegu tego etapu procesu karnego*, [w:] *Nauki społeczne i ekonomiczne-węzłowe zagadnienia*, (red. J. Żylińska, I. Przychocka), Warszawa 2018, s. 708.

Z danych umieszczonych w tab. 4.1. wynika, iż spraw skierowanych do osoby (instytucji) godnej zaufania w celu przeprowadzenia postępowania mediacyjnego w 2016 r. było o 35 spraw więcej niż w roku poprzednim i było ich 1 272. Zakończonych w postępowaniu przygotowawczym postępowań mediacyjnych w 2016 r. było 1 292 sprawy (o 88 spraw więcej niż w 2015 r.). Spraw zakończonych ugodą było w analizowanym 2016 r. o 126 więcej niż w roku poprzednim i było ich 984, co stanowiło 76 % ogółem zakończonych spraw w postępowaniu przygotowawczym w tym roku.

Wykres słupkowy 4.1. Liczba wniosków oraz spraw skierowanych do postępowania mediacyjnego w wyniku posiedzenia w trybie art. 339 § 4 k.p.k.

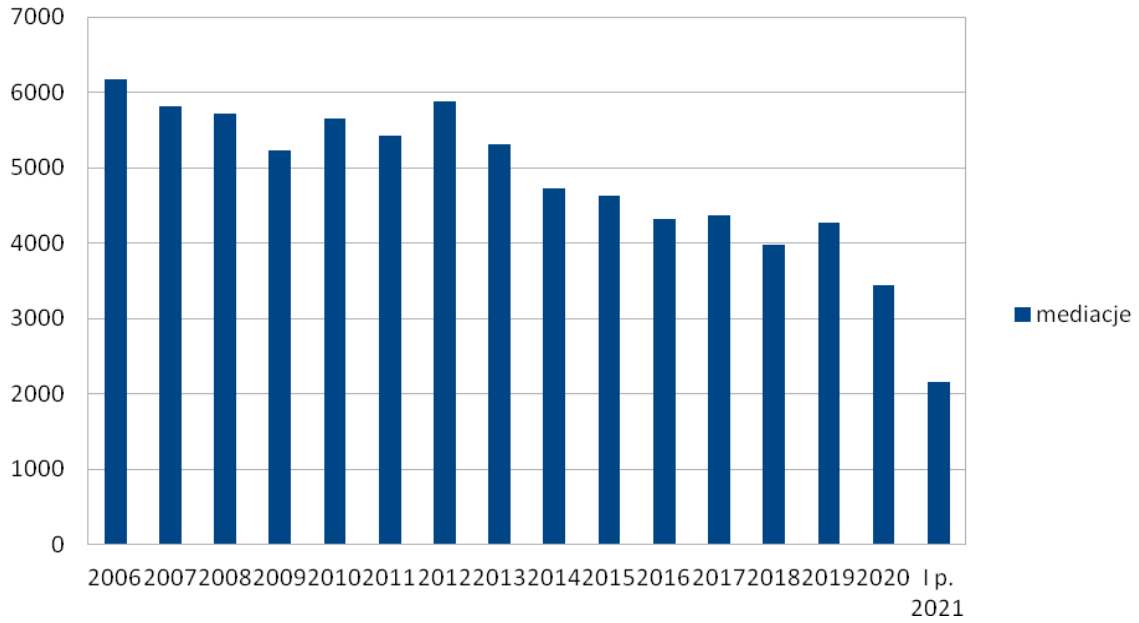

Źródło: Postępowanie mediacyjne w świetle danych statystycznych. Sądy Rejonowe i Okręgowe w latach 2006–2021. Wydział Statystycznej Informacji Zarządczej. Departament Strategii i Funduszy Europejskich. Ministerstwo Sprawiedliwości, lipiec 2022, s. 23.

Analizując powyższy wykres słupkowy 1. należy stwierdzić, że liczba wniosków skierowanych na mediację w sprawach karnych do postępowania mediacyjnego oraz w spraw karnych, które skierowane zostały do postępowania mediacyjnego w wyniku posiedzenia w trybie art. 339 § 4 k.p.k. była największa w 2006 r. i przekraczała 6 tys. Wysoka liczba skierowanych spraw oraz wniosków do mediacji utrzymywała się od 2006 r. do 2012 r. z niewielkimi zmianami na tym samym poziomie między 5 tys. a 6 tys. W następnych latach nastąpił ich znaczny spadek, poza niewielkim wzrostem w 2017 r. i 2019 r., kiedy to przekroczyła liczbę 4 tys., a w 2021 r. liczba ta była najniższa i wynosiła niewiele ponad 2 tys.

Tab. 4.2. Postępowanie mediacyjne w sprawach karnych w sądach rejonowych w latach 2006–2021.

Postępowanie mediacyjne w sprawach karnych w sądach rejonowych				
Lata	Liczba przeprowadzonych mediacji			
	Razem	z tego zakończono		
		ugodą	brakiem ugody	w inny sposób
2006	5 052	3 062	1 721	269
2007	4 178	2 753	1 220	205
2008	3 891	2 551	1 110	230
2009	3 714	2 505	993	216
2010	3 480	2 274	1 051	155
2011	3 251	2 071	1 035	145
2012	3 252	2 251	874	127
2013	3 694	2 330	1 146	218
2014	3 770	2 400	1 158	212
2015	4 046	2 530	1 259	257
2016	3 696	2 227	1 245	224
2017	4 079	2 569	1 252	258
2018	3 829	2 331	1 272	226
2019	3 936	2 430	1 224	282
2020	3 010	1 916	901	193
2021	3 834	2 415	1 207	210

Źródło: Postępowanie mediacyjne w świetle danych statystycznych. Sądy Rejonowe i Okręgowe w latach 2006–2021. Wydział Statystycznej Informacji Zarządczej. Departament Strategii i Funduszy Europejskich. Ministerstwo Sprawiedliwości, lipiec 2022, s. 32.

Tab. 4.2. przedstawia dane dotyczące postępowań mediacyjnych w sądach rejonowych. W odniesieniu do postępowań karnych w sądach rejonowych w latach 2006–2021 było ich najwięcej w 2006 r. kiedy to liczba ta wynosiła 5 052, przy czym spraw zakończonych ugodą było 3 062, zakończonych brakiem ugody 1 721, w inny sposób 269. Natomiast najmniej, bo 3 010 spraw karnych w postępowaniu mediacyjnym w sądach rejonowych było w 2020 r., przy czym spraw zakończonych ugodą było 1 916, zakończonych brakiem ugody 901, w inny sposób 193.

Tab. 4.3. Postępowanie mediacyjne w sprawach karnych w sądach okręgowych w latach 2006–2021.

Postępowanie mediacyjne w sprawach karnych w sądach okręgowych				
Lata	Liczba przeprowadzonych mediacji			
	Razem	z tego zakończono		
		ugodą	brakiem ugody	w inny sposób
2006	0	0	0	0
2007	0	0	0	0
2008	1	0	1	0
2009	1	1	0	0
2010	0	0	0	0
2011	3	3	0	0
2012	2	2	0	0
2013	2	2	0	0
2014	7	3	3	1

2015	10	7	3	0
2016	17	12	4	1
2017	22	14	5	3
2018	29	24	4	1
2019	40	23	15	2
2020	33	21	10	2
2021	57	31	22	4

Źródło: Postępowanie mediacyjne w świetle danych statystycznych. Sądy Rejonowe i Okręgowe w latach 2006–2021. Wydział Statystycznej Informacji Zarządczej. Departament Strategii i Funduszy Europejskich. Ministerstwo Sprawiedliwości, lipiec 2022, s. 49.

Tab. 4.3. przedstawia dane dotyczące postępowań mediacyjnych w sądach okręgowych w latach 2006–2021. Postępowań mediacyjnych w sprawach karnych w sądach okręgowych w 2006 r., 2007 r. i 2010 r. nie było w ogóle. W pozostałych latach między 2006 r. a 2015 r. oscylowały w granicy liczby 10, przy czym spraw zakończonych ugodą w 2015 r. było 7, zakończonych brakiem ugody 3, w inny sposób 0. W następnych latach od 2015 r. do 2021 r. ilość postępowań mediacyjnych wrosła do 57, przy czym spraw zakończonych ugodą w 2021 r. było 31, zakończonych brakiem ugody 22 i w inny sposób 4.

Należy w szczególności podkreślić, iż tylko sąd orzec może w kwestii umorzenia postępowania na trwającym posiedzeniu z powodu braku faktycznych podstaw danego oskarżenia (treść art. 339 § 3 pkt 2 k.p.k.). Jednakże najpierw ocenić należy pod względem formalnym wniesioną skargę, a dopiero później w drugiej kolejności dokonać jej merytorycznej kontroli. I na tym polega odrębność tych etapów postępowania sądowego.[925]

Konkludując należy więc stwierdzić, że dla sądu skarga (akt oskarżenia) niezależnie w jakiej jest postaci jest impulsem procesowym, jeśli jest we właściwy sposób sporządzona (tzn. zgodnie z formalnymi wymogami aktu oskarżenia), albo wniesie ją w rozumieniu ustawy podmiot będący „*uprawnionym*" oskarżycielem.

Sporządzenie aktu oskarżenia (skargi) w zasadzie jest czynnością prostą, tzn. pojedynczą, wywołującą następnie określony ciąg czynności sądowych związanych wstępnie z jej kontrolą. Poprzedzają te czynności dalsze czynności sądowe rozpoznawcze. Ich uruchomienie jest zasadniczym celem wniesionego oskarżenia. W większości czynności oskarżycielskie stanowią czynność indywidualną, czyli czynność tylko jednego uczestnika postępowania karnego, co nie zmienia faktu, iż z czynności tej korzystać mogą inni uczestnicy procesu, np. wniesiony przez oskarżyciela akt oskarżenia i zweryfikowany pod

[925] W. Jasiński, *Postępowanie przed sądem pierwszej instancji,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz,* (red. J. Skorupka), Warszawa 2015, s. 848.

względem formalnym podlega doręczeniu oskarżonemu oraz jego obrońcy, który z kolei na niego może sporządzić własną odpowiedź (art. 338 § 1 k.p.k.).[926]

2. Kontrola wymogów formalnych

W piśmiennictwie dotyczącym procesu karnego zaznacza się, iż fundamentalną funkcją kontroli instancyjnej jest właściwość polegająca na korygowaniu błędów, zarówno tych błędów faktycznych, jak i błędów prawnych przy jednoczesnym rozstrzyganiu ich zmiany, czy też uchyleniu. Występują dwie funkcje kontroli: pierwsza – stymulacyjna, która nakłania organy pierwszej instancji do podejmowania dbałości w ramach prawidłowego rozstrzygania, jak też do rzetelności postępowania oraz druga – proceduralna, która odnosi się do wzorca zgodnie, z którym rozstrzygnięcie powinno być wydawane przez organy niższego rzędu. Kontrole te powodują zmniejszenie decyzji procesowych wymagających poprawek.[927] Zatem wniesienie aktu oskarżenia do sądu I instancji rozpoczyna postępowanie, powodując konieczność jego zbadania przez właściwy organ sądowy. W tym zakresie nie jest konieczne składanie przez strony jakiegokolwiek wniosku, gdyż do kontroli aktu oskarżenia dochodzi z urzędu.[928] Jej celem jest niedopuszczenie, by postępowanie jurysdykcyjne, które toczy się przed sądem było przeprowadzane na podstawie wadliwie skonstruowanego aktu oskarżenia, ponieważ jego określone braki mogłyby w konsekwencji skutkować komplikacjami na dalszym etapie postępowania[929] i uniemożliwiać jego prowadzenie w sposób prawidłowy. Błędy formalne w oskarżeniu stanowiłyby utrudnienie i w konsekwencji mogłyby doprowadzić do bezpodstawnego przedłużania prowadzonego postępowania karnego.[930] Wstępna kontrola oskarżenia w doktrynie uważana jest za jeden ze środków (ważniejszych), które służą sprawności postępowania zmierzając do szybkiego wykrycia przeszkód, które uniemożliwiają rozpoznanie sprawy.[931] Słusznym jest więc fakt, że akt oskarżenia poddawany jest kontroli pod względem wymagań formalnych.

Kontrola złożonego oskarżenia określana jest też jako „*oddanie pod sąd*" i odnosi się to do rozważenia, czy dana sprawa w kształcie w jakim została złożona przez oskarżyciela może być skierowana na rozprawę główną.[932] Odnosi się do merytorycznej kontroli aktu

[926] E. Kruk, *Skarga oskarżycielska jako…*, op. cit., s. 183.
[927] D. Kala, *Wstęp*, [w:] *Zbiór orzeczeń z zakresu prawa karnego procesowego wraz z komentarzami. Postępowanie odwoławcze*, (red. D. Kala), Kraków 2014, s. 2–3.
[928] E. Kruk, *Skarga oskarżycielska jako…*, op. cit., s. 197.
[929] T. Razowski, *Formalna i merytoryczna kontrola…*, op.cit., s. 73–74; P. Brzeziński, *Kontrola formalna aktu oskarżenia*, Prok. i Pr. 2006, nr 10, s. 26.
[930] P. Brzeziński, *Kontrola formalna aktu oskarżenia…*, op. cit., s. 26.
[931] M. Lipczyńska, *Model postępowania karnego w k.p.k. z 1969 roku*, PiP 1971, nr 2, s. 300.
[932] M. Cieślak, *Postępowanie karne. Zarys instytucji*, Warszawa 1982, s. 97.

oskarżenia i polega na niedopuszczeniu do wszczęcia procesu sądowego, gdy z góry przewidzieć można uniewinnienie oskarżonego albo umorzenie postępowania z powodu wystąpienia w prowadzeniu postępowania przeszkód procesowych.[933]

Jak już wcześniej wspomniano, zgodnie z art. 331 § 1 k.p.k., prokurator zobowiązany jest w ciągu 14 dni od daty zakończenia śledztwa bądź otrzymania aktu oskarżenia sporządzonego w dochodzeniu przez Policję do sporządzenia aktu oskarżenia albo zatwierdzenia sporządzonego w dochodzeniu przez Policję aktu oskarżenia i do jego wniesienia do sądu lub też sam może wydać postanowienie dotyczące umorzenia, zawieszenia albo uzupełnienia śledztwa, czy dochodzenia. W przypadku tymczasowego aresztowania podejrzanego termin sporządzenia aktu oskarżenia wynosi 7 dni, a jego wniesienie do sądu nastąpić musi do 14 dni (art. 331 § 3 i 4 k.p.k.). Inne organy zostały uprawnione do prowadzenia dochodzenia, wnoszenia i popierania aktu oskarżenia bezpośrednio do sądu rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości w art. 325d k.p.k. (art. 331 § 2 k.p.k.).[934] Wniesienie do sądu aktu oskarżenia ma m.in. taki skutek, że sąd przed którym toczy się sprawa staje się organem stosującym np. tymczasowe aresztowanie (art. 250 § 2 zd. 2 k.p.k.) zamiast sądu rejonowego, w którego okręgu przeprowadzono postępowanie przygotowawcze, zaś w niecierpiących zwłoki wypadkach także inny sąd rejonowy (art. 250 § 2 zd. 1 k.p.k.).[935] Należy zatem zauważyć, że jest to środek, który godzi w sposób bezpośredni w wolność.[936]

W pierwszym etapie toczącego się postępowania sądowego (w dwóch nurtach: kontradyktoryjnym i konsensualnym) szczególne znaczenie ma wstępna kontrola złożonego oskarżenia, która uregulowana została przez ustawodawcę przepisami znajdującymi się w Dziale VIII. *Postępowanie przed sądem pierwszej instancji,* Rozdział 40. *Wstępna kontrola oskarżenia*. Zatem w toku tego postępowania przeprowadza się badanie wstępne odnośnie merytorycznej zasadności złożonego aktu oskarżenia, czyli bada się zasadność zamiaru

---

[933] A. Masłowska, *Postępowanie przed sądem pierwszej instancji*, [w:] *Proces karny. Część szczególna*, (red. G. Artymiak, M. Rogalski), Warszawa 2012, s. 90.

[934] Szerzej w niniejszym opracowaniu Rozdział II. Akt oskarżenia, Pkt 4. Cele aktu oskarżenia; M. Kurowski, *Art. 331 k.p.k., teza 6,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.; Wyrok SN z dnia 5 października 2012 r., IV CSK 165/12, LEX nr 1231327.

[935] R.A. Stefański, *Organy uprawnione do stosowania i przedłużania tymczasowego aresztowania*, [w:] *Współczesny polski proces karny. Księga ofiarowana Profesorowi Tadeuszowi Nowakowi*, (red. S. Stachowiak), Poznań 2002, s. 197.

[936] D. Jagiełło, *Tymczasowe aresztowanie z uwagi na grożącą oskarżonemu surową karę* (art. 258 § 2 k.p.k.) *a standardy ochrony praw człowieka*, [w:] *Problemy z sądową ochroną praw człowieka*, (red. R. Sztychmiler, J. Krzywkowska), t. II, Olsztyn 2012, s. 193.

oskarżyciela stanowiącą podstawę postawienia oskarżonego pod sąd. W ramach tej kontroli znajdują się wymogi, jakie musi spełniać akt oskarżenia.[937]

Rozdział 40 k.p.k. „*Wstępna kontrola oskarżenia*" wskazuje na wstępną kontrolę „oskarżenia", a nie „aktu oskarżenia", ponieważ kontrolą objęto warunki formalne aktu oskarżenia, postępowania przygotowawczego niektóre czynności (np. treść art. 337 § 1a k.p.k. w zw. art. 321 k.p.k.), jak też związane czynności z dystrybucją aktu oskarżenia (np. treść art. 334 § 3 k.p.k.).[938] Obecnie przepis art. 337 § 1 k.p.k. jest wyłącznie podstawą kontroli następujących aktów oskarżenia pochodzących od: oskarżyciela publicznego, oskarżyciela posiłkowego subsydiarnego, surogatów aktu oskarżenia za wyjątkiem skargi od oskarżyciela prywatnego (art. 487 k.p.k.).[939] Zatem odpowiednio stosuje się art. 337 k.p.k. w stosunku do wniosków jako, że są one substytutami aktu oskarżenia, np. samoistnego wniosku o skazanie bez przeprowadzenia rozprawy (art. 335 § 1 k.p.k.); wniosku o rozpoznanie sprawy składany przez Policję w postępowaniu przyspieszonym (art. 517d § 1 k.p.k.). Również stosuje się do aktu oskarżenia z załączonym do niego wnioskiem o skazanie bez przeprowadzenia rozprawy (art. 335 § 2 k.p.k.).

Kontroli spełnienia wymagań formalnych podlega też, w przypadku jego dołączenia wniosek o warunkowe umorzenie postępowania na podstawie art. 336 § 5 k.p.k. Z wymienionego przepisu wynika, że do tego wniosku odpowiednio stosuje się przepisy zawarte w Rozdziale 40 odnoszące się do aktu oskarżenia. A więc odnoszące się także do jego kontroli warunków formalnych.[940]

Przepisy art. 337 k.p.k. dotyczą kontroli nie tylko publicznego aktu oskarżenia, ale i wniesionego do sądu prywatnego aktu oskarżenia (art. 55 § 2 k.p.k.) oskarżyciela posiłkowego subsydiarnego. Kontroli pod względem formalnym aktu oskarżenia dokonuje prezes sądu bądź przewodniczący wydziału, bądź też upoważniony sędzia, o czym informuje art. 93 § 2 k.p.k., natomiast kontroli merytorycznej sąd w określonym trybie w art. 339 k.p.k. Na takim posiedzeniu sąd uprawniony jest również do kontroli pod względem formalnym

[937] P. Mierzejewski, *Kompendium postępowania karnego*, Warszawa 2010, s. 278; K. Eichstaedt, *Art. 337 k.p.k., teza 10,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
[938] E. Kruk, *Skarga oskarżycielska jako…*, op. cit., s. 197.
[939] Ibidem, s. 199.
[940] K. Eichstaedt, *Część I. Komentarz do zmian w k.p.k. wprowadzonych ustawą z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 437),* [w:] *Kodeks postępowania karnego…,* (red. D. Świecki), Warszawa 2016, s. 349.

aktu oskarżenia. W przypadku stwierdzenia braków, swym orzeczeniem, sąd oskarżyciela zobowiązuje do ich usunięcia.[941]

W treści art. 337 § 1 k.p.k. zostały określone warunki formalne, które muszą być spełnione przez akt oskarżenia kierowany do sądu oraz inne obowiązki, które ciążą na oskarżycielu kierującym do sądu skargę. Artykuł ten reguluje także konsekwencje procesowe niedopełnienia tych wymogów i ma charakter *lex specjalis* w odniesieniu do art. 120 § 1 k.p.k.,[942] co oznacza, że przepis art. 337 § 1 k.p.k. ma zastosowanie do usunięcia braków wynikających z treści art. 119 k.p.k., jak też braków wymogów szczególnych wynikających z treści art. 332–334 k.p.k. Oznacza to, że zachodzi współistnienie dwóch przepisów, które to odnoszą się do kontroli warunków formalnych pism procesowych, określonych w treści art. 119 § 1 k.p.k., i aktu oskarżenia, określonych w przepisie art. 337 § 1 k.p.k.[943]

Art. 337 § 1 k.p.k. instruuje: jeżeli wymienionym warunkom formalnym w art. 119, 332, 333 lub art. 335 k.p.k. akt oskarżenia nie odpowiada, a także gdy obowiązki oskarżyciela wymienione w art. 334 k.p.k. nie zostały spełnione, to prezes sądu w terminie 7 dni w celu usunięcia braków zwraca go oskarżycielowi w formie zarządzenia z uzasadnieniem. Na zarządzenie to przysługuje zażalenie, a gdy oskarżyciel publiczny nie wniesie zażalenia zobowiązany jest w ciągu 7 dni wnieść uzupełniony lub poprawiony akt oskarżenia. Zażalenie na zarządzenie wydane przez prezesa sądu rozpoznaje sąd odwoławczy i przysługuje każdemu oskarżycielowi (również posiłkowemu oskarżycielowi subsydiarnemu).[944]

Należy podkreślić, iż analizowany przepis art. 337 § 1 k.p.k. wymaga, by były spełnione w pierwszej kolejności ogólne wymogi formalne określone w art. 119 k.p.k. przewidziane dla każdego pisma procesowego[945] czyli przepis *lex generali*, którym jest

---

[941] J. Grajewski, L.K. Paprzycki, S. Steinborn, *Art. 337 k.p.k., teza 2*, [w:] *Komentarz aktualizowany do art. 1–424 Kodeksu postępowania karnego*, (red. L.K. Paprzycki), LEX/el. 2015, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.; Postanowienie SN z dnia 4 lutego 2020 r., III KK 365/19, OSNKW 2020/3/8.

[942] T. Razowski, *Formalna i merytoryczna kontrola…*, op. cit., s. 80; W. Jasiński, *Postępowanie przed sądem pierwszej instancji*, [w:] *Kodeks postępowania karnego…*, (red. J. Skorupka), Warszawa 2015, s. 847.

[943] K. Zgryzek, *Postępowanie główne*, [w:] *Proces karny. Przebieg postępowania*, (red. K. Marszał), Katowice 2012, s. 102.

[944] K. Eichstaedt, *Art. 337 k.p.k., teza 12,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.; C. Kulesza, *Art. 337 k.p.k., teza 7,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, (red. K. Dudka), LEX 2020, dostęp na dzień 6 stycznia 2023 r.; S. Cora, *Kontrola sądowa wymogów wniosku o skazanie bez rozprawy określonych w art. 335 k.p.k.*, Prok. i Pr. 2006/5/65–81, *teza 7*, LEX dostęp na dzień 6 stycznia 2023 r.

[945] Szerzej w niniejszym opracowaniu Rozdział II. „Akt oskarżenia w XX i XXI wieku", Pkt 5. „Forma aktu oskarżenia".

art. 119 k.p.k.[946] A więc powinien zawierać: oznaczenie organu, do którego pismo to jest skierowane, a także oznaczenie sprawy, której ono dotyczy; oznaczenie i adres osoby wnoszącej pismo; treść wniosku bądź oświadczenia w razie potrzeby z uzasadnieniem; datę oraz podpis osoby składającej pismo albo podpis osoby upoważnionej przez osobę składającą pismo, ze wskazaniem przyczyny dlaczego złożyła swój podpis. Zatem akt oskarżenia, jako pismo procesowe winien spełniać ogólne wymogi formalne pisma procesowego.[947]

Z treści art. 337 § 1 k.p.k. wynika także, że oprócz art. 119 k.p.k. muszą być też spełnione warunki formalne określone w art. 332–334 k.p.k. Zatem przepis ten instruuje, że skierowany do sądu akt oskarżenia musi jeszcze spełniać warunki formalne, które określone zostały w art. 332 k.p.k. lub art. 333 oraz wskazuje też na inne obowiązki, jakie ciążą na oskarżycielu wnoszącym skargę do sądu określone w art. 334 k.p.k.

Istotne jest, że skarga pod względem wymagań formalnych jest zróżnicowana i określona ustawą.[948] Tryb badania wniesionej skargi pod względem spełnienia warunków formalnych przez prezesa sądu dotyczy nie tylko pisma wniesionego przez oskarżyciela publicznego (aktu oskarżenia, wniosku), ale też aktu oskarżenia wniesionego przez oskarżyciela posiłkowego subsydiarnego.

Również odpowiednio stosuje się art. 337 k.p.k. w stosunku do wniosków: samoistnego wniosku o skazanie bez przeprowadzenia rozprawy (art. 335 § 1 k.p.k.) – wymogi formalne tego artykułu odpowiadają wymogom zwykłego aktu oskarżenia określonym w art. 119, art. 332 § 1 k.p.k. z uzasadnieniem, art. 333 § 3 k.p.k. oraz odpowiednio art. 334 k.p.k.; wniosku o warunkowe umorzenie postępowania (art. 336 k.p.k.) – wymogi formalne tego artykułu odpowiadają wymogom zwykłego aktu oskarżenia określonym w art. 119, art. 332 § 1 pkt 1, 2, 4 i 5 k.p.k. może być z uzasadnieniem, art. 333 § 3 k.p.k. oraz odpowiednio art. 334 k.p.k.: wniosku o rozpoznanie sprawy składany przez Policję w postępowaniu przyspieszonym (art. 517d § 1 k.p.k.) – wymogi formalne tego artykułu odpowiadają wymogom zwykłego aktu oskarżenia określonym w art. 119, art. 332 § 1 pkt 1–5 k.p.k. może być z uzasadnieniem, art. 333 § 1–3, jak i też art. 334 § 1 i 2 k.p.k. Także stosuje się w stosunku do aktu oskarżenia z załączonym do niego wnioskiem o skazanie bez przeprowadzenia rozprawy (art. 335 § 2 k.p.k.).

Obowiązujące przepisy dla niektórych pism procesowych ustalają wymogi dodatkowe. W związku z tym dla pisma procesowego dodatkowo spełnione muszą być także warunki

[946] E. Kruk, *Skarga oskarżycielska jako…*, op. cit., s. 199.
[947] E. Samborski, *Zarys metodyki pracy sędziego…,* op. cit., s. 120.
[948] T. Grzegorczyk, J. Tylman, *Polskie postępowanie karn*e, Warszawa 2011, s. 759.

szczególne wynikające z przepisów szczególnych, które dotyczą określonych czynności procesowych. I tak, np.: w przypadku, gdy kasacja nie została sporządzona przez prokuratora, Prokuratora Generalnego czy Rzecznika Praw Obywatelskich albo Rzecznika Praw Dziecka, to wówczas powinna zostać sporządzona, jak również podpisana przez adwokata, radcę prawnego albo powinna zostać podpisana przez radcę Prokuratorii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej (zgodnie z treścią art. 526 § 2 k.p.k., 527 k.p.k., art. 427 k.p.k. w zw. z art. 518 k.p.k.). Dotyczy to również apelacji od wyroku sądu okręgowego (przepis art. 446 § 1 k.p.k.) oraz wniosku o wznowienie postępowania (przepis art. 545 § 2 k.p.k.); .niosek dowodowy w celu udowodnienia zawierać powinien oznaczenie dowodu oraz podane powinny być okoliczności, które należałoby udowodnić z określeniem sposobu przeprowadzenia dowodu (art. 169 § 1 k.p.k.). Ustawodawca sformułował również szereg dodatkowych wymogów formalnych w odniesieniu do publicznego aktu oskarżenia i wniosków.[949]

Wymogów formalnych nie bada się w prywatnym akcie oskarżenia złożonym przez oskarżyciela prywatnego, ponieważ art. 337 § 1 k.p.k. nie odwołuje się do określonego przepisu art. 487 k.p.k., który jako uproszczony akt oskarżenia sprowadza się tylko do wskazania osoby oskarżonego, czynu mu zarzuconego oraz dowodów popierających oskarżenie. Jednakże akt oskarżenia sporządzony przez Policję (zgodnie z art. 487 k.p.k.), czy też organ posiadający uprawnienia takie jak Policja jest pismem procesowym i musi spełniać wymogi określone art. 119 § 1 k.p.k. Dlatego też kontrola warunków formalnych odnosząca się do tego aktu oskarżenia w zakresie spraw podlegających pod oskarżenie prywatne na podstawie art. 487 k.p.k. jest kwalifikowana jako *lex specialis* w odniesieniu do art. 337 k.p.k.[950]

Wniosek o umorzenie postępowania i zastosowanie środków zabezpieczających określony w art. 324 § 1 k.p.k. nie podlega kontroli formalnej na podstawie treści art. 337 k.p.k., ponieważ w Rozdziale 40 k.p.k. brak jest przepisu nakazującego jego odpowiednie stosowanie do tego wniosku. Art. 324 § 1a k.p.k. za taki przepis uznanym być nie może, ponieważ dotyczy wyłącznie wymogów wniosku określonego w art. 324 § 1 k.p.k., a nie jego kontroli formalnej.[951]

---

[949] T. Grzegorczyk*, Kodeks postępowania karnego. Komentarz,* Kraków 2003, s. 189.
Z. Pachowicz, *Czynności procesowe*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz,* (red. J. Skorupka), Warszawa 2015, s. 317.
[950] P. Brzeziński, *Kontrola formalna aktu oskarżenia…*, op. cit., s. 30.
[951] W. Jasiński, *Postępowanie przed sądem pierwszej instancji*, [w:] *Kodeks postępowania karnego…*, (red. J. Skorupka), Warszawa 2015, s. 848.

Reasumując powyższe rozważania stwierdzić można, iż modyfikacja czynności kontroli dotyczy sytuacji, w ramach której występują istotne zmiany elementów samego aktu oskarżenia (wniosków), które to powodują w konsekwencji też zmiany procesowe.[952] Etap pierwszy postępowania sądowego dotyczy wyłącznie badania aktu oskarżenia pod względem spełnienia warunków formalnych i jest dokonywany przez prezesa sądu, do którego ten akt oskarżenia wpłynął. W zależności od podziału czynności funkcję tę pełnić może w sądzie podzielonym na wydziały przewodniczący wydziału karnego bądź upoważniony sędzia w danym sądzie (art. 93 § 2 k.p.k.), do którego został skierowany akt oskarżenia.[953] Pod pojęciem upoważnionego sędziego należy rozumieć tzw. sędziego referenta, tj. sędziego, który został wyznaczony do przeprowadzenia rozpoznania sprawy.[954] Kwestię w zakresie przeprowadzenia formalnej wstępnej kontroli aktu oskarżenia ustawa przewiduje dla prezesa sądu rejonowego (art. 24 § 1 k.p.k.) lub sądu okręgowego (art. 25 § 1 k.p.k.), który jest właściwy dla przeprowadzenia sprawy w pierwszej instancji.[955] Praktyka pokazuje, że osobiste przeprowadzanie wstępnej kontroli przez prezesa sądu jest możliwe wyłącznie w kilkuosobowych sądach, natomiast wykluczona jest w sądach wielowydziałowych czyli w sądach, w których orzeka kilkudziesięciu bądź większa liczba sędziów.[956] Do kontroli tej również uprawniony jest sąd, który działa na podstawie przepisu art. 339 k.p.k.,[957] np. § 3 pkt 3a k.p.k.[958]

Zatem zadaniem prezesa sądu, podczas wstępnej kontroli warunków formalnych aktu oskarżenia, nie jest ustalenie, czy przedstawione dane są adekwatne materiałom dowodowym lecz dokonuje on badania, czy zaistniały wszystkie elementy wymagane ustawą, które regulują treść art. 119 k.p.k. i art. 332–334 k.p.k.[959] Tak więc przedmiotem kontroli formalnej aktu oskarżenia w trybie art. 337 § 1 k.p.k. są określone w ustawie warunki formalne tego oskarżenia bez wnikania, czy odpowiadają one materiałom sprawy i, czy wymogi zawarte

[952] E. Kruk, I. Nowikowski, *Modyfikacja aktu oskarżenia w kontekście zasady legalizmu*, [w:] *Zasada legalizmu w procesie…*, (red. B. Dudzik i in.), t. 2, Lublin 2015, s. 185.
[953] K. Zgryzek, *Postępowanie główne,* [w:] *Proces karny*. *Przebieg…,* (red. K. Marszał), Katowice 2012, s. 109; W. Jasiński, *Postępowanie przed sądem pierwszej instancj*i, [w:] *Kodeks postępowania karnego…*, (red. J. Skorupka), Warszawa 2015, s. 848.
[954] R. Ponikowski, *Postępowanie przed sądem pierwszej instancji*, [w:] *Postępowanie karne. Część…*, (red. Świda Z.), Warszawa 2010, s. 156–157.
[955] J. Grajewski, *Przebieg procesu karnego*, Warszawa 2008, s. 162.
[956] R. Ponikowski, *Postępowanie przed sądem pierwszej instancji*, [w:] *Postępowanie karne. Część…*, (red. Z. Świda), Warszawa 2010, s. 157.
[957] E. Kruk, Nowikowski I., *Modyfikacja aktu oskarżenia w kontekście zasady legalizmu*, [w:] *Zasada legalizmu w procesie…*, (red. B. Dudzik i in.), t. 2, Lublin 2015, s. 197.
[958] P. Hofmański, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do artykułów 297–467*, t. II, Warszawa 2011, s. 332.
[959] R.A. Stefański, *Akt oskarżenia*, [w:] *Kodeks postępowania karnego, Komentarz,* (red. Z. Gostyńskiego), t. II, Warszawa 2004, s. 498; B.J. Stefańska, *Glosa do wyroku SN z dnia 9 lutego 2011 r., II KK 228/10*, WPP 2011/2/125–129, teza 1, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.

w akcie oskarżenia mają odzwierciedlenie w materiałach rozpatrywanej sprawy. Oznacza to, że badane jest tylko to, czy w swej treści zawiera on wszystkie przez ustawę wymagane elementy, a przepis tego art. 337 § 1 k.p.k. nie jest podstawą prawną kontroli postępowania przygotowawczego.[960] Prezes sądu nie bada zasadności i prawidłowości weryfikowanych elementów skargi, ale ocenia fakt spełnienia stawianych przez ustawę wymogów. Tak więc podstawą nie mogą być wezwania do usunięcia braków skargi.[961]

Prezes sądu nie posiada uprawnień do przeprowadzenia analiz merytorycznych aktu oskarżenia,[962] gdyż dokonuje on kontroli aktu oskarżenia tylko pod względem wymogów formalnych i bada, czy nie zachodzi potrzeba przed skierowaniem sprawy na rozprawę wniesienia jej na wniosek lub z urzędu na posiedzenie sądowe, które ma na celu podjęcie wszystkich rozstrzygnięć, które przekraczają jego uprawnienia.[963] Skierowanie sprawy na posiedzenie sądowe przewiduje art. 339 k.p.k.

Istnieje też możliwość cofnięcia aktu oskarżenia przez sąd, jeżeli sprawa zostanie skierowana prokuratorowi w celu uzupełnienia braków śledztwa lub dochodzenia w związku z art. 344a § 1 i 2 k.p.k., zwłaszcza, gdy istnieje potrzeba poszukiwania dowodów w celu ułatwienia wykonywania pewnych czynności przez sąd. Sąd przekazując sprawę prokuratorowi wskazuje kierunek uzupełnienia oraz odpowiednie czynności, w razie potrzeby, jakie należałoby przedsięwziąć.

3. Konsekwencje niedopełnienia wymogów formalnych aktu oskarżenia

Na podstawie art. 337 § 1 k.p.k. można stwierdzić, że kontroli podlegają ogólne warunki formalne, które wymagane są dla pisma procesowego (art. 119 k.p.k.) oraz szczególne warunki formalne wymagane dla aktu oskarżenia (art. 332, 333, jak też art. 334 k.p.k.). Jeżeli akt oskarżenia tym warunkom nie odpowiada prezes sądu w celu usunięcia braków w ciągu 7 dni zwraca go oskarżycielowi. Na zarządzenie to oskarżycielowi do rozpoznania sprawy przysługuje zażalenie do właściwego sądu. W przypadku, gdy oskarżyciel publiczny nie wniesie zażalenia, zobowiązany jest wnieść w ciągu 7 dni uzupełniony lub poprawiony akt oskarżenia do sądu (zgodnie z art. 337 § 2 i 3 k.p.k.).

[960] Postanowienie SN z dnia 30 czerwca 2004 r., I KZP 13/04, OSNKW 2004, nr 7–8, poz. 82.
[961] W. Jasiński, *Postępowanie przed sądem pierwszej instancji*, [w:] *Kodeks postępowania karnego…,* (red. J. Skorupka), Warszawa 2015, s. 848.
[962] K. Zgryzek, *Postępowanie główne*, [w:] *Proces karny. Przebieg…,* (red. K. Marszał), Katowice 2012, s. 109.
[963] T. Grzegorczyk, J. Tylman, *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2011, s. 760.

Brakiem formalnym zwyczajnego aktu oskarżenia jest uchybienie, które skutkuje tym, że akt oskarżenia nie wypełnia warunków formalnych, które zostały wymienione w art. 119 k.p.k. (wymogi formalne dotyczące wszystkich pism procesowych) oraz art. 332 k.p.k., 333 k.p.k.[964] i art. 334 k.p.k. informującym m.in. o jego właściwej liczbie odpisów.[965]

Niedopełnienie wymogów art. 119 i art. 332–334 k.p.k. skutkować może zwrotem skargi oskarżycielowi. Należy jednak unikać zbędnego formalizmu. Pozytywne jest stanowisko uznające, że niektóre braki formalne można usunąć pomiędzy organami postępowania w drodze pozaprocesowej komunikacji, choć ustawa przewiduje dla nich szczególną procedurę. Występuje to w przypadku, gdy nie mają one wpływu na obowiązki i prawa uczestników postępowania, a wpływają na szybkie naprawienia zaistniałych uchybień. Przykładowo, brak daty w akcie oskarżenia w związku z art. 119 § 1 pkt 4 k.p.k. nie musi być wadą uzasadniającą wezwanie oskarżyciela do jego uzupełnienia, bowiem znana jest data wpływu skargi do sądu.[966] Za brak formalny nie uznano braku niedołączonej do kasacji wymaganej liczby odpisów[967], jak też niedołączonego dokumentu o stanie majątkowym wnioskodawcy do wniosku dotyczącego zwolnienia od kosztów.[968] Osoby wnoszącej pismo nie wzywa się, gdy brak jest oznaczenia organu, gdy pismo wysłane pocztą trafiło do właściwego organu albo, gdy z treści prywatnego aktu oskarżenia nie wynika czego ono dotyczy i tym samym, jaki jest wniosek osoby, która je składa.

W art. 332 § 1 pkt 2 k.p.k. brakiem formalnym nie jest (niewynikające z winy oskarżyciela) nieprecyzyjne wskazanie w konkluzji czasu popełnienia przestępstwa zarzucanego oskarżonemu, co może być wynikiem, np. niemożliwości wskazania konkretnej daty początkowej zdarzenia. To samo dotyczy sytuacji, jeżeli nie zostało przez oskarżonego zamieszczone dokładne brzmienie słów, którymi posłużył się sprawca czynu (najczęściej są to zwroty obelżywe zastąpione formą opisową). Ważny jest sam opis czynu zabronionego ukierunkowany pod kątem typizującego go przepisu ustawy.[969]

Wątpliwości w rozumieniu sformułowania budzić może art. 332 § 1 pkt 3 k.p.k., który określa konieczność wskazania, że popełniony został czyn w wymienionych warunkach w art. 64 k.k. czyli powrotu do przestępstwa (recydywy) lub okolicznościach, które określono

[964] P. Brzeziński, *Kontrola formalna aktu oskarżenia…*, op. cit., s. 26.
[965] B. Szyprowski, *Kontrola warunków formalnych…*, op. cit., s. 81.
[966] T. Razowski, *Formalna i merytoryczna kontrola…,* op. cit., s. 75–77, 94; W. Jasiński, *Postępowanie przed sądem pierwszej instancji*, [w:] *Kodeks postępowania karnego…*, (red. J. Skorupka), Warszawa 2015, s. 848.
[967] Postanowienie SN z dnia 8 listopada 2000 r., II KZ 129/00, OSNKW 2001, nr 1–2, poz. 11; D. Świecki, *Czynności procesowe obrońcy i pełnomocnika w sprawach karnych*, WKP 2022, *Skarga na wyrok sądu odwoławczego*, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
[968] Postanowienie SA w Warszawie z dnia 6 marca 2001 r., II AKz 91/01, OSA 2001, nr 7–8, poz. 47.
[969] P. Brzeziński, *Kontrola formalna aktu oskarżenia…*, op. cit., s. 35.

w art. 64a k.k., a także w art. 65 k.k. i art. 37 § 1 k.k.s. By prawidłowo ująć tę kwestię należy dokładnie wskazać dane uzasadniające przyjęcie zasadności zastosowania przepisu art. 64, art. 64a i 65 k.k. lub w przypadku przestępstw skarbowych art. 37 § 1 k.k.s.[970] Analizowany przepis nakazuje tylko „…*wskazanie, że czyn został popełniony*…". Należy przyjąć, że ogólnikowe wskazanie, że oskarżony powrócił do przestępstwa jest podstawą, by akt oskarżenia został zwrócony oskarżycielowi w celu jego uzupełnienia. Chodzi tu bowiem o dokładne sformułowania odnośnie popełnienia zabronionego czynu w warunkach powrotu do przestępstwa, a nie weryfikację prawidłowości ogólnie ujętych elementów przez oskarżyciela w skardze.[971]

Na uwagę zasługuje także nieprawidłowe wskazanie kwalifikacji prawnej dotyczącej czynu, który został przypisany oskarżonemu. Na podstawie art. 332 § 1 pkt 4 k.p.k. akt oskarżenia powinien swoimi granicami obejmować przepisy ustawy karnej, do której kwalifikuje się wskazany czyn. W praktyce błąd występuje najczęściej w kształcie braku znamion o charakterze ustawowym w odniesieniu do czynu zabronionego porównując czyn przypisany sprawcy i wskazany czyn w treści art. 17 k.p.k. W takim przypadku okoliczności przewidziane w ustawie mogą przybrać jedną z dwóch postaci. Po pierwsze – w ramach opisu czynu brak jest elementu, który w konsekwencji został poddany kwalifikacji karnoprawnej. Element faktyczny dotyczący opisu czynu przedstawiony został w sposób, który nie jest zgodny z jego znaczeniową treścią przewidzianą w ustawie. Ta postać rzadziej występuje w praktyce. Po drugie – należy wskazać karnoprawną kwalifikację rozumianą, jako groźba kary wskazanego czynu, który został przypisany sprawcy, a który to wskazane znamiona wypełnia. Jest to często występujący w praktyce procesowej sposób dotyczący elementu faktycznego w zakresie czynu zabronionego, który jest niezgodny ze znamieniem czynu zabronionego na podstawie rzeczywistej treści elementu wskazanego czynu. Sprowadza się to do wniosku, iż wskazany element rozpatrywanego opisu stanu faktycznego czynu popełnionego przez sprawcę nie odpowiada znamionom czynu zabronionego w treści ustawy pod rygorem kary. Wskazany błąd należy odróżnić od możliwości merytorycznego błądzenia podczas dowodzenia na podstawie okoliczności wskazujących na popełnienie czynu.[972]

Zarzut, który polega na wadliwości ukazania, jak też wykazania relacji w postaci dowodzenia okoliczności ustaleń faktycznych czynu sprawcy odnosi się do zgłoszenia błędu

[970] W. Jasiński, M. Kuźma, *Węzłowe elementy konstrukcji aktu oskarżenia i ich rola w komunikacji pomiędzy oskarżycielem publicznym a sądem*, AUWr PPiA 2007, nr 76, s. 40.
[971] W. Jasiński, *Postępowanie przed sądem pierwszej instancji*, [w:] *Kodeks postępowania karnego…*, (red. J. Skorupka), Warszawa 2015, s. 849.
[972] R. Zawłocki, *Akt oskarżenia jako przedmiot procesowego sporu przed kontradyktoryjną rozprawą*, [w:] *Obrońca i pełnomocnik…*, (red. P. Wiliński), Warszawa 2015, s. 198–199.

o charakterze formalnym w ramach dowodzenia, co nie jest tożsame z formalną wadą dotyczącą aktu oskarżenia. Zaznaczyć należy, że formalny błąd w ramach dowodzenia ma miejsce przy niewłaściwym wypełnieniu obowiązku przewidzianym w treści art. 333 § 1 k.p.k., ponieważ należy wskazać różnicę występującą miedzy błędem dowodzenia, a materialnym błędem dowodzenia, co odnosi się do merytorycznego twierdzenia, które jest nieuzasadnione w zakresie winy oskarżonego na gruncie zgromadzonego już materiału dowodowego. Powyższy błąd dowodzenia może zostać wykazany tylko i wyłącznie po rozprawie sądowej. Natomiast formalny błąd dowodzenia dotyczy formalnie poprawnie skonstruowanego aktu oskarżenia. Podlega zakwalifikowaniu, jako oczywisty brak dotyczący braku podstaw złożonego oskarżenia, co zostało przewidziane w treści art. 339 § 3 pkt 2 k.p.k. Na podstawie powyższego artykułu następuje umorzenie postępowania z powodu braku faktycznych podstaw oskarżenia.[973]

Oprócz formalnej kontroli aktu oskarżenia prezes sądu dokonuje kontroli wykonania czynności przez oskarżyciela, które zostały zawarte w art. 334 k.p.k. Prezes sądu sprawdza, czy akt oskarżenia został złożony z odpowiednią ilością odpisów, czy zostały dołączone akta postępowania przygotowawczego (art. 334 § 1 k.p.k.), a także czy oskarżyciel publiczny dokonał zawiadomienia osób, które są wymienione w art. 334 § 2 k.p.k. o wniesieniu aktu oskarżenia wraz z niezbędnymi pouczeniami zawartymi w tym przepisie.[974]

Prawidłowość, która obejmuje przygotowanie akt danej sprawy pod względem wypełnienia warunków wskazanych w treści art. 334 k.p.k. w obrębie wstępnej kontroli dotyczącej oskarżenia, stanowi przedmiot kontroli prowadzonej przez prezesa sądu, której konsekwencją może być zwrot przesłanego aktu oskarżenia do prokuratora w celu usunięcia wykrytych braków w terminie 7 dni zgodnie z art. 337 § 1 k.p.k. W konsekwencji tego, jaki mają charakter powyższe braki niezbędne jest przekazanie także akt danej sprawy oskarżycielowi publicznemu.[975]

Należy zauważyć, iż art. 334 k.p.k. nie zawiera regulacji dotyczących nadesłania akt, a także powiadomień odnoszących się do oskarżyciela publicznego.[976] Nie załączenie do aktu oskarżenia zwrotnych poświadczeń do odbioru zawiadomień o przesłaniu powyższego aktu do sądu, a także odpowiednich pouczeń dla podmiotów wymienionych art. 334 § 2 k.p.k. nie

[973] Ibidem, s. 200.
[974] P. Hofmański, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do artykułów 297–467,* t. II, Warszawa 2011, s. 334.
[975] Z. Brodzisz, *Postępowanie przygotowawcze*, [w:] *Kodeks postępowania karnego…*, (red. J. Skorupka), Warszawa 2015, s. 833.
[976] T. Grzegorczyk, *Kodeks postępowania karnego…*, op. cit., Warszawa 2014, s. 744.

jest podstawą do zwrotu oskarżycielowi publicznemu aktu oskarżenia na podstawie art. 337 § 1 k.p.k.[977]

W orzecznictwie podnosi się, że w przypadku gdy wystąpi brak dołączenia do akt prowadzonej sprawy wywiadu środowiskowego, również gdy dołączenie powyższego wywiadu miało charakter obligatoryjny, nie jest rozumiane, jako brak formalny na podstawie art. 337 § 1 k.p.k., co oznacza, że nie podlega uzupełnieniu w trybie, który został przewidziany w treści art. 337 § 1 k.p.k.[978]

Jeżeli do aktu oskarżenia zostanie dołączony wniosek o skazanie bez przeprowadzenia rozprawy art. 335 § 2 k.p.k., także oskarżyciel publiczny powinien dokonać przesłania do sądu odpisu sporządzonego aktu oskarżenia skierowanego dla ujawnionego pokrzywdzonego. Również zgodnie treścią art. 140 k.p.k. dołączone powinny być odpisy dla ustanowionego przez pokrzywdzonego pełnomocnika, jak też, gdy pokrzywdzony (i także oskarżony) mają swojego przedstawiciela ustawowego.[979]

Wątpliwości w literaturze i orzecznictwie budzi fakt braku podpisu oskarżyciela pod aktem oskarżenia lub wnioskiem o warunkowe umorzenie postępowania. W świetle przepisu art. 337 § 1 k.p.k. brak podpisu jest brakiem formalnym i powinien być w trybie art. 337 § 1 k.p.k. usunięty, chyba że pismo procesowe do sądu wniesione przez uprawnionego oskarżyciela nie jest przejawem jego woli. Wówczas należałoby rozważyć, czy nie zachodzi przesłanka określona w art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k.,[980] bowiem przesłanki procesowe są rozumiane, jako warunki o charakterze prawnym, które obligatoryjnie muszą zostać wypełnione, by postępowanie karne było pod względem prawnym dopuszczalne.[981]

4. Zwrot aktu oskarżenia oskarżycielowi w celu usunięcia braków formalnych

Wezwanie do usunięcia braków przyjmuje formę zarządzenia, które kieruje się do osoby, od której pochodzi pismo procesowe czyli do wnioskodawcy lub strony postępowania,

[977] W. Grzeszczyk, *Kodeks postępowania karnego…*, op. cit., s. 463–464; K. Eichstaedt, *Art. 337 k.p.k., teza 12*, [w:] *Kodeks postępowania karnego…*, (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.; Uchwała SN z dnia 12 stycznia 1999 r. SN, I KZP 25/98, LEX nr 35666.
[978] K. Eichstaedt, *Art. 337 k.p.k., teza 15*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
[979] W. Jasiński, *Postępowanie przed sądem pierwszej instancji*, [w:] *Kodeks postępowania karnego…*, (red. J. Skorupka), Warszawa 2015, s. 850.
[980] R. Kmiecik, *Akt oskarżenia jako…*, op. cit., s. 118–124.
[981] W. Jasiński, *Postępowanie przed sądem pierwszej instancji*, [w:] *Kodeks postępowania karnego…*, (red. J. Skorupka), Warszawa 2015, s. 850; A. Gaberle, *Umorzenie postępowania przygotowawczego w polskim procesie karnym*, Warszawa 1972, s. 10; Wyrok SA we Wrocławiu z dnia 27 września 2012 r., II Aka 203/12, LEX nr 1220367.

a w przypadku sporządzenia przez obrońcę lub pełnomocnika – do tego podmiotu, który sporządził pismo. Zatem decyzja w celu uzupełnienia aktu oskarżenia zapada w formie zarządzenia któregoś uprawnionego organu (art. 337 § 2 k.p.k.), czyli sądu właściwego do rozpoznania sprawy.

Obowiązek uzupełnienia lub poprawienia aktu oskarżenia (skargi) nałożony przez ustawodawcę w art. 337 k.p.k. odnosi się nie tylko do oskarżyciela publicznego (prokuratora), ale też do pokrzywdzonego, którym jest oskarżyciel posiłkowy subsydiarny wnoszący w postępowaniu z oskarżenia publicznego subsydiarny akt oskarżenia, który tak jak akt oskarżenia od prokuratora spełniać musi ustawowe wymogi formalne. Natomiast przepis ten nie odnosi się do pokrzywdzonego, którym jest oskarżyciel prywatny wnoszący w postępowaniu prywatnoskargowym prywatny akt oskarżenia, ponieważ jego warunki określa art. 487 k.p.k. i nie musi on spełniać warunków formalnych skargi publicznej, a jedynie podlega tylko kontroli mocą art. 119 § 1 k.p.k., jako pismo procesowe.[982] Podmiotem uprawnionym w ramach wniosku o zwrot aktu oskarżenia prokuratorowi na podstawie braków o charakterze formalnym, zgodnie z art. 9 § 2 k.p.k. w zw. z art. 337 § 1 k.p.k., jest strona procesowa i inne bezpośrednio zainteresowane osoby, które składać mogą wnioski o dokonanie czynności procesowej z urzędu (decyzja z urzędu może zostać podjęta przez prezesa sądu).[983]

Prezes sądu w przypadku, gdy któryś z warunków nie jest spełniony zwraca zarządzeniem akt oskarżenia oskarżycielowi, w którym wyszczególnia braki formalne aktu oskarżenia wskazując jednocześnie termin, w którym należy dokonać ich usunięcia. Nie w każdym jednak wypadku zarządzenie wydane przez prezesa sądu skutkuje zwrotem aktu oskarżenia. W niektórych sytuacjach wystarczające jest dokonanie wezwania oskarżyciela do załączenia do aktu oskarżenia niedostarczonych a niezbędnych dokumentów, takich jak, np.: listy osób, których żąda wezwania na rozprawę oskarżyciel.[984]

Brak wymogów formalnych pisma procesowego mocą treści art. 120 § 1 k.p.k. skutkować może wezwaniem osoby wnoszącej takie pismo do usunięcia w terminie 7 dni braków pisma procesowego tylko wówczas, gdy taki brak powoduje niemożność nadania pismu właściwego biegu. Przepis ten wymienia trzy przyczyny: pierwsza – pismo nie ma złożonego podpisu w związku z art. 119 § 2 k.p.k. albo przepisem szczególnym i nie może otrzymać biegu; druga – nie zostały dokonane stosowne opłaty; trzecia – nie dołączono

[982] K. Dudka, H. Paluszkiewicz, *Postępowanie karne…*, op. cit., s. 473.
[983] P. Hofmański, S. Zabłocki, *Wzory pism procesowych w sprawach karnych*, Warszawa 2000, s. 353.
[984] K. Zgryzek, *Postępowanie główne*, [w:] *Proces karny. Przebieg…,* (red. K. Marszał), Katowice 2012, s. 103.

upoważnienia w celu podjęcia czynności procesowej. W orzecznictwie sądowym brakami formalnymi, które uniemożliwiają nadanie właściwego biegu pismu procesowemu i powodują konieczność wezwania wnoszącej je osoby do ich usunięcia są: a) w piśmie obrońcy z urzędu brak uzasadnienia informującego sąd o tym, że nie stwierdzono podstaw do wniesienia wniosku o wznowienie postępowania;[985] b) zamiast prokuratora podpisanie przez osobę pracującą w sekretariacie wniosku dotyczącego sporządzenia uzasadnienia wyroku;[986] c) we wniosku (na niekorzyść oskarżonego) dotyczącym wznowienia postępowania orzeczeń określonych w treści art. 540 § 1 pkt 1 k.p.k. w zw. z art. 541 § 2 k.p.k. występuje brak wskazania orzeczeń podniesionych w treści art. 541 § 2 k.p.k;[987] d) we wniosku dowodowym brakuje wskazania okoliczności, które należy udowodnić[988] (zaznaczyć tu należy, iż składanie wniosków o charakterze dowodowym jest też możliwe w końcowym etapie postępowania dowodowego[989]); e) w treści aktu oskarżenia brak informacji odnośnie wyrażenia zgody przez samego oskarżonego na skazanie bez konieczności przeprowadzania rozprawy jest kwalifikowane także, jako brak o charakterze formalnym.[990]

Brak opłaty zawsze skutkuje wezwaniem osoby wnoszącej pismo procesowe do uiszczenia opłaty albo dołączenia dowodu jej uiszczenia. W przypadku, gdy złożono wniosek o zwolnienie od opłaty razem z pismem procesowym, to uiszczenie opłaty nastąpić może dopiero po rozpatrzeniu negatywnym tego wniosku. Zaś w przypadku, gdy do wniosku o zwolnienie od opłaty nie dołączono dokumentów o stanie majątkowym wnioskodawcy, to nie jest brak formalny i nie wzywa się wnoszącego pismo do jego usunięcia, choć brak takich dokumentów może decydować o rozstrzygnięciu w tym przedmiocie.[991]

W przypadku uzupełnienia braku w terminie pismo to, od dnia jego wniesienia wywołuje wszystkie skutki. Natomiast w przypadku nieuzupełnienia braku w terminie, uznaje się je za bezskuteczne i wydane zostaje zarządzenie o bezskuteczności wniesionego pisma, o czym należy koniecznie pouczyć adresata przy doręczeniu wezwania (art. 120 § 2 k.p.k.). Zarządzenia w sprawach związanych z § 1 i § 2 tego artykułu w postępowaniu przed sądem wydać może również referendarz sądowy (art. 120 § 3 k.p.k.).

---

[985] Postanowienie SN z dnia 1 grudnia 2008 r., V KZ 64/08, OSNKW 2009, nr 1, poz. 10.
[986] Postanowienie SN z dnia 18 lipca 1979 r. VI KZP 13/79, OSNKW 1979, nr 10, poz. 99.
[987] Postanowienie SN z dnia 10 września 2008 r., II KZ 48/08, OSP 2010/6/67, LEX nr 448943; K. Dąbkiewicz, *Glosa do postanowienia SN z dnia 10 września 2008 r., II KZ 48/08*, OSP 2010/6/67.
[988] Postanowienie SN z dnia 5 października 2004 r., II KK 121/03, OSNKW 2004, nr 10, poz. 97.
[989] *Krakowskie Zeszyty Sądowe*, Biul. SA w Krakowie w sprawach karnych 2015/6 (294), s. 21; https://www.krakow.sa.gov.pl/kzs-krakowskie-zeszyty-sadowe-archiwum,m,mg,235,307 (link z dnia 23.11.2023 r.).
[990] P. Brzeziński, *Kontrola formalna aktu oskarżenia…*, op. cit., s. 41.
[991] Z. Pachowicz, *Czynności procesowe*, [w:] *Kodeks postępowania karnego…*, (red. J. Skorupka), Warszawa 2015, s. 318–320.

Zarządzenie prezesa sądu jest zaskarżalne. Według przepisu art. 425 § 1 k.p.k. do złożenia zażalenia uprawnione są strony postępowania oraz wskazane w ustawie inne osoby, których art. 459 § 3 k.p.k. krąg rozszerza o osobę, której bezpośrednio postanowienie dotyczy. Podkreśla się w doktrynie, że jest nią osoba, która twierdzi, że ma status strony. Jednak w ocenie organu tak nie jest. Niekiedy ustawodawca zawęża uprawnienie odnośnie wniesienia zażalenia, czego przykładem jest złożenie przez oskarżyciela zażalenia na zarządzenie prezesa sądu dotyczącego zwrotu aktu oskarżenia w celu usunięcia jego braków formalnych.[992] Na zarządzenie prezesa sądu dotyczącego usunięcia braków, zgodnie z art. 337 § 2 k.p.k., przysługuje tylko oskarżycielowi zażalenie do właściwego sądu w celu rozpoznania sprawy czyli do sądu, który rozpoznawałby wniesioną sprawę, gdyby akt oskarżenia został prawidłowo sporządzony. Zatem żadna inna strona procesowa nie może decyzji prezesa sądu dotyczącej zwrotu aktu oskarżenia podważyć.[993] Wyjątkiem od tej ogólnej reguły jest art. 466 § 2 k.p.k. stanowiący o tym, że sąd odwoławczy rozpoznaje zażalenie na zarządzenie prezesa. To zażalenie przysługuje temu, kto wniósł do sądu oskarżenie, czyli każdemu oskarżycielowi, jak i też prokuratorowi. Na jej podstawie zażalenie, które zostało złożone na zarządzenie prezesa sądu jest rozpoznawane przez sąd odwoławczy. Natomiast zażalenie złożone na zarządzenie o zwrocie aktu oskarżenia, które ma na celu uzupełnienie braków nie jest rozpatrywane przez sąd instancyjnie nadrzędny, ale jest rozpatrywane przez sąd, który jest właściwy do rozpoznania danej sprawy. Jeżeli oskarżyciel publiczny nie wystosował zażalenia, bądź jeżeli wniesione zażalenie nie zostało uznane oskarżyciel jest zobowiązany w wyznaczonym uprzednio terminie wnieść uzupełniony, bądź poprawiony akt oskarżenia. Jeżeli wniesione zażalenie zostanie uwzględnione, wówczas prezes sądu jest zobowiązany do wykonania dalszych czynności, które dotyczą aktu oskarżenia i są związane z przygotowaniem do rozprawy głównej.[994]

Zażalenie na zarządzenie wydane przez prezesa sądu o zwrocie do uzupełnienia aktu oskarżenia przysługuje każdemu komu akt oskarżenia zwrócono, czyli prawo to przysługuje zarówno prokuratorowi, jak i oskarżycielowi subsydiarnemu. W przypadku, gdy decyzja wydana przez prezesa sądu zostanie utrzymana w mocy akt oskarżenia należy wnieść w terminie 7 dni od momentu wydania orzeczenia przez sąd, w którym rozpoznano zażalenie. Niezłożenie przez oskarżyciela posiłkowego aktu oskarżenia w powyższym terminie oraz niezachowanie terminu od otrzymania decyzji prezesa sądu, (gdyby go nie zaskarżono) może

[992] D. Gil, *Sprzeciwy i quasi-sprzeciwy…*, op. cit., s. 55.
[993] E. Kruk, *Skarga oskarżycielska jako…*, op. cit., s. 202.
[994] K. Zgryzek, *Postępowanie główne*, [w:] *Proces karny*. *Przebieg…,* (red. K. Marszał), Katowice 2012, s. 104.

w konsekwencji skutkować dla niego brakiem możliwości wniesienia oskarżenia. Oznacza to wygaśnięcie prawa do oskarżenia. Jest to możliwe, gdy jednocześnie naruszony zostanie miesięczny termin zawarty w art. 55 § 1 k.p.k. Wniesienie uzupełnionego aktu oskarżenia przez oskarżyciela posiłkowego subsydiarnego w terminie, który został wyznaczony przez prezesa sądu w zarządzeniu bądź w ramach terminu, który jest liczony od daty utrzymującej w mocy zarządzenie prezesa sądu jest tożsame z dochowaniem terminu, który jest określony w art. 55 § 1 k.p.k. Jest to możliwe również, gdy uzupełniony akt oskarżenia został wniesiony po upływie miesiąca liczonego od daty doręczenia postanowienia o odmowie wszczęcia, bądź też o umorzeniu postępowania przygotowawczego. Oskarżyciela posiłkowego dotyczą też skutki nieuzupełnienia aktu oskarżenia w danym terminie, kiedy to akt oskarżenia traktowany jest, jako pismo procesowe zwrócone do dokonania uzupełnienia (art. 120 k.p.k., art. 337 § 1 i 3 k.p.k.).[995]

Reasumując powyższe rozważania dotyczące analizy art. 337 k.p.k. należałoby omówić pojawiające się problemy interpretacyjne. Pierwszy związany jest z podstawą prawną zwrotu aktu oskarżenia, której celem jest usunięcie jego braków formalnych. Gdy nie będzie on spełniał wymogów zawartych w art. 332, 333., jak również, gdy prezes sądu ustali braki z art. 334 k.p.k. podstawą prawną zwrotów będzie wówczas art. 337 k.p.k. W przypadku, gdy podstawą prawną zwrotu aktu oskarżenia będzie art. 119 § 1 k.p.k., bądź też nie uiszczenie odpowiednich opłat, czy niedołączenie upoważnienia do dokonania czynności procesowych, wtedy zastosowanie ma art. 120 § 1 k.p.k. Prezes sądu wydając zarządzenie o zwrocie wystosowanego aktu oskarżenia powinien podać podstawę prawą uzasadniającą jego decyzję. Drugi problem interpretacyjny związany jest ze skutkami niezachowania terminu wskazanego w art. 120 § 1 k.p.k. lub w art. 337 § 1 k.p.k. Problem stanowi charakter 7-dniowego terminu: czy jest to termin instrukcyjny, czy zawity, czy tylko zbliżony do terminu zawitego przez prokuratora w sytuacji, gdy nie skarży on decyzji podjętej przez prezesa sądu albo, gdy zażalenie prokuratora nie zostanie uwzględnione i wówczas prokurator nie wniesie uzupełnionego aktu oskarżenia bądź wniesie powyższy akt w formie niezmienionej bez dokonania niezbędnych uzupełnień. Rzadko się to zdarza, jednak gdy zaistnieje powyższa sytuacja wówczas prezes sądu zwraca się do przełożonych tego prokuratora o interwencję. Gdy prezes sądu uzna zwracanie się o interwencję za bezcelową, albo takie działanie nie przyniosłoby pożądanych efektów, wtedy prezes sądu w trybie przewidzianym w treści art.

[995] T. Grzegorczyk, *Kodeks postępowania karnego…,* op. cit., s. 744–745; Wyrok SN z dnia 29 lipca 2015 r., II KK 98/15, OSNKW 2015/12/102, Biul.PK 2015/7/7–8, LEX nr 1767068; Biuletyn Sądu Najwyższego Nr 12/15 z dnia 11 stycznia 2016 r., Orzeczenia Tezowane Izby Karnej, s. 17.

339 § 3 k.p.k. kieruje sprawę na posiedzenie w celu dokonania oceny, czy istnieje możliwość nadania sprawie dalszego biegu pomimo nieusunięcia przez prokuratora stwierdzonych przez prezesa sądu braków formalnych. Jeżeli zdaniem sądu przeszkoda jest na tyle istotna, że nie jest możliwe dalsze rozpoznanie sprawy bez usunięcia braków formalnych, sąd powinien wydać odpowiednie postanowienie o umorzeniu postępowania na podstawie istnienia braków skutecznej skargi uprawnionego oskarżyciela (art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k.). Identycznie powinien zachować się sąd w przypadku niezwrócenia aktu oskarżenia przez prokuratora.[996]

Istotne jest, że jeżeli prokurator dokona zwrócenia aktu oskarżenia przekazanego mu do dokonania uzupełnienia braków o charakterze formalnym, ponownie przekazując akt w niezmienionej postaci, wówczas prezes sądu może przyjąć, że akt oskarżenia nie posiada braków formalnych i nadać mu bieg albo wnieść sprawę na posiedzenie sądu, który to następnie podejmuje postanowienie.[997]

Prezes sądu na etapie wstępnej kontroli aktu oskarżenia nie może odnieść się do „kwestii merytorycznej zasadności skargi".[998] Prezes sądu jest zobowiązany do dokonania zwrotu aktu oskarżenia, gdy stwierdzi braki lecz nie ma prawa zmuszać oskarżyciela do wniesienia do sądu uzupełnionego, czy też poprawionego aktu oskarżenia, gdyż kolidowałoby to z zasadą skargowości. Niezachowanie 7-dniowego terminu, który jest wymagany do wniesienia uzupełnionego, bądź poprawionego aktu oskarżenia (akt oskarżenia wpłynie w terminie późniejszym bądź też oskarżyciel nie wniesie go) nie jest ujęte w art. 337 § 1 k.p.k. Zastosowanie w powyższym przypadku znalazł art. 120 k.p.k. ze względu na uregulowanie kwestii dotyczących kontroli warunków formalnych odnoszących się do pism procesowych. W art. 120 § 2 zd. 2 k.p.k. stanowi, że jeżeli braki formalne znajdujące się w piśmie nie zostaną w terminie usunięte, to pismo takie zostanie uznane za bezskuteczne. Konsekwencją nie złożenia przez oskarżyciela publicznego w sądzie uzupełnionego bądź poprawionego aktu oskarżenia będzie ustanie stanu zawisłości sprawy przed sądem. W tej sytuacji sprawa przejdzie ponownie w fazę postępowania przygotowawczego, a organem, który będzie kierował postępowaniem przygotowawczym będzie organ procesowy, do którego skierowano akt oskarżenia. W przypadku braku skargi złożonej przez uprawnionego oskarżyciela (art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k.) i upływie wyznaczonego terminu należałoby umorzyć postępowanie z tego tylko powodu, że nie zdążył on usunąć

[996] R. Ponikowski, *Postępowanie przed sądem pierwszej instancji*, [w:] *Postępowanie karne*. Część…, (red. Z. Świda), Warszawa 2010, s. 157.
[997] T. Grzegorczyk, *Kodeks postępowania karnego…*, op. cit., Warszawa 2014, s. 745.
[998] P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. II, Warszawa 2011, s. 333; Wyrok SN z dnia 12 września 2018 r., II KK 37/18, LEX nr 2573396.

braków stwierdzonych przez prezesa sądu (byłoby to społecznie niesprawiedliwe).[999] Można więc przyjąć, iż 7-dniowy termin wyznaczony do usunięcia braków formalnych dotyczących aktu oskarżenia jest terminem instrukcyjnym. Treść art. 122 § 2 k.p.k., z którego treści wynika, iż zawite są terminy dotyczące wniesienia środków zaskarżenia, a także inne, które to ustawa za zawite kwalifikuje, prowadzi do stwierdzenia, że 7-dniowy termin, który dotyczy usunięcia braków formalnych dotyczących aktu oskarżenia nie ma zawitego charakteru.[1000]

Reasumując powyższe rozważania podkreślić należy, iż zgodnie z art. 337 § 1 k.p.k. akt oskarżenia, który dotknięty jest brakiem zwracamy jest oskarżycielowi. Ma to zastosowanie w stosunku do oskarżyciela publicznego, jak też oskarżyciela posiłkowego subsydiarnego. Podstawę prawną uzupełniania braków w akcie oskarżenia dotyczącego oskarżyciela publicznego stanowi art. 337 § 3 k.p.k., a w stosunku do oskarżyciela posiłkowego subsydiarnego art. 120 § 2 k.p.k. Nakaz zawarty w art. 337 § 3 k.p.k. skierowany jest wyłącznie do oskarżyciela publicznego. Stanowi on konsekwencję zasady legalizmu zawartej w art. 10 § 1 k.p.k. i obowiązku oskarżenia oskarżonego. Oskarżyciel publiczny wnoszący zażalenie w przypadku, gdy zarządzenie prezesa sądu o zwrocie aktu oskarżenia do uzupełnienia utrzymane zostanie w mocy, dokonać powinien jego uzupełnienia w terminie 7-dniowym. Jeżeli jednak zażalenie nie zostało wniesione oskarżyciel publiczny jest zobowiązany dostosować się do zarządzenia niezaskarżonego i złożenia uzupełnionego, bądź poprawionego aktu oskarżenia w terminie 7 dni. W powyższych sytuacjach terminy te nie są zawite, ani nie mają charakteru prekluzyjnego.[1001]

Należy podkreślić, że obowiązek do sądu wniesienia ponownego aktu oskarżenia (ale już uzupełnionego lub już poprawionego) tylko dotyczy oskarżyciela publicznego mocą prawną określoną w treści art. 337 § 3 k.p.k., zaś w przypadku zwrotu skargi oskarżycielowi prywatnemu lub oskarżycielowi posiłkowemu subsydiarnemu nie ma prawnej podstawy żądania ponownego wniesienia (uzupełnionej, poprawionej) skargi do sądu na podstawie tegoż artykułu. W tym przypadku należy odnieść się do art. 120 § 2 k.p.k.[1002]

Drugim przepisem będącym podstawą do zwrotu każdego pisma procesowego (w tym aktu oskarżenia) do uzupełnienia jest art. 120 § 1 k.p.k. odnoszący się do wymogów zawartych w art. 119 § 1 k.p.k. Dotyczy on również wymogów wniosku o umorzenie

[999] K. Zgryzek, *Postępowanie główne*, [w:] *Proces karny. Przebieg…,* (red. K. Marszał), Katowice 2012, s. 105.
[1000] K. Eichstaedt, Art. 337 k.p.k., teza 23, [w:] Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz aktualizowany, (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
[1001] T. Grzegorczyk, *Kodeks postępowania karnego…*, op. cit., Warszawa 2014, s. 745; M. Młoczkowski, *Skuteczność procesowy gwarancji realizacji zasady legalizmu a odstępstwa na rzecz zasady oportunizmu*, [w:] *Zasada legalizmu w procesie karnym*, (red. B. Dudzik, i in.), t. 2, Lublin 2015, s. 185.
[1002] K. Dudka, H. Paluszkiewicz, *Postępowanie karne…*, op. cit., s. 474–475.

postępowania oraz zastosowanie środka zabezpieczającego. Ma także odniesienie w stosunku do niedopełnienia wymogów stawianych do sporządzenia i podpisania subsydiarnego aktu oskarżenia (art. 55 § 2 k.p.k.) oraz dotyczących niewniesienia dowodu wpłaty, która odpowiada równowartości wydatków do kasy sądowej.[1003] Zwrócenie aktu oskarżenia do uzupełnienia nie jest jednoznaczne ze zwrotem sprawy, nie obejmuje także zwrotu ani nie uchyla zawisłości danej sprawy przed sądem.[1004]

5. Dopełnienie wymogów formalnych aktu oskarżenia

Prezes sądu jest organem dokonującym formalnej kontroli aktu oskarżenia niezwłocznie po jego wpłynięciu do sądu. Niespełnienie jakichkolwiek warunków formalnych albo czynności przez oskarżyciela określonych w treści art. 120 § 1 i art. 337 § 1 k.p.k., upoważnia prezesa sądu do zwrócenia zarządzeniem aktu oskarżenia oskarżycielowi i jego poprawienia w terminie 7 dni.

Akt oskarżenia, który był dotknięty brakami formalnymi, a które zostały w wyznaczonym terminie uzupełnione powoduje powstanie fikcji prawnej, czyli przyjmuje się, że taki akt oskarżenia pozbawiony był wszelkich wad od samego początku, gdy został wniesiony do sądu. Uzupełniony akt oskarżenia wniesiony po terminie, jaki został wyznaczony w zarządzeniu przez prezesa sądu skutkuje wniesieniem poprawionego aktu oskarżenia do sądu i wznowieniem procesu (jest to skutek zaistnienia przesłanki względnej).[1005]

Oznacza to, że taka możliwość istnieje, gdy nieprawidłowości, które są zawarte w akcie oskarżenia powodują niemożność, bądź znaczną trudność w dokonaniu prawidłowego rozpoznania sprawy, a istnieje możliwość rozpoznania sprawy w późniejszym rozsądnym terminie.

Jeżeli zdaniem prezesa sądu wniesiony akt oskarżenia spełnia wymagane warunki formalne, bądź też stwierdzone braki formalne zostały uzupełnione[1006] wówczas prezes sądu albo referendarz sądowy zarządza niezwłoczne doręczenie oskarżonemu jego odpisu (także jego obrońcy, gdy został ustanowiony w danej sprawie zgodnie z art. 140 k.p.k.) oraz wzywa danego oskarżonego do składania w terminie 7 dni od daty kiedy to doręczony został mu akt

[1003] K.T. Boratyńska, Ł. Chojniak, W. Jasiński, *Postępowanie karne*, Warszawa 2012, s. 267; Wyrok SN z dnia 15 maja 2014 r., IV KK 2/14, OSNKW 2014/12/89, LEX nr 1563455; Biuletyn Sądu Najwyższego Nr 12/14 z dnia 9 stycznia 2015 r., Orzeczenia Tezowane Izby Karnej, s. 17.
[1004] T. Grzegorczyk, J. Tylman*, Polskie postępowanie karne,* Warszawa 2011, s. 760.
[1005] K. Zgryzek, *Postępowanie główne*, [w:] *Proces karny*. *Przebieg…,* (red. K. Marszał), Katowice 2012, s. 106–107.
[1006] Akt oskarżenia w takiej formie skutkuje powstaniem stanu zawisłości sprawy w dniu jego wniesienia do sądu – K. Zgryzek, *Postępowanie główne*, [w:] *Proces karny*. *Przebieg…,* (red. K. Marszał), Katowice 2008, s. 106.

oskarżenia wniosków dowodowych zgodnie z art. 338 § 1 k.p.k. Niezwłoczne wydanie zarządzenia o doręczeniu odpisów aktu oskarżenia oznacza działanie bez zbędnej zwłoki. Należy również pouczyć oskarżonego o przysługującym mu prawie do wniesienia pisemnej odpowiedzi na akt oskarżenia w ciągu 7 dni od jego otrzymania (art. 338 § 2 k.p.k.) i dołączyć do przesłanego aktu oskarżenia stosowne pouczenia wymienione w art. 338 § 1a k.p.k.[1007] Dokonywanie pouczenia nie jest sprzeczne z obowiązującymi zasadami współżycia społecznego. W doktrynie podkreśla się, że pouczenie jest zjawiskiem pozytywnym i jest postrzegane, jako realizacja praw leżących po stronie oskarżonego. Dotyczy bowiem jego prawa do obrony.[1008] Na uwagę zasługuje treść 338 § 4 k.p.k.,[1009] który wskazuje, że odpis aktu oskarżenia w postaci elektronicznej doręcza się na konkretny adres poczty elektronicznej.

Zgodnie z treścią art. 338 § 6 k.p.k.[1010] w przypadku, gdy oskarżony nie włada wystarczająco językiem polskim, co ma miejsce przed wydaniem zarządzenia w zakresie doręczenia przez prezesa sądu czy referendarza sądowego aktu oskarżenia, wzywa tłumacza w celu przetłumaczenia na język obcy aktu oskarżenia. Doręcza się oskarżonemu odpis aktu oskarżenia łącznie z tłumaczeniem.

Konsekwencje nowelizacji z 2019 r. zmodyfikował ustawodawca regulację w zakresie pouczenia o terminie obowiązującym na złożenie wniosku w zakresie wyznaczenia obrońcy z urzędu. Stanowi to konsekwencje wprowadzenia osobnej regulacji i dodania nowego art. 338b k.p.k., który to w całości jest poświęcony normowania problematyki związanej z wnioskiem w zakresie wyznaczenie obrońcy z urzędu. Znowelizowany przepis § 1a k.p.k. wskazuje, że łącznie z doręczeniem samego aktu oskarżenia dokonuje się pouczenia:
– o sytuacji, w której może dojść z urzędu do zabezpieczenia, które to ma miejsce na mieniu oskarżonego. Powyższe ma na celu wykonanie orzeczenia w zakresie kosztów sądowych w przypadku, gdy zachodzi uzasadniona obawa, iż bez zastosowania takiego zabezpieczenia wykonanie wskazanego orzeczenia w przedmiotowym zakresie będzie niemożliwe, czy też w znaczącym stopniu utrudnione (art. 291 § 3 k.p.k.;

[1007] K. Eichstaedt, *Część I. Komentarz do zmian w k.p.k. wprowadzonych ustawą z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 437),* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do zmian 2016*, (red. D. Świecki), Warszawa 2016, s. 354.
[1008] J. Kosowski, *Dyrektywa informowania uczestników procesu karnego o ich prawach i obowiązkach w kodeksie postępowania karnego z 1928 r.*, Studia Iuridica Lublinensia, t. XI, Lublin 2008, s. 159.
[1009] Art. 338 § 4 dodany przez art. 3 pkt 11 lit. b ustawy z dnia 20 kwietnia 2021 r. (Dz.U.z 2021 r. poz. 1023) zmieniającej nin. ustawę z dniem 22 czerwca 2021 r.
[1010] Art. 338 § 6 dodany przez art. 9 pkt 17 ustawy z dnia 7 lipca 2022 r. (Dz.U. z 2022 r. poz. 2600) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 października 2023 r.

– uprawnieniu w zakresie złożenia przez oskarżonego, co ma miejsce przed doręczeniem mu zawiadomienia w zakresie wyznaczenia terminu rozprawy wniosku dotyczącego wydania wyroku skazującego oraz wymierzenie oskarżonemu określonego rodzaju kary, czy też środka karnego, orzeczenia w zakresie przepadku albo środka kompensacyjnego, co ma miejsce bez przeprowadzenia postępowania dowodowego (art. 338a k.p.k.);
– o terminie, jak również o sposobie złożenia wniosku dotyczącego wyznaczenia obrońcy z urzędu (art. 338b k.p.k.);
– o uprawnieniu odnoszącym się do udziału w posiedzeniu, w zakresie warunkowego umorzenia postępowania, czy ewentualnie obowiązku dotyczącego udziału w tym posiedzeniu w przypadku, gdy prezes sądu w taki sposób zarządzi (art. 341 § 1 k.p.k.);
– o skutku w zakresie ogłoszenia zarządzenia dotyczącego wyznaczenia terminów rozprawy, co ma miejsce na posiedzeniu przygotowawczym z art. 349 k.p.k., i jest równoznaczne z wezwaniem obecnych uczestników toczącego się postępowania w zakresie udziału w tej rozprawie albo wiąże się to z zawiadomieniem o jej terminach;
– o regułach, które dotyczą obecności oskarżonego w granicach rozprawy głównej (art. 374 k.p.k., art. 376 k.p.k., art. 377 k.p.k.);
– o uprawnieniu w zakresie złożenia wniosku dotyczącego sporządzenia na piśmie oraz doręczenia uzasadnienia wyroku (art. 422 k.p.k.);
– o tym, iż oskarżony w zależności od końcowego wyniku tego procesu może zostać obciążony kosztami, które wiązały się z wyznaczeniem obrońcy z urzędu.

Kolejne zmiany dotyczące art. 338 k.p.k. pojawiły się w 2021 r. i dotyczyły modyfikacji § 1a k.p.k. oraz wprowadzono do tego artykułu § 4 k.p.k. i § 5 k.p.k. Nowelizacja w 2019 r. dodała art. 338b k.p.k., który reguluje wniosek o wyznaczenie obrońcy z urzędu na podstawie art. 78 § 1 k.p.k. i informuje, iż wniosek ten powinien być skierowany bezpośrednio do sądu w określonym terminie 7-u dni, który jest liczony od daty doręczenia odpisu aktu oskarżenia oskarżonemu. Ustawodawca również wymaga, by do żądania tego były załączone dowody (pozostałe) świadczące o tym, że oskarżony nie może ponieść kosztów, które są związane z obroną bez uszczerbku w odniesieniu do niezbędnego utrzymania zarówno siebie, jak również jego rodziny. Przede wszystkim chodzi tu o dokumenty poświadczające, iż oskarżony nie może ponieść tych kosztów obrony.[1011]

W przypadku, gdy zostało sporządzone uzasadnienie należy je doręczyć oskarżonemu razem z aktem oskarżenia[1012] z zachowaniem rygorów przez sąd lub prezesa sądu

[1011] J. Mierzwińska-Lorencka, *Kodeks postępowania karnego*..., op. cit., s. 126–128.
[1012] D. Świecki, *Postępowanie przed sądem…,* op. cit., s. 15.

określonych. Natomiast, gdy istnieje niebezpieczeństwo ujawnienia niejawnych informacji o klauzuli "tajne" albo "ściśle tajne", uzasadnienia oskarżonemu nie doręcza się tylko i wyłącznie sam odpis aktu oskarżenia, o czym informuje art. 338 § 3 k.p.k.

Zatem w przypadku spełnienia wymogów formalnych w trybie zwyczajnym dokonywane są kolejno następujące czynności: 1) doręczenie oskarżonemu odpisu aktu oskarżenia (art. 338 § 1 k.p.k.); 2) od doręczenia aktu oskarżenia oskarżony ma 7 dni na złożenie wniosków dowodowych zgodnie z treścią art. 338 § 1 k.p.k.; 3) przy zastrzeżeniu, że między terminem rozprawy a doręczeniem oskarżonemu zawiadomienia o terminie rozprawy upłynąć powinno co najmniej 7 dni należy wyznaczyć termin rozprawy (treść art. 353 § 1 k.p.k.).[1013]

Kontrola sądowa dotycząca postępowania przygotowawczego nie stanowi zakończenia procesu karnego z momentem przekazania danej sprawy do sądu.[1014] Po pierwszej czynności, jaką jest kontrola formalna dokonywana po wpłynięciu aktu oskarżenia do sądu przez prezesa sądu zgodnie z art. 337 § 1 k.p.k., przeprowadzana jest merytoryczna kontrola oskarżenia. Dokonuje ją sąd na posiedzeniu.

Skierowanie sprawy na posiedzenie sądowe przewiduje art. 339 k.p.k. Ze względu na rodzaj przyczyn, które doprowadzają do skierowania sprawy na posiedzenie można wyróżnić dwie grupy sytuacji skierowania sprawy na posiedzenie: sądowe jako fakultatywne i obligatoryjne.[1015] Prezes sądu ocenia i może skierować sprawę na posiedzenie z własnej inicjatywy, na wniosek stron lub, gdy istnieje możliwość przekazania jej do postępowania mediacyjnego.

Wynik przeprowadzonej kontroli merytorycznej decyduje o tym, czy rozpatrywana sprawa dalej będzie rozpatrywana przez sąd na posiedzeniu, czy na rozprawie głównej w celu wydania stosownego orzeczenia, czy też skierowana zostanie do postępowania mediacyjnego bądź też zwrócona w celu usunięcia braków do postępowania przygotowawczego.[1016]

Nowelizacją z 2016 r. do Kodeksu postępowania karnego dodany został nowy art. 337a k.p.k. dotyczący obowiązku poinformowania pokrzywdzonego o rozprawie lub posiedzeniu. Na wniosek pokrzywdzonego istnieje zatem obowiązek poinformowania go o rozprawie lub posiedzeniu podając datę oraz miejsce rozprawy bądź posiedzenia w celu umożliwienia mu w nich uczestniczenia, jak też informację o zarzutach oskarżenia i prawnej

[1013] Kosowski J., *Postępowanie uproszczone*, [w:] *Postępowania szczególne i odrębne w procesie karnym*, (red. K. Dudka), Warszawa 2012, s. 29–30.
[1014] L.K. Paprzycki, *Sądowa kontrola postępowania przygotowawczego de lege lata*, [w:] *Konferencja Nowy model postępowania przygotowawczego – sędzia śledczy*, (red. P. Zieliński), Warszawa 2010, s. 27.
[1015] P. Hofmański, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Aktualizacje,* t. IV, Warszawa 2008, s. 297–299.
[1016] K. Dudka, H. Paluszkiewicz, *Postępowanie karne…*, op. cit., s. 476.

ich kwalifikacji. Wynika stąd więc z art. 337a § 1 k.p.k. prawo pokrzywdzonego do udziału w rozprawie (art. 384 § 2 k.p.k.) i we wskazanych posiedzeniach sądu zgodnie z przepisami art. 339 § 5 k.p.k., art. 341 § 1 oraz art. 343 § 5 k.p.k.) i również obowiązek doręczenia pokrzywdzonemu zawiadomienia o ich miejscu i czasie (art. 117 § 1 k.p.k.). W przypadku braku takiego wniosku organ procesowy zwolniony jest z obowiązku przesłania pokrzywdzonemu zawiadomienia o miejscu i czasie rozprawy, bądź posiedzenia, w którym ma on prawo wziąć udział[1017].[1018] W 2019 r. omawiany §1 został zmieniony i w związku z tym w celu zachowania spójności z obowiązującym w momencie wejścia w życie art. 337a § 1 k.p.k. systemem dotyczącym gwarancji procesowych pokrzywdzonego w granicach procesu karnego, wskazany przepis powinien być interpretowany w postaci obowiązku poinformowania danego pokrzywdzonego na jego wniosek wyłącznie o zarzutach oskarżenia oraz ich kwalifikacji prawnej. Natomiast sąd z urzędu powinien zawiadomić pokrzywdzonego zarówno o miejscu, jak i terminie rozprawy, jak też terminie posiedzeń wskazanych w treści art. 339 § 3 pkt 1 i 2 k.p.k., art. 341 k.p.k., art. 343 k.p.k. oraz w art. 343a k.p.k. Takim, merytorycznym oraz aksjologicznym uzasadnieniu, wykładnia doprowadza jednak w sposób nieuchronny do przyjęcia, że część regulacji wskazana w treści art. 337a § 1 k.p.k. stanowiła już od samego momentu wejścia w życie omawianego przepisu normę pustą, ponieważ jest ona sprzeczna z innymi obowiązującymi uregulowaniami, którym należało przede wszystkim dać priorytet.[1019]

Jeżeli taki wniosek złożyłoby więcej pokrzywdzonych (np. 100 osób w przypadku przestępstwa oszustwa), co spowodowałoby utrudnienie w prowadzeniu postępowania, wówczas przez ogłoszenie zamieszcza się informację na stronie internetowej sądu wskazując sygnaturę akt sprawy, nie podając zaś zawartych w zarzutach danych osobowych (art. 337a § 2 k.p.k.).[1020]

Ustawodawca nowelizacją z 2019 r. wykreślił unormowanie, które dawało pokrzywdzonemu uprawnienie w zakresie złożenia wniosku dotyczącego poinformowania go o wyznaczonym terminie rozprawy czy posiedzenia. W granicach uzasadnienia projektu

[1017] Wyrok SN z dnia 13 grudnia 2017 r., II KK 312/17, OSNKW 2018/4/31; Wyrok SN z dnia 12 lutego 2019 r., II KK 291/18, LEX nr 2625016; Eichstaedt K., *Art. 337(a) k.p.k., teza 5,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, (red. Świecki D.), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.

[1018] K. Eichstaedt, *Część I. Komentarz do zmian w k.p.k. wprowadzonych ustawą z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 437*), [w:] *Kodeks postępowania karnego…,* (red. D. Świecki), Warszawa 2016, s. 351–352.

[1019] P. Rogoziński, *Obowiązek zawiadamiania pokrzywdzonego o terminie rozprawy głównej. Glosa do wyroku SN z dnia 13 grudnia 2017 r., II KK 312/17,* GSP 2019/1/106–116 – glosa krytyczna, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.

[1020] K. Eichstaedt, *Art. 337a k.p.k., teza 9,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, (red. Świecki D.), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.

ustawy nowelizującej podniesiono, iż przepis art. 337a § 1 k.p.k. jest wiernym powtórzeniem dyrektywy przepisów, a przesłanką wprowadzenia regulacji, która umożliwia pokrzywdzonemu uzyskanie informacji na jego wniosek o dacie, jak również o miejscu rozprawy, czy też o zarzutach oskarżonego, czy ich kwalifikacji prawnej stanowi konieczność jej implementacji. Ustawodawca pominął fakt, że od dnia 1 sierpnia 2015 r. obowiązującą normą jest norma, która nakazuje z urzędu zawiadomienie pokrzywdzonego w zakresie terminu wyznaczonej rozprawy, czyli norma w podnoszonym zakresie jest sprzeczna z regulacją, która została wprowadzona. Tym samym nie budzi wątpliwości, iż pozostawienie w granicach obowiązującego prawa treści wskazanej w art. 354 k.p.k. przy założeniu wprowadzenia przepisu art. 337a § 1 k.p.k. jest błędem ustawodawcy.[1021] Rozważana nowelizacja zlikwidowała powstałą sprzeczność w zakresie treści normatywnej art. 350 § 4 k.p.k. oraz art. 337a § 1 k.p.k. w taki to sposób, iż zawiadomienie o terminie pierwszej rozprawy należy rozumieć, jako obowiązek sądu, natomiast na wniosek złożony przez pokrzywdzonego należy go poinformować o zarzutach wystosowanych przez oskarżonego i kwalifikacji prawnej tych zarzutów.[1022]

Należy zgodzić się z poglądem wyrażonym w uchwale SN z dnia 15 lipca 1974 r.,[1023] iż udzielanie informacji stanowi wyraz troski, by uczestnicy postępowania z przyczyny nieznajomości prawa nie byli pozbawieni alternatywy w postaci korzystania z należnych im praw.[1024]

Wnioski

Sąd pierwszej instancji po wniesieniu aktu oskarżenia dokonuje jego kontroli. Czynności związane z badaniem aktu oskarżenia sąd I instancji przeprowadza w dwóch etapach: w pierwszym prezes sądu bada akt oskarżenia pod względem spełnienia warunków formalnych zgodnie z art. 337 § 1 k.p.k., zaś w drugim etapie sąd bada oskarżenie pod względem spełnienia warunków merytorycznych na posiedzeniu poprzedzającym rozprawę główną. [1025]

[1021] Uzasadnienie rządowego projektu ustawy, Druk nr 3251 s. 39; https://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/druk.xsp?nr=3251 (link z dnia 22.11.2023 r.).
[1022] J. Mierzwińska-Lorencka, *Kodeks postępowania karnego*..., op. cit., s. 124.
[1023] Uchwała SN z dnia 15 lipca 1974 r., KwPr 2/74, OSNKW 1974, nr 10, poz. 179.
[1024] A. Niegierewicz, *Determinanty aktywności pokrzywdzonego w procesie karnym jako gwarancja realizacji zasady kontradyktoryjności*, [w:] *Ochrona prawna pokrzywdzonego*, (red. T. Kaczmarek, M. Filipowska-Tuthill, J. Żylińska), Wrocław 2017, s. 216.
[1025] R.A. Stefański, *Akt oskarżenia*, [w:] *Kodeks postępowania karnego…*, (red. Gostyńskiego Z.), t. II, Warszawa 2004, s. 498.

W fazie początkowej postępowania sądowego następuje każdorazowo sprawdzenie warunków formalnych, co do wymagań przewidzianych przez ustawę dotyczących formy skargi i wykonywania innych czynności oraz sprawdzenie jej warunków merytorycznych (zasadność skargi). Niezależnie od tego, w jakim nurcie (kontradyktoryjnym zwanym też konfrontacyjnym czy też konsensualnym) zostanie przeprowadzone postępowanie sądowe, pojawiająca się skarga spełniać powinna stawiane jej wymogi przez ustawę określone w art. 119, art. 332, art. 333 lub art. 334 k.p.k. Wówczas proces może toczyć się dalej co oznacza, że sprawdzone zostały i spełnione warunki formalne skargi oraz warunki dopuszczalności procesu. Po przejściu tej fazy postępowania sądowego przejść można do dalszego procesowania: w nurcie kontradyktoryjnym do konfrontacji oskarżenia i obrony podczas rozprawy, zaś w nurcie konsensualnym do wydania wyroku na posiedzeniu wyrokowym bez postępowania dowodowego. Należy zauważyć, iż nurty te różnią się czynnościami procesowymi i orzekaniem. W nurcie kontradyktoryjnym fazy postępowania sądowego to: kontrola formalna i merytoryczna (postępowanie przejściowe), przygotowanie do rozprawy głównej, rozprawa główna i czynności końcowe. Natomiast w nurcie konsensualnym fazy postępowania sądowego to: kontrola formalna i merytoryczna (postępowanie przejściowe), posiedzenie wyrokowe i czynności końcowe.[1026]

Zatem wstępną kontrolę warunków formalnych aktu oskarżenia prezes sądu dokonuje niezwłocznie po wpłynięciu aktu oskarżenia do sądu. Bada czy zaistniały wszystkie elementy wymagane ustawą, które regulują przepisy art. 119 i art. 332–334 k.p.k. Niespełnienie jakichkolwiek warunków formalnych albo czynności przez oskarżyciela, o których instruuje przepis art. 120 § 1 i art. 337 § 1 k.p.k., upoważnia prezesa sądu do zwrócenia zarządzeniem aktu oskarżenia oskarżycielowi i jego poprawienia w terminie 7 dni. Jeżeli warunki są spełnione albo braki formalne uzupełnione prezes sądu zarządza doręczenie odpisu oskarżonemu i jego obrońcy. Sprawa przekazywana jest wtedy na posiedzenie sądu w celu wydania odpowiedniego orzeczenia lub kieruje się ją na rozprawę główną.

Wymogi formalne aktu oskarżenia i inne nałożone obowiązki przez ustawę na oskarżyciela publicznego określa art. 337 § 1 k.p.k. Przedmiot podlegający kontroli formalnej aktu oskarżenia w trybie art. 337 § 1 k.p.k. stanowią wymogi określone w ustawie bez wnikania, czy odpowiadają one materiałom sprawy i, czy wymogi zawarte w akcie oskarżenia mają odzwierciedlenie w materiałach rozpatrywanej sprawy.

[1026] K. Dudka, H. Paluszkiewicz, *Postępowanie karne…*, op. cit., s. 469–470.

W ramach wykonywanej przez prezesa sądu kontroli formalnej aktu oskarżenia nie podlega badaniu zgodność konkluzji danego aktu oskarżenia z zarzutami występującymi w postanowieniu dotyczącym postawienia zarzutów. Tego rodzaju kontrola przekracza bowiem uprawnienia prezesa sądu, ponieważ nie jest takie działanie kwalifikowane, jako kontrola aktu oskarżenia lecz całego postępowania.[1027]

Przepis ten w szczególności dotyczy zwyczajnego aktu oskarżenia wnoszonego przez oskarżyciela publicznego do sądu, w ograniczonym zaś stopniu subsydiarnego aktu oskarżenia składanego w sądzie przez pokrzywdzonego (art. 55 § 2 k.p.k.); samodzielnego wniosku o skazanie bez przeprowadzenia rozprawy (art. 335 § 1 k.p.k.); załączonego do aktu oskarżenia wniosku o skazanie bez przeprowadzenia rozprawy (art. 335 § 2 k.p.k.); wniosku o warunkowe umorzenie postępowania (art. 336 § 5 k.p.k.) oraz wniosku Policji o rozpoznanie sprawy w (art. 517d k.p.k.).

Kontrola formalna według art. 337 k.p.k. nie ma zastosowania dla prywatnego aktu oskarżenia, ponieważ jego wymogi formalne określone zostały w art. 487 k.p.k. i ograniczają się do oznaczenia osoby oskarżonego, czynu mu zarzucanego i wskazania dowodów popierających oskarżenie. Przepis art. 337 § 1 nie odwołuje się do tego artykułu, a więc art. 487 k.p.k. nie może być w omawianej sytuacji zastosowany (co Autorka uważa, że słusznie zauważono w doktrynie[1028]).

Autorka pracy doktorskiej uważa też, że dobrze, że istnieje możliwość złożenia prywatnego aktu oskarżenia przez oskarżyciela prywatnego w uproszczonej formie, ponieważ nie każdy pokrzywdzony orientuje się w przepisach prawnych, by prawidłowo sporządzić akt oskarżenia (trudności sprawiać może art. 332 § 1 k.p.k., a zwłaszcza pkt 3 i 4, gdzie należy wskazać przepisy prawne z Kodeksu karnego, Kodeksu karnego skarbowego i Kodeksu postępowania karnego, które należy odnieść w stosunku do rozważanego przestępstwa).

Dla niektórych pism procesowych ustalone zostały dodatkowe wymogi wynikające z przepisów szczególnych dotyczących określonych czynności procesowych, np.: przymus adwokacko-radcowski lub dowody wpłat do kasy sądu.

Tak więc, na podstawie art. 337 k.p.k., kontroli podlegają szczególne warunki o charakterze formalnym, które znajdują się w akcie oskarżenia (art. 332 – 334 k.p.k.), jak też

[1027] B.J. Stefańska, *Glosa do wyroku SN z dnia 9 lutego 2011 r., II KK 228/10*, WPP 2011/2/125–129, teza 1, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.; Wyrok SN z dnia 9 lutego 2011 r., II KK 228/10, LEX nr 784521; A. Lach, *Glosa do wyroku SN z dnia 9 lutego 2011 r., II KK 228/10*, LEX/el. 2011, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.; K. Eichstaedt, *Art. 337 k.p.k., teza 14*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.

[1028] T. Razowski, *Formalna i merytoryczna kontrola…*, op. cit., s. 82; W. Jasiński, *Postępowanie przed sądem pierwszej instancji*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, (red. J. Skorupka), Warszawa 2015, s. 848.

ogólne warunki formalne, które są wymagane dla pisma procesowego (art. 119 k.p.k.). Kontrola dotyczy również wniosku o skazanie oskarżonego bez przeprowadzenia rozprawy w przypadku złożenia takiego wniosku. Wówczas akt oskarżenia w uzasadnieniu musi wskazywać okoliczności zawarte w art. 335 § 1 k.p.k. z zastrzeżeniem, że odwołuje się do niebudzących wątpliwości okoliczności w czasie popełnienia przestępstwa oraz postawy oskarżonego i wskazują one, że cele postępowania zostaną osiągnięte nawet bez przeprowadzenia rozprawy głównej.

Art. 120 § 1 k.p.k. reguluje konsekwencje procesowe w przypadku wystąpienia braków formalnych w szczególności w stosunku do art. 119 k.p.k. i braków szczególnych pisma procesowego, które uniemożliwiają nadanie pismu biegu albo brak ten wystąpił, bo nie zostały złożone należyte opłaty lub upoważnienia, które uprawniają do podjęcia czynności procesowej.

W przypadku stwierdzenia braków o charakterze formalnym bądź też w przypadku, gdy akt oskarżenia nie spełnia warunków zawartych w ustawach, prezes sądu zwraca go oskarżycielowi jednocześnie wzywając go do dokonania uzupełnień w ciągu 7 dni. Stanowi to realizację przez kodeks zasady, na podstawie której niedopełnienie jakichkolwiek wymogów formalnych w akcie oskarżenia jest utożsamiane z nieistnieniem skargi. Spełnienie wszystkich wymaganych warunków formalnych aktu oskarżenia jest przesłanką stanowiącą dopiero podstawę, by nadać bieg temu aktowi. Jest to dowód na to, że akt oskarżenia to pismo szczególnego rodzaju i jego znaczenie procesowe jest odmienne od pozostałych pism procesowych, a wszystkie jego uchybienia (braki) należy traktować jednakowo, ponieważ każdy brak formalny powoduje, że temu pismu nie można nadać biegu.[1029] Termin 7-dniowy nie ma charakteru ani prekluzyjnego, ani zawitego. Jest uznawany za termin porządkowy. Jest także terminem instrukcyjnym, którego przekroczenie nie powoduje bezskuteczności czynności. Termin ten nie wywołuje przewidzianych w art. 120 § 2 k.p.k. skutków, ponieważ art. 337 k.p.k. jest przepisem szczególnym w stosunku do art. 120 § 1 i 2 k.p.k. i wyłącznie w tym zakresie jego stosowanie wyłącza.[1030]

Tak więc można stwierdzić, że nie można pismu, które zawiera braki o charakterze formalnym nadać dalszego biegu. Jeżeli oskarżyciel nie dokona ich usunięcia, wtedy pismo (dany akt oskarżenia) nie jest uznane za skargę, która inicjuje postępowanie karne. W konsekwencji prowadzi to do umorzenia postępowania w myśl przepisu art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k. z powodu braku skargi oskarżyciela. Nie jest to jednoznaczne z możliwością

[1029] K. Zgryzek, *Postępowanie główne*, [w:] *Proces karny. Przebieg…,* (red. K. Marszał), Katowice 2012, s. 102.
[1030] W. Grzeszczyk*, Kodeks postępowania karnego…*, op. cit., s. 464.

wniesienia przez ten sam podmiot skargi. Jest to możliwe, jeżeli nie będą z tym kolidowały inne przesłanki procesowe, takie jak, np. przedawnienie, które jest bezwzględną przesłanką, a braki zastaną uzupełnione. Niespełnienie jakichkolwiek warunków formalnych, czy też czynności przez oskarżyciela, upoważnia prezesa sądu do zwrócenia zarządzeniem aktu oskarżenia oskarżycielowi i jego poprawienia.

Jeżeli warunki są spełnione, gdy akt oskarżenia nie zawiera braków albo braki formalne zostały uzupełnione przez oskarżyciela w wyniku zwrotu pisma procesowego, prezes sądu zarządza doręczenie odpisu oskarżonemu i jego obrońcy. Sprawa przekazywana jest na posiedzenie sądu w celu wydania odpowiedniego orzeczenia lub kieruje się ją na rozprawę główną.

Rozdział V. Uwagi podsumowujące w świetle wyników badań własnych (analiza empiryczna)

Dokonując analizy problematyki związanej z aktem oskarżenia można stwierdzić, iż w zasadzie nie zmieniał on swojej struktury nadanej w Kodeksie postępowania karnego z 1928 r., aż do 2015 r. W Kodeksie postępowania karnego z 1969 r. i 1997 r. dokonano jedynie rozszerzenia jego wcześniejszych wymagań. I tak przed nowelizacją do dnia 1 lipca 2015 r. jego kształt był prosty, zaś po nowelizacji od dnia 1 lipca 2015 r. do 15 kwietnia 2016 r., kiedy to obowiązywał proces kontradyktoryjny jego sporządzenie było bardziej skomplikowane. Celem poczynionych zmian w Kodeksie postępowania karnego było zwiększenie zarówno sprawności, jak i skuteczności postępowania karnego. Zmiany wprowadzone w procesie kontradyktoryjnym nie zasługują wyłącznie na krytykę, ponieważ były też i pozytywne. Jednak, by je dopracować i wdrożyć w życie i, by przyjęły się w środowisku prawniczym okres ich obowiązywania był za krótki, ponieważ ustawodawca wprowadził nową nowelizację z dnia 11 marca 2016 r. i wkrótce nowelizację z dnia 23 marca 2017 r., a później kolejne w 2019 r., w 2021 r. i w 2022 r.

Należy zgodzić się ze zdaniem P. Hofmańskiego, iż: „*To praktyka powinna dostosować się do prawidłowo ukształtowanego modelu, a nie model powinien być dostosowany do ułomnej praktyki.”*[1031].

W polskiej literaturze prawniczej w sposób jednolity definiuje się zasadę kontradyktoryjności występującą w postępowaniu karnym, na podstawie której proces przybiera postać sporu równouprawnionych stron, które przedstawiają przed sądem swoje dowody. Związana jest ona z zasadą skargowości oraz prawem do obrony. Zasadniczą jej rolą jest wykrycie prawdy obiektywnej, a jej domeną jest rozprawa sądowa.[1032] Dla procesu wykazującego cechy kontradyktoryjności charakterystyczna jest zasada jawności prowadzonego postępowania. Stanowi to przeciwieństwo do inkwizycyjnego modelu odnoszącego się do postępowania karnego.[1033] Na uwagę zasługuje również fakt, iż

[1031] P. Hofmański, *Zasada prawdy w postulowanym modelu procesu karnego*, [w:] *Pojęcie, miejsce i znaczenie prawdy w polskim procesie karnym*. *Materiały Wrocławskiego Seminarium Karnoprocesowego 2013*, (red. K. Kremens, J. Skorupka), Wrocław 2013, s. 43.

[1032] C. Kulesza, *Kontradyktoryjność postępowania odwoławczego w świetle projektu nowelizacji kodeksu postępowania karnego Komisji Kodyfikacyjnej z dnia 8 listopada 2012 r. (druk sejmowy 870)*, [w:] *Kontradyktoryjność w polskim procesie karnym*, (red. P. Wiliński), Warszawa 2013, s. 105.

[1033] A. Ploszka, *Jawność postępowania w sprawach o zniesławienie. Uwagi de lege lata i de lege ferenda*, Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych, Rok XIX, 2014, z. 2, s. 137.

kontradyktoryjność w ramach postępowania sprzyja zasadzie prawdy materialnej[1034] i jest jej gwarancją w ramach procesu karnego.[1035]

Zmiany wprowadzone nowelizacją z dnia 27 września 2013 r., która weszła w życie 1 lipca 2015 r. w polskim procesie karnym przebudowały karną procedurę sądową. Zmierzały one w kierunku zbudowania rozprawy sądowej, która byłaby zgodna z zasadą kontradyktoryjności[1036] i doprowadziły do zmiany układu stron procesowych (wskazując ich rzeczywistą rolę w procesie) jednocześnie nakładając na te strony obowiązek gromadzenia i prowadzenia dowodów przed sądem.[1037] Art. 297 § 5 k.p.k. odnoszący się do zasad gromadzenia materiałów dowodowych został zmieniony na ukierunkowanie celu postępowania przygotowawczego, a mianowicie na: zebranie, utrwalenie, jak i zabezpieczenie dowodów w kształcie niezbędnym do przekonania, iż zaistniała zasadność wniesienia aktu oskarżenia, bądź też innego rodzaju zakończenia postępowania jest słuszna. Ma to zastosowanie także do przedstawienia wniosku w zakresie dopuszczenia wskazanych dowodów i ich przeprowadzenia przed sądem.[1038] Nowe brzmienie art. 393 § 3 k.p.k. wskazuje, że różnego rodzaju dokumenty prywatne mogą być odczytywane w ramach rozprawy głównej. Dotyczy to także dokumentów, które powstały poza granicami postępowania karnego, a przede wszystkim listów, publikacji, czy też notatek.[1039]

By proces karny był prowadzony prawidłowo konieczne jest stosowanie się do zasady kontradyktoryjności, która instruuje, iż proces to spór prowadzony między równouprawnionymi stronami przed bezstronnym sądem. Jego podstawą jest także prawidłowy podział funkcji procesowych, wyłonienie oskarżenia, orzekanie i obrona. Funkcję oskarżenia realizuje oskarżyciel, natomiast oskarżony posiada prawo do obrony.[1040] Zasada ta zabezpiecza najlepiej interes pokrzywdzonego i oskarżonego. Niewątpliwie wyjątkiem w zasadzie kontradyktoryjności jawności (uczestników procesu, publiczności) w postępowaniu karnym jest utajnienie instytucji świadka anonimowego, który wprowadzony

[1034] B. Janusz-Pohl, *Głos w dyskusji*, [w:] *Kontradyktoryjność w polskim procesie karnym*, (red. P. Wiliński), Warszawa 2013, s. 151.
[1035] P. Starzyński, *Głos w dyskusji*, [w:] *Kontradyktoryjność w polskim procesie karnym*, (red. P. Wiliński), Warszawa 2013, s. 154.
[1036] J. Kubasik, *Kontradyktoryjność rozprawy głównej i postępowania odwoławczego*, [w:] *Realizacja zasady kontradyktoryjności w polskim procesie karnym – wybrane zagadnienia*, (red. J. Żylińska, M. Filipowska-Thuthil), Warszawa 2015, s. 151.
[1037] G. Kopczyński, *Kontradyktoryjność procesu a przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego – kilka uwag na tle nowych rozwiązań prawnych*, [w:] *Realizacja zasady kontradyktoryjności w polskim procesie karnym – wybrane zagadnienia*, (red. J. Żylińska, M. Filipowska-Thuthil), Warszawa 2015, s. 169.
[1038] M. Kornak, *Badanie podejrzanego a dowodowe wykorzystanie materiałów pochodzących z badań eliminacyjnych – uwagi de lege lata i de lege ferenda*, [w:] *Realizacja zasady kontradyktoryjności w polskim procesie karnym – wybrane zagadnienia*, (red. J. Żylińska, M. Filipowska-Thuthil), Warszawa 2015, s. 169.
[1039] D. Drajewicz, *Ocena opinii biegłego w postępowaniu karnym,* PS 2014, nr 6, s. 85.
[1040] J. Lisińska, *Podmioty uprawnione do ustanowienia pełnomocnika w procesie karnym*, Pal. 7–8/2014, s. 72.

został ustawą z dnia 6 lipca 1995 r.[1041] do porządku prawnego w związku z wzrastającą przestępczością w szczególności zorganizowaną.[1042]

Zmiany, które zostały wprowadzone w Kodeksie po nowelizacji z dnia 1 lipca 2015 r. dotyczące procesu karnego i wymogów formalnych aktu oskarżenia, miały na celu ukształtować tak rozprawę sądową, by doszło do zastosowania zasady kontradyktoryjności i odpowiedzialności stron za wynik procesu. W celu przyspieszenia czynności procesowych w postępowaniu przygotowawczym w dochodzeniu (szybkie zakończenie procesu było jednym z argumentów wprowadzenia zasady kontradyktoryjności), ustawodawca wprowadził w postępowaniu w dochodzeniu uproszczenie do aktu oskarżenia (art. 332 § 3 k.p.k.). Odciążyło to co prawda prokuratora od sporządzania uzasadnienia, ale tym samym oskarżony miał zawężoną możliwość kontrargumentacji z zarzutami zawartymi w treści wystosowanej skargi w pisemnej odpowiedzi na dany akt oskarżenia, co było dla niego utrudnieniem. W ten sposób oskarżony nie mógł ustosunkować się do materiału dowodowego zebranego przez prokuratora i do jego ustaleń w danej sprawie. Osłabiło to tym samym funkcję informacyjną aktu oskarżenia i pozwala wątpić w dalszy sens wyszczególniania uproszczonych aktów oskarżenia.

Ograniczenie obejmowało także zakres materiałów postępowania przygotowawczego, które były przekazywane do sądu przez prokuratora łącznie z aktem oskarżenia.[1043]

Uprawnienia w zakresie zapoznania się ze zgromadzonym materiałem dowodowym stanowi istotny aspekt w zakresie prawa do obrony. Braki odnoszące się do wiedzy w zakresie informacji, które są w posiadaniu organu procesowego, jest rozumiany, jako brak możliwości w zakresie skutecznej reakcji, która stanowi ich wynik. Prawo w zakresie dostępu do materiałów dowodowych można uznać za uprawnienie polegające na korzystaniu tej samej władzy procesowej oraz także tych samych materiałów dowodowych (inaczej materiałów procesowych), które są w posiadaniu organu prowadzącego dane postępowanie.[1044]

Prawo do obrony, jak i realizacja zasady kontradyktoryjności wzmacniała obowiązki należące do prokuratora, które były związane z formalizmem dotyczącym aktu oskarżenia, co obejmowało również sposób, jak i kolejność przeprowadzania dowodów, czy też usystematyzowania wykazu zawierającego wnioskowane dowody kwalifikowane według

[1041] Ustawa z dnia 6 lipca 1995 r. o zmianie Kodeksu postępowania karnego (Dz.U. z 1995 r. nr 89, poz. 444).
[1042] A. Baj, *Zakazy dowodowe dotyczące świadka koronnego*, Prok. i Pr. 2007, nr 1, s. 119; A. Baj, *Udział stron postępowania przygotowawczego w czynnościach powtarzalnych*, Prok. i Pr. 2019, nr 2, s. 125–126.
[1043] Z. Wrona, *Zmiany dotyczące roli prokuratora w postępowaniu przygotowawczym i ich konsekwencje w stadium postępowania głównego*, [w:] *Realizacja zasady kontradyktoryjności…*, (red. J. Żylińska, M. Filipowska-Thuthil), Warszawa 2015, s. 115.
[1044] P. Wiliński, P. Karlik, *Treść prawa do obrony*, [w:] *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz…*, (red. M. Safjan, L. Bosek), Warszawa 2016, s. 1059.

rodzajów czynności o charakterze dowodowym, co dokonywano przede wszystkim za pomocą umieszczania odrębnych list, którymi były: lista zawierająca wykaz osób, podlegających wezwaniu na daną rozprawę zgodnie z żądaniem złożonego przez oskarżyciela; lista dokumentów, które na podstawie wystosowanego żądania oskarżyciela podlegały odczytaniu, odtworzeniu czy też ujawnieniu; lista dowodów rzeczowych, które były poddane oględzinom.[1045]

Zakres dotyczący realizacji zasady prawa skierowanego na obronę wyznacza szeroki katalog uprawnień. W granicach tego katalogu można wyróżnić uprawnienia wykazujące ogólnie generalny charakter, które stanowią *sui generis* metauprawnienia. Do nich zaliczyć można prawo dotyczące swobody wyboru środków oraz sposobów obrony, jak też prawo do kontroli w zakresie poprawności działania organów procesowych. Wyszczególnienie to nie oznacza tym samym potrzeby tworzenia następnych podziałów. Wyszczególnienie ogólnego charakteru poszczególnych uprawnień wywołać może określonego rodzaju skutki. W zakresie ich treści odnaleźć można w przyszłości następne uprawnienia procesowe, które wynikają z prawa do obrony.[1046]

Prawo do pomocy prawnej stanowi jedno z najtrudniejszych praw procesowych, które są należne wszystkim, którzy zostali oskarżeni bądź są podejrzanymi w zakresie popełnienia przestępstwa. Jest to niezależne od charakteru tego przestępstwa, jak też występuje ono na każdym etapie postępowania sądowego. Europejskie regulacje dotyczące pomocy prawnej wyznaczają standardy, które stanowią dyrektywę odnoszącą się do krajowych porządków prawnych w zakresie państw europejskich. Stanowią one prawnie wiążące zobowiązanie, wskazane przez prawo każdemu podmiotowi w zakresie uzyskania ochrony prawnej, która ma miejsce przed sądem. Osoby, które zostały oskarżone o popełnienie jakiegoś przestępstwa w przypadku, gdy nie są w stanie samodzielnie ponieść kosztów, posiadają uprawnienie do żądania bezpłatnej pomocy prawnej, co ma miejsce już w momencie wszczęcia postępowania. Celem tego jest zapewnienie osobom, które są najuboższe skutecznej obrony, co ma miejsce w sprawach przed danym sądem, a także w zakresie rzetelnego procesu sądowego, co ma miejsce niezależnie od sytuacji majątkowej. Dla skutecznego oraz sprawnego systemu udzielania takiej pomocy prawnej nie jest wystarczające teoretycznie, jak też iluzorycznie podejście w zakresie przyznania danego prawa lecz powinno ono mieć wykorzystanie

[1045] Z. Wrona, *Zmiany dotyczące roli prokuratora w postępowaniu przygotowawczym i ich konsekwencje w stadium postępowania głównego*, [w:] *Realizacja zasady kontradyktoryjności…*, (red. J. Żylińska, M. Filipowska-Thuthil), Warszawa 2015, s. 114.
[1046] P. Wiliński, P. Karlik, *Treść prawa do obrony*, [w:] *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz…*, (red. M. Safjan, L. Bosek), Warszawa 2016, s. 1060.

w praktyce i powinno być skuteczne w zawisłych sprawach przed sądem, w których znajdują odniesienie. W konsekwencji powyższego to one w obowiązku są do zorganizowania krajowego systemu wymiaru sprawiedliwości o odpowiednim kształcie, który faktycznie zapewni taką ochronę.[1047]

System z zakresu udzielania pomocy prawnej, stanowi podstawę względem prawidłowego funkcjonowania całego systemu sądownictwa, jak też sprzyja wykonywaniu naczelnej zasady rozumianej, jako prawdy materialnej jest elementem, który przyczynia się w zakresie przyspieszenia postępowań, które zawisły przed sądem, jak też może skrócić czas dotyczący przebywania podejrzanych w policyjnym areszcie, czy też przebywania podejrzanych w innych ośrodkach, mających na celu pozbawienie wolności.[1048]

Stanowiący prawo dokonywali różnego rodzaju działania, które miały na celu doprowadzenie do tego, że zarówno podejrzani, jak i oskarżeni oraz pokrzywdzeni nie wywnioskowali konkluzji, iż pandemia koronawirusa Covid-19 była skuteczniejsza, aniżeli sam wymiar sprawiedliwości. Przeciwdziałające skutkom pandemii projekty ustaw dokonały różnego rodzaju nowelizacji, które dotyczyły między innymi k.p.k. Natomiast kontrowersyjnym rozwiązaniem, np. okazał się zamysł dotyczący zdalnego łączenia się sądu z podejrzanym w stosunku, do którego prokurator złożył wniosek o pozbawienie wolności, które przybierało formę tymczasowego aresztowania. Wskazane zmiany sugerowały w sposób niewątpliwy obawy, które utrudniały kontakt z adwokatem, jak też doprowadziły do znacznego ograniczenia obejmującego prawo do obrony. Dokonując analizy czwartego projektu „tarczy" antykryzysowej należy stwierdzić, iż zakładał on, że działania które były przez sąd podejmowane umożliwiały łączenie się z podejrzanym, z placówką prokuratury, gdzie podejrzany przebywał wraz z asystentem prokuratora lub znajdował się w areszcie czy też ze strażnikiem Służby Więziennej. W przytoczonym przykładzie prawo obejmujące obronę było utrudnione, ponieważ sąd mógł przeprowadzić daną rozprawę zdalnie, która miała miejsce bez możliwości wcześniejszej rozmowy przebiegającej pomiędzy podejrzanym, a jego obrońcą. Mógł on narzucić także, gdzie radca prawny czy adwokat mógł w czasie, w którym przebiegała cała rozmowa znajdować się. Kuriozalna sytuacja występowała, gdy pełnomocnik był zobowiązany stawić się na salę rozpraw, gdzie jego mandant łączył się

[1047] A. Kulikowska, *Prawo do pomocy prawnej w świetle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka*, Studenckie Zeszyty Naukowe 2016, Vol. XIX, nr 30, s. 39–40.
[1048] Ibidem, s. 40.

w sposób zdalny z sądem, jak i z nimi za pomocą systemu technicznego, który zapewniał łączność w zakresie obrazu oraz dźwięku.[1049]

Zgodnie z definicją, która znajduje się w Słowniku Języka Polskiego PWN przez „epidemię" należy rozumieć nagłe pojawienie się zarówno wśród ludzi, jak i też wśród zwierząt, które znajdują się w określonym czasie na danym obszarze, wzrost liczby zachorowań na konkretną chorobę, która najczęściej jest zakaźna. Covid-19, który został spowodowany wirusem SARS-CoV-2 zwany koronawirusem bez żadnych wątpliwości należy uznać za taką chorobę.[1050]

Na podstawie ustawy z 19 czerwca 2020 r.[1051] na gruncie art. 250 § 3 k.p.k. przeprowadził ustawodawca zagwarantowanie prawa dotyczącego obrony w taki sposób, iż w przypadku, gdy obrońca uczestniczy w posiedzeniu, a jednocześnie przebywa w innym miejscu niż znajduje się oskarżony, sąd na gruncie złożonego wniosku przez oskarżonego czy złożonego wniosku przez obrońcę jest władny zarządzić przerwę obejmującą okres oznaczony i zezwolić na telefoniczny kontakt danego obrońcy z oskarżonym za wyjątkiem sytuacji, gdy uwzględnienie wniosku może doprowadzić do zakłócenia prawidłowego toku posiedzenia albo też stanowić ryzyko dotyczące nie rozstrzygnięcia wniosku dotyczącego zastosowania tymczasowego aresztowania, co ma nastąpić przed upływem dopuszczalnego czasu dotyczącego zatrzymania oskarżonego, tj. dotyczy okresu, który został wskazany w treści art. 248 § 2 k.p.k. Gwarantem prawa dotyczącego obrony należy uważać również rozwiązania, które zostały przewidziane w trakcie czynności w art. 250 § 3 k.p.k., na podstawie którego tłumacz posiada uprawnienie w postaci udziału w granicach posiedzenia tam, gdzie przebywa oskarżony. Na uwagę zasługuje fakt, iż ustawodawca wyłączył alternatywę w postaci przybycia na posiedzenie aresztowanego zgodnie ze wskazanym powyżej trybem w przypadku, jeżeli oskarżony jest głuchy, niemy czy nie widzi (niewidomy art. 350 § 3f k.p.k. w zw z art. 79 § 1 pkt 2 k.p.k.).

Prawo oskarżonego w zakresie obecności na rozprawie stanowi podstawowy element dotyczący konstytucyjnej zasady prawa do obrony, która jest zawarta w art. 42 ust. 2 Konstytucji RP, która jest odzwierciedleniem recepcji ogólnego standardu dotyczącego rzetelnego procesu, zawartego w treści art. 6 ust. 1 Konwencji. Na podstawie obowiązującego

[1049] S. Traczyk, *„Zamaskowany" sędzia, czyli o wymiarze sprawiedliwości podczas COVID-19,* [w:] *Państwo i prawo w czasach COVID-19*, (red. K. Stępniak), Warszawa 2020, s. 140.
[1050] S. Korus, *Ochrona zdrowia jako przejaw ważnego interesu publicznego w rozumieniu art. 22 Konstytucji RP w dobie epidemii choroby COVID-19*, [w:] *Państwo i prawo w czasach COVID-19*, (red. K. Stępniak), Warszawa 2020, s. 153.
[1051] Ustawa z dnia 19 czerwca 2020 r. o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielonych przedsiębiorcy dotknięte mu skutkami COVID-19 oraz o uproszczonym postępowaniu zatwierdzenie układu związku z wystąpieniem COVID-19 (Dz.U. z 2022 r. poz. 2141 ze zm.).

wzorca konsekwencją wskazanego przepisu Konwencji z zakresu prawa dotyczącego udziału w granicach rozprawy, który ma miejsce przed sądem pierwszej instancji korzysta osoba, która jest oskarżona w zakresie czynu zagrożonego odpowiedzialnością karną.[1052]

Według sędziego Łukasza Gawdzińskiego z Sądu Rejonowego w Gorzowie Wlkp., z którym Autorka niniejszej dysertacji przeprowadziła wywiad w dniu 18 maja 2017 r., proces kontradyktoryjny jest najbardziej sprawiedliwy dla wszystkich stron. W obecnie obowiązującym procesie karnym po 15 marca 2016 r. (jak też przed kontradyktoryjnością) istnieje złe przyzwyczajenie, iż wszystko jest uzależnione od sądu. Sąd ma rozsądzić, a nie ma prowadzić postępowanie. Według niego, do szukania i przeprowadzenia dowodów w danej sprawie jest prokurator i obrońca, i to oni powinni „walczyć", a sąd powinien się przysłuchiwać. Sędzia daje wiarę albo jednej stronie albo drugiej stronie. I tak jest w Europie. Nie zna on kraju, który by miał inkwizycyjny proces, tak jak my, gdzie wszystko spada na sędziego i spoczywa w rękach sądu, że to sąd przeprowadza dowody, czy szuka świadków. Proces kontradyktoryjny polega na tym, że to strony „walczą" ze sobą. W akcie oskarżenia trzeba było wskazać, na jaką okoliczność trzeba przesłuchać świadków, powoływać się tylko na te dowody, które wskazywały na tę okoliczność i to od razu zakreślało ramy dowodowe. Sędzia nie musiał odczytywać zeznań świadków, bo prokurator odczytywał zeznania swoich świadków, a swoich świadków odczytywał obrońca. I tak, według sędziego Łukasza Gawdzińskiego, właśnie powinno być. Tak jest na całym Zachodzie. Sąd tylko słucha. Sąd ma wydać tylko wyrok, a nie przeprowadzać całego postępowania.[1053]

Dane Ministerstwa Sprawiedliwości po wprowadzeniu reformy nowelizacyjnej z dnia 1 lipca 2015 r. już w pierwszych miesiącach, kiedy to weszła w życie w polskim procesie karnym znowelizowana procedura karna wskazują, iż nastąpił wyraźny spadek liczby aktów oskarżenia kierowanych do sądów. Zaraz po wprowadzeniu reformy wpłynęło do sądów ok. 1/3 spraw mniej niż w tym samym okresie w 2014 r., a co czwarty akt oskarżenia zwracany był prokuraturze.[1054] W 2014 r. wskaźnik procentowy skierowanych do sądu spraw z aktem oskarżenia (w tym z wnioskami z art. 335 k.p.k.) wynosił 34 % w stosunku do ogółu spraw zakończonych. Można więc zauważyć, iż na początku funkcjonowania znowelizowanej procedury prokuratorzy, tak jakby „wstrzymywali się" w sprawach skomplikowanych (gdzie

[1052] W. Kociubiński, *Rozpoznanie sprawy podczas nieobecności oskarżonego na rozprawie jako przesłanka bezwzględnego powodu odwoławczego z art. 439 § 1 pkt 11 k.p.k.*, Wrocławskie Studia Sądowe. Kwartalnik 3/2012, s. 60; B. Nita-Światłowska, *kilka uwag o prawie do obrony związku z nowelizacją Kodeksu Postępowania Karnego z 2016 roku*, Pal. 9/2016, s. 17.

[1053] Wywiad przeprowadzony w dniu 18 maja 2017 r. .z sędzią Łukaszem Gawdzińskim z Sądu Rejonowego w Gorzowie Wlkp., VII Wydział Karny.

[1054] http://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/924308,sejm-odwrocenie-reformy-procedury-karnej.html (link z dnia 21.05.2019 r.).

to było możliwe) przed skierowaniem aktu oskarżenia do sądu czekając, aż ukształtuje się pewna praktyka odnośnie formułowania tez dowodowych. Zapewne przyczyniła się do tego trudność, która związana była z nową koncepcją odnoszącą się do aktu oskarżenia, tzn. z koniecznością formułowania tez dowodowych. Ostrożność ze strony prokuratorów wynikała bowiem z obawy przed zwrotami formalnymi sporządzonego aktu oskarżenia w trybie art. 337 § 1 k.p.k. dokonywanymi przez sądy ze względu na niepoprawność formułowanych tez dowodowych. Problemem bowiem stała się po 1 lipca 2015 r. konieczność formułowania tez dowodowych, a potem poprzez te tezy przedstawiania dowodów i przeprowadzania ich w granicach tych tez (art. 167 § 1 k.p.k.). Spowodowało to dwa ograniczenia. Po pierwsze, gdy prokurator zakreślił tezę dowodową zbyt wąsko musiał wówczas przy przeprowadzaniu dowodu w toku procesu w sądzie czuwać, by przy przeprowadzaniu dowodu każdorazowo zgłaszać wnioski dowodowe w celu rozszerzenia tej tezy dostosowując ją do przebiegu określonej czynności procesowej. Po drugie, gdy prokurator zakreślił tezę dowodową zbyt szeroko wówczas w trybie art. 337 § 1 k.p.k. następował zwrot sprawy prokuratorowi. Na podstawie panującej wówczas praktyki dotyczącej nieprawidłowości w zakresie formułowania tez dowodowych, co było powodem zwrotu prokuratorowi aktu oskarżenia w trybie art. 337 § 1 k.p.k., ujawniła się wada dokonanej nowelizacji polegająca na tym, że przedmiotowa zmiana zamiast usprawnić proces karny to doprowadziła do jego przedłużenia. Spowodowała bowiem skomplikowanie formuł obejmujących sporządzenie aktu oskarżenia i przedstawianie dowodów przed samym sądem. W tym momencie ważniejsze stało się, jak będą przedstawione dowody aniżeli to, jakimi dowodami dysponuje prokurator w danej sprawie. Konsekwencją znowelizowanych przepisów k.p.k. była także uciążliwa metoda dzielenia na odrębne zbiory akt postępowania przygotowawczego.[1055]

O dużej liczbie zwrotów aktu oskarżenia w II półroczu 2015 r. świadczą też dane zamieszczone w poniższej tab. 5.1. w trzech okresach podlegających badaniu: II półrocze 2014 r., I półrocze 2015 r. oraz II półrocze 2015 r. W sądach rejonowych na 58 258 wniesionych aktów oskarżenia z oskarżenia publicznego w II półroczu 2015 r. było 4 542 zwroty aktów, co stanowi wzrost zwrotów o 152,5 % względem tożsamega półrocza poprzedniego roku. Natomiast w sądach okręgowych liczba ta wzrosła o 27,3 % zwrotów aktów oskarżenia. Wpływ spraw karnych, które zarejestrowano z zaskarżenia publicznego pomniejszony został o liczbę spraw, gdzie prokurator zamiast z aktem oskarżenia do sądu wstąpił z wnioskiem o wydanie wyroku skazującego na posiedzeniu (art. 335 § 1 k.p.k.).

[1055] J. Duży, *Tezy dowodowe – narzędzie usprawniające i porządkujące proces karny czy hamulec jego efektywności,* Prok. i Pr. 2016, nr 3, s. 58–61.

W sądach rejonowych przedmiotowych wystąpień w II półroczu 2015 r., było 73 639, a w sądach okręgowych 655.

Tab. 5.1. Wpływ spraw karnych z aktem oskarżenia oraz zwroty aktów oskarżenia w sądach okręgowych i rejonowych w okresie II półrocze 2014 – II półrocze 2015 r.

Wyszczególnienie	II półrocze 2014	I półrocze 2015	II półrocze 2015
w liczbach bezwzględnych			
Sądy okręgowe			
Akty oskarżenia – sprawy z rep. K (oskarżenie publiczne)	2 496	2 926	1 464*)
Zwrot aktów oskarżenia w trybie: 337 k.p.k., 345 k.p.k., 343 § 7 zd. 1 k.p.k.	33	40	42
Sądy rejonowe			
Akty oskarżenia – sprawy z rep. K (oskarżenie publiczne)	163 917	164 634	58 258**)
Zwrot aktów oskarżenia w trybie: 337 k.p.k., 345 k.p.k., 343 § 7 zd. 1 k.p.k.	1 799	1 563	4 542
wskaźniki dynamiki (II półrocze 2014 = 100)			
Sądy okręgowe			
Akty oskarżenia – sprawy z rep. K (oskarżenie publiczne)	100	117,2	58,7
Zwrot aktów oskarżenia w trybie: 337 k.p.k., 345 k.p.k., 343 § 7 zd. 1 k.p.k.	100	121,2	127,3
Sądy rejonowe			
Akty oskarżenia – sprawy z rep. K (oskarżenie publiczne)	100	100,4	35,5
Zwrot aktów oskarżenia w trybie: 337 k.p.k., 345 k.p.k., 343 § 7 zd. 1 k.p.k.	100	86,9	252,5

***) ponadto, 655 spraw w trybie art. 335 § 1 k.p.k.**
****) ponadto, 73 639 spraw w trybie art. 335 § 1 k.p.k.[1056]**
Źródło: Analiza działalności sądów powszechnych w latach 2011–2015. Analiza statystyczna rok 2015 na tle lat 2011–2014 – wybrane zagadnienia, Departament Strategii i Funduszy Europejskich. Wydział Statystycznej Informacji Zarządczej, Warszawa, 25 stycznia 2016, s. 11.

Po nowelizacji na przestrzeni roku 2016 oraz 2017 można zauważyć także, iż wzrosła liczba uniewinnień, ponieważ prokurator nie wykazał prawdziwości tezy wystosowanej przez oskarżenie, a sąd nie zainicjował czynności z urzędu, których celem było znalezienie prawdy materialnej. Również pojawiały się skazania względem osób niewinnych, co było efektem przedstawienia przez prokuratora dowodów, na które oskarżony nie zareagował sprzeciwem i ich nie podważył, co oznacza, iż wykazał postawę bierną w procesie.[1057]

[1056] Tab. 5.1. – to Tab. 4. *Wpływ spraw karnych z aktem oskarżenia oraz zwroty aktów oskarżenia w sądach okręgowych i rejonowych w okresie II półrocze 2014 – II półrocze 2015,* [w:] *Analiza statystyczna rok 2015 na tle lat 2011–2014 – wybrane zagadnienia*, Departament Strategii i Funduszy Europejskich. Wydział Statystycznej Informacji Zarządczej, Warszawa, 25 stycznia 2016, s. 11, https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/publikacje/ (link z dnia 23.11.2023 r.).
[1057] http://www.rp.pl/Rzecz-o-prawie/309069954-Nowa-procedura-karna-skutki-spoleczne-moga-byc-oplakane.html?template=restricted (link z dnia 21.05.2019 r.).

Ze względu na brak danych statystycznych z Prokuratury Okręgowej w Warszawie nie można w pełni dokonać analizy porównawczej pomiędzy poszczególnymi Prokuraturami. Do analizy wybrane zostały tylko niektóre Prokuratury, a ich wybór nie był przypadkowy, lecz zostały wybrane ze względu na ich cechy. Prokuratura w Warszawie została wybrana ze względu na fakt, że w Warszawie jako mieście stołecznym prowadzi się najwięcej spraw w Polsce i jest to odpowiednie miejsce do odniesienia wszelkich danych. Prokuratura w Gorzowie Wielkopolskim została wybrana ze względu na miejsce zamieszkania Autorki pracy, natomiast Prokuratura we Wrocławiu została wybrana jako poglądowa baza porównawcza, gdyż z pewnością prowadzi mniej spraw niż warszawska i więcej niż gorzowska.

Kolejnym problemem okazały się dane statystyczne podane w zakresach lat, a nie w poszczególnych latach. To były jedyne dane, jakie udało się pozyskać z prokuratury Rejonowej dla Wrocławia–Śródmieście oraz były to jedyne dane pozyskane z Prokuratury Okręgowej w Gorzowie Wlkp. W związku z tym, że niezbędne dla przeprowadzenia prawidłowej analizy danych jest rozbicie danych na poszczególne lata możliwa była wyłącznie analiza polegająca na porównaniu danych z Prokuratury Rejonowej w Gorzowie Wlkp. z danymi z Prokuratury Rejonowej Warszawa–Śródmieście w Warszawie.

Poza powyższym problemowym czynnikiem uniemożliwiającym analizę porównawczą danych statystycznych stał się moment końcowy przedstawionych danych. Rozbieżność w miesiącach, które obejmowały okres końcowy pozyskanych danych uniemożliwił kompletną analizę. Początkowa cezura bazy danych była wszędzie taka sama, tzn. rozpoczynała się od roku 2017 natomiast końcowe lata różniły się miesiącami. Dane zebrane z poszczególnych jednostek przedstawiały się następująco:

– Prokuratura Rejonowa dla Wrocławia-Śródmieście

lata 2017–2022 – dane aktualne na sierpień 2022 r.;

– Prokuratura Okręgowa w Gorzowie Wlkp.

lata 2017–2022 – dane aktualne na maj 2022 r.;

– Prokuratura Okręgowa dla Wrocławia

lata 2017–2022 – dane aktualne na wrzesień 2022 r.

Tab. 5.2. Ilość spraw w Prokuraturze Rejonowej w Gorzowie Wlkp., Prokuraturze Rejonowej Warszawa Śródmieście w Warszawie i Prokuraturze Rejonowej dla Wrocławia–Śródmieście.

PROKURATURA REJONOWA W GORZOWIE WLKP.				
Lata	**Wpływ spraw do prokuratury**	**Ilość spraw skierowanych do sądów z aktem oskarżenia**	**Ilość osób co do których zapadły wyroki skazujące/wyroki skazujące**	**Ilość zwrotów spraw**
2017	4 519	810	1 284	5
2018	5 053	1 089	1 383	4
2019	5 539	1 306	1 415	2
2020	5 836	1 213	1 120	2
2021	5 816	1 383	1 652	3
Razem	26 763	5 801	6 854	16
PROKURATURA REJONOWA WARSZAWA ŚRÓDMIEŚCIE W WARSZAWIE				
2017	6 304	648	525	5
2018	6 580	717	641	25
2019	5 928	705	544	15
2020	6 219	605	509	9
2021	5 989	683	621	16
Razem	31 020	3 358	2 840	70
PROKURATURA REJONOWA DLA WROCŁAWIA–ŚRÓDMIEŚCIE				
Razem (lata 2017–2022 – dane aktualne na sierpień 2022 r.)	18 062	3 829	2 530	33

Źródło: Opracowanie własne na podstawie otrzymanych danych z Prokuratur.[1058]

Analogicznie do tab.5.2. zostały przedstawione dane pozyskane z prokuratur okręgowych.

Tab. 5.3. Ilość spraw w Prokuraturze Okręgowej w Gorzowie Wlkp., Prokuraturze Okręgowej w Warszawie i Prokuraturze Okręgowej dla Wrocławia.

PROKURATURA OKRĘGOWA W GORZOWIE WLKP.				
Lata	**Wpływ spraw do prokuratury**	**Ilość spraw skierowanych do sądów z aktem oskarżenia**	**Ilość osób co do których zapadły wyroki skazujące/wyroki skazujące**	**Ilość zwrotów spraw**
Razem (lata 2017–2022 – dane aktualne na maj 2022 r.)	781	283	228 (co do 1023 osób oskarżonych)	3
PROKURATURA OKRĘGOWA W WARSZAWIE				
W odpowiedzi na moje wnioski z dnia 24 kwietnia 2022 r. oraz z dnia 26 czerwca 2022 r. dotyczące udostępnienia danych statystycznych Prokuratura poinformowała mnie, że nie posiada przedmiotowych danych statystycznych.				
PROKURATURA OKRĘGOWA DLA WROCŁAWIA				
Razem (lata 2017–2022 – dane aktualne na wrzesień 2022 r.)	1 479	362	303	6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie otrzymanych danych z Prokuratur.[1059]

[1058] Dane otrzymane z Prokuratury Rejonowej w Gorzowie Wlkp., Prokuratury Rejonowej Warszawa Śródmieście w Warszawie i Prokuratury Rejonowej dla Wrocławia–Śródmieście.

[1059] Dane otrzymane z Prokuratury Okręgowej w Gorzowie Wlkp., Prokuratury Okręgowej w Warszawie i Prokuratury Okręgowej dla Wrocławia.

Analizując dane statystyczne z Prokuratury Rejonowej w Gorzowie Wielkopolskim w latach 2017–2021 należy stwierdzić, że najwięcej spraw wpłynęło do prokuratury w 2020 r. i było ich 5 836, a najmniej w 2017 r., bo 4 519 spraw. Ilość spraw skierowanych do sądu wraz z aktem oskarżenia największa była w 2021 r. i wynosiła 1 386, a najmniejsza 2017 r. (810). Ilość osób, co do których zapadły wyroki skazujące największa była w 2021 r. i wynosiła 1 652, a najmniejsza w 2020 r. – 1 120. Natomiast ilość zwrotów spraw największa, bo 5 była w 2017 r., a najmniejsza w latach 2019 i 2020, bo tylko 2.

Porównując dane z Prokuratury Rejonowej w Gorzowie Wielkopolskim z Prokuraturą Rejonową Warszawa Śródmieście w Warszawie w latach 2017–2021 można zauważyć, iż w 2021 r. w granicach 5 900 zbliżona jest ilość spraw złożonych do prokuratur w obu miastach. Natomiast ilość zwrotów spraw Prokuratury Warszawa Śródmieście w 2021 r. wynosiła 16 i jest równa ilości zwrotów spraw ogółem Prokuratury Rejonowej w Gorzowie Wielkopolskim w latach 2017–2021. Analiza pozostałych danych niemożliwa jest ze względu na różny czasokres podanych danych i braki statystyczne.

W procesie kontradyktoryjnym, kiedy to w akcie oskarżenia nie było wymagane uzasadnienie, w praktyce największym problemem było zatem tezowanie. Prokuratorzy mieli z tym rzeczywiście problem, ponieważ przysparzało im to wiele dodatkowej pracy, a dla adwokata taki akt oskarżenia bez uzasadnienia był mało przejrzysty. Niosło to też jeszcze inne zagrożenie. Zagrożenie tezowania odnosiło się nie tylko do obrońcy, ale przede wszystkim do prokuratora. Coś co nie zostało wskazane w tezie, czy też okoliczności, które miały być wskazane danym dowodem, potem przed sądem mogły być niedostrzeżone i tak naprawdę mogły nie być wcale ujęte w materiale dowodowym, jako uzasadnienie stanu faktycznego w sprawie. Tezowanie obejmowało streszczanie zeznań świadków, streszczanie i opisywanie karty karnej i faktur. Każdy dowód, każda karta z akt sprawy również była opisywana. Doprowadzało to do niepotrzebnego przeciągania procesu. Dodatkową pracę sprawiało przygotowywanie teczek przez prokuratora, w których były m.in. w jednych dowody materialne, w drugich zaś dowody osobowe. Początkowo przedmiotowe teczki były dla prokuratora nieczytelne i sprawiały duże zamieszanie.

W konsekwencji sporządzenie aktu oskarżenia w procesie kontradyktoryjnym prostej sprawy, która zawierała niewielką liczbę stron zabierało kilka godzin, ponieważ trzeba było wszystko kserować. Należy pamiętać, iż akt oskarżenia poza tym, że wszczyna postępowanie sądowe jest również dokumentem, który otrzymuje oskarżony, zawierający informacje o tym, co mu się zarzuca, kiedy i w jakich okolicznościach popełnił zarzucany mu czyn przestępny, i jakie są na to dowody.

Po nowelizacji od 15 kwietnia 2016 r. akt oskarżenia jest prostszy, gdyż nie zawiera tezowania. Poza sytuacją określoną w art. 487 k.p.k. i art. 488 k.p.k., większość skarg oskarżycielskich cechują wysokie wymagania formalne zbliżone do wymagań formalnych zwyczajnego aktu oskarżenia, które określone zostały w art. 119, 332, 333, 334 i 337 k.p.k. W ich treści powinny być jednak zamieszczone obowiązkowo trzy zasadnicze elementy: wskazanie osoby oskarżonego i określenie zarzucanego mu czynu przestępnego oraz wskazanie kwalifikacji prawnej tego czynu. W akcie oskarżenia istotny jest postawiony zarzut i to on określa granice zaskarżenia.

Już wcześniej w uwagach w Rozdziale III. „Wymogi formalne zwyczajnego aktu oskarżenia" Autorka wspomniała, iż wymogi formalne określone dla zwyczajnego aktu oskarżenia w art. 119 i 332 k.p.k. są w zupełności wystarczające i ich rozbudowywanie nie ma najmniejszego sensu. Jednakże uważa ona, że obowiązkowo znaleźć powinna się też informacja dotycząca tych środków, jakie zastosowano w innych toczących się równolegle postępowaniach wobec oskarżonego, a jeśli oskarżony odbywa karę pozbawienia wolności – wskazanie zakładu karnego, w którym przebywa, jak i też sądu penitencjarnego w dyspozycji którego znajduje się oskarżony i wskazać, czy jest to powrót do przestępstwa.

Nowelizacja, która weszła w życie z dniem 15 kwietnia 2016 r. jednoznacznie ustosunkowała się, co do uzasadnienia: w art. 332 § 2 k.p.k. – obowiązek sporządzenia uzasadnienia w akcie oskarżenia, a w art. 332 § 3 k.p.k. – w sprawach zakończonych w formie dochodzenia, uzasadnienia akt oskarżenia może nie zawierać (uzasadnienie fakultatywne). Jednak Autorka uważa, że akt oskarżenia w dochodzeniu w niektórych sprawach powinien zawierać uzasadnienie, ponieważ niekiedy dochodzenie jest bardziej skomplikowane aniżeli śledztwo. Czasami ma miejsce sytuacja, w której prokuratorzy, czy funkcjonariusze Policji w dochodzeniu mimo wszystko piszą uzasadnienie i jest to później dla stron bardzo pomocne. Uzasadnienie w śledztwie jest obligatoryjne, co oznacza, że akt oskarżenia musi obejmować jego uzasadnienie. W uzasadnieniu tym przytacza się dowody i fakty, na których opiera się oskarżenie, w miarę potrzeby oskarżenia wyjaśniające podstawę prawną i omawiające okoliczności, które w swej obronie przytacza oskarżony. Prokurator idąc na rozprawę z aktami, kiedy na jedną rozprawę idzie jeden, a na drugą drugi, trzeci, albo może być tylko na rozprawie końcowej, kiedy to mówi mowę końcową, to rzeczywiście pomaga, gdy wcześniej jakiś prokurator wypisze, jakie są dowody na poparcie tez w akcie oskarżenia. Prokurator ten wówczas w mowie końcowej je odczytuje. Każda ze stron postępowania karnego ma inny interes i z uzasadnienia aktu oskarżenia korzysta z innych informacji. Na sali rozpraw głos każdej ze stron postępowania jest istotny i pomimo tego, że

zbudowany jest na tych samych materiałach porusza inne kwestie i należy znaleźć istotne informacje zawarte w treści uzasadnienia.

Prawo dotyczące inicjatywy dowodowej stanowi uprawnienie, na podstawie którego strona postępowania może wystąpić do danego organu, który prowadzi postępowanie z żądaniem dotyczącym przeprowadzenia własnego dowodu. Uprawnienie to odnosi się do możliwości w zakresie wpływania na kierunek tego postępowania dowodowego, w której jest prowadzony, jak również uzupełnienia ustaleń, które zostały dokonane przez organ procesowy. Organ, który prowadzi postępowanie, a w szczególności na etapie postępowania przygotowawczego, może nie być w posiadaniu wiedzy o pewnych okolicznościach. Inicjatywa w zakresie dowodów służy tym samym również do wszechstronnego wyjaśnienia prowadzonej sprawy.[1060]

Należy zauważyć, że w prostych sprawach, tj. znęcanie, kradzież z włamaniem, które w większości rozpatrywane są w Prokuraturze Rejonowej, akt oskarżenia bez uzasadnienia jest w zupełności wystarczający. Zwłaszcza, że podejrzanemu przysługuje wiele praw, do których należy m.in. możliwość zapoznania się z materiałem dowodowym, zapoznanie się z aktami sprawy, czy też składanie wniosków dowodowych. W postępowaniach uproszczonych nie pisze się uzasadnienia (co jest ułatwieniem dla organów ścigania). Jednak znajdujące się w uproszczonych aktach oskarżenia uzasadnienia dają ukierunkowanie profesjonalnemu obrońcy na poruszanie się po materiale dowodowym, który jest wskazany w treści aktu oskarżenia.

Praktyka wskazuje, że w uzasadnieniu w szczególności wymieniane są dowody dotyczące rozpatrywanej sprawy, obraz postępowania i przedmiotu postępowania ustalony w toku śledztwa, czy dochodzenia. W jego ramach nie ma sensu streszczanie zeznań, wyjaśnień czy powtórne opisywanie czynności. Często jest tak, że pomimo ogromnej ilości stron obejmujących uzasadnienie aktu oskarżenia nadal nie jest wiadomo, jaki jest stan faktyczny, o co prokurator oskarża oskarżonego. Wynika to z tego, że uzasadnienie w takich przypadkach obejmuje zbyt skrupulatny opis, kiedy dokonano czynu zabronionego, gdzie i jakie zrobiono przeszukania, co wyjaśnił bądź czego nie wyjaśnił każdy z podejrzanych. Akt oskarżenia w takim kształcie jest nieczytelny.

Uzasadnienie aktu oskarżenia w praktyce w dużej mierze zależy od tego, jak umie pisać osoba sporządzająca akt oskarżenia, a także od tego, co chce piszący w jego treści przekazać, ponieważ nie ma sensu dokonywanie streszczenia całych akt danej sprawy.

[1060] P. Wiliński, P. Karlik, *Treść prawa do obrony*, [w:] *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz…*, (red. M. Safjan, L. Bosek), Warszawa 2016, s. 1059.

Oczywiście należy pamiętać o elementach obligatoryjnych i fakultatywnych dotyczących aktu oskarżenia, które należy zachować podczas jego sporządzania. Długość uzasadnienia aktu oskarżenia jest także uzależniona od tego, czy jest to postępowanie z oskarżenia prywatnego, czy też jest on sporządzany na podstawie akt prokuratorskich. Prokurator, jako profesjonalista powinien uzasadnić każdą myśl. Nieuzasadnienie aktu oskarżenia nie pomaga w sprawie, nie ukazuje toku myślenia osoby go sporządzającej. Nie ma żadnego przepisu, który pozwalałby zarzucić lakoniczność uzasadnienia, czy jego błędy.

Oczywiście zdarzają się zwroty aktu oskarżenia ze względu na braki formalne aktu oskarżenia, że np. nie ma podstawy prawnej, że jest zły opis czynu i bardziej skrupulatny przewodniczący sądu zwraca go prokuratorowi, żeby to sporządził właściwie. Zwrot aktu oskarżenia oznacza, że prokurator źle wykonał swoją pracę, czyli źle zgromadził materiał, który przedstawił do sądu, albo że czegoś rażąco brakuje.

Zdaniem Autorki niniejszej pracy, nie jest konieczna żadna nowa instytucja kontrolująca akt oskarżenia, czy też prokuratorów. Jeśli chodzi o akt oskarżenia, to należy zgodzić się ze zdaniem sędziego Łukasza Gawdzińskiego, że wystarczająca jest istniejąca już kontrola formalna i merytoryczna aktu oskarżenia w sądzie oraz zwrot formalny i merytoryczny aktu oskarżenia, jeżeli rzeczywiście dowody nie wskazują na winę, czy też występują braki formalne. W dochodzeniu akt oskarżenia sporządza Policja i zatwierdza go prokurator, który kontroluje go pod względem poprawności, a w śledztwie akt oskarżenia sporządza sam prokurator. Ten prokurator, który sprawę prowadzi zna sprawę najlepiej i wydaje się, że kontrola tutaj jest zbędna.[1061] Policja nie jest władna prowadzić śledztwo, bo ustawa przyznaje takie prawo wyłącznie prokuratorowi (jest to tzw. ograniczenie ustawowe) albo prokurator doszedł do przekonania, że właściwe jest, by osobiście je prowadził (jest to tzw. ograniczenie uznaniowe).[1062]

Podstawowym obowiązkiem prokuratora jest wniesienie i popieranie przed sądem aktu oskarżenia. Z chwilą, gdy akt oskarżenia zostanie wniesiony do sądu, prokurator zmienić nie może opisu, ani też kwalifikacji prawnej dotyczącej zarzucanego czynu. Jedynie może cofnąć akt oskarżenia, zgodnie z art. 14 § 2 k.p.k., co jest wiążące dla sądu i w następstwie skutkuje umorzeniem postępowania. Albo może też złożyć wniosek odnośnie zmiany opisu bądź też kwalifikacji prawnej czynu pod warunkiem niewykroczenia poza ramy (zakres)

[1061] Wywiad przeprowadzony w dniu 18 maja 2017 r. z sędzią Łukaszem Gawdzińskim z Sądu Rejonowego w Gorzowie Wlkp. VII Wydział Karny.
[1062] R.A. Stefański, *Obligatoryjne śledztwo prokuratorskie w świetle noweli do k.p.k. z 2003 r.*, Prok. i Pr. 2003 nr 3, teza 1.

tożsamości zarzucanego czynu wyznaczonego zdarzeniem faktycznym, które stanowi podstawę faktyczną oskarżenia.[1063]

Akt oskarżenia, tak jak i pozostałe jego surogaty są sposobem wywiązania się z ciążącej na oskarżycielu publicznym funkcji oskarżenia, na tyle ważnej, że każda nieskutkująca wniesieniem do sądu czynność podlega ze strony prokuratora nadrzędnego albo sądu kontroli wewnętrznej (art. 306 § 1 pkt 1 k.p.k., art. 306 § 1a pkt 1 k.p.k. w zw. z art. 299 § 1 k.p.k. i art. 329 § 1 k.p.k. w zw. z art. 465 § 2 k.p.k.). Większą dyspozycyjność ma oskarżyciel posiłkowy subsydiarny i oskarżyciel prywatny, którzy nie są związani wytycznymi proceduralnymi i decyzję o oddaniu pod sąd oskarżonego podejmują w bardziej swobodny sposób niż prokurator bądź inny oskarżyciel publiczny. W doktrynie ta decyzja pokrzywdzonego rozważana jest w ramach „dyspozytywności stron", tzn. swobody w dysponowaniu prawami procesowymi, które im przysługują.[1064]

Prokuratura ma wypełniać obowiązki wobec społeczeństwa oraz wobec państwa.[1065] Istnieje ponad Prokuraturą Regionalną – Prokuratura Okręgowa i Prokuratura Apelacyjna. Przeprowadza ona kontrolę w zakresie prawidłowości decyzji, dalej sąd kontroluje zgodnie ze swoimi wymogami wszystkie strony postępowania, ponieważ każdemu przysługuje skarga. Tak więc, prokuratorzy podlegają kontroli począwszy od wewnętrznych instytucji hierarchicznych, przez sąd i, przez strony. Każde śledztwo prowadzone przez okres powyżej roku obligatoryjnie jest poddawane kontroli przez Prokuratora Okręgowego. Kontrola może mieć miejsce nawet w Strasburgu. O złym stanie polskiego sądownictwa świadczyć może fakt, iż Polska znajduje się w czołówce, jeśli chodzi o liczbę wniosków, które zgłaszane są do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu.

Sądy realizują wymiar sprawiedliwości poprzez rozstrzyganie spraw, orzekają w zakresie winy oraz kary, podejmują decyzje w zakresie majątkowym oraz rodzinnym.[1066] Społeczeństwo oczekuje, by rozstrzygnięcie spraw w sądzie przebiegało sprawnie i szybko, a w relacjach mających miejsce między obywatelem a sądami i procedurami, które są z nimi związane nie poświęcali zbyt dużo czasu ani środków finansowych.[1067]

Kolejny problem, na którego należy zwrócić uwagę, pojawił się wraz z pandemią Covid-19. W początkowych etapach pandemii legislatywa działała normalnie, ale z upływem

[1063] K.T. Boratyńska, Ł. Chojniak, W. Jasiński, *Postępowanie karne*, Warszawa 2016, s. 147.
[1064] E. Kruk, *Skarga oskarżycielska jako…*, op. cit., s. 383.
[1065] W. Tumidalski, *Chcieć to móc. Wywiad z prokuratorem Kazimierzem Olejnikiem*, Na Wokandzie 4(18)2013, s. 40.
[1066] W. Tumidalski, *Sędzia sprawiedliwy. Wspomnienie o Stanisławie Dąbrowskim, Pierwszym Prezesie Sądu Najwyższego (1947–2014)*, Na Wokandzie 2(20)2014, s. 42.
[1067] M. Kube, *Co z tą sprawnością? Szybkość postępowania jako najważniejszy czynnik oceny sądów przez obywateli*, Na Wokandzie 1(19)2014, s. 18.

czasu, adekwatnie do wzrostu zakażeń Covid-19, większość z Prezesów Sądów podjęła decyzję dotyczącą ograniczeń ilości rozpraw pozostawiając te rozprawy, które są najpilniejsze i zagrożone terminami dotyczącymi przedawnienia, tym samym wstrzymując na pewien czas wokandy lub też prowadząc procesy za pomocą urządzeń technicznych, które tym samym umożliwiały bezpośredni przekaz na odległość zarówno wizji jak i fonii. Obawa dotycząca zakażenia panującym wirusem, jak też niewystarczająca kontrola dotycząca poszczególnych osób, które brały udział w procesach, stanowiła jedną z głównych przyczyn efemerycznego zawieszenia rozpraw, które były jawne. Innego rodzaju działania, takie jak procesy niejawne pozostały zachowane w takim porządku, jaki panował do tej pory. Jednakże należy podkreślić szczególną analizę w zakresie problematyki, czy podjęta profilaktyka wykazywała się pozytywnym walorem, w odniesieniu do licznych problemów o charakterze praktycznym, jak i legislacyjnej szybkości wprowadzanych reform w zakresie funkcjonowania instytucji obejmujących wymiar sprawiedliwości.

W czasie pandemii w Polsce niedoprecyzowanie przepisów doprowadziło do pewnego rodzaju nieporozumienia na płaszczyźnie terminów procesowych. Funkcjonowanie w sposób nie tradycyjny administracji sądów, jak i trybunałów doprowadziły do wstrzymania licznych terminów, co efektem było niedostarczenie dowodów do sądów. Na uwagę zasługuje fakt, że prekluzja dowodowa we wskazanych okolicznościach kierowała krytykę skierowaną w kierunku stron procesowych, doprowadzając do nie uznania dostarczonych dokumentów, które były dostarczane z opóźnieniem. Działania podejmowane przez sądy okazały się wyłącznie skutecznym rozwiązaniem, kiedy dotyczyło ochrony uczestników lecz były krótkotrwałym rozwiązaniem ze względu na działania, które były nieodwracalne w stosunku do trwającego w tym okresie postępowania. Funkcjonowanie instytucji, które było prowizoryczne stało się znacznym obciążeniem, które było skierowane w stosunku do stron, jak i świadków oraz samych przewodniczących rozpraw. Wskazane obciążenia dotyczyły tego, iż osoby które były stronami procesowymi będącymi w tym czasie (w czasie pandemii) w szpitalach, czy wykonujących obowiązkową kwarantannę nie brały udziału czynnego w toczących się posiedzeniach, co było kwalifikowane, jako zgodnie zarządzeniami Prezesów sądów. Na podstawie Kodeksu postępowania karnego nieobecność stron, które nie uczestniczyły w procesie nie doprowadzały do wstrzymania procesu karnego, co miało miejsce niezależnie od sytuacji, którą były dotknięte, a jednocześnie które mogły zostać uznane za przyczynę zarówno nieprzeprowadzenia samego procesu, jak i czynności procesowych. Strony, które posiadały pełnomocników znajdowały się nieco w innej sytuacji, ponieważ pełnomocnicy skrupulatnie pilnowali, by zachowane zostały terminy dotyczące,

zarówno dostarczenia dowodów, jak i pism. Było to szczególnie ważne, ponieważ w okolicznościach dynamicznie rozwijającej się pandemii i chęci zachowania prekluzji dowodowej, która funkcjonuje od lipca 2019 r. w ramach wszystkich typów, toczyło się postępowanie. Podejmowane działania przez strony procesowe, które miało miejsce na poszczególnych posiedzeniach niejawnych, jak i niezatrzymanie biegu terminów było poddane ogromnej ilości pracy ze strony przewodniczących danych rozpraw. Wskazana sytuacja doprowadziła do zaległości, w zakresie wypełniania obowiązków służbowych, które odnosiły się do sędziów, asesorów i w konsekwencji też do referendarzy sądowych. Pandemia Covid-19 ujawniła, iż wymiar sprawiedliwości w wielu krajach, a w szczególności również w Polsce nie został tak skonstruowany by być przygotowany na dalsze prowadzenie procesu, które miało miejsce w utrudnionych warunkach, czyli w sytuacji epidemii. Niedoprecyzowanie to w konsekwencji spowodowało, iż wymiar sprawiedliwości został zmuszony do przystosowania zarówno sali rozpraw, jak i innych pomieszczeń, które znajdowały się w sądach, jak również „niebieskich pokojów", do funkcjonowania, ale już na innych obowiązujących zasadach, które były zgodne z zasadami sanitarnego bezpieczeństwa.[1068] W ostatecznym rozrachunku doprowadziło to do przymusowych zmian i rozważenia sytuacji, w których obecność stron procesowych nie była możliwa. Pomimo już obecnej przewlekłości postępowania, które pojawiało się już od dłuższego czasu w procedurze karnej, to wystąpienie podnoszonej sytuacji pogłębiało zaistniały problem. Również pogorszyło ono sytuację sędziów i innych pracowników sądu. Tym samym kolejne zmiany były niezbędne dla przywrócenia równowagi i poprawy funkcjonowania postępowania na każdym jego etapie.

Problem polskiego wymiaru sprawiedliwości stanowi zdecydowanie za długi czas, w którym toczy się postępowanie sądowe (co jest również skutkiem nieustannie rosnącej ilości napływających do sądu spraw), gdzie mamy do czynienia z ograniczonym wykorzystaniem polubownych modeli rozwiązania sporów, które obejmują także mediację.[1069] Pomimo, iż mediacja posiada zalety, gdyż stwarza możliwość rozstrzygnięcia spornej sprawy w sposób tańszy i szybszy niż ma to miejsce na sali rozpraw, to nadal za mało wykorzystuje się tę alternatywę rozwiązania sporu.[1070] W celu przyspieszenia postępowania zostały wprowadzone zmiany do poszczególnych artykułów procedury karnej i w dalszej

[1068] S. Traczyk, *„Zamaskowany" sędzia, czyli...*, [w:] *Państwo i prawo w czasach COVID-19*, (red. K. Stępniak), Warszawa 2020, s. 133–135.
[1069] A. Oklej, *Mediacja to rozmowa, która przez zrozumienie prowadzi do rozwiązania*, Na Wokandzie 2(28)2016, s. 39.
[1070] W. Więcko, *Z mediacją na uczelnie*, Na Wokandzie 3(17)2013, s. 44.

kolejności mają być wprowadzane kolejne zmiany. Dotyczą one przesyłania dokumentów drogą elektroniczną. Wprowadzone zmiany są niezbędne dla usprawnienia procedury karnej.

Wymiar sprawiedliwości współcześnie znajduje się na etapie, w którym poszukuje nowej tożsamości, jak również standardów, które są właściwe do dalszego i bardziej efektownego jego funkcjonowania.[1071] Tym bardziej należy wskazać, że wskazany problem polskiego wymiaru sprawiedliwości nie jest jedynym problemem. Podstawowym problemem jest zbyt duża liczba spraw w sądach oraz nieodpowiednia ilość pracowników (nie tylko sędziów) do ilości wpływających spraw, która w konsekwencji doprowadza do przewlekłości postępowania. Tym samym zastosowanie sztucznej inteligencja (A*rtificial Intelligence,* tj. AI) w granicach wymiaru sprawiedliwości daje szansę, która być może stanowić będzie możliwość na przyspieszenie procedur i ilości zakończonych postępowań.

Podkreślić należy, że AI stanowi jedną z najszybciej rozwijających się na świecie technologii, która ma za zadanie zastępować ludzi w zakresie wykonywanych przez nich czynności, do których to konieczne jest myślenie analityczne. AI bardzo często używana jest w zakresie czynności, które są powtarzalne. Do wdrożenia takiego systemu jednak jest jeszcze za wcześnie, ponieważ techniczne możliwości systemowe, które obowiązują m.in. w sądach nie są jeszcze przystosowane do wykorzystywania pełnych możliwości, jakie daje rozwiązywanie elementów procedury „na odległość". Wiele „modyfikacji" jednak zostało już wprowadzonych do systemu prawnego, a niektóre będą jeszcze wprowadzane. Tym samym jest to podstawa do dalszych zmian, które w konsekwencji doprowadziłyby do przyspieszenia procedury, a tym samym szybkiego i efektywnego zakończenia toczących się postępowań. Myślę, że wprowadzenie w pewnym zakresie systemu AI w procedury postępowania karnego ulepszyłoby ten system, jednak system ten musi być na to przygotowany pod względem funkcjonalności. Przedwczesne wprowadzanie systemowych rozwiązań programu sztucznej inteligencji w konsekwencji może doprowadzić do większych szkód, aniżeli postępu proceduralnego.[1072]

Idąc jednak za zdaniem I. Bałos występuje wyraźna tendencja, która wskazuje, że występuje coraz mniej sfer życia społecznego, czy sfer życia gospodarczego, które pozostają do dzisiaj bez wsparcia pochodzącego od nowych technologii, a które to wspierane są za

[1071] P. Banasik, *W poszukiwaniu wartości wymiaru sprawiedliwości jako dóbr oczekiwanych społecznie,* [w:] *Wymiar sprawiedliwości w dobie oczekiwań społecznych. Część I. Prawo*, (red. P. Banasik), Warszawa 2015, s. 1.
[1072] F. Wyszyński, *Przewaga konkurencyjna systemu common law nad civil law w aspekcie sprawowania wymiaru sprawiedliwości przez algorytmy AI,* [w:] *Świat a prawo. Wybrane zagadnienia*, (red. P.A. Leszczyński, M. Budnik-Minerska, R. Stachyra), Łódź 2022, s. 94; P. Style-Szromek, *Sztuczna inteligencja – prawo, odpowiedzialność, etyka, Zeszyty Naukowe. Organizacja i Zarządzanie*, t. 123, 2018, s. 502.

pomocą sztucznej inteligencji.[1073] Tym bardziej wskazane jest dążenie do wykorzystania tych technologii do usprawnienia procedury karnej. Zastosowanie nowoczesnych technologii ma wpływ m.in. na czas trwania postępowania sądowego.

Porównując dane zawarte poniższej w tab. 5.4. dotyczące sprawności postępowań sądowych w zakresie czasu trwania postępowania sądowego w latach 2011–2022 w sądach rejonowych należy stwierdzić, że średni czas trwania postępowania sądowego w sprawach karnych i wykroczeniach był najkrótszy w 2012 r. i wynosił 3,28 miesięcy. W tych granicach niski poziom czasu trwania postępowania sądowego utrzymywał się do 2020 r. kiedy to gwałtownie wzrósł do 4,02 i w 2021 r. był najdłuższy, bo wynosił 4,03 miesiące. W sądach rejonowych zauważa się więc nieznaczny wzrost średniego czasu trwania postępowania sądowego. W sądach okręgowych zaś czas trwania postępowania sądowego jest około dwa bądź trzy razy dłuższy w porównaniu do sądów rejonowych. Najdłuższy średni czas postępowania w sądach okręgowych był w 2015 r. i wynosił 10,26, a najkrótszy w 2019 r. i wynosił 7,61 miesięcy. W sądach okręgowych zauważyć można więc od 2015 r., że średni czas trwania postępowania sądowego spada z niewielkimi wahaniami. Należałoby w tym miejscu podkreślić, iż od kilku lat rośnie liczba skarg na przewlekłość sądów i w związku z tym wzrasta ogólna kwota odszkodowań. Rozważany okres jest istotny ze względu na dużą nowelizację przepisów postępowania karnego i wprowadzone zmiany przepisów.

[1073] F. Wyszyński, *Przewaga konkurencyjna systemu common law nad civil law w aspekcie sprawowania wymiaru sprawiedliwości przez algorytmy AI*, [w:] *Świat a prawo. Wybrane…*, (red. P.A. Leszczyński, M. Budnik-Minerska, R. Stachyra), Łódź 2022, s. 103; I. Białos, *Trenowanie wybranych modeli sztucznej inteligencji a uprawnienia twórców*, Studia Prawnicze, nr 2(25)2019, s. 15.

Tab. 5.4. Czas trwania postępowania sądowego. Sprawność postępowań sądowych w Sądach Rejonowych i Sądach Okręgowych w latach 2011–2022.

Wyszcze-gólnienie	razem	do 3 miesięcy	powyżej 3 do 6 miesięcy	powyżej 6 do 12 miesięcy	razem powyżej 12 miesięcy	powyżej 12 miesięcy do 2 lat	powyżej 2 do 3 lat	powyżej 3 do 5 lat	powyżej 5 do 8 lat	ponad 8 lat	suma do 3 miesięcy		suma do 6 miesięcy		suma do 12 miesięcy		suma do 3 lat		Średni czas trwania postęp. sądowego*
		w liczbach bezwzględnych									w l. bezw.	w odset.	w l. bezw.	w odset.	w l. bezw.	w odset.	w l. bezw.	w odset.	(w miesiącach)
Sądy rejonowe																			
2011																			
Sprawy karne	1143575	862531	173727	67312	40005	27538	5926	3879	1722	940	862531	75,42%	1036258	90,62%	1103570	96,50%	1137034	99,43%	3,30
2012																			
Sprawy karne	1093010	822995	166314	66885	36816	25207	5818	3260	1603	928	822995	75,30%	989309	90,51%	1056194	96,63%	1087219	99,47%	3,28
2013																			
Sprawy karne	1088058	807950	174329	68969	36810	25606	5675	3248	1348	933	807950	74,26%	982279	90,28%	1051248	96,62%	1082529	99,49%	3,31
2014																			
Sprawy karne	1159424	825657	207625	86657	39485	28642	5796	3170	1036	841	825657	71,21%	1033282	89,12%	1119939	96,59%	1154377	99,56%	3,41
2015																			
Sprawy karne	1131724	790817	211398	88894	40615	29138	6038	3104	1037	1298	790817	69,88%	1002215	88,56%	1091109	96,41%	1126285	99,52%	3,53
2016																			
Sprawy karne	1045767	733516	192987	80229	39035	27398	6129	3239	1128	1141	733516	70,14%	926503	88,60%	1006732	96,27%	1040259	99,47%	3,56
2017																			
Sprawy karne	953208	689479	166218	64715	32796	24113	4671	2646	864	502	689479	72,33%	855697	89,77%	920412	96,56%	949196	99,58%	3,34
2018																			
Sprawy karne	907697	635526	173639	65201	33331	26303	3863	2068	716	381	635526	70,02%	809165	89,14%	874366	96,33%	904532	99,65%	3,42
2019																			
Sprawy karne	866738	595027	165799	70351	35561	28034	4811	1795	612	309	595027	68,65%	760826	87,78%	831177	95,90%	864022	99,69%	3,56
2020																			
Sprawy karne	749590	466171	163796	83492	36131	27980	5463	1891	435	362	466171	62,19%	629967	84,04%	713459	95,18%	746902	99,64%	4,02
2021																			
Sprawy karne	834725	537170	170416	81120	46019	34803	7540	2813	522	341	537170	64,35%	707586	84,77%	788706	94,49%	831049	99,56%	4,03
2022																			
Sprawy karne	845747	559862	162764	80058	43063	31576	7552	3024	602	309	559862	66,20%	722626	85,44%	802684	94,91%	841812	99,53%	3,91
Sądy okręgowe																			
2011																			
Sprawy karne	4474	1791	1122	769	792	420	151	111	66	44	1791	40,03%	2913	65,11%	3682	82,30%	4253	95,06%	9,30

2012																		
Sprawy karne	5778	2378	1505	936	959	485	168	147	87	72	2378	41,16%	3883	67,20%	4819	83,40%	5472	94,70%	9,22
2013																		
Sprawy karne	5127	1867	1461	991	808	390	137	137	57	87	1867	36,42%	3328	64,91%	4319	84,24%	4846	94,52%	9,52
2014																		
Sprawy karne	4780	1710	1447	830	793	372	134	132	87	68	1710	35,77%	3157	66,05%	3987	83,41%	4493	94,00%	9,81
2015																		
Sprawy karne	5423	2152	1692	739	840	332	127	136	95	150	2152	39,68%	3844	70,88%	4583	84,51%	5042	92,97%	10,26
2016																		
Sprawy karne	5246	1888	1735	947	676	307	107	111	78	73	1888	35,99%	3623	69,06%	4570	87,11%	4984	95,01%	8,83
2017																		
Sprawy karne	5962	2426	1995	948	593	270	92	82	78	71	2426	40,69%	4421	74,15%	5369	90,05%	5731	96,13%	7,65
2018																		
Sprawy karne	5852	2177	1912	1116	647	391	64	65	72	55	2177	37,20%	4089	69,87%	5205	88,94%	5660	96,72%	7,67
2019																		
Sprawy karne	5455	1869	1843	1123	620	398	74	54	39	55	1869	34,26%	3712	68,05%	4835	88,63%	5307	97,29%	7,61
2020																		
Sprawy karne	4537	1201	1519	1175	642	406	95	54	37	50	1201	26,47%	2720	59,95%	3895	85,85%	4396	96,89%	8,74
2021																		
Sprawy karne	5869	1708	1995	1324	842	522	124	76	50	70	1708	29,10%	3703	63,09%	5027	85,65%	5673	96,66%	8,66
2022																		
Sprawy karne	6050	2021	1815	1270	944	555	172	117	43	57	2021	33,40%	3836	63,40%	5106	84,40%	5833	96,41%	8,63

*** średni czas trwania postępowania sądowego obliczony na podstawie poszczególnych przedziałów czasowych jako średnia ważona.**
Od 2016 – sprawy karne + wykroczenia.
Źródło: Opracowanie własne na podstawie tab. https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie/ (link z dnia 2.11.2023 r.).[1074]

[1074] https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie/ (link z dnia 2.11.2023 r.).

Dodatkowo należy wskazać, iż Trybunał Strasburski podniósł, iż przewlekłość postępowania nie może być przez władze krajowe tłumaczona m.in. takimi argumentami, jak braki personalne, czy niedogodności występujące w zakresie warunków finansowych albo organizacyjnych, co zostało wskazane między innymi w takich sprawach, jak Grecja przeciwko Portugalii, 1989 r.; Iłowiecki przeciwko Polsce, 2001 r.; Pretto i inni przeciwko Włochom, 1983 r. Również nieadekwatne są takie argumenty, jak choroba sędziego, co zostało wskazane w przykładowym w orzeczeniu Iłowiecki przeciwko Polsce, 2001 r., jak również niemożność zdyscyplinowania dotyczącego biegłych (D.N. przeciwko Szwajcarii, 2001 r., Iłowiecki przeciwko Polsce 2001 r., Sitarek przeciwko Polsce 2003 r.).[1075]

Postulat dotyczący przeciwdziałania w zakresie przewlekłości postępowania[1076] znalazł swoje odzwierciedlenie także w dokumentach Rady Europy.[1077] Całe postępowanie karne trwa zbyt długo. Należy zaznaczyć, że postępowanie przygotowawcze jest wliczane do ogólnego czasu trwania postępowania karnego.[1078] Podkreślić należy też, że postępowanie przygotowawcze stanowi szczególnie istotną fazę w ramach postępowania karnego. W zasadzie nie sposób sobie wyobrazić, aby postępowanie karne miało miejsce, np. w sprawach o charakterze publicznoskargowym niezwłocznie po wniesieniu do sądu aktu oskarżenia przy pominięciu czynności dowodowych, które mają miejsce w ramach postępowania przygotowawczego. Te czynności stanowią istotne elementy kształtujące przebieg całego procesu karnego.[1079]

Obecnie procesy trwają latami, rozprawy często są odraczane, a kolejne wyznaczane terminy są odległe. Aby przyspieszyć postępowanie Autorka niniejszej dysertacji uważa, że wymogi terminowe powinny obowiązywać nie tylko strony postępowania, ale i sądy. Aby sprawę rozpoznać jak najszybciej sąd powinien być do tego prawnie motywowany. Poza tym sprawy o mniejszej wadze rozpatrywane powinny być według Autorki na podstawie art. 335 i 387 k.p.k. Postępowania toczące się w trybie art. 335 k.p.k. i art. 387 k.p.k. są przykładem

[1075] S. Kowalska, *Odpowiedzialność państwa w kontekście funkcjonowania Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu*, Państwo i Społeczeństwo 2010 (X) nr 4, s. 79–80.
[1076] W takich jak, np. Rekomendacja nr R/86/12 Komitetu Ministrów Rady Europy dla państw członkowskich dotyczące środków zapobiegania nadmiernemu obciążeniu sądów i jego zmniejszania. Została ona przyjęta w dniu 16 września 1986 r. w Strasburgu na 399 posiedzeniu ministrów.
[1077] E. Bachera, B. Smółka, *Instytucja referendarza sądowego w kontekście zmian procedury karnej*, [w:] *Szkice o nowym modelu procesu karnego,* (red. T. Gardocka, M. Jakubik), Warszawa 2014, s. 89.
[1078] W. Dziuban, *Faktyczna długość postępowania karnego przed polskimi sądami na podstawie danych statystycznych,* [w:] *Zagubiona szybkość procesu…*, (red. S. Waltoś, J. Czapski), Warszawa 2005, s. 141.
[1079] K. Kocher*, Wpływ nowelizacji Kodeksu postępowania karnego na przebieg postępowania dowodowego w postępowaniu przygotowawczym w zakresie regulacji dotyczących pokrzywdzonego,* [w:] *Realizacja zasady kontradyktoryjności w polskim procesie karnym – wybrane zagadnienia*, (red. J. Żylińska, M. Filipowska-Thuthil), Warszawa 2015, s. 46.

zredukowanych postępowań karnych. Na uwagę zasługuje też wniosek o umorzenie postępowania i zastosowanie środków zabezpieczających, określony w treści art. 324 § 1 k.p.k., dotyczący umorzenia postępowania karnego oraz zastosowania określonych w tym postępowaniu środków zabezpieczających, który w znaczny sposób wpływa na przyspieszenie toku postępowania.

Treść art. 335 § 1 i § 2 k.p.k. zakłada zabezpieczenie przed sytuacją, w której podejrzany chciałby zmienić swoją postawę, co obejmuje wymóg przyznania się do winy oraz złożenia wyjaśnień w najprostszej formie, a jednocześnie najbardziej narażonej na niebezpieczeństwo obejmujące odwołanie przyznania się, jak też zmianę wyjaśnień.[1080] Rozgraniczenie art. 335 k.p.k. na § 1 i § 2, to pozostałość po procesie kontradyktoryjnym. Miało służyć ono przyspieszeniu i uproszczeniu postępowania karnego, kiedy to oskarżony przyznał się do winy. W rzeczywistości podział ten nic nie upraszczał, bo prokuratorzy zbierali dowody tak samo, jak przed procesem kontradyktoryjnym. Obecnie z punktu widzenia obrony podział ten nie ma większego znaczenia. Natomiast dla prokuratora ma to niesamowite znaczenie ponieważ, jeżeli akt nie będzie akceptowany przez prezesa sądu, to następuje jego zwrot do prokuratury. Z punktu widzenia sądu też ma to znaczenie, ponieważ zamiast przyjąć sprawę od razu do prowadzenia i wyznaczyć termin rozprawy, to sędzia musi cofnąć sprawę do prokuratury.

Autorka uważa, że rozgraniczenie art. 335 k.p.k. na § 1 i § 2 powinno być zachowane, ponieważ sprawy prowadzone w trybie art. 335 § 1 k.p.k. służą przyspieszeniu biegu postępowania karnego poprzez ograniczenie niektórych formalnych elementów procesowych i postępowania dowodowego. Poza tym, zdaniem Autorki lepszym rozwiązaniem jest, by ten sam sędzia prowadził daną sprawę od początku do końca. By nie było sytuacji, że przy cofnięciu do prokuratury wniosku z art. 335 § 1 k.p.k. rozpatrywał go inny sędzia, który, np. akceptowałby uzgodnioną na samym początku karę prokuratora z obrońcą i oskarżonym, i na rozprawie wydał taki wyrok, jaki we wniosku na początku był uzgodniony.

Można postawić tezę, że większość drobnych spraw (kradzieże, pobicia) powinny kończyć się dobrowolnym poddaniem się karze (art. 387 k.p.k.). Nic by nie stało na przeszkodzie, by wzorując się na rozwiązaniach niemieckich karę uzgodnić telefonicznie z jej nagraniem, tzn. funkcjonariusz Policji dzwoniłby do podejrzanego z propozycją kary. Gdy podejrzany zgadzałby się na nią, zrobiłby notatkę z tej rozmowy i taki wniosek z tej sprawy skierował do sądu. Takie akta miałyby tylko kilka stron, a nie jak obecnie kilkadziesiąt. I to

[1080] J. Śliwa, *Nowe szaty prokuratury. Czy oskarżyciele są przygotowani do nowego procesu karnego*?, Na Wokandzie 3(25)2015, s. 47.

byłoby uproszczenie postępowania. Sąd w ramach posiedzenia niejawnego mógłby wydać rozstrzygnięcie w zakresie przedmiotu postępowania, który zostałby wysłany do strony. Poza tym przesyłanie korespondencji w dobie komputeryzacji mogłoby odbywać się drogą mailową, a nie listownie w formie papierowej, co rzeczywiście wpłynęłoby na czas skrócenia oczekiwania na informację i „zwrotkę" korespondencji.

Obecnie droga postępowania w powyższym zakresie w uproszczeniu odbywa się w następujący sposób: wzywa się podejrzanego, przeprowadza z nim formalne czynności. Niektóre jednostki Policji mają osobne „własne druczki", inny protokół przesłuchania i pouczenie. A to jest protokół z dobrowolnego poddania się karze i kieruje się do sądu dwa druki. I to jest dziwne, bo zanim się skieruje sprawę do sądu trzeba jeszcze dać podejrzanemu czas na zaznajomienie się z materiałami, potem jeszcze trzy dni na wnioski dowodowe. Policja musi to w ogóle dać pod nadzór prokuratora i prokurator musi przedstawić, czy to wszystko akceptuje. Następnie wysłać podejrzanemu do domu zawiadomienie o zamknięciu śledztwa, czy dochodzenia. Dopiero wtedy można przesłać te dokumenty do sądu i jeszcze przesłać stronie zawiadomienie, że wysłało się całe akta sprawy do sądu. I potem należy oczekiwać na zwrotne potwierdzenie odbioru przedmiotowego zawiadomienia. Zanim te wszystkie „zwrotki" powrócą do nadawcy trwa to około dwa miesiące. Potem jeszcze sąd wyznacza termin posiedzenia, na którym będzie rozpoznawał przedmiotowy wniosek. Reasumując powyższa procedura jest przewidziana na około dwa, trzy miesiące.

Zdaniem Autorki niniejszej pracy strony powinny częściej korzystać z przywileju dobrowolnego poddania się karze. Zdarzają się takie sytuacje, że w sprawie na etapie prokuratorskim występuje kilku podejrzanych i jeden z nich chce poddać się dobrowolnie karze. Wówczas prokurator proponuje, że z taką propozycją wystąpią dopiero na etapie sądowym ponieważ, gdyby w tym momencie doszło do wyłączenia jego sprawy do osobnego postępowania to sekretariat musiałby kserować całe akta, ze względu na to, że musiałyby się toczyć dwie osobne sprawy. A każdy dokument należałoby skopiować, przybić pieczątkę z datą, za zgodność z oryginałem, podpisać i każda kopia musi być opatrzona trzema pieczęciami. Całą procedurę w takich przypadkach przyspieszyłoby (zamiast kopiowania wszystkich dokumentów) utworzenie osobnej teczki z informacją, czy adnotacją zawierającą, gdzie znajduje się cała dokumentacja sprawy (akta sprawy) i cały materiał dowodowy. Po zakończeniu sprawy taką teczkę z aktami sprawy tego jednego podejrzanego należałoby pozostawić w archiwum oraz wpiąć ją do akt głównych, żeby było wiadomo, jak zakończyła się jego sprawa.

W sprawach, które są skomplikowane i zarazem obszerne, gdzie występuje wielu oskarżonych, akt oskarżenia w zakresie obejmującym dane personalne, jak też stawiane im zarzuty zawiera często kilkadziesiąt bądź nawet kilkaset stron.[1081] Liczba stron czasami jest przerażająca i potrzeba sporo czasu, by zapoznać się z ich treścią, co stwarza, że dana sprawa rozpatrywana jest w długim okresie czasu. Dlatego Autorka uważa też, że obecnie do sądu trafia za dużo tomów aktów dotyczących danej sprawy. Prokurator powinien dokonywać weryfikacji materiału dowodowego i przedstawiać wyłącznie te dowody, które decydują w zakresie winy.

By usunąć zbędny formalizm i uprościć procedurę Ministerstwo Sprawiedliwości skierowało do konsultacji publicznej projekt nowelizacji kodeksu postępowania karnego m.in. co do wprowadzenia ujednoliconych formularzy dotyczących uzasadnień wyroków sądów I instancji i II instancji, które odwieść mają sędziów od przytaczania z doktryny rozwlekłych cytatów czy też kopiowania dorobku orzeczniczego kolegów.[1082]

Według sędziego Łukasza Gawdzińskiego nie tyle ważna jest surowość kary, co szybkość postępowania. W procesie kontradyktoryjnym dobrym rozwiązaniem, które skracało przebieg rozprawy było mniej „czytania", co wcześniej obejmowało np. odczytywanie wszystkich zeznań świadków. Szybciej prowadziło się rozprawę i strony były bardziej skupione. W szczególności te, które powoływały swoich świadków, bo jeżeli prokurator albo obrońca coś przeoczył, gdy mówił świadek i nie zażądał, by to odczytać z protokołu sporządzonego na etapie postępowania przygotowawczego, to tak, jakby tego w ogóle nie było. Obecnie jest tak, że gdy sędzia czyta, to nikt jego nie słucha. Poza tym postępowania w Polsce nie są szybkie i dlatego sądy powinniśmy częściej korzystać z art. 335 k.p.k. Na Zachodzie 95 % spraw załatwia się w tym trybie. W Polsce tak dużo spraw w tym trybie nie ma, ale to zależy od prokuratora i oskarżonego. W art. 335 k.p.k. najważniejsze jest przyznanie się do winy, a przyznanie się – to skrucha. Jeżeli jest skrucha, jest przyznanie się do winy, są opisanie okoliczności popełnienia przestępstwa – to jest część celów kary i kary w tym trybie są łagodniejsze. Poza tym nie przesłuchuje się świadków i całe postępowanie nie trwa długo.

[1081] http://www.rp.pl/artykul/538469-Trzeba-wyeliminowac-niepotrzebne-procedury.html (link z dnia 7.01.2023 r.).
[1082] E. Świętochowska, *Reforma procedury karnej wreszcie ma szansę ruszyć*, Dziennik Gazeta Prawna, 6 grudnia 2018 nr 237 (4887).

Jedną z przysługujących oskarżonemu gwarancji procesowych jest jego prawo do składania w rozpatrywanej sprawie wyjaśnień, jak i też prawo do odmowy odpowiedzi na zadawane pytania, czy też prawo do odmowy zeznań (art. 175 § 1 k.p.k.).[1083]

W obecnym polskim procesie karnym w 90 % świadkowie, to co powiedzą przed prokuratorem mówią na sali sądowej.[1084] Zdaniem Autorki zbędne jest więc powtarzanie przed sądem w ramach postępowania sądowego tego, co powiedział świadek przed prokuratorem, czy też innym organem ścigania w postępowaniu przygotowawczym. Przedłużenie procesu stanowi więc: po pierwsze – osoba przesłuchiwana powtarza to samo dwa razy na różnych etapach postępowania, a po drugie – nie pamięta dokładnie tego, co wcześniej mówiła, bo przecież, np. po dwóch latach nie pamięta się szczegółów zaistniałego całego zdarzenia. Występujące często długie odstępy przesłuchań świadków, najpierw przez funkcjonariusza Policji lub prokuratora i drugi raz przed sądem, nie są wskazane. Im dłuższy czas, który minął od zdarzenia tym większe prawdopodobieństwo, że świadek nie będzie pamiętał szczegółów towarzyszących zdarzeniu i będzie bardziej podatny na manipulacje, co doprowadzi do niezgodnych z prawdą ustaleń i przede wszystkim do wydłużenia czasu trwania całego postępowania. W tym przypadku ponowne zeznawanie świadków jest bezcelowe. Wystarczyłoby bowiem odczytanie z protokołu tego, co już zeznawali świadkowie wcześniej.

Przesłuchanie świadka, które ma miejsce na sali rozpraw stanowi standardową procedurę, na gruncie której sędzia ustala przebieg zdarzeń, które miały miejsce bądź potwierdza zawarte w treści dokumentacji fakty oraz informacje.[1085] Organ procesowy nie jest władny do zwolnienia świadka z urzędu od złożenia zeznań czy udzielania odpowiedzi na zadawane pytania. Może jedynie podjąć takie działanie wyłącznie na wniosek świadka. Wniosek taki złożony może być w formie pisemnej albo ustnej do protokołu (art. 116 k.p.k.).[1086] Wskazane jest jednak unikanie wielokrotnych przesłuchań i ograniczenie czynności dowodowych z udziałem pokrzywdzonych dotkniętych przestępstwem na tle seksualnym. Składając zeznania (często w obecności oskarżonego) doznają oni kolejnej trauny w wyniku przypominania sobie i następnie osobom postronnym relacjonowania zdarzeń, które doprowadziły ją na salę sądową. Szczególnie dotyczy to osób małoletnich,

[1083] M. Błoński, *Wyjaśnienia oskarżonego*, [w:] *Dowody i postępowanie dowodowe w procesie karnym. Komentarz praktyczny z orzecznictwem. Wzory pism procesowych*, (red. M. Błoński, M. Zbrojewska), Warszawa 2021, s. 10; A. Leszczyńska, *Udział w rozprawie współoskarżonego świadka a prawo do obrony. Glosa do wyroku ETPC z dnia 23 stycznia 2018 r., 58683/08,* Glosa 2019/1/123–132.

[1084] Wywiad przeprowadzony w dniu 18 maja 2017 r. z sędzią Łukaszem Gawdzińskim z Sądu Rejonowego w Gorzowie Wlkp. VII Wydział Karny.

[1085] P. Nowak, *Wiarygodność świadka – ocena z perspektywy komunikacyjnej*, Na Wokandzie 3(17)2013, s. 25.

[1086] R.A. Stefański, *Zwolnienie świadka od złożenia zeznań*, Prok. i Pr. 2003 nr 1, teza 5.

które nie ukończyły 15 lat w chwili przesłuchania (art. 185a § 1 k.p.k.). Względem tych pokrzywdzonych wskazane jest jednorazowe ich przesłuchanie przez sąd na posiedzeniu w charakterze świadka w obecności psychologa (art. 185a § 2 k.p.k.), ma to miejsce niezwłocznie, jednak nie później niż w terminie 14 dni od dnia, w którym nastąpił wpływ wniosku[1087] w celu ochrony psychiki pokrzywdzonego małoletniego i uniknięcia jego wtórnej wiktymizacji.[1088]

Świadkowie stanowią wiodące źródło w zakresie materiału dowodowego przydatnego dla organów, które prowadzą postępowanie karne i w bardzo wielu sytuacjach są podstawą rozstrzygnięć procesowych.[1089] Relacje, które są składane przez świadków nie w każdej sytuacji są jednak pewne, jak też nie zawsze są rzetelne. Często ma miejsce sytuacja, w której świadkowie zdając relację są pewni o prawdziwości przekazywanych informacji i w sposób nieświadomy przekłamują, bądź przeinaczają fakty. Zdarza się też, że ukrywają oni celowo i z premedytacją posiadaną wiedzę na temat zdarzeń i wprowadzają w błąd organy wymiaru sprawiedliwości.[1090] Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 11 stycznia 2006 r.[1091] uznał, iż oskarżony w trakcie wyjaśnień za fałszywe pomówienie względem innej osoby odnośnie popełnienia bądź współudziału w popełnieniu czynu mu zarzucanego, nie ponosi odpowiedzialności karnej, gdy czyni to w granicach przyznanego oskarżonemu prawa do obrony. Oznaczałoby to, że ustawodawca toleruje ze strony oskarżonego niegodziwe zachowania w realizowaniu jego prawa do obrony. Oskarżony ponosi odpowiedzialność karną wówczas, gdy w toczącym się postępowaniu karnym przeciwko niemu, pomawia on fałszywie o współudział w zarzucanym mu przestępstwie inną osobę w celu ukrycia rzeczywistych tożsamości współuczestników tego czynu, nie zaś w celu własnej obrony. Wówczas przekracza oskarżony granice prawa do obrony.[1092] Jednoznaczne stanowisko w sprawie wyłączenia odpowiedzialności sprawcy czynu, który przesłuchiwany jest w charakterze świadka, zajął Sąd Apelacyjny we Wrocławiu.[1093] Uznał on, że wyłączenie

[1087] M. Kierski, *Jednokrotne przesłuchanie pokrzywdzonego w trybie art. 185a k.p.k. – zasada czy wyjątek?*, Prok. i Pr. 2018, nr 11, s. 87, 88; Markiewicz T., *Charakter terminu przesłuchania małoletniego pokrzywdzonego w trybie art. 185a k.p.k.*, PS 2020/7–8/61–69, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.; Wyrok SN z dnia 14 kwietnia 2011 r., SNO 13/11, LEX nr 1289085.

[1088] Wyrok SN z dnia 20 stycznia 2016 r., sygn. III KK 187/15, LEX nr 1984691; Postanowienie SN z dnia 13 lutego 2020 r., IV KK 599/18, LEX nr 3079759.

[1089] M. Piechocki, *Świadek i pokrzywdzony pod ochroną. Dane uczestników postępowań karnych będą poufne, zasady ochrony policyjnej zagrożonych świadków – transparentne*, Na Wokandzie 2(20)2014, s. 14.

[1090] M. Płońska, *Pamięć świadka. Zniekształcenia śladu pamięciowego a prawidłowa ocena wiarygodności zeznań*, Na Wokandzie 4(26)2015, s. 25.

[1091] Uchwała SN z dnia 11 stycznia 2006 r., I KZP 49/05, OSNKW 2006, nr 2, poz. 12.

[1092] G. Jędrzejewski, *Odpowiedzialność karna świadka za niektóre przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości*, Prok. i Pr. 2017, nr 2, s. 61.

[1093] Wyrok SA we Wrocławiu z dnia 6 grudnia 2012 r., II AKa 351/12, LEX nr 1322095.

bezprawności dotyczy złożonych w trakcie przesłuchania w charakterze świadka każdych zeznań dotyczących jego zachowania, a przysługujące sprawcy czynu prawo do obrony niezależnie od stadium postępowania i od faktu wszczęcia postępowania wyłącza bezprawność fałszywego zeznania, jak też fałszywego oskarżenia osoby innej.[1094]

Prawo dotyczące obrony osobistej stanowi filar zasady prawa do obrony. Treścią prawa do obrony osobistej, które stanowi należne oskarżonemu uprawnienie w zakresie własnego, jak i indywidualnego działania w granicach procesu. Wskazane uprawnienie jest to możliwość podjęcia działania, które zmierza do procesowej obrony skierowanej przed stawianymi zarzutami. Stanowi ona równocześnie wyraz reguły, iż osoba, przeciwko komu jest prowadzone postępowanie karne, stanowi jego podmiot, a nie jego przedmiot. Prawo dotyczące obrony osobistej znajduje zastosowanie w każdym stadium postępowania. Jednakże prawo to nie jest nieograniczone[1095]. Ustawodawca zakłada sytuację, gdy ciężar obrony przyjmuje obrońca. Ograniczenie wskazanego prawa powiązane jest z przekonaniem, że występują sytuacje, w których to jednostka nie jest władna skutecznie prowadzić sposób osobisty swojej obrony, jak też wykonywać określonego rodzaju czynności o charakterze procesowym. Stanowi ona paradoksalnie odzwierciedlenie dążenia do zapewnienia prawa w granicach obrony w sytuacji, gdzie nie można skarżyć w pełni świadomie bądź nie jest możliwe skarżenie w sposób efektywny.[1096]

Poza tym występuje zjawisko wymuszania zeznań podczas przesłuchań w szczególności w działalności Policji. Przy tym istnieje duża trudność dowodowa ustalenia istnienia takiej formy działania, jak i też formy danego zachowania samego sprawcy przestępstwa i funkcjonariusza policji, z uwagi na ocenność zachowań po obu stronach. Istnieje, bowiem problem z wyznaczeniem granicy między bezpośrednim stosowaniem środków przymusu, a wymuszaniem zeznań.[1097]

Na skrócenie trwania postępowania mogłaby też pozytywnie wpłynąć aktywność pokrzywdzonego. Przejawiałaby się ona wskazaniem przez niego czynności, które być powinny dokonane, by ograniczyć zbędne czynności podejmowane przez organy prowadzące postępowanie, co pozwoliłoby rzetelnie ustalić stan faktyczny i zebrać materiały dowodowe w znacznie krótszym czasie. Jest to możliwe wówczas, gdy ulegnie zmianie podejście

[1094] G. Jędrzejewski, *Odpowiedzialność karna świadka…*, op. cit., s. 61–62.
[1095] Wyrok TK z dnia 28 kwietnia 2009 r., P 22/07, OTK-A 2009/4/55, Dz.U.2009/68/585, LEX nr 489825.
[1096] P. Wiliński, P. Karlik, *Treść prawa do obrony*, [w:] *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz…*, (red. M. Safjan, L. Bosek), Warszawa 2016, s. 1057–1058.
[1097] P. Falenta, *Artykuł 246 k.k. – wymuszanie zeznań przez funkcjonariusza publicznego – jako determinant spadku zaufania do wymiaru sprawiedliwości*, [w:] *Nauki społeczne i ekonomiczne-węzłowe zagadnienia*, (red. J. Żylińska, I. Przychocka), Warszawa 2018, s. 603.

organów procesowych do pokrzywdzonego i jego roli w tym postępowaniu. Aktywność pokrzywdzonego w toku postępowania karnego jest uzależniona od rzetelności przekazu informacji pokrzywdzonemu przez organy procesowe. Obowiązek udzielania informacji procesowych powinien być tak przekazany, by był zrozumiany przez pokrzywdzonego, a nie odnosić się do informowania go o treści przepisów.[1098]

Dokonując porównania skrócenia czasu trwania postępowania, odnośnie techniki prowadzenia polskiego procesu karnego i amerykańskiego procesu karnego, na aprobatę zasługuje przebieg rozprawy i wydanie wyroku prowadzone przez *on-line,* wydawanie wielu wyroków w ramach jednej rozprawy sądowej (sprawy odbywają się nawet o godzinie 21), kontrola aktu oskarżenia przeprowadzana „od ręki" przez sędziego. Natomiast z niemieckiego procesu karnego uzgodnienie przez funkcjonariusza policji z oskarżonym kar przez telefon.

Zaznaczyć należy, iż w polskim procesie karnym ustawodawca próbuje także wprowadzać zmiany. Uchwalone w 2016 r. Prawo o prokuraturze pozwala na sporządzenie w wersji elektronicznej pisma procesowego (również aktu oskarżenia). Jednakże obecny polski system karny i praca prawników oparta jest nadal na wersji papierowej i wykonywanie nawet pewnych czynności procesowych przy pomocy urządzeń technicznych wymagałaby pokonania pewnych barier i dużej przemiany, by się przyjęły na naszym poslkim gruncie.

Do zawiadomienia dotyczącego popełnienia przestępstwa, w ramach którego posłużono się pocztą elektroniczną niezbędne jest, by do niego dołączyć kompletną treść wiadomości oraz nagłówek tej wiadomości będący podstawą do określenia nadawcy. Powinien zostać też zabezpieczony dysk twardy należący do pokrzywdzonego zawierający przedmiotową wiadomość. Wyjątkiem jest sytuacja, gdy kopia wiadomości jest na serwerze stanowiącym urząd pocztowy. Wówczas można zabezpieczyć dany dysk na serwerze.[1099]

W polskim procesie karnym coraz częściej wykorzystywana jest komunikacja na odległość. Pomimo tego nie odstąpiono jednak od uciążliwej nadal biurokracji. Rejestracja zarówno obrazu, jak i dźwięku przy wykorzystaniu specjalnego urządzenia nie jest jednakże elementem zastępującym protokół. Utrwalenie czynności, która podlega umieszczeniu w protokole przy wykorzystaniu urządzenia utrwalającego obraz bądź też dźwięk, nie stanowi bowiem wyłączenia sporządzenia protokołu.[1100]

[1098] K. Kiejnich, *Wpływ realizacji prawa do informacji na wykorzystanie przez pokrzywdzonego środków zapobiegających przewlekłości postępowania karnego,* [w:] *Ochrona prawna pokrzywdzonego,* (red. T. Kaczmarek, M. Filipowska-Tuthill, J. Żylińska), Wrocław 2017, s. 232, 237.

[1099] M. Górtowski, *Poczta elektroniczna w postępowaniu karnym*, Prok. i Pr. 2004 nr 7–8, teza 1.

[1100] D. Tarnowska, *Utrwalenie przebiegu czynności protokołowanych za pomocą urządzenia rejestrującego obraz lub dźwięk (art. 147 k.p.k.)*, Ius Novum 2011/4, teza 3.

Ze względu na popełniane coraz liczniejsze przestępstwa z wykorzystaniem komunikacji na odległość zgłoszony został do Sejmu dnia 7 marca 2019 r. poselski projekt ustawy,[1101] który ułatwić ma pokrzywdzonym (w postępowaniu karnym oskarżycielom posiłkowym czy też pokrzywdzonym w charakterze oskarżycieli prywatnych) dochodzenie w procesie karnym swoich praw, gdy na ich szkodę popełniono przestępstwo za pośrednictwem sieci teleinformatycznej, systemu teleinformatycznego lub systemu informatycznego. Przestępstwa te to umieszczane na portalach społecznościowych: zniesławienia, groźby, pomówienia, "hejt", również komentarze zamieszczane pod artykułami prasowymi na stronach internetowych czy też przekazywanych pocztą elektroniczną, jak też wiadomości tekstowe przekazywane przez komunikatory. Do obowiązującego art. 31 § 1 k.p.k. dodany ma być na podstawie art. 1 tej ustawy nowy § 1a, który w przypadku popełnienia tego typu przestępstwa pozwoli pokrzywdzonemu dochodzić swoich praw w sądzie, w którego okręgu zamieszkuje pokrzywdzony lub znajduje się jego siedziba.[1102]

Poza tym dla ułatwienia i ujednolicenia procedury karnej z postępowaniem administracyjnym, cywilnym i sądowo-administracyjnym zgłoszony został projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego dnia 14 grudnia 2018 r.[1103]. Prezydent podpisał ustawę dnia 14 sierpnia 2019 r.[1104] W treści art. 123 § 3 k.p.k. proponuje dodanie rozwiązania w Kodeksie postępowania karnego, zgodnie z którym w przypadku, gdy do wykonania czynności procesowej koniec terminu przypada na dzień ustawowo uznany za wolny od pracy bądź sobotę można dnia następnego, który nie jest sobotą lub dniem wolnym od pracy czynność procesową wykonać. Takie rozwiązanie przyjęte jest w sprawach podatkowych, w postępowaniu administracyjnym i cywilnym. Zdarza się bowiem obecnie, że w sobotę, gdy przypada koniec terminu w postępowaniu karnym, strony lub inni uprawnieni nie dokonują czynności procesowej w tym dniu, bo np. w małych miejscowościach nie są czynne poczty albo środki odwoławcze wnoszą w poniedziałek tak, jak ma to miejsce w procedurze administracyjnej i cywilnej myśląc, że termin został dotrzymany.[1105]

[1101] Poselski projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, Druk nr 3318; https://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=3318 (link z dnia 22.11.2023 r.).
[1102] Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, Druk nr 3318, s. 1, 2; https://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/druk.xsp?nr=3318 (link z dnia 22.11.2023 r.).
[1103] Senacki projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, Druk nr 3134; http://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=3134 (link z dnia 22.11.2023 r.).
[1104] Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 poz. 1694); https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20190001694 (link z dnia 23.11.2023 r.).
[1105] http://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=3134 (link z dnia 22.11.2023 r.); Uzasadnienie senackiego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, Druk nr 3134, s. 3.

Zgodnie z projektem ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego[1106] (projekt ustawy zgłoszony 14 sierpnia 2020 r.) proponuje się przywrócenie obowiązującego przed dniem 5 października 2019 r. brzmienia art. 55 § 1 oraz brzmienia art. 330 § 2 k.p.k. Omawiana projektowana nowelizacja ustawy została zainspirowana stanowiskiem Rzecznika Praw Obywatelskich. Ustawodawca zwrócił uwagę projektodawcy ustawy na zaostrzenie przesłanek, umożliwiających wniesienie przez pokrzywdzoną osobę przestępstwem subsydiarnego aktu oskarżenia, które zostały dokonane ustawą z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw[1107]. Zgodnie z tą ustawą wniesionych zostało około 130 zmian odnoszących się do przepisów Kodeksu postępowania karnego.

Projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego[1108] (projekt ustawy zgłoszony 23 lipca 2021 r.) rekomendował rozwiązania, której istota polegała na dodaniu w granice art. 374 k.p.k. nowej jednostki redakcyjnej, oznaczonej jako § 1b. Na podstawie powyższego, w wypadku złożenia wniosku prokuratora o umorzenie postępowania, którego podstawą byłaby niepoczytalność sprawcy i który, by obejmował zastosowanie środków zabezpieczających obecność danego podejrzanego na rozprawie w zakresie czynności wskazanych w art. 385 k.p.k. i art. 386 k.p.k., jest obowiązkowa. Podejrzany w granicach rozprawy nie bierze udziału, jeśli z opinii biegłych jasno wynika, iż byłaby to czynność niewskazane, poza przypadkami, w których sąd uzna udział podejrzanego za konieczny (art. 1 pkt 3 projektu).[1109] Podniesiony projekt dotyczy wykonania wyroku z 19 sierpnia 2020 r. Trybunału Konstytucyjnego, w sprawie dotyczącej niezgodności art. 374 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego.

Zgodnie z projektem ustawy – Przepisy wprowadzające ustawę o sądach pokoju[1110] (projekt ustawy zgłoszony 4 listopada 2021 r.) zakładał m.in. wprowadzenie do systemu sądownictwa powszechnego instytucji sądów pokoju, co powoduje konieczność wdrożenia odpowiednich przepisów karnoprocesowych, które mają na celu uregulowanie postępowania w przedmiotowym zakresie. Mając na uwadze założenia, na podstawie których sądy pokoju

[1106] Senacki projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, Druk nr 580; https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=580 (link z dnia 29.10.2023 r.).
[1107] (Dz.U. z 2019 r., poz. 1694).
[1108] Senacki projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, Druk nr 1519; https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=1519 (link z dnia 08.11.2023 r.).
[1109] Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
[1110] Przedstawiony przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej projekt ustawy – Przepisy wprowadzające ustawę o sądach pokoju, Druk nr 1761; https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=1761 (link z dnia 22.11.2023 r.).

będą miały kompetencje do rozpoznawania spraw karnych o niższym ciężarze gatunkowym, a także projektowaną zmianę przepisów w obrębie wymiaru kar, które będą możliwe do orzeczenia przez dane sądy pokoju, dlatego konieczna okazuje się nowelizacja Kodeksu postępowania karnego, w sprawach gdzie sądem właściwym do rozpoznania tych spraw będzie sędzia pokoju. Znaczne odformalizowanie oraz niski stopień skomplikowania danych spraw, które są rozpoznawane przez sądy pokoju, a także zagwarantowanie, jak najwyższej sprawności postępowania, co implikuje konieczność wprowadzenia pewnego rodzaju ograniczenia w postaci ilości obrońców oskarżonego, które sprowadza się do jednego obrońcy. Analizując powołane przesłanki, a także charakter spraw, wnioskowana regulacja normatywna zagwarantuje w pełni oskarżonemu prawo dotyczące obrony o charakterze formalnym (art. 77 § 2 k.p.k.). Tak samo należy rozumieć uzasadnienie w zakresie proponowanych granic środków przymusu, które będą możliwe do zastosowania przez te sądy pokoju. Na podstawie art. 250 § 1 k.p.k. wyłączona będzie alternatywa zastosowania tymczasowego aresztowania w granicach postępowania przed sądem pokoju. Wprowadzenie instytucji sądów pokoju, wymusza dodanie zupełnie nowego trybu postępowania, które będzie miało miejsce w granicach części szczególnej, czyli Rozdziału 54b, gdzie wprowadzone zostają nowe regulacje od art. 517k k.p.k. do art. 517u k.p.k. Wprowadzenie do postępowania karnego projektowanych zmian spowoduje zmiany polegające na odciążeniu sądów rejonowych oraz wyeliminowanie obowiązku prowadzenia spraw o mniejszym ciężarze gatunkowym, co spowodować ma z założenia usprawnienie działania całego wymiaru sprawiedliwości. Zgodnie z art. 6 ust. 1 EKPC, każdy ma prawo do sprawiedliwego oraz publicznego rozpatrzenia sprawy, co ma miejsce w rozsądnym terminie przez bezstronny i niezawisły sąd ustanowiony ustawą w zakresie rozstrzygania o zasadności każdego oskarżenia w zakresie wytoczonej przeciwko danej osobie sprawie karnej. Tym samym odformalizowane postępowanie w drobnych sprawach karnych, zakładając jednocześnie zagwarantowanie sprawności postępowania, niewątpliwie doprowadzi do szybszego rozpoznawania spraw, a w dalszej kolejności pozwoli odbudować zaufanie społeczne w odniesieniu do wymiaru sprawiedliwości. Podkreślić należy, że projektowane regulacje są odpowiedzią na potrzeby społeczne w odniesieniu do zapewnienia obywatelom zarówno szybszego dostępu do sądu, jak i do wymiaru sprawiedliwości.[1111]

W związku z proponowanym projektem na uwagę zasługują rozwiązania prawne stosowane w Anglii i Walii. Instytucja sądów pokoju kojarzona jest z systemem *common law*.

[1111] Uzasadnienie projektu ustawy – Przepisy wprowadzające ustawę o sądach pokoju, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.

Powstała ona już w średniowieczu i pomimo szybkiego upływu czasu oraz pojawiających się wielu reform utrzymała się na przestrzeni wieków i funkcjonuje w dalszym ciągu. W związku z tym instytucja sędziów pokoju bardzo często jest kwalifikowana, jako jedna z najstarszych funkcjonujących w anglosaskim wymiarze sprawiedliwości. Dla przykładu można przytoczyć funkcję sądów pokoju w sprawach karnych w Anglii i Walii. Magistrates'Courts są tam najniższym szczeblem w zakresie wymiaru sprawiedliwości w odniesieniu do spraw karnych. Około 330 sądów pokoju, które są rozmieszczone w odpowiedni sposób do siatki okręgów policyjnych oraz prokuratur, rozpatruje średnio rocznie 95% spraw karnych. Są to podobnie, jak w omawianym projekcie ustawy, przede wszystkim przestępstwa o mniejszej wadze, ponieważ do jurysdykcji wskazanych sądów kwalifikuje się sprawy *summmary offences* i *either-way offences*. *Summmary offences* stanowią najlżejsze przestępstwa, które zostały uregulowane w ustawach. Przede wszystkim dotyczą one przestępstw, które nie są zagrożone karą pozbawienia wolności. Przykładowo zaliczamy do nich niektóre przestępstwa drogowe, np. jest to prowadzenie pojazdu bez uprawnień, a także zniszczenie mienia, które zalicza się do wartości 500 funtów, zabór pojazdu, który ma na celu krótkotrwałe użytkowanie czy pobicie. Natomiast *either-way offences* obejmuje sprawy, co prawda o większym ciężarze gatunkowym, ale lżejsze niż *indictable offence.* Do nich zaliczamy przestępstwa najcięższe, które rozpatrywane są przez Sąd Koronny. Do *either-way offences* zalicza się również sprawy, w których kwalifikacja uzależniona jest od danego przypadku. W praktyce oznacza to, że decyzja czy dana sprawa będzie rozpatrywana przez sąd pokoju czy Sąd Koronny uzależniona jest od okoliczności sprawy, a także przewidywanej odpowiedzialności karnej oraz postawy, którą wykazują strony. Najważniejszym czynnikiem jest ostatni z wymienionych, czyli postawa stron, ponieważ w przypadku, gdy oskarżony w danej sprawie przyzna się do swojej winy i dokona tego przed rozpoczęciem danego przewodu sądowego, wówczas niemal w każdej sprawie właściwy będzie sąd pokoju. Jeżeli zaistniała sytuacja nie wystąpi, wówczas pod uwagę są brane pozostałe z wymienionych okoliczności.[1112]

Autorka uważa, że słuszną drogą jest czerpanie rozwiązań prawnych z funkcjonujących już rozwiązań prawnych w innych państwach. Oczywiście nie każde rozwiązania znajdą uzasadnienie w naszym systemie prawnym. Jednak niezbędne jest podjęcie próby poszukiwania nowych lepszych rozwiązań na gruncie funkcjonujących już

[1112] P. Lasota, D. Woźniak, *Instytucja sądów pokoju w Anglii i Walii oraz udział czynnika społecznego w orzekaniu w systemie common law w sprawach karnych,* [w:] *Na straży porządku i sprawiedliwości. Prawo karne Wielkiej Brytanii. Zagadnienia wybrane*, Tom II, (red. W. Włódarczak), Łódź 2022, s. 38, 43; W. Włódarczak, *Instytucja sędziego pokoju w Anglii oraz Waldi w sprawach karnych. wzór dla polskich rozwiązań systemowych,* [w:] *Common law. Historia, praktyka, doktryna, konteksty. Zagadnienia wybrane,* (red. W. Włódarczak), Łódź 2022, s. 335.

zagranicznych systemów prawnych. Pomocne jest także korzystanie w zakresie proponowanych rozwiązań z tradycji polskiej procedury karnej, wyciągnie wniosków, dlaczego pewne rozwiązania się nie sprawdziły, co można by było zrobić lepiej, czy jak udoskonalić system przy zastosowaniu nowoczesnej technologii. Szczególne znaczenie ma to właśnie przy projekcie ustawy dotyczącej sądów pokoju. Wskazany projekt ustawy doprowadzi do wielu zmian i początkowo na pewno będzie trudno uporządkować funkcjonowanie tych sądów.

Na podstawie projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania administracyjnego oraz niektórych innych ustaw[1113] (projekt ustawy zgłoszony 28 kwietnia 2022 r.) proponuje się zastosowanie jednolitych rozwiązań, które polegać będą na tym, iż termin dotyczący złożenia pisma w danej sprawie będzie zachowany w przypadku, gdy przed jego upływem przedmiotowe pismo zostało:

– nadane w danej placówce podmiotu, która zajmuje się doręczaniem korespondencji i, która znajduje się na terenie Konfederacji Szwajcarskiej, Unii Europejskiej, czy państwa członkowskiego Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) – stronie umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym (Islandia, Lichtenstein, Norwegia), a także otrzymane przez polską placówkę pocztową operatora pocztowego w granicach ustawy z dnia 23 listopada 2012 r. – Prawo pocztowe w przypadku ,gdy nadano je w danym państwie innym aniżeli państwa wskazane powyżej:

– złożone w konkretnym polskim urzędzie konsularnym – co stanowi *novum* normatywne zgodnie z treścią ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego;

– złożone w dowództwie jednostki wojskowej przez żołnierza, gdzie co do zasady dana jednostka nie będzie w tym momencie dotyczyć żołnierza, który pełni terytorialną służbę wojskową dyspozycyjnie;

– złożone kapitanowi statku przez członka załogi statku morskiego;

– złożone w administracji "odpowiedniego" zakładu przez osobę pozbawioną wolności (czyli tego zakładu, w którym osoba przebywa).[1114]

Jednym z podstawowych skutków dotyczących wejścia w życie projektowanych regulacji ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy – Kodeks

[1113] Senacki projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania administracyjnego oraz niektórych innych ustaw, Druk nr 2296; https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=2296 (link z dnia 22.11.2023 r.).
[1114] Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania administracyjnego oraz niektórych innych ustaw, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.

postępowania karnego[1115] (projekt ustawy zgłoszony 5 sierpnia 2022 r.) będzie rozwiązanie istniejącego dla wielu osób problemu, który dotyczy odbierania pism sądowych, jeśli odbierającym dane pismo nie jest adresat, czy osoba upoważniona na gruncie pełnomocnictwa pocztowego. Stworzenie możliwości w zakresie odbioru przesyłek sądowych w granicach postępowania sądowego przez daną osobę, której to adresat udzielił pełnomocnictwa (forma aktu notarialnego), które zawiera umocowanie w zakresie odbioru korespondencji doprowadzi, zdaniem wnioskodawcy, do pozytywnych skutków zarówno społecznych, prawnych jak i również gospodarczych.[1116]

Wszystkie planowane zmiany wpłyną znacząco na omawiane w tej pracy zagadnienia. Doprowadzą do usprawnienia procedury, a przede wszystkim do przyśpieszenia postępowania.

Zadaniem postępowania karnego jest ochrona systemu stosunków społecznych w ten sposób, by przestępczość występująca jako zjawisko jednostkowe i społeczne ulegało systematycznemu ograniczeniu.[1117] Obecnie współczynnik przestępczości w Polsce jest wysoki (choć były okresy, gdzie był znacznie wyższy). Współczynnik przestępczości, to liczba skazanych przypadająca na 10 tys. ludności.

Dane w poniższej tab. 5.5 wskazują, jak kształtowała się przestępczość w Polsce w latach 1946–2022. W 1946 r. liczba osób prawomocnie skazanych była najniższa i wynosiła 82 216 co stanowiło 0,35 % udziału skazanych do liczby ludności ogółem i 0,55 % udziału skazanych do liczby ludności w wieku 18 lat i więcej. Do roku 1960 współczynnik skazanych cyklicznie rośnie do liczby 1,21 % z niewielkim spadkiem w 1956 r. z 0,90 % na 0,63 %, by znów osiągnąć poziom ponad 1,00 %. W 1960 r. procentowy współczynnik udziału skazanych do liczby ludności w wieku 18 lat i więcej wynosił 1,94 % i też w tym okresie był najwyższy. Wówczas liczba dorosłych osób skazanych wynosiła 360 906 na ogółem ludności 29 795 000. Od 1960 r. do 1963 r. współczynnik skazanych maleje, ale wciąż utrzymuje się w granicach 1,00 %. W kolejnych latach sukcesywnie maleje do 1989 r. i jest najniższy w analizowanym okresie 1946–2022 i wynosi 0,27 %. W 1989 r. najniższa jest również liczba skazanych prawomocnie 101 549 osób na 37 988 000 ogółu ludności i procentowy udział skazanych do liczby ludności w wieku 18 lat i więcej, gdyż wynosi 0,38

[1115] Poselski projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy – Kodeks postępowania karnego, Druk nr 2598; https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=2598 (link z dnia 22.11.2023 r.).

[1116] Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy – Kodeks postępowania karnego, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.

[1117] J. Lisińska, *Udział pełnomocnika w postępowaniu odwoławczym jako gwarancja bezpieczeństwa przebiegu tego etapu procesu karnego*, [w:] *Nauki społeczne i ekonomiczne-węzłowe zagadnienia*, (red. J. Żylińska, I. Przychocka), Warszawa 2018, s. 708.

% do liczby ludności w wieku 18 lat i więcej 26 657 000. W następnych latach współczynnik sukcesywnie wzrastał i w 2005 r. wyniósł 1,35 % przy prawomocnie skazanych 515 822 osobach przy ogólnej liczbie ludności 38 157 000 i 1,71 % wskaźniku osób w wieku 18 lat i powyżej. Od 2005 r. współczynnik ten maleje utrzymując się w granicach 1,00 % do 2012 r. i w następnych latach do 2022 r. dalej spada do 0,73 % przy 275 705 osobach skazanych prawomocnie przy ogólnej liczbie ludności 37 827 000. Procentowy udział skazanych do liczby ludności w wieku 18 lat i więcej był najwyższy w 1960 r. i wynosił 1,94 %, a najniższy był w 1989 r. i wynosił 0,38 %.

Tab. 5.5. Współczynnik przestępczości w Polsce w latach 1946–2022.

Rok	Skazani prawomocnie	Liczba ludności w Polsce (ogółem)	% udział skazanych do liczby ludności tj. współczynnik skazanych	Liczba ludności w wieku 18 lat i więcej*	% udział skazanych do liczby ludności w wieku 18 lat i więcej
1946	82 216	23 640 000	0,35%	15 083 291	0,55%
1947	105 769	23 754 000	0,45%	15 156 028	0,70%
1948	171 794	24 211 000	0,71%	15 447 612	1,11%
1949	160 806	24 613 000	0,65%	15 704 105	1,02%
1950	163 312	25 035 000	0,65%	16 241 100	1,01%
1951	136 633	25 507 000	0,54%	16 501 500	0,83%
1952	139 801	25 999 000	0,54%	16 775 300	0,83%
1953	155 602	26 511 000	0,59%	17 081 100	0,91%
1954	189 591	27 012 000	0,70%	17 367 500	1,09%
1955	246 795	27 550 000	0,90%	17 605 000	1,40%
1956	176 630	28 080 000	0,63%	17 875 100	0,99%
1957	232 728	28 540 000	0,82%	18 092 200	1,29%
1958	344 507	29 000 000	1,19%	18 296 400	1,88%
1959	352 122	29 480 000	1,19%	18 514 400	1,90%
1960	360 906	29 795 000	1,21%	18 650 200	1,94%
1961	327 334	30 133 000	1,09%	18 784 400	1,74%
1962	311 201	30 484 000	1,02%	18 965 900	1,64%
1963	311 791	30 940 000	1,01%	19 251 700	1,62%
1964	242 127	31 339 000	0,77%	19 667 900	1,23%
1965	255 795	31 551 000	0,81%	19 980 100	1,28%
1966	273 135	31 811 000	0,86%	20 370 700	1,34%
1967	269 427	32 163 000	0,84%	20 847 300	1,29%
1968	253 282	32 426 000	0,78%	21 287 800	1,19%
1969	176 938	32 671 000	0,54%	21 711 600	0,81%
1970	209 291	32 658 000	0,64%	21 652 400	0,97%
1971	237 659	32 909 000	0,72%	22 101 331	1,08%

1972	197 429	33 202 000	0,59%	22 518 326	0,88%
1973	184 354	33 512 000	0,55%	22 961 823	0,80%
1974	160 550	33 846 000	0,47%	23 413 153	0,69%
1975	177 313	34 185 000	0,52%	23 836 011	0,74%
1976	171 080	34 528 000	0,50%	24 244 608	0,71%
1977	149 195	34 850 000	0,43%	24 613 187	0,61%
1978	168 811	35 081 000	0,48%	24 824 392	0,68%
1979	167 581	35 414 000	0,47%	25 101 304	0,67%
1980	166 222	35 735 000	0,47%	25 326 265	0,66%
1981	132 219	36 062 000	0,37%	25 546 889	0,52%
1982	164 767	36 399 000	0,45%	25 747 200	0,64%
1983	161 099	36 745 000	0,44%	25 921 686	0,62%
1984	136 696	37 063 000	0,37%	26 075 753	0,52%
1985	181 711	37 341 000	0,49%	26 194 670	0,69%
1986	183 375	37 572 000	0,49%	26 305 738	0,70%
1987	169 088	37 764 000	0,45%	26 421 414	0,64%
1988	139 258	37 885 000	0,37%	26 651 189	0,52%
1989	101 549	37 988 000	0,27%	26 657 000	0,38%
1990	117 570	38 073 000	0,31%	26 906 000	0,44%
1991	164 922	38 144 000	0,43%	27 151 000	0,61%
1992	174 109	38 203 000	0,46%	27 393 000	0,64%
1993	185 615	38 239 000	0,49%	27 625 000	0,67%
1994	204 487	38 265 000	0,53%	27 827 000	0,73%
1995	230 393	38 284 000	0,60%	28 012 000	0,82%
1996	235 443	38 294 000	0,61%	28 191 000	0,84%
1997	238 391	38 290 000	0,62%	28 361 000	0,84%
1998	234 068	38 277 000	0,61%	28 526 000	0,82%
1999	220 562	38 263 000	0,58%	28 621 000	0,77%
2000	250 154	38 254 000	0,65%	28 768 199	0,87%
2001	340 565	38 242 000	0,89%	29 082 843	1,17%
2002	368 240	38 219 000	0,96%	29 417 252	1,25%
2003	434 812	38 191 000	1,14%	29 689 753	1,46%
2004	500 799	38 174 000	1,31%	29 960 864	1,67%
2005	515 822	38 157 000	1,35%	30 183 448	1,71%
2006	477 833	38 125 000	1,25%	30 371 183	1,57%
2007	459 010	38 116 000	1,20%	30 543 159	1,50%
2008	417 184	38 136 000	1,09%	30 699 809	1,36%
2009	417 629	38 167 000	1,09%	30 853 462	1,35%
2010	420 810	38 530 000	1,09%	31 225 364	1,35%
2011	424 996	38 538 000	1,10%	31 333 747	1,36%
2012	405 234	38 533 000	1,05%	31 426 554	1,29%
2013	357 818	38 496 000	0,93%	31 473 306	1,14%
2014	307 407	38 479 000	0,80%	31 517 506	0,98%

2015	280 028	38 437 000	0,73%	31 533 521	0,89%
2016	270 644	38 433 000	0,70%	31 532 051	0,86%
2017	264 374	38 434 000	0,69%	.•	.x
2018	278 659	38 411 000	0,73%	.•	.x
2019	287 743	38 383 000	0,75%	.•	.x
2020	250 537	38 178 000	0,66%	.•	.x
2021	279 444	37 990 000	0,74%	.•	.x
2022	275 705	37 827 000	0,73%	.•	.x

***w latach 1946–1949 oszacowana liczba osób w wieku 18 i więcej lat - stan na dzień 31 grudnia (63,8% ludności ogółem)**
w latach 1950–1969 liczba osób w wieku 18 i więcej lat - stan na dzień 31 grudnia
od 1970 r. liczba osób w wieku 18 i więcej lat - stan na dzień 30 czerwca
Źródło: Opracowanie na podstawie tab. 5.18. oraz *Współczynnik przestępczości w Polsce w latach 1946 - 2016,* [w:] *Ministerstwo Sprawiedliwości, Prawomocne skazania osób dorosłych w latach 1946–2016,* Warszawa 2017, s. 12.

Na podstawie powyższej tab. 5.5. grupując okresy przestępczości w Polsce wg czasokresu obowiązywania Kodeksu karnego i Kodeksu postępowania karnego średni procentowy udział skazanych do ogólnej liczby ludności w Polsce kształtował się następująco:

od 1946 r. do 1968 r. – 0,80 %;

od 1969 r. do 1996 r. – 0,48 %;

od 1997 r. do 2016 r. – 0,96 %;

od 2017 r. do 2022 r. – 0,72 %.

Najwyższy procentowy średni wskaźnik przestępczości wśród skazanych dorosłych do ogólnej liczby ludności odnotowano w okresie od 1997 r. do 2016 r., pomimo licznych zmian uregulowań prawnych w Kodeksie postępowania karnego i Kodeksie karnym w zakresie obrony i udowadniania winy.

Natomiast średni procentowy udział skazanych do liczby ludności 18 lat i więcej w Polsce kształtował się następująco:

od 1946 r. do 1968 r. – 1,25 %;

od 1969 r. do 1996 r. – 0,69 %;

od 1997 r. do 2016 r. – 1,21 %.

Procentowy średni wskaźnik przestępczości wśród skazanych do liczby ludności w wieku 18 lat i więcej w okresie 1946–1968 wynosił 1,25 %, a w latach 1997–2016 r. wynosił 1,21 %, co wskazuje, iż kształtuje się on na prawie tym samym poziomie.

Zgodnie z danymi przedstawionymi przez Komendę Główną Policji[1118] stwierdzono, że w 2017 r. wystąpiło 753 963 przestępstw, co wskazuje, że liczba ta w porównaniu z 2016 r. (tj. 748 459) jest większa o 5 504 przestępstw kryminalnych. Tym samym należy stwierdzić, że liczba stwierdzonych przestępstw wzrosła o 0,74 %. Porównując rok 2016 i rok 2017 wykrywalność przestępstw zwiększyła się i w 2017 r. wynosiła 71,7 %. Dla porównania w 2020 r. popełniono przestępstw 765 408, a w 2021 r. popełniono 820 846. Oznacza to, że liczba przestępstw zwiększyła się o 55 438. Tym samym porównując 2020 i 2021 rok należy stwierdzić, że liczba stwierdzonych przestępstw wzrosła o 7,24 %. Oznacza to, że w momencie wejścia w życie dużej nowelizacji k.p.k. oraz w czasie pandemii koronawirusa, tj. w 2020 r. i 2021 r. więcej stwierdzono przestępstw. Jednakże wykrywalność tych przestępstw zmniejszyła się i w 2021 r. wynosiła 71,2 %.

Policja przyczyniła się w wysokim stopniu do walki z przestępczością, ale i w tym zakresie, zdaniem Brunona Hołysta, przyczyniły się również i inne czynniki, np.: rosnące zaangażowanie obywateli skierowane na ochronę swojego majątku, życia oraz zdrowia poprzez ubezpieczenia, lepsze zabezpieczenia, czy też objęcie ochroną przez prywatne firmy; współdziałanie obywateli z organami ścigającymi przestępców oraz wyjazd w minionych latach młodszych osób za granicę (w grupie tej najczęściej występują przyszli przestępcy).[1119] Należy podkreślić, iż zapadłe za granicą orzeczenie nie jest przeszkodą do wszczęcia bądź prowadzenia postępowania karnego przed sądem polskim o to samo przestępstwo. Zakończone postępowanie karne za granicą, w rozumieniu przepisu art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k., nie stanowi negatywnej przesłanki procesowej, a art. 10 k.p.k. w takim zakresie znajduje zastosowanie, jak gdyby nie doszło w ogóle do osądzenia sprawcy. Jednakże sąd polski na mocy art. 114 § 2 k.k. zobowiązany jest zaliczyć na poczet kary wykonywaną przez sprawcę czynu karę za granicą (uwzględniając zachodzące różnice między tymi karami) i odbyty za granicą przez niego rzeczywisty okres pozbawienia wolności.[1120]

Najstarsze zbiory roczników statystycznych, do których udało się Autorce dotrzeć, datowane są na 1935 r. Stały się one źródłem opracowania poniższych tabel. Z analizy działalności sądów powszechnych wynika, iż liczba wnoszonych i załatwianych spraw w sądach powszechnych od 1935 r. wzrasta. Niektóre wykorzystane dane obejmują liczbę przestępstw zameldowanych w postępowaniu przygotowawczym, liczbę osób (nieletnich do

[1118] http://statystyka.policja.pl/st/przestepstwa-ogolem/121940,Przestepstwa-ogolem.html (link z dnia 8.01.2023 r.).
[1119] http://www.lex.pl/czytaj/-/artykul/policja-przestepczosc-w-polsce-nadal-spada (link z dnia 8.01.2023 r.).
[1120] M. Zwierz, *Internanacjonalizacja odpowiedzialności karnej w aspekcie zasady ne bis in dem*, Pal. 2018/11/48-60, teza 1.

17 roku życia i dorosłych) skazanych prawomocnie przez sądy powszechne. Na ich podstawie wyliczony został przez Autorkę wskaźnik skazanych.

Tab. 5.6. Czynności sądów powszechnych w sprawach karnych w wybranych latach 1935–1969.

Wyszczególnienie	Wpłynęło		Załatwiono	
Sprawy karne (1935—1936)				
Rok	1935	1936	1935	1936
Urzędy prokuratorskie (w tys.)				
	Sądy okręgowe			
Śledztwa i dochodzenia	351,1	359,1	356,0	362,6
	Sądy apelacyjne			
Śledztwa i dochodzenia	---	---	---	---
Sądy powszechne I instancji (w tys.)				
	Sądy grodzkie			
Sprawy	944,6	866,7	924,7	940,5
Apelacje	84,0	76,5	---	---
	Sądy okręgowe			
Sprawy	135,6	133,1	135,7	148,3
Apelacje	17,3	17,4	---	---
Kasacje	9,7	1,1	---	---
Sądy powszechne II instancji (w tys.)				
	Sądy okręgowe			
Sprawy	90,8	73,7	85,0	84,8
Zażalenia na postanowienia sądów I instancji	16,3	20,4	16,2	20,4
Kasacje	2,2	2,1	---	---
	Sądy apelacyjne			
Sprawy	19,8	18,1	19,3	19,8
Zażalenia na postanowienia sądów I instancji	5,2	6,4	5,1	5,3
Kasacje	2,4	2,3	---	---
Sąd Najwyższy				
Sprawy	6694	6106	5698	6430
Sprawy karne (1945—1946) w tys.				
Rok	1945	1946	1945	1946
Sąd Najwyższy	0,5	2,6	0,3	1,9
Sądy apelacyjne	1,2	4,7	1,2	4,2
Sądy okręgowe	39,7	112,5	30,1	97,1
Sądy grodzkie	230,2	464,4	202,8	447,0
Sprawy karne (1954—1955)				
Rok	1954	1955	1954	1955
Sądy powszechne I instancji				
	Sądy powiatowe			
Sprawy z oskarżenia publicznego	265407	301747	----	---
Sprawy z oskarżenia prywatnego	152117	164706	---	---
Sprawy nieletnich	24780	23707	---	---
	Sądy wojewódzkie			
Sprawy	5006	5104	---	---

Sądy powszechne II instancji				
	Sądy wojewódzkie			
Rewizje	72563	81702	---	---
Zażalenia	5103	7513	---	---
Sąd Najwyższy				
Rewizje	3604	4197	---	---
Rewizje nadzwyczajne	490	304	---	---
Zażalenia	699	819	---	---
Sprawy karne (1958–1959)				
Rok	1958	1959	1958	1959
Sądy powszechne I instancji				
	Sądy powiatowe			
Sprawy dorosłych z oskarżenia publicznego	321952	347154	---	---
Sprawy dorosłych z oskarżenia prywatnego	147329	137058	---	---
Sprawy nieletnich	20568	26393	---	---
	Sądy wojewódzkie			
Sprawy	7793	8083	---	---
Sądy powszechne II instancji				
	Sądy wojewódzkie			
Rewizje	97509	110501	---	---
Zażalenia	11681	12402	---	---
Sąd Najwyższy				
Rewizje	3542	4314	---	---
Rewizje nadzwyczajne	1353	1212	---	---
Zażalenia	1145	1235	---	---
Sprawy karne (1964–1965)				
Rok	1964	1965	1964	1965
Sądy powszechne I instancji				
	Sądy powiatowe			
Sprawy dorosłych z oskarżenia publicznego	283423	272891	---	---
Sprawy dorosłych z oskarżenia prywatnego	98858	107391	---	---
Sprawy nieletnich	35365	37178	---	---
	Sądy wojewódzkie			
Sprawy ogółem	2777	2128	---	---
w tym w trybie doraźnym	79	54	---	---
Sądy powszechne II instancji				
	Sądy wojewódzkie			
Rewizje	78300	67248	---	---
Zażalenia	13277	9055	---	---
Sąd Najwyższy				
Rewizje	1457	1329	---	---
Rewizje nadzwyczajne	921	1174	---	---
Zażalenia	568	456	---	---
Sprawy karne (1968–1969)				
Rok	1968	1969	1968	1969
Sądy powszechne I instancji				
	Sądy powiatowe			
Sprawy dorosłych z oskarżenia publicznego	261432	213822	---	---
Sprawy dorosłych z oskarżenia prywatnego	93717	83137	---	---

Sprawy nieletnich	47795	46050	---	---
	Sądy wojewódzkie			
Sprawy ogółem	1615	1719	---	---
w tym w trybie doraźnym	20	---	---	---
Sądy powszechne II instancji				
	Sądy wojewódzkie			
Rewizje	70364	53395	---	---
Zażalenia	8302	7444	---	---
Sąd Najwyższy				
Rewizje	1002	915	---	---
Rewizje nadzwyczajne	733	470	---	---
Zażalenia	408	417	---	---

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych statystycznych.[1121]

Do przeprowadzenia analizy danych statystycznych należało również przeanalizować czynności sądów powszechnych w sprawach karnych w wybranych latach 1975–2015.

Tab. 5.7. Czynności sądów powszechnych w sprawach karnych w wybranych latach 1975–2015.

Wyszczególnienie	**Sprawy karne do załatwienia w roku**							
Rok	1975	1980	1985	1990	1998	1999	2000	2015
Sądy powszechne I instancji								
	Sądy rejonowe							
Sprawy dorosłych z oskarżenia publicznego	158 383	130 976	191 951	139 807	507 806	380 232	425 862	425, 3 tys.
Sprawy dorosłych z oskarżenia prywatnego	57 375	42 364	36 423	36 188	40 375	26 453	27 781	20, 5 tys.
Sprawy nieletnich	32 483	23 245	-	-	-	-	-	-
Nadzór sądowy nad postępowaniem przygotowawczym	-	-	-	-	-	-	-	224, 2 tys.
	Sądy wojewódzkie					**Sądy okręgowe**		
Sprawy ogółem	2 738	3 173	3 513	2 474	18 097	13 305	14 567	140,6 tys.
Sądy powszechne II instancji								
	Sądy wojewódzkie					**Sądy okręgowe**		
Apelacje	-	-	-	-	-	35 331	41 996	-
Rewizje	39 275	31 771	40 192	14 670	44 894	-	-	-
Zażalenia	6 474	5 804	8 234	7 288	30 143	27 938	35 631	-
Kasacje	-	-	-	-	-	-	9 276	-
	Sądy apelacyjne							
Apelacje	-	-	-	173	3 133	3 700	3 992	69,3 tys.

[1121] 1) Rok 1935–1936 – Tab. 4. *Czynności sądów powszechnych*, s. 349; Tab. 6. *Czynności Sądu Najwyższego*, s. 350, [w:] *Mały Rocznik Statystyczny 1938,* Główny Urząd Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej, Rok IX Warszawa 1938;
2) rok 1945–1946 – Tab. 2. *Czynności sądów powszechnych*, [w:] *Rocznik Statystyczny 1947*, Główny Urząd Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej, Rok XI Warszawa 1947, s. 349;
3) rok 1954–1955 – Tab. 6(410). *Działalność sądów powszechnych*, [w:] *Rocznik Statystyczny 1956*, Główny Urząd Statystyczny Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, Rok XVI Warszawa 1956, s. 387;
4) rok 1958–1959 – Tab. 10(663). *Działalność sądów powszechnych,* [w:] *Rocznik Statystyczny 1960,* Główny Urząd Statystyczny Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, Rok XX Warszawa 1960, s. 444*;*
5) rok 1964–1965 – Tab. 11(802). *Działalność sądów powszechnych,* [w:] *Rocznik Statystyczny 1966*, Główny Urząd Statystyczny, Rok XXVI Warszawa 1966, s. 551;
6) rok 1968–1969 – Tab. 13(908). *Działalność Sądu Najwyższego*, s. 560; Tab. 14(909). *Działalność sądów powszechnych*, s. 561, [w:] *Rocznik Statystyczny 1970*, Główny Urząd Statystyczny, Rok XXX Warszawa.

Zażalenia	-	-	-	128	6 993	3 811	4 662	42,4 tys.
Kasacje	-	-	-	-	-	-	2 180	-
Skargi	-	-	-	-	-	-	-	10,6 tys.
Sąd Najwyższy								
Rewizje	1 735	1 690	1 765	1 579	-	-	-	-
Rewizje nadzwyczajne	463	376	1 147	1 445	-	-	-	-
Zażalenia	1 007	900	962	664	821	593	677	298
Kasacje	-	-	-	-	5 447	6 489	7 243	2 386
Uchwały wyjaśniające przepisy karne	-	-	-	-	43	80	65	30
Inne	-	-	-	-	776	727	591	-
Wnioski	-	-	-	-	-	-	-	466

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych statystycznych. [1122]

Dla porównania danych statystycznych obejmujących okres dużych zmian w k.p.k. należało przeanalizować także czynności sądów powszechnych w sprawach karnych w latach 2016–2021.

Tab. 5.8. Czynności sądów powszechnych w sprawach karnych w latach 2016–2021.

Wyszczególnienie	**Sprawy karne do załatwienia w roku**					
Rok	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Sądy powszechne I instancji						
	Sądy rejonowe					
Sprawy dorosłych z oskarżenia publicznego	415,3 tys.	395,1 tys.	428,9 tys.	448,3 tys.	424,2 tys.	455,2 tys.
Sprawy dorosłych z oskarżenia prywatnego	20,0 tys.	19,0 tys.	19,4 tys.	20,3 tys.	18,5 tys.	19,8 tys.
Sprawy nieletnich	-	-	-	-	-	-
Nadzór sądowy nad postępowaniem przygotowawczym	217,4 tys.	227,9 tys.	225,2 tys.	236,0 tys.	215,2 tys.	225,5 tys.

[1122] 1) Rok 1975 – Tab. 11(834). *Działalność sądów w 1975 r.,* [w:] *Rocznik Statystyczny 1976*, Główny Urząd Statystyczny, Rok XXX Warszawa, *s.* 527;
2) rok 1980 – Tab. 9(893). *Działalność sądów w 1980 r.,* [w:] *Rocznik Statystyczny 1981*, Główny Urząd Statystyczny, Rok XLI Warszawa, s. 610;
3) rok 1985 – Tab. 12(798). *Działalność sądów w 1985 r.,* [w:] *Rocznik Statystyczny 1986*, Główny Urząd Statystyczny, Rok XLVI Warszawa, *s.* 513;
4) rok 1990 – Tab. 8(123). *Działalność sądów w 1990 r.,* [w:] *Rocznik Statystyczny 1991*, Główny Urząd Statystyczny, Rok LI Warszawa, *s.* 76;
5) rok 1998 – Tab. 11(86). *Działalność sądów w 1998 r.,* [w:] *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 1999*, Główny Urząd Statystyczny, Rok LIX Warszawa, *s.* 70–72.
6) rok 1999 – Tab. 11(85). *Działalność sądów w 1999 r.,* [w:] *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2000*, Główny Urząd Statystyczny, Rok LX Warszawa, *s.* 69–72;
7) rok 2000 – Tab. 11(87). *Działalność sądów w 2000 r.,* [w:] *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2001*, Główny Urząd Statystyczny, Rok LXI Warszawa, *s.* 71–74;
8) rok 2015 – Tab. 12(85). Działalność Sądu Najwyższego w 2015 r., s. 160; Tab. 17(90). Działalność Sądów powszechnych w 2016 r., s. 164–167, [w:] *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2016*, Główny Urząd Statystyczny, Rok LXXVI Warszawa;
9) rok 2020 – Tab. 13(86). Działalność Sądu Najwyższego w 2015 r., s. 160; Tab. 18 (91). *Działalność sądów powszechnych w 2020 r.*, s. 165, 168, [w:] *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2022*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2022;
10) rok 2022 – Tab. 13(86). Działalność Sądu Najwyższego w 2015 r., s. 159; Tab. 18 (91). *Działalność sądów powszechnych w 2021 r.*, [w:] *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2022*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2022, s. 165, 168.

	Sądy okręgowe					
Sprawy ogółem	390,3 tys.	406,5 tys.	404,3 tys.	412,1 tys.	394,4 tys.	426,1 tys.
Sąd Najwyższy						
Zażalenia	299	243	262	310	330	338
Kasacje	2 331	2 678	3 490	4 282	3 862	4 094
Uchwały wyjaśniające przepisy karne	32	25	24	18	22	31
Inne	10	43	121	224	177	232
Wnioski	478	565	560	687	641	680

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych statystycznych.[1123]

Porównując dane tab. 5.6., tab. 5.7. i tab. 5.8. w sądach I instancji (rejonowych) nieprzerwanie od 2000 r. do 2017 r. liczba spraw dotycząca osób dorosłych z oskarżenia publicznego spada z 425 862 do liczby 395 100, natomiast z oskarżenia prywatnego z liczby 27 781 do 19 000. W kolejnych latach nastąpił naprzemiennie wzrost i spadek wartości, aż w 2021 r. liczba spraw dotycząca osób dorosłych z oskarżenia publicznego wynosiła 455 200, a z oskarżenia prywatnego 19 800. W 2017 r. w sądach okręgowych w sprawach karnych ogółem wpłynęło o 16 200 więcej spraw do załatwienia niż w 2016 r. Analizując okres od 2016 r. do 2021 r. to liczba spraw karnych w sądach okręgowych była najwyższa w 2021 r. i wynosiła 426 100. Sąd Najwyższy w roku 2015 i 2016 miał prawie taką samą liczbą zażaleń, kasacji i wniosków do rozpatrzenia., zaś w 2017 r. liczba zażaleń zmalała do 243, a wzrosła liczba kasacji do 2 678 i wniosków do 565. Liczba zażaleń w kolejnych latach wrastała i w 2021 r. wynosiła 338, liczba kasacja w 2021 r wynosiła 4 094 i była niższa niż w roku 2019 r., natomiast liczba wniosków w 2021 r. wynosiła 680 i była niższa niż liczba wniosków z roku 2019.

[1123] 1) rok 2016 – Tab. 13(85). Działalność Sądu Najwyższego w 2016 r., s. 158; Tab. 18(90). Działalność Sądów Powszechnych w 2016 r., s. 162, Tab. 18(90). Działalność Sądów Powszechnych w 2016 r., s. 164, [w:] *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2017*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2017;
2) rok 2017 – Tab. 13(85). Działalność Sądu Najwyższego w 2017 r., s. 10; Tab. 18 (90). Działalność Sądów Powszechnych w 2017 r., s. 164, Tab. 18 (90). Działalność Sądów Powszechnych w 2017 r., s. 166, [w:] *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2018*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2018;
3) rok 2018 – Tab. 13(89). Działalność Sądu Najwyższego w 2018 r., s. 160; Tab. 18(94). Działalność Sądów Powszechnych w 2018 r., s. 165, 167, [w:] *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2019*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2019;
4) rok 2019 – Tab. 13(88). Działalność Sądu Najwyższego w 2019 r., s. 161; Tab. 18(94). Działalność Sądów Powszechnych w 2019 r., s. 166, 168, [w:] *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2020*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2020;
4) rok 2020 – Tab. 12(85). Działalność Sądu Najwyższego w 2020 r., s. 160; Tab. 18(91). Działalność Sądów Powszechnych w 2019 r., s. 165, 167, [w:] *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2021*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2021;
5) rok 2021 – Tab. 13(86). Działalność Sądu Najwyższego w 2021 r., s. 159; Tab. 18(91). Działalność Sądów Powszechnych w 2019 r., s. 164, 166, [w:] *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2022*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2022.

Analizą objęto również okres od 1935 r. do 2021 r. według poszczególnych rodzajów przestępstw o różnym nasileniu częstotliwości ich występowania (poniżej tab. 5.9., tab. 5.10., tab. 5.11.). Są to następujące przestępstwa:

– przeciw władzom i urzędom;

– nierząd, stręczycielstwo, sutenerstwo;

– zabójstwo;

– ciężkie uszkodzenie ciała;

– rozbój;

– kradzież;

– zakłócenie spokoju publicznego;

– przeciwko rodzinie, opiece i młodzieży;

– przeciwko czci i nietykalności cielesnej.

Badaniem analitycznym wykorzystano metodę oceny wskaźnika udziału ilości skazanych prawomocnie osób do ilości zgłoszonych spraw do postępowania przygotowawczego. Ponadto podzielono badany przedział czasowy na okresy obowiązywania i wdrażania nowych kodeksów karnych i kodeksów postępowania karnego.

Należy również zauważyć, iż nazwa organu policji w latach 1919–1944 to Policja Państwowa (PP), w latach 1944–1990 to Milicja Obywatelska (MO), a od 1990 r. po dzień dzisiejszy to Policja.

Tab. 5.9. Niektóre przestępstwa zameldowane Policji Państwowej (PP) i od 1944 r. Milicji Obywatelskiej (MO) oraz prawomocne skazania według rodzajów w wybranych latach 1936–1968.

Rodzaj przestępstw	Sposób załatwienia	1936	1954	1955	1958	1959	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1936–1968 ilość średnia
Przestępstwa zameldowane PP/MO	Ogółem	Rok 1937– 733258	313555	339840	424446	429270	432243	416728	421656	397951	414007	452257	409614	383269	428314,92
Skazani prawomocnie	Nieletni do ukończ. 17 lat	26061	17936	15893	16821	19730	25602	26589	26913	28223	29730	35911	36670	34760	26218,38
	Dorośli	500015	189591	207146	257004	280761	302045	276628	253100	182474	207976	248447	231786	220520	258268,69
	Wskaźnik skazanych w %	71,75	66,19	65,63	64,51	70,00	75,8	72,76	66,41	52,95	57,42	62,88	65,54	66,61	66,03
Przestępstwa inne przeciw władzom i urzędom	Wpłynęło na PP /MO	21824	____	____	____	____	____	42827	47362	39980	44229	46913	43164	38287	40573,25
	Dorośli skazani prawomocnie	29906	5351	5263	21349	21688	20096	17723	16017	13392	14505	16215	16023	14985	16347,15
	Wskaźnik skazanych w %	____	____	____	____	____	____	41,38	33,82	33,50	32,80	34,56	37,12	39,14	36,05
Nierząd, stręczycielstwo, sutenerstwo	Wpłynęło na PP /MO	4031	1803	1710	2514	3057	2929	2280	2497	3026	3332	4143	3955	3559	2987,38
	Dorośli skazani prawomocnie	1413	____	____	698	823	1815	1704	1555	1253	1489	1981	2351	2390	1588,36
	Wskaźnik skazanych w %	35,05	____	____	27,76	26,92	61,97	74,74	62,27	41,41	44,69	47,82	59,44	67,15	49,93
Zabójstwo dokonane	Wpłynęło na PP /MO	1830	669	604	620	484	554	585	369	499	439	442	398	380	605,62

	Dorośli skazani prawomocnie	1416	291	350	360	333	283	289	309	228	281	306	291	281	386,00
	Wskaźnik skazanych w %	77,38	43,50	57,95	58,06	68,80	51,08	49,40	83,74	45,69	64,01	69,23	73,12	73,95	62,76
Ciężkie uszkodzenie ciała	Wpłynęło na PP /MO	19531	____	____	____	____	6485	9026	8838	9574	8222	8005	8031	7500	9468,00
	Dorośli skazani prawomocnie	5976	____	____	____	____	4820	4757	4889	3625	4477	6614	7191	7694	5560,33
	Wskaźnik skazanych w %	30,60	____	____	____	____	74,33	52,70	55,32	37,86	54,45	82,62	89,54	____	59,68
Rozbój	Wpłynęło na PP /MO	1952	2066	2503	2566	____	2561	2862	2609	1936	2569	4286	3996	3888	2816,17
	Dorośli skazani prawomocnie	1534	____	____	____	____	1294	1502	1470	1508	1625	2252	2854	2903	1882,44
	Wskaźnik skazanych w %	78,59	____	____	____	____	50,53	52,48	56,34	77,89	63,25	52,54	71,42	74,67	64,19
Kradzież	Wpłynęło na PP /MO	478070	202669	227425	229787	216053	215223	209285	204548	183660	198191	229641	198336	186485	229182,54
	Dorośli skazani prawomocnie	133959	15347	17978	19620	20864	68164	61850	58787	45170	52967	63682	60629	58732	52134,54
	Wskaźnik skazanych w %	28,02	7,57	7,91	8,54	9,66	31,67	29,55	28,74	24,59	26,73	27,73	30,57	31,49	22,52

Oszustwo	Wpłynęło na PP /MO	27169	3104	3121	7560	7686	5325	3591	3315	3735	3527	3393	2666	2501	5899,46
	Dorośli skazani prawomocnie	7036	1847	1716	1782	2051	2348	2023	1948	1523	1540	1798	1575	1545	2210,15
	Wskaźnik skazanych w %	25,70	59,50	54,98	23,57	26,68	44,09	56,34	58,76	40,78	43,66	52,99	59,08	61,78	46,76

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych statystycznych.[1124]

[1124] 1) Rok 1935–1936 – Tab. 7. *Niektóre przestępstwa zameldowane policji*, s. 350; Tab. 9. *Skazani prawomocnie według płci*, s. 352, [w:] *Mały Rocznik Statystyczny 1938*, Główny Urząd Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej, Rok IX Warszawa 1938;
2) rok 1954–1955 – Tab. 1(405). *Przestępstwa zameldowane Milicji Obywatelskiej według rodzajów*, s. 383; Tab. 9(413). *Skazani prawomocnie dorośli przez sądy powszechne według rodzaju przestępstw i płci*, s. 389; Tab. 10(414) *Skazani prawomocnie nieletni przez sądy powszechne według rodzaju przestępstw i płci, s.* 391, [w:] *Rocznik Statystyczny 1956*, Główny Urząd Statystyczny Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, Rok XVI Warszawa 1956;
3) rok 1958–1959 – Tab. 1(654). *Przestępstwa zameldowane Milicji Obywatelskiej według rodzajów*, s. 440; Tab. 12(665). *Dorośli skazani prawomocnie przez sądy powszechne według płci i rodzaju przestępstw*, s. 445; Tab. 17(670) *Nieletni skazani prawomocnie przez sądy powszechne według płci i rodzaju przestępstw, s. 447,* [w:] *Rocznik Statystyczny 1960,* Główny Urząd Statystyczny Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, Rok XX Warszawa 1960;
4) rok 1961–1969 – Tab. 1(896). *Przestępstwa zameldowane Milicji Obywatelskiej i prokuraturze według rodzajów*, s. 557; Tab. 17(912). *Dorośli skazani prawomocnie przez sądy powszechne za przestępstwa ścigane z oskarżenia publicznego według płci i rodzajów przestępstw*, s. 562–563; Tab. 26 (921). *Nieletni skazani prawomocnie przez sądy powszechne według płci i rodzajów przestępstw,* s. 567, [w:] *Rocznik Statystyczny 1970*, Główny Urząd Statystyczny, Rok XXX Warszawa.

W tab. 5.9. poddano analizie pierwszy okres obowiązywania Kodeksu postępowania karnego od 1928 r. do 1969 r. Wykazano, że ogółem skazanych prawomocnie do przestępstw zameldowanych na PP/MO średnio wynosi 69,52 % w okresie od 1936 r. do 1962 r. W 1963 r. nastąpił spadek wskaźnika skazanych do 66,41 %, a w w 1964 r. 52,95 %. Kolejny okres wykazuje wzrost tego wskaźnika do 1968 r. do 66,61 %. Średni poziom tego wskaźnika w latach 1936–1968 wynosi 66,03 %. Udział nieletnich wśród skazanych prawomocnie waha się w przedziale od 3,55 % za rok 1936 do 9,07 % w roku 1968.

Analizując poszczególne rodzaje przestępstw należy stwierdzić, że zbliżony poziom udziału skazanych do wpływu skarg wykazują zabójstwa, ciężkie uszkodzenie ciała, rozbój. Średni wskaźnik dla:

– zabójstw – 62,76 %;

– ciężkich uszkodzeń ciała – 59,68 %;

– rozboju – 64,19 %.

Według liczb bezwzględnych ilość zabójstw wykazuje spadek w poszczególnych badanych latach, podobnie ilość skazanych wykazuje spadek, ale w mniejszym stopniu. Ilość zgłoszonych ciężkich uszkodzeń ciała, to zbliżony poziom stały w poszczególnych latach od 1961 r., natomiast ilość skazanych prawomocnie przedstawia się zmiennie (oprócz 1966 r. i 1967 r., gdzie ilość skazanych to dynamiczny wzrost). Ilość zgłoszonych rozbojów w poszczególnych badanych latach wykazuje tendencję wzrostową. Nieco poniżej tego poziomu znajduje się nierząd, stręczycielstwo, sutenerstwo ze średnią arytmetyczną udziału skazanych prawomocnie do zgłoszonych spraw do organów postępowania – 49,93 %. Zdecydowanie najniższy poziom, bo 22,52 % skazanych do zgłoszeń na PP/MO wykazują przestępstwa kradzieży. Wpływ ilości spraw na PP/MO od 1936 r. do 1968 r. wykazuje tendencję spadkową, natomiast ilość skazanych prawomocnie wzrasta. Oznacza to wzrost wykrywalności spraw w sposób umożliwiający zakończenie procesu sądowego.

Tab. 5.10. Niektóre przestępstwa stwierdzone w postępowaniach przygotowawczych (skrót: postęp. przygot.) i prawomocne skazania według rodzajów w wybranych latach od 1974–1997.

Rodzaj przestępstw	Sposób załatwienia	1974	1975	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1987	1989	1990	1995	1997	1974–1997 ilość średnia
Przestępstwa zgłoszone w post. przygot.	Ogółem	339542	340423	337301	337935	379762	436206	466205	538930	544361	508533	547589	883346	974941	992373	544817,64
Skazani prawomocnie	Nieletni do ukończ. 17 lat	25327	22087	15220	14220	____	____	____	9260	9545	10895	9750	10200	____	19387	10420,79
	Dorośli	147469	161286	153026	151958	126403	148456	141768	125132	149414	166753	93373	106464	195455	210811	148412,00
	Wskaźnik skazanych w %	50,89	53,87	49,88	49,17	____	____	____	24,94	29,20	34,93	18,83	13,21	20,05	23,20	33, 47
Przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu i komunikacji	Stwierdzone sprawy w postęp. przygot.	21180	21133	18939	19956	20887	18275	21332	22269	21593	25235	26051	34311	41261	46643	25647,50
	Dorośli skazani prawomocnie	9351	10964	9046	9420	8855	7544	7817	5468	6910	9659	6259	6792	12636	21116	9416,93
	Wskaźnik skazanych w %	44,15	51,88	47,76	47,20	42,39	41,28	36,64	24,55	32,00	38,28	24,03	19,80	30,62	45,27	37,56
Przestępstwa przeciw wymiarowi sprawiedliwości	Stwierdzone sprawy w postęp. przygot.	5103	4222	3497	3449	3045	3088	3090	3645	3424	2945	2205	2158	6700	7753	3880,29
	Dorośli skazani prawomocnie	3069	2933	2732	2893	2432	2684	2433	1753	1918	1651	1450	977	3640	4488	2503,79
	Wskaźnik skazanych w %	60,14	69,47	78,12	83,88	79,87	86,92	78,74	48,09	56,02	56,06	65,76	45,27	54,33	57,89	65,75
Fałszerstwa	Stwierdzone sprawy w postęp. przygot.	7844	6844	7112	6676	6123	8464	8453	11931	12820	14262	8482	6387	43554	56206	14654,14
	Dorośli skazani prawomocnie	2045	2130	2379	2609	2055	3134	2390	1705	1352	2227	1244	564	12722	16503	3789,93

	Wskaźnik skazanych w %	26,07	31,12	33,45	39,08	33,56	37,03	28,27	14,29	10,55	15,61	14,67	8,83	29,21	29,36	25,08
Zabójstwo dokonane	Stwierdzone sprawy w postęp. przygot.	685	605	498	589	493	472	478	593	671	527	556	730	1134	1093	651,71
	Dorośli skazani prawomocnie	384	384	315	320	332	256	304	270	320	327	292	262	523	557	346,14
	Wskaźnik skazanych w %	56,06	63,47	63,25	54,33	67,34	54,24	63,60	45,53	47,69	62,05	52,52	35,89	46,12	50,96	54,50
Ciężkie uszkodzenie ciała	Stwierdzone sprawy w postęp. przygot.	13002	12770	9317	9415	9104	8434	9546	11015	11048	9965	8374	10152	18901	20506	115 39,21
	Dorośli skazani prawomocnie	467	510	496	482	414	361	359	314	310	413	311	266	601	561	418,93
	Wskaźnik skazanych w %	3,59	3,99	5,32	5,12	4,55	4,28	3,76	2,85	2,81	4,14	3,71	2,62	3,18	2,74	3,76
Kradzież przeciwko mieniu społecznemu i przeciwko mieniu indywidualnemu	Stwierdzone sprawy w postęp. przygot.	85097 113308	88911 121581	94912 125889	92918 129082	96210 178168	104455 196287	103446 218921	116721 233512	108977 217944	87597 206933	94310 319709	197343 550747	715355 ____	676836 ___	376797,79 ____
	Dorośli skazani prawomocnie	37247 30601	43392 34932	43270 39231	41807 39351	30594 35271	31468 41044	31055 42562	25376 37696	25244 38385	28745 38167	17944 28574	23277 41434	24929 76886	19299 71213	72785,29 _____
	Wskaźnik skazanych w %	34,20	37,21	37,36	36,56	24,01	24,11	22,84	18,01	19,46	22,72	11,24	8,65	14,23	13,37	23,14
Przeciwko rodzinie, opiece i młodzieży	Stwierdzone sprawy w postęp. przygot.	21810	23154	25503	26308	22949	21477	24285	30758	36514	30671	23659	26522	49254	53074	29709,86
	Dorośli skazani prawomocnie	15374	18483	20641	20228	18081	16658	16987	15146	23598	23487	14966	16619	26764	31876	19922,00
	Wskaźnik skazanych w %	70,49	79,83	80,94	76,89	78,79	77,56	69,95	49,24	64,63	76,58	63,26	62,66	54,34	60,06	68,94
Przeciwko czci	Stwierdzone sprawy w postęp. przygot.	____	7931	4685	4427	3347	3374	3136	3270	5567	14188	3245	2453	2875	3668	4440,43

i nietykalności cielesnej	Dorośli skazani prawomocnie	4098	3884	2001	1773	1279	1494	1249	974	1711	7269	1325	687	480	451	2048,21
	Wskaźnik skazanych w %	x	48,97	42,71	40,05	38,21	44,28	39,83	29,79	30,73	51,23	40,83	28,01	16,70	12,30	33,12

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych statystycznych.[1125]

[1125] 1) Rok 1974–1975 – Tab. 1(824). *Przestępstwa stwierdzone w postępowaniu przygotowawczym według rodzajów przestępstw*, s. 523; Tab. 14(837). *Dorośli skazani prawomocnie przez sądy powszechne za przestępstwa ścigane z oskarżenia publicznego według rodzajów przestępstw,* s. 528–529; Tab. 23(846). *Nieletni skazani prawomocnie przez sądy powszechne według płci i rodzajów przestępstw,* s. 533, [w:] *Rocznik Statystyczny 1976*, Główny Urząd Statystyczny, Rok XXXVI Warszawa;
2) rok 1979–1980 – Tab. 5(889). *Przestępstwa stwierdzone w zakończonych postępowaniach przygotowawczych według rodzajów przestępstw*, s. 609; Tab. 21(905). *Dorośli skazani prawomocnie przez sądy powszechne za przestępstwa ścigane z oskarżenia publicznego według rodzajów przestępstw,* s. 614; Tab. 13(897). *Nieletni skazani prawomocnie przez sądy powszechne według płci i rodzajów przestępstw,* s. 612, [w:] *Rocznik Statystyczny 1981*, Główny Urząd Statystyczny, Rok XLI Warszawa;
3) rok 1981–1985 – Tab. 8(794). *Przestępstwa stwierdzone w zakończonych postępowaniach przygotowawczych według rodzajów przestępstw,* s. 512; Tab. 16(802). *Nieletni, wobec których prawomocnie orzeczono środki wychowawczo-poprawczo lub kary w sądach powszechnych według płci, przejawów demoralizacji i rodzajów przestępstw*, s. 515; Tab. 24(810). *Dorośli skazani prawomocnie przez sądy powszechne za przestępstwa ścigane z oskarżenia publicznego według rodzajów przestępstw,* s. 518, [w:] *Rocznik Statystyczny 1986*, Główny Urząd Statystyczny, Rok XLVI Warszawa;
4) rok 1985–1990 – Tab. 1(116). *Przestępstwa stwierdzone w zakończonych postępowaniach przygotowawczych według rodzajów przestępstw,* s. 74; Tab. 11(126). *Nieletni, wobec których prawomocnie orzeczono środki wychowawczo-poprawczo lub kary w sądach powszechnych według płci, przejawów demoralizacji i rodzajów przestępstw*, s. 78; Tab. 19(134). *Dorośli skazani prawomocnie przez sądy powszechne za przestępstwa ścigane z oskarżenia publicznego według rodzajów przestępstw,* s. 80, [w:] *Rocznik Statystyczny 1991*, Główny Urząd Statystyczny, Rok LI Warszawa;
5) rok 1990–1998 – Tab. 1(76). *Przestępstwa stwierdzone w zakończonych postępowaniach przygotowawczych według rodzajów przestępstw*, s. 65; Tab. 18(93). *Nieletni, wobec których prawomocnie orzeczono środki wychowawczo-poprawczo lub kary w sądach powszechnych w związku z czynami karalnymi, według płci, wieku i rodzajów przestępstw*, s. 78–79; Tab. 26(101). *Dorośli skazani prawomocnie przez sądy powszechne za przestępstwa ścigane z oskarżenia publicznego według rodzajów przestępstw*, s. 83–84, [w:] *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 1999*, Główny Urząd Statystyczny, Rok LIX Warszawa.

Kolejną analizą objęto okres od 1974 r. do 1997 r. w tab. 5.10. wg poszczególnych rodzajów przestępstw o różnym nasileniu częstotliwości ich występowania. Są to następujące przestępstwa: przeciw bezpieczeństwu powszechnemu i komunikacji, przeciw wymiarowi sprawiedliwości, fałszerstwa, zabójstwa, ciężkie uszkodzenie ciała, kradzież, zakłócenie spokoju publicznego, przeciwko rodzinie, opiece i młodzieży, przeciwko czci i nietykalności cielesnej.

W badaniach analitycznych wykorzystano metodę oceny wskaźnika udziału ilości skazanych prawomocnie osób do ilości zgłoszonych spraw do postępowania przygotowawczego.

Jest to okres obowiązywania znowelizowanego Kodeksu postępowania karnego z 1969 r. W pierwszym okresie obowiązywania zmienionego Kodeksu karnego i Kodeksu postępowania karnego od 1974 r. do 1997 r. stwierdza się, że ogółem skazanych prawomocnie do przestępstw zameldowanych na MO waha się w granicach 50 % od 1974 r. do 1980 r. W latach 1984-1987 następuje wzrost wskaźnika skazanych z 24,94 % do 34,93 %, a następnie spadek w 1989 r. do liczby 18,83 % i w 1990 r. do 13,21 %. W kolejnych latach do 1997 r. następuje wzrost wskaźnika do 23,20 %. Średni poziom tego wskaźnika w latach 1974–1997 wynosi 33,47 %. Udział nieletnich wśród skazanych prawomocnie waha się w przedziale od 6,00 % w 1985 r. do 14,66 % w roku 1974. Z każdym rokiem od 1974 r. do 1984 r. występuje tendencja malejąca wśród osób nieletnich, którzy dopuszczają się przestępstw i są skazani prawomocnie.

Analizując poszczególne rodzaje przestępstw należy stwierdzić, że podobny poziom do średniorocznego wskaźnika udziału osób skazanych prawomocnie do wpływu skarg wykazują przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu i komunikacji (37,56 %) oraz przeciwko czci i nietykalności cielesnej (33,12 %). Niższy zaś poziom średniorocznego wskaźnika wykazują przestępstwa fałszerstwa (25,08 %) i kradzieże mienia społecznego i indywidualnego (23,14 %). Znacznie wyższe wskaźniki średnioroczne z okresu od 1974 r. do 1997 r. w porównaniu ze średniorocznym wskaźnikiem udziału osób skazanych prawomocnie wykazują przestępstwa: przeciwko rodzinie, opiece i młodzieży (68,94 %), przeciwko wymiarowi sprawiedliwości (65,75 %) oraz zabójstwa (54,50 %). Najniższy średni wskaźnik co do średniego wskaźnika osób skazanych prawomocnie wykazuje przestępstwo ciężkiego uszkodzenia ciała (3,76 %).

Można więc stwierdzić, iż w porównaniu z okresem 1936–1968 średnioroczny wskaźnik skazanych osób prawomocnie w latach 1974–1997 prawie dwukrotnie uległ obniżeniu z liczby 66,03 % do 33,47 %. W porównaniu z okresem od 1936 r. do 1968 r.

nastąpił średni wzrost spraw zgłoszonych w postępowaniu przygotowawczym z 428 314,92 do 544 817,64 przy jednoczesnym spadku ilości sprawców prawomocnie skazanych. Według liczb bezwzględnych i wskaźnika procentowego ilość zabójstw zgłaszanych MO/Policji w porównywanych okresach badawczych jest nadal bardzo wysoki. Liczby bezwzględne wskazują, iż ilość zabójstw zgłaszanych MO/Policji wykazuje wzrost w poszczególnych latach badanych, natomiast ilość skazanych wykazuje w przybliżeniu poziom zbliżony do poprzedniego okresu badanego. Ilość zgłoszonych ciężkich uszkodzeń ciała ma tendencję wzrostową do poprzedniego badanego przedziału czasu, natomiast jest bardzo niski poziom ilości spraw prawomocnie skazanych. Nadal na podobnym poziomie występuje wskaźnik skazanych w stosunku do zgłoszeń na MO/Policję w odniesieniu do przestępstwa kradzieży (ilość średnia):

– w okresie od 1936 r. do 1968 r. wynosi 22,52 %;

– w okresie od 1974 r. do 1997 r. wynosi 23,14 %.

Tab. 5.11. Niektóre przestępstwa stwierdzone w postępowaniach przygotowawczych (skrót: postęp. przygot.) i prawomocne skazania według rodzajów w wybranych latach od 1999–2017.

Rodzaj przestępstw	Sposób załatwienia	1999	2000	2005	2010	2014	2015	2016	2017	1999–2017 ilość średnia
Przestępstwa zgłoszone w post. przygot.	Ogółem	1121545	1266910	1379962	1138523	881400	809929	757374	764530	1015021,63
Skazani prawomocnie	Nieletni do ukończ. 17 lat	24909	25667	26228	22758	16388	12237	11355	9657	18649,88
	Dorośli	207492	222785	504281	432891	295353	260034	289512	241436	306723,00
	Wskaźnik skazanych w %	20,72	19,61	38,44	40,02	35,37	33,62	38,23	31,58	30,22
Przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu i komunikacji	Stwierdzone sprawy w postęp. przygot.	24534	23317	198860	157632	88642	83644	85558	78779	92620,75
	Dorośli skazani prawomocnie	12068	11021	166761	135052	72138	81255	72862	57633	76098,75
	Wskaźnik skazanych w %	49,19	47,27	83,86	85,68	81,38	97,14	85,16	73,16	82,16
Przestępstwa przeciw wymiarowi sprawiedliwości	Stwierdzone sprawy w postęp. przygot	7655	9867	26250	31816	27493	23196	19215	18859	20543,88
	Dorośli skazani prawomocnie	4377	5689	23631	35644	19837	15887	15647	12128	16605,00
	Wskaźnik skazanych w %	57,18	57,66	90,02	112,03	72,15	68,49	81,43	64,31	80,83
Fałszerstwa	Stwierdzone sprawy w postęp. przygot.	80640	70591	71501	52002	45572	45766	49310	60409	59473,88
	Dorośli skazani prawomocnie	11515	16275	20965	14069	8829	8218	9500	7573	12118,00
	Wskaźnik skazanych w %	14,28	23,06	29,32	27,05	19,37	17,96	19,27	12,54	20,38

Zabójstwo dokonane	Stwierdzone sprawy w postęp. przygot.	1048	1269	837	680	578	528	490	551	747,63
	Dorośli skazani prawomocnie	563	487	657	533	383	362	354	313	456,50
	Wskaźnik skazanych w %	53,72	38,38	78,49	78,38	66,26	68,56	72,24	56,81	61,06
Ciężkie uszkodzenie ciała	Stwierdzone sprawy w postęp. przygot.	17849	18429	15047	15695	11888	10430	11161	11599	14012,25
	Dorośli skazani prawomocnie	7104	6867	8574	6766	6979	6320	6854	6660	7015,5
	Wskaźnik skazanych w %	39,80	37,26	56,98	43,11	58,71	60,59	61,41	57,42	51,91
Kradzież przeciwko mieniu społecznemu. i przeciwko mieniu indywidualnemu	Stwierdzone sprawy w postęp. przygot.	803977	925433	811971	607464	474349	441117	392552	373327	603773,75
	Dorośli skazani prawomocnie	91513	100116	163727	126625	93980	83397	91974	75568	103362,50
	Wskaźnik skazanych w %	11,38	10,82	20,16	20,84	19,81	18,91	23,43	20,24	17,12
Zakłócenie spokoju publicznego (porządkowi publicznemu)	Stwierdzone sprawy w postęp. przygot.	3202	4479	5996	5920	12096	10168	6998	5916	6846,88
	Dorośli skazani prawomocnie	2541	2916	6102	3327	2866	2705	3049	2459	3246,00
	Wskaźnik skazanych w %	79,36	65,10	101,77	56,20	23,69	26,60	43,57	41,57	47,41
Przeciwko rodzinie, opiece i młodzieży	Stwierdzone sprawy w postęp. przygot.	51498	53709	34636	38540	34828	28062	24260	33063	37324,50
	Dorośli skazani prawomocnie	33425	34571	27496	31626	24488	21659	20718	17802	26473,13
	Wskaźnik skazanych w %	64,91	64,37	79,39	82,06	70,31	77,18	85,40	53,84	70,93

Przeciwko czci i nietykalności cielesnej	Stwierdzone sprawy w postęp. przygot.	3742	5407	6654	9838	3065	2605	2875	3422	4701,00
	Dorośli skazani prawomocnie	389	303	738	1064	240	112	148	127	390,13
	Wskaźnik skazanych w %	10,40	5,60	11,09	10,82	7,83	4,30	5,15	3,71	8,30

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych statystycznych.[1126]

[1126] 1) Rok 1999–2000 – Tab. 1(77). *Przestępstwa stwierdzone w zakończonych postępowaniach przygotowawczych według rodzajów przestępstw*, s. 63–64; Tab. 18(94). *Nieletni, wobec których prawomocnie orzeczono środki wychowawcze, poprawcze lub kary w sądach powszechnych w związku z czynami karalnymi*, s. 80–81; Tab. 26(102). *Dorośli skazani prawomocnie przez sądy powszechne za przestępstwa ścigane z oskarżenia publicznego według rodzajów przestępstw,* s. 86–88, [w:] *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2001*, Główny Urząd Statystyczny, Rok LXI Warszawa;
2) rok 2005–2015 – Tab. 1(74). *Przestępstwa stwierdzone przez Policję i Prokuraturę w zakończonych postępowaniach przygotowawczych*, s. 149–151; Tab. 20(93). *Nieletni, wobec których prawomocnie orzeczono środki wychowawcze, poprawcze lub kary w sądach powszechnych w związku z czynami karalnymi*, s. 169–170; Tab. 29(102). *Dorośli skazani prawomocnie przez sądy powszechne za przestępstwa ścigane z oskarżenia publicznego według rodzajów przestępstw,* s. 175–177, [w:] *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2016*, Główny Urząd Statystyczny, Rok LXXVI Warszawa;
3) *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2018*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2018.

Następny etap przedziału czasowego to okres po wejściu w życie kolejnego znowelizowanego Kodeksu postępowania karnego z 1997 r. czyli okres 1999–2017 roku. W tab. 5.11. objęto analizą następny etap przedziału czasowego od 1999–2017 czyli okres po wejściu w życie kolejnego znowelizowanego Kodeksu postępowania karnego z 1997 r. Średni wskaźnik skazanych prawomocnie do ogółu zgłoszonych przestępstw w tym przedziale czasowym wynosi 30,22 % i wykazuje dalszy spadek względem poprzednio omawianych okresów badawczych, choć bardzo zbliżony jest do śerdniorocznego wskaźnika z kresu 1974–1997. W porównaniu z okresem od 1974 r. do 1997 r. nastąpił kolejny średni wzrost spraw zgłoszonych w postępowaniu przygotowawczym z 544 817,64 do 1 015 021,63 przy jednoczesnym spadku ilości sprawców prawomocnie skazanych. Udział nieletnich wśród skazanych prawomocnie wzrasta w stosunku do przedziału czasowego od 1974 r. do 1997 r. Od 1999 r. do 2005 r. wzrasta liczba nieletnich prawomocnie skazanych z 24 909 do liczby 26 228 i następnie z każdym rokiem od 2005 r. do 2017 r. spada do 9 657.

Analizując poszczególne rodzaje przestępstw należy stwierdzić, że korzystniejszy poziom udziału skazanych do wpływu skarg wykazują wskaźniki dla przestępstw: przeciwko bezpieczeństwu – 82,16 %; wymiarowi sprawiedliwości – 80,83 %; rodzinie, opiece i młodzieży – 70,93 %; zabójstwa – 61,06 %; ciężkie uszkodzenie ciała – 51,91 % oraz zakłócenie spokoju publicznego – 47,41 %. Nadal niekorzystna spadkowa tendencja występuje w przypadku: fałszerstwa – 20,38 %; kradzieży mienia – 17,12 % i przeciwko czci i nietykalności cielesnej – 8,3 %.

Według liczb bezwzględnych ilość zabójstw zgłaszanych Policji wykazuje spadek w poszczególnych badanych latach choć średni procentowy wskaźnik wynosi 61,06% i utrzymuje się na poziomie okresu 1936–1968. Ilość zgłoszonych ciężkich uszkodzeń ciała ma tendencję zdecydowanie wzrostową do poprzedniego badanego przedziału czasu, przy jednoczesnym wzroście poziomu ilości prawomocnie skazanych (procentowym średniorocznym wskaźniku udziału osób skazanych prawomocnie z 3,76 % do 51,91 %). Spada poziom skazanych do zgłoszeń na Policję w odniesieniu do przestępstw kradzieży. Wskaźnik wynosi 17,12 %. Tutaj obserwuje się zjawisko znacznego przyrostu kradzieży do poprzednich okresów obowiązywania Kodeksu postępowania karnego i Kodeksu karnego. Należy też stwierdzić, że występuje poprawa skazanych prawomocnie w większej ilości rodzajów przestępstw. Niepokojący natomiast jest spadek skazanych w stosunku do zgłaszanych spraw w zakresie kradzieży, przeciwko czci i nietykalności cielesnej oraz fałszerstw. Te rodzaje przestępstw wpływają negatywnie na ogólny wskaźnik przestępstw.

Porównując analizowane przedziały czasowe obowiązywania k.p.k. z 1928 r., k.p.k. z 1969 r. i k.p.k. 1997 r. do 2017 r. można stwierdzić, iż nastąpił wzrost spraw zgłoszonych w postępowaniu przygotowawczym z 428 314,92 do 1 015021,63 przy jednoczesnym spadku ilości sprawców prawomocnie skazanych. Średni wskaźnik osób skazanych prawomocnie znacznie uległ obniżeniu w porównaniu z okresem 1936–1968 z liczby 66,03 % do 30,22 %. Również uległ obniżeniu wskaźnik przestępstwa kradzieży z 22,52 % do 17,12 %. Natomiast prawie na tym samym poziomie utrzymuje się średni wskaźnik zabójstwa z 62,76 % do 61,06 % (ze spadkiem w latach 1974–1997 i wynosił 54,50 %) oraz uszkodzenie ciała z 59,68 % do 51,91 % (z bardzo dużym spadkiem w latach 1974–1997 i wynosił 3,76%).

Powyższe dane statystyczne zostały uzupełnione badaniem poszczególnych akt spraw karnych w Sądzie Okręgowym w Gorzowie Wlkp. według zakończonych procesów sądowych. Analiza przebiegu procesu przygotowawczego i sądowego wskazuje na tendencję do uniewinniania bądź złagodzenia kary. Ogólnie można stwierdzić zbyt niski poziom skazanych w stosunku do zgłaszanych spraw.

Konkludując powyższe rozważania, za J. Karaźniewicz należy stwierdzić, iż niezależnie od tego, jakiego rodzaju jest przestępstwo, postępowanie karne z którym jest ono związane zawsze ma do zrealizowania te same cele. Przede wszystkim zaś zmierza do wykrycia, a następnie pociągnięcia sprawcy przestępstwa do odpowiedzialności karnej oraz jego sprawiedliwego osądzenia, które wyrażać powinno się trafnym zastosowaniem środków przewidzianych i stosowanych w prawie karnym. W tym też celu prowadzone są czynności procesowe o charakterze wykrywczym, jak też dowodowym przez organy ścigania i sądy rozstrzygające co do odpowiedzialności karnej. Zaś występujące dwa stadia procesu karnego – postępowanie przygotowawcze i jurysdykcyjne – umożliwia selekcję spraw, które są przedmiotem zainteresowania prowadzących sprawę organów ścigania, a potem kierowania do sądu w celu rozpoznania, tylko tych spraw zebranych w postępowaniu przygotowawczym, które uzasadniałyby największe prawdopodobieństwo popełnienia przez podejrzanego przestępstwa.[1127]

[1127] J. Karaźniewicz, *Specyfika postępowania przygotowawczego prowadzonego w sprawach o przestępstwa przeciwko dobrom kultury*, Prok. i Pr. 2019, nr 1, s. 48–49.

Tab. 5.12. Tymczasowo aresztowani i odbywający kary w wybranych latach 2010–2021.

Wyszczególnienie	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Obliczenia własne procentowego udziału osób odbywających kary do ogółu (%)							
									2010	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
O G Ó Ł E M	80 728	70 836	71 528	73 822	72204	74130	67894	71874	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %
w tym zatrudnieni	24 218	24 182	29 974	36 031	37309	37115	28977	36307	30,00%	34,14%	41,91%	48,81%	51,67%	50,07%	42,68%	50,51%
w tym odpłatnie	15 956	9 850	12 472	15 922	17732	17339	10835	18211	19,77%	13,91%	17,44%	21,57%	24,56%	23,39%	15,96%	25,34%
Mężczyźni	78 131	68 457	68 947	70 949	69264	70930	64838	68492	96,78%	96,64%	96,39%	96,11%	95,93%	95,68%	95,50%	95,29%
w tym młodociani	3 124	1 495	1 441	1 421	1190	1199	931	979	3,87%	2,11%	2,01%	1,92%	1,65%	1,62%	1,37%	1,36%
Kobiety	2 597	2 379	2 581	2 873	2940	3200	3056	3382	3,22%	3,36%	3,61%	3,89%	4,07%	4,32%	4,50%	4,71%
w tym młodociane	82	43	46	48	49	49	41	42	0,10%	0,06%	0,06%	0,07%	0,07%	0,07%	0,06%	0,06%
Tymczasowo aresztowani	8 389	4 162	5 396	7 239	7360	8520	8692	8495	10,39%	5,88%	7,54%	9,81%	10,19%	11,49%	12,80%	11,82%
w tym zatrudnienia	369	134	185	196	231	298	215	220	0,46%	0,19%	0,26%	0,27%	0,32%	0,40%	0,32%	0,31%
w tym odpłatnie	159	7	13	9	18	24	13	9	0,20%	0,01%	0,02%	0,01%	0,02%	0,03%	0,02%	0,01%
w tym młodociani	893	315	357	450	431	450	393	397	1,11%	0,44%	0,50%	0,61%	0,60%	0,61%	0,58%	0,55%
Skazani	71 867	65 664	65 079	65 769	64045	64811	58487	62644	89,02%	92,70%	90,98%	89,09%	88,70%	87,43%	86,14%	87,16%
w tym zatrudnieni	23 849	24 048	29 789	35 835	37078	36817	28762	36087	29,54%	33,95%	41,65%	48,54%	51,35%	49,67%	42,36%	50,21%
w tym odpłatnie	15 797	9 843	12 459	15 913	17714	17315	10822	18202	19,57%	13,90%	17,42%	21,56%	24,53%	23,36%	15,94%	25,32%
w tym młodociani	2 270	1 163	1 069	994	793	772	568	610	2,81%	1,64%	1,49%	1,35%	1,10%	1,04%	0,84%	0,85%
w tym wielokrotnie karani	35 256	37 247	37 378	37 597	36833	37307	34223	37246	43,67%	52,58%	52,26%	50,93%	51,01%	50,33%	50,41%	51,82%
Ukarani	472	1 010	1 053	814	799	799	715	735	0,58%	1,43%	1,47%	1,10%	1,11%	1,08%	1,05%	1,02%
w tym młodociani	43	60	61	25	15	26	11	14	0,05%	0,08%	0,09%	0,03%	0,02%	0,04%	0,02%	0,02%

Źródło: Opracowanie na podstawie: Tab. 36 (108). ***Tymczasowo aresztowani i odbywający kary. Stan w dniu 31 XII.*****, [w:]** ***Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2018*****, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2018, s. 182; Tab. 36 (112).** ***Tymczasowo aresztowani i odbywający kary*****, [w:]** ***Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2018*****, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2018, s. 183; Tab. 36 (109).** ***Tymczasowo aresztowani i odbywający kary*****, [w:]** ***Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2021*****, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2021, s. 183; Tab. 36 (109).** ***Tymczasowo aresztowani i odbywający kary*****, [w:]** ***Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2022*****, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2022, s. 182. Obliczenia własne procentowego udziału osób odbywających kary do ogółu w 2010 r., 2015 r., 2016 r., 2017 r., 2018 r., 2019 r., 2020 r. i 2021 r.**

Analizie poddane zostały również dane statystyczne dotyczące osób tymczasowo aresztowanych i odbywających kary (tab. 5.12.). Osób tymczasowo aresztowanych w 2010 r. było 8 389, w 2015 r. prawie o połowę mniej czyli 4 162, zaś w 2017 r. liczba ta wzrosła do 7 239. W kolejnych latach liczba ta dalej wzrastała do 2020 r. i wynosiła 8 692. Natomiast w 2021 r. nastąpił jej spadek i wynosiła 8 495. Aresztowanych młodocianych w 2010 r. było 893 osoby, w 2015 r. było 315 osób, w 2016 r. 357 osób, a w 2017 r. 450 osób. W roku 2018 w porównaniu do roku 2017 nastąpił spadek aresztowań młodocianych i wynosił 431, ale w kolejnym 2019 r. nastąpił wzrost do 450 osób. W następnym roku 2020 wystąpił ponownie spadek aresztowań młodocianych osiągając liczbę 393, a w 2021 r. liczbę 397. Dzięki sprawozdawczości statystycznej zauważyć można, iż liczba skazanych w 2010 r. była najwyższa i wynosiła 71 867. Natomiast w latach 2015–2017 utrzymywała się niemalże na tym samym poziomie w granicach 65 tys. osób. Najniższe dane występują w 2020 r. i wynoszą 58 487 osób, a w 2021 r. nieco wzrosły do 62 644 osób. Skazanych młodocianych w 2010 r. było najwięcej, bo aż 2 270 osób. W latach 2015–2017 liczba skazanych młodocianych utrzymywała się w granicach 1 tys. W następnych latach spadała do 568 osób w 2020 r. Jednak w kolejnym 2021 r. wzrosła do 610 osób. Liczba osób wielokrotnie karanych od 2010 r. do 2017 r. systematycznie rosła i wynosiła w 2010 r. – 35 256, a w latach 2015–2017 oscylowała w granicach 37,5 tys. osób. W 2020 r. była najniższa osiągając liczbę 34 223, jednak w kolejnym 2021 r. liczba ta wzrosła do 37 246. Liczba osób ukaranych w 2010 r. to 472 osoby (w tym 43 młodociane), w 2015 r. – 1010 osób (w tym 60 młodocianych), w 2016 r. – 1 053 osoby (w tym 61 młodocianych), a w 2017 r. – 814 osób (w tym 25 młodocianych). Natomiast w 2018 r. – 799 (w tym 15 młodocianych), w 2019 r. – 799 (w tym 26 młodocianych), w 2020 r. – 715 (w tym 11 młodocianych), a w 2021 r. – 735 (w tym 14 młodocianych). Zauważyć można, iż w 2017 r. liczba ukaranych osób młodocianych znacznie spadła, ale są to osoby poniżej 16 roku życia (i coraz to młodsze), które wchodzą na drogę przestępczą dokonując coraz to okrutniejszych czynów. W 2016 r. liczba ukaranych młodocianych (61) była najwyższa, a w 2020 r. była najniższa (11). Procentowy udział tymczasowo aresztowanych do ogółu najmniejszy był w 2015 r. (5,88 %), a największy w 2020 r. (12,80 %). Młodocianych zaś procent najmniejszy był w 2015 r. (0,44 %), a największy w 2010 r. (1,11 %). Natomiast procent skazanych do ogółu najmniejszy był w 2020 r. i wynosił 86,14 % (młodocianych w 2020 r. – 0,84 %), a największy w 2015 r. i wynosił 92,70 % (młodocianych w 2010 r. – 2,81 %). Procentowy udział ukaranych do ogółu najmniejszy był w 2010 r. i wynosił 0,58 % (młodocianych 0,02 % w 2018 r., 2020 r., 2021 r.), a największy w 2016 r. i wynosił 1,47 % (młodocianych 0,09 %

również w 2016 r.). Procentowy udział osób wielokrotnie karanych do ogółu najmniejszy był w 2010 r. i wynosił 43,67 %, a największy w 2015 r. i wynosił 52,58 %.

Analizując wskaźniki procentowe udziału tymczasowo aresztowanych i odbywających kary stwierdza się, że najliczniejszy odsetek stanowią mężczyźni, których udział do ogółu oscyluje w granicach od 2010 r. od 96,78 % do 2021 r. do 95,29 % i wykazuje tendencję spadkową. U mężczyzn młodocianych również wskaźnik ten maleje od 2010 r. od 3,87 % do 2021 r. do 1,36 %. Natomiast u kobiet wskaźnik procentowy od 2010 r. od 3,22 % systematycznie rośnie do 2021 r. do 4,71%, a u kobiet młodocianych zaś w 2010 r. wynosi 0,10 % i wynosi bądź 0,07 % bądź 0,06 %.

Pozytywnym zjawiskiem jest rosnący udział zatrudniania osób skazanych. Tymczasowo aresztowane osoby, których w 2010 r. było 10,39 %, z wyraźnym spadkiem do 5,88 % w 2015 r. i w następnych latach wzrostem do liczby 11,82 % w 2021 r. zatrudnienie znalazło w 2010 r. 0,46 % osób (w tym za wynagrodzeniem 0,20 %), a w kolejnych latach wykazując tendencję skokową do 2021 r. zatrudnienie zmalało 0,31 % osób (w tym za wynagrodzeniem 0,01 % wykazując wyraźnie tendencję malejącą). Natomiast u osób skazanych w 2010 r., których było 89,02 % zatrudnienie znalazło 29,54 % w tym za wynagrodzeniem pracowało 19,57 %. Zaś w 2021 r. na 87,16 % skazanych zatrudnienie znalazło 50,21 % w tym za wynagrodzeniem pracowało 25,32 %. Okres do 2021 r. wyraźnie wskazuje tu tendencję wzrostową w zatrudnieniu skazanych.

Tab. 5.13. Wszczęte postępowania i rozstrzygnięcia wobec osób za wykroczenia w latach 2007–2022.

Lata	Wszczęto postępowanie		Rozstrzygnięcia																			Środki karne	
	ogółem	w tym na podstawie wniosków policji	ogółem	w postępowaniu		orzeczono kary											umorzono postępowanie			uniewinniono	odstąpiono od wymierzenia kary	orzeczono ogółem	odstąpiono
				zwykłym	przyspieszonym	nakazowym	razem	areszt		ograniczenie wolności			grzywna			nagana	środki oddziaływania wych.	razem	w tym przedawnienie orzekania				
								razem	w tym z warunkowym zawieszeniem	razem (rubr. 12+13)	w tym z warunkowym zawieszeniem	praca na cele społeczne	potrącenie z wynagrodzenia	razem	w tym z grzywna samoistna								
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23
2007	440610	374736	442622	169631	2759	270232	411982	2535	727	31372	6	31359	13	363537	.	14404	134	9975	1331	16621	4044	31822	697
2008	444197	363106	426075	152128	1863	272084	400663	1813	424	24964	16	24951	13	362516	.	11336	34	6991	1205	15018	3403	29764	835
2009	485313	374681	461319	148648	1791	310880	435595	1634	387	28030	4	28019	11	394115	.	11742	74	7317	1074	15064	3343	33114	587
2010	524053	393553	493982	147301	1229	345452	464854	1629	316	30391	1	30367	24	420258	.	12514	62	10165	1106	15687	3276	35045	746
2011	490871	362767	492113	138849	1284	351980	463400	1736	264	33619	.	33590	29	415200	.	12774	71	9519	1037	16046	3148	41808	690
2012	461761	326040	447001	120361	1106	325534	421428	1605	177	30587	.	30575	12	376515	374184	12721	.	7720	1024	15125	2728	44315	817
2013	497234	337658	472704	121759	1263	349682	445707	1817	249	30739	.	30734	5	401135	400400	12016	.	9082	1 136	14985	2930	47159	874
2014	590854	419477	553212	136897	1399	414916	522276	2589	317	37062	.	37048	14	469640	468976	12985	.	12129	1729	15676	3132	74574	867

2015	576169	405443	567262	136838	900	429524	537274	2583	150	34403	.	34388	15	485716	485637	14651	.	9907	1876	17096	2985	66955	730
2016	453668	377074	479538	122638	668	356232	455556	2708	93	29507	.	29480	27	410952	410947	12394	.	8619	1701	12970	2393	58113	611
2017	419875	333505	410227	96113	703	313411	392233	2245	88	24111	.	24084	27	354732	354731	11146	.	5593	819	10405	1996	50350	472
2018	386840	297617	379724	88136	631	290957	362076	2099	50	21327	.	21304	23	327973	327966	10684	.	4997	247	10618	2033	46337	468
2019	340149	268365	337282	78137	455	258690	321290	2059	47	20289	.	20268	21	289788	289685	9257	.	5005	369	9218	1769	45510	466
2020	307796	248967	293658	56944	247	236467	279548	1171	24	17665	.	17645	20	251976	251968	8744	.	5766	355	6870	1474	37405	282
2021	329713	272177	330815	68446	559	261810	303855	1375	27	17172	.	17145	27	270632	270618	14690	.	14958	399	10118	1884	37763	314
2022	346634	289151	343332	66294	895	276143	318397	1322	60	17698	.	17671	27	287800	287793	11584	.	14394	372	8762	1779	70099	1012

Źródło: https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie/ (link z dnia 2.11.2023 r.).[1128]

[1128] https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie/ (link z dnia 2.11.2023 r.).

W oparciu o dane statystyczne zawarte w tab. 5.13. sporządzone zostały obliczenia w tab. 5.14.

Na podstawie danych umieszczonych w poniższej tab. 5.14. obliczony został wskaźnik procentowy zależny od orzeczonej kary obejmujący okres 2007–2022 roku. Na podstawie tych obliczeń można stwierdzić, iż średnioroczna ilość rozstrzygnięć z lat 2007 do 2022 r. wykazuje wysoki wskaźnik orzeczonych kar do ilości rozstrzygnięć, bo aż 94,30 %. Jest to wielkość oznaczająca wysoki poziom skuteczności postępowań przygotowawczych. Na tę ilość rozstrzygnięć składa się bardzo wysoki poziom orzeczonych grzywien – 84,87 %. Zdecydowanie w dużo mniejszym stopniu stosowana była kara ograniczenia wolności (6,19 %), uniewinnień (3,03 %), kara nagany (2,79 %) i umorzeń (2,05 %).

Odstąpienia od wymierzenia kary było tylko 0,15 %, kary aresztu 0,45 %, a najmniej środków oddziaływania wychowawczego, bo tylko 0,01 %.

Można więc zauważyć, iż w najwyższym stopniu stosowana jest kara grzywny, a sporadycznie areszt i środki oddziaływania wychowawczego.

Tab. 5.14. Wskaźnik procentowy zależny od orzeczonej kary (%).

Lata	Rozstrzygnięcia ogółem w liczbach bezwzględnych	Rodzaj orzeczonej kary (udział % do rozstrzygnięć ogółem)						Umorzono postępowanie (% udział do rozstrzygnięć ogółem)	Uniewinniono (% udział do rozstrzygnięć ogółem)	Odstąpiono od wymierzenia kary (% udział do rozstrzygnięć ogółem)
		Ogółem	w tym:							
			Areszt	Ograniczenie wolności	Grzywna	Nagana	Środki oddziaływania wychowaw.			
2007	442 622	93,08%	0,57%	7,09%	82,13%	3,25%	0,03%	2,25%	3,76%	0,16%
2008	426 075	94,04%	0,43%	5,86%	85,08%	2,66%	0,01%	1,64%	3,52%	0,20%
2009	461 319	94,42%	0,35%	6,08%	85,43%	2,55%	0,02%	1,59%	3,27%	0,13%
2010	493 982	94,10%	0,33%	6,15%	85,08%	2,53%	0,01%	2,06%	3,18%	0,15%
2011	492 113	94,17%	0,35%	6,83%	84,37%	2,60%	0,01%	1,93%	3,26%	0,14%
2012	447 001	94,28%	0,36%	6,84%	84,23%	2,85%	-	1,73%	3,38%	0,18%
2013	472 704	94,29%	0,38%	6,50%	84,86%	2,54%	-	1,92%	3,17%	0,18%
2014	553 212	94,41%	0,47%	6,70%	84,89%	2,35%	-	2,19%	2,83%	0,16%
2015	567 262	94,71%	0,46%	6,06%	85,62%	2,58%	-	1,75%	3,01%	0,13%
2016	479 538	95,00%	0,56%	6,15%	85,70%	2,58%	-	1,80%	2,70%	0,13%
2017	410 227	95,61%	0,55%	5,88%	86,47%	2,72%	-	1,36%	2,54%	0,12%
2018	379 724	95,35%	0,55%	5,62%	86,37%	2,81%	-	1,32%	2,80%	0,12%
2019	337 282	95,26%	0,61%	6,02%	85,92%	2,74%	-	1,48%	2,73%	0,14%
2020	293 658	95,20%	0,40%	6,02%	85,81%	2,98%	-	1,96%	2,34%	0,10%
2021	330 815	91,85%	0,42%	5,19%	81,81%	4,44%	-	4,52%	3,06%	0,09%
2022	343 332	92,74%	0,39%	5,15%	83,83%	3,37%	-	4,19%	2,55%	0,29%
	Średnioroczna ilość	**Średnioroczny udział rodzaju rozstrzygnięć w ogółem rozstrzygnięć**								
2007–2022	433 179,1	94,30%	0,45%	6,19%	84,87%	2,79%	0,01%	2,05%	3,03%	0,15%

Źródło: Obliczenia własne na podstawie tab. 5.13.

Poniższa tab. 5.15. zaś zawiera dane, co do osób dorosłych prawomocnie skazanych z oskarżenia publicznego i warunkowego umorzenia w Polsce w latach 2001–2020 za czyn główny.

Analizując dane w latach 2001–2020 zauważyć można, iż średni wskaźnik skazanych do osądzonych wyniósł 92,35 %. Wskazuje to na wysoki poziom skutecznego prowadzenia postępowań przygotowawczych. Wśród skazanych najwyższy średni wskaźnik stanowią kary pozbawienia wolności 59,95 %. Dla niektórych z tych skazanych orzeczono jeszcze dodatkowo karę grzywny (ich średni udział stanowi 34,42 %).

Średni udział pozostałych kar do ogółu skazanych jest następujący: grzywna samoistna (19,5 %), ograniczenie wolności (15,24 %), 25 lat pozbawienia wolności (0,022 %), dożywocie (0,007 %).

Średni udział warunkowego umorzenia do ogółu osądzonych wynosi: 7,35 %.

Z powyższych danych wynika, iż najwięcej występuje przestępstw z kwalifikacją pozbawienia wolności, następnie z grzywną i ograniczeniem wolności. Tym samym oznacza to, że dokonywane są przestępstwa, które wymagają izolacji sprawcy. Najcięższe czyny osądzone karą 25 lat pozbawienia wolności lub dożywotnim pozbawieniem wolności występują w znikomej ilości.

Tab. 5.15. Prawomocne skazania w Polsce w latach 2001–2020 osób dorosłych (za czyn główny) z oskarżenia publicznego i warunkowe umorzenia.

Lata	Ogółem osądzenia */	Ogółem skazani	W tym na											Warunkowe umorzenia ***/
			grzywnę samoistną		ograniczenie wolności		pozbawienie wolności		grzywnę obok pozbawienia wolności	Kara mieszana	25 lat pozbawienia wolności	dożywotnie pozbawienie wolności	środki karne samoistne	
			ogółem	w tym z zaw.	ogółem	w tym z zaw.	ogółem	w tym z zaw.						
w liczbach bezwzględnych														
2001	**348 495**	315 013	64 475	2 564	28 507	1 696	221 762	184 819	81 439	•	113	20	136	32 793
2002	**404 606**	365 326	75 698	3 405	39 156	2 308	250 275	214 485	86 143	•	89	19	89	38 484
2003	**454 757**	415 933	93 274	3 951	52 763	3 426	269 643	233 055	89 186	•	92	18	143	37 848
2004	**545 216**	513 410	111 491	4 207	71 887	3 966	327 331	278 338	111 155	•	109	27	•	29 126
2005	**533 235**	504 281	100 968	3 551	67 254	2 848	334 378	291 409	119 300	•	133	34	•	27 382
2006	**487 885**	462 937	88 407	2 435	57 918	2 241	315 074	272 653	120 031	•	98	30	•	23 044
2007	**449 103**	426 377	82 988	1 632	47 091	1 556	294 826	257 141	128 420	•	70	9	•	20 915
2008	**445 204**	420 729	89 011	1 656	40 643	1 304	289 269	250 774	128 242	•	109	11	•	22 587
2009	**438 218**	415 272	88 236	1 637	43 524	1 201	281 887	243 974	123 467	•	93	24	•	21 384
2010	**459 102**	432 891	92 329	1 660	49 692	1 332	290 669	251 087	124 593	•	97	27	77	25 485
2011	**452 543**	423 464	93 571	1 580	49 611	1 211	280 023	239 076	116 475	•	102	26	131	28 278
2012	**439 792**	408 107	91 296	1 771	50 730	1 272	265 876	224 185	109 382	•	100	24	81	30 732
2013	**383 755**	353 208	76 759	1 557	41 287	1 093	235 032	195 348	90 770	•	77	25	28	29 710
2014	**322 174**	295 353	63 078	998	33 009	897	199 167	163 534	75 258	•	66	23	10	26 022
2015	**285 511**	260 034	61 461	705	31 096	648	167 028	133 076	60 512	370	64	6	9	24 609
2016	**321 342**	289 512	98 776	238	61 720	178	125 368	81 673	34 343	3 544	68	20	16	30 678
2017	**269 197**	241 436	84 721	90	53 854	41	99 346	54 819	23 021	3 424	50	12	29	26 352
2018	**304 586**	275 768	90 491	45	78 172	27	103 814	54 302	20 809	3 212	41	24	14	27 823
2019	**318 296**	287 978	93 843	61	84 992	21	105 841	52 491	19 687	3 137	74	19	72	28 276
2020	**277 326**	251 369	84 081	26	74 012	15	90 524	41 974	15 588	2 619	50	11	72	23 858
w odsetkach **/														

2001	**100,0**	90,4	20,5	4,0	9,0	5,9	70,4	83,3	36,7	x	0,04	0,01	0,04	9,4
2002	**100,0**	90,3	20,7	4,5	10,7	5,9	68,5	85,7	34,4	x	0,02	0,01	0,02	9,5
2003	**100,0**	91,5	22,4	4,2	12,7	6,5	64,8	86,4	33,1	x	0,02	0,00	0,03	8,3
2004	**100,0**	94,2	21,7	3,8	14,0	5,5	63,8	85,0	34,0	x	0,02	0,01	x	5,3
2005	**100,0**	94,6	20,0	3,5	13,3	4,2	66,3	87,1	35,7	x	0,03	0,01	x	5,1
2006	**100,0**	94,9	19,1	2,8	12,5	3,9	68,1	86,5	38,1	x	0,02	0,01	x	4,7
2007	**100,0**	94,9	19,5	2,0	11,0	3,3	69,1	87,2	43,6	x	0,02	0,00	x	4,7
2008	**100,0**	94,5	21,2	1,9	9,7	3,2	68,8	86,7	44,3	x	0,03	0,00	x	5,1
2009	**100,0**	94,8	21,2	1,9	10,5	2,8	67,9	86,6	43,8	x	0,02	0,01	x	4,9
2010	**100,0**	94,3	21,3	1,8	11,5	2,7	67,1	86,4	42,9	x	0,02	0,01	0,02	5,6
2011	**100,0**	93,6	22,1	1,7	11,7	2,4	66,1	85,4	41,6	x	0,02	0,01	0,03	6,2
2012	**100,0**	92,8	22,4	1,9	12,4	2,5	65,1	84,3	41,1	x	0,02	0,01	0,02	7,0
2013	**100,0**	92,0	21,7	2,0	11,7	2,6	66,5	83,1	38,6	x	0,02	0,01	0,01	7,7
2014	**100,0**	91,7	21,4	1,6	11,2	2,7	67,4	82,1	37,8	x	0,02	0,01	0,00	8,1
2015	**100,0**	91,1	23,6	1,1	12,0	2,1	64,2	79,7	36,2	0,1	0,02	0,00	0,00	8,6
2016	**100,0**	90,1	34,1	0,2	21,3	0,3	43,3	65,1	27,4	1,2	0,02	0,01	0,01	9,5
2017	**100,0**	89,7	35,1	0,1	22,3	0,1	41,1	55,2	23,2	x	0,02	0,00	0,01	9,8
2018	**100,0**	90,5	32,8	0,0	28,3	0,0	37,6	52,3	20,0	1,2	0,01	0,01	0,01	9,1
2019	**100,0**	90,5	32,6	0,1	29,5	0,0	36,8	49,6	18,6	x	0,03	0,01	0,03	8,9
2020	**100,0**	90,6	33,4	0,0	29,4	0,0	36,0	46,4	17,2	1,0	0,02	0,00	0,03	8,6
wskaźniki dynamiki rok 2001=100														
2001	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	x	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**
2002	116,1	116,0	117,4	132,8	137,4	136,1	112,9	116,1	105,8	x	78,8	95,0	65,4	117,4
2003	130,5	132,0	144,7	154,1	185,1	202,0	121,6	126,1	109,5	x	81,4	90,0	105,1	115,4
2004	156,4	163,0	172,9	164,1	252,2	233,8	147,6	150,6	136,5	x	96,5	135,0	x	88,8
2005	153,0	160,1	156,6	138,5	235,9	167,9	150,8	157,7	146,5	x	117,7	170,0	x	83,5
2006	140,0	147,0	137,1	95,0	203,2	132,1	142,1	147,5	147,4	x	86,7	150,0	x	70,3
2007	128,9	135,4	128,7	63,7	165,2	91,7	132,9	139,1	157,7	x	61,9	45,0	x	63,8
2008	127,8	133,6	138,1	64,6	142,6	76,9	130,4	135,7	157,5	x	96,5	55,0	x	68,9
2009	125,7	131,8	136,9	63,8	152,7	70,8	127,1	132,0	151,6	x	82,3	120,0	x	65,2

2010	131,7	137,4	143,2	64,7	174,3	78,5	131,1	135,9	153,0	x	85,8	135,0	56,6	77,7
2011	129,9	134,4	145,1	61,6	174,0	71,4	126,3	129,4	143,0	x	90,3	130,0	96,3	86,2
2012	126,2	129,6	141,6	69,1	178,0	75,0	119,9	121,3	134,3	x	88,5	120,0	59,6	93,7
2013	110,1	112,1	119,1	60,7	144,8	64,4	106,0	105,7	111,5	x	68,1	125,0	20,6	90,6
2014	92,4	93,8	97,8	38,9	115,8	52,9	89,8	88,5	92,4	x	58,4	115,0	7,4	79,4
2015	81,9	82,5	95,3	27,5	109,1	38,2	75,3	72,0	74,3	x	56,6	30,0	x	75,0
2016	92,2	91,9	153,2	9,3	216,5	10,5	56,5	44,2	42,2	x	60,2	100,0	x	93,6
2017	77,2	76,6	131,4	3,5	188,9	2,4	44,8	29,7	28,3	x	44,2	60,0	x	80,4
2018	87,4	87,5	140,4	1,8	274,2	1,6	46,8	29,4	25,6	x	36,3	120,0	x	84,8
2019	91,3	91,4	145,5	2,4	298,1	1,2	47,7	28,4	24,2	x	65,5	95,0	x	86,2
2020	79,6	79,8	130,4	1,0	259,6	0,9	40,8	22,7	19,1	x	44,2	55,0	x	72,8

Źródło: https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie/ (link z dnia 2.11.2023 r.).[1129]

[1129] https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie/ (link z dnia 2.11.2023 r.).

Jak wynika z obliczeń zawartych poniższej w tab. 5.16. i w tab. 5.17. (średnioroczny) udział karanych po raz pierwszy do ogółu skazanych wynosi 95,73 % przy średniej liczbie skazanych 352 239,37 na przestrzeni lat 1999–2020. Średnioroczny % udział recydywistów do ogółu skazanych jest znacznie niższy i wynosi 4,27 %. Udział recydywistów wykazuje wyższy poziom przestępczości z kwalifikacją kar pozbawienia wolności bez zawieszenia (27,13 %) i tym samym skazani po raz pierwszy (udział) wykazują poziom 72,87 % przy liczbie pozbawionych wolności bez zawieszenia 40 862,21 (średnia liczba). Następną pozycję stanowią kary dożywotniego pozbawienia wolności z udziałem recydywistów kształtujące się na poziomie 24,19 % i osób skazanych po raz pierwszy 75,81 % przy średniej liczbie skazanych 19,58 osób.

Kolejne miejsce zajmuje przestępczość z kwalifikacją kary pozbawienia wolności 25 lat. Recydywiści stanowią udział w ogółem przestępczości tego typu 18,98 %, natomiast skazani po raz pierwszy wykazują poziom 81,02 %, przy średniej liczbie skazanych 79,84 osób.

Najniższy wskaźnik udziału recydywistów do ogółu skazanych stanowią kary:

– grzywna samoistna 0,22 % przy średniej liczbie skazanych 82 285,00 osób;

– ograniczenie wolności 1,31 % przy średniej liczbie skazanych 50 891,37 osób;

– pozbawienie wolności z zawieszeniem 1,68 % przy średniej liczbie skazanych 176 673,05 osób;

Recydywiści choć stanowią zdecydowaną mniejszość w ogólnej liczbie osądzonych, to jednak wykazują podwyższony wskaźnik w ciężkich przestępstwach, takich jak kara 25 lat pozbawienia wolności i dożywotniego więzienia.

Na przestrzeni lat 1999–2020 średni wskaźnik podwyższony jest w okresach od 2010 r. do 2020 r.

Tab. 5.16. Prawomocnie skazani z oskarżenia publicznego wg rodzaju orzeczonej kary z podziałem na recydywistów i osadzonych po raz pierwszy w latach 1999–2020.

Rodzaje przestępstw	Skazani	Grzywna samoistna	Ograniczenie wolności	Pozbawienie wolności			Kara mieszana	25 lat pozbawienia wolności	Dożywotnie pozbawienie wolności	Środki karne orzeczenie samoistne
				ogółem	Z zawieszeniem	Bez zawieszenia				
Rok 1999										
Ogółem	207 607	38 209	15 648	153 533	127 437	26 096	---------	67	8	142
Recydywiści z art. 64 § 1 i § 2 k.k.	12 075	146	177	11 733	3 568	8 165	---------	17	2	--------
% udział recydywistów do ogółem	5,82%	0,38%	1,13%	7,64%	2,80%	31,29%	x	25,37%	25,00%	x
Karani po raz pierwszy	195 532	38 063	15 471	141 800	123 869	17 931	---------	50	6	142
% udział karanych po raz pierwszy do ogółem	94,18%	99,62%	98,87%	92,36%	97,20%	68,71%	x	74,63%	75,00%	100,00%
Rok 2000										
Ogółem	222 815	33 699	14 796	174 184	143 497	30 687	--------	49	12	75
Recydywiści z art. 64 § 1 i § 2 k.k.	11 976	84	139	11 747	2 830	8 917	--------	4	1	1
% udział recydywistów do ogółem	5,37%	0,25%	0,94%	6,74%	1,97%	29,06%	x	8,16%	8,33%	1,33%
Karani po raz pierwszy	210 839	33 615	14 657	162 437	140 667	21 770	---------	45	11	74
% udział karanych po raz pierwszy do ogółem	94,63%	99,75%	99,06%	93,26%	98,03%	70,94%	x	91,84%	91,67%	98,67%
Rok 2004										
Ogółem	513 410	111 491	71 887	327 331	278 338	48 993	---------	109	27	-------
Recydywiści z art. 64 § 1 i § 2 k.k.	14 895	6	235	14 543	3 574	10 969	---------	18	3	-------
% udział recydywistów do ogółem	2,90%	0,01%	0,33%	4,44%	1,28%	22,39%	x	16,51%	11,11%	x

Karani po raz pierwszy	498 515	111 396	71 652	312 788	274 764	38 024	----------	91	24	---------
% udział karanych po raz pierwszy do ogółem	97,10%	99,91%	99,67%	95,56%	98,72%	77,61%	x	83,49%	88,89%	x
Rok 2005										
Ogółem	504 281	100 968	67 254	334 378	291 409	42 969	---------	133	34	---------
Recydywiści z art. 64 § 1 i § 2 k.k.	14 037	65	221	13 714	3 716	9 998	---------	28	9	---------
% udział recydywistów do ogółem	2,78%	0,06%	0,33%	4,10%	1,28%	23,27%	x	21,05%	26,47%	x
Karani po raz pierwszy	490 244	100 903	67 033	320 664	287 693	32 971	---------	105	25	---------
% udział karanych po raz pierwszy do ogółem	97,22%	99,94%	99,67%	95,90%	98,72%	76,73%	x	78,95%	73,53%	x
Rok 2006										
Ogółem	462 937	88 407	57 918	315 074	272 653	42 421	---------	98	30	---------
Recydywiści z art. 64 § 1 i § 2 k.k.	12 895	59	187	12 628	3 154	9 474	---------	14	7	---------
% udział recydywistów do ogółem	2,79%	0,07%	0,32%	4,01%	1,16%	22,33%	x	14,29%	23,33%	x
Karani po raz pierwszy	450 042	88 348	57 731	302 446	269 499	32 947	----------	84	23	---------
% udział karanych po raz pierwszy do ogółem	97,21%	99,93%	99,68%	95,99%	98,84%	77,67%	x	85,71%	76,67%	x
Rok 2007										
Ogółem	426 377	82 988	47 091	294 826	257 141	37 685	---------	70	9	----------
Recydywiści z art. 64 § 1 i § 2 k.k.	10 909	70	106	10 712	2 696	8 016	---------	16	2	----------
% udział recydywistów do ogółem	2,56%	0,08%	0,23%	3,63%	1,05%	21,27%	x	22,86%	22,22%	x
Karani po raz pierwszy	415 468	82 918	46 985	284 114	254 445	29 669	--------	54	7	----------
% udział karanych po raz pierwszy do ogółem	97,44%	99,92%	99,77%	96,37%	98,95%	78,73%	x	77,14%	77,78%	x

Rok 2008										
Ogółem	420 729	89 011	40 643	289 269	250 774	38 495	---------	109	11	----------
Recydywiści z art. 64 § 1 i § 2 k.k.	13 064	95	183	12 766	3 377	9 389	---------	15	4	----------
% udział recydywistów do ogółem	3,11%	0,11%	0,45%	4,41%	1,35%	24,39%	x	13,76%	36,36%	x
Karani po raz pierwszy	407 665	88 916	40 460	276 503	247 397	29 106	---------	94	7	----------
% udział karanych po raz pierwszy do ogółem	96,89%	99,89%	99,55%	95,59%	98,65%	75,61%	x	86,24%	63,64%	x
Rok 2009										
Ogółem	415 272	88 236	43 524	281 887	243 974	37 913	--------	93	24	----------
Recydywiści z art. 64 § 1 i § 2 k.k.	14 630	97	223	14 297	4 111	10 186	---------	10	3	----------
% udział recydywistów do ogółem	3,52%	0,11%	0,51%	5,07%	1,69%	26,87%	x	10,75%	12,50%	x
Karani po raz pierwszy	400 641	88 139	43 301	267 590	239 863	27 727	--------	83	21	----------
% udział karanych po raz pierwszy do ogółem	96,48%	99,89%	99,49%	94,93%	98,31%	73,13%	x	89,25%	87,50%	x
Rok 2010										
Ogółem	432 891	92 329	49 692	290 669	251 087	39 582	---------	97	27	77
Recydywiści z art. 64 § 1 i § 2 k.k.	17 421	136	350	16 906	5 109	11 797	---------	17	11	1
% udział recydywistów do ogółem	4,02%	0,15%	0,70%	5,82%	2,03%	29,80%	x	17,53%	40,74%	1,30%
Karani po raz pierwszy	415 470	92 193	49 342	273 763	245 978	27 785	--------	80	16	76
% udział karanych po raz pierwszy do ogółem	95,98%	99,85%	99,30%	94,18%	97,97%	70,20%	x	82,47%	59,26%	98,70%
Rok 2011										
Ogółem	423 464	93 571	49 611	280 023	239 076	40 947	----------	102	26	131
Recydywiści z art. 64 § 1 i § 2 k.k.	18 660	145	420	18 069	5 245	12 824	---------	18	7	1

% udział recydywistów do ogółem	4,41%	0,15%	0,85%	6,45%	2,19%	31,32%	x	17,65%	26,92%	0,76%
Karani po raz pierwszy	404 804	93 426	49 191	261 954	233 831	28 123	----------	84	19	130
% udział karanych po raz pierwszy do ogółem	95,59%	99,85%	99,15%	93,55%	97,81%	68,68%	x	82,35%	73,08%	99,24%
Rok 2012										
Ogółem	408 107	91 296	50 730	265 876	224 185	41 691	---------	100	24	81
Recydywiści z art. 64 § 1 i § 2 k.k.	19 497	178	527	18 769	5 324	13 445		21	2	0
% udział recydywistów do ogółem	4,78%	0,19%	1,04%	7,06%	2,37%	32,25%	x	21,00%	8,33%	0,00%
Karani po raz pierwszy	388 610	91 118	50 203	247 107	218 861	28 246	--------	79	22	81
% udział karanych po raz pierwszy do ogółem	95,22%	99,81%	98,96%	92,94%	97,63%	67,75%	x	79,00%	91,67%	100,00%
Rok 2013										
Ogółem	353 208	76 759	41 287	235 032	195 348	39 684	----------	77	25	28
Recydywiści z art. 64 § 1 i § 2 k.k.	17 902	149	522	17 209	4 491	12 718	---------	14	8	0
% udział recydywistów do ogółem	5,07%	0,19%	1,26%	7,32%	2,30%	32,05%	x	18,18%	32,00%	0,00%
Karani po raz pierwszy	335 306	76 610	40 765	217 823	190 857	26 966	---------	63	17	28
% udział karanych po raz pierwszy do ogółem	94,93%	99,81%	98,74%	92,68%	97,70%	67,95%	x	81,82%	68,00%	100,00%
Rok 2014										
Ogółem	295 353	63 078	33 009	199 167	163 534	35 633	--------	66	23	10
Recydywiści z art. 64 § 1 i § 2 k.k.	15 321	143	508	14 651	3 609	11 042	--------	16	2	1
% udział recydywistów do ogółem	5,19%	0,23%	1,54%	7,36%	2,21%	30,99%	x	24,24%	8,70%	10,00%
Karani po raz pierwszy	280 032	62 935	32 501	184 516	159 925	24 591	---------	50	21	9
% udział karanych po raz	94,81%	99,77%	98,46%	92,64%	97,79%	69,01%	x	75,76%	91,30%	90,00%

pierwszy do ogółem										
Rok 2015										
Ogółem	260 034	61 461	31 096	167 028	133 076	33 952	370	64	6	9
Recydywiści z art. 64 § 1 i § 2 k.k.	14 458	196	627	13 541	3 090	10 451	82	12	0	0
% udział recydywistów do ogółem	5,56%	0,32%	2,02%	8,11%	2,32%	30,78%	22,16%	18,75%	0,00%	0,00%
Karani po raz pierwszy	245 576	61 265	30 469	153 487	129 986	23 501	288	52	6	9
% udział karanych po raz pierwszy do ogółem	94,44%	99,68%	97,98%	91,89%	97,68%	69,22%	77,84%	81,25%	100,00%	100,00%
Rok 2016										
Ogółem	289 512	98 776	61 720	125 368	81 673	43 695	3 544	68	20	16
Recydywiści z art. 64 § 1 i § 2 k.k.	16 353	484	1 615	13 693	1 286	12 407	538	18	5	0
% udział recydywistów do ogółem	5,65%	0,49%	2,62%	10,92%	1,57%	28,39%	15,18%	26,47%	25,00%	0,00%
Karani po raz pierwszy	273 159	98 292	60 105	111 675	80 387	31 288	3 006	50	15	16
% udział karanych po raz pierwszy	94,35%	99,51%	97,38%	89,08%	98,43%	71,61%	84,82%	73,53%	75,00%	100,00%
Rok 2017										
Ogółem	241 436	84 721	53 854	99 346	54 819	44 527	3 424	50	12	29
Recydywiści z art. 64 § 1 i § 2 k.k.	14 325	370	1 198	12 337	450	11 887	403	12	3	2
% udział recydywistów do ogółem	5,93%	0,44%	2,22%	12,42%	0,82%	26,70%	11,77%	24,00%	25,00%	6,90%
Karani po raz pierwszy	227 111	84 351	52 656	87 009	54 369	32 640	3 021	38	9	27
% udział karanych po raz pierwszy	94,07%	99,56%	97,78%	87,58%	99,18%	73,30%	88,23%	76,00%	75,00%	93,10%
Rok 2018										
Ogółem	275 768	90 491	78 172	103 814	54 302	49 512	3 212	41	24	14

Recydywiści z art. 64 § 1 i § 2 k.k.	15 749	351	1 670	13 362	334	13 028	347	9	9	1
% udział recydywistów do ogółem	5,71%	0,39%	2,14%	12,87%	0,62%	26,31%	10,80%	21,95%	37,50%	7,14%
Karani po raz pierwszy	260 019	90 140	76 502	90 452	53 968	36 484	2 865	32	15	13
% udział karanych po raz pierwszy	94,29%	99,61%	97,86%	87,13%	99,38%	73,69%	89,20%	78,05%	62,50%	92,86%
Rok 2019										
Ogółem	287 978	93 843	84 992	105 841	52 491	53 350	3 137	74	19	72
Recydywiści z art. 64 § 1 i § 2 k.k.	16 439	385	1 979	13 744	205	13 539	302	18	7	4
% udział recydywistów do ogółem	5,71%	0,41%	2,33%	12,99%	0,39%	25,38%	9,63%	24,32%	36,84%	5,56%
Karani po raz pierwszy	271 539	93 458	83 013	92 097	52 286	39 811	2 835	56	12	68
% udział karanych po raz pierwszy	94,29%	99,59%	97,67%	87,01%	99,61%	74,62%	90,37%	75,68%	63,16%	94,44%
Rok 2020										
Ogółem	251 369	84 081	74 012	90 524	41 974	48 550	2 619	50	11	72
Recydywiści z art. 64 § 1 i § 2 k.k.	14 872	319	1 737	12 521	154	12 367	275	11	5	4
% udział recydywistów do ogółem	5,92%	0,38%	2,35%	13,83%	0,37%	25,47%	10,50%	22,00%	45,45%	5,56%
Karani po raz pierwszy	236 497	83 762	72 275	78 003	41 820	36 183	2 344	39	6	68
% udział karanych po raz pierwszy	94,08%	99,62%	97,65%	86,17%	99,63%	74,53%	89,50%	78,00%	54,55%	94,44%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie/ (link z dnia 3.12.2023 r.).

Na podstawie danych w tab. 5.16. Autorka przedstawiła średnioroczny wskaźnik procentowy w latach 1999–2020 odnośnie udziału recydywistów i osób skazanych po raz pierwszy do ogółu skazanych (%).

Tab. 5.17. Średnioroczny wskaźnik procentowy z lat 1999–2020 udziału recydywistów i osób skazanych po raz pierwszy do ogółu skazanych (%).

Wskaźniki wg rodzaju przestępstw	Skazani z okresu 1999–2020	Grzywna samoistna	Ograniczenie wolności	Pozbawienie wolności			Kara mieszana	25 lat pozbawienia wolności	Dożywotnie pozbawienie wolności	Środki karne orzeczenie samoistne
				Ogółem	Z zawieszeniem	Bez zawieszenia				
Średnia liczba skazanych z okresu lat 1999–2020	352 239,37	82 285,00	50 891,37	217 535,26	176 673,05	40 862,21	x	79,84	19,58	x
Średnioroczny % udział recydywistów do ogółem skazanych	4,27%	0,22%	1,31%	6,46%	1,68%	27,13%	x	18,98%	24,19%	x
Średnioroczny % udział karanych po raz pierwszy do ogółem skazanych	95,73%	99,77%	98,69%	93,54%	98,32%	72,87%	x	81,02%	75,81%	x

Źródło: Opracowanie własne na podstawie tab. 5.16. z uwzględnieniem średniej liczby skazanych od 1999–2020 r.

Po dokonaniu analizy przedstawionej w tab. 5.16. i 5.17. Autorka niniejszej dysertacji dokonała także analizy porównawczej dotyczącej postępowań przygotowawczych wobec orzecznictwa sądowego w sprawach karnych w latach 1946–2022 w Polsce.

Tab. 5.18. Analiza porównawcza postępowań przygotowawczych wobec orzecznictwa sądowego w sprawach karnych w latach 1946–2022 w Polsce.

Rok	Osądzeni prawomocnie	Skazani prawomocnie	% udział skazanych do osądzonych	Uniewinnieni dorośli	% udział uniewinnionych do osądzonych	Liczba ludności w Polsce	% udział skazanych do liczby ludności
1946	157 499	82 216	52,20	55 282	35,10	23 640 000	0,35
1947	193 324	105 769	54,71	54 074	27,97	23 754 000	0,45
1948	•	171 794	•	•	x	24 211 000	0,71
1949	417 793	160 806	38,49	102.777	24,60	24 613 000	0,65
1950	451 571	163 312	36,17	105 216	23,30	25 035 000	0,65
1951	456 014	136 633	29,96	95 763	21,00	25 507 000	0,54
1952	560 677	139 801	24,93	72 888	13,00	25 999 000	0,54
1953	410 092	155 602	37,94	31 167	7,60	26 511 000	0,59
1954	231 418	189 591	81,93	41 827	18,07	27 012 000	0,70
1955	411 334	246 795	60,00	51 825	12,6	27 550 000	0,90
1956	527 989	176 630	33,45	41 148	7,79	28 080 000	0,63
1957	396 859	232 728	58,64	48 116	12,12	28 540 000	0,82
1958	552 329	344 507	62,37	72 772	13,18	29 000 000	1,19
1959	503 648	352 122	69,91	59 959	11,90	29 480 000	1,19
1960	492 353	360 906	73,30	55 266	11,22	29 795 000	1,21
1961	457 923	327 334	71,48	44 422	9,70	30 133 000	1,09
1962	428 243	311 201	72,67	37 576	8,77	30 484 000	1,02
1963	427 034	311 791	73,01	35 339	8,28	30 940 000	1,01
1964	323 928	242 127	74,75	24 865	7,68	31 339 000	0,77
1965	350 007	255 795	73,08	23 777	6,79	31 551 000	0,81
1966	367 210	273 135	74,38	22 953	6,25	31 811 000	0,86
1967	348 387	269 427	77,34	21 498	6,17	32 163 000	0,84
1968	310 707	253 282	81,52	15 751	5,07	32 426 000	0,78

1969	215 321	176 938	82,17	9 389	4,36	32 671 000	0,54
1970	252 333	209 291	82,94	11 028	4,37	32 658 000	0,64
1971	281 654	237 659	84,38	12 007	4,26	32 909 000	0,72
1972	244 189	197 429	80,85	12 355	5,06	33 202 000	0,59
1973	225 787	184 354	81,65	10 890	4,82	33 512 000	0,55
1974	192 219	160 550	83,52	7 993	4,16	33 846 000	0,47
1975	214 721	177 313	82,58	8 825	4,11	34 185 000	0,52
1976	207 642	171 080	82,39	8 228	3,96	34 528 000	0,50
1977	177 775	149 195	83,92	5 921	3,33	34 850 000	0,43
1978	203 049	168 811	83,14	6 737	3,32	35 081 000	0,48
1979	201 700	167 581	83,08	6 663	3,30	35 414 000	0,47
1980	202 087	166 222	82,25	7 094	3,51	35 735 000	0,47
1981	172 048	132 219	76,85	8 067	4,69	36 062 000	0,37
1982	210 632	164 767	78,23	10 273	4,88	36 399 000	0,45
1983	206 782	161 099	77,91	9 823	4,75	36 745 000	0,44
1984	177 104	136 696	77,18	7 040	3,98	37 063 000	0,37
1985	210 503	181 711	86,32	7 274	3,46	37 341 000	0,49
1986	217 131	183 375	84,45	7 717	3,55	37 572 000	0,49
1987	200 381	169 088	84,38	7 094	3,54	37 764 000	0,45
1988	170 280	139 258	81,78	6 387	3,75	37 885 000	0,37
1989	130 626	101 549	77,74	4 645	3,56	37 988 000	0,27
1990	146 340	117 570	80,34	4 334	2,96	38 073 000	0,31
1991	193 951	164 922	85,03	6 103	3,15	38 144 000	0,43
1992	202 423	174 109	86,01	6 524	3,22	38 203 000	0,46
1993	215 980	185 615	85,94	7 079	3,28	38 239 000	0,49
1994	240 343	204 487	85,08	7 862	3,27	38 265 000	0,53
1995	273 892	230 393	84,12	9 303	3,40	38 284 000	0,60
1996	283 245	235 443	83,12	10 108	3,57	38 294 000	0,61
1997	288 701	238 391	82,57	11 090	3,84	38 290 000	0,62
1998	284 923	234 068	82,15	11 496	4,03	38 277 000	0,61
1999	273 346	220 562	80,69	9 910	3,63	38 263 000	0,58
2000	300 123	250 154	83,35	9 980	3,33	38 254 000	0,65

2001	393 042	340 565	86,65	10 537	2,68	38 242 000	0,89
2002	427 046	368 240	86,23	11 244	2,63	38 219 000	0,96
2003	497 531	434 812	87,39	12 520	2,52	38 191 000	1,14
2004	564 196	500 799	88,76	13 070	2,32	38 174 000	1,31
2005	577 798	515 822	89,27	13 091	2,27	38 157 000	1,35
2006	533 216	477 833	89,61	12 552	2,35	38 125 000	1,25
2007	512 579	459 010	89,55	11 916	2,32	38 116 000	1,20
2008	470 815	417 184	88,61	12 196	2,59	38 136 000	1,09
2009	468 299	417 629	89,18	11 655	2,49	38 167 000	1,09
2010	471 558	420 810	89,24	10 940	2,32	38 530 000	1,09
2011	478 484	424 996	88,82	10 809	2,26	38 538 000	1,10
2012	461 186	405 234	87,87	10 599	2,30	38 533 000	1,05
2013	412 200	357 818	86,81	10 024	2,43	38 496 000	0,93
2014	357 131	307 407	86,08	9 146	2,56	38 479 000	0,80
2015	330 087	280 028	84,83	8 975	2,72	38 437 000	0,73
2016	322 204	270 644	84,00	8 486	2,63	38 433 000	0,70
2017	315 200	264 374	83,88	8 987	2,85	38 434 000	0,69
2018	327 752	278 659	85,02	8 424	2,57	38 411 000	0,73
2019	336 538	287 743	85,50	8 029	2,39	38 383 000	0,75
2020	290 668	250 537	86,19	5 704	1,96	38 178 000	0,66
2021	324 724	279 444	86,06	7 622	2,35	37 990 000	0,74
2022	320 915	275 705	85,91	7 548	2,35	37 827 000	0,73

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: https://statlibr.stat.gov.pl/F?func=find-acc&acc_sequence=000090277 (link z dnia 16.01.2024 r.); Tabl. 9. *Skazani prawomocnie przez sądy powszechne i specjalne karne w 1946 r. Według rodzaju kary*, [w:] *Rocznik Statystyczny 1948*, Główny Urząd Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej, Rok XII Warszawa 1949, s. 231; Tabl. 14. *Prawomocnie osądzeni dorośli w 1947 r.*, [w:] *Rocznik Statystyczny 1949*, Główny Urząd Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej, Rocznik Statystyczny 1948, Rok XII Warszawa 1949 s. 235; Tabl. 8. *Skazani prawomocnie dorośli w 1954 r.*, [w:] *Rocznik Statystyczny 1955*, Główny Urząd Statystyczny Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, Warszawa Rok XV 1955, s. 271; Tabl. 9 (413). *Skazani prawomocnie dorośli przez sądy powszechne*, [w:] *Rocznik Statystyczny 1956*, Główny Urząd Statystyczny Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, Rok XVI Warszawa 1956, s. 389; Tabl. 9(475). *Orzeczenia sądów l-szej instancji w sprawach karnych*, [w:] *Rocznik Statystyczny 1957*, Główny Urząd Statystyczny Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, Rok XVII Warszawa 1957, s. 398; Tabl. 11(525). *Orzeczenia sądów l-szej instancji w sprawach karnych*, [w:] *Rocznik Statystyczny 1958*, Główny Urząd Statystyczny Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, Rok XVIII Warszawa 1958, s. 467; Tabl. 11(628). *Orzeczenia sądów l-szej instancji w sprawach karnych*, [w:] *Rocznik Statystyczny 1959*, Główny Urząd Statystyczny Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, Rok XIX Warszawa 1959, s. 385; Tabl. 11(664). *Orzeczenia sądów l-szej instancji w sprawach karnych*, [w:] *Rocznik Statystyczny 1960*, Główny Urząd Statystyczny Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, Rok XX Warszawa 1960, s. 444; Tabl. 11 (554). *Orzeczenia sądów powszechnych l-szej instancji w sprawach karnych*, [w:] *Rocznik Statystyczny 1961*, Główny Urząd Statystyczny Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej 1961, Rok XXI warszawa 1961, s. 425; Tabl. 11(686). *Orzeczenia sądów powszechnych l-szej instancji w sprawach karnych*, [w:] *Rocznik Statystyczny 1962*, Główny Urząd Statystyczny Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej

1962, Rok XXII Warszawa 1962, s. 442; Tabl. 12(716). ***Orzeczenia sądów powszechnych l-szej instancji w sprawach karnych,*** **[w:]** ***Rocznik Statystyczny 1963*****, Główny Urząd Statystyczny Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej 1963, Rok XXIII Warszawa 1963, s. 482; Tabl. 12(739).** ***Orzeczenia sądów powszechnych l-szej instancji w sprawach karnych,*** **[w:]** ***Rocznik Statystyczny 1964*****, Główny Urząd Statystyczny Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, Rok XXIV Warszawa 1964, s. 510; Tabl. 12(743).** ***Orzeczenia sądów powszechnych l-sze instancji w sprawach karnych,*** **[w:]** ***Rocznik Statystyczny 1965,*** **Główny Urząd Statystyczny Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, Rok XXV Warszawa 1965, s. 518; Tabl. 12(803).** ***Orzeczenia sądów powszechnych l-szej instancji w sprawach karnych,*** **[w:]** ***Rocznik Statystyczny 1966*****, Główny Urząd Statystyczny, Rok XXVI Warszawa 1966, s. 551; Tabl. 13(897).** ***Orzeczenia sądów powszechnych l-szej instancji w sprawach karnych,*** **[w:]** ***Rocznik Statystyczny 1967*****, Główny Urząd Statystyczny, Rok XXVII Warszawa, s. 590; Tabl. 15(937).** ***Orzeczenia sądów powszechnych l-szej instancji w sprawach karnych,*** **[w:]** ***Rocznik Statystyczny 1968*****, Główny Urząd Statystyczny, Rok XXVIII Warszawa, s. 589; Tabl. 15(924).** ***Orzeczenia sądów powszechnych I-szej instancji w sprawach karnych,*** **[w:]** ***Rocznik Statystyczny 1969*****, Główny Urząd Statystyczny, Rok XXIX Warszawa, s. 578; Tabl. 15(910).** ***Orzeczenia sądów powszechnych pierwszej instancji w sprawach karnych według województw,*** **[w:]** ***Rocznik Statystyczny 1970*****, Główny Urząd Statystyczny, Rok XXX Warszawa, s. 561; Tabl. 14(933).** ***Orzeczenia sądów powszechnych pierwszej instancji w sprawach karnych według województw,*** **[w:]** ***Rocznik Statystyczny 1971*****, Główny Urząd Statystyczny, Rok XXXI Warszawa, s. 630; Tabl. 15(907).** ***Orzeczenia sądów powszechnych pierwszej instancji w sprawach karnych dorosłych według województw,*** **[w:]** ***Rocznik Statystyczny 1972*****, Główny Urząd Statystyczny, Rok XXXII Warszawa, s. 597; Tabl. 14(875).** ***Orzeczenia sądów powszechnych pierwszej instancji w sprawach karnych dorosłych według województw,*** **[w:]** ***Rocznik Statystyczny 1973*****, Główny Urząd Statystyczny, Rok XXXIII Warszawa, s. 620; Tabl. 14(868).** ***Orzeczenia sądów powszechnych pierwszej instancji w sprawach karnych dorosłych według województw,*** **[w:]** ***Rocznik Statystyczny 1974*****, Główny Urząd Statystyczny, Rok XXXIV Warszawa, s. 620; Tabl. 14(850).** ***Orzeczenia sądów powszechnych pierwszej instancji w sprawach karnych. Dorosłych według województw,*** **[w:]** ***Rocznik Statystyczny 1975*****, Główny Urząd Statystyczny, Rok XXXIV Warszawa, s. 533; Tabl. 12(835).** ***Orzeczenia sądów powszechnych pierwszej instancji w sprawach karnych dorosłych,*** **[w:]** ***Rocznik Statystyczny 1976,*** **Główny Urząd Statystyczny, Rok XXXVI Warszawa, s. 528; Tabl. 10(718).** ***Orzeczenia sądów powszechnych pierwszej instancji w sprawach karnych dorosłych,*** **[w:]** ***Rocznik Statystyczny 1977*****, Główny Urząd Statystyczny, Rok XXXVII Warszawa, s. 435; Tabl. 10(721).** ***Orzeczenia sadów powszechnych pierwszej instancji w sprawach karnych dorosłych,*** **[w:]** ***Rocznik Statystyczny 1978*****, Główny Urząd Statystyczny, Rok XXXVIII Warszawa, s. 440; Tabl. 10(721).** ***Orzeczenia sadów powszechnych pierwszej instancji w sprawach karnych dorosłych,*** **[w:]** ***Rocznik Statystyczny 1979*****, Główny Urząd Statystyczny, Rok XXXIX Warszawa, s. 458; Tabl. 15(772).** ***Orzeczenia sądów powszechnych pierwszej instancji w sprawach karnych dorosłych,*** **[w:]** ***Rocznik Statystyczny 1980*****, Główny Urząd Statystyczny, Rok XL Warszawa, s. 483; Tabl. 20(904).** ***Orzeczenia sądów powszechnych pierwszej instancji w sprawach karnych dorosłych,*** **[w:]** ***Rocznik Statystyczny 1981*****, Główny Urząd Statystyczny, Rok XLI Warszawa, s. 614; Tabl. 23(803).** ***Orzeczenia sądów powszechnych pierwszej instancji w sprawach karnych dorosłych,*** **[w:]** ***Rocznik Statystyczny 1982*****, Główny Urząd Statystyczny, Rok XLII Warszawa, s. 479; Tabl. 23(782).** ***Orzeczenia sądów powszechnych pierwszej instancji w sprawach karnych dorosłych,*** **[w:]** ***Rocznik Statystyczny 1983,*** **Główny Urząd Statystyczny, Rok XLIII Warszawa, s. 475; Tabl. 23(795*****). Orzeczenia sądów powszechnych pierwszej instancji w sprawach karnych dorosłych,*** **[w:]** ***Rocznik Statystyczny 1984*****, Główny Urząd Statystyczny, Rok XLIV Warszawa, s. 510; Tabl. 22(804).** ***Orzeczenia sądów powszechnych pierwszej instancji w sprawach karnych dorosłych,*** **[w:]** ***Rocznik Statystyczny 1985*****, Główny Urząd Statystyczny, Rok XLV Warszawa, s. 510; Tabl. 22(808).** ***Orzeczenia sądów powszechnych pierwszej instancji w sprawach karnych dorosłych,*** **[w:]** ***Rocznik Statystyczny 1986*****, Główny Urząd Statystyczny, Rok XLVI WARSZAWA, s. 517; Tabl. 23(820).** ***Orzeczenia sądów powszechnych pierwszej instancji w sprawach karnych dorosłych,*** **[w:]** ***Rocznik Statystyczny 1987,*** **Główny Urząd Statystyczny, Rok XLVII Warszawa, s. 522; Tabl. 24 (783).** ***Orzeczenia sądów powszechnych pierwszej instancji w sprawach karnych dorosłych,*** **[w:]** ***Rocznik Statystyczny 1988*****, Główny Urząd Statystyczny, Rok XLVIII Warszawa, s. 504; Tabl. 25(786).** ***Orzeczenia sądów powszechnych pierwszej instancji w sprawach karnych dorosłych,*** **[w:]** ***Rocznik Statystyczny 1989*****, Główny Urząd Statystyczny, Rok XLIX Warszawa, s. 509; Tabl. 20(134).** ***Orzeczenia sądów powszechnych pierwszej instancji w sprawach karnych dorosłych,*** **[w:]** ***Rocznik Statystyczny 1990,*** **Główny Urząd Statystyczny, Rok L Warszawa, s. 80; Tabl. 18(133).** ***Orzeczenia sądów powszechnych pierwszej instancji w sprawach karnych dorosłych,*** **[w:]** ***Rocznik Statystyczny 1991*****, Główny Urząd Statystyczny, Rok LI Warszawa, s. 80; Tabl. 18(134).** ***Orzeczenia sądów powszechnych pierwszej instancji w sprawach karnych dorosłych,*** **[w:]** ***Rocznik Statystyczny 1992*****, Główny Urząd Statystyczny, Rok LII Warszawa, s. 84; Tabl. 19(145).** ***Orzeczenia sądów powszechnych pierwszej instancji w sprawach karnych dorosłych,*** **[w:]** ***Rocznik Statystyczny 1993*****, Główny Urząd Statystyczny, Rok LIII Warszawa, s. 93; Tabl. 22(151).** ***Orzeczenia sądów powszechnych,*** **[w:]** ***Rocznik Statystyczny 1994*****, Główny Urząd**

Statystyczny, Rok LIV Warszawa, s. 100; Tabl. 22(164). ***Orzeczenia sądów powszechnych pierwszej instancji w sprawach karnych dorosłych,*** **[w:]** ***Rocznik Statystyczny 1995*****, Główny Urząd Statystyczny, Rok LV Warszawa, s. 106; Tabl. 24(167).** ***Orzeczenia sądów powszechnych pierwszej instancji w sprawach karnych dorosłych,*** **[w:]** ***Rocznik Statystyczny 1996*****, Główny Urząd Statystyczny, Rok LVI Warszawa, s. 107; Tabl. 24(125).** ***Orzeczenia sądów powszechnych pierwszej instancji w sprawach karnych dorosłych,*** **[w:]** ***Rocznik Statystyczny 1997*****, Główny Urząd Statystyczny, Rok LVII Warszawa, s. 78; Tabl. 25(96).** ***Orzeczenia sądów powszechnych pierwszej instancji w sprawach karnych dorosłych,*** **[w:]** ***Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 1998*****, Główny Urząd Statystyczny, Rok LVIII Warszawa, s. 76; Tabl. 25(100).** ***Orzeczenia sądów powszechnych pierwszej instancji w sprawach karnych dorosłych,*** **[w:]** ***Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 1999*****, Główny Urząd Statystyczny, Rok LIX Warszawa, s. 82; Tabl. 25(99).** ***Orzeczenia sądów powszechnych pierwszej instancji w sprawach karnych dorosłych,*** **[w:]** ***Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2000*****, Główny Urząd Statystyczny, Rok LX Warszawa, s. 83; Tabl. 25(101).** ***Orzeczenia sądów powszechnych pierwszej instancji w sprawach karnych dorosłych,*** **[w:]** ***Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2001*****, Główny Urząd Statystyczny, Rok LXI Warszawa, s. 85; Tabl. 25(99).** ***Orzeczenia sądów powszechnych pierwszej instancji w sprawach karnych dorosłych,*** **[w:]** ***Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2002*****, Główny Urząd Statystyczny, Rok LXII Warszawa, s. 87; Tabl. 27(101).** ***Orzeczenia sądów powszechnych pierwszej instancji w sprawach karnych dorosłych,*** **[w:]** ***Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2003*****, Główny Urząd Statystyczny, Rok LXIII Warszawa, s. 88; Tabl. 27(103).** ***Orzeczenia sądów powszechnych pierwszej instancji w sprawach karnych dorosłych,*** **[w:]** ***Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2004*****, Główny Urząd Statystyczny, Rok LXIV Warszawa, s. 176; Tabl. 26(103).** ***Orzeczenia sądów powszechnych pierwszej instancji w sprawach karnych dorosłych,*** **[w:]** ***Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2005*****, Główny Urząd Statystyczny, Rok LXV Warszawa, s. 175, Tabl. 25(102).** ***Orzeczenia sądów powszechnych pierwszej instancji w sprawach karnych dorosłych,*** **[w:]** ***Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2006,*** **Główny Urząd Statystyczny, Rok LXVI Warszawa, s. 176; Tabl. 25(102).** ***Orzeczenia sądów powszechnych pierwszej instancji w sprawach karnych dorosłych,*** **[w:]** ***Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2007*****, Główny Urząd Statystyczny, Rok LXVII Warszawa, s. 178; Tabl. 23(101).** ***Orzeczenia sądów powszechnych pierwszej instancji w sprawach karnych dorosłych,*** **[w:]** ***Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2008*****, Główny Urząd Statystyczny, Rok LXVIII Warszawa, s. 177; Tabl. 23(99).** ***Orzeczenia sądów powszechnych pierwszej instancji w sprawach karnych dorosłych,*** **[w:]** ***Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2009*****, Główny Urząd Statystyczny, Rok LXIX Warszawa, s. 183; Tabl. 23(97).** ***Orzeczenia sądów powszechnych pierwszej instancji w sprawach karnych dorosłych,*** **[w:]** ***Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2010*****, Główny Urząd Statystyczny, Rok LXX Warszawa, s. 201; Tabl. 24(96).** ***Orzeczenia sądów powszechnych pierwszej instancji w sprawach karnych dorosłych,*** **[w:]** ***Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2011*****, Główny Urząd Statystyczny, Rok LXXI Warszawa, s. 167; Tabl. 26(98).** ***Orzeczenia sądów powszechnych pierwszej instancji w sprawach karnych dorosłych,*** **[w:]** ***Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2012*****, Główny Urząd Statystyczny, Rok LXXII Warszaw, s. 170; Tabl. 27(98).** ***Orzeczenia sądów powszechnych pierwszej instancji w sprawach karnych dorosłych,*** **[w:]** ***Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2013*****, Główny Urząd Statystyczny, Rok LXXIII Warszawa, s. 175; Tabl. 28(99).** ***Orzeczenia sądów powszechnych pierwszej instancji w sprawach karnych dorosłych,*** **[w:]** ***Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2014*****, Główny Urząd Statystyczny, Rok LXXIV Warszawa, s. 171; Tabl. 28(101).** ***Orzeczenia sądów powszechnych pierwszej instancji w sprawach karnych dorosłych,*** **[w:]** ***Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2015,*** **Główny Urząd Statystyczny, Rok LXXV Warszawa, s. 174; Tabl. 28(101).** ***Orzeczenia sądów powszechnych pierwszej instancji w sprawach karnych dorosłych,*** **[w:]** ***Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2016,*** **Główny Urząd Statystyczny, Rok LXXVI Warszawa, s. 174; Tabl. 29(101).** ***Orzeczenia sądów powszechnych pierwszej instancji w sprawach karnych dorosłych,*** **[w:]** ***Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2017*****, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2017, s. 172; Tabl. 29(101).** ***Orzeczenia sądów powszechnych pierwszej instancji w sprawach karnych dorosłych,*** **[w:]** ***Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2018*****, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2018, s. 174; Tabl. 29(105).** ***Orzeczenia sądów powszechnych pierwszej instancji w sprawach karnych dorosłych,*** **[w:]** ***Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2019*****, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2019, s. 175; Tabl. 29(104).** ***Orzeczenia sądów powszechnych pierwszej instancji w sprawach karnych dorosłych,*** **[w:]** ***Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2020*****, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2020, s. 176; Tabl. 29(102).** ***Orzeczenia sądów powszechnych pierwszej instancji w sprawach karnych dorosłych,*** **[w:]** ***Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2021*****, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2021, s. 175; Tabl. 29(102).** ***Orzeczenia sądów powszechnych pierwszej instancji w sprawach karnych dorosłych,*** **[w:]** ***Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2022*****, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2022, s. 174; Tabl. 12(51).** ***Orzeczenia sądów powszechnych pierwszej instancji w sprawach karnych dorosłych,*** **[w:]** ***Mały Rocznik Statystyczny Polski 2023,*** **Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2023, s. 89;** ***I. Ważniejsze dane***

o liczbie ludności, ruchu naturalnym i migracjach, I. Ważniejsze dane o liczbie ludności, ruchu naturalnym i migracjach (cd.), **[w:]** ***Rocznik Demograficzny 2023,*** **Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2023, s. 24, 26; J.R. Kubiak,** ***O statystycznych rozmiarach uniewinnień,*** **Pal. 10(238)/1977, s. 15, 17.**

Dane z powyższej tab. 5.18 można przedstawić za pomocą wykresu liniowego.

Wykres liniowy 5.1. Dorosłych osądzonych prawomocnie, skazanych prawomocnie oraz uniewinnionych dorosłych w latach 1946–2022 w Polsce.

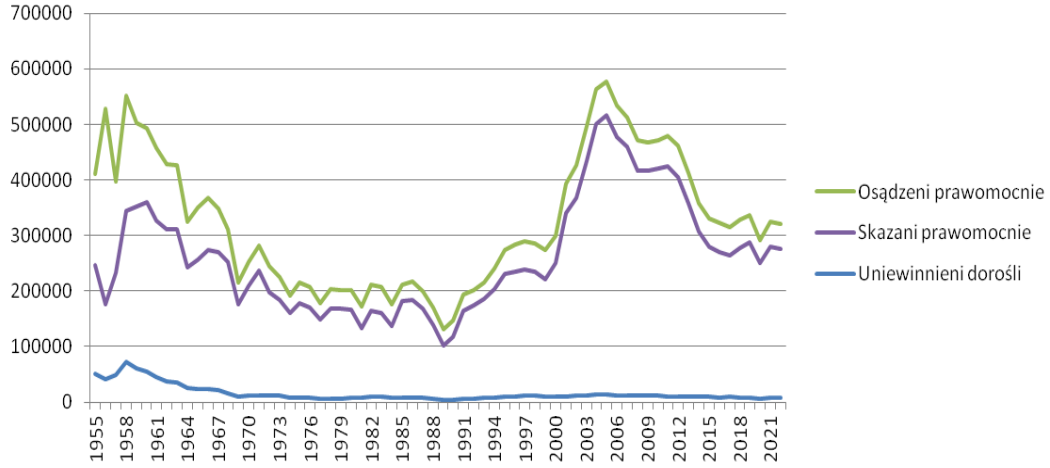

Źródło: Opracowanie własne na podstawie tab. 5.18.

Analizując dane przedstawione w tab. 5.18 można wysunąć następujące wnioski.

I. Średnioroczny wskaźnik procentowy udziału skazanych do liczby ludności Polski wg okresów obowiązywania ustaw postępowania karnego kształtuje się następująco:

od 1946 roku do 1968 roku – 0,80 %;

od 1969 roku do 1996 roku – 0,48 %;

od 1997 roku do 2022 roku – 0,90 %.

II. Średnioroczny wskaźnik procentowy udziału skazanych do osądzonych wg okresów obowiązywania ustaw postępowania karnego kształtuje się następująco:

od 1946 roku do 1968 roku – 59,65 %;

od 1969 roku do 1996 roku – 82,41 %;

od 1997 roku do 2022 roku – 86,32 %.

III. Średnioroczny wskaźnik procentowy udziału uniewinnionych do osądzonych wg okresów obowiązywania ustaw postępowania karnego kształtuje się następująco:

od 1946 roku do 1968 roku – 13,55 %;

od 1969 roku do 1996 roku – 3,84 %;

od 1997 roku do 2022 roku – 2,64 %.

Analizując powyższe dane w postępowaniu karnym w okresie od 1997 r. do chwili obecnej niepokojący jest wzrost średniorocznego wskaźnika procentowego udziału skazanych do liczby ludności Polski, co wskazuje na wzrost liczby przestępstw. Wskaźnik ten na okres

od 1946 r. do 1968 r., a więc w czasie obowiązywania k.p.k. z 1928 r. wynosił 0,80 %. Później od 1969 r. do 1996 r. zmalał i kształtował się na poziomie 0,48 %. Natomiast od 1997 r. kiedy to zaczął obowiązywać nowy kodeks odnotowuje się wyraźny wzrost przestępczości i jest on najwyższy w porównaniu do poprzednich okresów, bo wynosi 0,90 %. Należy w tym okresie również zauważyć, wzrost przestępstw małoletnich (coraz to młodszych) i przewinień bardziej okrutnych, nawet ze skutkiem śmiertelnym. Przyczyny należy doszukiwać się w niewłaściwym wychowaniu młodego pokolenia przez rodziców i w szkołach oraz negatywnego wpływu środowiska, mediów i gier internetowych. Nauczyciele nie mogą realizować właściwego programu wychowawczego. Ta sytuacja sprawia, że szkoła odstępuje od właściwego oddziaływania na uczniów w procesie wychowawczym i dlatego stan dyscypliny w okresie dojrzałości przekłada się często na czyny niedozwolone. Poza tym słaba jest też skuteczność wychowawcza ośrodków, gdzie trafiają małoletni przestępcy.

Wg średniorocznych wskaźników procentowych udziału skazanych do osądzonych w Polsce najbardziej niekorzystny jest okres obowiązywania k.p.k. z 1928 r. od 1946 do 1968 i wynosił on 59,65 %. Następne okresy od 1969 do 1996 r. oraz od 1997 do 2022 r. kształtują się znacznie korzystniej, bo w latach 1969–1996 wynosił on 82,41 %, a w latach 1997–2022 kształtował się w granicach 86,32 %. Oznacza to, że wskaźnik ten jest najlepszy dla obecnie obowiązującego k.p.k. z 1997 r. Wskazuje to na wyższy poziom prawidłowego przygotowania postępowania przygotowawczego przy zastosowaniu nowoczesnych technik i metod badawczych. Obecnie obowiązujące przepisy zobowiązują do przedstawiania dowodów przez organy prowadzące dochodzenie czy śledztwo, które muszą być rzetelnie przygotowywane i zabezpieczone. Poza tym większa jest sprawność instytucji w postępowaniu przygotowawczym i sądowym.

Powyższe wyniki z kolei przekładają się na kształtowanie średniorocznego wskaźnika procentowego udziału osób uniewinnionych do osądzonych. Najmniej korzystnym wskaźnikiem jest okres od 1946 r. do 1968 r., gdzie wskaźnik ten wynosi 13,55 %. W następnych latach w okresie od 1969 r. do 1996 r. spada do 3,84 %, a od 1997 r. do 2022 r. jest on najlepszy, bo wynosi 2,64 %. Głównym celem postępowania przygotowawczego jest w taki sposób przygotować materiał dowodowy przez osobę (instytucję) prowadzącą to postępowanie, by już z nich wynikało, że oskarżony popełnił czyn karalny, czy też niesłusznie jest podejrzany o jego popełnienie i, by w tej kwestii nie było żadnych wątpliwości. Znaczenie ma tu rzetelne i wyczerpujące zebranie oraz przedstawienie wszystkich dowodów i argumentów (za/przeciw) podczas rozprawy sądowej, rola świadków i obrońcy. Znaczącą rolę na jakość dowodów w postępowaniach sądowych ma ustanowiona instytucja świadka

koronnego. Jego zeznania w znacznym stopniu przyczyniają się do ustalenia faktycznych okoliczności zdarzenia, poszukiwania dowodów w sprawach karnych zwłaszcza tych trudnych do ustalenia.

Obecnie wynikające trudności w realizacji przepisów prawnych w polskim procesie karnym sprawiły, iż Autorka w niniejszej pracy doktorskiej, w poszukiwaniu nowych rozwiązań i wzorców, odwołała się do porównania niektórych danych odnośnie osób prawomocnie skazanych w Polsce z danymi osób prawomocnie skazanymi w Niemczech i w Stanach Zjednoczonych w latach 2011–2022.

W tab. 5.19. dokonała analizy danych osób prawomocnie skazanych w Niemczech w latach 2011–2022.

Tab. 5.19. Liczba osób prawomocnie skazanych w Niemczech w latach 2011–2022.

Rok	Liczba osób prawomocnie skazanych	Liczba ludności w Niemczech	% udział skazanych prawomocnie do ogółu ludności
2011	807 815	80 330 000	1,01
2012	773 901	80 520 000	0,96
2013	755 938	80 770 000	0,94
2014	748 782	81 200 000	0,92
2015	739 487	82 180 000	0,9
2016	737 873	82 520 000	0,89
2017	716 044	82 790 000	0,86
2018	712 338	83 020 000	0,86
2019	728 868	83 170 000	0,88
2020	699 269	83 160 000	0,84
2021	662 100	83 240 000	0,8
2022	647 374	84 360 000	0,77

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: https://de.statista.com/statistik/daten/studie/1060273/umfrage/rechtskraeftig-verurteilte-personen-in-deutschland/ (link z dnia 3.12.2023 r.); tłumaczenie własne; https://de.statista.com/statistik/daten/studie/2861/umfrage/entwicklung-der-gesamtbevoelkerung-deutschlands/ (link z dnia 7.01.2024 r.); tłumaczenie własne.

Według danych przedstawionych w tab. 5.19. liczba osób prawomocnie skazanych w Niemczech najwyższa była w 2011 r. kiedy to wynosiła 807 815 osób z procentowym udziałem skazanych prawomocnie do ogółu ludności 1,01 %. W kolejnych latach liczba osób skazanych malała z każdym rokiem do 2018 r. i wynosiła 712 338 co stanowiło 0,86 % do ogółu ludności. W 2019 r. nieco liczba skazanych prawomocnie wzrosła do 728 868 osób i 0,88 % w stosunku do ogółu ludności, by w 2022 r. osiągnąć poziom najniższy 647 374 osoby i 0,77 % do ogółu ludności.

Dane z powyższej tab. 5.19. można przedstawić za pomocą wykresu liniowego.

Wykres liniowy 5.2. Liczba osób prawomocnie skazanych w Niemczech w latach 2011–2022.

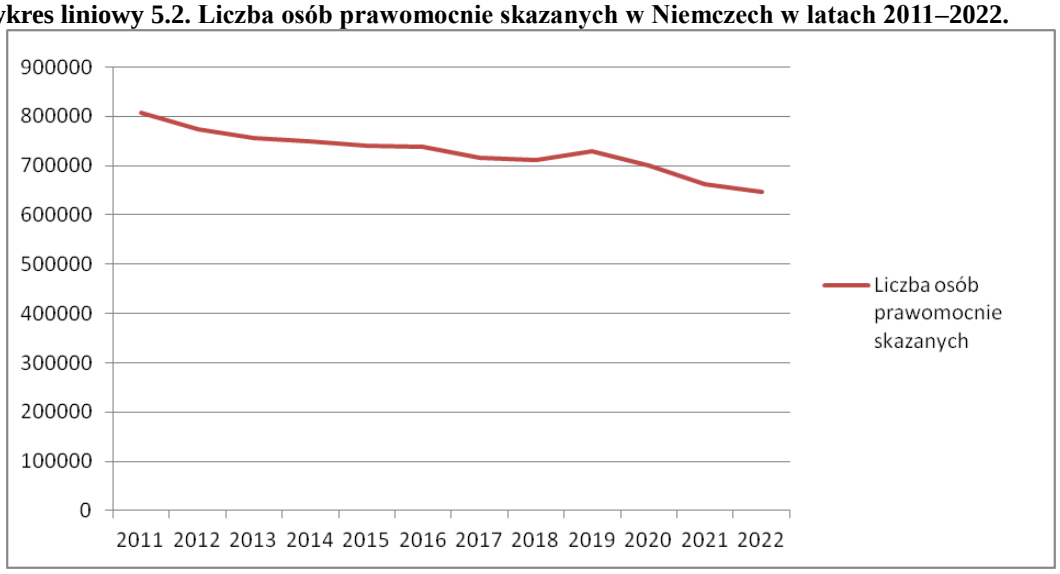

Źródło: Opracowanie własne na podstawie tab. 5.19 oraz danych https://de.statista.com/statistik/daten/studie/1060273/umfrage/rechtskraeftig-verurteilte-personen-in-deutschland/ (link z dnia 3.12.2023 r.); tłumaczenie własne.

Wg % wskaźnika udziału skazanych prawomocnie do ogółu ludności występuje spadek tego wskaźnika z niewielkimi wahaniami z każdym kolejnym rokiem od 2011 r., kiedy to wynosił 1,01 % do 2022 r., gdzie wynosił 0,77 %.

Z powyższych danych wynika, iż średnioroczny wskaźnik procentowy udziału skazanych prawomocnie do ogółu ludności w Niemczech wynosi 0,89 %.

Porównując go z tym samym okresem od 2011 do 2022 roku ze średniorocznym wskaźnikiem procentowym udziału skazanych prawomocnie do ogółu ludności w Polsce, który wynosi 0,80 % okazuje się, że kształtują się na podobnym poziomie.

W kolejnych tabelach Autorka niniejszej dysertacji analizuje dane poruszanych zagadnień w latach 2011–2022 w Stanach Zjednoczonych.

Tab. 5.20. Sądy Rejonowe Stanów Zjednoczonych — Zbiegli oskarżeni w sprawach karnych zgłoszeni, rozwiązani i w toku (w tym przeniesienia), według poziomu przestępstwa.

okręgi i dystrykty	Rozpoczęte							Zakończone							Niezakończone do końca roku			
	razem rozpoczęte	Postępowanie				wznowione	Transfer – strefy przesunięcia (dotyczy instancji, okręgów, dystryktów oraz przesunięcia ze względu na zmianę sędziego)	razem zakończone	Postępowanie				wznowione	Transfer – strefy przesunięcia (dotyczy instancji, okręgów, dystryktów oraz przesunięcia ze względu na zmianę sędziego)	suma	przestępstwa	wykroczenie klasy A	drobne przewinienia
		suma	przestępstwa	wykroczenie klasy A	drobne przewinienia				suma	przestępstwa	wykroczenie klasy A	drobne przewinienia						
2011	102 421	101 816	90 081	10 415	1 320	280	325	102 465	101 915	89 495	9 903	2 517	258	292	110 685	94 452	15 421	812
2012	92 753	92 131	82 722	9 155	254	309	313	95 562	95 063	85 197	8 828	1 038	218	281	106 953	90 642	15 475	836
2013	89 936	89 329	79 809	9 256	264	352	255	90 840	90 366	80 347	8 794	1 225	216	258	106 194	90 027	15 282	885
2014	80 262	79 697	70 657	8 824	216	342	223	84 728	84 278	74 342	8 743	1 193	266	184	99 657	84 123	14 677	857
2015	79 512	78 973	70 654	8 168	151	312	227	80 328	79 883	69 299	9 243	1 341	244	201	98 334	83 910	13 544	880
2016	76 330	75 845	68 879	6 802	164	290	195	77 057	76 659	68 231	7 196	1 232	232	166	98 034	83 975	13 154	905
2017	79 039	78 593	72 057	6 368	168	252	194	76 035	75 696	68 026	5 936	1 734	172	167	101 549	87 113	13 479	957
2018	89 098	88 618	82 467	5 904	247	268	212	81 225	80 836	73 097	5 540	2 199	212	177	108 908	94 415	13 477	1 016
2019	94 205	93 830	88 012	5 586	232	216	159	87 227	86 893	80 458	5 171	1 264	177	157	115 545	100 825	13 625	1 095
2020	68 696	68 379	64 728	3 471	180	170	147	63 364	63 104	59 223	3 071	810	126	134	119 916	104 927	13 835	1 154
2021	72 048	71 756	67 898	3 696	162	154	138	67 818	67 574	63 063	3 569	942	112	132	124 438	109 408	13 884	1 146
2022	69 039	68 723	64 285	4 340	98	164	152	72 023	71 758	66 789	4 140	829	138	127	121 779	106 462	14 180	1 137

Źródło: Opracowanie na podstawie: https://www.uscourts.gov/data-table-numbers/d-1 (link z dnia 7.01.2024 r.); tłumaczenie własne.

Wg tab. 5.20. przedstawiającej dane co do czynności sądów rejonowych Stanów Zjednoczonych w okresie 2011–2022 można stwierdzić, iż liczba spraw rozpoczętych od roku 2011 do 2016 maleje, natomiast w kolejnych latach naprzemiennie wzrasta i maleje do 2022 r. Najwięcej, bo 102 421 spraw było rozpoczętych w 2011 r. i w tym samym roku było także najwięcej spraw zakończonych w wysokości 102 465. Natomiast w 2020 r. było najmniej spraw rozpoczętych (68 696) i zakończonych (63 364).

Tab. 5.21. Wskaźniki obciążenia sprawami sądowymi w Stanach Zjednoczonych-okresy 12 miesięcy kończące się 31 marca 2013, 2018, 2021 i 2022 roku-liczba spraw sądowych.

WSKAŹNIKI OBCIĄŻENIA SPRAWAMI SĄDOWYMI-OKRESY 12 MIESIĘCY KOŃCZĄCE SIĘ 31 MARCA 2013, 2018, 2021 I 2022 ROKU-Liczba spraw sądowych								
	2011	**2013**	**2016**	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**
Karny (w tym transfery). Transfer – strefy przesunięcia (dotyczy instancji, okręgów, dystryktów oraz przesunięcia ze względu na zmianę sędziego)								
Oskarżeni-sprawy zgłoszone	103 638	91 964	79 787	81 553	90 473	93 213	64 999	71 111
Oskarżeni-sprawy zakończone	9 931	93 971	79 940	76 589	82 298	88 730	56 829	70 358
Oskarżeni-sprawy w toku	110 756	106 206	97 131	102 731	110 115	114 174	121 490	122 764

Źródło: Opracowanie na podstawie:
https://www.uscourts.gov/statistics-reports/judicial-caseload-indicators-federal-judicial-caseload-statistics-2020?fbclid=IwAR2d6wEOLxhEYCL-mGr5lKYIx34K1R9naMAkttm3h7whr9mWs6acQLy0OgQ (link z dnia 7.01.2024 r.); tłumaczenie własne;
https://www.uscourts.gov/judicial-caseload-indicators-federal-judicial-caseload-statistics-2022?fbclid=IwAR2xBepB3HdzE9j2kyxYZMwZQh01N2GwW7-UnzLAwijNA7kNKu2uZuYAZZ4 (link z dnia 7.01.2024 r.); tłumaczenie własne.

Analizując tab. 5.21. przedstawiającą wskaźniki obciążenia sprawami sądowymi co do oskarżonych w Stanach Zjednoczonych w latach 2011–2022 należy stwierdzić, że najwięcej spraw zgłoszonych było w 2011 r. i było ich 103 638. Spraw zakończonych najwięcej było w 2013 r. w wysokości 93 971, a spraw w toku 122 764 w 2022 r. Natomiast najmniej spraw zgłoszonych było w 2021 r. w wysokości 64 999, spraw zakończonych 9 931 w roku 2011, a spraw w toku 97 131 w 2016 r.

Tab. 5.22. Sądy Dystryktowe w U.S. – oskarżeni w sprawach karnych w czasie 12 miesięcy.

wykroczenia lata	suma oskarżonych	nieskazani				skazani i osadzeni			
		suma	zwolnieni	uniewinniony przez		suma	reszta (pozostali), którzy sami się przyznali	skazani na (uznani za winnych)	
				sędziego	sąd z ławą przysięgłych			sędziego	sąd z ławą przysięgłych
2011	102 173	9 350	8 948	143	259	92 823	90 561	205	2 057
2012	95 281	8 165	7 802	99	264	87 116	84 974	183	1 959
2013	90 582	7 478	7 116	108	254	83 104	81 031	162	1 911
2014	84 544	7 709	7 394	82	233	76 835	75 035	143	1 657
2015	80 127	7 923	7 633	80	210	72 204	70 496	159	1 549
2016	76 891	6 859	6 590	66	203	70 032	68 361	161	1 510
2017	75 868	6 279	5 995	81	203	69 589	67 959	175	1 455
2018	81 048	6 589	6 275	79	235	74 459	72 875	138	1 446
2019	87 070	6 683	6 374	109	200	80 387	78 734	180	1 473
2020	63 230	4 764	4 624	43	97	58 466	57 432	102	932
2021	67 686	5 617	5 379	54	184	62 069	61 066	123	880
2022	71 896	6 434	6 140	68	226	65 462	64 067	132	1 263

Źródło: Opracowanie na podstawie: https://www.uscourts.gov/data-table-numbers/d-4?fbclid=IwAR0MAbn0ndOoK2cleGUWkifQ8LFk1SVsWw8I6_BHwW8tCSf1BLqtJDwt8ks (link z dnia 7.01.2024 r.); tłumaczenie własne.

Analizując tab. 5.22. przedstawiającą dane liczbowe oskarżeń w sprawach karnych w Sądach Dystryktowych w Stanach Zjednoczonych w latach 2011–2022 należy stwierdzić, iż w 2011 r. była najwyższa liczba oskarżonych (102 173), osób nieskazanych (9 350) oraz osób skazanych i osądzonych (92 839). Natomiast 2020 rok charakteryzuje najniższa liczba oskarżonych (63 230), osób nieskazanych (4 764) oraz osób skazanych i osądzonych (58 466).

Kolejnym etapem analizy niniejszych rozważań jest analiza porównawcza postępowań przygotowawczych wobec orzecznictwa sądowego w sprawach karnych w latach 2011–2022 w Stanach Zjednoczonych, którą przedstawia tab. 5.23.

Tab. 5.23. Analiza porównawcza postępowań przygotowawczych wobec orzecznictwa sądowego w sprawach karnych w latach 2011–2022 w USA.

Rok	Suma oskarżonych	Suma skazanych	% udział skazanych do oskarżonych	Uniewinnieni	% udział uniewinnionych do oskarżonych	Liczba ludności w USA	% udział skazanych do ludności
2011	102 173	92 823	90,85	402	0,39	311 584 050	0,03
2012	95 281	87 116	91,43	363	0,38	314 043 890	0,03
2013	90 582	83 104	91,74	362	0,4	316 400 540	0,03
2014	84 544	76 835	90,88	315	0,37	318 673 420	0,02
2015	80 127	72 204	90,11	290	0,36	320 878 310	0,02
2016	76 891	70 032	91,08	269	0,35	323 015 990	0,02
2017	75 868	69 589	91,72	284	0,37	325 084 760	0,02
2018	81 048	74 459	91,87	314	0,39	327 096 260	0,02
2019	87 070	80 387	92,32	309	0,35	329 064 920	0,02

2020	63 230	58 466	92,47	140	0,22	331 002 650	0,02
2021	67 686	62 069	91,7	238	0,35	331 900 000	0,02
2022	71 896	65 462	91,05	294	0,41	333 300 000	0,02

Źródło: https://www.statista.com/statistics/1067138/population-united-states-historical/ (link z dnia 16.01.2024 r.); Źródło: https://www.statista.com/statistics/1067138/population-united-states-historical/ (link z dnia 16.01.2024 r.); https://stat.gov.pl/linki/urzedy-statystyczne-innych-panstw-4696/ (link z dnia 18.01.2024 r.).

Powyższą tab. 5.23. można przedstawić za pomocą wykresu liniowego, który obrazuje liczbę osób uniewinnionych oraz sumę osób oskarżonych i skazanych w USA od 2011 r. do 2022 r.

Wykres liniowy 5.3. Suma oskarżonych, liczba uniewinnionych i suma skazanych w USA w latach 2011–2022.

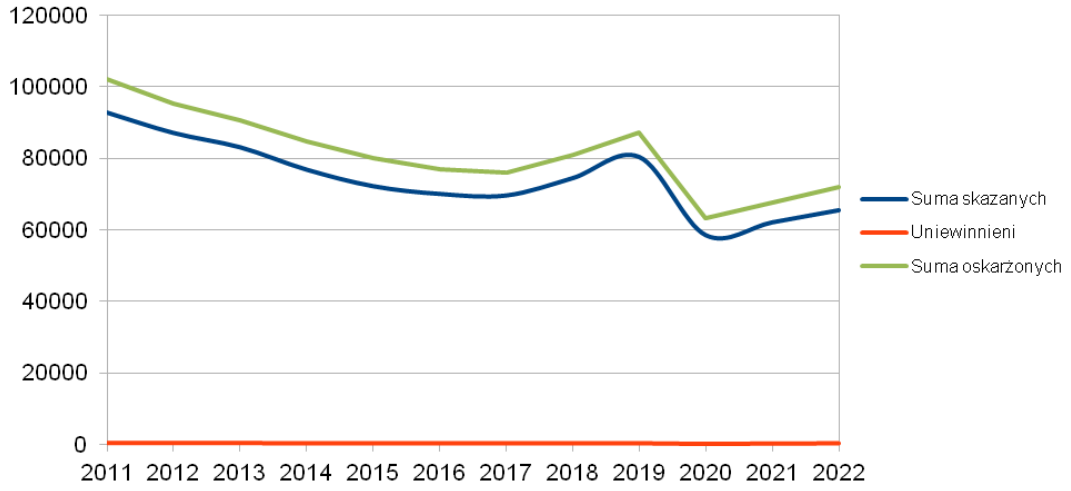

Źródło: Opracowanie własne na podstawie tab. 5.23.

Średnioroczne wskaźniki procentowe wg danych przedstawionych w tab. 5.23. w Stanach Zjednoczonych w latach od 2011 r. do 2022 r. kształtują się następująco:

– udział skazanych do oskarżonych – 91,44 %;

– udział uniewinnionych do oskarżonych – 0,36 %;

– udział skazanych do ludności – 0,02 %.

Średnioroczne wskaźniki procentowe w Polsce wg tab. 5.18. analizowane w latach analogicznych do Stanów Zjednoczonych, tj. od 2011 r. do 2022 r. są następujące:

– udział skazanych do oskarżonych – 85,91 %;

– udział uniewinnionych do oskarżonych – 2,45 %;

– udział skazanych do ludności – 0,80 %.

Średnioroczny procentowy wskaźnik prawomocnie skazanych do ogółu ludności w Niemczech wg tab. 5.19. wynosi 0,89 %.

Jak wynika z danych porównawczych to każdy rodzaj wskaźnika w Stanach Zjednoczonych jest korzystniejszy niż w Polsce oraz w zakresie udziału skazanych do ludności w Niemczech.

Średnioroczny wskaźnik skazanych do liczby ludności w porównaniu z Polską (0,80 %) i z Niemcami (0,89 %) w Stanach Zjednoczonych (0,02 %) jest zdecydowanie najkorzystniejszy. Można wnioskować, że wpływ na ten stan ma wysokość kar stosowanych w procesach karnych, które są czynnikiem odstraszającym do popełniania przestępstw.

Poza tym na wpływ powyższych wskaźników w Stanach Zjednoczonych ma metoda postępowania karnego na etapie prokuratora i oskarżonego oraz obrońcy (adwokata). Na tym etapie selekcjonuje się czyny najważniejsze w drodze targu między prokuratorem a oskarżonym. Tutaj praktycznie już w 90 % zapadają wyroki, które formalnie zatwierdza sędzia Takie ustalenia mają wpływ na krótki czas osądzania. Wówczas osądzani są średnio w około 90 % skazywani.

Ma to istotne znaczenie na krótki czas prowadzenia postępowania przygotowawczego i sądowego. Na prawo przygotowania sądowego i samego już procesu sądowego składają się:
– konstytucja stanowa,
– ustawy stanowe,
– przepisy stanowione przez administrację stanową,
– prawo sądowe wg orzeczeń sądów stanowych.

Przewodnim źródłem prawa federalnego jest Konstytucja Stanów Zjednoczonych, która oparta jest na 7 artykułach i dwudziestu siedmiu poprawkach.

Zakończenie

Przeprowadzone w niniejszej dysertacji rozważania umożliwiają analizę zawartych we wstępie zagadnień, problemów badawczych, odniesienie się do postawionych hipotez ogólnych i szczegółowych oraz tez pomocniczych i wyprowadzenie wniosków, które występują po każdym podrozdziale i w Rozdziale V. „Uwagi podsumowujące w świetle wyników badań własnych (analiza empiryczna)". W związku z tym w zakończeniu Autorka ogranicza się wyłącznie do najbardziej kluczowych zagadnień podjętych w tym opracowaniu.

Konkludując przedstawione powyższe rozważania należy stwierdzić co następuje. Kodeks postępowania karnego z 1928 r. powstał na gruncie istniejącej już ustawy włoskiej i niemieckiej. Natomiast podstawowy model dotyczący struktury wewnętrznej aktu oskarżenia w 1928 r. wypracowany został na gruncie tradycji austriackiego, francuskiego i niemieckiego procesu, a w Polsce został przyjęty z procedury rosyjskiej. Budowa Kodeksu postępowania karnego z 19 kwietnia 1969 r., w znacznej części odpowiadała rozwiązaniom Kodeksu postępowania karnego z 1928 r. Podnieść należy, że ustawodawca w Kodeksie postępowania karnego z 1969 r. zasadniczo, co do treści aktu oskarżenia niewiele zmienił, natomiast przemodelował jego kontrolę zarówno pod względem formalnym, jak i też pod względem merytorycznym. Natomiast zmiany w granicach Kodeksu postępowania karnego z 6 czerwca 1997 r. obejmowały przede wszystkim przepisy w zakresie postępowania przygotowawczego oraz aktu oskarżenia. Na uwagę zasługuje fakt, że nowelizacja k.p.k. z 11 marca 2016 r. dokonała zmiany modelu postępowania karnego, przywracając obowiązujący do dnia 30 czerwca 2015 r. mieszany model postępowania karnego, tj. kontradyktoryjno-inkwizycyjny. Oznaczało to, iż cofnęła ona wprowadzone zmiany z dniem 1 lipca 2015 r., tj. modelu kontradyktoryjnego w sposób częściowy.[1130]

Rozważania podjętych zagadnień Autorka w niniejszej dysertacji rozpoczęła od omówienia zasady skargowości, form procesu karnego i w następnej kolejności skargi. Rozważania o zasadzie skargowości rozpoczyna od przedstawienia wybranych zagadnień teorii prawa. Ze względu na to, że zasada skargowości zaliczana jest do naczelnych zasad, które regulują formę procesu karnego wykazana została zależność zasady skargowości z innymi zasadami mającymi istotny wpływ na formę procesu karnego, w szczególności z zasadą działania z urzędu i zasadą kontradyktoryjności.

[1130] M. Budnik-Minierska, *Ewolucja aktu oskarżenia w postępowaniu karnym*, Łódź 2022, s. 75.

Zgodnie w doktrynie podkreśla się iż, zasada skargowości jako naczelna zasada procesu karnego implikuje wniesienie skargi, tzn. jest impulsem do wdrożenia postępowania. Jednakże w ujęciu abstrakcyjnym brak jest zgody co do jej zakresu. W literaturze przedmiotu wyróżnić można odmienne dwa stanowiska odnośnie zakresu zasady skargowości. Wyznawcami pierwszego stanowiska są przedstawiciele doktryny, którzy zasadę tę ujmują w sposób wąski, tradycyjny (to m.in. R. Kmiecik, L. Staff, S. Śliwiński, M. Lipczyńska, W. Daszkiewicz, S. Kalinowski, M. Siewierski, E. Skrętowicz, A. Murzynowski, K. Marszał, S. Stachowiak). Uznają oni węższe rozumienie zasady skargowości, które ogranicza jej działanie do inicjowania postępowania przed sądem pierwszej instancji tylko jedynie do postępowania zasadniczego, które rozstrzyga o odpowiedzialności karnej. Wyznawcy drugiego stanowiska tę zasadę ujmują w sposób szeroki (to m.in. M. Cieślak, J. Tylman, S. Waltoś). Ujęcie to polega na obejmowaniu zasięgiem zasady skargowości w obrębie procesu każdego postępowania.

Obecnie obowiązujący w ustawie karnoprocesowej art. 14 § 1 k.p.k. przemawia za szerokim ujęciem zasady skargowości, co oznacza, że obejmuje ona wszczęcie postępowania zarówno przed sądem pierwszej instancji, jak i też inicjacją postępowania przed sądem drugiej instancji, sądowej kontroli postępowania przygotowawczego, kasacyjnego, jak i też wznowieniowego oraz wszczęcie postępowania odwoławczego w związku z zaskarżeniem decyzji, która została wydana w postępowaniu incydentalnym. Zdaniem S. Waltosia i P. Hofmańskiego wynika to z tego, iż wyodrębnia się skargi zasadnicze, które inicjują poszczególne stadia procesu i tym samym decydują o jego modelu.[1131]

W związku z tym, że elementem konstytutywnym zasady skargowości jest skarga, a wyróżniono wąskie i szerokie ujęcie zasady skargowości, w procesie karnym wyróżniono też rozumienie wąskie i szerokie znaczenia skargi. W znaczeniu wąskim skarga dotyczy sposobu wszczęcia procesu karnego i dalszego postępowania jedynie przed sądem I instancji, i wyraża żądanie oskarżyciela, który domaga się rozpoznania sprawy co do przestępstwa zarzucanego osobie, która w niej jest oskarżonym. Natomiast w znaczeniu szerokim skarga obejmuje system skarg, który zależy od rodzaju postępowania uwarunkowanego przez daną skargę i pochodzi od innego uprawnionego podmiotu zainteresowanego rozstrzygnięciem co do wszczęcia i przeprowadzenia stosownego postępowania. Oznacza to, że skargą w znaczeniu szerokim jest czynność procesowa strony mająca charakter oświadczenia woli zawierające w swej treści skierowane żądanie do organu procesowego, które warunkuje

[1131] S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys …*, op. cit., s. 269, 270.

postępowanie sądowe. Za M. Cieślakiem taką skargą jest wniosek złożony przez bezpośrednio zainteresowany podmiot tym postępowaniem i jego wynikiem. Skargą w tym znaczeniu będzie też na prawie materialnym oparte żądanie wznoszone do sądu przez uprawnionego oskarżyciela, dotyczące rozstrzygnięcia co do odpowiedzialności karnej oskarżonego wskazanego w tym żądaniu. Skargą w znaczeniu szerokim będzie też żądanie w procesie odwoławczym uprawnionej strony procesu, aby kontrolę orzeczenia, które wydane zostało przez sąd I instancji przeprowadził sąd odwoławczy.

W rozwoju historycznym procesu karnego, jako formę rozwojową tego procesu rozumieć należy zespół powiązanych wzajemnie obowiązujących naczelnych i pokrewnych zasad procesowych w określonym czasie, które tworzą model procesu karnego.[1132] Można zatem wyróżnić trzy formy (modele) rozwojowe: skargową, inkwizycyjną oraz mieszaną, które w danym państwie, w określonym okresie właściwe są dla obowiązującego konkretnego procesu karnego.

Dla formy skargowej (procesu skargowego) charakterystyczne jest, iż wszczęcie, a następnie przebieg procesu karnego zależne są od wniesionej skargi przez stronę zainteresowaną jej pozytywnym załatwieniem. Jedną z charakterystycznych zasad jest tu zasada skargowości, która ściśle związana jest z instytucją skargi znaną już w starożytnym systemie karnoprocesowym. Obok tej zasady wymienia się zasadę kontradyktoryjności. Przez kolejne stulecia forma inkwizycyjna niemalże całkowicie wyparła formę skargową. W procesie tym funkcje: oskarżania, obrony i wyrokowania łączył sam sędzia. Wszczęcie postępowania następowało z urzędu, tzn. bez skargi uprawnionego oskarżyciela. Skarga straciła tu rację bytu, a obowiązywała zasada inkwizycyjna (śledcza). Dopiero w ustawodawstwie w dobie przewrotów podczas Wielkiej Rewolucji Francuskiej instytucję skargi przywrócono w formie mieszanej procesu karnego będącej kompromisem między formą inkwizycyjną i skargową.

Obecnie, w polskim systemie prawnym i tzw. systemie prawnym kontynentalnym obowiązuje forma mieszana procesu karnego, która traktuje zasadę skargowości w procesie sądowym jako zasadę naczelną (dominującą), a żądanie oskarżyciela czyli skarga jest instytucją, która ją charakteryzuje.

Postępowanie karne charakteryzują następujące funkcje procesowe:

[1132] S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys …*, op. cit., s. 288; A. Gerecka-Żołyńska, *Internacjonalizacja współczesnego procesu…*, op. cit., s. 17–21.

1) ściganie karne zmierzające do wykrycia osoby, która popełniła przestępstwo, jej ujęcia i następnie ukarania; w jej ramach wyróżnia się na etapie postępowania jurysdykcyjnego funkcję oskarżenia; 2) obrona; 3) orzekanie.

Zasada skargowości oraz zasada kontradyktoryjności w obecnie obowiązującej regulacji prawnej określa model procesu karnego, który zapewnia rozdział funkcji procesowych obrony, oskarżenia oraz rozstrzygania o danej sprawie pomiędzy uczestniczące w tej sprawie różne podmioty. Ze względu na funkcje postępowania karnego w procesie mieszanym formę inkwizycyjną (1) ma postępowanie przygotowawcze i postępowanie wykonawcze, a formę skargową rozprawa sądowa (2, 3).

W postępowaniu przygotowawczym zasada działania z urzędu ograniczona jest na korzyść zasady skargowości, ponieważ w postępowaniu tym przewiduje obecne prawo karne przestępstwa ścigane tylko na wniosek pokrzywdzonego (tryb wnioskowy, ale z urzędu) i z oskarżenia prywatnego (tryb prywatnoskarbowy). Należy też zauważyć, że sąd podejmować może decyzje z urzędu zarówno w postępowaniu przygotowawczym, jak i też w postępowaniu sądowym (wydanie wyroku łącznego). Zatem współistnienie dyrektyw obu zasad na poszczególnych etapach procesu karnego pozwala stwierdzić, że proces karny w Polsce zaliczany jest do modelu mieszanego.

W nawiązaniu więc do postawionych podstawowych problemów badawczych należy stwierdzić, iż postępowanie przygotowawcze podporządkowane jest zasadzie działania z urzędu art. 9 k.p.k. natomiast postępowanie sądowe w sprawach publicznoskargowych podporządkowane jest zasadzie skargowości określonej w treści art. 14 § 1 k.p.k.

Zasada działania z urzędu, to dyrektywa dokonywania czynności przez organy procesowe, które prowadzą postępowanie z urzędu niezależnie od kogo pochodzi skarga. Zasada ta uprawnia też osoby zainteresowane rozstrzygnięciem skargi i strony procesu do składania wniosków o dokonanie czynności, które podejmowane są przez organ procesowy działający z urzędu. Ma ona zastosowanie w sytuacji, gdy przepisy prawa wprost nie wskazują do jakiej jednostki należy w konkretnej sprawie inicjatywa wszczęcia postępowania. Wszczęcie postępowania z urzędu następuje, gdy przedmiotem tego postępowania jest określenie danej jednostce jej obowiązków, jak i też ograniczenie lub cofnięcie jej uprawnień w konkretnej sprawie.

Zgodnie z treścią art. 14 § 1 k.p.k. postępowanie jurysdykcyjne następuje na skutek żądania pochodzącego od uprawnionego oskarżyciela bądź też od innego uprawnionego podmiotu dotyczącego wydania orzeczenia o winie oraz karze lub też o zastosowaniu środków karnych wobec osoby wskazanej w piśmie procesowym przez sąd. Żądaniem tym

jest skarga, która decyduje w procesie karnym o jego głównym stadium, tzn. procesie sądowym, kiedy to niezawisły sąd rozstrzygnąć ma o przedmiocie procesu. Dotyczy to przede wszystkim ustawowej odpowiedzialności karnej oskarżonego, ale tylko wówczas, gdy skarga wniesiona przez uprawniony podmiot jest niewadliwa i prawnie skuteczna. Zatem skarga jest upoważnieniem dla sądu do rozstrzygnięcia zawartego w niej przedmiotu procesu.

Skargą może być wniosek, surogaty czy też w formie ustnej (na Policji) lub najczęściej pisemnej akt oskarżenia. W tym miejscu należy więc podkreślić, że skarga to żądanie dotyczące wszczęcia i prowadzenia postępowania sądowego przez określony sąd i jego rozstrzygnięcie. Dodatkowo należy też wskazać, że akt oskarżenia zawiera zarzut dotyczący popełnienia przestępstwa przez oskarżonego wskazanego w akcie oskarżenia, jak również żądanie rozpoznania skargi w granicach przedmiotowo–podmiotowych, a także oświadczenie woli dotyczące ścigania oskarżonego oraz jego ukarania.

Uprawnionym podmiotem (oskarżycielem) w sprawach prywatnoskargowych dotyczących spraw ściganych z oskarżenia prywatnego jest pokrzywdzony lub osoba jemu najbliższa za niego działająca jako oskarżyciel prywatny, lub też instytucje państwowe bądź samorządowe, jednostki organizacyjne oraz organy kontroli państwowej wymienione w przepisie art. 49 k.p.k., art. 51 k.p.k. i art. 52 k.p.k. W procesie karnym oskarżyciel prywatny reprezentowany może być przez adwokata (najlepiej karnistę). W sprawach ściganych z oskarżenia prywatnego wniesienie do sądu aktu oskarżenia (art. 59 § 1 k.p.k.) lub złożenia pisemnej lub ustnej skargi na Policji, którą ten organ następnie wnosi do sądu (art. 488 § 1 k.p.k.) powoduje od razu wszczęcie postępowania sądowego (nie ma tu stadium postępowania przygotowawczego). Skarga sporządzona przez Policję zgodnie z art.487 k.p.k. ogranicza się jedynie do oznaczenia osoby oskarżonego oraz czynu mu zarzucanego oraz wskazania dowodów i nawet w przypadku posiadania braków powinna być złożona do odpowiedniego sądu.

Natomiast uprawnionym podmiotem w sprawach z oskarżenia publicznego jest oskarżyciel publiczny czyli prokurator mocą art. 45 § 1 k.p.k. (w szczególnych wypadkach prokurator przełożony lub prokurator nadrzędny zgodnie z art. 45 § 1a k.p.k.), Policja oraz inne organy ustawowo ustanowione do rozstrzygania konkretnych rodzajów postępowań, np.: Służba Celna, Straż Graniczna, Organy Inspekcji Handlowej, Organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej, Straż Leśna Lasów Państwowych, Państwowa Straż Łowiecka, Urzędy skarbowe i inspektorzy kontroli skarbowej. W postępowaniu zwyczajnym postępowanie karne rozpoczyna się z chwilą wszczęcia postępowania przygotowawczego, które przybrać może formę dochodzenia lub śledztwa, gdy istnieje uzasadnione podejrzenie o popełnieniu

przestępstwa. Celem postępowania przygotowawczego jest ustalenie: czy popełniony został czyn zabroniony, czy jest on przestępstwem, następnie wykrycie i jeśli zachodzi potrzeba ujęcie sprawcy, zabezpieczenie i zebranie danych dowodowych oraz wyjaśnienie zaistniałych okoliczności danej sprawy i ustalenie osób pokrzywdzonych. Jednym ze sposobów zakończenia dochodzenia lub śledztwa jest sporządzenie aktu oskarżenia, które inicjuje postępowanie sądowe. W dochodzeniu akt oskarżenia sporządza Policja i zatwierdza go prokurator. Tego zatwierdzenia nie wymaga akt oskarżenia sporządzony przez inne organy posiadające uprawnienia Policji, gdyż samodzielnie wnoszą go one bezpośrednio do sądu (chyba, że tę czynność prokurator zastrzeże dla siebie). Natomiast w śledztwie akt oskarżenia sporządzany jest przez prokuratora zarówno w śledztwie prowadzonym przez prokuratora, Policję (częściowo lub całkowicie prowadzącą śledztwo), jak i też inne organy posiadające uprawnienia Policji. Tym samym należy więc podkreślić, iż w sprawach z oskarżenia publicznego wszczęcie postępowania jurysdykcyjnego ma miejsce na skutek sporządzenia i w dalszym etapie wniesienia do sądu skargi, którą najczęściej jest akt oskarżenia po zakończeniu postępowania przygotowawczego. Zatem zgodnie z treścią art. 331 k.p.k. wniesienie do sądu aktu oskarżenia jest jedną z kilku możliwości występujących w sprawie karnej dotyczącej zakończenia postępowania przygotowawczego. Organy ścigania mogą też podjąć decyzję, np. o odmowie wszczęcia dochodzenia lub śledztwa, zawieszeniu postępowania czy też o jego umorzeniu. Termin wniesienia przez prokuratora aktu oskarżenia do sądu wynosi czternaście dni i jest liczony od dnia kiedy zakończyło się śledztwo lub od dnia otrzymania od funkcjonariuszy Policji aktu oskarżenia. W przypadku, gdy podejrzany został tymczasowo aresztowany jest to termin siedmiu dni.

W związku z powyższymi rozważaniami należy stwierdzić, iż zasada skargowości w sposób ścisły jest związana i ma wpływ na ukształtowanie oraz funkcjonowanie organów procesowych. W granicach postępowania karnego stanowi ona bardzo ważną czynność procesową, która decyduje o przejściu danego procesu (postępowania przygotowawczego) do jego następnego stadium (postępowania sądowego) i w granicach tego stadium decyduje o zakresie jego procedowania. W doktrynie podkreśla się, że wniesienie aktu oskarżenia stanowi zdarzenie o istotnym znaczeniu procesowym, ponieważ kończy on fazę postępowania przygotowawczego i dalej rozpoczyna fazę jurysdykcyjną. Tym samym wniesienie aktu oskarżenia do sądu w konsekwencji powoduje otwarcie kolejnego stadium procesu karnego, tj. postępowania sądowego, którego przedmiotem jest w szczególności orzeczenie w zakresie winy oraz orzeczenie w zakresie kary.

Podkreślić należy też, że w postępowaniu sądowym musi zostać spełniony wymóg odnoszący się do rozpoznania sprawy przez dany sąd w granicach podmiotowo-przedmiotowych skargi, gdzie poza granice wyznaczone tą skargą sąd nie może wykraczać. Sędzia orzekając o winie oraz karze trzymać musi się granic tego oskarżenia, ponieważ wyjście poza te granice może być błędem proceduralnym. Istotne jest, że nie wolno pod względem podmiotowym dokonać rozstrzygnięć postępowania ze względu na rozszerzenie wskazanych granic, co byłoby niezgodne z obowiązującym stanem prawnym. Natomiast sąd może dokonać zmiany kwalifikacji prawnej czynu tylko w jego granicach opisanych w akcie oskarżenia po uprzednim poinformowaniu o tym fakcie oskarżonego.

Można więc stwierdzić, iż celem aktu oskarżenia oprócz tego, że zamyka on postępowanie przygotowawcze i inicjuje postępowanie sądowe jest również określenie granic przedmiotowo-podmiotowych danego postępowania, jak i też realizacja woli pokrzywdzonego dotyczącej ścigania oraz ukarania oskarżonego. Należy podnieść tu, iż wskazanie sprawcy i zarzucanego mu czynu przestępczego ma najważniejsze znaczenie, gdyż wyznacza granice zarówno podmiotowe, jak i też granice przedmiotowe oskarżenia. W związku z tym, by spełnić te cele akt oskarżenia musi spełniać określone wymogi jakie zostały ustanowione przez ustawodawcę w postępowaniu przygotowawczym i postępowaniu sądowym.

Konkludując powyższe rozważania należy zatem stwierdzić, iż akt oskarżenia to najważniejsza skarga (skarga zasadnicza), która sporządzona jest w formie pisemnej w postępowaniu kończącym postępowanie przygotowawcze (może też występować w formie ustnej, np. w procesie wpadkowym art. 398 § 1 k.p.k.). Co do zasady akt oskarżenia kończy prowadzoną przez organy ścigania procedurę i stanowi jednocześnie przyczynę do rozpoczęcia przed sądem właściwego postępowania karnego. Ustawodawca przewiduje też zainicjowanie postępowania sądowego nie tylko aktem oskarżenia, ale i też skargami, które nie są aktem oskarżenia, ale np. pełnią jego funkcję, tzn. surogatami aktu oskarżenia. Surogat musi być wniesiony przez oskarżyciela lub uprawniony podmiot, tak jak akt oskarżenia i zastępuje czynność jego wniesienia. W związku z tym, że akt oskarżenia to skarga uprawnionego podmiotu, powoduje w postępowaniu sądowym nabycie statusu strony przez wnoszącego skargę. Zawiera żądanie wszczęcia postępowania w stosunku do właściwego sądu i pociągnięcia określonego oskarżonego do odpowiedzialności karnej w zakresie zarzuconego mu czynu przestępczego. Znaczy to, że ustawa pozwala oskarżyć tylko tę osobę, która występowała w postępowaniu przygotowawczym w charakterze podejrzanego. Poza tym istnieje duże prawdopodobieństwo, ze popełniła ona przestępstwo i istnieje

prawdopodobieństwo skazania jej oparte na prokuratora tymczasowej ocenie prawnej i faktycznej. Zgromadzony zatem materiał dowodowy w rozpatrywanej sprawie musi więc spełniać przewidziane w ustawie wszystkie wymogi formalne. Dodatkowo zachodzić nie mogą przesłanki zastosowania środków zabezpieczających, odstąpienia od procesu ścigania z urzędu, umorzenia śledztwa lub też warunkowego umorzenia postępowania. Aktu oskarżenia nie można zastosować również, gdy złożony został wniosek o wydanie wyroku skazującego na posiedzeniu sądu i orzeczeniu kar uzgodnionych z oskarżonym.

Innym ważnym wymogiem ustanowionym przez ustawodawcę jest pisemna forma aktu oskarżenia, która musi spełniać wymogi obligatoryjne i fakultatywne oraz wymogi określone dla pisma procesowego. Wszystkie elementy dotyczące aktu oskarżenia wykazują się istotnym znaczeniem w toku rozprawy od momentu w którym dokonuje się przypisania winy oskarżonemu.

W nawiązaniu do postawionych problemów badawczych szczegółowych należy stwierdzić, co następuje.

Po pierwsze - akt oskarżenia powinien zawierać:

a) obligatoryjne elementy aktu oskarżenia zawarte w: art. 332 § 1 pkt 1 k.p.k., art. 332 § 1 pkt 2 k.p.k., art. 332 § 1 pkt 3 k.p.k., art. 332 § 1 pkt 4 k.p.k., art. 332 § 1 pkt 5 k.p.k., art. 332 § 2 k.p.k., art. 332 § 3 k.p.k., art. 333 § 1 k.p.k.;
b) obligatoryjne załączniki do aktu oskarżenia: art. 333 § 3 k.p.k., 333 § 3a, art. 334 § 2 pkt 1 k.p.k., art. 334 § 2 pkt 2 k.p.k.;
a) fakultatywne załączniki do aktu oskarżenia: art. 333 § 2 k.p.k., art. 333 § 5 k.p.k.

Dodatkowo powinien spełniać też wymagania określone dla pisma procesowego (art. 119 k.p.k.) i powinien zawierać:

a) oznaczenie organu, do którego jest skierowany i oznaczenie sprawy, której dotyczy;
b) oznaczenie, a także adres wnoszącego dane pismo – w pierwszym piśmie, które jest złożone w sprawie numer telefonu, telefaksu i także adres poczty elektronicznej czy oświadczenie o ich nieposiadaniu;
c) treść danego wniosku lub oświadczenia, w miarę potrzeby także z uzasadnieniem;
d) datę oraz podpis składającego pismo.

Należy zauważyć, że rozmieszczenie poszczególnych elementów aktu oskarżenia w obszarze strony jest bez znaczenia i wypracowany został w praktyce prokuratorskiej.

Dokonując szerszego omówienia elementów, które akt oskarżenia powinien zawierać należy wskazać:

– w prawym górnym rogu pisma datę rozpoczęcia sporządzenia tego pisma procesowego;

– w lewym górnym rogu pisma pieczęć jednostki prokuratury wnoszącej (kierującej) to pismo oraz sygnaturę sprawy zgodnie z treścią art. 119 § 1 pkt 2 k.p.k.;
– nagłówek aktu oskarżenia (art. 119 § 1 pkt 1 k.p.k.), który najpierw wskazuje nazwę organu, do którego skierowane jest pismo, następnie określić należy pośrodku nazwę dokumentu zwrotem: „Akt oskarżenia" i poniżej zamieścić zwrot „przeciwko" i dalej od lewej strony nagłówka aktu oskarżenia wskazać należy przeciwko komu oraz o jakie czyny skierowane jest to pismo. To znaczy powinien zawierać: imię i nazwisko oskarżonej osoby oraz kwalifikację prawną zarzucanego jej czynu. Pod tym pośrodku należy wpisać zwrot „oskarżam".

Następnie akt oskarżenia zawierać powinien obligatoryjne elementy:
– (art. 332 § 1 pkt 1 k.p.k.) dane określające podmiotowe granice oskarżenia: imię i nazwisko oskarżonego oraz inne dane dotyczące jego osoby, w tym numer telefonu, telefaksu i także adres poczty elektronicznej lub też informację o ich nieposiadaniu przez danego oskarżonego czy niemożności ich ustalenia, a także dane o zastosowaniu środka zapobiegawczego oraz dane dotyczące zabezpieczenia majątkowego. Ustawa tego nie określa, ale praktyka prokuratorska wymogła też wskazanie: imion rodziców oraz nazwiska panieńskiego matki osoby oskarżonej, miejsce i datę urodzenia, miejsce zamieszkania, obywatelstwo, wykształcenie, wyuczony i wykonywany zawód, stan cywilny, liczbę lub brak dzieci, stan majątkowy oraz dane co do karalności;
– (art.332 § 1 pkt 2 k.p.k.) dane określające przedmiotowe granice oskarżenia czyli konkluzja aktu oskarżenia to: dokładne określenie czynu zarzucanego oskarżonemu ze wskazaniem miejsca, czasu, sposobu i okoliczności popełnienia tego czynu oraz jego skutków, a w szczególności zakresu i wysokości powstałej szkody. Ustawa tego nie określa, ale praktyka prokuratorska wymogła też wskazanie czy oskarżony działał w warunkach w znacznym stopniu ograniczonej poczytalności, czy w chwili popełnienia przestępstwa świadomy był tych czynów i ich skutków, czy też wyłączona była jego poczytalność i zrozumienie;
– (art. 332 § 1 pkt 3 k.p.k.) wskazanie, że popełniony czyn został w warunkach recydywy zwykłej, wielokrotnej, multirecydywy czy też recydywy skarbowej; wskazanie podwyższenia górnego ustawowego zagrożenia karą w przypadku uczynienia z przestępstwa stałego źródła dochodu lub działania w grupie zorganizowanej lub w związku przestępczym bądź, gdy zostało popełnione przestępstwo o charakterze terrorystycznym; wskazanie nadzwyczajnego obostrzenie kary;

– (art. 332 § 1 pkt 4 k.p.k.) wskazanie kwalifikacji prawnej czynu czyli przepisów ustawy karnej, pod które podpada zarzucany czyn;
– (art. 332 § 1 pkt 5 k.p.k.) wskazanie właściwego sądu do rozpoznania sprawy poprzez wymienienie nazwy sądu, jego siedziby i powołanie przepisów, które uzasadniają właściwość rzeczową i miejscową;
– (art. 332 § 2 k.p.k.) akt oskarżenia zawierać powinien uzasadnienie, w którym przytacza się fakty i dowody, na których to oskarżenie się opiera i w miarę potrzeby wyjaśniające podstawę prawną tego oskarżenia, jak i również omawiające okoliczności wskazane przez oskarżonego w swej obronie.
– (art. 332 § 3 k.p.k.) to obowiązek spisania uzasadnienia w akcie oskarżenia w śledztwie, natomiast w postępowaniu przygotowawczym zakończonym dochodzeniem nie jest uzasadnienie wymagane, ponieważ ustawodawca decyzję o jego sporządzeniu pozostawił organom prowadzącym to postępowanie;
– (art. 333 § 1 pkt 1 k.p.k.) listę osób, których wezwania żąda oskarżyciel;
– (art. 333 § 1 pkt 2 k.p.k.) wykaz innych dowodów, których to przeprowadzenia w granicach rozprawy głównej domaga się oskarżyciel;
– datę zakończenia sporządzania aktu oskarżenia oraz podpis odręczny składającego pisemny akt oskarżenia zgodnie z treścią art. 119 § 1 pkt 4 k.p.k., a w przypadku, gdy został sporządzony elektronicznie opatruje się go podpisem elektronicznym zgodnie z treścią z art. 56 § 4 pr. prok. Data zakończenia tego pisma procesowego jest ważna z uwagi na termin w jakim pismo to będzie powodowało skutki prawne.

Następnie akt oskarżenia zawierać powinien obligatoryjne załączniki:
– (art. 333 § 3 k.p.k.) dołącza się do wiadomości sądu listę ujawnionych osób pokrzywdzonych wraz z podaniem ich adresów (również należy podać adresy osób, których wezwania żąda oskarżyciel) oraz numery telefonów, telefaksów oraz adresy poczty elektronicznej, chyba że informacji tych ustalić nie można;
– (art. 333 § 3a k.p.k.) dołącza się listę pokrzywdzonych;
– (art. 334 § 2 pkt 1 k.p.k.) dołącza się załącznik adresowy do sądu do akt sprawy;
– (art. 334 § 2 pkt 2 k.p.k.) dołącza się po jednym odpisie tego aktu do sądu dla każdego oskarżonego, a w przypadku wniosku o skazanie bez rozprawy także dla każdego pokrzywdzonego.

Następnie akt oskarżenia zawierać powinien fakultatywne załączniki:

– (art. 333 § 2 k.p.k.) prokurator może wnieść o zaniechanie wezwania i na rozprawie odczytanie zeznań świadków, którzy to zostali wcześniej przesłuchani czy też przebywających za granicą lub mających stwierdzić okoliczności, które to nie są tak doniosłe;
– (art. 333 § 5 k.p.k.) prokurator może również dołączyć do składanego aktu oskarżenia wniosek o orzeczenie w stosunku do podmiotu zobowiązanego określonego zwrotu korzyści majątkowej albo jej równowartości uprawnionemu podmiotowi lub orzeczenie przepadku świadczenia czy też jego równowartości na rzecz Skarbu Państwa. Wskazany wniosek powinien mieć uzasadnienie.

Analizując powyższe przepisy można więc stwierdzić, iż akt oskarżenia spełniając wymogi pisma procesowego oraz wymogi obligatoryjne i fakultatywne zwyczajnego aktu oskarżenia jest w wystarczającym stopniu określony przez ustawodawcę, by nie było pomyłki w osądzeniu podejrzanego w postępowaniu przygotowawczym o popełnienie przestępstwa (w dalszym etapie postępowania podejrzany staje się oskarżonym) i, by wyznaczona kara była stosowna do popełnionego przez oskarżonego czynu zabronionego. Ze względu na to, że sąd orzeka na podstawie wniesionego aktu oskarżenia, w przypadku jego niezgodnego sporządzenia z przepisami prawa, prowadzić może to do jego zwrotu w celu poprawienia i uzupełnienia braków, może też uniemożliwić sądowi wydanie sprawiedliwego wyroku bądź, może też powodować niesłuszne umorzenie postępowania karnego.

Po drugie - po wniesieniu przez oskarżyciela do sądu pierwszej instancji aktu oskarżenia dokonuje się jego kontroli. Czynności związane z badaniem aktu oskarżenia są dokonywane przez sąd pierwszej instancji w granicach dwóch etapów. W ramach pierwszego etapu prezes sądu bada złożony akt oskarżenia pod kątem spełnienia warunków formalnych na podstawie artykułu 337 § 1 k.p.k. W przypadku zaistnienia braków formalnych w celu ich usunięcia prezes sądu zwraca go oskarżycielowi. Natomiast w granicach drugiego etapu sąd dokonuje badania oskarżenia pod kątem spełnienia warunków merytorycznych, co ma miejsce na posiedzeniu, które poprzedza rozprawę główną. Uzupełnienie braków formalnych następuje zgodnie z treścią art. 120 k.p.k.

Powyższe wywody umożliwiły ustosunkowanie się do postawionych na wstępie niniejszej dysertacji hipotez ogólnych oraz hipotez szczegółowych i umożliwiły odniesienie się do przedstawionych tez pomocniczych. Dokonując podsumowania wniosków umieszczonych w treści niniejszej dysertacji, a w szczególności we wnioskach kończących poszczególne rozdziały oraz w rozdziale piątym przedstawiającym własne badania i konkluzje dotyczące niniejszej pracy należy stwierdzić, iż rozważania zawarte w granicach

części merytorycznej pracy prowadzą do konstatacji, iż przedstawione hipotezy ogólne, szczegółowe oraz tezy pomocnicze znajdują pełne potwierdzenie.

We wstępie niniejszej dysertacji wskazano też, że w pracy rozpatrywane są trzy zagadnienia. W związku z powyższym konieczne jest krótkie zaprezentowanie tych zagadnień:

1. Pierwsze zagadnienie dotyczy aktu oskarżenia jako skargi, która wszczyna postępowanie sądowe zgodnie z zasadą skargowości określoną w art. 14 § 1 k.p.k.

Zgodnie z zasadą skargowości określoną w art. 14 § 1 k.p.k. postępowanie sądowe wszczyna się na żądanie uprawnionego oskarżyciela bądź uprawnionego podmiotu. Inicjuje to postępowanie wniesienie aktu oskarżenia do sądu. Akt oskarżenia jest formą skargi, która wszczyna postępowanie sądowe. Skarga jest pojęciem szerszym niż akt oskarżenia i mniej sformalizowanym. Skargą jest akt oskarżenia (zwyczajny, jak i też szczególne akty oskarżenia) i jego surogaty (wnioski). Słusznym jest wyszczególnienie przez ustawodawcę niektórych ich rodzajów, np.: w szczególnych aktach oskarżenia uproszczonego aktu oskarżenia oskarżyciela prywatnego (art. 60 § 4 k.p.k. i art. 487 k.p.k.) czy też ustnej lub pisemnej skargi pokrzywdzonego złożonej do Policji w sprawach z oskarżenia prywatnego (art. 488 § 1 k.p.k.), a w surogatach (substytutach) wniosku prokuratora o warunkowe umorzenie postępowania przez sąd (art. 336 § 1 k.p.k.) czy też wniosku prokuratora o skazanie bez rozprawy (art. 335 § 1 k.p.k.). Wyszczególnione tych skarg w znacznym stopniu przyspiesza zakończenie wszczętego postępowania na każdym jego etapie.

Ze względu na to, że skarga jest wytyczną przedmiotu i tematu postępowania sądowego zawiera w sobie skargi karne (akt oskarżenia, kasacja, apelacja, pozwy cywilne) w postępowaniu karnym, ale i też, np. wniosek o ściganie pokrzywdzonego w postępowaniu przygotowawczym (w przypadku przestępstw wnioskowych).

2. Drugie zagadnienie dotyczy obligatoryjnych i fakultatywnych wymogów zwyczajnego aktu oskarżenia i jego kontroli w sądzie.

Akt oskarżenia jest dokumentem procesowym, który związany jest z określonymi koniecznymi czynnościami procesowymi związanymi z jego sporządzeniem wynikającymi z określonych przez ustawodawcę ustawowych warunków formalnych, jego wniesieniem do sądu i kontrolą formalną w sądzie.

3. Trzecie zagadnienie dotyczy badań własnych.

Na uwagę zasługuje fakt, że badania ilościowe opisują liczbowo rzeczywistość. Przeważnie opisują częstotliwość występowania danego zjawiska. Zgromadzone dane tym samym wykazują się charakterem liczbowym. Wskazują one na zasięg. Celem badań jakościowych

jest lepsze zrozumienie niezbadanych wystarczająco zjawisk. W szczególności w pracy dotyczy to aktu oskarżenia. Przeprowadzone badania ilościowe wspomagają badania jakościowe. Obydwie metody badawcze łączą się ze sobą w celu szerszego ukazania badanego zjawiska. Dokonując szerszych rozważań należy wskazać, że cechy danego problemu badawczego są rozważane metodą jakościową natomiast jego aspekty procesualne są rozważane metodą ilościową. W pracy problem badawczy, który został przedstawiony za pomocą badań jakościowych został uzupełniony o wyniki badań w zakresie ilościowym. Wyniki badań jakościowych ułatwiły interpretację występujących związków między zmiennymi, które występowały w zbiorach danych ilościowych.

Za sprawą połączenia badań o charakterze jakościowym i badań o charakterze ilościowym powstała możliwość pogłębionego naświetlenia związku pomiędzy różnymi czynnikami a aktem oskarżenia oraz innymi związanymi z nim elementami, jak np.: mediacja czy recydywa. Zostały w pracy przeprowadzone badania o charakterze ilościowym i jakościowym w odniesieniu do różnych etapów postępowania karnego, np.: w zakresie postępowania przygotowawczego czy rozprawy głównej.

Odnieść się tu należy do wniosków wyciągniętych z zaprezentowanych w niniejszej pracy doktorskiej tabel i wykresów dotyczących m.in. przestępczości w Polsce, działalności poszczególnych instytucji w określonych latach i skuteczności ich wyrokowania. Dane statystyczne zawarte w tabelach wskazują, też, jak na przestępczość wpłynęły nowelizacje w poszczególnych latach.

Ze względu na problem badawczy, a także naturę zgromadzonych danych, co zostało wskazane we wstępie niniejszej pracy w zakresie wykorzystanych metod badawczych, tj. ilościowej (dane liczbowe) oraz jakościowej (dane nieliczbowe), które opiera się na metodzie indukcyjnej należy podnieść powyżej przedstawione w poszczególnych rozdziałach wnioski.

Od 1928 r. ustawodawca zmienia ustawodawstwo procesu karnego, by usprawnić wymiar sprawiedliwości. Odnieść się tu należy do Rozdziału II. „Akt oskarżenia w XX i XXI wieku" pkt 2, pt.: „Ewolucja zwyczajnego aktu oskarżenia w polskim postępowaniu karnym" omawiającego ewolucję zwyczajnego aktu oskarżenia.

W niniejszej pracy Autorka odwołuje się też do niemieckiego i amerykańskiego procesu karnego i aktu oskarżenia szukając usprawniających nowych rozwiązań w procesie polskim. Polski i niemiecki proces karny oparty jest na zasadzie skargowości. Występujący w tym procesie akt oskarżenia pełni tę samą funkcją i zbudowany jest podobnie. Natomiast biorąc pod uwagę system prawa obowiązującego w Stanach Zjednoczonych należy

stwierdzić, że obowiązujący tam system prawa kontradyktoryjnego ma dobre i złe cechy, a akt oskarżenia nie ma ściśle określonych wymogów ani kontroli. W amerykańskim procesie karnym jednak na uwagą zasługuje szczególnie szybkość tego procesu i zwalczanie biurokracji (dotyczy to urzędników).

Przeprowadzone przez Autorkę niniejszej dysertacji badania i analizy, a w szczególności ich wyniki i wnioski wyciągnięte na podstawie danych statystycznych, i poruszanych w pracy zagadnień mają szczególne znaczenie praktyczne, ponieważ mogą one doprowadzić do zmian obecnie obowiązujących przepisów Kodeksu postępowania karnego co do zasady skargowości i samego aktu oskarżenia, jak również zagadnień pobocznych.

Bibliografia

Wykaz literatury

1. Ablewicz J., *Kodeks Postępowania Karnego. Orzecznictwo Aplikanta*, Warszawa 2020.
2. Abucewicz-Pena M., *Skarga na tle zasady skargowości w procesie karnym*, Studia Prawnoustrojowe 2003 nr 2.
3. Artymiak G., Sobolewski Z., *Postępowanie przygotowawcze*, [w:] *Proces karny. Część szczególna,* (red. G. Artymiak, M. Rogalski), Warszawa 2012.
4. Bachera E., Smółka B., *Instytucja referendarza sądowego w kontekście zmian procedury karnej*, [w:] *Szkice o nowym modelu procesu karnego*, (red. T. Gardocka, M. Jakubik), Warszawa 2014.
5. Bachrach A., *Niektóre zagadnienia procesu karnego w świetle Konstytucji. Z praktyki i teorii procesowej w latach 1945–1952*, Warszawa 1953.
6. Bafia J., *Zwrot sprawy przez sąd do uzupełnienia śledztwa lub dochodzenia*, Warszawa 1961.
7. Baj A., *Zakazy dowodowe dotyczące świadka koronnego*, Prok. i Pr. 2007, nr 1.
8. Baj A., *Udział stron postępowania przygotowawczego w czynnościach powtarzalnych*, Prok. i Pr. 2019, nr 2.
9. Balcer P., *Ustalenie faktyczne sądu drugiej instancji w perspektywie nowelizacji przepisów o postępowaniu dowodowym przed sądem odwoławczym po 1 lipca 2015 roku*, [w:] *Szkice o nowym modelu procesu karnego*, (red. T. Gardocka, M. Jakubik), Warszawa 2014.
10. Banasiak Z., *Przyjęcie zawiadomienia o przestępstwie prywatnoskargowym w praktyce policyjnej*, Prok. i Pr. 2010, nr 7–8.
11. Banasiak Z., *Przyjęcie zawiadomienia o przestępstwie prywatnoskargowym w praktyce policyjnej*, Prok. i Pr. 2010/7–8/222–239, teza 1, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
12. Banasik P., *W poszukiwaniu wartości wymiaru sprawiedliwości jako dóbr oczekiwanych społecznie*, [w:] *Wymiar sprawiedliwości w dobie oczekiwań społecznych. Część I. Prawo*, (red. P. Banasik), Warszawa 2015.

13. Baran K., *Strony procesowe przed angielskimi sądami karnymi doby Tudorów i wczesnych Stuartów*, Kraków 1994.
14. Barwina Z., *Prawo pomocy w sprawach karnych Republice Federalnej Niemiec*, Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych 2007, z. 2.
15. Bator A., *Norma prawna,* [w:] *Wprowadzenie do nauk prawnych. Leksykon tematyczny,* (red. A Bator.), Warszawa 2012.
16. Białas J., Polony J., *Budowa aktu oskarżenia*, [w:] *Zbiór artykułów z zakresu problematyki i techniki pracy prokuratora,* (red. Polska Prokuratura Generalna), t. I, Warszawa 1955.
17. Białos I., *Trenowanie wybranych modeli sztucznej inteligencji a uprawnienia twórców,* Studia Prawnicze, nr 2(25)2019.
18. Blachnio A., *Dane osobowe jako przedmiot czynności wykonawczej przestępstwa z art. 190a § 2 kodeksu karnego*, Przegląd Policyjny nr 2(122)/2016, Kwartalnik Szczytno 2016.
19. Błachut J., *Zasady związane z wszczęciem procesu karnego a zjawisko przestępczości*, [w:] *Zasady procesu karnego wobec wyzwań współczesności. Księga ku czci Profesora Stanisława Waltosia,* (red. J. Czapska i in.), Warszawa 2000.
20. Błachut J., *Zmiany instytucjonalne,* [w:] *Problemy związane z pomiarem przestępczości,* Oficyna 2007, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023.
21. Błoński M., *Wniosek dowodowy*, St. Pr.–Ek. 2000, t. 62.
22. Błoński M., *Pozycja oskarżyciela publicznego na tle art. 5 ustawy z dnia 10 czerwca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentysty oraz ustawę o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta,* [w:] *Scientia Nobilitat. Rozważania o prawie i jego stosowaniu. Księga jubileuszowa z okazji 10–lecia Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury*, (red. M. Manowska, R. Pawlik), Kraków 2019.
23. Błoński M., *Wyjaśnienia oskarżonego*, [w:] *Dowody i postępowanie dowodowe w procesie karnym. Komentarz praktyczny z orzecznictwem. Wzory pism procesowych*, (red. M. Błoński, M. Zbrojewska), Warszawa 2021.
24. Boć J., *Norma (norma postępowania),* [w:] *Prawniczy słownik wyrazów trudnych,* (red. J. Boć), Wrocław 2005.
25. Bojarski M., *Akt oskarżenia*, [w:] *Mała encyklopedia prawa*, (red. U. Kalina-Prasznic), Warszawa 2005.

26. Bojarski M., *Akt oskarżenia*, [w:] *Encyklopedia prawa*, (red. U. Kalina-Prasznic), Warszawa 2007.
27. Boratyńska K.T., Chojniak Ł., Jasiński W., *Postępowanie karne*, Warszawa 2012.
28. Boratyńska K.T., Chojniak Ł., Jasiński W., *Postępowanie karne*, Warszawa 2016.
29. Borodziuk M., *Czyny współukarane w praktyce organów wymiaru sprawiedliwości*, Prok. i Pr. 2019, nr 2.
30. Brodzisz Z., *Dyskusja*, [w:] *Pozaprocesowe pozyskiwanie dowodów i ich wykorzystywanie w procesie karnym*, (red. P. Hofmański, P. Czarnecki, D. Szumiło-Kulczycka), Warszawa 2015.
31. Brodzisz Z., *Postępowanie przygotowawcze*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, (red. J. Skorupka), Warszawa 2015.
32. Broniecka R., *Dowód prywatny w procesie karnym – uwagi natury ogólnej*, [w:] *Pozaprocesowe pozyskiwanie dowodów i ich wykorzystywanie w procesie karnym*, (red. P. Hofmański, P. Czarnecki, D. Szumiło-Kulczycka), Warszawa 2015.
33. Bronnikowa M., *Sądowo-lekarskie badanie dowodów rzeczowych. Praktyczny podręcznik dla ekspertów sądowo-lekarskich, lekarzy i praktyków*, Warszawa 1956.
34. Bronowska K., *Wizerunek sądu przez pryzmat przewlekłości postępowania (ze szczególnym uwzględnieniem postępowania karnego),* Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury, Kraków 2015, z. 3(19)/2015.
35. Brzezińska M., *Małoletni jako osobowe źródło dowodowe*, [w:] *Postępowanie dowodowe w świetle nowelizacji Kodeksu postępowania karnego,* (red. A. Lach), Toruń 2014.
36. Brzezińska M., *Relacja organów państwa na anonimowe zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa*, [w:] *Obywatel – państwo – społeczność międzynarodowa, Citizen – state – international community*, (red. D. Wacinkiewicz, E. Cała-Wacinkiewicz, K. Flaga-Gieruszyńska), Warszawa 2014.
37. Brzezińska M., Tarnowska D., *Ochrona oskarżonego przed niesłusznym tymczasowym aresztowaniem*, [w:] *Problemy z sądową ochroną praw człowieka*, (red. R. Sztychmiler, J. Krzywkowska), t. II**,** Olsztyn 2012.
38. Brzeziński P. , *Kontrola formalna aktu oskarżenia*, Prok. i Pr. 2006, nr 10.

39. Buczek Ł., *Postępowanie dowodowe przed sądem ad guem w świetle nowelizacji Kodeksu postępowania karnego,* [w:] *Postępowanie dowodowe w procesie karnym – zagadnienia wybrane*, (red. J. Żylińska, M. Filipowska-Tuthill), Wrocław 2016.
40. Budnik M., *Przestępstwa stwierdzone przez Policję i prokuraturę w zakończonych postępowaniach przygotowawczych według wyniku postępowania*, [w:] *Nowe trendy w naukach humanistycznych i społeczno-ekonomicznych 4*, (red. M. Kuczera), t. I, Kraków 2013.
41. Budnik M., *Świadek incognito w procesie karnym,* Dokonania Młodych Naukowców, 2/2014, nr 3, DVD.
42. Budnik M., *Postępowanie przygotowawcze w świetle nowelizacji Kodeksu postępowania karnego,* [w:] *Realizacja zasady kontradyktoryjności w polskim procesie karnym – wybrane zagadnienia*, (red. J. Żylińskiej, M. Filipowska-Tuthill), Warszawa 2015.
43. Budnik M., *Ochrona podejrzanego w postępowaniu karnym po nowelizacji z 11 marca 2016 roku*, [w:] *Nauki społeczne i ekonomiczne – węzłowe zagadnienia*, (red. J. Żylińska, I. Przychocka), Warszawa 2018.
44. Budnik-Minierska M., *Ewolucja aktu oskarżenia w postępowaniu karnym*, Łódź 2022.
45. Budnik-Minierska M., *Akt oskarżenia w niemieckim procesie karnym,* [w:] *Prawo i ekonomia - Wybrane zagadnienia. Polska, Europa, Świat*, Łódź 2023.
46. Budnik-Minierska M., *Wymiar sprawiedliwości w amerykańskim procesie karnym – wybrane zagadnienia oraz analiza danych statystycznych w latach 2017–2018,* [w:] *Stany Zjednoczone Ameryki – wybrane zagadnienia prawne, społeczno-polityczne oraz ekonomiczne. Między przeszłością a wyzwaniami 3. dekady XXI wieku*, (red. P.A. Leszczyński, B.A. Orłowska), Gorzów Wielkopolski 2023.
47. Budnik M., Lisińska J., *Gromadzenie dowodów przez pełnomocnika w postępowaniu prywatnoskargowym,* [w:] *Postępowanie dowodowe w procesie karnym – zagadnienia wybrane*, (red. J. Żylińska, M. Filipowska-Tuthill), Wrocław 2016.
48. Budyn-Kulik M., *Art. 64 k.k., teza 19*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, (red. Mozgawa M.), LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.

49. Bulsiewicz A., *Postępowanie przed sądem drugiej instancji*, [w:] *Przebieg postępowania karnego*, (red. A. Bulsiewicz, M. Jeż-Ludwichowska, D. Kala, D. Osowska), Toruń 1999.
50. Całkiewicz M., *Wykorzystanie opinii biegłego w polskim procesie karnym*, Problemy Kryminalistyki 259, (styczeń–marzec) 2008.
51. Cempura A., Kasolik A., *Formułowanie elementów aktu oskarżenia w odniesieniu do poszczególnych wzorów,* [w:] *Metodyka sporządzania pism procesowych w sprawach karnych, cywilnych, gospodarczych i administracyjnych*, WKP 2022, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
52. Cempura A., Kasolik A., *Opis czynu,* [w:] *Metodyka sporządzania pism procesowych w sprawach karnych, cywilnych, gospodarczych i administracyjnych,* (red. A. Cempura A., Kasolik), WKP 2022, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
53. Chlebowicz P., *Uwagi w związku z artykułem Michała Gabriela-Węglowskiego „Analiza kryminalna w pracy prokuratora",* Prok. i Pr. 2017, nr 4.
54. Chmielnicki P., *Porządek społeczno-gospodarczy i jego elementy*, [w:] *Pochodzenie, tworzenie i efektywność prawa*, (red. P. Chmielnicki), Warszawa 2014.
55. Chojniak Ł., *Postępowanie przygotowawcze w założeniach reformy procesu karnego – uwagi krytyczne*, [w:] *Kontradyktoryjność w polskim procesie karnym*, (red. P. Wiliński), Warszawa 2013.
56. Chojniak Ł., *Kontradyktoryjność postępowania karnego w świetle znowelizowanego art. 427 § 4 k.p.k. In fine,* [w:] *Środki zaskarżenia po nowelizacji kodeksu postępowania karnego*, (red. A. Lach), Toruń 2015.
57. Chrustowski T., Prusak F., *Postępowanie przygotowawcze, Część I, Podstawowe założenia teoretyczne*, Warszawa: ASW, 1979 (Warsz.: ASW ZSP).
58. Cieślak M., *Zagadnienia dowodowe w procesie karnym*, t. I, Warszawa 1955.
59. Cieślak M., *Polska procedura karna. Podstawowe założenia teoretyczne*, Warszawa 1971.
60. Cieślak M., *Postępowanie karne. Zarys instytucji*, Warszawa 1982.
61. Cieślak M., *Polska procedura karna. Podstawowe założenia teoretyczne*, Warszawa 1984.
62. Cieślak M., *Polskie prawo karne. Zarys systemowego ujęcia*, Warszawa 1990.

63. Cieślak M., *Dzieła wybrane. Polskie prawo karne. Zarys systemowego ujęcia*, t. III, Warszawa 2011.
64. Cora S., *Zwrot sprawy do uzupełnienia postępowania przygotowawczego w polskim procesie karnym*, Warszawa 1987.
65. Cora S., *Kontrola sądowa wymogów wniosku o skazanie bez rozprawy określonych w art. 335 k.p.k.*, Prok. i Pr. 2006/5/65–81, *teza 7*, LEX dostęp na dzień 6 stycznia 2023 r.
66. Cora S., *Zasada skargowości*, [w:] *Leksykon prawa karnego procesowego. 100 podstawowych pojęć*, (red. W. Cieślak, K. Woźniewski), Warszawa 2012.
67. Curyło J., *Przyjęcie informacji o przestępstwie. Postępowanie sprawdzające. Odmowa wszczęcia postępowania. Wszczęcie postępowania przygotowawczego*, Piła 2011.
68. Czecharowicz M., *Kwestia kompensaty dla ofiar przestępstwa jednym z aspektów wiktymizacji wtórnej*, [w:] *Wiktymizacja wtórna. Geneza, istota i rola w przekształceniu polityki traktowania ofiar przestępstw*, (red. L. Mazowiecka), Warszawa 2012.
69. Czop A., *Przestępczość*, [w:] *Vademecum bezpieczeństwa*, (red. O. Wasiuta, R. Klepka, R. Kopeć), Kraków 2018.
70. Danecka D., Radecki W., *Art. 48 u.l., teza 1*, [w:] *Ustawa o lasach. Komentarz*, WKP 2021, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
71. Daszkiewicz W., *Oskarżyciel w polskim procesie karnym,* Warszawa 1960.
72. Daszkiewicz W., *Proces karny. Część ogólna*, t. I, Toruń 1976.
73. Daszkiewicz W., *Proces karny. Część ogólna,* Warszawa–Poznań 1994.
74. Daszkiewicz W., *Proces karny. Część ogólna*, Poznań, 1996.
75. Daszkiewicz W., *Prawo karne procesowe. Zagadnienia ogólne*, t. I, Bydgoszcz 2000.
76. Daszkiewicz W., Paluszyńska-Daszkiewicz K., *Proces karny i materialne prawo karne w Polsce w latach 1918–1939*, Toruń 1965.
77. Daszkiewicz W., Nowak T., Stachowiak S., *Proces karny. Część szczególna*, Poznań 1996.
78. Dąbkiewicz K., *Glosa do postanowienia SN z dnia 10 września 2008 r., II KZ 48/08*, OSP 2010/6/67.

79. Dölling D., Laue Ch., *Długość postępowania karnego w Niemczech w świetle danych statystycznych i badań empirycznych,* [w:] *Zagubiona szybkość procesu karnego. Jak ją przywrócić*?, (red. S. Waltoś, J. Czapska), Warszawa 2005.
80. Dölling D., Laue Ch., *Przewlekłość procesu karnego i środki jej zwalczania w wybranych krajach. Niemcy cz. 1,* [w:] *Zagubiona szybkość procesu karnego. Jak ją przywrócić*?, (red. S. Waltoś, J. Czapska), Warszawa 2005.
81. Drajewicz D., *Kontradyktoryjność procesu karnego w świetle projektowanych zmian kodyfikacyjnych,* Monitor Prawniczy 2012, nr 18.
82. Drajewicz D., *Czasowe usunięcie oskarżonego z sali rozpraw w postępowaniu karnym,* PS 2014, nr 7–8.
83. Drajewicz D., *Ocena opinii biegłego w postępowaniu karnym,* PS 2014, nr 6.
84. Drozd A., *Analiza wybranych aspektów funkcjonowania instytucji pełnomocnika w kontradyktoryjnym procesie karnym,* [w:] *Postępowanie dowodowe w świetle nowelizacji Kodeksu postępowania karnego*, (red. A. Lach), Toruń 2014.
85. Drozd A., *Kontradyktoryjność jako gwarancja przyśpieszenia procesu karnego – rozważania na tle stanowiska prokuratury wobec nowelizacji Kodeksu postępowania karnego*, [w:] *Realizacja zasady kontradyktoryjności w polskim procesie karnym – wybrane zagadnienia*, (red. J. Żylińska, M. Filipowska-Thuthil), Warszawa 2015.
86. Drozd A., *Czy kontradyktoryjność służy pokrzywdzonemu – o optymalnym modelu postępowania sądowego w Polsce w perspektywie interesów ofiary przestępstwa*, [w:] *Ochrona prawna pokrzywdzonego*, (red. T. Kaczmarek, M. Filipowska-Tuthill, J. Żylińska), Wrocław 2017.
87. Dubisz S. (red.), *Uniwersalny słownik języka polskiego PWN T–Ż*, Warszawa 2006.
88. Dudka K., Paluszkiewicz H., Szumiło-Kulczycka D., *Kodeks postępowania karnego. Wybór orzecznictwa z komentarzem*, Warszawa 2015.
89. Dudka K., Paluszkiewicz H., *Postępowanie karne,* Warszawa 2016.
90. Duszko Ł., Szurman M., *„Postępowanie karne z oskarżenia publicznego" jako przesłanka zawieszenia rektora w pełnionej funkcji art 42 ust 4 prawo o szkolnictwie wyższym i nauce,* Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych 2020, z./no. 1
91. Duś A., *Z problematyki kwalifikacji prawnej czynu*, WPP 2000, nr 2.

92. Duży J., *Tezy dowodowe – narzędzie usprawniające i porządkujące proces karny czy hamulec jego efektywności,* Prok. i Pr. 2016, nr 3.
93. Dworkin R., *Biorąc prawa poważnie*, Warszawa 1998.
94. Dzida J., *Nieinstrumentalne techniki wykrywania nieszczerości*, Pok. i Pr. 2017, nr 6.
95. Dzierżanowska J., Studzińska J., *Komentarz do niektórych przepisów Kodeksu postępowania karnego*, [w:] *Biegli w postępowaniu sądowym cywilnym i karnym. Praktyczne omówienie regulacji z orzecznictwem*, WKP 2019, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
96. Dzimińska-Mosio M., *Zasada szybkości i prostoty postępowania – nowy wymiar*, [w:] *Współczesne problemy prawa*, (red. I. Nowicka, D. Mocarska), t. 1, Szczytno 2015.
97. Dziuban W., *Faktyczna długość postępowań karnych przed polskimi sądami na podstawie danych statystycznych*, [w:] *Zagubiona szybkość procesu karnego. Jak ją przywrócić*?, (red. S. Waltoś, J. Czapska), Warszawa 2005.
98. Eichstaedt K., *Postępowanie szczególne w polskim procesie karnym*, Warszawa 2010.
99. Eichstaedt K., *Część I. Komentarz do zmian w k.p.k. wprowadzonych ustawą z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 437),* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do zmian 2016*, (red. D. Świecki), Warszawa 2016.
100. Eichstaedt K., *Postępowanie szczególne*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, (red. D. Świecki), t. II, Warszawa 2018.
101. Eichstaedt K., *Postępowanie przygotowawcze*, [w:] *Meritum Postępowania karnego*, (red. Świecki D.), Warszawa 2019.
102. Eichstaedt K., *Art. 71 k.p.k., teza 1*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany,* (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
103. Eichstaedt K., *Art. 293, teza 1*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany,* (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
104. Eichstaedt K., *Art. 337 k.p.k., teza 10*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.

105. Eichstaedt K., *Art. 337 k.p.k., teza 12,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
106. Eichstaedt K., *Art. 337 k.p.k., teza 14,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
107. Eichstaedt K., *Art. 337 k.p.k., teza 15,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
108. Eichstaedt K., Art. 337 k.p.k., teza 23, [w:] Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz aktualizowany, (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
109. Eichstaedt K., *Art. 337(a) k.p.k., teza 5,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
110. Eichstaedt K., *Art. 337a k.p.k., teza 9,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
111. Eichstaedt K., *Art. 338 k.p.k., teza 12,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany,* (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
112. Eichstaedt K., *Art. 488 k.p.k., teza 3,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, (red. D. Świecki), t. II, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
113. Falenta P.*, Zamówienia publiczne a opinia biegłego – doświadczenia praktyczne,* [w:] *Postępowanie dowodowe w procesie karnym – zagadnienia wybrane,* (red. J. Żylińska, M. Filipowska-Tuthill), Wrocław 2016.
114. Falenta P.*, Artykuł 246 k.k. – wymuszanie zeznań przez funkcjonariusza publicznego – jako determinant spadku zaufania do wymiaru sprawiedliwości*, [w:] *Nauki społeczne i ekonomiczne-węzłowe zagadnienia*, (red. J. Żylińska, I. Przychocka), Warszawa 2018.
115. Florczak-Wątor M., Abolicja indywidualna a prawo łaski Prezydenta. Glosa do wyroku TK z dnia 17 lipca 2018 r., K 9/17, LEX/el. 2018, dostęp na dzień 12 listopada 2023 r.

116. Furmankiewicz H., Majster M., Penner L., *Akty oskarżenia i rewizje*. *Zasady sporządzania i przykłady,* Warszawa 1957.
117. Furmankiewicz H., Markowski S., *Akty oskarżenia i rewizje oskarżyciela publicznego. Zasady sporządzania i wzory,* Warszawa 1961.
118. Gaberle A., *Umorzenie postępowania przygotowawczego w polskim procesie karnym*, Warszawa 1972.
119. Gaberle A., *Funkcje kontroli instancyjnej w procesie karnym (zagadnienia podstawowe),* [w:] *Środki zaskarżenia w procesie karnym. Księga pamiątkowa ku czci prof. Zbigniewa Dody*, (red. A. Gaberle, S. Waltoś), Kraków 2000.
120. Gaberle A., *Leksykon polskiej procedury karnej*, Gdańsk 2004.
121. Gaberle A., *Dowody w sądowym procesie karnym*. *Teoria i praktyka,* Warszawa 2010.
122. Gacek P., *Wszczęcie postępowania karnego o przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego jako przesłanka zawieszenia funkcjonariusze Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Agencji Wywiadu w czynnościach służbowych*, [w:] *Przegląd bezpieczeństwa wewnętrznego*, (red. B. Hołyst i in.), Warszawa 25(13) 2021.
123. Gajda K., *Kilka uwag o przymusie adwokacko-radcowskim,* Ius Novum 2021/3/81–104, teza 2, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
124. Gardocka T., *Postępowanie karne. Podręcznik praktyczny*, Warszawa 2002.
125. Gardocka T., Majewski Ł., *Postępowanie dowodowe w procedurze karnej i cywilnej. różnice konieczne i niekonieczne,* [w:] *Nowe karne prawo dowodowe*, (red. T. Gardocka, D. Jagiełło), Warszawa 2015.
126. Gardocka T., *Oskarżony jako źródło dowodu w postępowaniu karnym,* [w:] *Dowody w postępowaniu sądowym,* (red. T. Gardocka, D. Jagiełło), Warszawa 2018.
127. Gardocki L., Gardocka T., Jagiełło D. (red.), *Kodeks karny. Krótki komentarz dla studiujących*, Warszawa 2022.
128. Gerecka-Żołyńska A., *Internacjonalizacja współczesnego procesu karnego w Polsce*, Warszawa 2009.
129. Gerecka-Żołyńska A. i in., *Procesowa pozycja nie prokurator i organów oskarżenia publicznego w świetle zasady legalizmu,* [w:] *Zasada legalizmu w procesie karnym,* (red. B. Dudzik i in.), t. 1, Lublin 2015.

130. Gerecka-Żołyńska A., Zamroczyńska M., *Praktyczne aspekty stosowania środka zabezpieczającego w postaci umieszczenia w zakładzie psychiatrycznym*, [w:] *Współczesne wyzwania dla systemów penitencjarnych na świecie,* (red. M. Szwejkowska, K. Ryś), Olsztyn 2016.
131. Gil D., *Postępowanie w sprawach z oskarżenia prywatnego w polskim procesie karnym*, Warszawa 2011.
132. Gil D., *Sprzeciwy i quasi-sprzeciwy w procesie karnym*, Lublin 2015.
133. Girdwoyń P., *Zarys niemieckiego procesu karnego*, Białystok 2006.
134. Glaser S., *Wstęp do nauki procesu karnego*, Warszawa 1928.
135. Goliński Sz., *Decyzję prokuratora i odwołanie od nich*, [w:] *Jestem pokrzywdzony przestępstwem i co dalej? Informator dla pokrzywdzonego*, (red. T. Sroka), Kraków 2008.
136. Gössel K.–H., *Przewlekłość procesu karnego i środki jej zwalczania w wybranych krajach. Niemcy cz. 2*, [w:] *Zagubiona szybkość procesu karnego. Jak ją przywrócić*?, (red. S. Waltoś, J. Czapska), Warszawa 2005.
137. Gostyński Z., *Art. 14 k.p.k., teza 8*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Tom I*, (red. J. Bratoszewski, L. Gardocki, S.M. Przyjemski i in.), LEX 1998, dostęp na 28 listopada 2023.
138. Górtowski M., *Poczta elektroniczna w postępowaniu karnym*, Prok. i Pr. 2004 nr 7–8, teza 1.
139. Grajewski J., *Glosa do wyroku SN z dnia 28 stycznia 2005 r., V KK 364/04*, OSP 2006/1/6, teza 1, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
140. Grajewski J., *Przebieg procesu karnego*, Warszawa 2008.
141. Grajewski J., *Postępowanie przygotowawcze,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 1–424 k.p.k.*, (red. J. Grajewski), t. I, Warszawa 2010.
142. Grajewski J., *Naczelne zasady procesu karnego,* [w:] *Prawo karne procesowe – część ogólna*, (red. J. Grajewski), Warszawa 2011.
143. Grajewski J., *Prawo karne procesowe. Część ogólna,* Warszawa 2011.
144. Grajewski J., Steinborn S., *Postępowanie przygotowawcze,* [w:] *Kodeks postępowania karnego*. *Komentarz,* t. I, *Komentarz do art. 1–424,* (red. L.K. Paprzycki), Warszawa 2013.
145. Grajewski J., Paprzycki L.K., Płachta M., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 1–424,* t. I, Kraków 2003.

146. Grajewski J., Paprzycki L.K., Płachta M., *Kodeks postępowania karnego*. *Komentarz*, t. I, *Komentarz do art. 1–424,* (red. J. Grajewski), Kraków 2006.
147. Grajewski J., Paprzycki L.K., Steinborn S., *Art. 337 k.p.k., teza 2*, [w:] *Komentarz aktualizowany do art. 1–424 Kodeksu postępowania karnego*, (red. L.K. Paprzycki), LEX/el. 2015, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
148. Gromski W., *Zasada prawa*, [w:] *Encyklopedia prawa*, (red. U. Kalina-Prasznic), Warszawa 1999.
149. Gruszecka D., *Kontradyktoryjność postępowania karnego jako problem komunikacyjny – zarys problemu*, [w:] *Kontradyktoryjność w polskim procesie karnym*, (red. P. Wiliński), Warszawa 2013.
150. Gruza E., *Ocena wiarygodności zeznań świadków w procesie karnym. Problematyka kryminalistyczna*, Kraków 2003.
151. Grzegorczyk T., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz,* Kraków 2003.
152. Grzegorczyk T., *Kodeks postępowania karnego oraz ustawa o świadku koronnym. Komentarz*, Warszawa 2008.
153. Grzegorczyk T., *Wniosek o rozpoznanie sprawy w postępowaniu przyspieszonym jako surogat aktu oskarżenia,* [w:] *Skargowy model procesu karnego. Księga ofiarowana Profesorowi Stanisławowi Stachowiakowi*, (red. A. Gerecka-Żołyńska i in.), Warszawa 2008.
154. Grzegorczyk T., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz Lex, art. 1–467*, t. I, Warszawa 2014.
155. Grzegorczyk T., *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Artykuły 1–467. Komentarz*, LEX 2014, art. 119 k.p.k., teza 1, dostęp na dzień 5 listopada 2022 r.
156. Grzegorczyk T., Tylman J., *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 1999.
157. Grzegorczyk T., Tylman J., *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2003.
158. Grzegorczyk T., Tylman J., *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2011.
159. Grzegorczyk T., Tylman J., *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2014.
160. Grzeszczyk W., *Przebieg postępowania przygotowawczego,* [w:] *Nowa kodyfikacja karna. Kodeks postępowania karnego. Krótkie komentarze*, Warszawa 1997, z. 5.
161. Grzeszczyk W., *Postępowanie przygotowawcze w sprawach o przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe*, [w:] *Współczesny polski proces karny. Księga ofiarowana Profesorowi Tadeuszowi Nowakowi*, (red. S. Stachowiak), Poznań 2002.

162. Grzeszczyk W., *Prokurator jako organ procesowy*, Prok. i Pr. 2003, nr 11, teza 1.
163. Grzeszczyk W., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2014.
164. Gubała M., Paszka Ł., *Radcowie i adwokaci – nowe zadania w modelu kontradyktoryjnym*, Na Wokandzie 3(25)2015.
165. Gurgul J., *O protokole i nadużywaniu jego nazwy*, Problemy Kryminalistyki 291/2016.
166. Haś A., Rajtar T., *Gromadzenie materiału dowodowego przez organy procesowe a możliwość wykorzystywania go przez biegłych: obszary wzajemnego porozumienia i rozbieżności*, [w:] *Psychologia i Prawo. Między teorią a praktyką,* (red. E. Habzda-Siwek, J. Kabzińska), Sopot 2014.
167. Hauchszulz M., Małecki Z., *Czynności związane z zakończeniem postępowania przygotowawczego*, *Zmiany w procedurze karnej*, marzec 2015 (kwartalnik).
168. Hauser R., *Odrębność władzy sądowniczej doktrynie i orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego – zagadnienia wybrane*, Krajowa Rada Sądownictwa, Kwartalnik nr 1(26)/2015.
169. Hermeliński W., Nita-Światłowska B., *Kilka uwag o prawie do obrony w związku z nowelizacją Kodeksu postępowania karnego z 2016 roku*, Pal. 9/2016.
170. Hoc S., Szustakiewicz P., *Art. 2 CBAU, teza 2*, [w:] *Ustawa o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym. Komentarz*, LEX/el. 2023, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
171. Hochberg L., *Wyjaśnienia oskarżonego w procesie karnym i ich wartości dowodowe*, Warszawa 1962.
172. Hofmański P., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do artykułów 1–296*, t. I, Warszawa 2007.
173. Hofmański P., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Aktualizacje,* t. IV, Warszawa 2008.
174. Hofmański P., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do artykułów 297–467*, t. II, Warszawa 2011.
175. Hofmański P., *Model kontradyktoryjny w świetle projektu zmian k.p.k. z 2012 r.,* [w:] *Kontradyktoryjność w polskim procesie karnym*, (red. P. Wiliński), Warszawa 2013.
176. Hofmański P., *Zasada prawdy w postulowanym modelu procesu karnego*, [w:] *Pojęcie, miejsce i znaczenie prawdy w polskim procesie karnym*. *Materiały*

Wrocławskiego Seminarium Karnoprocesowego 2013, (red. K. Kremens, J. Skorupka), Wrocław 2013.

177. Hofmański P., *Czy konieczna jest redukcja postępowania przygotowawczego?,* [w:] *Polski proces karny i materialne prawo karne w świetle nowelizacji 2013 roku. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Januszowi Tylmanowi z okazji Jego 90. urodzin,* (red. T. Grzegorczyk i in.), Warszawa 2014.
178. Hofmański P., *Zasada kontradyktoryjności,* [w:] *System Prawa Karnego Procesowego. Zasady procesu karnego*, (red. P. Hofmański), t. III cz. I, Warszawa 2014.
179. Hofmański P., *Czy* konieczna jest redukcja *postępowania przygotowawczego?*, PS 2014/9/7–14, LEX, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
180. Hofmański P., Śliwa J., *Dwugłos* w *sprawie* nowego kształtu postępowania przygotowawczego, Prok. i Pr. 2015/1–2/77–91, LEX, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
181. Hofmański P., Zabłocki S.*, Świadek anonimowy – niespełnione nadzieje,* [w:] *Zasady procesu karnego wobec wyzwań współczesności. Księga ku czci Profesora Stanisława Waltosia*, (red. J. Czapska i in.), Warszawa 2000.
182. Hofmański P., Zabłocki S., *Wzory pism procesowych w sprawach karnych*, Warszawa 2000.
183. Hofmański P., Zabłocki S., *Elementy metodyki pracy sędziego w sprawach karnych*, Kraków 2006.
184. Hofmański P., Sadzik E., Zgryzek K., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. II, Warszawa 2011.
185. Hołyst B., *Bezpieczeństwo obywatela i społeczeństwa w świetle analizy nauk prawnych i kryminologii*, [w:] *Współczesne problemy prawa*, (red. I. Nowicka, D. Mocarska), t. I, Szczytno 2015.
186. Hrehorowicz M., *Archeologia sądowa – już kryminalistyka czy jeszcze archeologia?,* Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury, Kraków 2018, z. 1(29)/2018.
187. Izydorczyk J.*, Niektóre aspekty formalnoprawne aktu oskarżenia*, Prok. i Pr. 2001, nr 7–8.
188. Jagiełło D., *Tymczasowe aresztowanie z uwagi na grożącą oskarżonemu surową karę* (art. 258 § 2 k.p.k.) *a standardy ochrony praw człowieka*, [w:] *Problemy*

z sądową ochroną praw człowieka, (red. R. Sztychmiler, J. Krzywkowska), t. II, Olsztyn 2012.

189. Jagiełło D., *Inicjatywa dowodowa stron po nowelizacji kodeksu postępowania karnego*, [w:] *Nowe karne prawo dowodowe*, (red. T. Gardocka, D. Jagiełło), Warszawa 2015.
190. Jancarek Sz., *Mediacja jako alternatywa dla procesu. Konferencja zorganizowana przez centrum Mediacji przy Konfederacji Lewiatan i Forum obywatelskiego Rozwoju*, Na Wokandzie 1(27)2016.
191. Jankowska-Prochot I., *Bezprawne niszczenie, uszkadzanie, ukrywanie, czynienie bezużytecznym oraz usuwanie dokumentów*, [w:] *Nauki społeczne i ekonomiczne-węzłowe zagadnienia*, (red. J. Żylińska, I. Przychocka), Warszawa 2018.
192. Jankowska-Prochot I., *Definicja przestępstwa i jego kwalifikacja w polskim oraz irlandzkim prawie karnym*, Prok. i Pr. 2018, nr 10.
193. Jankowski Z., *Postępowanie karne przed sądem pierwszej instancji w sensie prakseologicznym*, Warszawa 1986.
194. Janusz-Pohl B., *Ustrój organów ochrony prawnokarnej. Zarys wykładu*, Poznań 2011.
195. Janusz-Pohl B., *Głos w dyskusji*, [w:] *Kontradyktoryjność w polskim procesie karnym*, (red. P. Wiliński), Warszawa 2013.
196. Janusz-Pohl B. i in., *Relacje pomiędzy zasadą legalizmu i kontradyktoryjności w świetle ostatnich nowelizacji k.p.k.*, [w:] *Zasada legalizmu w procesie karnym*, (red. B. Dudzik i in.), t. 1, Lublin 2015.
197. Jasińska M., *Źródła informacji o popełnionym przestępstwie,* Szczecin 2016.
198. Jasiński W., *Skrócony akt oskarżenia,* Prok. i Pr. 2007, nr 6.
199. Jasiński W., *Model procesu karnego a efektywność dochodzenia do prawdy – uwagi na tle projektu nowelizacji kodeksu postępowania karnego*, [w:] *Pojęcie, miejsce i znaczenie prawdy w polskim procesie karnym. Materiały Wrocławskiego Seminarium Karnoprocesowego 2013*, (red. K. Kremens, J. Skorupka), Wrocław 2013.
200. Jasiński W., *Postępowanie przed sądem pierwszej instancji*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, (red. J. Skorupka), Warszawa 2015.
201. Jasiński W., *Nadzór prokuratora nad postępowaniem przygotowawczym. Glosa do wyroku SN z dnia 22 lutego 2017 r., IV KK 282/16*, PS 2018/3/106–113, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.

202. Jasiński W., Kuźma M., *Węzłowe elementy konstrukcji aktu oskarżenia i ich rola w komunikacji pomiędzy oskarżycielem publicznym a sądem*, AUWr PPiA 2007, nr 76.
203. Jaśkiewicz-Obydzińska T., Wach E., *Psycholog w niespecyficznej roli. Odtwarzanie sylwetki samobójcy,* Na Wokandzie 3(17)2013.
204. Jefimowicz A., *Taktyka i etyka przesłuchania sądowego,* Warszawa 1971.
205. Jeznach M., *Akt oskarżenia,* Prok. i Pr. 2006, nr 11.
206. Jeż-Ludwichowska M., Klubińska M., *Zasada bezpośredniości w postępowaniu odwoławczym w świetle nowelizacji k.p.k. z 27 września 2013 r.,* [w:] *Środki zaskarżenia po nowelizacji kodeksu postępowania karnego*, (red. A. Lach), Toruń 2015.
207. Jeż-Ludwichowska M., *Publiczny akt oskarżenia w świetle nowelizacji procedury karnej z dnia 27 września 2013 r.,* [w:] *Wokół gwarancji współczesnego procesu karnego. Księga Jubileuszowa Profesora Piotra Kruszyńskiego,* (red. M. Rogacka-Rrzewnicka, H. Gajewska-Kraczkowska, B.T. Bieńkowska), Warszawa 2015.
208. Jędrzejewski G., *Odpowiedzialność karna świadka za niektóre przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości,* Prok. i Pr. 2017, nr 2.
209. Kaczorkiewicz D., *Forma postępowania przygotowawczego w świetle zmian Kodeksu postępowania karnego z 2013 r.,* [w:] *Reforma prawa karnego,* (red. I. Sepioło-Jankowska), Warszawa 2014.
210. Kaczorkiewicz D., *Rola podmiotu odpowiedzialnego za zwrot Skarbowi Państwa korzyści majątkowej uzyskanej z przestępstwa oskarżonego w postępowaniu dowodowym w świetle nowelizacji kodeksu postępowania karnego*, [w:] *Postępowanie dowodowe w świetle nowelizacji Kodeksu postępowania karnego,* (red. A. Lach), Toruń 2014.
211. Kala D., *Wstęp,* [w:] *Zbiór orzeczeń z zakresu prawa karnego procesowego wraz z komentarzami. Postępowanie odwoławcze*, (red. D. Kala), Kraków 2014.
212. Kalinowski S., *Polski proces karny w zarysie,* Warszawa 1981.
213. Kalisz A., *Prokurator w sprawach o przestępstwa prywatnoskargowe,* [w:] *Zasada legalizmu w procesie karnym,* (red. B. Dudzik i in.), t. 1, Lublin 2015.
214. Kaniewski S., *Kilka uwag o liczbie zarzutów w akcie oskarżenia,* Prob. Praw. 1981, nr 12.
215. Karaźniewicz J., *Instytucja sygnalizacji w polskim procesie karnym*, Toruń 2015.

216. Karaźniewicz J., *Specyfika postępowania przygotowawczego prowadzonego w sprawach o przestępstwa przeciwko dobrom kultury*, Prok. i Pr. 2019, nr 1.
217. Kardas P., *O zależnościach między prawem materialnym i procesowym*, [w:] *Rzetelny proces karny. Księga jubileuszowa Profesor Zofii Świdy*, (red. J. Skorupka), Warszawa 2009.
218. Kardas P., *Etyczne i proceduralne determinanty pełnienia funkcji sędziego, obrońcy i oskarżyciela w kontradyktoryjnym procesie karnym*, Pal. 3–4/2014.
219. Karolczak A., *Ile jest psychologii w ekspertyzie psychologicznej? O treści ekspertyz sądowo-psychologicznych w świetle badań osobowości*, [w:] *Postępowanie dowodowe w procesie karnym – zagadnienia wybrane*, (red. J. Żylińska, M.Filipowska-Tuthill), Wrocław 2016.
220. Kasiura J., *Moment wszczęcia postępowania przeciwko osobie*, Prokurator 2011/2/60–83, teza 1.
221. Kiejnich K., *Wpływ realizacji prawa do informacji na wykorzystanie przez pokrzywdzonego środków zapobiegających przewlekłości postępowania karnego*, [w:] *Ochrona prawna pokrzywdzonego*, (red. T. Kaczmarek, M. Filipowska-Tuthill, J. Żylińska), Wrocław 2017.
222. Kierski M., *Jednokrotne przesłuchanie pokrzywdzonego w trybie art. 185a k.p.k. – zasada czy wyjątek?*, Prok. i Pr. 2018, nr 11.
223. Kil J., *Quod non est in actis, non est in Mundo – o problemie prawdy w znowelizowanej procedurze karnej uwag kilka*, [w:] *Szkice o nowym modelu procesu karnego*, (red. T. Gardocka, M. Jakubik), Warszawa 2014.
224. Kil J., *Prawda w procesie karnym*, Warszawa 2015.
225. Klejnowska M., *Przeprowadzenie dowodów w procesie karnym w świetle nowelizacji kodeksu postępowania karnego z 27 września 2013 r.*, [w:] *Postępowanie dowodowe w świetle nowelizacji Kodeksu postępowania karnego*, (red. A. Lach), Toruń 2014.
226. Klejnowska M., *Kilka uwag w wybranych kwestiach dotyczących pozaprocesowego pozyskiwania dowodów i ich wykorzystania w procesie karnym (głos w dyskusji)*, [w:] *Pozaprocesowe pozyskiwanie dowodów i ich wykorzystywanie w procesie karnym*, (red. P. Hofmański, P. Czarnecki, D. Szumiło-Kulczycka), Warszawa 2015.
227. Klejnowska M., *Popieranie oskarżenia jako realizacja zasady legalizmu*, [w:] *Zasada legalizmu w procesie karnym*, (red. B. Dudzik i in.), t. 1, Lublin 2015.

228. Klejnowska M., *Skarga karna w świetle nowelizacji kodeksu postępowania karnego*, Prok. i Pr. 2015, nr 1–2.
229. Klejnowska M., *Informowanie stron o przedmiocie procesu karnego*, Prok. i Pr. 2017/7–8/5–30, teza 4, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2022 r.
230. Klejnowska M., *Odczytywanie dokumentów w celach dowodowych w procesie karnym na tle rzetelnego procesu* [w:] *W pogoni za rzetelnym procesem karnym. Księga dedykowana Profesorowi Stanisławowi Waltosiowi*, (red. D. Szumiło-Kulczycka), WKP 2022, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
231. Klejnowska M., Sobolewski Z., *Postępowanie przygotowawcze*, [w:] *Proces karny. Część szczególna*, (red. G. Artymiak, M. Rogalski), Warszawa 2012.
232. Kluza J., *Zmiany w Kodeksie postępowania karnego na podstawie „ustaw covidowych”*, Studia Prawnoustrojowe, nr 51(2021).
233. Kłak Cz.P., *Sprawa o przestępstwo podlegające rozpoznaniu w postępowaniu uproszczonym i nakazowym*, Prokurator 2004/4/85–106, teza 2, LEX dostęp 1 listopada 2023 r.
234. Kłodawski M., „*Regulacje” na tle ujęcia przepisów epizodycznych w „Zasadach techniki prawodawczej*”, Przegląd Legislacyjny 4(98)/2016.
235. Kmieciak R., Staszak A., *Prawo o prokuraturze. Komentarz praktyczny*, Warszawa 2020.
236. Kmiecik R., *Naczelne zasady procesowe w postępowaniu karnym*, [w:] *Proces karny. Część ogólna*, (red. R. Kmiecik, E. Skrętowicz), Warszawa 2009.
237. Kmiecik R., *Akt oskarżenia jako pisemna forma skargi oskarżyciela publicznego*, Prok. i Pr. 2010, nr 1–2.
238. Kmiecik R., *O przyczynach i skutkach kasacji Prokuratora Generalnego z powodu braku skargi uprawnionego oskarżyciela*, Prok. i Pr. 2014/1/5–13, teza 2, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
239. Kmiecik R., Skrętowicz E., *Proces karny. Część ogólna*, Kraków–Lublin 1999.
240. Kocher K., *Wpływ nowelizacji Kodeksu postępowania karnego na przebieg postępowania dowodowego w postępowaniu przygotowawczym w zakresie regulacji dotyczących pokrzywdzonego,* [w:] *Realizacja zasady kontradyktoryjności w polskim procesie karnym – wybrane zagadnienia*, (red. Żylińska J., Filipowska-Thuthil M.), Warszawa 2015.

241. Kociubiński W., *Rozpoznanie sprawy podczas nieobecności oskarżonego na rozprawie jako przesłanka bezwzględnego powodu odwoławczego z art. 439 § 1 pkt 11 k.p.k.*, Wrocławskie Studia Sądowe. Kwartalnik 3/2012.
242. Kociubiński W., *Konsekwencje prawne niewłaściwego opisu czynu przypisanego w wyroku skazującym. Glosa do postanowienia SN z dnia 6 lutego 2019 r., II KK 179/18,* PS 2019/10/115–120, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
243. Kołecki H., *Pojęcie i klasyfikacje śladów kryminalistycznych*, Zeszyty Naukowe ASW 1977, nr 18.
244. Kołodziejczyk A., *Umorzenia absorpcyjne w polskim procesie karnym,* Warszawa 2013.
245. Konarska-Wrzosek V., *Art. 37 k.k.s., teza 1*, [w:] *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, (red. I. Zgoliński), LEX 2021, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
246. Kopczyński G., *Kontradyktoryjność procesu a przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego – kilka uwag na tle nowych rozwiązań prawnych*, [w:] *Realizacja zasady kontradyktoryjności w polskim procesie karnym – wybrane zagadnienia*, (red. Żylińska J., M. Filipowska-Thuthil), Warszawa 2015.
247. Kopczyński G., *Przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego a realizacja prawa do rozpoznania sprawy w rozsądnym terminie w świetle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka,* [w:] *Ochrona prawna pokrzywdzonego,* (red. T. Kaczmarek, M. Filipowska-Tuthill, J. Żylińska), Wrocław 2017.
248. Koper R., *Badanie świadka w aspekcie jego ochrony w procesie karnym*, Warszawa 2015.
249. Koper R., *Karnoprocesowy status pokrzywdzonego w aspekcie stosowania tymczasowego aresztowania*, Prok. i Pr. 2019, nr 1.
250. Koredczuk J., *Kształtowanie się modelu polskiego procesu karnego w latach 1918–1955*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego. Zagadnienia ogólne,* (red. P. Hofmański), t. I cz. 1, Warszawa 2013.
251. Kornak M., *Badanie podejrzanego a dowodowe wykorzystanie materiałów pochodzących z badań eliminacyjnych – uwagi de lege lata i de lege ferenda,* [w:] *Realizacja zasady kontradyktoryjności w polskim procesie karnym – wybrane zagadnienia*, (red. Żylińska J., M. Filipowska-Thuthil), Warszawa 2015.
252. Korus S., *Ochrona zdrowia jako przejaw ważnego interesu publicznego w rozumieniu art. 22 Konstytucji RP w dobie epidemii choroby COVID-19*, [w:] *Państwo i prawo w czasach COVID-19*, (red. K. Stępniak), Warszawa 2020.

253. Kosowski J., *Dyrektywa informowania uczestników procesu karnego o ich prawach i obowiązkach w kodeksie postępowania karnego z 1928 r.*, Studia Iuridica Lublinensia, t. XI, Lublin 2008.
254. Kosowski J., *Postępowanie uproszczone,* [w:] *Postępowania szczególne i odrębne w procesie karnym,* (red. Dudka K.), Warszawa 2012.
255. Kosonoga J., *Przedstawienie i modyfikacja zarzutów a rola obrońcy,* [w:] *Obrońca i pełnomocnik w procesie karnym po 1 lipca 2015 r. Przewodnik po zmianach*, (red. Wiliński P.), Warszawa 2015.
256. Kosonoga J., Art. *14 k.p.k., teza 7,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 1–166*, t. I (red. Stefański R., Zabłocki S.), LEX 2017, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
257. Kosonoga J., *Brak skargi uprawionego oskarżyciela* [w:] *Studia i Analizy Sądu Najwyższego. Przegląd Orzecznictwa za rok 2018*, (red. Kosonoga J.), Warszawa 2019.
258. Kosonoga J., *Wyjście poza granice aktu oskarżenia* [w:] *Studia i Analizy Sądu Najwyższego. Przegląd Orzecznictwa za rok 2018*, (red. Kosonoga J.), Warszawa 2019.
259. Kosonoga J., *Ingerencja prokuratora w postępowaniu prywatonoskargowym,* [w:] *Studia i Analizy Sądu Najwyższego. Przegląd Orzecznictwa za rok 2020*, (red. Kosonoga J.), Warszawa 2021.
260. Kowalska S., *Odpowiedzialność państwa w kontekście funkcjonowania Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu*, Państwo i Społeczeństwo 2010 (X) nr 4.
261. Kozak A., *Adresat normy prawnej*, [w:] *Wprowadzenie do nauk prawnych. Leksykon tematyczny,* (red. Bator A.), Warszawa 2012.
262. *Krakowskie Zeszyty Sądowe*, Biul. SA w Krakowie w sprawach karnych 2015/6 (294), https://www.krakow.sa.gov.pl/kzs-krakowskie-zeszyty-sadowe-archiwum,m,mg,235,307 (link z dnia 23.11.2023 r.).
263. *Krakowskie Zeszyty Sądowe*, Biul. SA w Krakowie w sprawach karnych 2017/3 (315), https://www.krakow.sa.gov.pl/kzs-krakowskie-zeszyty-sadowe-archiwum,m,mg,235,307 (link z dnia 23.11.2023 r.).
264. Krakowskie Zeszyty Sądowe, Biul. SA w Krakowie w sprawach karnych 2018/6 (330); https://www.krakow.sa.gov.pl/kzs-krakowskie-zeszyty-sadowe-

archiwum,m,mg,235,307?fbclid=IwAR3616rcrzpCWXCagdjYpdbjb3-nJE2cNQBlinJEKUDWZOg84l6y8dwE8tI (link z dnia 1.11.2023 r.).

265. Kraszewski G., *Przyrzeczenie prawdomówności składane przez świadka. Obecna regulacja prawna i możliwość kierunku jej zmiany*, [w:] *Dowody w procesie karnym. Nowe rozwiązania i niewykorzystane możliwości. Ogólnopolska Konferencja Naukowa 10–11 maja 2005 rok,* (red. M. Nowak, M. Golec), Katowice 2005.
266. Kremens K., *Dostęp sądu do akt postępowania przygotowawczego po nowelizacji k.p.k. – czego powinniśmy nauczyć się od Amerykanów?,* [w:] *Kontradyktoryjność w polskim procesie karnym*, (red. P. Wiliński), Warszawa 2013.
267. Kremens K., *Grand Jury (wielka ława przysięgłych) a udział czynnika społecznego w postępowaniu karnym na tle sprawy U.S. V.P. Manafort and R. Grates,* Ius Novum 1/2019.
268. Królikowski M., Zawłocki R., *Prawo karne*, Warszawa 2018.
269. Kruk E., *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 18 grudnia 2013 r. (I KZP 24/13*), Przegląd Prawno-Ekonomiczny 33 (4/2015).
270. Kruk E., *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 5 marca 2014 r., sygn. IV KK 341/13,* Ius Novum 1/2016.
271. Kruk E., *Skarga oskarżycielska jako przejaw realizacji prawa do oskarżenia uprawnionego oskarżyciela w polskim procesie karnym*, Lublin 2016.
272. Kruk E., Nowikowski I., *Modyfikacja aktu oskarżenia w kontekście zasady legalizmu,* [w:] *Zasada legalizmu w procesie karnym*, (red. B. Dudzik i in.), t. 2, Lublin 2015.
273. Krzymuski E., *Wykład procesu karnego obowiązującego w b. dzielnicy austriackiej oraz z uwzględnieniem ważniejszych różnic na innych ziemiach Polski*, Warszawa 1922.
274. Krzymuski E., *Wykład procesu karnego ze stanowiska nauki i prawa obowiązującego w b. dzielnicy austriackiej oraz z uwzględnieniem ważniejszych różnic na innych ziemiach polskich,* Kraków 1922.
275. Kubasik J., *Kontradyktoryjność rozprawy głównej i postępowania odwoławczego*, [w:] *Realizacja zasady kontradyktoryjności w polskim procesie karnym – wybrane zagadnienia*, (red. J. Żylińska, M. Filipowska-Thuthil), Warszawa 2015.
276. Kube M., *Co z tą sprawnością? Szybkość postępowania jako najważniejszy czynnik oceny sądów przez obywateli*, Na Wokandzie 1(19)2014.

277. Kubiak J.R., *O statystycznych rozmiarach uniewinnień,* Pal. 10(238)/1977.
278. Kuczyńska H., *Amerykański proces karny w poszukiwaniu prawdy materialnej*, Pal. 9/2016.
279. Kulesza C., *Rola pokrzywdzonego w procesie karnym w świetle ustawodawstwa i praktyki wybranych krajów zachodnich*, Białystok 1995.
280. Kulesza C., *Kontradyktoryjność postępowania odwoławczego w świetle projektu nowelizacji kodeksu postępowania karnego Komisji Kodyfikacyjnej z dnia 8 listopada 2012 r. (druk sejmowy 870),* [w:] *Kontradyktoryjność w polskim procesie karnym*, (red. P. Wiliński), Warszawa 2013.
281. Kulesza C., *Zasada skargowości,* [w:] *System Prawa Karnego Procesowego. Zasady procesu karnego,* (red. P. Hofmański), t. III cz. 1, Warszawa 2014.
282. Kulesza C., *Art. 9 k.p.k., teza 2,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz,* (red. K. Dudka), LEX 2020, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
283. Kulesza C., *Art. 10 k.p.k., teza 1,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz,* (red. K. Dudka), LEX 2020, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
284. Kulesza C., *Art. 12 k.p.k., teza 10,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, (red. K. Dudka), LEX 2020, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
285. Kulesza C., *Art. 14 k.p.k., teza 4, 5,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, (red. K. Dudka), LEX 2020, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
286. Kulesza C., *Art. 14 k.p.k., teza 6, 7,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, (red. K. Dudka), LEX/el. 2020, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
287. Kulesza C., *Art. 14 k.p.k., teza 9,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz,* (red. K. Dudka), LEX 2018, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
288. Kulesza C., *Art. 17 k.p.k., teza 54,* [w:] Kodeks postępowania karnego. Komentarz, (red. K. Dudka), LEX 2020, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
289. Kulesza C., *Art. 337 k.p.k., teza 7,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz,* (red. K. Dudka), LEX 2020, dostęp na dzień 6 stycznia 2023 r.
290. Kulig M., *Wpływ bierności oskarżyciela publicznego i organu prowadzącego postępowanie przygotowawcze na bieg terminu przedawnienia karalności,* [w:] *Zasada legalizmu w procesie karnym,* (red. B. Dudzik i in.), t. 1, Lublin 2015.
291. Kulikowska A., *Prawo do pomocy prawnej w świetle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka,* Studenckie Zeszyty Naukowe 2016, Vol. XIX, nr 30.
292. Kurowski M., *Postępowanie przygotowawcze,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, (red. D. Świecki), t. I, Warszawa 2013.

293. Kurowski M., *Zagadnienia ogólne i postępowanie przygotowawcze*, Kraków 2015.
294. Kurowski M., *Część I. Komentarz do zmian w k.p.k. wprowadzonych ustawą z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 437),* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do zmian 2016*, (red. D. Świecki), Warszawa 2016.
295. Kurowski M., *Postępowanie przygotowawcze*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, (red. D. Świecki), t. I, Warszawa 2017.
296. Kurowski M., *Immunitet parlamentarny a gromadzenie dowodów w postępowaniu karnym*, Prok. i Pr. 2018, nr 5.
297. Kurowski M., *Postępowanie przygotowawcze,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 1–424*, (red. D. Świecki), Warszawa 2020.
298. Kurowski M., *Art. 9 k.p.k., teza 5,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
299. Kurowski M., *Art. 10 k.p.k., teza 1,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
300. Kurowski M., *Art. 12 k.p.k., teza 12*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
301. Kurowski M., *Art. 14 k.p.k., teza 3,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany,* (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 30 października 2023 r.
302. Kurowski M., *Art. 14 k.p.k., teza 8, 10,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na1 listopada 2023 r.
303. Kurowski M., *Art. 14 k.p.k., teza 9,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
304. Kurowski M., *Art. 14 k.p.k., teza 11,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany,* (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.

305. Kurowski M., *Art. 17 k.p.k., teza 41,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 30 października 2023 r.
306. Kurowski M., *Art. 17 k.p.k., teza 42,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na 1 listopada 2023 r.
307. Kurowski M., *Art. 119 k.p.k., teza 3,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany,* (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
308. Kurowski M., *Art. 120 k.p.k., teza 5,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Tom I, Komentarz aktualizowany*, (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
309. Kurowski M., *Art. 148a, teza 2,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
310. Kurowski M., *Art. 148a, teza 3,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany,* (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
311. Kurowski M., *Art. 193 k.p.k., teza 9,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
312. Kurowski M., *Art. 213 k.p.k., teza 2,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, (red. Świecki D.), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
313. Kurowski M., *Art. 214, teza 3, 4,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany,* (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
314. Kurowski M., *Art. 325d k.p.k., teza 2, 3, 5,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
315. Kurowski M., *Art. 331 k.p.k., teza 2,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany,* (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.

316. Kurowski M., *Art. 331 k.p.k., teza 6,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
317. Kurowski M., *Art. 332 k.p.k., teza 4,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
318. Kurowski M., *Art. 332 k.p.k., teza 6,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
319. Kurowski M., *Art. 333 k.p.k., teza 8,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
320. Kurowski M., *Art. 333 k.p.k., teza 12*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz aktualizowany*, (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
321. Kurowski M., *Art. 334 k.p.k., teza 1–5, 7,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, (red. D. Świecki), t. I, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
322. Kusak M., *Realizacja zasady bezpośredniości w sądzie I instancji w założeniach nowelizacji procesu karnego z 2013 r.*, [w:] *Postępowanie dowodowe w świetle nowelizacji Kodeksu postępowania karnego*, (red. A. Lach), Toruń 2014.
323. Kwiatkowski Z., *Dowód prywatny w projekcie zmian KPK,* Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury, Kraków 2012, z. 3(6)2012.
324. Lach A., *Zakres postępowania dowodowego prowadzonego przez sąd odwoławczy a reguła ne peius* [w:] *Studia i Analizy Sądu Najwyższego. Przegląd Orzecznictwa za rok 2018*, (red. J. Kosonoga), Warszawa 2019.
325. Lach A., *Glosa do wyroku SN z dnia 9 lutego 2011 r., II KK 228/10*, LEX/el. 2011, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
326. Lachowski J., *Art. 64 k.p.k., teza 2,* [w:] *Kodeks karny. Komentarz,* (red. V. Konarska-Wrzosek), LEX 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
327. Lasota P., Woźniak D., *Instytucja sądów pokoju w Anglii i Walii oraz udział czynnika społecznego w orzekaniu w systemie common law w sprawach karnych,* [w:] *Na straży porządku i sprawiedliwości. Prawo karne Wielkiej Brytanii. Zagadnienia wybrane*, Tom II, (red. W. Włódarczak), Łódź 2022.

328. Leszczyńska A., *Udział w rozprawie współoskarżonego świadka a prawo do obrony. Glosa do wyroku ETPC z dnia 23 stycznia 2018 r., 58683/08,* Glosa 2019/1/123–132.
329. Lewczuk K., *Rola sądu w konsensualnym zakończeniu procesu karnego,* Prok. i Pr. 2004, nr 4.
330. Lipczyńska M., *Model postępowania karnego w k.p.k. z 1969 roku*, PiP 1971, nr 2.
331. Lipczyńska M., Kordik A., Kegel Z., Świda-Łagiewska Z., *Polski proces karny*, Warszawa–Wrocław 1975.
332. Lipczyńska M., *Polski proces karny. Zagadnienia ogólne*, t. I, Warszawa 1986.
333. Lis W., *Akt oskarżenia*, [w:] *Leksykon polskiej procedury karnej. 100 podstawowych pojęć,* (red. M. Bartnik), Warszawa 2013.
334. Lisińska J., *Podmioty uprawnione do ustanowienia pełnomocnika w procesie karnym,* Pal. 7–8/2014.
335. Lisińska J., *Udział pełnomocnika w postępowaniu odwoławczym jako gwarancja bezpieczeństwa przebiegu tego etapu procesu karnego*, [w:] *Nauki społeczne i ekonomiczne-węzłowe zagadnienia*, (red. J. Żylińska, I. Przychocka), Warszawa 2018.
336. Lisińska J., Budnik M., *Przymus adwokacko-radcowski w subsydiarnym akcie oskarżenia wykonywany przez prawników z Unii Europejskiej*, [w:] *Sądownictwo polskie wobec dorobku prawa UE,* (red. D. Gil), Lublin 2015.
337. Lisińska J., Budnik M., *Postępowanie przygotowawcze jako forma zapobiegania przestępczości,* [w:] *Współczesne wyzwania nauk społecznych i ekonomicznych,* (red. J. Żylińska, I. Przychocka, M. Filipowska-Tuthill), Warszawa 2016.
338. Lityński A., *Między realizmem a utopią. Rzecz o humanitarystach oświecenia,* [w:] *Między humanitaryzmem a totalitaryzmem*. Studia z dziejów prawa karnego, Tychy 2002.
339. Majchrzak K., Misztal P., *Pozycja obrońcy w nowym modelu postępowania karnego,* [w:] *Szkice o nowym modelu procesu karnego,* (red. T. Gardocka, M. Jakubik), Warszawa 2014.
340. Malinowski Ł., *Postępowanie po wniesieniu aktu oskarżenia do sądu,* [w:] *System Prawa Karnego Procesowego. Proces karny – rozwiązania modelowe w ujęciu prawnoporównawczym*, (red. P. Hofmański), t. II, Warszawa 2014.
341. Marek A., *Pojęcie zasady procesu karnego*, Prok. i Pr. 1970, nr 3–4.

342. Marek A., *Postępowanie przygotowawcze*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Orzecznictwo i piśmiennictwo*, (red. W. Daszkiewicz), Warszawa 1974.
343. Marek A., Konarska-Wrzosek V., *Prawo karne*, Warszawa 2019.
344. Markiewicz T., *Charakter terminu przesłuchania małoletniego pokrzywdzonego w trybie art. 185a k.p.k.*, PS 2020/7–8/61–69, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
345. Marszał K., *Prawo karne procesowe*, Warszawa 1988.
346. Marszał K., *Proces karny*, Katowice 2005.
347. Marszał K., *Proces karny. Zagadnienia ogólne*, Katowice 2008.
348. Marszał K., Stachowiak S., Zgryzek K., *Proces karny*, Katowice 2005.
349. Martyniak Z., *Sędziowska ocena zeznań świadków w procesie karnym,* [w:] *Zasady procesu karnego wobec wyzwań współczesności. Księga ku czci Profesora Stanisława Waltosia,* (red. J. Czapska i in.), Warszawa 2000.
350. Masłowska A., *Postępowanie przed sądem pierwszej instancji*, [w:] *Proces karny. Część szczególna*, (red. G. Artymiak, M. Rogalski), Warszawa 2012.
351. Michałek A., *Art. 39 u.p., teza 1*, [w:] *Ustawa o Policji. Komentarz*, (red. Ł. Czebotar i in.), LEX 2015, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
352. Mierzejewski P., *Kompendium postępowania karnego*, Warszawa 2010.
353. Mierzwińska-Lorencka J., *Art. 119 k.p.k., teza 3,* [w:] *Najważniejsze zmiany dużej nowelizacji procedury karnej z 2019 r.*, (J. Mierzwińska-Lorencka), LEX/el. 2019, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
354. Mierzwińska-Lorencka J., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do nowelizacji 2019*, Warszawa 2020.
355. Mierzwińska-Lorencka J., *Art. 119 k.p.k.*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz praktyczny do nowelizacji 2019*, (J. Mierzwińska-Lorencka), WKP 2020, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
356. Mierzwińska-Lorencka J., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do nowelizacji 2019, Art. 521 k.p.k., teza 2*, LEX 2020, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
357. Mierzwińska-Lorencka J., *Zmiany w ustawie o Inspekcji Ochrony Środowiska*, [w:] *Zaostrzenie konsekwencji karnych popełnienia przestępstw przeciwko środowisku*, LEX/el. 2022, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
358. Mioduski K., *Akt oskarżenia*, WPP 1953, nr 3.

359. Misztal P., *Przymus adwokacko-radcowski w polskim procesie karnym*, WKP 2020, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
360. Misztal P., *Przymus adwokacko-radcowski w polskim procesie karnym*, art. 521 k.p.k., LEX 2020, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
361. Misztal-Konecka J., *Zasądzenie odszkodowania i zadośćuczynienia za niesłuszne wykonanie środka zabezpieczającego lub niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie wykonane w zakładzie psychiatrycznym*, Prok. i Pr. 2018, nr 10.
362. Młoczkowski M., *Skuteczność procesowy gwarancji realizacji zasady legalizmu a odstępstwa na rzecz zasady oportunizmu*, [w:] *Zasada legalizmu w procesie karnym*, (red. B. Dudzik i in.), t. 2, Lublin 2015.
363. Młynarczyk Z., *Nadzór prokuratora nad postępowaniem przygotowawczym. Akt oskarżenia,* Prok. i Pr. 1995, nr 10.
364. Morawski L., *Zasady wykładni prawa*, Toruń 2014.
365. Mrowicki M., *Nie(konstytucyjność) obligatoryjnego przekazania sprawy prokuratorowi w celu uzupełnienia śledztwa lub dochodzenia,* Pal. 3/2018.
366. Mucha A., *Kilka uwag do nowelizacji Kodeksu postępowania karnego z 27 września 2013 r.*, Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych 2015, z. 2.
367. Murzynowski A., *Istota i zasady procesu karnego*, Warszawa 1984.
368. Murzynowski A., *Ocena i perspektywy rozwoju prawa karnego procesowego w Polsce*, PiP 1985, nr 4 (470).
369. Murzynowski A., *Istota i zasady procesu karnego*, Warszawa 1994.
370. Murzynowski A., *Dyskusja,* [w:] *Pozaprocesowe pozyskiwanie dowodów i ich wykorzystywanie w procesie karnym*, (red. P. Hofmański, P. Czarnecki, D. Szumiło-Kulczycka), Warszawa 2015.
371. Murzynowski A., Rezler J., *Wymiar Sprawiedliwości w Polsce w latach 1944–1970. Ustawodawstwo, organizacja i działalność*, Warszawa 1972.
372. Myrczek-Kadłubicka E., *Postępowanie przygotowawcze (preparatory proceedings*), [w:] *Egzamin na tłumacza przysięgłego. Przewodnik po prawie karnym. Język angielski*, (red. H. Sierocka), Warszawa 2013.
373. Nelken J., *Wniosek dowodowy na tle kodeksu postępowania karnego,* Pal. 2/1971.
374. Netczuk R., *Czynności operacyjno-rozpoznawcze*, [w:] *Proces karny. Przebieg postępowania*, (red. K. Marszał), Katowice 2012.
375. Niegierewicz A., *Determinanty aktywności pokrzywdzonego w procesie karnym jako gwarancja realizacji zasady kontradyktoryjności*, [w:] *Ochrona prawna*

pokrzywdzonego, (red. T. Kaczmarek, M. Filipowska-Tuthill, J. Żylińska), Wrocław 2017.

376. Nisenson J., Siewierski M., *Kodeks postępowania karnego z komentarzem i orzecznictwem wraz z przepisami wprowadzającymi i dodatkowymi*, Częstochowa 1947.
377. Nita-Światłowska B., *kilka uwag o prawie do obrony związku z nowelizacją Kodeksu Postępowania Karnego z 2016 roku,* Pal. 9/2016.
378. Nowak P., *Wiarygodność świadka – ocena z perspektywy komunikacyjnej,* Na Wokandzie 3(17)2013.
379. Nowakowska A., *Śledztwo świetle nowelizacji Kodeksu Postępowania Karnego z dnia 27 września 2013 r.*, [w:] *Nowe karne prawo dowodowe,* (red. T. Gardocka, D. Jagiełło), Warszawa 2015.
380. *Obywatel w postępowaniu karnym*, (red. W. Górowski), Broszura wydana przez Ministerstwo Sprawiedliwości.
381. Ochnio A.H., *Odstąpienie od oskarżenia a zasada legalizmu w procesie karnym*, [w:] *Zasada legalizmu w procesie karnym,* (red. B. Dudzik i in.), t. 1, Lublin 2015.
382. Ochnio A.H., *Postępowanie karne, prawo do tłumaczenia, braki formalne aktu oskarżenia, adresat obowiązku uzyskania tłumaczenia aktu oskarżenia*. Glosa do postanowienia z dnia 24 sierpnia 2016 r., V KK 67/16, OSP 2018/2/18.
383. Oczkowski T., *Art. 133 k.k.s., teza 3, 4, 5* [w:] *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, (red. I. Zgoliński), LEX 2018, dostęp na dzień 30 maja 2019 r.
384. Oczkowski T., *Art. 53 § 37 k.k.s., Art. 53 § 38 k.k.s., Art. 53 § 39 k.k.s., Art. 53 § 39a k.k.s.,* [w:] *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, (red. I. Zgoliński), LEX 2021, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
385. Oklej A., *Mediacja to rozmowa, która przez zrozumienie prowadzi do rozwiązania,* Na Wokandzie 2(28)2016.
386. Olszewski R., *Postępowanie karne,* [w:] *Podstawy prawa i postępowania karnego*, (red. K. Indecki), Łódź 2009.
387. Osowska D., *Sądowa kontrola oskarżenia w polskim procesie karnym,* Warszawa–Poznań–Toruń 1977.
388. Osowska D., *Sądowa kontrola oskarżenia w polskim procesie karnym,* Studia Iuridica 1977, t. XV, z. 1.

389. Ośrodek Badań, Studiów i Legislacji, *Opinia do projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw z dnia 8 stycznia 2016 r. (druk sejmowy 207).*
390. Pachowicz Z., *Czynności procesowe*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz,* (red. J. Skorupka), Warszawa 2015.
391. Paluszkiewicz H., *Pierwszoinstancyjne wyrokowanie merytoryczne poza rozprawą w polskim procesie karnym*, Warszawa 2008.
392. Paluszkiewicz H., *Art. 119 k.p.k., teza 4*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz,* (red. K. Dudka), LEX 2020, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
393. Paluszkiewicz H., *Art. 120 k.p.k., teza 1*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, (red. K. Dudka), LEX 2020, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
394. Paluszkiewicz H., *Art. 120 k.p.k., teza 9*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, (red. K. Dudka), WKP 2020, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
395. Paluszkiewicz H., Błaszczyk M., Łakomy A., Żbikowska M., *Prawne zabezpieczenia przestrzegania zasady legalizmu. Zagadnienia wybrane*, [w:] *Zasada legalizmu w procesie karnym,* (red. B. Dudzik i in.), t. 1, Lublin 2015.
396. Paprzycki L.K., *Sądowa kontrola postępowania przygotowawczego de lege lata,* [w:] *Konferencja Nowy model postępowania przygotowawczego – sędzia śledczy*, (red. P. Zieliński), Warszawa 2010.
397. Paprzycki L.K., *Postępowanie przed sądem pierwszej instancji*, [w] *Kodeks postępowania karnego*. *Komentarz,* t. I, *Komentarz do art. 1–424,* (red. L.K. Paprzycki), Warszawa 2013.
398. Pasek A., *Ewolucja zasady instancyjności w polskim kodeksie postępowania karnego z 1928 roku,* Acta Universitatis Wratislaviensis No 3948, PRAWO CCCXXVIII Wrocław 2019.
399. Pawelec K., *Proces dowodzenia w postępowaniu karnym*, Warszawa 2010.
400. Pawłowska A., *X Ogólnopolskie Seminarium Kryminalistyczne „Nauki sądowe w świetle kontradyktoryjnego procesu", 14–16.5.2014 r., Jesionka k. Zielonej Góry*, Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądowej i Prokuratury, Kraków 2015, z. 1(16)2015.
401. Pązik A., Słomski M., *Art. 39 pr.łow., teza 8*, [w:] *Prawo łowieckie. Komentarz*, LEX/el 2023, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
402. Peiper L., *Komentarz do kodeksu postępowania karnego i przepisów wprowadzających tenże kodeks*, Kraków 1933.

403. Piech M., *Odpowiedzialność organu procesowego za nie zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa lub brak wszczęcia z urzędu postępowania przygotowawczego sytuacji popełnienia przez świadków przestępstwa z art. 233 k.k.*, [w:] *Zasada legalizmu w procesie karnym*, (red. B. Dudzik i in.), t. 2, Lublin 2015.
404. Piech M., *Postępowanie dowodowe W przypadku usprawiedliwionej nieobecności oskarżonego lub obrońcy (art. 378 a Kodeksu postępowania karnego)*, Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych 2020, z./No. 3.
405. Piechocki M., *Świadek i pokrzywdzony pod ochroną. Dane uczestników postępowań karnych będą poufne, zasady ochrony policyjnej zagrożonych świadkó – transparentne*, Na Wokandzie 2(20)2014.
406. Plaza H., *Historia prawa w Polsce na tle porównawczym. Okres międzywojenny*, cz. 3, Kraków 2001.
407. Ploszka A., *Jawność postępowania w sprawach o zniesławienie. Uwagi de lege lata i de lege ferenda*, Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych, Rok XIX, 2014, z. 2.
408. Płońska M., *Pamięć świadka. Zniekształcenia śladu pamięciowego a prawidłowa ocena wiarygodności zeznań*, Na Wokandzie 4(26)2015.
409. Pohl Ł., *Prawo karne. Wykład części ogólnej,* Warszawa 2019.
410. Ponikowski R., *Postępowanie przed sądem pierwszej instancji*, [w:] *Postępowanie karne. Część szczególna*, (red. Z. Świda), Warszawa 2010.
411. Ponikowski R., *Granice jawności wewnętrznej i zewnętrznej przygotowawczego stadium postępowania karnego*, [w:] *Jawność procesu karnego*, (red. J. Skorupka), Warszawa 2012.
412. Porwisz M., *Postępowanie kontradyktoryjno-inkwizycyjne – rozważania w przedmiocie modelu procesu karnego na przykładzie wybranych regulacji*, Przegląd Policyjny nr 1(121), Szczytno 2016.
413. Postulski K., *Udział prokuratora w postępowaniu wykonawczym po ostatnich zmianach Kodeksu karnego wykonawczego*, Prok. i Pr. 2018, nr 5.
414. Prusak F., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Wyd. Prawnicze 1999, Art. 332, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
415. Razowski T., *Formalna i merytoryczna kontrola oskarżenia w polskim procesie karnym*, Kraków 2005. Koredczuk J., *Kształtowanie się modelu polskiego procesu*

karnego w latach 1918–1955, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego. Zagadnienia ogólne*, (red. P. Hofmański), t. I cz. 1, Warszawa 2013.

416. Redelbach A., *Wstęp do prawoznawstwa*, Toruń 2002.
417. Rogalski M., *Naczelne zasady procesu karnego*, [w:] *Proces karny. Część ogólna*, (red. M. Rogalski), Warszawa 2012.
418. Rogalski M., *Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego,* [w:] *Podsłuch procesowy i pozaprocesowy. Kontrola i utrwalanie rozmów na podstawie kpk oraz ustaw szczególnych,* WKP 2019, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023.
419. Rogoziński P., *Sędzia, czyli arbiter. Jakie wyzwania dla sądu niesie nowa procedura karna?,* Na Wokandzie 3(25)2015.
420. Rogoziński P., *Obowiązek zawiadamiania pokrzywdzonego o terminie rozprawy głównej. Glosa do wyroku SN z dnia 13 grudnia 2017 r., II KK 312/17*, GSP 2019/1/106–116 – glosa krytyczna, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
421. Rozwadowski W., Lesiński B., *Historia prawa sądowego. Zarys wykładu,* Poznań 2007.
422. Rybicki P., *Kompetencje biegłych sądowych – narzędzia oceny, ocena narzędzi*, Krajowa Rada Sądownictwa, Kwartalnik nr 3 (28)/2015.
423. Ryński A., *Ponowne postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania albo umorzeniu postępowania jako postanowienie nie zamykające drogi do wydania wyroku*, [w:] *Studia i Analizy Sądu Najwyższego. Materiały Naukowe. Sędzia Sądu Najwyższego Jolanta Strusińska-Żukowska, Sędzia Sądu Najwyższego Andrzej Ryński. Pro Memoria*, (red. M Gersdorf., M. Wąsek-Wiaderek, A. Grebieniow), t. IX, Warszawa 2020.
424. Rzeszutko M., *Urzędowe działania tekstotwórcze na przykładzie aktu oskarżenia*, Prok. i Pr. 2003, nr 4.
425. Rzymkowska E., *Model postępowania karnego w polskich ustawach karnoprocesowych oraz kierunki jego dalszej ewolucji,* [w:] *Szkice o nowym modelu procesu karnego*, (red. T. Gardocka, M. Jakubiak), Warszawa 2014.
426. Sakowicz A., *Przepisy wstępne,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, (red. A. Sakowicz), Warszawa 2018.
427. Samborski E., *Pisma procesowe w sprawach karnych. Wzory i objaśnienia*, Warszawa 2004.
428. Samborski E., *Glosa do uchwały SN z dnia 20 czerwca 2004 r., I KZP 10/04*, PS 2005/4/182 – glosa krytyczna, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.

429. Samborski E., *Glosa do uchwały SN z dnia 30 czerwca 2004 r., I KZP 10/04*, PS 2005/4/182, teza 1.
430. Samborski E., *Glosa do uchwały SN z dnia 20 czerwca 2004 r., I KZP 10/04*, PS 2005/4/182, teza 3.
431. Samborski E., *Zarys metodyki pracy sędziego w sprawach karnych*, Warszawa 2011.
432. Sauter-Kunach J., *Mediacja – nowe otwarcie*, Na Wokandzie 1(27)2016.
433. Sauter-Kunach J., *Nowe regulacje dotyczące mediacji*, Na Wokandzie 3(29)2016.
434. Schaff L., *Proces karny Polski Ludowej. Wykład zasad ogólnych*, Warszawa 1953.
435. Schaff L., *Wyjście na jaw nowego przestępstwa*, [w:] *Komentarz do kodeksu postępowania karnego*, (red. L. Hochberg, A. Murzynowski, L. Schaff), Warszawa 1959.
436. Sepioło I., *Model kontradyktoryjnego procesu karnego w świetle noweli do k.p.k. z 27 września 2013 r.*, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny, z. 3/2014.
437. Siewierski M., *Czy uzasadniać akty oskarżenia? Dwugłos dyskusyjny*, NP 1959, nr 7–8.
438. Siewierski M., Tylman J., Olszewski M., *Postępowanie karne w zarysie*, Warszawa 1971.
439. Skorupka J., *Jawność procesu karnego w toku jego historycznych zmian*, [w:] *Jawność procesu karnego*, (red. J. Skorupka), Warszawa 2012.
440. Skorupka J., *Granice procesu karnego z perspektywy dogmatyki prawa karnego procesowego*, [w:] *Granice procesu karnego. Legalność działań uczestników postępowania*, (red. D. Gruszecka, J. Skorupka), Warszawa 2015.
441. Skorupka J., *Przepisy wstępne*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, (red. J. Skorupka), Warszawa 2015.
442. Skorupka J., *Warunki legalności i granice prywatnego gromadzenia dowodów dla celów procesu karnego*, [w:] *Pozaprocesowe pozyskiwanie dowodów i ich wykorzystywanie w procesie karnym*, (red. P. Hofmański, P. Czarnecki, D. Szumiło-Kulczycka), Warszawa 2015.
443. Skorupka J., *Komentarz do wybranych przepisów Kodeksu karnego skarbowego*, LEX/el. 2020, *Art. 133, teza 3, 4, 5*, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
444. Skowron B., *Art. 332 k.p.k., teza 13*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, (red. K. Dudka), LEX 2020, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.

445. Skowron B., *Art. 332 k.p.k., teza 14,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, (red. K. Dudka), LEX 2020, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
446. Skowron B., *Art. 334 k.p.k., teza 1, 2,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, (red. K. Dudka), LEX 2020, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
447. Skowron B., *Art. 488 k.p.k., teza 10,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, (red. K. Dudka), LEX 2020, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
448. Skwarcow M., *Glosa do wyroku SN z dnia 19 czerwca 2001 r., II KKN 506/98,* Pal. 2005/5–6/284. teza 1.
449. Skwarcow M., *Glosa do wyroku SN z dnia 19 czerwca 2001 r., II KKN 506/98,* Pal. 2005/5–6/284, teza 2.
450. Skwarczyński H., Śledztwo w sprawach karnych skarbowych, Prok. i Pr. 2007/9/78–106, teza 6, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
451. Sławik K., *Wybrane aspekty z działalności biegłych, tłumacz i specjalistów,* [w:] *Czynności procesowo-kryminalistyczne w polskich procedurach. Materiały z konferencji naukowej i IV Zjazdu Katedr Kryminalistyki Toruń 5–7 maja 2004 r*., (red. V. Kwiatkowska-Darul), Toruń 2004.
452. Sowiński P.K., *Uprawnienia składające się na prawo oskarżonego do obrony*, Rzeszów 2012.
453. Sójka-Zielińska K., *Humanitaryści oświecenia a ochrona praw człowieka w procesie karnym,* [w:] *Gaudium in litteris est: księga jubileuszowa ofiarowana Pani Profesor Genowefie Rejman z okazji osiemdziesiątych urodzin*, (red. L. Gardocki, M. Królikowski i A. Walczak-Żochowska), Warszawa 2005.
454. Sroka T., *Pokrzywdzony – kto to taki?*, [w:] *Jestem pokrzywdzony przestępstwem i co dalej? Informator dla pokrzywdzonego*, (red. T. Sroka), Kraków 2008.
455. Stachowiak S., *Funkcje zasady skargowości w polskim procesie karnym*, Poznań 1975.
456. Stachowiak S., *Konstrukcja tzw. procesu wpadkowego w polskim prawie karnym procesowym,* NP 1975, nr 1.
457. Stachowiak S., *Prawo karne procesowe. Dynamika postępowania,* Bydgoszcz 2000.
458. Stachowiak S., *Wpływ zasady skargowości na formę współczesnego polskiego procesu karnego,* [w:] *Zasady procesu karnego wobec wyzwań współczesności. Księga ku czci Profesora Stanisława Waltosia,* (red. J. Czapska i in.), Warszawa 2000.

459. Stachowiak S., *Przedmiotowe rozszerzenie oskarżenia w toku rozprawy głównej w polskim procesie karnym,* Prok. i Pr., 2002/6/7–15, teza 1, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
460. Stachowiak S.*, Przedmiotowe rozszerzenie oskarżenia w toku rozprawy głównej w polskim procesie karnym,* Prok. i Pr. 2002/6/7–15, teza 4, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
461. Stachowiak S., *Postępowanie przygotowawcze*, [w:] *Proces karny. Przebieg postępowania,* (red. K. Marszał), Katowice 2008.
462. Starzyński P., *Głos w dyskusji*, [w:] *Kontradyktoryjność w polskim procesie karnym*, (red. P. Wiliński), Warszawa 2013.
463. Staszak A., Art. 332 k.p.k., teza 1, Kodeks postępowania karnego. Komentarz do wybranych przepisów, (red. D. Szumiło-Kulczycka), LEX/el. 2022, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
464. Staszak A., *Art. 332 k.p.k., teza 3*, [w:] *Kodeks postępowania karnego.* Komentarz do wybranych przepisów, (red. D. Szumiło-Kulczycka), LEX/el. 2022, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
465. Staszak A., *Art. 332 k.p.k., teza 5*, [w:] *Kodeks postępowania karnego.* Komentarz do wybranych przepisów, (red. D. Szumiło-Kulczycka), LEX/el. 2022, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
466. Staszak A., *Art. 333 k.p.k., teza 2*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do wybranych przepisów*, (red. Szumiło-Kulczycka D.), LEX/el. 2022, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
467. Staszak A., *Art. 334 k.p.k., teza 2*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do wybranych przepisów*, (D. Szumiło-Kulczycka), LEX/el. 2022, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
468. Staszkowska M., *Świadek anonimowy a prawo oskarżonego do obrony,* [w:] *Dowody w procesie karnym. Nowe rozwiązania i niewykorzystane możliwości*. *Ogólnopolska Konferencja Naukowa 10–11 maja 2005 rok*, (red. M. Nowak, M. Golec), Katowice 2005.
469. Stefańska B.J., *Glosa do wyroku SN z dnia 9 lutego 2011 r., II KK 228/10*, WPP 2011/2/125–129, teza 1, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
470. Stefański R.A., *Termin cofnięcia wniosku o ściganie*, Prok. i Pr. 2001 nr 6, teza 1.
471. Stefański R.A., *Terminy do wniesienia aktu oskarżenia*, Prok. i Pr. 2001, nr 4.

472. Stefański R.A., *Terminy do wniesienia aktu oskarżenia*, Prok. i Pr. 2001/4/137–140, teza 1, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
473. Stefański R.A., *Organy uprawnione do stosowania i przedłużania tymczasowego aresztowania*, [w:] *Współczesny polski proces karny. Księga ofiarowana Profesorowi Tadeuszowi Nowakowi*, (red. S. Stachowiak), Poznań 2002.
474. Stefański R.A., *Zwolnienie świadka od złożenia zeznań*, Prok. i Pr. 2003 nr 1, teza 5.
475. Stefański R.A., *Obligatoryjne śledztwo prokuratorskie w świetle noweli do k.p.k. z 2003 r.*, Prok. i Pr. 2003 nr 3, teza 1.
476. Stefański R.A., *Akt oskarżenia*, [w:] *Kodeks postępowania karnego, Komentarz,* (red. Z. Gostyńskiego), t. II, Warszawa 2004.
477. Stefański R.A., *Zakres postępowania dowodowego w postępowaniu przygotowawczym w kontekście proponowanych zmian modelu rozprawy głównej,* [w:] *Postępowanie dowodowe w świetle nowelizacji Kodeksu Postępowania Karnego*, (red. A. Lach), Toruń 2014.
478. Stefański R.A., *Dowód uzyskany za pomocą czynu zabronionego,* [w:] *Nowe karne prawo dowodowe*, (red. T. Gardocka, D. Jagiełło), Warszawa 2015.
479. Stefański R.A., *Opinia prywatna jako dowód w świetle nowelizacji Kodeksu postępowania karnego*, [w:] *Postępowanie dowodowe w procesie karnym – zagadnienia wybrane*, (red. J. Żylińska, M. Filipowska-Tuthill), Wrocław 2016.
480. Stefański R.A., *Rodzaje decyzji kończących postępowanie przygotowawcze*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego. Postępowanie przygotowawcze*, (red. P. Hofmański), t. X, Warszawa 2016.
481. Stefański R.A., Zabłocki S., *Art. 331 k.p.k., teza 2*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 297–424*, (red. R.A. Stefański, S. Zabłocki), t. III, LEX 2021, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
482. Stefański R.A., Zabłocki S., *Art. 332 k.p.k., teza 1*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Tom. III. Komentarz do art. 297–424*, (red. R.A. Stefański, S. Zabłocki), WKP 2021, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
483. Stefański R.A., Zabłocki S., *Art. 332 k.p.k., teza 7*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Tom. III. Komentarz do art. 297–424*, (red. R.A. Stefański, S. Zabłocki), WKP 2021, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.

484. Stefański R.A., Zabłocki S., *Art. 332 k.p.k., teza 8,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Tom. III. Komentarz do art. 297–424*, (red. R.A. Stefański, S. Zabłocki), WKP 2021, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
485. Stefański R.A., Zabłocki S., *Art. 332 k.p.k., teza 11*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Tom. III. Komentarz do art. 297-424*, (red. R.A. Stefański, S. Zabłocki), WKP 2021, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
486. Stefański R.A., Zabłocki S., *Art. 332 k.p.k., teza 15,* [w:] Kodeks postępowania karnego. Tom. III. Komentarz do art. 297–424, (red. R.A. Stefański, S. Zabłocki), WKP 2021, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
487. Steinborn S., *O kilku kontrowersjach i wątpliwościach dotyczących obrońcy i pełnomocnika z urzędu wyznaczony w postępowaniu sądowym na żądanie strony*, [w:] *Studia i Analizy Sądu Najwyższego. Materiały naukowe. Postępowanie odwoławcze, kasacyjny i wznowieniowe w nowym modelu procesu karnego*, (red. M. Gersdorf i in.), t. II, Warszawa 2015.
488. Steinborn S., *Art. 14 k.p.k., teza 3,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do wybranych przepisów*, (red. S. Steinborn), LEX/el. 2016, dostęp na dzień 30 października 2023 r.
489. Steinborn S., *Art. 14 k.p.k., teza 5,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do wybranych przepisów*, (red. S. Steinborn), LEX/el. 2016, dostęp na dzień 16 października 2022 r.
490. Steinborn S., *Art. 14 k.p.k., teza 6,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do wybranych przepisów,* (red. S. Steinborn), LEX/el. 2016, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
491. Steinborn S., *Art. 14 k.p.k., teza 7, 8, 9,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do wybranych przepisów*, (red. S. Steinborn), LEX/el. 2016, dostęp na dzień 11 listopada 2022 r.
492. Stojer-Polańska J., *Kryminalistyka w mediach. Wpływ seriali kryminalnych na postępowanie karne*, Poznań 2016.
493. Style-Szromek P., *Sztuczna inteligencja – prawo, odpowiedzialność, etyka, Zeszyty Naukowe. Organizacja i Zarządzanie*, t. 123, 2018.
494. Sychta K., *Kodeks postępowania karnego ze schematami*, Warszawa 2009.
495. Sypko J., *O ukształtowaniu granic zatrzymania procesowego – refleksje prawnoporównawcze oraz na tle nowelizacji Kodeksu postępowania karnego z 27 września 2013 roku*, Przegląd Policyjny nr 1(121), Szczytno 2016.

496. Syryt A., *Rekonstrukcja modelu rzetelnego procesu sądowego w orzecznictwie sądów konstytucyjnych*, [w:] *Rzetelny proces sądowy. Doktryna. Prawo. Praktyka*, (red. Szymanek J.), Warszawa 2021.
497. Szewczyk M.J., *Ograniczenia zakazu reformationis in peius oraz podstaw apelacyjnych w ujęciu art. 434 § 4 k.p.k. i art. 447 § 5 k.p.k.*, Prok. i Pr. 2017, nr 11.
498. Szołucha S., *Strony, obrońcy, pełnomocnicy, przedstawiciel społeczny*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz.* (red. J. Skorupka), Warszawa 2015.
499. Szydlik-Brudny J., *Przesłuchanie małoletniego świadka i pokrzywdzonego w sprawie o przestępstwa seksualne*, Przegląd Prawniczy Uniwersytetu Warszawskiego, Rok XIV, nr 1/2015.
500. Szydlik-Brudny J., *Zakazy dowodowe niezupełne o bezwzględnym charakterze – jako przyczyny uniemożliwiające stosowanie źródeł i środków dowodowych w procesie karnym po nowelizacji Kodeksu postępowania karnego*, [w:] *Postępowanie dowodowe w procesie karnym – zagadnienia wybrane*, (red. J. Żylińska, M. Filipowska-Tuthill), Wrocław 2016.
501. Szyprowski B., *Glosa do uchwały SN z dnia 20 stycznia 1999 r.,* I KZP 21/98, OSP 1999/9/153, teza 1.
502. Szyprowski B., *Kontrola warunków formalnych aktu oskarżenia w kodeksie postępowania karnego*, PiP 1999, nr 12.
503. Szyprowski B., *Uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa jako faktyczna przesłanka wszczęcia postępowania przygotowawczego*, Prok. i Pr. 2008, nr 3.
504. Śliwa J., *Nowe szaty prokuratury. Czy oskarżyciele są przygotowani do nowego procesu karnego*?, Na Wokandzie 3(25)2015.
505. Śliwiński S., *Proces karny. Część ogólna*, Warszawa 1936.
506. Śliwiński S., *Polski proces karny przed sądem powszechnym. Zasady ogólne*, Warszawa 1948.
507. Śliwiński S., *Polski proces karny przed sądem powszechnym. Zasady ogólne*, Warszawa 1959.
508. Śliwiński S., *Polski proces karny przed sądem powszechnym. Zasady ogólne*, Warszawa 1963.
509. Świda Z., *Postępowanie karne. Część ogólna*, Warszawa 2008.

510. Świda Z., *Zasady procesu karnego,* [w:] *Postępowanie karne. Część ogólna,* (red. J. Skorupka), Warszawa 2012.
511. Świecki D., *Postępowanie przed sądem pierwszej instancji oraz postępowanie szczególne*, Kraków 2015.
512. Świecki D., *Czynności procesowe obrony i pełnomocnika w sprawach karnych*, Warszawa 2016.
513. Świecki D., *Wstęp,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do zmian 2016*, (red. D. Świecki), Warszawa 2016.
514. Świecki D., *Czynności procesowe obrońcy i pełnomocnika w sprawach karnych*, WKP 2022, *Skarga na wyrok sądu odwoławczego*, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
515. Świecki D., *Art. 452, teza 1, 2, 3, 4, 5,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany,* (red. D. Świecki), t. II, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
516. Świecki D., *Art. 521 k.p.k., teza 2,* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, (red. D. Świecki), t. II, LEX/el. 2023, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
517. Świeczkowska-Wójcikowska M., *Art. 239, teza 3,* [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Kodeks Etyki Zawodowej Komornika Sądowego. Komentarz*, (red. M. Świeczkowska-Wójcikowska, J. Świeczkowski), WKP 2020, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
518. Świętochowska E., *Reforma procedury karnej wreszcie ma szansę ruszyć*, Dziennik Gazeta Prawna, 6 grudnia 2018 nr 237 (4887).
519. Tarnowska D., *Różnice między dochodzeniem a śledztwem w polskim procesie karnym*, Szczecin 2009.
520. Tarnowska D., *Utrwalenie przebiegu czynności protokołowanych za pomocą urządzenia rejestrującego obraz lub dźwięk (art. 147 k.p.k.)*, Ius Novum 2011/4, teza 3.
521. Tarnowska D., Żbikowska M., *Sytuacja pokrzywdzonego przestępstwem zgwałcenia w polskim procesie karnym*, [w:] *Przyszłość polskiego prawa karnego. Alternatywne reakcje na przestępstwo*, (red. S. Pikulska, W. Cieślak, M. Romańczuk-Grącka), Olsztyn 2015.

522. Teluk R., *Przesłuchanie świadka anonimowego w postępowaniu przygotowawczym i przed sądem*, Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury, Kraków 2013, z. 4(10)/2013.
523. Teszner K., *Art. 2 ustawy o KAS, tez 1*, [w:] *Krajowa Administracja Skarbowa. Komentarz,* (red. A. Melezini, K. Teszner), WKP 2018, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
524. Tęcza-Paciorek A., *Zasada domniemania niewinności w polskim procesie karnym*, Warszawa 2012.
525. Tokarczyk R., *Prawo amerykańskie*, Warszawa 2011.
526. Traczyk S., *„Zamaskowany" sędzia, czyli o wymiarze sprawiedliwości podczas COVID-19,* [w:] *Państwo i prawo w czasach COVID-19*, (red. K. Stępniak), Warszawa 2020.
527. Trojnar-Wiciejowska I., *Status małoletniego świadka w procesie karnym – wybrane zagadnienia ze szczególnym uwzględnieniem jego roli w kodeksie postępowania karnego z 1928 i 1969 roku*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego. Seria prawnicza, z. 56/2009, Prawo 8.
528. Trzebiatowski M., *Zasada wykonywania czynności urzędowych w języku polskim*, Prz.Leg. 2011/1/68–100, teza 2, LEX dostęp na dzień 2 listopada 2023 r.
529. Tumidalski W., *Chcieć to móc. Wywiad z prokuratorem Kazimierzem Olejnikiem*, Na Wokandzie 4(18)2013.
530. Tumidalski W., *Sędzia sprawiedliwy. Wspomnienie o Stanisławie Dąbrowskim, Pierwszym Prezesie Sądu Najwyższego (1947–2014),* Na Wokandzie 2(20)2014.
531. Tylman J., *Warunki dopuszczalności postępowania karnego (Przesłanki procesowe), Nowa kodyfikacja karna. Kodeks postępowania karnego. Krótkie komentarze*, Warszawa 1998, z. 14.
532. *Uzasadnienie rządowego projektu nowego Kodeksu karnego*, [w:] *Nowe kodeksy karne z 1997 r. z uzasadnieniami*, Warszawa 1997.
533. Waltoś S., *Akt oskarżenia procesie karnym*, Warszawa 1963.
534. Waltoś S., *Świadek w historii i świecie współczesnym. Stadium prawnoporównawcze*, [w:] *Świadek w procesie sądowym*, (red. S. Waltoś), Warszawa 1985.
535. Waltoś S., *Naczelne zasady procesu karnego*, Warszawa 1999.
536. Waltoś S., *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2009.
537. Waltoś S., Hofmański P., *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2023.

538. Wąsek-Wiaderek M., *Prawo karne*, [w:] *Leksykon Obywatela*, (red. S. Serafin, B. Szmulik), Warszawa 2008.
539. Wąsek-Wiaderek M., *Przegląd orzecznictwa europejskiego dotyczącego spraw karnych.* Biuro studiów i analiz. Dział prawa europejskiego, zeszyt nr 1–2/2012 (obejmuje okres 1 stycznia – 30 czerwca 2012 r.).
540. Wąsik H., *Zasady sporządzania aktu oskarżenia*, Prok. i Pr. 1999, nr 11–12.
541. Widła T., *Glosa do wyroku TK z dnia 12 czerwca 2008 r., K 50/05*, Pal. 7–8/2008.
542. Wielec M., *Subsydiarny akt oskarżenia*, [w:] *Problemy prawa i procedury sądowej*, (red. F. Prusak), Warszawa 2004.
543. Więcko W., *Z mediacją na uczelnie,* Na Wokandzie 3(17)2013.
544. Wiliński P., *Katalog zasad procesu karnego*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego. Zasady procesu karnego* (red. P. Hofmański), t. III cz. 1, Warszawa 2014.
545. Wiliński P., *Naczelne (podstawowe) zasady procesu karnego,* [w:] *System prawa karnego procesowego. Zasady procesu karnego*, (red. P. Hofmański), t. III cz. 1, Warszawa 2014.
546. Wiliński P., *Pojęcie zasady procesowe*j, [w:] *System prawa karnego procesowego. Zasady procesu karnego*, (red. P. Hofmański), t. III cz. 1, Warszawa 2014.
547. Wiliński P., *Zasada procesowa w ujęciu abstrakcyjnym i konkretnym*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego. Zasady procesu karnego,* (red. P. Hofmański), t. III cz. 1, Warszawa 2014.
548. Wiliński P., Karlik P., *Treść prawa do obrony*, [w:] *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz do art. 1–86*, (red. M. Safjan, L. Bosek), Warszawa 2016.
549. Wiltos A., *Język polski jako język urzędowy Rzeczypospolitej Polskiej i Unii Europejskiej*, ZNSA 2014/5/78–90, teza 2, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
550. Wiśniewski Ł., *Postępowanie przygotowawcze*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego. Proces karny – rozwiązania modelowe w ujęciu prawnoporównawczym*, (red. P. Hofmański), t. II, Warszawa 2014.
551. Włódarczak W., *Instytucja sędziego pokoju w Anglii oraz Waldi w sprawach karnych. wzór dla polskich rozwiązań systemowych*, [w:] *Common law. Historia, praktyka, doktryna, konteksty. Zagadnienia wybrane*, (red. W. Włódarczak), Łódź 2022.

552. Wojciechowski B.W., *Analiza zeznań świadków dorosłych z zastosowaniem metody scientific content analysis (scan),* [w:] *Psychologiczne uwarunkowania i ocena wartości dowodowej zeznań świadków. Wybrane zagadnienia*, (red. B.W. Wojciechowski), Warszawa 2015.
553. Wojtak M., *Wybrane pisma procesowe w analizie genologicznej,* [w:] *W poszukiwaniu dobra wspólnego. Księga jubileuszowa Profesora Macieja Zielińskiego,* (red. A. Choduń, S. Czepita), Szczecin 2010.
554. Wojtuszek R., *Przyczyny, idea i ogólna charakterystyka zmian w k.p.k.,* [w:] *Zmiany w procedurze karnej*, Biuletyn marzec 2015.
555. Woliński S., *Akt oskarżenia*, Toruń 1946.
556. Wolska-Bagińska A., *Ochrona danych osobowych świadka i pokrzywdzonego w procesie karnym*, Prok. i Pr. 2019, nr 1.
557. Woźniewski K., *Prawo karne procesowe. Zarys instytucji*, Gdańsk 2009.
558. Woźniewski K., *Proces karny – rys historyczny,* [w:] *Prawo karne procesowe – część ogólna*, (red. J. Grajewski), Warszawa 2011.
559. Woźniewski K., *Przebieg postępowania przygotowawczego,* [w:] *System Prawa Karnego Procesowego. Postępowanie przygotowawcze*, (red. P. Hofmański), t. X, Warszawa 2016.
560. Wójcik J., *Kryminologia. Współczesne aspekty*, Warszawa 2014.
561. Wójcik J.W., *Rola organów ochrony prawnej w przeciwdziałaniu przestępczości zorganizowanej,* [w:] *Przeciwdziałanie przestępczości zorganizowanej. Zagadnienia prawne, kryminologiczne i kryminalistyczne,* WKP 2011, LEX na 1 listopada 2023 r.
562. Wrona Z., *Zmiany dotyczące roli prokuratora w postępowaniu przygotowawczym i ich konsekwencje w stadium postępowania głównego,* [w:] *Realizacja zasady kontradyktoryjności w polskim procesie karnym – wybrane zagadnienia*, (red. J. Żylińska, M. Filipowska-Thuthil), Warszawa 2015.
563. Wronkowska S., Zieliński M., Ziembiński Z., *Zasady prawa. Zagadnienie podstawowe,* Warszawa 1974.
564. Wróbel T., *Dostęp obrońcy podejrzanego do akt sprawy w postępowaniu mającym za przedmiot tymczasowe aresztowanie na etapie przed jurysdykcyjnym procesu karnego – regulacja Polska w świetle standardów europejskich*, Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych 2008, z. 1.

565. Wróblewski J., *Prawo obowiązujące a „ogólne zasady prawa*", Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego 1965, seria I, nr 42.
566. Wrześniewska-Wal I., *Prywatna opinia biegłego lekarza w postępowaniu karnym. Analiza obecnie obowiązujących i projektowanych przepisów*, [w:] *Szkice o nowym modelu procesu karnego*, (red. T. Gardocka, M. Jakubik), Warszawa 2014.
567. Wyszyński F., *Przewaga konkurencyjna systemu common law nad civil law w aspekcie sprawowania wymiaru sprawiedliwości przez algorytmy AI*, [w:] *Świat a prawo. Wybrane zagadnienia*, (red. P.A. Leszczyński, M. Budnik-Minerska, R. Stachyra), Łódź 2022.
568. Zachuta A., *Opis i kwalifikacja prawna czynu z uwzględnieniem sprawczych odmian przestępnego współdziałania*, Prok. i Pr. 2005, nr 1.
569. Zagrodnik J., *Udział prokuratora w postępowaniu sądowym na podstawie art. 55 § 4 kodeksu postępowania karnego*, Prok. i Pr. 2005/3/58–73, teza 3, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
570. Zagrodnik J., *Postępowanie przygotowawcze*, [w:] *Proces karny. Przebieg postępowania*, (red. K. Marszał), Katowice 2012.
571. Zagrodnik J., *Glosa do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 25 września 2012 r. (sygn. akt SK 28/10)*, Przegląd Sejmowy, 6(119)/2013.
572. Zagrodnik J., *Model interakcji postępowania przygotowawczego oraz postępowania głównego w procesie karnym*, Warszawa 2013.
573. Zagrodnik J., *Kontradyktoryjność jako wyznacznik formy procesu karnego (rozważania na tle zmiany modelu rozprawy głównej w nowelizacji wrześniowej*, Pal. 11–12/2014.
574. Zagrodnik J., *Udział radcy prawnego w roli obrońcy w innych czynnościach procesowych w postępowaniu przygotowawczym*, [w:] *Radca prawny w roli obrońcy w postępowaniu przygotowawczych oraz w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji. Kompendium praktyczne*, (red. J. Zagrodnik), Warszawa 2015.
575. Zagrodnik J., *Zagadnienie wstępne*, [w:] *Proces karny*, (red. K. Marszał, J. Zagrodnik), Warszawa 2017.
576. Zagrodnik J., *Art. 119 k.p.k.*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz praktyczny do nowelizacji 2019*, (red. J. Zagrodnik), WKP 2020, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.

577. Zagrodnik J., *Postępowanie przygotowawcze*, [w:] *Proces karny*, (red. J. Zagrodnik), Warszawa 2021.
578. Zagrodnik J., Chmielniak Ł., Klonowski M., Rychlewska-Hotel A., *Art. 521 k.p.k.*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz praktyczny do nowelizacji 2019*, (red. J. Zagrodnik), LEX 2020, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
579. Zajadło J., *Graficzny obraz systemu prawa*, Edukacja Prawnicza 1(166)2016.
580. Zalewski W., *Powrót do przestępstwa*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, (red. R. Stefański), Warszawa 2018.
581. Zatyka E., *Charakterystyka próby badawczej w drugim etapie badań,* [w:] *Poczucie bezpieczeństwa obywateli w Polsce. Identyfikacja i przeciwdziałanie współczesnym zagrożeniom*, (red. E.M. Guzik-Makaruk), LEX 2011, dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
582. Zawiłowski E., *Rodzaje wniosków dowodowych oraz formalno – prawne podstawy decyzji dowodowych w procesie karnym*, WPP 1978, nr 1.
583. Zawłocki R., *Akt oskarżenia jako przedmiot procesowego sporu przed kontradyktoryjną rozprawą*, [w:] *Obrońca i Pełnomocnik w procesie karnym po 1 lipca 2015 r. Przewodnik po zmianach*, (red. P. Wiliński), Warszawa 2015.
584. Zbieranek A., *Znaczenie procesowe opinii psychologicznej w sprawach zeznań świadków*, [w:] *Psychologiczne uwarunkowania i ocena wartości dowodowej zeznań świadków. Wybrane zagadnienia*, (red. B.W. Wojciechowski), Warszawa 2015.
585. Zgółkowa H. (red.), *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, t. 48, Poznań 2004.
586. Zgryzek K., *Skargi zastępujące akt oskarżenia w polskim procesie karnym*, [w:] *Skargowy model procesu karnego. Księga ofiarowana Profesorowi Stanisławowi Stachowiakowi*, (red. A. Gerecka-Żołyńska, P. Górecki, H. Paluszkiewicz, P. Wiliński), Warszawa 2008.
587. Zgryzek K., *Postępowanie główne*, [w:] *Proces karny. Przebieg postępowania*, (red. K. Marszał), Katowice 2012.
588. Zgryzek K., *Bezstronność prokuratora, osoby prowadzącej postępowanie przygotowawcze oraz innego oskarżyciela publicznego – uprawnienie czy obowiązek*, Prok. i Pr. 2017, nr 10.
589. Zieliński M., *Wykładnia prawa. Zasady, Reguły. Wskazówki*, Warszawa 2012.

590. Zwierz M., *Internanacjonalizacja odpowiedzialności karnej w aspekcie zasady ne bis in dem*, Pal. 2018/11/48–60, teza 1.
591. Żbikowska M., *Zasada lojalności w procesie karnym (odniesiona do pokrzywdzonego),* Toruń 2015.
592. Żbikowska M., *Tzw. dochodzenie uproszczone w polskim procesie karnym*, Ius Novum 1/2016.
593. Żylińska J., *Współpraca organu procesowego z biegłym,* Przegląd Policyjny nr 4(92)/2008.

Wykaz aktów prawnych

Konstytucja

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., (Dz.U. z 1997 r. nr 78, poz. 483 ze zm.).

Konwencje

Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r. nr 61, poz. 284).

Ustawy

1. Ustawa z dnia 31 grudnia 1877 r. uzupełniająca i zmieniająca przepisy ustawy o postępowaniu karnym (Dz.U. Państwa 1878, poz. 3).
2. Ustawa z dnia 25 luty 1921 r. w przedmiocie zmian w ustawodawstwie karnym obowiązującym w byłym zaborze rosyjskim (Dz.U. z 1921 r. nr 39, poz. 169).
3. Ustawa z dnia 1 czerwca 1923 r. dotycząca brzmienia ustawy o postępowaniu karnym w województwie poznańskim i pomorskim (Dz.U. z 1923 r. nr 61, poz. 445).
4. Ustawa z dnia 31 lipca 1924 r. o języku urzędowania sądów, urzędów prokuratorskich i notarjatu (Dz.U. z 1924 nr 78 poz.757).
5. Ustawa z dnia 31 marca 1925 r. o języku urzędowym sądów, urzędów prokuratorskich i notariuszy w okręgach sądów apelacyjnych w Poznaniu i Toruniu. (Dz.U. z 1925 r. nr 32, poz. 226).
6. Ustawa z dnia 21 stycznia 1932 r. zmieniająca niektóre przepisy postępowania karnego (Dz.U. z 1932 r. nr 10, poz. 60).

7. Ustawa z dnia 27 kwietnia 1949 r. o zmianie przepisów postępowania karnego (Dz.U. z 1949 r. nr 32, poz. 238).
8. Ustawa z dnia 20 lipca 1950 r. o zmianie przepisów postępowania karnego (Dz.U. z 1950 r. nr 38, poz. 348).
9. Ustawa z dnia 27 listopada 1961 r. o zmianie przepisów postępowania karnego (Dz.U. z 1961 r. nr 53, poz. 296).
10. Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2023 r. poz. 2809 ze zm.).
11. Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. 1969 r. nr 13, poz. 96 ze zm.).
12. Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 1969 r. nr 13, poz. 97).
13. Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2016 r. poz. 487, z 2017 r. poz. 2245 i 2439 oraz z 2018 r. poz. 310).
14. Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz.U. z 2023 r. poz. 2151 ze zm.).
15. Ustawa z dnia 14 marca 1985 r. o Państwowej Inspekcji Sanitarnej (Dz.U. z 2017 r. poz. 1261 i 2111 oraz z 2018 r. poz. 138).
16. Ustawa z dnia 14 marca 1985 r. o Państwowej Inspekcji Sanitarnej (Dz.U. z 2023 r. poz. 338 ze zm.).
17. Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz.U. z 2023 r. poz. 1080 ze zm.).
18. Ustawa z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska (Dz.U. z 2023 poz. 824 ze zm.).
19. Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o kontroli skarbowej (Dz.U. z 2016 r. poz. 720 ze zm.).
20. Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz.U. z 2023 r. poz. 1356 ze zm.).
21. Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz.U. z 2018 r. poz. 395 i 398).
22. Ustawa z dnia 6 lipca 1995 r. o zmianie Kodeksu postępowania karnego (Dz.U. z 1995 r. nr 89, poz. 444).
23. Ustawa z dnia 13 października 1995 r. – Prawo łowieckie (Dz.U. z 2023 r. poz. 1082 ze zm.).

24. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2017 r. poz. 2204 oraz z 2018 r. poz. 20 i 305).
25. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2022 r. poz. 1138 ze zm.).
26. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 1997 r. nr 89, poz. 555 ze zm.).
27. Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 1997 r. nr 89, poz. 556).
28. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2017 r. poz. 1904 i 2405 oraz z 2018 r. poz. 5, 106, 138 i 201).
29. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2022 r. poz. 1375 ze zm.).
30. Ustawa z dnia 10 września 1999 r. – Przepisy wprowadzające Kodeks karny skarbowy (Dz.U. z 1999 r. nr 83, poz. 931 ze zm.).
31. Ustawa z dnia 10 września 1999 r. – Przepisy wprowadzające kodeks karny skarbowy (Dz.U. z 2005 r. nr 25, poz. 214).
32. Ustawa z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy (Dz.U. z 2023 r. poz. 654 ze zm.).
33. Ustawa z dnia 7 października 1999 r. o języku polskim (Dz.U. z 2021 r. poz. 672 ze zm.).
34. Ustawa z dnia 20 lipca 2000 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego oraz ustawy – Kodeks karny skarbowy (Dz.U. z 2000 r. nr 62, poz. 717 ze zm.).
35. Ustawa z dnia 15 grudnia 2000 r. o Inspekcji Handlowej (Dz.U. z 2017 r. poz. 1063 i 2056).
36. Ustawa z dnia 15 grudnia 2000 r. o Inspekcji Handlowej (Dz.U. z 2020 r. poz. 1706, ze zm.).
37. Ustawa z dnia 30 marca 2001 r. o kosmetykach (Dz.U. z 2013 r. poz. 475).
38. Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz.U. z 2022 poz. 1124 ze zm.).
39. Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i Wojskowych Organach Porządkowych, (Dz.U. z 2023 r. poz. 1266 ze zm.).
40. Ustawa z dnia 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu, (Dz.U. z 2023 r. poz. 1136 ze zm.).

41. Ustawa z dnia 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary (Dz.U. z 2023 r. poz. 659 ze zm.).
42. Ustawa z dnia 10 stycznia 2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego, ustawy o świadku koronnym oraz ustawy o ochronie informacji niejawnych (Dz.U. z 2003 r. nr 17, poz. 155 ze zm.).
43. Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2018 r. poz. 51 i 107).
44. Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2023 r. poz. 1504).
45. Ustawa z dnia 16 lipca 2004 r. – Prawo telekomunikacyjne (Dz.U. z 2017 r. poz. 1907 i 2201 oraz z 2018 r. poz. 106 i 138).
46. Ustawa z dnia 16 lipca 2004 r. – Prawo telekomunikacyjne (Dz.U. z 2022 r. poz. 1648 ze zm.).
47. Ustawa z dnia 9 czerwca 2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym (Dz.U. z 2022 r. poz. 1900 ze zm.).
48. Ustawa z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia (Dz.U. z 2017 r. poz. 149 i 60).
49. Ustawa z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia (Dz.U. z 2023 r. poz. 1448 ze zm.).
50. Ustawy z dnia 17 października 2008 r. o zmianie imienia i nazwiska (Dz.U. z 2021 r. poz. 1988 ze zm.).
51. Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o Służbie Celnej (Dz.U. z 2015 r. poz. 990 ze zm.).
52. Ustawa z dnia 5 listopada 2009 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Kodeks karny wykonawczy, ustawy – Kodeks karny skarbowy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2009 r. nr 206, poz. 1589 ze zm.).
53. Ustawa z dnia 25 lutego 2011 r. o substancjach chemicznych i ich mieszaninach (Dz.U. z 2018 r. poz. 143).
54. Ustawa z dnia 25 lutego 2011 r. o substancjach chemicznych i ich mieszaninach (Dz.U. z 2022 r. poz. 1816 ze zm.).

55. Ustawa z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy o zasadach ewidencji i identyfikacji podatników i płatników oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2011 r. nr 171, poz. 1016).
56. Ustawa z dnia 15 czerwca 2012 r. o skutkach powierzania wykonywania pracy cudzoziemcom przebywającym wbrew przepisom na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2012 r. poz. 769).
57. Ustawa z dnia 15 czerwca 2012 r. o skutkach powierzania wykonywania pracy cudzoziemcom przebywającym wbrew przepisom na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2021 r. poz. 1745 ze zm.).
58. Ustawa z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2013 r. poz. 1247 ze zm.).
59. Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz.U. z 2017 r. poz. 2206 i 2282 oraz z 2018 r. poz. 107 i 138).
60. Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz.U. z 2023 r. poz. 519 ze zm.).
61. Ustawa z 28 listopada 2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego (Dz.U. z 2023 poz. 1378 ze zm.).
62. Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2015 r. poz. 396).
63. Ustawa z dnia 28 stycznia 2016 r. prawo o prokuraturze (Dz.U. z 2022 r. poz. 1247 ze zm.).
64. Ustawa z dnia 28 stycznia 2016 r. – Prawo o prokuraturze (Dz.U z 2023 r. poz. 1360 ze zm).
65. Ustawa z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2016 r. poz. 437 ze zm.).
66. Ustawa z dnia 16 listopada 2016 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowej Administracji Skarbowej (Dz.U. z 2016 r. poz. 1948).
67. Ustawa z dnia 16 listopada 2016 r. o Krajowej Administracji Skarbowej (Dz.U. z 2023 r. poz. 615 ze zm.).
68. Ustawa z dnia 23 marca 2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2017 r. poz. 768).
69. Ustawa z dnia 4 października 2018 r. o produktach kosmetycznych (Dz.U. z 2018 r. poz. 2227).

70. Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 r. poz. 1694).
71. Ustawa z dnia 19 czerwca 2020 r. o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielonych przedsiębiorcy dotknięte mu skutkami COVID-19 oraz o uproszczonym postępowaniu zatwierdzenie układu związku z wystąpieniem COVID-19 (Dz.U. z 2022 r. poz. 2141 ze zm.).
72. Ustawa z dnia 18 listopada 2020 r. o doręczeniach elektronicznych (Dz.U. z 2022 r. poz. 569 ze zm.).
73. Ustawa z dnia 20 kwietnia 2021 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2021 r. poz. 1023).
74. Ustawa z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2022 r. poz. 2600).

Rozporządzenia

1. Rozporządzenie Ministra byłej Dzielnicy Pruskiej z dnia 2 maja 1920 r. (Dz.U. z 1920 r. poz. 217).
2. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 16 czerwca 1922 r. dotyczące górnośląskiej części województwa śląskiego (Dz.U. z 1922 r. nr 46, poz. 398).
3. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 września 1922 r. zastąpiło austriacką ustawę z 1783 r.
4. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 19 marca 1928 r. Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 1928 r. nr 33, poz. 313 ze zm.).
5. Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 1928 r. nr 33, poz. 314).
6. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 23 sierpnia 1932 r. zmieniająca niektóre przepisy postępowania karnego (Dz.U. z 1932 r. nr 73, poz. 662).
7. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 września 2015 r. w sprawie organów uprawnionych obok Policji do prowadzenia dochodzeń oraz organów uprawnionych do wnoszenia i popierania oskarżenia przed sądem pierwszej instancji w sprawach, w których prowadzono dochodzenie, jak również zakresu spraw zleconych tym organom (Dz.U. z 2018 r. poz. 522 ze zm.).

8. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 kwietnia 2016 r. – Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury (Dz.U. z 2023 r. poz. 1115 ze zm.).
9. Rozporządzenie z dnia 21 maja 2021 r. (Dz.U. z 2021 r. poz. 976) zmieniającego nin. rozporządzenie z dniem 12 czerwca 2021 r.

Zarządzenia

Zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z 21.07.2021 r. w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów oraz innych działów administracji w powszechnych jednostkach organizacyjnych prokuratury (Dz.Urz. MS. poz. 170).

Dekrety

1. Dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 21 listopada 1938 r. o usprawnieniu postępowania sądowego (Dz.U. z 1938 nr 89, poz. 609).
2. Dekret z dnia 21 grudnia 1955 r. o zmianie przepisów postępowania karnego (Dz.U. z 1955 r. nr 46, poz. 309).

Obwieszczenia

1. Obwieszczenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 30 września 1932 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu kodeksu postępowania karnego (Dz.U. z 1932 nr 83, poz. 725).
2. Obwieszczenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 16 stycznia 1939 r. o ogłoszeniu jednolitego tekstu kodeksu postępowania karnego (Dz.U. z 1939 r. nr 8, poz. 44).
3. Obwieszczenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 maja 1949 r. o ogłoszeniu jednolitego tekstu kodeksu postępowania karnego (Dz.U. z 1949 nr 33, poz. 243).
4. Obwieszczenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 2 września 1950 r. o ogłoszeniu jednolitego tekstu kodeksu postępowania karnego (Dz.U. z 1950 r. nr 40, poz. 364).

Decyzje

1. Decyzja Pierwszego Senatu FTK z 16.1.2002 r., 1 BvR 10/99, BVerfGE 104, 357.

2. Decyzja ramowa Rady z 2008/909/WSiSW z dnia 27 listopada 2008 r. o stosowaniu zasady wzajemnego uznawania do wyroków skazujących na karę pozbawienia wolności lub inny środek polegający na pozbawieniu wolności – w celu wykonania tych wyroków w UE.

Regulaminy

1. Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury z dnia 7 kwietnia 2016 r. (Dz.U. z 2017 r. poz. 1206 ze zm.).
2. Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury z dnia 7 kwietnia 2016 r. (Dz.U. z 2023 r. poz. 1115 ze zm.).

Projekty

1. Prezydencki projekt ustawy – Przepisy wprowadzające ustawę o sądach pokoju, Druk nr 1761; https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=1761 (link z dnia 22.11.2023 r.).
2. Poselski projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy – Kodeks postępowania karnego, Druk nr 2598; https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=2598 (link z dnia 22.11.2023 r.).
3. Poselski projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, Druk nr 3318; https://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=3318 (link z dnia 22.11.2023 r.).
4. Senacki projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, Druk nr 580; https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=580 (link z dnia 29.10.2023 r.).
5. Senacki projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, Druk nr 1519; https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=1519 (link z dnia 08.11.2023 r.).
6. Senacki projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania administracyjnego oraz niektórych innych ustaw, Druk nr 2296; https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=2296 (link z dnia 22.11.2023 r.).

7. Senacki projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, Druk nr 3134; http://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=3134 (link z dnia 22.11.2023 r.).
8. Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania administracyjnego oraz niektórych innych ustaw, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
9. Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy – Kodeks postępowania karnego, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
10. Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
11. Uzasadnienie projektu ustawy – Przepisy wprowadzające ustawę o sądach pokoju, LEX dostęp na dzień 1 listopada 2023 r.
12. Uzasadnienie projektu z dnia 8 stycznia 2016 r. – Ustawa z 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw; http://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/druk.xsp?nr=207 (link z dnia 30.10.2023 r.);
13. Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Kodeks karny i niektórych innych ustaw, druk Sejmu VII kadencji nr 870; https://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/druk.xsp?nr=870 (link z dnia 23 listopada 2023 r.).
14. Uzasadnienie rządowego projektu ustawy, Druk nr 3251; https://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/druk.xsp?nr=3251 (link z dnia 22.11.2023 r.).
15. Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, Druk nr 3318; https://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/druk.xsp?nr=3318 (link z dnia 22.11.2023 r.).
16. Uzasadnienie senackiego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, Druk nr 3134.

Rekomendacje

Rekomendacja nr R/86/12 Komitetu Ministrów Rady Europy dla państw członkowskich dotyczące środków zapobiegania nadmiernemu obciążeniu sądów i jego zmniejszania. Została ona przyjęta w dniu 16 września 1986 r. w Strasburgu na 399 posiedzeniu ministrów.

Akty normatywne niemieckie

1. Gerichtsverfassungsgesetz in der Fassung der Bekanntmachung vom 9. Mai 1975 (BGBl. I S. 1077), das zuletzt durch Artikel 2 des Gesetzes vom 25. Oktober 2023 (BGBl. 2023 I Nr. 294) geändert worden ist; Ustawa o Konstytucji Sądownictwa w brzmieniu obwieszczonym z dnia 9 maja 1975 r. (BGBl. I s. 1077), ostatnio zmieniona art. 2 ustawy z dnia 25 października 2023 r. (BGBl. 2023 I nr 294); https://www.gesetze-im-internet.de/gvg/BJNR005130950.html#BJNR005130950BJNG000100666 (link z dnia 22.12.2023 r.); tłumaczenie własne.
2. Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland in der im Bundesgesetzblatt Teil III, Gliederungsnummer 100–1, veröffentlichten bereinigten Fassung, das zuletzt durch Artikel 1 des Gesetzes vom 19. Dezember 2022 (BGBl. I S. 2478) geändert worden ist; Podstawowe prawo dla Republiki Federalnej Niemiec w skorygowanej wersji opublikowanej w Federalnym Prawie Gazette Part III, Numer 100–1, który został ostatnio zmieniony w art. 1 ustawy z 19 grudnia 2022 r. (Prawo Federalne Gazette I s. 2478); https://www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html (link z dnia 1.11.2023 r.); tłumaczenie własne.
3. Richtlinien für das Strafverfahren und das Bußgeldverfahren (RiStBV)**.** Bekanntmachung der Neufassung der Richtlinien für das Strafverfahren und das Bußgeldverfahren**.** Vom 28. März 2023 **[**Fundstelle: BAnz AT 19.06.2023 B1**];** Wytyczne dotyczące postępowania karnego i karnego (RiStBV)**.** Ogłoszenienowej wersji wytycznych postępowania karnego i karnego**.** Data 28 marca 2023 r**. [**Źródło: BAnz 19.06.2023 B1**];** https://www.verwaltungsvorschriften-im-internet.de/bsvwvbund_28032023_BMJRB33131040000060001.htm (link z dnia 1.11.2023 r.); tłumaczenie własne.
4. Strafgesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 13. November 1998 (BGBl. I S. 3322), das zuletzt durch Artikel 1 des Gesetzes vom 26. Juli 2023 (BGBl. 2023 I Nr. 203) geändert worden ist; Kodeks karny w brzmieniu z dnia 13 listopada 1998 r. (BGBl. I s. 3322), ostatnio zmienionym art. 1 ustawy z dnia 26 lipca 2023 r. (BGBl. 2023 I nr 203); https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/BJNR001270871.html#BJNR001270871BJNG000102307 (link z dnia 1.11.2023 r.); tłumaczenie własne.

5. Strafprozeßordnung in der Fassung der Bekanntmachung vom 7. April 1987 (BGBl. I S. 1074, 1319), die zuletzt durch Artikel 2 des Gesetzes vom 26. Juli 2023 (BGBl. 2023 I Nr. 203) geändert worden ist; Kodeks postępowania karnego w brzmieniu obwieszczenia z dnia 7 kwietnia 1987 r. (BGBl. I s. 1074, 1319), ostatnio zmienionego art. 2 ustawy z dnia 26 lipca 2023 r. (BGBl. 2023 I nr 203); https://www.gesetze-im-internet.de/stpo/BJNR006290950.html#BJNR006290950BJNG000102311 (link z dnia 1.11.2023 r.); tłumaczenie własne.

Wykaz orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (ETPC)

1. Wyrok ETPC z 1.03.2011 r. w spr. Welke i Białek przeciw Polsce 15924/05, LEX nr 736608.
2. Wyrok ETPC z 10.05.2012 r. w spr. Śliwa przeciw Polsce, skarga Nr 17519/08.

Wykaz orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego

1. Wyrok TK z dnia 6 września 2004 r., SK 10/2004, OTK-A 2004, z. 8, poz. 80.
2. Wyrok TK z dnia 3 czerwca 2008 r., K 42/07, OTK-A 2008, Nr 5, poz. 77; 20.5.2014 r., SK 13/13, OTK-A 2014, Nr 5, poz. 54.
3. Wyrok TK z dnia 12 czerwca 2008 r., K 50/05, OTK-A 2008/5/79**,** Dz.U.2008/107/687, LEX nr 387889.
4. Wyrok TK z dnia 28 kwietnia 2009 r., P 22/07, OTK-A 2009/4/55, Dz.U.2009/68/585, LEX nr 489825.
5. Wyrok TK z dnia 29 czerwca 2010 r., P 28/09, OTK-A 2010, Nr 5, poz. 52.
6. Wyrok TK z dnia 25 września 2012 r., sygn. akt SK 28/10, OTK-A 2012/8/96, Dz.U.2012/1095, LEX nr 1217951.
7. Wyrok TK z dnia 17 lipca 2018 r., K 9/17, OTK-A2018/48, LEX nr 2518248.

Wykaz orzeczeń Sądu Najwyższego

Zarządzenie Sądu Najwyższego

Zarządzenie SN z dnia 25 czerwca 2019 r., IV KO 77/19, OSNKW 2019/8/50.

Wyroki Sądu Najwyższego

1. Wyrok SN z dnia 28 czerwca 1932 r., II 4 K 448/32, LEX nr 1627819.

2. Wyrok SN z dnia 22 maja 1935 r., II K 387/35, OSN(K) 1936, nr 1, poz.18, LEX nr 368133.
3. Wyrok SN z dnia 20 marca 1973 r., V KRN 23/73, OSNKW 1973, nr 10, poz. 129.
4. Wyrok SN z dnia 8 lutego 1974 r., V KR 42/74, OSNKW 1974/6/115, OSNKW 1974/6/115.
5. Wyrok SN z dnia 15 kwietnia 1976 r., II KR 48/76, OSNKW 1976, nr 10–11, poz. 133.
6. Wyrok SN z dnia 14 września 1976 r., VI KRN 211/76, OSNKW 1977, nr 1, poz. 6.
7. Wyrok SN z dnia 6 styczeń 1978 r., N 16/77, OSNKW 1978/2–3/32, LEX nr 19366.
8. Wyrok SN z dnia 5 czerwca 1979 r., III KR 129/79, LEX nr 19559.
9. Wyrok SN z dnia 23 czerwca 1980 r., II KR 207/80, OSNZPG 1981, nr 1, poz. 18.
10. Wyrok SN z dnia 20 styczeń 1983 r., II KR 347/83, OSPiKA 1983, z. 9, poz. 203.
11. Wyrok SN z dnia 29 listopada 1994 r., II KRN 213/94, LEX nr 31515.
12. Wyrok SN z dnia 1 grudnia 1994 r., III KRN 120/94, OSNKW 1995/1–2/8.
13. Wyrok SN z dnia 11 stycznia 1995 r., II KRN 246/94, Prok. i Pr. – wkł. 1995, nr 4, poz. 7, LEX nr 295268.
14. Wyrok SN z dnia 25 kwietnia 1996 r., III KKN 9/96, OSNKW 1996, nr 11–12, poz. 76.
15. Wyrok SN z dnia 19 czerwca 2001 r., II KKN 506/98, LEX nr 50202.
16. Wyrok SN z dnia 5 maja 2005 r., V KK 379/04, OSNwSK 2005, nr 1, poz. 927.
17. Wyrok SN z dnia 2 grudnia 2005 r., IV KK 98/05, OSNKW 2006/4/36, Na Wokandzie 2006/7–8/38, LEX nr 178317.
18. Wyrok SN z dnia 4 stycznia 2006 r., V KK 263/05, LEX nr 172196.
19. Wyrok SN z dnia 4 kwietnia 2006 r., III KK 306/05, OSNKW 2006/7–8/69.
20. Wyrok SN z dnia 4 grudnia 2007 r., II KK 88/05, OSNwSK 2007, nr 1, poz. 2752, LEX nr 450881.
21. Wyrok SN z dnia 26 listopada 2008 r., III KK 326/08, LEX nr 609199.
22. Wyrok SN z dnia 7 kwiecień 2009 r., II KK 329/07, OSNwSK 2009, nr 1, poz. 880.
23. Wyrok SN z dnia 7 kwietnia 2009 r., III KK 379/08, LEX nr 503180.

24. Wyrok SN z dnia 25 sierpnia 2010 r., II KK 186/10, LEX nr 619624.
25. Wyrok SN z dnia 18 listopada 2010 r., II KK 191/10, LEX nr 653676.
26. Wyrok SN z dnia 9 lutego 2011 r., II KK 228/10, LEX nr 784521.
27. Wyrok SN z dnia 14 kwietnia 2011 r., SNO 13/11, LEX nr 1289085.
28. Wyrok SN z dnia 8 lutego 2012 r., V KK 416/ 11, LEX nr 1119585.
29. Wyrok SN z dnia 22 marca 2012 r., IV KK 375/11, OSNKW 2012/7/78, LEX nr 1187386.
30. Wyrok SN z dnia 5 października 2012 r., IV CSK 165/12, LEX nr 1231327.
31. Wyrok SN z dnia 5 czerwiec 2013 r., III KK 286/12, LEX nr 1347870.
32. Wyrok SN z dnia 4 października 2013 r., III KK 158/13, OSNKW 2014, nr 3, poz. 19.
33. Wyrok SN z dnia 5 marca 2014 r., IV KK 341/13, LEX nr 1444341.
34. Wyrok SN z dnia 15 maja 2014 r., IV KK 2/14, OSNKW 2014/12/89, LEX nr 1563455.
35. Wyrok SN z dnia 29 lipca 2015 r., II KK 98/15, OSNKW 2015/12/102, Biul.PK 2015/7/7–8, LEX nr 1767068.
36. Wyrok SN z dnia 13 października 2015 r., III KK 190/15, LEX nr 1814911.
37. Wyrok SN z dnia 20 stycznia 2016 r., sygn. III KK 187/15, LEX nr 1984691.
38. Wyrok SN z dnia 22 września 2016 r., IV KK 268/16, LEX nr 2110962.
39. Wyrok SN z dnia 22 lutego 2017 r., IV KK 282/16, LEX nr 2258048.
40. Wyrok SN z dnia 13 grudnia 2017 r., II KK 312/17, OSNKW 2018/4/31.
41. Wyrok SN z dnia 18 stycznia 2018 r., II KK 297/17, OSNKW 2018/5/37, LEX nr 2447339.
42. Wyrok SN z dnia 14 lutego 2018 r., IV KK 211/17, LEX nr 2455730.
43. Wyrok SN z dnia 21 czerwca 2018 r., IV KK 369/17, LEX nr 2553881.
44. Wyrok SN z dnia 12 września 2018 r., II KK 37/18, LEX nr 2573396.
45. Wyrok SN z dnia 12 lutego 2019 r., II KK 291/18, LEX nr 2625016.
46. Wyrok SN z dnia 16 stycznia 2020 r., I KK 57/19, LEX nr 3220692.
47. Wyrok SN z dnia 24 września 2020 r., II DSI 38/20, LEX nr 3067437.
48. Wyrok SN z dnia 13 października 2021 r., II DK 69/21, LEX nr 3266424.
49. Wyrok SN z dnia 18 listopada 2021 r., V KK 350/21, LEX nr 3272222.

Postanowienia Sądu Najwyższego

1. Postanowienie 7 sędziów SN z dnia 13 czerwca 1930 r., Zb. Orz. 4/30, poz. 99.

2. Postanowienie SN z dnia 29 sierpnia 1930 r., II K 743/30 OSN(K) 1931, nr 4, poz. 127.
3. Postanowienie SN z dnia 18 lipca 1979 r. VI KZP 13/79, OSNKW 1979, nr 10, poz. 99.
4. Postanowienie SN z dnia 14 maja 1982 r., IV KZ 38/82, OSNKW 1982/9/63, LEX nr 19791.
5. Postanowienie SN z 26 października 1995 r., II KRN 131/95, Prok. i Pr. 1996, dodatek „Orzecznictwo", nr 5, poz. 8.
6. Postanowienie SN z dnia 17 kwietnia 1997 r., I KZP 4/97, LEX nr 512095.
7. Postanowienie SN z dnia 8 listopada 2000 r., II KZ 129/00, OSNKW 2001, nr 1–2, poz. 11.
8. Postanowienie SN z dnia 7 września 2001 r., III KO 29/01, Prok. i Pr. – wkł. 2002/2, poz. 1.
9. Postanowienie SN z dnia 28 listopada 2002 r., IV KZ 40/02, OSNKW 2003, nr 1–2, poz. 13.
10. Postanowienie SN z dnia 13 listopada 2003 r., WK 19/03, teza 1, OSNwSK 2003/1/2413.
11. Postanowienie SN z dnia 30 czerwca 2004 r., I KZP 13/04, OSNKW 2004, nr 7–8, poz. 82.
12. Postanowienie SN z dnia 5 października 2004 r., II KK 121/03, OSNKW 2004, nr 10, poz. 97.
13. Postanowienie SN z dnia 4 stycznia 2005, V KK 388/04, OSNKW 1/05/1/12.
14. Postanowienie SN z dnia 9 luty 2005 r., II KO 38/04, LEX nr 146194.
15. Postanowienie SN z dnia 23 maja 2005 r., V KZ 14/05, OSNKW 2005/6, poz. 57, LEX nr 150305.
16. Postanowienie SN z dnia 11 grudnia 2006 r., II KK 304/06, OSNwSK, nr 1, poz. 2403, OSNwSK 2006/1/2403, LEX nr 295593.
17. Postanowienie SN z dnia 30 sierpnia 2007 r., II KZ 25/07, OSNKW 2007/9/66, OSP 2008/5/57, LEX nr 298969.
18. Postanowienie SN z dnia 18 grudzień 2007 r., V KO 68/07, OSNwSK 2007, nr 1, poz. 2880.
19. Postanowienie SN z dnia 17 stycznia 2008 r., V KZ 83/07, OSNwSK 2008, poz. 134.

20. Postanowienie SN z dnia 10 września 2008 r., II KZ 48/08, OSP 2010/6/67, LEX nr 448943.
21. Postanowienie SN z dnia 1 grudnia 2008 r., V KZ 64/08, OSNKW 2009, nr 1, poz. 10.
22. Postanowienie SN z dnia 18 lutego 2009 r., IV KK 306/08, LEX nr 491223.
23. Postanowienie SN z dnia 19 października 2010 r., III KK 97/10, OSNKW 2011, nr 6, poz. 50, LEX nr 846041.
24. Postanowienie SN z dnia 16 marca 2011 r., IV KK 426/10, OSNwSK 2011/1/539, LEX nr 794035.
25. Postanowienie SN z dnia 27 września 2011 r., III KK 89/11, OSNKW 2012, nr 2, poz. 12.
26. Postanowienie SN z dnia 16 listopada 2011 r., III KZ 74/11, LEX nr 1055036.
27. Postanowienie SN z dnia 10 styczeń 2013 r., IV KK 292/12, KZS 2013, nr 4, poz. 51, LEX nr 1277775.
28. Postanowienie SN z dnia 7 marca 2013 r., V KK 481/12, LEX nr 1302184.
29. Postanowienia SN z dnia 25 kwietnia 2013 r., III K 121/12, OSNKW 2013, nr 8, poz. 72.
30. Postanowienie SN z dnia 9 lipca 2013 r., II KK 169/13, OSNKW 2013/11/96, Biul.PK 2013/8/10–11, LEX nr 1391445.
31. Postanowienie SN z dnia 5 grudnia 2013 r., II KK 212/13, OSNKW 2014, nr 5, poz. 38.
32. Postanowienie SN z dnia 12 grudnia 2013 r., III KK 420/13, LEX nr 1422119.
33. Postanowienie SN z dnia 30 stycznia 2014 r., II KO 91/13, KZS 2014, nr 5, poz. 53.
34. Postanowienie SN z dnia 21 maja 2014 r., V KK 418/13, LEX nr 1475186.
35. Postanowienie SN z dnia 24 sierpnia 2016 r., I KZP 5/16, OSNKW 2016/10/66, LEX nr 2093028.
36. Postanowienie SN z dnia 23 września 2016 r., III KK 41/16, OSNKW 2016/12/81, LEX nr 2122061.
37. Postanowienie SN z dnia 20 grudnia 2016 r., II KK 380/16, LEX nr 2171113.
38. Postanowienie SN z dnia 9 lutego 2017 r., IV KK 299/16, LEX nr 2255432.
39. Postanowienie SN z dnia 18 maja 2017 r., IV KK 453/16, OSNKW 2017/10/61, LEX nr 2332323.
40. Postanowienie SN z dnia 24 stycznia 2018 r., II KK 10/18, LEX nr 2439961.

41. Postanowienie SN z dnia 4 lutego 2020 r., III KK 365/19, OSNKW 2020/3/8. Postanowienie z dnia 13 lutego 2020 r. SN, IV KK 599/18, LEX nr 3079759.
42. Postanowienie SN z dnia 15 maja 2020 r., III KZ 21/20,OSNKW 2020/8/30, LEX nr 3043194.
43. Postanowienie SN z dnia 29 grudnia 2020 r., IV KK 533/19, LEX nr 3270800.
44. Postanowienie SN z dnia 1 kwietnia 2021 r., III KZ 17/21, LEX nr 3219965.
45. Postanowienie SN z dnia 12 sierpnia 2021 r., I DIO 6/21, LEX nr 3359038.
46. Postanowienie Postanowienie SN z dnia 23 listopada 2021 r., III KK 250/21, LEX nr 3343333.

Wykaz orzeczeń Sądów Apelacyjnych

Wyroki Sądów Apelacyjnych

1. Wyrok SA w Krakowie z dnia 28 stycznia 1992 r., II AKr 267/92, KZS 1993, z. 3, poz. 28.
2. Wyrok SA w Łodzi z dnia 9 grudnia 1993 r., pkt 1 i 2, III AKr 288/93, OSA 1996, nr 10, poz. 37.
3. Wyrok SA w Lublinie z dnia 16 czerwca 1998 r., II AKa 78/98, LEX nr 34794.
4. Wyrok SA w Krakowie z dnia 18 lutego 1999 r., II AKa 2/99, LEX nr 36651.
5. Wyrok SA w Warszawie z dnia 9 lutego 2000 r., II AKa 484/99, OSA 2000/10/74, LEX nr 43893.
6. Wyrok SA w Warszawie z dnia 4 kwietnia 2000 r., II AKa 11/00, OSA 2000/10/76, LEX nr 43896.
7. Wyrok SA w Krakowie z dnia 31 stycznia 2001 r., II AKa 160/00, LEX nr 46915.
8. Wyrok SA w Łodzi z dnia 25 listopada 2001 r., II AKa 123/01, LEX nr 54686.
9. Wyrok SA w Rzeszowie z dnia 10 października 2002 r., II AKa 78/02, LEX nr 74375.
10. Wyrok Wojewódzkiego SA w Warszawie z dnia 25 sierpnia 2004 r., II SA 2339/03, LEX nr 159760.
11. Wyrok SA w Katowicach z dnia 3 marca 2005 r., II AKa 62/05, LEX nr 174996.
12. Wyrok SA w Katowicach z dnia 6 maja 2005 r., II AKz 267/05, LEX nr 151806.
13. Wyrok SA w Katowicach z dnia 30 czerwca 2006 r., II AKa 80/06, Prok. i Pr. – wkł. 2007, nr 1, poz. 32.
14. Wyrok SA w Krakowie z dnia 31 stycznia 2007 r., II AKa 248/06, OSA 2011/3/3–34, LEX nr 269359.

15. Wyrok Naczelnego SA z dnia 5 czerwca 2007 r., I OSK 796/06, LEX nr 354711.
16. Wyrok Wojewódzkiego SA w Warszawie z dnia 12 lutego 2009 r., VI SA/Wa 730/08, LEX nr 546178.
17. Wyrok SA w Szczecinie z dnia 20 kwietnia 2011 r., II AKa 47/11, OSASz 2012/1/5–23, LEX nr 1103463.
18. Wyrok SA we Wrocławiu z dnia 27 września 2012 r., II Aka 203/12, LEX nr 1220367.
19. Wyrok SA w Katowicach z dnia 22 listopada 2012 r., II AKa 367/12, LEX nr 1236426.
20. Wyrok SA we Wrocławiu z dnia 6 grudnia 2012 r., II AKa 351/12, LEX nr 1322095.
21. Wyrok SA w Warszawie z dnia 3 kwietnia 2013 r., II AKa 85/13, LEX nr 1312111.
22. Wyrok SA we Wrocławiu z dnia 24 kwietnia 2013 r., II AKa 108/13, LEX nr 1322854.
23. Wyrok SA w Gdańsku z dnia 2 lipca 2013 r., II AKa 51/13, LEX nr 1369295.
24. Wyrok SA w Lublinie z dnia 28 maja 2014 r., II AKa 85/14, LEX nr 1474573.
25. Wyrok SA w Katowicach z dnia 22 października 2015 r., II AKa 310/15, LEX nr 1997940.
26. Wyrok SN z dnia 4 lutego 2016 r., IV KK 366/15, LEX nr 1974082.
27. Wyrok SA w Katowicach z dnia 10 lutego 2016 r., II AKa 421/15, LEX nr 1992977.
28. Wyrok SA we Wrocławiu z dnia 12 maja 2016 r., II AKa 105/16, LEX nr 2052577.
29. Wyrok SA w Warszawie z dnia 20 maja 2016 r., II AKa 96/16, LEX nr 2171214.
30. Wyrok Wojewódzkiego SA w Gdańsku z dnia 19 października 2016 r., I SA/Gd 787/16, LEX nr 2153772.
31. Wyrok SA w Szczecinie z dnia 8 marca 2017 r., II AKa 216/16, LEX nr 2295135.
32. Wyrok SA Katowice z dnia 24 sierpnia 2017 roku , II AKa 204/17, biul. 4/17 poz. 22.
33. Wyrok SA w Szczecinie z dnia 28 września 2017 r., II AKa 192/16, LEX nr 2391897.
34. Wyrok SA w Krakowie z dnia 27 lutego 2018 r., II AKa 309/17, LEX nr 2609984.

35. Wyrok SA w Lublinie z dnia 14 marca 2018 r., II AKa 40/18, LEX nr 2469980.
36. Wyrok SA w Katowicach z dnia 16 marca 2018 r., II AKa 38/18, LEX nr 2490237.
37. Wyrok SA w Katowicach z dnia 5 kwietnia 2018 r., II AKa 273/17, LEX nr 2490242.
38. Wyrok SA w Warszawie z dnia 3 lipca 2018 r., II AKa 139/18, LEX nr 2524904.
39. Wyrok SA w Łodzi z dnia 17 września 2018 r., II AKa 29/18, teza 2, LEX nr 2620098.
40. Wyrok SA w Warszawie z dnia 18 października 2018 r., II AKa 402/17, LEX nr 2581120.
41. Wyrok SA we Wrocławiu z dnia 7 listopada 2018 r., II AKa 320/18, teza 2, LEX 2609636.
42. Wyrok SA we Wrocławiu z dnia 21 listopada 2018 r., II AKa 332/18, teza 1–3, LEX nr 2609065.
43. Wyrok SA w Warszawie z dnia 17 grudnia 2018 r., III APo 20/18, LEX nr 2668914.
44. Wyrok SA w Warszawie z dnia 28 lutego 2019 r., II AKa 351/18, LEX nr 2668897.
45. Wyrok SA w Katowicach z dnia 4 października 2019 r., II AKa 485/19, LEX nr 2747938.
46. Wyrok SA w Gdańsku z 17 czerwca 2020 r., II AKa 64/20, LEX nr 3055805.
47. Wyrok SA w Warszawie z dnia 12 października 2021 r., II AKa 136/20, LEX nr 3283827.
48. Wyrok SA w Warszawie z dnia 15 października 2021 r., II AKa 77/21, LEX nr 3285784.

Postanowienia Sądów Apelacyjnych

1. Postanowienie SA w Białymstoku z dnia 10 kwietnia 1991 r., II AKz 13/91, OSA 1992, z. 1, poz. 10.
2. Postanowienie SA w Warszawie z dnia 6 marca 2001 r., II AKz 91/01, OSA 2001, nr 7–8, poz. 47.
3. Postanowienie Wojewódzkiego SA w Gdańsku z dnia 17 listopada 2004 r., II SAB/Gd 33/04, LEX nr 203305.

4. Postanowienie SA w Katowicach z dnia 18 stycznia 2006 r. (II AKz 29/06), OSA 2007, nr 2, poz. 6.
5. Postanowienie SA w Katowicach z dnia 14 czerwca 2006 r., II AKz 361/06, LEX nr 196108.
6. Postanowienie SA w Katowicach z dnia 29 października 2008 r., II AKz 777/08, KZS 2009, nr 1, poz. 85.
7. Postanowienie SA w Katowicach z 19 sierpnia 2009 r., II AKz 553/09, KZS 2009, nr 9, poz. 92.
8. Postanowienie SA w Rzeszowie z dnia 17 stycznia 2013 r**.,** II AKz 1/13, LEX nr 1246827.
9. Postanowienie SA w Krakowie z dnia 21 lutego 2013 r., II AKo 85/12, LEX nr 1356333.
10. Postanowienie SA w Katowicach z dnia 11 października 2017 r., II AKz 618/17, LEX nr 2456149.
11. Postanowienie Wojewódzkiego SA we Wrocławiu z dnia 9 kwietnia 2018 r., I SA/Wr 270/18, LEX nr 2473283.

Wykaz orzeczeń Sądów Okręgowych

Postanowienie Sądu Okręgowego

Postanowienie SO w Słupsku z dnia 22 marca 2011 r. , VI 81/2011, LEX nr 1713498.

Wyrok Sądu Okręgowego

Wyrok SO w Rzeszowie z dnia 8 maja 2012 r., II Ka 269/12, LEX nr 1713861.

Orzeczenia sądów państw obcych

Orzeczenia Sądów Amerykańskich

United States v. Cronic, 466 U.S. 648, 655 (1984).

Wyrok Sądu Administracyjnego w Kolonii

VG Köln, wyrok z dnia 10 maja 2019 r., 6 K 693/17.

Roczniki statystyczne

1. *Mały Rocznik Statystyczny 1938*, Główny Urząd Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej, Rok IX, Warszawa 1938.
2. *Mały Rocznik Statystyczny Polski 2016*, Główny Urząd Statystyczny, Rok LIX, Warszawa.
3. *Mały Rocznik Statystyczny Polski 2017 r*., Główny Urząd Statystyczny, Rok LX, Warszawa.
4. *Mały Rocznik Statystyczny Polski 2018 r*., Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2018.
5. *Mały Rocznik Statystyczny Polski 2022 r*., Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2022.
6. *Rocznik Statystyczny 1948*, Główny Urząd Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej, Rok XII Warszawa 1949.
7. *Rocznik Statystyczny 1949*, Główny Urząd Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej, Rocznik Statystyczny 1948, Rok XII Warszawa 1949.
8. *Rocznik Statystyczny 1955*, Główny Urząd Statystyczny Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, Warszawa Rok XV 1955.
9. *Rocznik Statystyczny 1956*, Główny Urząd Statystyczny Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, Rok XVI Warszawa 1956.
10. *Rocznik Statystyczny 1957*, Główny Urząd Statystyczny Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, Rok XVII Warszawa 1957.
11. *Rocznik Statystyczny 1958*, Główny Urząd Statystyczny Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, Rok XVIII Warszawa 1958.
12. *Rocznik Statystyczny 1959*, Główny Urząd Statystyczny Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, Rok XIX Warszawa 1959.
13. *Rocznik Statystyczny 1960*, Główny Urząd Statystyczny Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, Rok XX Warszawa 1960.
14. *Rocznik Statystyczny 1961*, Główny Urząd Statystyczny Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej 1961, Rok XXI warszawa 1961.
15. *Rocznik Statystyczny 1962*, Główny Urząd Statystyczny Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej 1962, Rok XXII Warszawa 1962.
16. *Rocznik Statystyczny 1963*, Główny Urząd Statystyczny Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej 1963, Rok XXIII Warszawa 1963.

17. *Rocznik Statystyczny 1964*, Główny Urząd Statystyczny Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, Rok XXIV Warszawa 1964.
18. *Rocznik Statystyczny 1965*, Główny Urząd Statystyczny Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej**,** Rok XXV Warszawa 1965.
19. *Rocznik Statystyczny 1966*, Główny Urząd Statystyczny, Rok XXVI Warszawa 1966.
20. *Rocznik Statystyczny 1967*, Główny Urząd Statystyczny, Rok XXVII Warszawa.
21. *Rocznik Statystyczny 1968*, Główny Urząd Statystyczny, Rok XXVIII Warszawa.
22. *Rocznik Statystyczny 1969*, Główny Urząd Statystyczny, Rok XXIX Warszawa.
23. *Rocznik Statystyczny 1970*, Główny Urząd Statystyczny, Rok XXX Warszawa.
24. *Rocznik Statystyczny 1971*, Główny Urząd Statystyczny, Rok XXXI Warszawa.
25. *Rocznik Statystyczny 1972*, Główny Urząd Statystyczny, Rok XXXII Warszawa.
26. *Rocznik Statystyczny 1973*, Główny Urząd Statystyczny, Rok XXXIII Warszawa.
27. *Rocznik Statystyczny 1974*, Główny Urząd Statystyczny, Rok XXXIV Warszawa.
28. *Rocznik Statystyczny 1975*, Główny Urząd Statystyczny, Rok XXXIV Warszawa.
29. *Rocznik Statystyczny 1976*, Główny Urząd Statystyczny, Rok XXXVI Warszawa.
30. *Rocznik Statystyczny 1977*, Główny Urząd Statystyczny, Rok XXXVII Warszawa.
31. *Rocznik Statystyczny 1978*, Główny Urząd Statystyczny, Rok XXXVIII Warszawa.
32. *Rocznik Statystyczny 1979*, Główny Urząd Statystyczny, Rok XXXIX Warszawa.
33. *Rocznik Statystyczny 1980*, Główny Urząd Statystyczny, Rok XL Warszawa.
34. *Rocznik Statystyczny 1981*, Główny Urząd Statystyczny, Rok XLI Warszawa.
35. *Rocznik Statystyczny 1982*, Główny Urząd Statystyczny, Rok XLII Warszawa.
36. *Rocznik Statystyczny 1983*, Główny Urząd Statystyczny, Rok XLIII Warszawa.
37. *Rocznik Statystyczny 1984*, Główny Urząd Statystyczny, Rok XLIV Warszawa.
38. *Rocznik Statystyczny 1985*, Główny Urząd Statystyczny, Rok XLV Warszawa.
39. *Rocznik Statystyczny 1986*, Główny Urząd Statystyczny, Rok XLVI Warszawa.
40. *Rocznik Statystyczny 1987,* Główny Urząd Statystyczny, Rok XLVII Warszawa.
41. *Rocznik Statystyczny 1988*, Główny Urząd Statystyczny, Rok XLVIII Warszawa.
42. *Rocznik Statystyczny 1989*, Główny Urząd Statystyczny, Rok XLIX Warszawa.
43. *Rocznik Statystyczny 1990,* Główny Urząd Statystyczny, Rok L Warszawa.
44. *Rocznik Statystyczny 1991*, Główny Urząd Statystyczny, Rok LI Warszawa.
45. *Rocznik Statystyczny 1992*, Główny Urząd Statystyczny, Rok LII Warszawa.
46. *Rocznik Statystyczny 1993*, Główny Urząd Statystyczny, Rok LIII Warszawa.

47. *Rocznik Statystyczny 1994*, Główny Urząd Statystyczny, Rok LIV Warszawa.
48. *Rocznik Statystyczny 1995*, Główny Urząd Statystyczny, Rok LV Warszawa.
49. *Rocznik Statystyczny 1996*, Główny Urząd Statystyczny, Rok LVI Warszawa.
50. *Rocznik Statystyczny 1997*, Główny Urząd Statystyczny, Rok LVII Warszawa.
51. *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 1998*, Główny Urząd Statystyczny, Rok LVIII Warszawa.
52. *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 1999*, Główny Urząd Statystyczny, Rok LIX Warszawa.
53. *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2000*, Główny Urząd Statystyczny, Rok LX Warszawa.
54. *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2001*, Główny Urząd Statystyczny, Rok LXI Warszawa.
55. *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2002*, Główny Urząd Statystyczny, Rok LXII Warszawa.
56. *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2003*, Główny Urząd Statystyczny, Rok LXIII Warszawa.
57. *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2004*, Główny Urząd Statystyczny, Rok LXIV Warszawa.
58. *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2005*, Główny Urząd Statystyczny, Rok LXV Warszawa.
59. *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2006*, Główny Urząd Statystyczny, Rok LXVI Warszawa.
60. *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2007*, Główny Urząd Statystyczny, Rok LXVII Warszawa.
61. *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2008*, Główny Urząd Statystyczny, Rok LXVIII Warszawa.
62. *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2009*, Główny Urząd Statystyczny, Rok LXIX Warszawa.
63. *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2010*, Główny Urząd Statystyczny, Rok LXX Warszawa.
64. *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2011*, Główny Urząd Statystyczny, Rok LXXI Warszawa.
65. *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2012*, Główny Urząd Statystyczny, Rok LXXII Warszaw.

66. *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2013*, Główny Urząd Statystyczny, Rok LXXIII Warszawa.
67. *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2014*, Główny Urząd Statystyczny, Rok LXXIV Warszawa.
68. *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2015*, Główny Urząd Statystyczny, Rok LXXV Warszawa.
69. *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2016,* Główny Urząd Statystyczny, Rok LXXVI Warszawa.
70. *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2017*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2017.
71. *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2018*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2018.
72. *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2019*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2019.
73. *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2020*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2020.
74. *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2021*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2021.
75. *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2022*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2022.
76. *Mały Rocznik Statystyczny Polski 2023,* Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2023.
77. *Rocznik Demograficzny 2023,* Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2023.
78. *Sprawozdanie Prokuratora Generalnego z rocznej działalności – dane statystyczne Prokuratury Krajowej*, https://www.gov.pl/web/prokuratura-krajowa/sprawozdania-statystyczne-za-2017-r?fbclid=IwAR1Oe1hu5Fl-aOFLUs6eAO8XS1LbGWskdhBAj9gI686BK0VMVtrrbuVMDj8 (link z dnia 01.11.2023 r.).
79. Departament Strategii i Funduszy Europejskich. Wydział Statystycznej Informacji Zarządczej, Warszawa, 25 stycznia 2016, https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/publikacje/ (link z dnia 23.11.2023 r.).
80. Wydział Statystycznej Informacji Zarządczej. Departament Strategii i Funduszy Europejskich. Ministerstwo Sprawiedliwości, lipiec 2022.

81. Ministerstwo Sprawiedliwości, Prawomocne skazania osób dorosłych w latach 1946–2016, Warszawa 2017.

Biuletyny

1. Biuletyn Sądu Najwyższego Nr 1/1999, Uchwały Izby Karnej.
2. Biuletyn Sądu Najwyższego Nr 9/2002, Uchwały Izby Karnej.
3. Biuletyn Sądu Najwyższego Nr 9/07 z dnia 9 października 2007 r., Orzeczenia Tezowane Izby Karnej.
4. Biuletyn Sądu Najwyższego Nr 6/11 z dnia 6 lipca 2011 r., Orzeczenia Tezowane Izby Karnej.
5. Biuletyn Sądu Najwyższego Nr 11/13 z dnia 9 grudnia 2013 r., Orzeczenia Tezowane Izby Karnej.
6. Biuletyn Sądu Najwyższego Nr 12/14 z dnia 9 stycznia 2015 r., Orzeczenia Tezowane Izby Karnej.
7. Biuletyn Sądu Najwyższego Nr 12/15 z dnia 11 stycznia 2016 r., Orzeczenia Tezowane Izby Karnej.
8. Biuletyn Sądu Najwyższego Nr 10/16 z dnia 7 listopada 2016 r., Orzeczenia Tezowane Izby Karnej.
9. Biuletyn Sądu Najwyższego Nr 12/16 z dnia 3 stycznia 2017 r., Orzeczenia Tezowane Izby Karnej.
10. Biuletyn Sądu Najwyższego Nr 10/17 z dnia 3 listopada 2017 r., Orzeczenia Tezowane Izby Karnej.
11. Biuletyn Sądu Najwyższego Nr 5/18 z dnia 6 czerwca 2018 r., Orzeczenia Tezowane Izby Karnej.

Wywiady

1. Wywiad przeprowadzony z sędzią Sądu Okręgowego Abby Taylor, powiat DeKalb, Georgia USA w dniu 18.05.2016 r.; tłumaczenie A. Oberc.
2. Wywiad przeprowadzony w dniu 18 maja 2017 r. z sędzią Łukaszem Gawdzińskim z Sądu Rejonowego w Gorzowie Wlkp., VII Wydział Karny.
3. Wywiad przeprowadzony w dniu 24 kwietnia 2019 r. z notariusz Anną Oberc, Gwinnett County, Georgia USA.

Strony internetowe

1. http://czasopisma.beck.pl/monitor-prawniczy/artykul/kontradyktoryjnosc-procesu-karnego-w-swietle-projektowanych-zmian-kodyfikacyjnych/ (link z dnia 30.10.2023 r.).
2. http://krs.pl/pl/aktualnosci/d,2016,2/3944,stanowisko-prezydium-krajowej-rady-sadownictwa-z-8-lutego-2016-r-dotyczace-projektu-zmiany-ustawy-kodeks-postepowania-karnego-oraz-niektorych-innych-ustaw-druk-sejmowy-nr-207-z-27-stycznia-2016-r (link z dnia 21.05.2019 r.).
3. http://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/924308,sejm-odwrocenie-reformy-procedury-karnej.html (link z dnia 21.05.2019 r.).
4. http://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/936090,reforma-procesu-karnego-do-kosza-odkrecanie-kontradyktoryjnosci.html (link z dnia 30.10.2023 r.).
5. http://statystyka.policja.pl/st/przestepstwa-ogolem/121940,Przestepstwa-ogolem.html (link z dnia 8.01.2023 r.).
6. http://wroblewski-adwokat.pl/zamiana-kary-pozbawienia-wolnosci-na-kare-ograniczenia-wolnosci-po-nowelizacji-1-lipca-2015-r/ (link z dnia 30.10.2023 r.).
7. http://www.infor.pl/prawo/prawo-karne/postepowanie-karne/323310,Sprawniejsza-procedura-karna-nowelizacja-kpk.html (link z dnia 30.10.2023 r.).
8. http://www.lex.pl/czytaj/-/artykul/policja-przestepczosc-w-polsce-nadal-spada (link z dnia 8.01.2023 r.).
9. http://www.lexlege.pl/orzeczenie/97247/ii-aka-11-00-wyrok-sadu-apelacyjnego-w-warszawie/ (link z dnia 21.05.2019 r.).
10. http://www.orzeczenia-nsa.pl/wyrok/vi-sa-wa-730-08,biegli_sadowi_i_tlumacze_przysiegli_uprawnienia_do_wykonywania_zawodu,abd05.html (link z dnia 21.05.2019 r.).
11. http://www.rada-adwokacka.poznan.pl/adwokat,160,49.html (link z dnia 21.05.2019 r.).
12. http://www.rada-adwokacka.poznan.pl/adwokat,160,49.html (link z dnia 21.05.2019 r.).
13. http://www.repozytorium.uni.wroc.pl/Content/40330/014.pdf (link z dnia 1.11.2023 r.).
14. http://www.rp.pl/artykul/1207166-Postepowanie-przygotowawcze-po-zmianach--czekajac-na-1-lipca.html (link z dnia 31.10.2023 r.).

15. http://www.rp.pl/artykul/538469-Trzeba-wyeliminowac-niepotrzebne-procedury.html (link z dnia 7.01.2023 r.).
16. http://www.rp.pl/Prokuratorzy/304019908-Ziobro-likwidacja-prokuratury-wojskowej-usprawni-walke-z-przestepczoscia.html (link z dnia 1.04.2016 r.); http://www.rp.pl/Prokuratorzy/304039983-W-poniedzialek-likwidacja-odrebnej-prokuratury-wojskowej.html (link z dnia 3.04.2016 r.).
17. http://www.rp.pl/Rzecz-o-prawie/309069954-Nowa-procedura-karna-skutki-spoleczne-moga-byc-oplakane.html?template=restricted (link z dnia 21.05.2019r.).
18. https://books.google.pl/books?id=w3MXl1gQbU4C&pg=PA66&dq=anklageschrift%20funktionen&hl=pl&sa=X&ved=0ahUKEwij-_rw5uPUAhViCpoKHfD8DgQQ6AEIQDAD#v=onepage&q=anklageschrift%20funktionen&f=false (link z dnia 1.11.2023 r.); tłumaczenie własne.
19. https://books.google.pl/books?id=w3MXl1gQbU4C&pg=PA66&dq=anklageschrift+funktionen&hl=pl&sa=X&ved=0ahUKEwij_rw5uPUAhViCpoKHfD8DgQQ6AEIQDAD#v=onepage&q=anklageschrift%20funktionen&f=false (link z dnia 1.11.2023 r.); tłumaczenie własne.
20. https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20160000437&fbclid=IwAR3RMawXEqmsM0Y0piwn9kVPRMsV2Kt9_Ublk2SUdvZdY_5B6Hkh0MsGwG0 (link z dnia 1.11.2023 r.).
21. https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/search.xsp?status=A&kw=karne+postępowanie (link z dnia 26.10.2023 r.).
22. https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/search.xsp?status=A&kw=karne+postępowanie (link z dnia 25.10.2023 r.).
23. https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20220002600 (link z dnia 25.10.2023 r.).
24. https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/search.xsp?status=A&kw=karne+post%C4%99powanie (link z dnia 02.11.2023 r.).
25. https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie/ (link z dnia 2.11.2023 r.).
26. https://pk.gov.pl/sprawozdania-i-statystyki/tablice-2017.html#.WiCidtThCt8 (link z dnia 30.11.2017 r.).
27. https://wroblewski-adwokat.pl/zmiana-kodeksu-postepowania-karnego-projekt-autorstwa-pis-z-dnia-8-stycznia-2016-

r/?fbclid=IwAR2FdaIT9e1fvglQkEB1ZP3h5FWAr6FGLLmqb_aokg8GrHdhOCsCdaeisDQ (link z dnia 2.11.2023 r.).

28. https://wroblewski-adwokat.pl/zmiana-kodeksu-postepowania-karnego-projekt-autorstwa-pis-z-dnia-8-stycznia-2016-r/?fbclid=IwAR2MD8Jq6YSmf0tT79RyU2RVGUQBOrBwMnetXO9LO9kCGyG4ohBa6azma2A (link z dnia 2.11.2023 r.).
29. https://www.premier.gov.pl/wydarzenia/decyzje-rzadu/projekt-ustawy-o-zmianie-ustawy-kodeks-postepowania-karnego-oraz-niektory-2.html (link z dnia 21.05.2019 r.).
30. http://podatki.gazetaprawna.pl/artykuly/1086253,komentarz-do-ustawy-o-kas.html (link z dnia 2.11.2023 r.); http://www.rp.pl/Administracja/302259978-Krajowa-Administracja-Skarbowa---co-sie-zmieni-po-1-marca-2017-r.html (link z dnia 2.11.2023 r.).
31. https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20160000437 (link z dnia 30.10.2023 r.).
32. https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20160000437&fbclid=IwAR3RMawXEqmsM0Y0piwn9kVPRMsV2Kt9_Ublk2SUdvZdY_5B6Hkh0MsGwG0 (link z dnia 1.11.2023 r.).
33. https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20190001694 (link z dnia 23.11.2023 r.).
34. http://www.lexlege.pl/orzeczenie/53101/ii-aka-47-11-wyrok-sadu-apelacyjnego-w-szczecinie/ (link z dnia 21.05.2019 r.).
35. https://arch-bip.ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/komisje-kodyfikacyjne/komisja-kodyfikacyjna-prawa-karnego/komisja-kodyfikacyjna-prawa-karnego-2009-2013/ (link z dnia 1.11.2023 r.).
36. http://kirp.pl/wp-content/uploads/2016/02/opinia-OBSiL-w-sprawie-projektu-ustawy-o-zmianie-ustawy-Kodeks-post%C4%99powania-karnego-oraz-niekt%C3%B3rych-innych-ustaw-1.pdf (link z dnia 30.10.2023 r.).
37. https://de.statista.com/statistik/daten/studie/1060273/umfrage/rechtskraeftig-verurteilte-personen-in-deutschland/ (link z dnia 3.12.2023 r.); tłumaczenie własne.
38. https://de.statista.com/statistik/daten/studie/2861/umfrage/entwicklung-der-gesamtbevoelkerung-deutschlands/ (link z dnia 7.01.2024 r.); tłumaczenie własne.

39. https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/wulgarna-wypowiedz-strony-lub-swiadka-moze-trafic-do-protokolu,505304.html (link z dnia 04.01.2024 r.).
40. https://www.uscourts.gov/data-table-numbers/d-1 (link z dnia 7.01.2024 r.); tłumaczenie własne.
41. https://www.uscourts.gov/statistics-reports/judicial-caseload-indicators-federal-judicial-caseload-statistics-2020?fbclid=IwAR2d6wEOLxhEYCL-mGr5lKYIx34K1R9naMAkttm3h7whr9mWs6acQLy0OgQ (link z dnia 7.01.2024 r.); ; tłumaczenie własne.
42. https://www.uscourts.gov/judicial-caseload-indicators-federal-judicial-caseload-statistics-2022?fbclid=IwAR2xBepB3HdzE9j2kyxYZMwZQh01N2GwW7-UnzLAwijNA7kNKu2uZuYAZZ4 (link z dnia 7.01.2024 r.); tłumaczenie własne.
43. https://www.uscourts.gov/data-table-numbers/d-4?fbclid=IwAR0MAbn0ndOoK2cleGUWkifQ8LFk1SVsWw8I6_BHwW8tCSf1BLqtJDwt8ks (link z dnia 7.01.2024 r.); tłumaczenie własne.
44. https://statlibr.stat.gov.pl/F?func=find-acc&acc_sequence=000090277 (link z dnia 16.01.2024 r.).
45. https://www.statista.com/statistics/1067138/population-united-states-historical/ (link z dnia 16.01.2024 r.).
46. https://stat.gov.pl/linki/urzedy-statystyczne-innych-panstw-4696/ (link z dnia 18.01.2024 r.).

Varia

1. Opinie Biura Analiz Sejmowych**,** *Opinia prawna na temat projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 207).*
2. *Wybór tez w orzecznictwie TK od 1 stycznia 2009 r. do 31 sierpnia 2009 r.*, Biuro Trybunału Konstytucyjnego. Zespół Orzecznictwa i Studiów, Warszawa 2009.
3. Dane otrzymane z Prokuratury Rejonowej i Okręgowej w Gorzowie Wlkp., Prokuratury Rejonowej dla Wrocławia-Śródmieście, Prokuratury Okręgowej we Wrocławiu, Prokuratury Rejonowej Warszawa-Śródmieście oraz Prokuratury Okręgowej w Warszawie.
4. Austriacka ustawa postępowania karnego z dnia 23 maja 1873 r. (Dz.U. Państwa 1873, poz. 119).

Wykaz tabel

1. Tab. 1.1. Elementy składowe pojęcia zasady skargowości w ramach definicji zasady procesowej.
2. Tab. 1.2. Miejsce zasady skargowości w katalogu zasad procesu karnego.
3. Tab. 2.1. Akty prawne zmieniające akt oskarżenia i jego kontrolę wymogów formalnych od 1928 r. do 1969 r.
4. Tab. 2.2. Akty prawne zmieniające akt oskarżenia i jego kontrolę wymogów formalnych od 1969 r. do 1997 r.
5. Tab. 2.3. Akty prawne zmieniające akt oskarżenia i jego kontrolę wymogów formalnych od 1997 r. do 2019 r.
6. Tab. 2.4. Akty prawne zmieniające akt oskarżenia i jego kontrolę wymogów formalnych od 2019 r. do 2024 r.
7. Tab. 2.5. Akty prawne zmieniające akt oskarżenia i jego kontrolę wymogów formalnych (zmiany przyszłe).
8. Tab. 2.6. Ewolucja aktu oskarżenia i kontroli wymogów formalnych aktu oskarżenia od 1928 r. do 2024 r.
9. Tab. 2.7. Akty prawne zmieniające analizowane przepisy od 1928 r. do 2024 r.
10. Tab. 2.8. Analizowane przepisy występujące w k.p.k. z 1928 r., k.p.k. z 1969 r., k.p.k. z 1997 r. oraz występujące w ustawach z dnia 11 marca 2016 r., z dnia 23 marca 2017 r. oraz z dnia 19 lipca 2019 r.
11. Tab. 2.9. Sprawy przesłane do sądu po zakończeniu postępowania przygotowawczego w 2016 r.
12. Tab. 2.10. Działalność prokuratury w 2016 r.
13. Tab. 2.11. Działalność prokuratury w 2017 r.
14. Tab. 2.12. Działalność prokuratury w 2021 r.
15. Tab. 2.13. Sprawy karne w śledztwie i dochodzeniu w 2016 r.
16. Tab. 2.14. Inne organy niż Policja i Prokuratura prowadzące sprawy o przestępstwa w postępowaniu przygotowawczym w 2016 r.
17. Tab. 2.15. Inne organy niż Policja i Prokuratura prowadzące sprawy o przestępstwa w postępowaniu przygotowawczym w 2017 r.
18. Tab. 2.16. Orzeczenia sądów powszechnych I instancji w sprawach karnych dorosłych w 2016 r.

19. Tab. 2.17. Orzeczenia sądów powszechnych I instancji w sprawach karnych dorosłych w 2017 r.
20. Tab. 4.1. Postępowanie mediacyjne w 2015 r. i 2016 r.
21. Tab. 4.2. Postępowanie mediacyjne w sprawach karnych w sądach rejonowych w latach 2006–2021.
22. Tab. 4.3. Postępowanie mediacyjne w sprawach karnych w sądach okręgowych w latach 2006–2021.
23. Tab. 5.1. Wpływ spraw karnych z aktem oskarżenia oraz zwroty aktów oskarżenia w sądach okręgowych i rejonowych w okresie II półrocze 2014 – II półrocze 2015 r.
24. Tab. 5.2. Ilość spraw w Prokuraturze Rejonowej w Gorzowie Wlkp., Prokuraturze Rejonowej Warszawa Śródmieście w Warszawie i Prokuraturze Rejonowej dla Wrocławia–Śródmieście.
25. Tab. 5.3. Ilość spraw w Prokuraturze Okręgowej w Gorzowie Wlkp., Prokuraturze Okręgowej w Warszawie i Prokuraturze Okręgowej dla Wrocławia.
26. Tab. 5.4. Czas trwania postępowania sądowego. Sprawność postępowań sądowych w Sądach Rejonowych i Sądach Okręgowych w latach 2011–2022.
27. Tab. 5.5. Współczynnik przestępczości w Polsce w latach 1946–2022.
28. Tab. 5.6. Czynności sądów powszechnych w sprawach karnych w wybranych latach 1935–1969.
29. Tab. 5.7. Czynności sądów powszechnych w sprawach karnych w wybranych latach 1975–2015.
30. Tab. 5.8. Czynności sądów powszechnych w sprawach karnych w latach 2016–2021.
31. Tab. 5.9. Niektóre przestępstwa zameldowane Policji Państwowej (PP) i od 1944 r. Milicji Obywatelskiej (MO) oraz prawomocne skazania według rodzajów w wybranych latach 1936–1968.
32. Tab. 5.10. Niektóre przestępstwa stwierdzone w postępowaniach przygotowawczych (skrót: postęp. przygot.) i prawomocne skazania według rodzajów w wybranych latach od 1974–1997.
33. Tab. 5.11. Niektóre przestępstwa stwierdzone w postępowaniach przygotowawczych (skrót: postęp. przygot.) i prawomocne skazania według rodzajów w wybranych latach od 1999–2017.

34. Tab. 5.12. Tymczasowo aresztowani i odbywający kary w wybranych latach 2010–2021.
35. Tab. 5.13. Wszczęte postępowania i rozstrzygnięcia wobec osób za wykroczenia w latach 2007–2022.
36. Tab. 5.14. Wskaźnik procentowy zależny od orzeczonej kary (%).
37. Tab. 5.15. Prawomocne skazania w Polsce w latach 2001–2020 osób dorosłych (za czyn główny) z oskarżenia publicznego i warunkowe umorzenia.
38. Tab. 5.16. Prawomocnie skazani z oskarżenia publicznego wg rodzaju orzeczonej kary z podziałem na recydywistów i osadzonych po raz pierwszy w latach 1999–2020.
39. Tab. 5.17. Średnioroczny wskaźnik procentowy z lat 1999–2020 udziału recydywistów i osób skazanych po raz pierwszy do ogółu skazanych (%).
40. Tab. 5.18. Analiza porównawcza postępowań przygotowawczych wobec orzecznictwa sądowego w sprawach karnych w latach 1946–2022 w Polsce.
41. Tab. 5.19. Liczba osób prawomocnie skazanych w Niemczech w latach 2011–2022.
42. Tab. 5.20. Sądy Rejonowe Stanów Zjednoczonych — Zbiegli oskarżeni w sprawach karnych zgłoszeni, rozwiązani i w toku (w tym przeniesienia), według poziomu przestępstwa.
43. Tab. 5.21. Wskaźniki obciążenia sprawami sądowymi w Stanach Zjednoczonych-okresy 12 miesięcy kończące się 31 marca 2013, 2018, 2021 i 2022 roku-liczba spraw sądowych.
44. Tab. 5.22. Sądy Dystryktowe w U.S. – oskarżeni w sprawach karnych w czasie 12 miesięcy.
45. Tab. 5.23. Analiza porównawcza postępowań przygotowawczych wobec orzecznictwa sądowego w sprawach karnych w latach 2011–2022 w USA.

Wykaz wykresów

1. Wykres słupkowy 4.1. Liczba wniosków oraz spraw skierowanych do postępowania mediacyjnego w wyniku posiedzenia w trybie art. 339 § 4 k.p.k.
2. Wykres liniowy 5.1. Dorosłych osądzonych prawomocnie, skazanych prawomocnie oraz uniewinnionych dorosłych w latach 1946–2022 w Polsce.
3. Wykres liniowy 5.2. Liczba osób prawomocnie skazanych w Niemczech w latach 2011–2022.
4. Wykres liniowy 5.3. Suma oskarżonych, liczba uniewinnionych i suma skazanych w USA w latach 2011–2022.

Wykaz schematów

1. Schemat 1. Rodzaje skarg.